

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

В. О. Онищенко,
М. І. Бондар, В. В. Дубовая

ОБЛІК У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

ПІДРУЧНИК

*Затверджено
Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих
навчальних закладів*

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2015

УДК 657(1-87)(075.8)

ББК 65.052(О)я73

О-58

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1/11 – 7522 від 20.05.2014 р.)*

Рецензенти:

В. О. Шевчук – доктор економічних наук, професор, перший проректор Національної академії статистики, обліку та аудиту;

Л. В. Нападовська – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Київського національного торговельно-економічного університету;

Н. О. Гура – доктор економічних наук, професор кафедри обліку та аудиту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Онищенко В. О. Облік у зарубіжних країнах [текст] : підручник. /
О 58 В. О. Онищенко, М. І. Бондар, В. В. Дубовая – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 576 с.

ISBN 978-617-673-343-0

У підручнику викладено теоретичні і практичні основи фінансового обліку й звітності у зарубіжних країнах з високорозвиненою ринковою економікою. Основна увага приділена міжнародним стандартам фінансової звітності та специфіці фінансового обліку в США, Великобританії і Росії, розглянуто основи управлінського обліку.

Призначено для студентів, аспірантів, викладачів та всіх, хто цікавиться міжнародною практикою обліку й звітності.

УДК 657(1-87)(075.8)

ББК 65.052я73

ISBN 978-617-673-343-0

© В. О. Онищенко, М. І. Бондар, В. В. Дубовая., 2015.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2015.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
ЧАСТИНА 1. РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ТА ПОДАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ	9
Розділ 1. Регулювання обліку у зарубіжних країнах	10
1.1. Організаційно-правові форми підприємництва	11
1.2. Бухгалтерська професія і професійна освіта	18
1.3. Національне регулювання обліку у зарубіжних країнах	24
1.4. Міжнародне регулювання обліку	33
<i>Терміни і поняття</i>	38
<i>Контрольні питання</i>	39
<i>Тести для самоконтролю</i>	40
<i>Практичні завдання</i>	42
Розділ 2. Концептуальні основи фінансової звітності	43
2.1. Комплект фінансових звітів та якісні характеристики фінансової інформації ..	44
2.2. Елементи фінансових звітів та їх взаємозв'язок	49
<i>Терміни і поняття</i>	56
<i>Контрольні питання</i>	57
<i>Тести для самоконтролю</i>	58
<i>Практичні завдання</i>	60
Розділ 3. Звіт про фінансовий стан	61
3.1. Міжнародні вимоги до Звіту про фінансовий стан	62
3.2. Зарубіжна практика подання Звіту про фінансовий стан	73
<i>Терміни і поняття</i>	92
<i>Контрольні питання</i>	93
<i>Тести для самоконтролю</i>	94
<i>Практичні завдання</i>	96
Розділ 4. Звіт про сукупний дохід і Звіт про зміни у власному капіталі	97
4.1. Міжнародні вимоги до Звіту про сукупний дохід	98
4.2. Зарубіжна практика подання Звіту про сукупний дохід	105
4.3. Міжнародні вимоги та зарубіжна практика подання Звіту про зміни у власному капіталі	119
<i>Терміни і поняття</i>	138
<i>Контрольні питання</i>	139
<i>Тести для самоконтролю</i>	140
<i>Практичні завдання</i>	142
Розділ 5. Звіт про грошові потоки	143
5.1. Міжнародні вимоги до Звіту про грошові потоки	144
5.2. Зарубіжна практика подання Звіту про грошові потоки	153
<i>Терміни і поняття</i>	175
<i>Контрольні питання</i>	176
<i>Тести для самоконтролю</i>	177
<i>Практичні завдання</i>	179

Розділ 6. Аналіз фінансових звітів	180
6.1. Горизонтальний і вертикальний аналіз фінансових звітів	181
6.2. Коефіцієнтний аналіз фінансових звітів	186
<i>Терміни і поняття</i>	197
<i>Контрольні питання</i>	198
<i>Тести для самоконтролю</i>	199
<i>Практичні завдання</i>	201
 ЧАСТИНА 2. ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК	 202
Розділ 7. Плани рахунків та обліковий цикл на зарубіжних підприємствах	203
7.1. Плани рахунків на зарубіжних підприємствах	204
7.2. Обліковий цикл на зарубіжних підприємствах	222
<i>Терміни і поняття</i>	241
<i>Контрольні питання</i>	242
<i>Тести для самоконтролю</i>	243
<i>Практичні завдання</i>	245
 Розділ 8. Облік непоточних активів	246
8.1. Облік нерухомості, споруд та устаткування	247
8.2. Облік нематеріальних активів	277
8.3. Облік активів розвідки та оцінки мінеральних ресурсів	297
8.4. Облік інвестицій у боргові інструменти	303
8.5. Облік інвестицій в інструменти капіталу	317
<i>Терміни і поняття</i>	324
<i>Контрольні питання</i>	326
<i>Тести для самоконтролю</i>	327
<i>Практичні завдання</i>	331
 Розділ 9. Облік поточних активів	335
9.1. Облік запасів	336
9.2. Облік поточної дебіторської заборгованості	357
9.3. Облік грошових коштів та короткострокових інвестицій	373
<i>Терміни і поняття</i>	380
<i>Контрольні питання</i>	382
<i>Тести для самоконтролю</i>	383
<i>Практичні завдання</i>	386
 Розділ 10. Облік довгострокових зобов'язань	388
10.1. Види зобов'язань та особливості їх оцінки	389
10.2. Облік довгострокових випущених облігацій	400
10.3. Облік довгострокових виданих векселів	407
10.4. Облік довгострокових лізингових зобов'язань	409
10.5. Облік пенсійних забезпечень	415
10.6. Облік відстроченого прибуткового податку	421
<i>Терміни і поняття</i>	423
<i>Контрольні питання</i>	424
<i>Тести для самоконтролю</i>	425
<i>Практичні завдання</i>	427

Розділ 11. Облік поточних зобов'язань	428
11.1. Поняття поточних зобов'язань та їх класифікація	428
11.2. Облік фактичних поточних зобов'язань та поточних забезпечень	429
<i>Терміни і поняття</i>	432
<i>Контрольні питання</i>	440
<i>Тести для самоконтролю</i>	441
<i>Практичні завдання</i>	441
	443
Розділ 12. Облік власного капіталу в корпораціях	445
12.1. Визначення та класифікація власного капіталу	446
12.2. Облік корпоративного вкладеного капіталу	450
12.3. Облік накопиченого сукупного доходу (збитку) в корпораціях	454
<i>Терміни і поняття</i>	458
<i>Контрольні питання</i>	458
<i>Тести для самоконтролю</i>	459
<i>Практичні завдання</i>	460
Розділ 13. Облік власного капіталу в партнерствах	461
13.1. Облік вкладеного капіталу та розподілу прибутків і збитків між партнерами ..	462
13.2. Облік капіталу партнерів при реорганізації та ліквідації партнерства	467
<i>Терміни і поняття</i>	477
<i>Контрольні питання</i>	477
<i>Тести для самоконтролю</i>	478
<i>Практичні завдання</i>	479
ЧАСТИНА 3. ОСНОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	480
Розділ 14. Основи управлінського обліку	481
14.1. Оцінка інформації для прийняття інвестиційних рішень	482
14.2. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності й прибутку	494
14.3. Бюджетне планування за центрами відповідальності	509
14.4. Бюджетний контроль та аналіз відхилень	519
<i>Терміни і поняття</i>	533
<i>Контрольні питання</i>	535
<i>Тести для самоконтролю</i>	536
<i>Практичні завдання</i>	540
Список рекомендованої літератури	542
Предметний покажчик	543

Додатки	558
<i>Додаток А. International Financial Reporting Standards</i>	<i>558</i>
<i>Додаток В. International Accounting Standards</i>	<i>559</i>
<i>Додаток С. IFRS Interpretations Committee</i>	<i>560</i>
<i>Додаток D. Standing Interpretations Committee</i>	<i>561</i>
<i>Додаток E. International Standards on Auditing</i>	<i>562</i>
<i>Додаток F. International Public Sector Accounting Standards.....</i>	<i>564</i>
<i>Додаток G. International Education Standards.....</i>	<i>565</i>
<i>Додаток H. Future Value of \$1 at the End of n Periods (майбутня вартість 1 дол. на кінець n-го періоду) $(1 + r)^n$</i>	<i>566</i>
<i>Додаток I. Present Value of \$1 at the End of n Periods (теперішня вартість 1 дол. на кінець n-го періоду) $1/(1 + r)^n$</i>	<i>567</i>
<i>Додаток J. Present Value of an Annuity of \$1 per period for n Periods (теперішня вартість анuitету 1 дол. на кінець n-го періоду)</i>	<i>568</i>
<i>Додаток K. Future Value of an Annuity of \$1 per period for n Periods (майбутня вартість анuitету 1 дол. за n періодів)</i>	<i>570</i>

ВСТУП

*Choose an author as you choose a friend
Вибирай книгу так, як ти вибираєш друга.
(англійське прислів'я)*

Процес глобалізації охопив не лише економіку, але й освіту. Для підготовки фахівців міжнародного рівня навчальні процеси істотно оновлюються, з'являються нові дисципліни професійної підготовки, які мають надати сучасні світові знання. Це потребує створення якісно нових вітчизняних підручників. Саме для забезпечення повноцінної підготовки економістів й написано цей підручник з обліку у зарубіжних країнах.

Оригінальність даного підручника полягає у тому, що він містить не лише україномовний навчальний матеріал щодо загальноприйнятих прийомів ведення операцій суб'єктами господарювання в країнах з високорозвинутою економікою, оброблений і систематизований за даними перекладної зарубіжної навчальної літератури, але й, завдяки використанню англомовних міжнародних стандартів фінансової звітності, містить ключові поняття англійською мовою. При цьому автори свідомо намагалися надати ключові терміни спочатку мовою оригіналу, а лише потім їх переклад. Це надасть змогу студентам не лише краще зрозуміти сутність того чи іншого поняття, порівняти термінологію американської і англійської облікової практики, але й спонукає їх до активної пізнавальної діяльності, надасть можливість краще орієнтуватися у зарубіжних економічних джерелах інформації, у тому числі використовуючи Internet-ресурси.

Особливістю нового підручника є й те, що в ньому відображені зразки реальних фінансових звітів сучасних зарубіжних корпорацій, які надають можливість отримати не лише знання з теорії бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах, але й наблизитися до реальної зарубіжної практики фінансового обліку та звітності. З цієї причини було також представлено приклади побудови зарубіжних планів рахунків мовами оригіналів та бухгалтерські записи з використанням англомовних назв рахунків.

Достатньо змістовно представлено зарубіжну систему фінансових коефіцієнтів для аналізу фінансових звітів. Автори намагались розширити навчальний матеріал з рахівництва до загальноприйнятого у зарубіжній практиці більш широкого поняття обліку. А це досягається, насамперед, тісним міжпредметним взаємозв'язком фінансового обліку з фінансами та фінансовим аналізом, а управлінням обліку – з менеджментом.

У першій частині підручника розглянуто зарубіжне поняття обліку, описано основні особливості національних облікових систем, їх класифікацію та загальні тенденції гармонізації у світовій практиці обліку, наднаціональне регулювання бухгалтерського обліку. Розглянуто основні міжнародні концептуальні поняття та принципи складання фінансової звітності. Розкрито мету, користу-

вачів, якісні характеристики, критерії визнання та види оцінки елементів фінансових звітів. Докладно висвітлено структуру і зміст фінансових звітів відповідно до міжнародних вимог та їх особливостей в окремих країнах. Показано методику складання консолідованих фінансових звітів. Особливу увагу приділено методам складання звіту про грошові потоки та його інтерпретації. Висвітлено зарубіжну методику аналізу фінансових звітів.

Друга частина книги присвячена зарубіжній практиці фінансового обліку і структурована за групами активів, зобов'язань та власного капіталу, як це прийнято у зарубіжній навчальній літературі. Описано обліковий цикл зарубіжного підприємства. Розглянуто облік основних видів поточних активів: грошових коштів, грошових еквівалентів, рахунків та векселів до отримання, запасів. Висвітлено основні види необоротних активів в зарубіжній практиці, специфіку обліку основних засобів, нематеріальних активів, землі, природних ресурсів. Особливу увагу приділено питанням інтерпретації інформації про запаси, нерухомість, споруди та устаткування, нематеріальні активи у фінансовій звітності зарубіжних суб'єктів господарювання. Викладено облік фінансових інвестицій, їх класифікацію, докладно відображено облік інвестицій в боргові інструменти та інструменти капіталу, які не надають суттєвого впливу, та які надають суттєвий вплив.

Окремі розділи присвячені обліку короткострокових та довгострокових зобов'язань. Розглянуто облік фактичних і оціночних короткострокових зобов'язань. Досить детально розглянуто поширену у країнах з розвинутою ринковою економікою практику обліку таких довгострокових зобов'язань, як видані векселі, випущені облігації, лізингові та пенсійні зобов'язання. При цьому показано, як при оцінці довгострокових зобов'язань використовуються концепції майбутньої і теперішньої вартості. В окремих розділах відображено практику обліку власного капіталу у партнерствах і корпораціях, які є основними організаційними формами ведення бізнесу у зарубіжних країнах.

Третя частина підручника містить основи управлінського обліку, який включає три основні складові: прийняття рішень через шляхом використання аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку; бюджетування і контроль за центрами відповідальності; калькулювання собівартості продукції.

Сподіваємось, що підручник отримає гідне місце серед улюблених сучасних економічних підручників. Утім автори з вдячністю приймуть усі зауваження та побажання відносно його змісту за адресою:

З повагою

Онищенко Володимир Олександрович, rector@pntu.edu.ua

Бондар Микола Іванович, nibondar@mail.ru

Дубовая Валентина Володимирівна, dotsenkovalent@mail.ru

ЧАСТИНА 1

РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ТА ПОДАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ

So many countries, so many customs

Скільки країн, стільки і звичаїв

(англійське прислів'я)

РОЗДІЛ 1.

РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

- 1.1. Організаційно-правові форми підприємництва
- 1.2. Бухгалтерська професія і професійна освіта
- 1.3. Національне регулювання обліку у зарубіжних країнах
- 1.4. Міжнародне регулювання обліку

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- основні види комерційних підприємств та їх об'єднань в економічно-розвинутих країнах;
- найпоширені види міжнародних дипломів професійних бухгалтерів та основні навчальні дисципліни для отримання статусу професійного бухгалтера;
- впливові зарубіжні і міжнародні професійні бухгалтерські організації;
- види міжнародних документів, що регулюють бухгалтерський облік;

а також УМІТИ:

- ідентифікувати види зарубіжних суб'єктів господарювання;
- розрізняти види акцій зарубіжних корпорацій та визначати рівень впливу інвесторів на інвестовані суб'єкти господарювання;
- класифікувати національні системи бухгалтерського обліку;
- обґрунтувати переваги застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

1.1. Організаційно-правові форми підприємництва

Accounting (облік) часто називають “*the language of business*” (“мовою бізнесу”). Як і будь-яка мова, облік постійно розвивається і змінюється відповідно до потреб суспільства. Згідно визначенню, наданому Американським інститутом дипломованих суспільних бухгалтерів, термін *accounting* означає “*the art of recording, classifying, and summarizing in a significant manner and in terms of money, transactions and events which are, in part at least, of financial character, and interpreting the results thereof*” (мистецтво запису, класифікації та узагальнення у грошових одиницях операцій і подій, які у певній мірі мають фінансовий характер, та інтерпретації отриманих результатів).

У зарубіжних країнах існують різні організаційно-правові форми підприємництва, але основними з них є три види, які відрізняються між собою кількістю власників капіталу, їхніми правами та обов’язками. У США їх називають: *sole proprietorship*, *partnership*, *corporation*. А у Великобританії це: *sole tradership*, *partnership*, *limited company* (рис. 1.1).

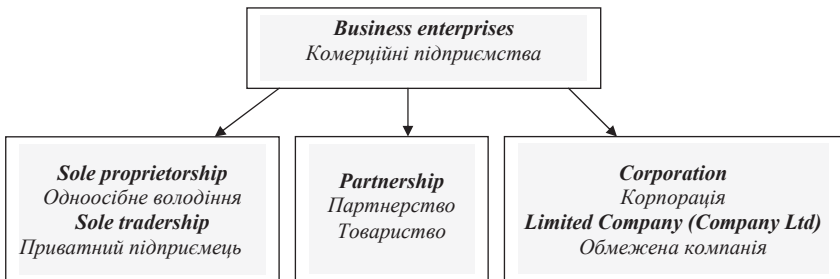

Рис. 1.1. Основні типи комерційних підприємств у зарубіжних країнах.

Sole proprietorship (одноосібне володіння) – це фірма, яка створена одною особою, що дає можливість власнику контролювати її господарську діяльність. Одноосібне володіння не є юридичною особою, і тому прибуток одноосібного володіння розглядається як особистий дохід його власника. Звідси він не оподатковується податком на прибуток, але оподатковується податком на доходи фізичних осіб. Оскільки ставки податку на доходи фізичних осіб та бази оподаткування, як правило, є вищі, ніж при оподаткуванні прибутку юридичних осіб, то це є недодіком одноосібних володінь.

Відповідальність власника одноосібного володіння є необмеженою, і тому в разі банкрутства він може втратити не тільки підприємство, але й власне майно.

В США згідно *Uniform Partnership Act* (Єдиного акту про партнерства), прийнятому у 1914 році і діючому у 44 штатах з 50, **partnership** (партнерство, товариство) визначено як “асоціацію двох або більше осіб для ведення комерційної активності в якості співвласників з метою отримання прибутку”. У Великобританії згідно *Partnership Act 1890* (Акту про товариства від 1890 року) партнерство визначено як “відносини приватних осіб, які спільно ведуть бізнес з метою отримання прибутку”. Партнерами можуть виступати, як фізичні, так і юридичні особи, загальна кількість яких не обмежується.

Партнерства мають *limited lifetime* (обмежений строк діяльності), тобто у випадках, коли один з партнерів відмовляється, стає банкрутом, або не здатен далі приймати участь в діяльності партнерства, воно потребує переоформлення.

Внаслідок *mutual agency* (спільності представництва) кожний партнер є повноправним представником партнерства і може укладати господарські угоди від всього партнерства в межах основної діяльності. Кожний партнер має право участі в прибутках товариства. Партнерство, як і одноосібне володіння, не є юридичною особою, і тому податки стягуються з індивідуальних доходів кожного партнера.

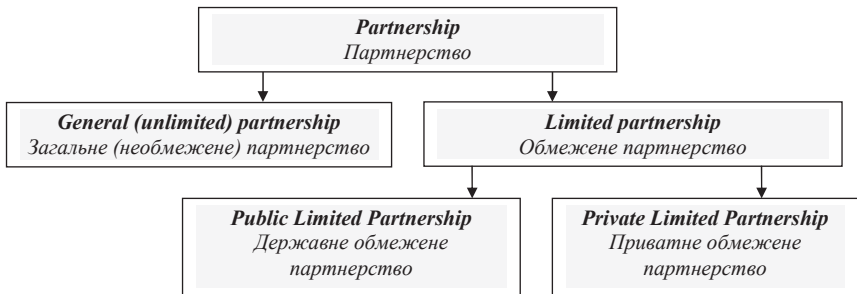

Рис. 1.2. Види партнерств

Основною рисою загальних партнерств є *unlimited liability* (необмежена відповідальність). Тобто, якщо партнерство збанкрутило, кожний партнер зобов'язаний взяти на себе повну відповідальність за борги підприємства, навіть якщо ці борги є більшими за капітал партнерства. При цьому, якщо один з партнерів не може сплати свою частину боргу, за нього це має зробити інший партнер за рахунок продажу власного майна. Але й в обмежених партнерствах має бути хоча б одна особа, яка несе повну відповідальність. Її зовуть *general partner* (головний партнер), і це як правило той партнер, який керує справами партнерства. Інших партнерів, які несуть відповідальність лише в межах своїх інвестицій називають *limited partners* (командитні партнери).

Оскільки партнерства дозволяють об'єднувати капітали і таланти окремих осіб, то найбільш поширеними є товариства, створені за професійною ознакою, наприклад, товариства бухгалтерів, адвокатів, лікарів.

Основними ознаками корпорацій, на відміну від партнерств, є *perpetual lifetime* (необмежений строк діяльності) і *limited liability* (обмежена відповідальність її власників). Корпоративне законодавство в різних країнах є занадто розгалуженим, а визначення поняття корпорації дуже розпливчатим. Так, в США на федеральному рівні для регламентації процедури створення і функціонування корпорацій діють *Revised Model Nonprofit Corporation Act* (Виправлений Зразковий Закон про некомерційні корпорації) та *Revised Model Business Corporation Act* (Виправлений Зразковий Закон про підприємницькі корпорації), згідно якому **corporation** (корпорацію) охарактеризовано як економічну одиницю, що випускає акції.

Share (акція) – це цінний папір без встановленого терміну обігу, який засвідчує пайову участь особи в капіталі компанії та надає йому право на одержання частини прибутку у вигляді *dividends* (*dividendів*) та участь в управлінні корпорації і розподілі її майна в разі ліквідації. *Shareholders* (власниками акцій) можуть бути фізичні і юридичні особи.

В процесі реєстрації корпорації у проєкті статуту вказується максимальну кількість акцій, яку їй буде дозволено випустити – **authorized shares** (дозволені до випуску акції). Як правило, на момент утворення корпорація випускає їх меншу кількість – **issued shares** (випущені акції) з тим, щоб **unissued shares** (невипущені акції) випустити у разі, коли корпорація вирішить розширити діяльність. Таким чином кількість акцій, які випущені і знаходяться в обігу **outstanding shares** (циркулюючих акцій) є меншою кількістю дозволених до випуску.

Акції можуть бути *par value shares* (акціями з номінальною вартістю) або *no-par stock* (безномінальними акціями). Безномінальні акції можуть випускатися з *stated value* (оголошеною вартістю) – коли рада директорів встановлює їх вартість у будь-який час) та *no-stated value* (без оголошеної вартості).

В деяких випадках корпорація з метою збільшення доходу на одну циркулюючу акцію викуповує частину акцій, які було випущено. Такі акції називають **treasury shares** (викуплені акції). Відмінність викуплених акцій від невипущених полягає в тому, що повторну реалізацію викуплених акцій дозволяється здійснювати за ціною нижчою за номінальну (рис. 1.3).

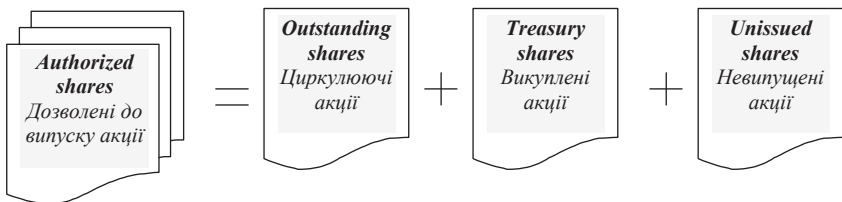

Рис. 1.3. Розподіл дозволених до випуску акцій

Від американських корпорацій вимагається обов'язково включати до назви корпорації одне з наступних слів або його абревіатуру:

“corporation” або “corp.”;

“incorporated” або “inc.”;

“company” або “co.”;

“limited” або “Ltd.”.

В залежності від способу реалізації акцій, в США корпорація отримує статус відкритої або закритої (рис. 1.4). Акції **general corporation** (відкритої корпорації) вільно продаються на фондових біржах, акції **close corporation** (закритої корпорації) не обертаються на фондових біржах і належать вузькому колу акціонерів.

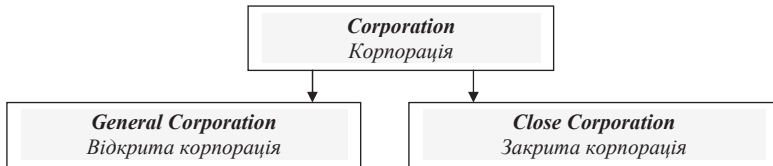

Рис.1.4. Види корпорацій в США

Відмінністю корпорацій від одноосібних володінь і партнерств є те, що корпорація є юридичною особою, і тому її прибутки підлягають подвійному (або й потрійному) оподаткуванню: вперше – федеральним податком на прибуток; вдруге – податком штату на прибуток; втретє – податком з дивідендів. Утім після податкової реформи в США з 1986 року введено поняття **Small Corporation** (*S-Corporation*) – *малої корпорації*, яка подібно партнерствам позбавлена оподаткуванню прибутку. Отримання статусу *S-Corporation* можливо за виконання умов: корпорація є американською, випускає один вид акцій і має не більше 35 акціонерів, якими повинні бути, як правило, приватні особи-резиденти США. Всі інші корпорації можуть випускати два основних види акцій, кожний з яких має свою специфіку (рис. 1.5).

Ordinary shares (звичайні акції), або *common stock* (прості акції) надають їх власникам право голосу в управлінні компанією шляхом обрання *Board of directors* (ради директорів) та отримання дивідендів пропорційно їх кількості.

Preferred shares (привілейовані акції) не мають права голосу, але надають їх власникам перевагу при одержанні дивідендів та розподілі майна під час ліквідації корпорації. Величина дивідендів за привілейованими акціями встановлюється у відсотках до їх номінальної вартості або у доларах на акцію. Досить часто такі акції розподіляють між працівниками корпорації на пільгових умовах. Якщо привілейовані акції наділено правом обміну на звичайні, їх називають **convertible preferred shares** (конвертованими привілейованими акціями). В іншому випадку привілейовані акції є **nonconvertible shares** (неконвертованими акціями).

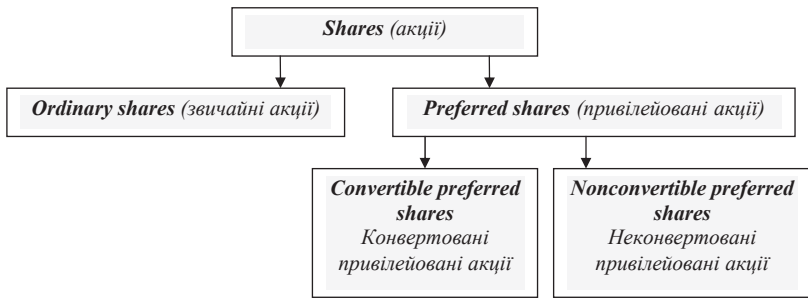

Рис. 1.5. Класифікація акцій

Володіння, як звичайними, так і привілейованими акціями не гарантує отримання дивідендів, які оголошуються радою директорів. Так, якщо в поточному році дивідендів не було оголошено, то вони депонуються до наступного року лише у випадку, якщо між акціонерами і корпорацією укладено угоду про те, що акції є *cumulative preferred shares* (кумулятивними привілейованими акціями). У всіх інших випадках – якщо акції є звичайними або *noncumulative preferred shares* (некумулятивними привілейованими акціями), акціонери ніколи не отримають дивіденди за цей рік.

Корпорації часто купують акції інших корпорацій з метою отримання дивідендів або здійснення впливу на їх операційну і фінансову політику. В залежності від частки акцій, що придбало підприємство-інвестор, визначається розмір його впливу на інвестоване підприємство.

Згідно міжнародної практики для отримання *significant influence* (суттєвого впливу) на інвестоване підприємство інвестору має належати від 20 до 50 % звичайних акцій інвестованого підприємства, а для отримання повного *control* (контролю) – більше 50 % звичайних акцій інвестованого підприємства, тобто контрольний пакет акцій. Так, наприклад, торговельна корпорація може придбати контрольні пакети компаній, які виробляють товари, з тим, щоб бути впевненою, що отримуватиме необхідну кількість товарів потрібної якості по ціні, яку вона встановить.

Компанія-інвестор може отримати контрольний пакет акцій іншої корпорації або шляхом створення нової корпорації, залишив собі більше 50 % акцій (або навіть і усі 100 %), або шляхом придбанням більше 50 % акцій корпорації, яка вже існує. Обидва способи отримання контрольного пакета акцій є досить розповсюдженими. Придбання контрольного пакета акцій корпорації, яка вже існує, може відбутися шляхом поглинання або злиття.

Acquisitions (поглинання) відбувається, коли контрольний пакет іншої компанії отримується шляхом його придбання за гроші, інші активи чи в борг.

Mergers (злиття) відбувається, коли контрольний пакет акцій іншої компанії отримується шляхом його обміну на власні акції. В такому випадку обидві корпорації становляться один в одного акціонерами.

Утім інвестованим підприємством може бути й партнерство, якщо іншому підприємству належить частина його капіталу. Згідно з IAS 27 і IAS 28 для позначення підприємств, які перебувають у таких взаємовідносинах використовуються такі терміни та їх значення:

associated company (асоційована компанія) – це суб'єкт господарювання, включаючи суб'єкт господарювання, що не є корпорацією, наприклад, партнерство, на яке інвестор має суттєвий вплив і яке ні є ні дочірнім підприємством, ані часткою участі в спільному підприємстві;

subsidiary company (дочірня компанія) – це суб'єкт господарювання, зокрема некорпоративний суб'єкт господарювання, наприклад партнерство, що його контролює інший суб'єкт господарювання (відомий як материнське підприємство);

parent company (материнська компанія) – суб'єкт господарювання, який має одне або кілька дочірніх підприємств.

З різних причин та різними способами підприємства створюють об'єднання. Але якщо раніше поширеними формами об'єднань підприємств були картелі, синдикати, трести, асоціації, концерни, консорціуми, то в останні десятиріччя поширення набули:

groups (групи) – сукупність материнської компанії та її всіх дочірніх компаній;

holding (холдинги) – сукупність головної компанії та всіх її дочірніх і асоційованих компаній.

Різновидом холдингів є *conglomerate* (конгломерати), які виникають внаслідок поглинання одною великою компанією багатьох малих і середніх компаній різних галузей і сфер діяльності, які не пов'язані один з одним ні за галузевою, ні за технологічною ознакою. Метою їх створення є інвестування в найбільш рентабельні сфери і максимізувати прибутки.

За структурою холдинги можуть бути, як простими, якщо складаються з головної компанії та одної або декількох дочірніх та асоційованих компаній, так і складними, якщо дочірні компанії також виступають в якості материнських у відношенні до інших компаній. Така багатоступеневість, тобто наявність дочірніх та внучатих компаній є характерною рисою сучасних холдингів. Головну компанію, яка стоїть на чолі холдингу називають *holding company* (холдинговою компанією).

Найбільшого значення набули побудовані за холдинговою структурою міжнародні об'єднання підприємств. Такі об'єднання називають **multinational company** – MNC (багатонаціональними компаніями), **multinational corporations** – MNC (багатонаціональними корпораціями), **transnational corporations** – TNC (транснаціональними корпораціями), **multinational enterprises** – MNE (багатонаціональними підприємствами) і навіть **worldwide corporations** (всесвітніми корпораціями).

За існуючою методологією ООН, до TNC підпорядкованими закордонними підприємствами вважаються не тільки дочірні компанії, але й асоційовані компанії, до яких віднесено корпорації, в яких від 10 до 50 % акціонерного капіталу належить іноземному інвестору.

Бурхливий розвиток міжнародного бізнесу переслідує такі цілі як отримання доступу до нових джерел ресурсів та нових ринків, отримання конкурентних переваг, підвищенні ефективності. До *MNC* відносяться не тільки виробничі компанії, але й транснаціональні банки, телекомунікаційні і аудиторські компанії, інвестиційні і пенсійні фундації. За структурою *MNC* розрізняють на вертикально орієнтовані і горизонтально орієнтовані. До перших відносять *MNC*, які виробляють товари в одних країнах, а постачають в інші, а до других відносять *MNC*, які виробляють подібні товари в різних країнах.

Дані американського журналу "*Fortune*", який щорічно публікує список 500 найбільших приватних і державних корпорацій за показником валового доходу свідчать, що найбільші корпорації світу є багатонаціональними (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Десять найбільших корпорацій зі списку *Fortune* за 2011 рік

№	Назва корпорацій	Коротка характеристика
1	<i>Walmart</i>	Багатонаціональна торговельна корпорація, заснована в 1962 р., в яку входить 8500 великих універмагів і магазинів у 15 країнах.
2	<i>ExxonMobil</i>	Багатонаціональна нафтогазова корпорація, яка була заснована у 1999 році шляхом злиття <i>Exxon</i> і <i>Mobil</i>
3	<i>Chevron</i>	Транснаціональна енергетична корпорація, яка виробляє електроенергію в 180 країнах.
4	<i>ConocoPhillips</i>	Транснаціональна нафтова корпорація, яка створена в 2002 р. шляхом злиття <i>Conoco Inc</i> і <i>Phillips Petroleum Company</i>
5	<i>Fannie Mae</i>	Федеральна національна іпотечна асоціація США, створена у 1938 р. з метою розширення вторинного ринку іпотеки
6	<i>General Electric</i>	Транснаціональна корпорація-конгломерат, який включає 5 сегментів: <i>Energy</i> , <i>Technology Infrastructure</i> , <i>NBC Universal</i> , <i>Capital Finance</i> і <i>Consumer & Industrial</i>
7	<i>Berkshire Hathaway</i>	Холдингова компанія-конгломерат, що контролює багато дочірніх різногалузевих підприємств залізничного транспорту, виробництва побутової техніки, продажу ювелірних виробів, роздрібної торгівлі, електро- і газопостачання
8	<i>General Motors</i>	Багатонаціональна автомобільна компанія, заснована у 1908 р., виробляє легкові і вантажні автомобілі у 31 країні за такими брендами: <i>Buick</i> , <i>Cadillac</i> , <i>Chevrolet</i> , <i>Opel</i> , <i>Vauxhall</i> , <i>Holden</i>
9	<i>Bank of America</i>	Міжнародна фінансова корпорація, створена у 1928 р., є банківським холдингом, що обслуговує клієнтів більш ніж у 150 країнах світу
10	<i>Ford Motor</i>	Багатонаціональна автомобільна корпорація, створена у 1903 р.

1.2. Бухгалтерська професія і професійна освіта

З точки зору кваліфікації у міжнародній практиці бухгалтерів поділяють на дві категорії:

1) *bookkeepers (рахівники)*, які мають знання на технічному рівні за специфічними сферами бухгалтерського обліку, займаються **bookkeeping (рахівництвом)**, що означає процес реєстрації господарських операцій та ведення оперативних реєстрів, і працюють на посадах *cashiers (касирів)*, *payroll clerks (рахівників по рахунках з оплати)*, *bookkeepers (рахівників)*;

2) *professional accountants (професійні бухгалтери)* мають більш високий рівень знань і займаються **professional accounting (професійним обліком)**, тобто не стільки веденням рахунків, скільки виконанням різноманітної діяльності, що включає планування і контроль, прийняття рішень та привернення уваги керівництва, оцінку та аналіз діяльності.

Для отримання статусу професійного бухгалтера потрібно отримати диплом певної професійної організації. Наприклад, у США професійними бухгалтерами визнають:

certified public accountant (CPA) – дипломованих суспільних бухгалтерів,
certified management accountant (CMA) – дипломованих управлінських бухгалтерів,

certified internal auditor (CIA) – дипломованих внутрішніх аудиторів.

Рис. 1.6. Дипломовані бухгалтери в США

На комерційних підприємствах професійні бухгалтери з дипломами *CPA*, *CMA* та *CIA* працюють на посадах:

management accountants (управлінських бухгалтерів);

internal auditors (внутрішніх аудиторів);

income tax specialists (спеціалістів з податків на доходи);

system experts (системних експертів);

controllers (головних бухгалтерів);

management advisory service consultants (консультантами з управління);

financial vice presidents (фінансовими віцепрезидентами);

chief executives (президентами компанії).

Типова структура *accounting department* (бухгалтерії) американської корпорації відображає рівень їх класифікації (рис. 1.7). *Controller* (головний бухгалтер), який очолює бухгалтерію і є дипломованим бухгалтером вищої кваліфікації, веде *general accounting* (основний облік), тобто займається складанням та поданням вищому апарату управління фінансових звітів, вирішенням ключових питань оподаткування та бюджетування, допомагає менеджерам у плануванні і контролі, виконує спеціальні аналізи. Його функції не слід плутати з функціями *treasure* (начальника фінансового відділу), який займається залученням інвестиційного капіталу та управлінням грошового потоку. Працівники, що працюють у відділах бухгалтерії є рахівниками.

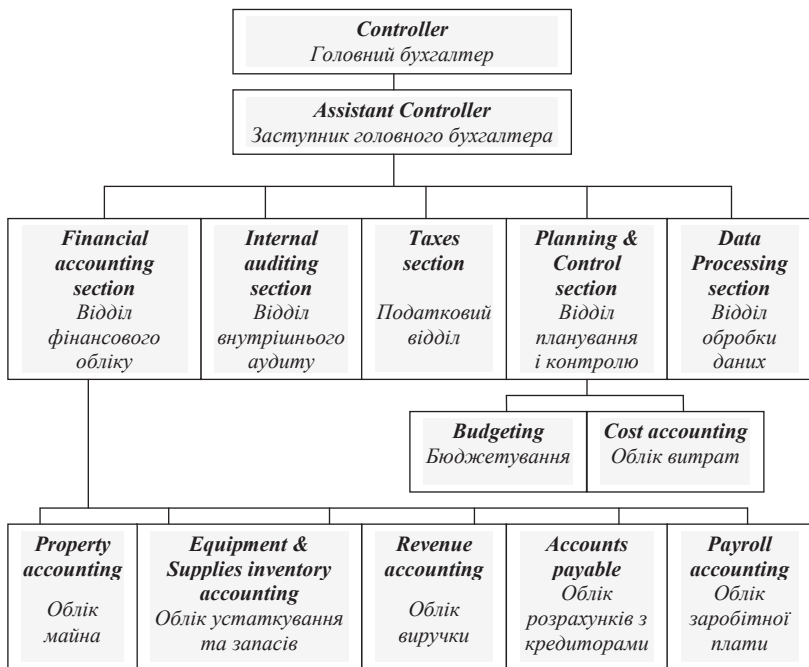

Рис. 1.7. Типова структура бухгалтерії у корпораціях США

Окремою спеціалізацією володіють бухгалтери, які працюють в урядових та інших некомерційних установах. Такий вид обліку отримав назву **government and not-for-profit accounting** (урядовий і некомерційний облік). У цій сфері працюють професійні бухгалтери з дипломами *CPA* і *CMA*.

Водночас, вже більше ста років престижною серед бухгалтерів є робота не тільки на підприємствах, але й у *accounting firms* (бухгалтерських фірмах). Ці фірми можуть бути, як малими (у складі яких один-два бухгалтери), так і великими (які мають сотні співвласників та тисячі найманців). Найбільш великими фірмами світу, які охопили мережею своїх офісів майже усі країни, з 2002 року визнано так звану “*Big four audit firms* (велику четвірку аудиторських фірм)”:

Deloitte Touche Tohmatsu Limited (Делойт Туш Томатсу Лімітед),

Price Waterhouse Coopers (Прайс Вотерхаус Куперс),

Ernst & Young (Ернст енд Янг),

KPMG (КПМГ).

Такий вид діяльності отримав назву **public accounting** (незалежної бухгалтерської діяльності), яка включає надання платних професійних послуг з проведення аудиторських перевірок, оподаткування, управлінського консультування та допомоги малим фірмам (рис. 1.8). Для роботи в цієї сфері потрібно отримати диплом CPA.

Рис. 1.8. Види незалежної бухгалтерської діяльності

Auditing (аудит) означає перевірку та дослідження фінансових звітів. *Auditors* (аудитори) мають надати професійний *auditor's opinion* (аудиторський висновок) про те, наскільки правдиво фінансові звіти компанії відображають її фінансовий стан та результати діяльності. Від якості аудиторського висновку залежать майбутні рішення банків, інвесторів і кредиторів.

Tax services (послуги з оподаткування) включають допомогу компаніям і громадянам при складанні податкових декларацій, податкове планування, консультування з оптимізації податків.

Management advisory services (послуги з управлінського консультування) охоплюють великий спектр послуг від питань організації бухгалтерського обліку, складання бюджетування до проблем маркетингу, найму персоналу, використання економіко-математичних моделей при прийнятті управлінських рішень.

Small business services (послуги малим фірмам) включають рекомендації з організації бухгалтерського обліку, складання щомісячних фінансових звітів, складання бюджету грошових коштів на наступний рік, надання допомоги в отриманні банківських кредитів.

Вимоги до обсягу знань професійного бухгалтера постійно збільшуються. Згідно останнім рекомендаціям *IFAC*, професійний бухгалтер має володіти організаційними та підприємницькими знаннями, знаннями інформаційних технологій, знаннями обліку та пов'язаними з ним знаннями. (рис. 1.9).

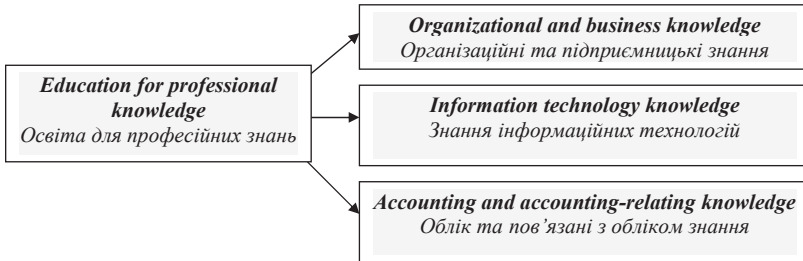

Рис. 1.9. Групи дисциплін для отримання статусу професійного бухгалтера

До групи **organizational and business knowledge** (організаційних та підприємницьких знань) включено дисципліни, які допоможуть професійному бухгалтеру ефективно виконувати свої функції:

- economics* (економіка);
- quantitative methods and statistics for business* (кількісні методи та статистика для бізнесу);
- organizational behavior* (організаційна поведінка);
- operations management* (операційний менеджмент);
- marketing* (маркетинг);
- international business* (міжнародний бізнес).

Комп'ютерна обробка облікової інформації та можливість вирішення складних економічних задач зумовила необхідність володіння професійними бухгалтерами основами інформаційних технологій. Професійний бухгалтер має правильно описати специфічні задачі системи обліку в комп'ютерному середовищі, у тому числі найбільш зручний формат та рівень точності результативної інформації.

До групи **information technology knowledge** (знань інформаційних технологій) включено знання:

- information technology (IT) concepts for business systems* (концепції інформаційних технологій для бізнес систем);
- internal control in computer-based business systems* (внутрішнього контролю в комп'ютерних бізнес системах);
- development standards and practices for business systems* (розвитку стандартів і практик для бізнес систем);
- management of IT adoption, implementation and use* (управління застосуванням інформаційних технологій, впровадженням і використанням);
- evaluation of computer-based business systems* (оцінки комп'ютерних бізнес систем).

До блоку знань **accounting and accounting-relating knowledge** (облік та пов'язаних з обліком знань) включено: фінансовий облік та звітність; управлінський облік; оподаткування; підприємницьке і комерційне право; зовнішній і внутрішній аудит; фінанси і фінансовий менеджмент; професійна етика (рис. 1.10).

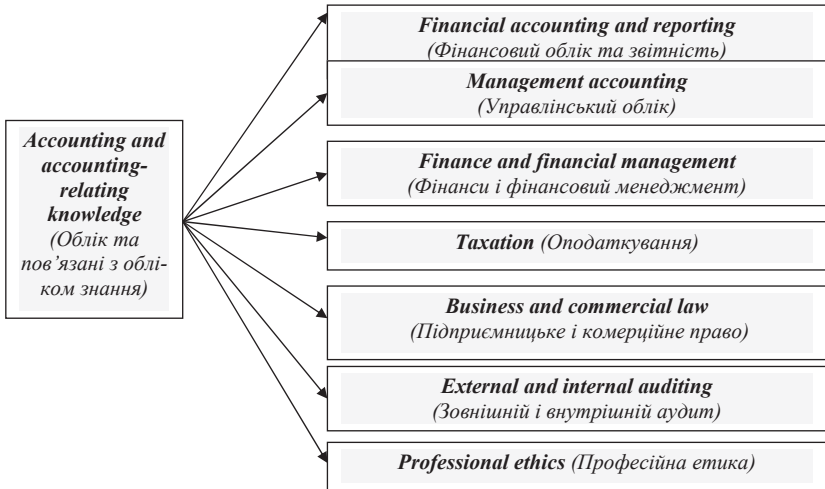

Рис. 1.10. Перелік основних знань професійного бухгалтера, рекомендовані IFAC

Виходячи з інформаційних потреб головних груп користувачів облікової інформації, основними підгалуззями обліку є **financial accounting** (фінансовий облік) і **management accounting** (управлінський облік). Призначенням управлінського обліку є формування інформації внутрішнього користування. Ефективна система управлінського обліку дозволяє управляти доходами і витратами підприємства шляхом їх планування, контролю та аналізу.

Функція фінансового обліку полягає в наданні інформації про результати діяльності суб'єкта господарювання зовнішнім користувачам. Внаслідок змін умов функціонування суб'єктів господарювання, правила фінансового обліку постійно доповнюються і переглядаються. Так, в зв'язку із збільшенням операцій в іноземних валютах та підвищенням рівня інфляції світових валют було визнано необхідність врахування впливу змін валютних курсів та перерахунку фінансових звітів в умовах гіперінфляції. Необхідність аналізу фінансової інформації суб'єктів господарювання за географічними або іншими сегментами бізнесу призвело до складання звітності за сегментами. Внаслідок приділення більшої уваги фінансовій звітності назву фінансового обліку було трансформовано у "**Financial accounting and reporting** (Фінансовий облік та звітність)".

Виходячи з того, що облік надає інформацію для прийняття фінансових рішень, а також відображає фінансові результати таких рішень, важливою складовою сучасних знань професійного бухгалтера визнано "**Finance and financial management** (Фінанси і фінансовий менеджмент)". Прийняття фінансових рішень вимагає оцінки джерел капіталу та фінансових ризиків, перспектив отримання прибутку та грошових потоків, визначення показників платоспроможності, ліквідності та рентабельності.

Оскільки професійні бухгалтери надають послуги з податкового консультування, допомагають мінімізувати вплив податків у випадках, коли існують альтернативи (шляхом обрання найкращої організаційно-правової форми бізнесу, найбільш вигідного методу оподаткування або способу виконання операцій), складають податкові декларації, професійним бухгалтерам необхідні знання податкових законів. Комплекс знань податкових правил, які визначають бази оподаткування та ставки податків, основними з яких є податки на прибуток, майно, додану вартість, право на участь у певних заходах (плата за ліцензії), включено у дисципліну "**Taxation** (Оподаткування)".

Важливість знань торговельних, соціальних та підприємницьких законів, які регулюють права та обов'язки суб'єктів господарювання у сфері підприємництва, обумовило включення до блоку професійної підготовки дисципліни "**Business and commercial law** (Підприємницьке і комерційне право)". Так, законодавство про компанії визначає функції, права та обов'язки ради директорів, акціонерів і третіх осіб; встановлює правила складання та надання фінансової звітності. Закони про об'єднання містять положення по створенню об'єднань підприємств. Закони про контракти визначають види контрактів, права і обов'язки сторін за контрактом, умови і гарантії, визначення ціни та форми розрахунків.

Надання професійними бухгалтерами різноманітних аудиторських послуг вимагає їх компетентності щодо аудиторських концепцій, доказів та процедур, прав та обов'язків аудиторів. Збільшення ролі внутрішнього аудиту для оцінки ефективності управлінських рішень призвело до формулювання назви дисципліни як "**External and internal auditing** (Зовнішній і внутрішній аудит)".

Виходячи з відповідальності професійних бухгалтерів перед суспільством при наданні ними послуг з аудиту, оподаткування, фінансового менеджменту чи інших, важливою складовою освіти професійних бухгалтерів є знання стандартів поведінки та основоположних принципів, які об'єднано в дисципліну "**Professional ethics** (Професійна етика)". Основоположними принципами або вимогами до роботи професійних бухгалтерів, дотримання яких гарантує якість їх роботи, визнано:

- 1) *цілісність*, яка означає пряmolінійність та чесність при виконанні професійних робіт;
- 2) *об'єктивність* (правдивість);
- 3) *професійну компетентність*;
- 4) *конфіденційність*;
- 5) *професійну поведінку* (підтримання доброї репутації бухгалтерської професії);
- 6) *дотримання стандартів*, які розроблені національними та міжнародними організаціями.

1.3. Національне регулювання обліку у зарубіжних країнах

Облік кожної країни має свої організаційні і методологічні особливості. Організаційні особливості національних систем обліку полягають у побудові системи регламентації обліку, яка складається з державних органів влади та професійних організацій, та сукупності документів, які містять принципи та правила ведення обліку. Роль національних професійних бухгалтерських організацій, які є незалежними, та їх взаємовідносини з державними органами влади у кожній країні є різними.

В одних країнах, професійні бухгалтерські організації, які не є урядовими організаціями, виконують основну роль у процесі розробки національних стандартів обліку. Урядові органи прямо чи непрямо делегують їм свої повноваження з розробки стандартів. Прикладами таких країн є США, Великобританія, Нідерланди, Філіппіни.

В інших країнах професійні організації не мають повноважень розробляти бухгалтерські правила, але мають суттєвий вплив на їх процес розробки або облікову практику, що може відбуватися шляхом: консультування законодавців в процесі підготовки законодавчих активів (Франція); розробки рекомендацій, які не є обов'язковими, але впливають на облікову практику (Швейцарія); забезпечення відповідності облікової практики діючому законодавству (Німеччина).

Є ж група країн, в яких професійні бухгалтерські організації у процесі регулювання обліку не приймають ніякої участі. До таких країн відносяться Японія, Корея, Бразилія. В цих країнах найбільше домінує податкове законодавство і роль професійних бухгалтерських організацій є мінімальною.

Але незалежно від ролі професійних бухгалтерських організацій в питаннях регламентації бухгалтерського обліку, кожна країна при створенні системи бухгалтерського обліку у тій чи іншій мірі опирається на законодавчі акти (рис. 1.11).

Рис. 1.11. Національні джерела регулювання бухгалтерського обліку

Регламентация обліку в США. Регулюванням обліку в комерційних підприємствах США займаються:

Securities and Exchange Commission (SEC) – Комісія цінних паперів та бірж, яка створена *Congress (Конгресом)* у 1934 р. і є державною установою, не тільки регулює всі аспекти випуску, продажу і викупу цінних паперів, але й має повноваження визначати головні положення та порядок подання фінансових звітів *public corporation (компаній, які котирують свої акції на біржах)*, видає “*Financial Reporting Releases (Новини фінансової звітності)*”, які містять інструкції щодо складання фінансових звітів.

American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) – Американський інститут дипломованих суспільних бухгалтерів (ств. у 1930 р.), який є національною професійною неурядовою організацією, що об’єднує біля 300 тисяч бухгалтерів-практиків, займається підвищенням професійної кваліфікації бухгалтерів шляхом розробки програм кваліфікованих екзаменів та надання ступенів *Certified Public Accountant (CPA)* – дипломованого суспільного бухгалтера та видавничою діяльністю – публікує монографії та низку періодичних видань, серед яких:

“*Journal of Accountancy*” – щомісячний журнал для професійних бухгалтерів;

“*Accountants’ Index*” – щорічний бібліографічний покажчик облікової літератури;

“*Accounting Trends & Techniques*” – щорічний огляд фінансової звітності 600 корпорацій.

В зв’язку з економічною кризою 1930-х років, однією з причин якої вважали відсутність у США єдиних правил бухгалтерського обліку, у 1938 році *AICPA* створив спеціальний орган для розробки загальноприйнятих облікових принципів – *Committee on Accounting Procedure (CAP)* – Комітет з бухгалтерських процедур, який розробляв Бюлетені бухгалтерських досліджень.

З 1959 року до 1973 року замість цього комітету діяла *Accounting Principles Board (APB)* – Рада з бухгалтерських принципів, яка розробляла Погляди *APB*.

Financial Accounting Standards Board (FASB) – Рада із стандартів фінансового обліку (ств. у 1973 р.), яка складається з сьомі постійних членів – провідних бухгалтерів, розробляє стандарти з фінансового обліку і фінансової звітності комерційних підприємств та займається організацією наукових досліджень в напрямку стандартизації. Дотримання цих стандартів забезпечується вимогами *SEC*, а також умовою для отримання позитивного аудиторського висновку.

При *AICPA* зараз функціонує *Accounting Standards Executive Committee (AcSEC)* – Виконавчий комітет із бухгалтерських стандартів, який розробляє рекомендації по специфічним проблемам галузевого обліку та повідомляє *FASB* про облікові проблеми, що потребують рішення.

Сукупність документів, які регламентують фінансовий облік у США, мають назву **Generally Accepted Accounting Principles (GAAP)** – Загальноприйняті принципи обліку.

US GAAP являють собою велику кількість документів, що мають різний статус. Їх певна ієрархія полягає в поділі документів на чотири рівня: від обов'язкових до рекомендаційних (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Перелік документів, які регламентують фінансовий облік комерційних підприємств США

Категорія	<i>Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP)</i> Загальноприйняті облікові принципи	Організація
A	Statements of Financial Accounting Standards (SFAS) Положення про стандарти фінансового обліку	FASB
	Opinions Погляди	APB
	Interpretations Інтерпретації	FASB
	Accounting Research Bulletins Бюлетені бухгалтерських досліджень	CAP
B	Technical Bulletins Технічні бюлетені	FASB
	Industry Audit and Accounting Guides Галузеві інструкції з обліку і аудиту	AcSEC (AICPA)
	Statements of Position Заяви про позицію	AcSEC (AICPA)
C	Practical Bulletins Практичні бюлетені	AcSEC (AICPA)
	Emerging Issues Task Force Statements Положення робочої групи з проблем обліку	FASB
D	Statements of Financial Accounting Concepts Положення про концепції фінансового обліку	FASB

Statements of Financial Accounting Standards (Положення про стандарти фінансового обліку) та *Opinions* (Погляди) містять правила підготовки звітності та методологію обліку. *Interpretations* (Інтерпретації), що мають юридичну силу Положень та Поглядів, доповнюють або поширюють їх застосування на інші об'єкти обліку та види діяльності. *Accounting Research Bulletins* (Бюлетені бухгалтерських досліджень) містять узагальнення бухгалтерських практик.

Technical Bulletins (Технічні бюлетені) роз'яснюють питання використання стандартів та вирішення окремих облікових проблем. *Industry Audit and Accounting Guides* (Галузеві інструкції з обліку і аудиту) пояснюють галузеві особливості обліку. *Statements of Position* (Заяви про позицію) мають форму рекомендацій з питань звітності.

Practical Bulletins (Практичні бюлетені) вирішують вузькоспеціалізовані питання обліку. *Emerging Issues Task Force Statements* (Положення робочої групи з проблем обліку) містять вирішення нових та незвичних бухгалтерських операцій.

Statements of Financial Accounting Concepts (Положення про концепції фінансового обліку) містять базові основи обліку та фінансової звітності комерційних підприємств і некомерційних організацій (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Перелік діючих Положень про концепції фінансового обліку в США
станом на 1 серпня 2011 року**

№	<i>Statements of Financial Accounting Concepts</i> Положення про концепції фінансового обліку	Дата видання
1	Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises Цілі фінансової звітності комерційних підприємств	11/78
2	Qualitative Characteristics of Accounting Information Якісні характеристики облікової інформації	5/80
4	Objectives of Financial Reporting by Nonbusiness Organizations Цілі фінансової звітності некомерційних організацій	12/80
5	Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises Визнання і оцінка у фінансових звітах комерційних підприємств	12/84
6	Elements of Financial Statements Елементи фінансових звітів	12/85
7	Using Cash Flow Information and Present Value in Accounting Measurement Використання інформації про потоки грошових коштів та приведена вартість в облікових оцінках	2/00
8	Conceptual Framework for Financial Reporting Концептуальна основа фінансової звітності	9/10

Стандартизацією обліку в державних установах США займається **Governmental Accounting Standards Board (GASB)** – Рада із стандартів державного обліку (ств. у 1984 р.), яка розробляє *Statements of Government Accounting Standards (SGAS)* – Положення про стандарти державного обліку для таких державних установ як уряди штатів та місцеві органи влади, федеральні та міжштатівські різні комісії, *SEC, Internal Revenue Service* (Податкова служба).

Значний вплив на розвиток теорії і практики обліку в США мають також такі великі професійні бухгалтерські організації:

American Accounting Association (AAA) – Американська бухгалтерська асоціація (ств. у 1935 р.), яка поєднує викладачів бухгалтерського обліку та бухгалтерів, що займаються незалежною бухгалтерською практикою та некомерційним обліком, займається розвитком теорії бухгалтерського обліку та удосконаленням бухгалтерської освіти: ініціює та фінансує наукові дослідження, видає монографії, звіти, журнал “*The Accounting revue*”.

Institute of Management Accountants (IMA USA) – Інститут управлінських бухгалтерів, займається дослідницькою та навчальною діяльністю в галузі управлінського обліку з присвоєнням звання *Certified Management Accountants (CMA)* – сертифікованого управлінського бухгалтера; оприлюднює зразки найкращої практики управлінського обліку у формі публікацій *Statement of Management Accounting* (Положень управлінського обліку).

Financial Executives Institute (FEI) – Інститут фінансових директорів, що поєднує осіб, які займають ключеві посади у сфері фінансів у великих компаніях, видає журнал “*Financial Executive Magazine*”.

Регулювання обліку у Великобританії. На відміну від США, облік у Великобританії регламентується і вимогами законодавства, і обліковими стандартами, які розробляють незалежні професійні організації. Сукупність національних документів, що регламентують облік у Великобританії отримала назву **Generally Accepted Accounting Practice (GAAP)** – *Загальноприйнятої практики обліку* (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Перелік документів, які регулюють фінансовий облік у Великобританії		
№	<i>Generally Accepted Accounting Practice (UK GAAP)</i> <i>Загальноприйнята облікова практика</i>	Організація
1	Company Act 2006 <i>Закон про компанії від 2006 р.</i>	UK Parliament
2	Stock Exchange Requirements <i>Вимоги біржі цінних паперів</i>	Stock Exchange
3	Financial Reporting Standards (FRS) <i>Стандарти фінансової звітності</i>	ASB
	Statements of Standard Accounting Practice (SSAP) <i>Положення про стандартну практику обліку</i>	ASC
	Statements of Recommended Practice (SORP) <i>Положення про рекомендовану практику</i>	ASC

Company Act 2006 (Закон про компанії від 2006 р.) містить вимоги директив ЄС до змісту та форм фінансової звітності підприємств, що обумовлено необхідністю виконувати європейські акти.

Stock Exchange Requirements (Вимоги біржі цінних паперів) зобов'язують публічні компанії більш детально надавати інформацію про кредиторів, овердрафти та складати, окрім річної, проміжну звітність.

З 1970 до 1990 року розробкою національних стандартів займався *Accounting Standards Committee (ASC)* – Комітет з облікових стандартів, який було утворено низкою провідних професійних бухгалтерських організацій Великобританії. А з 1990 року займається **Accounting Standards Board (ASB)** – Рада облікових стандартів, яка розробляє та удосконалює англійські національні стандарти з урахуванням міжнародних тенденцій.

Financial Reporting Standards (FRS) – Стандарти фінансової звітності (яких налічується біля 20) та *Statements of Standard Accounting Practice (SSAP)* Положення про стандартну практику обліку (з яких діють лише 9) мають обов'язковий характер. *Statements of Recommended Practice (SORP)* – Положення про рекомендовану практику мають рекомендаційний характер.

Рекомендації розробляють також такі професійні бухгалтерські організації, як: *Institute of Chartered Accountants of England & Wales* (Інститут дипломованих бухгалтерів Англії і Уельсу); *Institute of Chartered Accountants of Scotland* (Інститут дипломованих бухгалтерів Шотландії); *Institute of Chartered Accountants of Ireland* (Інститут дипломованих бухгалтерів Ірландії).

В галузі управлінського обліку діє професійна організація **Chartered Institute of Management Accountants (CIMA)** – Привілейований інститут управлінських бухгалтерів.

Регулювання бухгалтерського обліку в Російській Федерації. З метою забезпечення однакового ведення обліку майна, зобов'язань і господарських операцій, що здійснюють організації, та складання і подання ними порівняльної і достовірної інформації про майновий стан та доходи і витрати в Росії бухгалтерський облік повністю регулюється державними органами влади.

Департаментом методології бухгалтерського учета и отчетности Министерства финансов РФ розроблено чотириохрівневу систему нормативного регулювання бухгалтерського обліку і звітності (табл. 1.5):

1. Документи законодавчого регулювання: закони РФ, укази Президента РФ, постанови уряду РФ. Відзначальною ознакою цього блоку документів є обов'язковість їх виконання.

2. Документи нормативно-методологічного регулювання: положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені наказами міністерства фінансів РФ. Документи цього блоку визначають методологію бухгалтерського обліку, які надають опис декількох способів оцінки, варіантів дій, перелік критеріїв і процедур (табл. 1.6).

3. Документи методично-технічного характеру: план рахунків, методичні вказівки. Документи цього блоку надають практичні методики ведення бухгалтерського обліку.

4. Документи внутрішнього регулювання: робочі документи підприємства, які формують облікову політику підприємства, організації.

Таблиця 1.5

Перелік основних документів, які регламентують облік в Російській Федерації

№	Документи	Організації
1	Документи законодавчого регулювання: <i>Федеральный Закон "О бухгалтерском учете" (21.11.1996)</i> <i>Федеральный Закон "О консолидированной финансовой отчетности" (03.08.2010)</i> <i>Федеральный Закон "Об аудиторской деятельности" (30.12.2008)</i>	<i>Государственная Дума</i>
2	Документи нормативно-методологічного регулювання: <i>Положение по ведению бухгалтерского учета и бухгалтерской отчетности в Российской Федерации (29.07.1998)</i> <i>Положения по бухгалтерскому учету (1998-2011)</i>	<i>Минфин России</i> <i>Минфин России</i>
3	Документи методичного регулювання: <i>О формах бухгалтерской отчетности организаций (02.07.2010)</i> <i>План счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций и Инструкция по применению Плана счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций (31.10.2000)</i> <i>Методические рекомендации по составлению и представлению сводной бухгалтерской отчетности (30.12.1996)</i> <i>Методические рекомендации по раскрытию информации о прибыли, приходящейся на одну акцию (21.03.2000)</i> <i>Методические рекомендации по формированию бухгалтерской отчетности при осуществлении реорганизации организаций (20.05.2003)</i>	<i>Минфин России</i> <i>Минфин России</i> <i>Минфин России</i> <i>Минфин России</i> <i>Минфин России</i>

Таблиця 1.6

Перелік положень по бухгалтерському обліку РФ станом на 1 серпня 2011 року

№ ПБУ	Назва
ПБУ 1 / 2008	Учетная политика организации
ПБУ 2 / 2008	Учет договоров строительного подряда
ПБУ 3 / 2006	Учет активов и обязательств, стоимость которых выражена в иностранной валюте
ПБУ 4 / 1999	Бухгалтерская отчетность организации
ПБУ 5 / 2001	Учет материально-производственных запасов
ПБУ 6 / 2001	Учет основных средств
ПБУ 7 / 1998	События после отчетной даты
ПБУ 8 / 2010	Оценочные обязательства, условные обязательства и условные активы
ПБУ 9 / 1999	Доходы организации
ПБУ 10 / 1999	Расходы организации
ПБУ 11 / 2008	Информация о связанных сторонах
ПБУ 12 / 2010	Информация по сегментам
ПБУ 13 / 2000	Учет государственной помощи
ПБУ 14 / 2007	Учет нематериальных активов
ПБУ 15 / 2008	Учет расходов по займам и кредитам
ПБУ 16 / 2002	Информация по прекращаемой деятельности
ПБУ 17 / 2002	Учет расходов на научно-исследовательские, опытно-конструкторские и технологические работы
ПБУ 18 / 2002	Учет расходов по налогу на прибыль организаций
ПБУ 19 / 2002	Учет финансовых вложений
ПБУ 20 / 2003	Информация об участии в совместной деятельности
ПБУ 21 / 2008	Изменение оценочных значений
ПБУ 22 / 2010	Исправление ошибок в бухгалтерском учете и отчетности
ПБУ 23 / 2011	Отчет о движении денежных средств

Провідною некомерційною професійною організацією бухгалтерів є *Институт профессиональных бухгалтеров и аудиторов России – ИПБ России*, який створено за підтримкою Мінфіну РФ в 1997 р. Місією *ИПБ России* є створення висококваліфікованого професійного товариства. До пріоритних напрямів науково-методичної роботи включено організацію наукових досліджень бухгалтерського, податкового і управлінського обліку, фінансового менеджменту і аудиту, підготовку актуальних публікацій у *“Вестнику ИПБ России”*.

В напрямку навчально-методичної роботи передбачено розробку таких навчальних посібників, як *“Професійні цінності і етика”*, *“Бухгалтерський облік і бухгалтерська звітність”*, *“Управлінський облік 1 і 2”*, *“Фінансовий менеджмент 1 і 2”*, *“Аудит”*, *“Оподаткування”*, *“Правове регулювання господарської діяльності”*, *“Аналіз фінансової звітності”*, *“Міжнародні стандарти фінансової звітності”* та присвоєння кваліфікацій: професійного бухгалтера комерційних організацій; професійного бухгалтера бюджетних установ; професійного бухгалтера з міжнародних стандартів; бухгалтера-практика на відповідність посади за основними напрямками бухгалтерського обліку.

Класифікація національних систем бухгалтерського обліку та звітності. Незважаючи на те, що кожна країна сформувала свою систему обліку, можна виділити їх спільні риси. Для упорядкування національних систем обліку використовуються їх групування за різними ознаками. В залежності від органів регулювання обліку та їх цілей, усі країни поділяють на дві групи: країни мікрорівня (з орієнтацією на потреби акціонерів) та країни макрорівня (з орієнтацією на потреби держави).

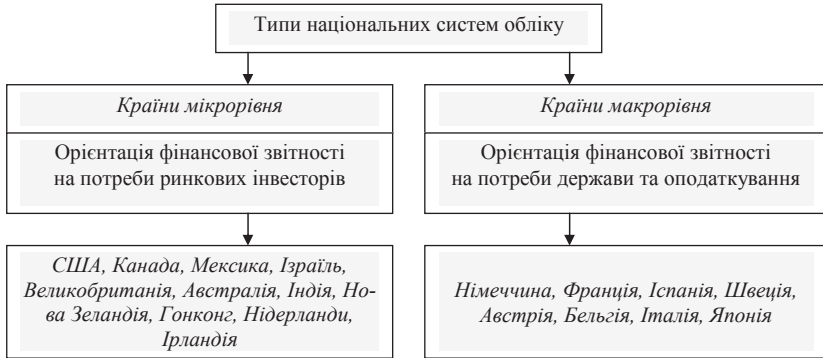

Рис.1.12. Класифікація країн на країни мікро- і макрорівня

Країни мікрорівня – це **common-law countries** (країни загального, англосаксонського права), для яких традиційним є розробка загальних понять, а не детально розроблених процедур. Для них характерно застосування принципу “дозволено те, що не заборонено”. Відсутність жорсткої регламентації облікових методів і процедур полягає у тому, що в цих країнах можуть бути відсутні загальнодержавні форми фінансової звітності та плани рахунків.

Регулювання фінансового обліку здійснюється незалежними професійними бухгалтерськими організаціями шляхом розробки стандартів, які передбачають багатоваріантність та гнучкість обліку. Правила фінансового обліку значно відрізняються від правил податкового обліку, наприклад, з питань амортизації основних засобів, нарахування резервів, визнання результатів переоцінки. Це призводить до проблеми врегулювання обліку відкладених податків. В зв’язку з великою об’єктивною потребою в аудиті фінансової звітності, в цих країнах суттєво розвинена професія аудиторів.

Країни макрорівня – це переважно **code-law countries** (країни кодифікованого, романського права), в яких значна увага приділяється детальному опису усіх процедур та застосування принципу “дозволено те, що дозволено”. Бухгалтерський облік розглядається як інструмент національного економічного управління і тому регулювання фінансового обліку здійснюється державними органами влади. Як правило, у цих країнах діють єдині форми фінансової звіт-

ності та загальнодержавні або галузеві плани рахунків. Правила оподаткування мають значний вплив на правила фінансового обліку. В зв'язку з чим більш розвинута професія податкових експертів.

В методологічному плані національну систему обліку характеризують загальноприйняті принципи обліку та бухгалтерські показники, їх трактування та методи визначення. В зв'язку з тим, що американські і англійські стандарти скорочено називають “*GAAP*”, при обговорюванні національної специфіки обліку на міжнародному рівні термін “*national GAAP*” застосовують як синонім національних стандартів країн (*Germany GAAP, France GAAP* і т.д.).

Застосування різних правил бухгалтерського обліку призводить до того, що величина прибутку компанії, розрахована за правилами різних країн суттєво відрізняється. Тому існують і інші варіанти класифікації. Так, виокремлюють британо-американську, континентальну та південноамериканську системи обліку.

Британо-американська система обліку (*США, Канада, Мексика, Ізраїль, Великобританія, Австралія, Індія, Нова Зеландія, Гонконг, Нідерланди*) ґрунтується на розвиненості ринків капіталу зі значною кількістю бірж цінних паперів. При цьому, основними джерелами фінансування діяльності компаній є велика кількість дрібних інвесторів. З цієї причини фінансова звітність в основному орієнтована на потреби акціонерів з контролю використання ресурсів. Податкові правила відокремлені від фінансового обліку.

Континентальна система обліку (*Німеччина, Франція, Іспанія, Швеція, Австрія, Бельгія, Італія, Японія*) ґрунтується на тому, що основними постачальниками капіталу є банки (Німеччина) або держава (Франція), і тому орієнтована на потреби держави. Компанії мають дотримуватись уніфікованих стандартів обліку і звітності, що полегшує та підвищує ефективність контролю урядових органів. Систему обліку цих країн характеризує макроекономічний підхід до обліку, консервативність і конфіденційність обліку.

Південноамериканська система обліку (*Аргентина, Бразилія, Чилі, Болівія, Перу, Еквадор*) застосовує макроекономічний підхід, але також характеризується значним приділенням уваги високому рівню інфляції: в одних країнах вимагається переоцінювати лише основні засоби (амортизаційні відрахування визначаються виходячи із скорегованої вартості основних засобів); в інших країнах всі показники фінансової звітності слід подавати з урахуванням загального індексу цін (у тому числі прибутку до оподаткування).

Відповідно до виникнення центрів обліку та їх історичних зон впливу виокремлюють більшу кількість моделей обліку. При цьому країну, яка вплинула на системи обліку інших країн, називають материнською. За таким підходом виокремлюють:

*американську систему обліку (США, Канада, Мексика, Ізраїль, Японія);
британську систему обліку (Великобританія, Ірландія, Індія, Австралія);
латиноамериканську систему обліку (Аргентина, Бразилія);
французьку (Франція, Італія, Іспанія, Португалія);
німецьку (Німеччина, Нідерланди) та інші системи обліку.*

1.4. Міжнародне регулювання обліку

Внаслідок інтернаціоналізації виробничої та комерційної діяльності підприємств, виникнення транснаціональних корпорацій, розвитку ринків капіталу виникла необхідність формування єдиних глобальних облікових стандартів високої якості, які б забезпечили прозорість та порівнянність фінансової звітності міжнародних компаній.

Одними з перших, хто спробував гармонізувати, а точніше, уніфікувати бухгалтерську практику подання фінансових звітів, стали у 1971 році європейські країни, які на той час входили до складу *European Union* (*Європейського Союзу*), заснованого у 1957 році, але з часом 'об'єднавчого більше країн:

1957 – *Belgium* (Бельгія), *France* (Франція), *Germany* (Німеччина), *Italy* (Італія), *Luxemburg* (Люксембург), *the Netherlands* (Нідерланди);

1973 – *Denmark* (Данія), *Ireland* (Ірландія), *United Kingdom* (*Great Britain - Великобританія*);

1981 – *Greece* (Греція);

1986 – *Portugal* (Португалія), *Spain* (Іспанія);

1995 – *Austria* (Австрія), *Finland* (Фінляндія), *Sweden* (Швеція)

2004 – *Estonia* (Естонія), *Latvia* (Латвія), *Lithuania* (Литва), *Poland* (Польща), *Czech Republic* (Чехія), *Slovakia* (Словаччина), *Hungary* (Угорщина), *Slovenia* (Словенія), *Malta* (Мальта), *Cyprus* (Кіпр);

2006 – *Bulgaria* (Болгарія), *Romania* (Румунія);

2013 – *Croatia* (Хорватія).

Із усіх можливих варіантів правових актів, які затверджує європейський парламент (постанови, директиви, рішення, рекомендації) для формулювання єдиних підходів до складання фінансових звітів було обрано форму ***European Directives*** (*Європейських Директив*), котрі зобов'язують держави-учасниці протягом певного періоду часу включати їх зміст до національного законодавства.

У 1971 році було підготовлено перший проект 4 Директиви, що переважно базувався на французькому і німецькому підходах, для яких традиційним є негнучкий формат розпоряджень. Але, після того, як 1 січня 1973 року до ЄС приєдналась Великобританія, яка має значно інші бухгалтерські традиції, стилістика проекту 4 Директиви була значно пом'якшена, і ухвалена вже у 1978 році. Всього протягом періоду 1984-2005 р.р. в ЄС діяли три директиви:

4 Directive № 78/660/EEC (від 25.07.1978 р.), яка визначала можливі варіанти структури і змісту балансу і звіту про прибутки та збитки, правила оцінки їх статей, перелік додаткової інформації;

7 Directive № 83/349/EEC (від 13.06.1983 р.) містила вимоги до складання консолідованих фінансових звітів, питання їх підготовки, аудиторської перевірки та публікації;

8 Directive № 84/253/EEC (від 10.04.1984 р.) затверджувала осіб, які можуть проводити обов'язковий аудит, та вимоги до їх компетентності.

Проте у 2006 і 2013 роках замість цих директив було введено нові дві директиви (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

**Європейські директиви, які регулюють фінансовий облік країн-членів ЄС
чинні станом на 1 вересня 2013 року**

№ директиви	Сутність	Дата
Directive 2006/43/EC (замість 8 Директиви № 84/253/EEC)	Регламентує кваліфікаційні вимоги до аудиторів та взаємне визнання дипломів аудиторів в країнах ЄС, порядок здійснення аудиту.	17.05.2006
Directive 2013/34/EU (замість 4 Директиви № 78/660/EEC і 7 Директиви № 83/349/EEC)	Визначає загальні положення і принципи фінансової звітності, подання бухгалтерського балансу і звіту про прибутки і збитки, приміток до фінансової звітності, звітів керівництва, консолідованої фінансової звітності та вимоги до їх публікації	26.06.2013

Практично в той же час, у 1972 році, визнала необхідність гармонізації бухгалтерських практик на світовому рівні, Організація Об'єднаних Націй, яка протягом наступних десяти років формувала спеціальні групи експертів з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності, але в зв'язку з полярністю точок зору так і не змогла ні визначити напрямок цієї гармонізації, ні підготувати єдині рекомендації. Так, західні промислово розвинуті країни віддавали перевагу рекомендаційному характеру будь-яких документів з регулювання бухгалтерських практик, тоді як країни, що розвиваються, вважали потрібним сформулювати обов'язкові вимоги до бухгалтерського обліку.

Більш ефективною спробою гармонізації бухгалтерського обліку в світі виявилось утворення у 1973 році **International Accounting Standards Committee (IASC)** – Комітету з міжнародних стандартів обліку на підставі угоди між професійними бухгалтерськими організаціями Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, Сполучених штатів Америки, Франції та Японії.

Будучи незалежною організацією приватного сектора, IASC з метою досягнення єдності у принципах бухгалтерського обліку в різних країнах світу почав розробляти і публікувати **International Accounting Standards (IAS)** – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, які містили найкращі світові облікові підходи фінансового обліку певних операцій і подій.

Незважаючи на те, що процедура прийняття кожного міжнародного стандарту IAS передбачала його ухвалення принаймні 2/3 членів ради, серед європейських країн було сформовано позицію, що в IAS домінують американські підходи, які значно не співпадають з європейськими бухгалтерськими традиціями, і які не мають юридичної сили. Але хоча спочатку ці стандарти й мали рекомендаційний характер, їх поступово почали застосовувати, як на мікрорівні, так і на макрорівні. Позитивними сторонами застосування міжнародних стандартів як для суб'єктів господарювання, які складають фінансову звітність, так і для зовнішніх користувачів було визнано забезпечення порівнянності звітності з іншими організаціями, незалежно від того, резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють господарську діяльність.

Використання *IASC* на макрорівні залежало від стану економічного розвитку країни: в країнах, які розвиваються, *IASC* почали або приймати в якості національних, або брати за основу при самостійній розробці національних стандартів; високорозвинуті країни почали адаптувати національні положення відповідно до міжнародних підходів. Так, проведене *IASC* у 1988 році дослідження по використанню *IASC 1* показало, що в практиці його використали таким чином:

прийняли в якості національного – Ботсвана, Кіпр, Малаві, Малайзія, Оман, Пакистан, Зімбабве;

взяли за основу при розробці національних положень – Фіджі, Ямайка, Кенія, Кувейт, Сінгапур, Шрі Ланка;

відповідно скорегували національні стандарти – Австралія, Бельгія, Бразилія, Великобританія, Данія, Канада, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Нігерія, Норвегія, Швеція, Танзанія, США, Франція;

національні стандарти не відповідають – Греція, Німеччина, Фінляндія, Швейцарія.

Утім навіть облікові системи Великобританії і США значно різняться. Так, коли після продажу у 1981 році урядом Великобританії частки пакету акцій компанії *British Petroleum*, в зв'язку з необхідністю взаємодії з американською *SEC*, прибуток компанії за два роки було перераховано за американськими стандартами, то виявилось, що його величина є меншою на 67-70 %, ніж його величина за англійськими стандартами.

Але й дотримання 4 Директиви не гарантує однозначного обчислення прибутку при підготовці фінансових звітів. Проведене у 1980-ті роки порівняння прибутковості акцій компаній, розрахованих за англійськими правилами показало результати у два рази вищі, ніж розраховані за німецькими або французькими правилами. Деякі фахівці пояснили це тим, що широкий діапазон варіантів форматів фінансових звітів, дозволених 4 Директивою надає лише видимість гармонії бухгалтерського обліку, а не її досягнення.

Дослідження порівняння результатів розрахунку прибутку компаній за національними правилами п'яти країн (США, Великобританії, Франції, Німеччини, Японії) у 1992 році виявило: найбільший показник – за американськими та англійськими правилами обліку; середню величину прибутку – за французькою та німецькою системами обліку; найменшу – за японськими правилами. Після чого навіть було розраховано коефіцієнти, за якими можна визначити істинні показники доходності: Великобританія – 0,75; США – 0,77; Франція – 0,84; Німеччина – 1; Японія – 1,69.

Щоб зменшити кількість дозволених міжнародними стандартами облікових підходів та їх трактування *IASC* у 1989 році розробив *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements (Концептуальну основу складання та подання фінансових звітів)*.

У 1996 році при *IASC* був створений *Standing Interpretations Committee (SIC) – Постійний комітет з тлумачень (ПКТ)*, який почав розробляти *Interpretations of International Accounting Standards (Тлумачення стандартів міжнародного обліку)*.

Але після глобальної фінансової кризи 1998 року декілька міжнародних фінансових організацій, серед яких були Всесвітній банк та Міжнародний валютний фонд, висунули думку про недостатню прозорість фінансової інформації. Внаслідок цього, у 2001 році було реорганізовано структури IASC і SEC.

IASC було реорганізовано в **International Accounting Standards Board (IASB)** – Раду з міжнародних стандартів обліку, яка почала випускати **International Financial Reporting Standards (IFRS)** – Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

A SIC був перейменований в **International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC)** – Комітет з тлумачень міжнародної фінансової звітності, почав випускати **IFRS Interpretations (Інтерпретації МСФЗ)**.

Оскільки з початку 1990-х років великі європейські компанії почали використовувати US GAAP і IAS, у ЄС було прийнято рішення, згідно якого з 2005 року застосування IFRS для складання консолідованої звітності є обов'язковим для всіх європейських компаній, які котирують акції на біржах.

Водночас почався триває активний процес конвергенції американських і міжнародних стандартів. У вересні 2010 року було оголошено про завершення першого етапу спільного проекту IASB і FASB з розробки на заміну Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів – **The Conceptual Framework for Financial Reporting (Концептуальної основи фінансової звітності)**, яка має усунути суперечності між міжнародною і американською практикою.

На сьогоднішній день на міжнародному рівні діє оновлена Концептуальна основа фінансової звітності, міжнародні стандарти, випущені IASC і IASB, та міжнародні інтерпретації, розроблені IFRIC і SIC (табл. 1.8, додатки). При цьому, для зручності усю низку стандартів та інтерпретацій скорочено називають **International Financial Reporting Standards (IFRS)** – Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ).

Таблиця 1.8

Перелік груп міжнародних документів з регулювання обліку
чинні станом на 1 вересня 2013 року

№	Документи	Організація
1	The Conceptual Framework for Financial Reporting Концептуальна основа фінансової звітності	IASB
2	International Financial Reporting Standards (IFRS) Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)	IASB
3	International Accounting Standards (IAS) Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО)	IASB
4	IFRS Interpretations Інтерпретації МСФЗ	IFRIC
5	Interpretations of International Accounting Standards Тлумачення стандартів міжнародного обліку (ІКТ)	SIC

Вважається, що дотримання міжнародних правил складання фінансової звітності забезпечує надійність і прозорість інформації, що у багатьох випадках збільшує можливість залучення іноземних інвестицій і позик, виходу на зарубіжні ринки та забезпечує більшу довіру з боку потенційних партнерів.

З метою гармонізації бухгалтерського регулювання у сфері аудиту і бухгалтерської освіти з 1977 року діє **International Federation of Accountants (IFAC)** - Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ), при якій діють чотири спеціалізовані Ради, які розробляють відповідні стандарти (рис. 1.13, додатки).

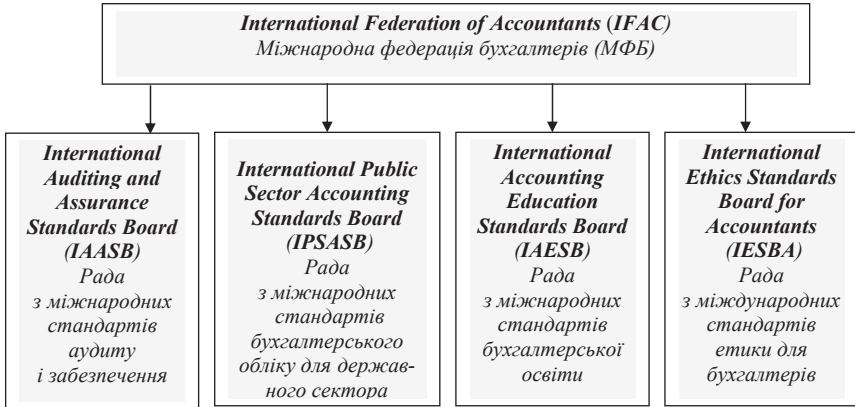

Рис. 1.13. Ради по стандартах Міжнародної федерації бухгалтерів

International Auditing and Assurance Standards Board (Рада з міжнародних стандартів аудиту і забезпечення) випускає і просуває:

International Standards on Auditing – ISA (Міжнародні стандарти аудиту);

International Standards on Quality Control – ISQC (Міжнародні стандарти з контролю якості).

International Public Sector Accounting Standards Board (Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектора) розробляє **International Public Sector Accounting Standards – IPSAS** (Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора).

International Accounting Education Standards Board (Рада з міжнародних стандартів бухгалтерської освіти) розробляє і розповсюджує:

Framework for International Education Standards for Professional Accountants (Концептуальна основа міжнародних стандартів освіти для професійних бухгалтерів);

International Education Standards – IESs (Міжнародні стандарти освіти);

International Education Practice Statements – IEPSs (Положення з міжнародної практики освіти);

International Education Papers – IEP (Документи з міжнародної освіти).

International Ethics Standards Board for Accountants (Рада з міжнародних стандартів етики для бухгалтерів) розробила **Code of Ethics for Professional Accountants** (Кодекс етики для професійних бухгалтерів).

Терміни і поняття

- sole proprietorship* (одноосібне володіння)
general partnership (загальне партнерство)
limited partnership (обмежене партнерство)
limited company, Company Ltd (обмежена компанія)
general corporation (відкрита корпорація)
close corporation (закрита корпорація)
ordinary shares (звичайні акції)
preferred shares (привілейовані акції)
convertible preferred shares (конвертовані привілейовані акції)
associated company (асоційована компанія)
subsidiary company (дочірня компанія)
parent company (материнська компанія)
multinational company – MNC (багатонаціональна компанія)
financial accounting (фінансовий облік)
management accounting (управлінський облік)
government and not-for-profit accounting (урядовий і некомерційний облік)
public accounting (незалежна бухгалтерська діяльність)
bookkeepers (рахівники)
professional accountants (професійні бухгалтери)
certified public accountant (CPA) (дипломований суспільний бухгалтер)
certified management accountant (CMA) (дипломований управлінський бухгалтер)
certified internal auditor (CIA) (дипломований внутрішній аудитор)
Generally Accepted Accounting Principles (GAAP) (Загальноприйняті принципи обліку)
Financial Accounting Standards Board (FASB) (Рада із стандартів фінансового обліку)
Governmental Accounting Standards Board (GASB) (Рада із стандартів обліку для державних органів)
American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) (Американський інститут дипломованих суспільних бухгалтерів)
Generally Accepted Accounting Practice (GAAP) (Загальноприйнята практика обліку)
Accounting Standards Board (ASB) (Рада облікових стандартів)
Financial Reporting Standards (FRS) (Стандарти фінансової звітності)
Statements of Standard Accounting Practice (SSAP) (Положення про стандартну практику обліку)
The Conceptual Framework for Financial Reporting (Концептуальна основа фінансової звітності)
International Financial Reporting Standards (IFRS) (Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ))
International Accounting Standards (Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку)
International Accounting Standards Board (IASB) (Рада з міжнародних стандартів обліку)
International Federation of Accountants (IFAC) (Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ))
International Standards on Auditing (Міжнародні стандарти аудиту)
International Public Sector Accounting Standards (Стандарти бухгалтерського обліку дія державного сектора)
International Accounting Education Standards (Міжнародні стандарти бухгалтерської освіти)
International Accounting Ethics Standards (Міжнародні стандарти бухгалтерської етики)

Контрольні питання

1. Визначення поняття бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах.
2. Основні риси сучасних організаційно-правових форм комерційних підприємств.
3. Поняття акцій та їх видів.
4. Види сучасних корпорацій.
5. Рівня впливу підприємств-інвесторів на інвестовані підприємства.
6. Поняття асоційованих, дочірніх та материнських компаній.
7. Сучасні форми об'єднань підприємств та їх різновиди.
8. Поняття багатонаціональних компаній та їх видів.
9. Рівні кваліфікації бухгалтерських працівників та їх посади на зарубіжних підприємствах.
10. Найпоширені види міжнародних дипломів, що надають статус професійного бухгалтера.
11. Види незалежної бухгалтерської діяльності.
12. Групи навчальних дисциплін для отримання статусу професійного бухгалтера рекомендовані Міжнародною Федерацією Бухгалтерів.
13. Перелік основних знань професійного бухгалтера.
14. Роль національних професійних бухгалтерських організацій в зарубіжних країнах.
15. Головні професійні бухгалтерські організації в США.
16. Ієрархія американських стандартів з фінансового обліку.
17. Зарубіжні фахові бухгалтерські видання.
18. Система регулювання бухгалтерського обліку у Великобританії.
19. Система регулювання бухгалтерського обліку в Російській Федерації.
20. Види кваліфікації професійних бухгалтерів в Російській Федерації.
21. Класифікації національних систем бухгалтерського обліку.
22. Європейські директиви, що регулюють фінансовий облік країн-членів ЄС.
23. Основні міжнародні бухгалтерські організації та їх види діяльності.
24. Переваги застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.
25. Види міжнародних документів з регулювання бухгалтерського обліку.

Тести для самоконтролю

1. Згідно законодавству США, асоціація двох або більше осіб для ведення комерційної діяльності в якості співвласників з метою отримання прибутку, називається:
(a) обмеженою компанією; (b) партнерством;
(c) корпорацією; (d) немає правильної відповіді
2. В США юридичною особою є:
(a) одноосібне володіння; (b) партнерство;
(c) корпорація (d) немає правильної відповіді
3. У Великобританії *Company Ltd* є аналогом американського:
(a) одноосібного володіння; (b) партнерства;
(c) корпорації; (d) немає правильної відповіді
4. *Authorized shares* – це:
(a) дозволені до випуску акції; (b) циркулюючі акції;
(c) викуплені акції; (d) невикуплені акції
5. Корпорації, акції яких обертаються на фондових біржах, в США називаються:
(a) *General Corporation*; (b) *Close Corporation*;
(c) *Small Corporation*; (d) немає правильної відповіді
6. Отримання контрольного пакету акцій іншої корпорації шляхом його придбання за гроші, інші активи чи в борг називається:
(a) поглинанням; (b) злиттям;
(c) суттєвим впливом; (d) немає правильної відповіді
7. Суб'єкт господарювання, зокрема некорпоративний суб'єкт господарювання, наприклад партнерство, що його контролює інший суб'єкт господарювання, називається:
(a) асоційованою компанією; (b) дочірньою компанією;
(c) материнською компанією; (d) немає правильної відповіді
8. Сукупність головної компанії та всіх її дочірніх і асоційованих компаній – це:
(a) група; (b) холдинг;
(c) концерн; (d) консорціум
9. Складання та подання вищому апарату управління фінансових звітів, вирішення ключових питань з оподаткування та бюджетування називають:
(a) *general accounting* (b) *public accounting*
(c) *data processing* (d) *tax services*
10. Для роботи в сфері *public accounting* потрібно мати диплом:
(a) *certified public accountant (CPA)* (b) *certified management accountant (CMA)*
(c) *certified internal auditor (CIA)* (d) немає правильної відповіді

11. Дипломи CPA надає:
 (a) IFAC (b) SEC
 (c) FASB (d) AICPA
12. В США розробкою стандартів з фінансового обліку комерційних підприємств займається:
 (a) IASB (b) ASB
 (c) FASB (d) GASB
13. *Generally Accepted Accounting Practice (GAAP)* є національними стандартами:
 (a) США (b) Великобританії
 (c) Російської Федерації (d) немає правильної відповіді
14. Орієнтація фінансової звітності на потреби акціонерів та мікроекономічний підхід до обліку є рисою системи обліку:
 (a) південноамериканської (b) континентальної
 (c) британо-американської (d) немає правильної відповіді
15. Можливі варіанти структури і змісту Балансу і Звіту про прибутки і збитки в країнах ЄС визначає:
 (a) 4 Директива ЄС (b) 7 Директива ЄС
 (c) 8 Директива ЄС (d) немає правильної відповіді
16. Теперішня міжнародна професійна бухгалтерська організація, що розробляє *IFRS* називається:
 (a) IASC (b) IFRIC
 (c) SIC (d) IASB
17. Міжнародною гармонізацією і регулюванням у сфері аудиту і бухгалтерської освіти займається:
 (a) IASB (b) IFAC
 (c) IFRIC (d) немає правильної відповіді
18. Для складання фінансової звітності лістингуючі компанії ЄС використовують:
 (a) Директиви ЄС (b) *US GAAP*
 (c) *IFRS* (d) немає правильної відповіді
19. Аббревіатурою міжнародних стандартів фінансової звітності є:
 (a) *SSAP* (b) *SFAS*
 (c) *IFRS* (d) немає правильної відповіді
20. Прибуток, визначений за *USA GAAP*, порівняно з прибутком, визначеним за *UK GAAP*, є:
 (a) більшим (b) меншим
 (c) однаковим (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 b	2 c	3 b	4 a	5 a	6 a	7 b	8 b	9 a	10 a
11 d	12 b	13 b	14 c	15 a	16 d	17 b	18 c	19 c	20 b

Практичні завдання

Exercise 1.1. Використовуючи Інтернет-ресурси обрати відомі зарубіжні компанії та визначити їх організаційно-правові форми.

Exercise 1.2. Використовуючи дані американського журналу “Fortune” щодо найбільших корпорацій світу та Інтернет-ресурси надати стислу характеристику про декілька корпорацій за таким планом: історія, сфери діяльності, структура і керівництво, міжнародна діяльність.

Automotive (Автомобільна галузь)
Consumer Products (Споживчі товари)
Cleantech (Сектор чистих технологій)
Financial Services (Фінансовий сектор) includes Asset Management, Banking & Capital Markets, and Insurance
Government & Public Sector (Урядові установи, державний сектор)
Life Sciences (Медико-біологічна галузь) includes Biotechnology, Medical Technology and Pharmaceutical
Media and Entertainment (ЗМІ та індустрія розваг)
Mining & Metals (Металургійна і видобувна галузь)
Oil & Gas (Нафтогазовий сектор)
Other industry sectors (Інші галузі)
Power & Utilities (Енергетика і комунальні підприємства)
Private Equity (Фонди прямих інвестицій)
Real Estate (Нерухомість) includes Construction, Hospitality & Leisure)
Technology (Технології)
Telecommunications (Телекомунікації)

Exercise 1.3. Використовуючи Інтернет-ресурси підготувати інформацію щодо можливості отримання статусу професійного бухгалтера міжнародних бухгалтерських організацій в Україні.

Exercise 1.4. Використовуючи Інтернет-ресурси підготувати інформацію щодо найбільших аудиторських компаній світу: історія, види діяльності, структура і керівництво, міжнародна діяльність.

Arthur Andersen (Артур Андерсен),
Coopers & Lybrand (Куперс енд Лайбранд),
Deloitte Touche Tohmatsu International (Делойт, Туш, Томатсу Інтернейшилл),
Ernst & Young (Ернст енд Янг),
KPMG Peat Marwick (КПМГ Пют Марвік),
Price Waterhouse (Прайс Вотерхаус).

Exercise 1.5. Використовуючи Інтернет-ресурси підготувати інформацію щодо діяльності міжнародних професійних організацій IASB та IFAC: мета, еволюція, структура та персонал, фінансування, статус їх документів у G-20 major economies (Великій двадцятці з 19 країн з найбільшою економікою та ЄС):

Group 1: Australia, Canada, Saudi Arabia, United States
Group 2: India, Russia, South Africa, Turkey
Group 3: Argentina, Brazil, Mexico
Group 4: France, Germany, Italy, United Kingdom
Group 5: China, Indonesia, Japan, South Korea.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

- 2.1. Комплект фінансових звітів та якісні характеристики фінансової інформації
- 2.2. Елементи фінансових звітів та їх взаємозв'язок

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- повний комплект фінансових звітів та їх якісні характеристики;
- міжнародні визначення елементів фінансових звітів;
- міжнародні концепції збереження капіталу;
- види оцінки активів і зобов'язань у фінансових звітах;
- міжнародні припущення визнання елементів фінансових звітів;

а також УМІТИ:

- складати та інтерпретувати рівність бухгалтерського обліку і рівність бізнесу;
- визнавати елементи фінансових звітів;
- визначати прибуток за концепцією збереження фізичного капіталу і концепцією збереження фінансового капіталу;
- визначати загальний сукупний дохід.

2.1. Комплект фінансових звітів та якісні характеристики фінансової інформації

Згідно *The Conceptual Framework of Financial Reporting* метою **general purpose financial reporting** (фінансової звітності загального призначення) є надання фінансової інформації про *reporting entity* (звітуючий суб'єкт господарювання), котра є корисною для існуючих і потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів при прийнятті ними рішень щодо забезпечення цього суб'єкту ресурсами. Цими рішеннями можуть бути рішення купити, продати або тримати капітальні і боргові інструменти, надавати або врегульовувати повернення позик та інших форм кредиту.

Таке практично американське визначення мети і користувачів фінансової звітності є принциповою зміною, яку було введено Концептуальною основою 2010 року. У Концептуальній основі 1989 року користувачів фінансової звітності та їх різноманітних потреб було більше, що відповідало європейським бухгалтерським традиціям Великобританії, Франції тощо (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Користувачі фінансової інформації та їх інформаційні потреби згідно з Концептуальною основою складання і подання фінансових звітів від 1989 року

№	<i>Users</i> Користувачі	<i>Information needs</i> Інформаційні потреби
1	Managers (менеджери)	Інформація про поточний і прогностичний фінансовий стан підприємства, щоб управління бізнесом здійснювати найбільш ефективно
2	Owners (власники підприємства)	Інформація щодо прибутковості бізнесу та здатності сплачувати дивіденди для прийняття рішень з придбання, утримання або продажу інвестицій та оцінки діяльності управлінського персоналу з розпорядження ввіреними йому ресурсами
3	Lenders (позикодавці)	Інформація щодо довгострокової платоспроможності підприємства
4	Suppliers and other trade creditors (постачальники та інші торгові кредитори)	Інформація щодо спроможності підприємства своєчасно оплачувати рахунки в короткостроковому періоді
5	Customers (клієнти)	Інформація щодо безперервності діяльності підприємства та надійності його поставок
6	Governments and their agencies (уряд та урядові установи)	Інформація про доходи компанії для перевірки своєчасності та повноти сплати податків, визначення національного доходу та податкової політики
7	Employees (працівники)	Професійним союзам необхідна інформація фінансових звітів щодо оплати праці та пенсійного забезпечення для укладення колективних договорів
8	Financial analysts and advisers (фінансові аналітики та радники)	Інформація для клієнтів щодо доходності цінних паперів, дивідендного доходу та інших ринкових показників

Позиція Концептуальної основи 2010 року ґрунтується на ствердженні, що, наприклад, менеджери можуть користуватися й іншою фінансовою інформацією, в той час, як існуючі і потенційні інвестори, позикодавці та кредитори не можуть отримати про суб'єкт господарювання іншої інформації ніж з фінансової звітності загального призначення. І саме тому останні адресовані в першу чергу їм.

Рішення існуючих і потенційних інвесторів, позикодавців та кредиторів залежать від того, якої віддачі вони очікують отримати від інвестицій, позик та кредитів (дивідендів, відсотків, підвищення ринкової вартості інструментів тощо), і ці очікування часто базуються на їх оцінці майбутніх чистих грошових потоків звітуючого суб'єкта.

Для прогнозування майбутніх чистих грошових потоків суб'єкта господарювання існуючим і потенційним інвесторам, позикодавцям та кредиторам потрібна інформація про ресурси суб'єкта господарювання, вимоги до суб'єкту господарювання, і наскільки ефективно менеджери суб'єкта господарювання розпоряджається ввіреними їм ресурсами.

Інформація про економічні ресурси і вимоги на них, яку надають фінансові звіти про фінансовий стан, є корисною для встановлення фінансової стабільності або нестабільності суб'єкта господарювання.

Інформація про зміни в економічних ресурсах та вимогах до них, відображає наскільки ефективно економічні ресурси були використані менеджерами суб'єкта господарювання (рис. 2.1).

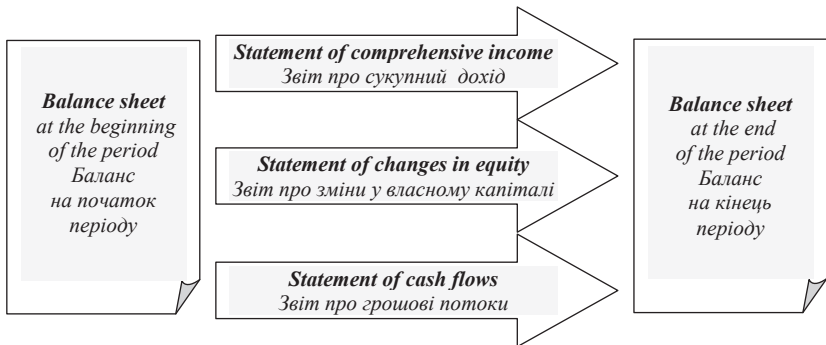

Рис. 2.1. Взаємозв'язок основних фінансових звітів

Для того, щоб акціонери материнської компанії (а також її менеджери та кредитори) уявляли стан та тенденцію розвитку не тільки компанії, якої вони є власниками, але й стан справ всієї групи компаній як одної економічної одиниці, материнські компанії крім власних фінансових звітів, складають і подають *consolidated financial statements* (консолідовані фінансові звіти).

Щоб інформація, викладена у фінансових звітах була корисною для існуючих і потенційних інвесторів, позикодавців та кредиторів, їй мають бути притаманні *qualitative characteristics of useful financial information* (якісні характеристики корисної фінансової інформації), серед яких відокремлюють *fundamental qualitative characteristics* (фундаментальні якісні характеристики) і *enhancing qualitative characteristics* (підвищені якісні характеристики) – риси, які підвищують корисність інформації (рис. 2.2).

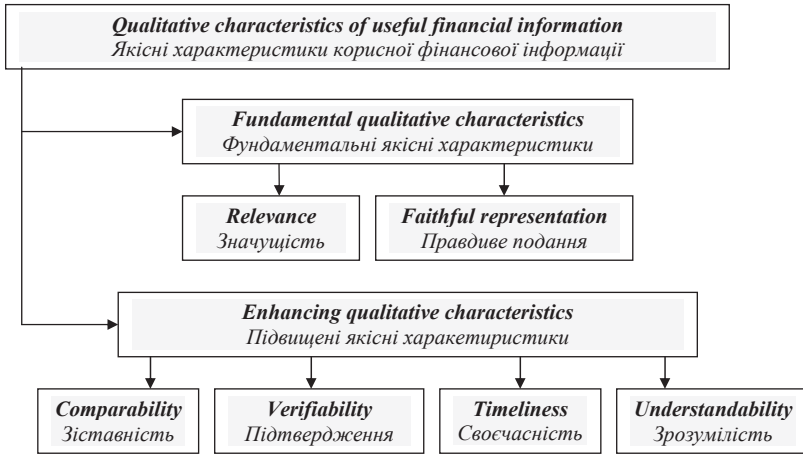

Рис. 2.2. Якісні характеристики корисної фінансової інформації

Фундаментальними якісними характеристиками фінансової інформації є:

1. **Relevance** (значущість), тобто спроможність її вплинути на прийняття користувачами різних рішень, її ознаками є *predictive value* (прогнозна цінність) і *materiality* (суттєвість), характер і розміри якої залежать від обставин.

2. **Faithful representation** (правдиве подання) передбачає *completeness* (повноту) відображення інформації, *neutrality* (нейтральність) та *free from error* (відсутність помилок).

До підвищених якісних характеристик фінансової інформації включено:

1. **Comparability** (зіставність), що означає можливість її порівняння з фінансовою інформацією інших суб'єктів господарювання або з попередніми звітними періодами діяльності даного суб'єкта господарювання.

2. **Verifiability** (підтвердження) незалежними спостерігачами надають більшої впевненості користувачам фінансової інформації в її правдивості.

3. **Timeliness** (своєчасність) інформації означає, що інформація подається без затримки.

4. **Understandability** (зрозумілість) інформації для користувачів, які мають відповідні знання з бізнесу, економічної діяльності та бухгалтерського обліку.

Згідно оновленому IAS 1 повний комплект фінансових звітів суб'єкта господарювання має включати шість звітів, кожен з яких має бути чітко ідентифікований, хоча й не обов'язково з дотриманням назв, наданих стандартом (табл. 2.2). У самому IAS 1 зроблено зміни назв: замість використання назв "balance sheet" та "cash flow statement" використано назви "statement of financial position" і "statement of cash flows". Замість "income statement" введено звіт "statement of comprehensive income", який передбачає більш широке розуміння доходів.

Таблиця 2.2

Повний комплект фінансових звітів згідно з IAS 1 "Presentation of Financial Statements"

№	<i>Financial statements</i>	Фінансові звіти
a	<i>a statement of financial position as at the end of the period;</i>	звіт про фінансовий стан на кінець періоду
b	<i>a statement of comprehensive income for the period;</i>	звіт про сукупний дохід за період
c	<i>a statement of changes in equity for the period;</i>	звіт про зміни капіталу за період
d	<i>a statement of cash flow for the period;</i>	звіт про грошові потоки за період
e	<i>notes, compressing a summary of significant accounting policies and other explanatory information;</i>	примітки, що визначають стислий опис облікової політики та інша пояснювальна інформація
f	<i>a statement of financial position as at the beginning of the earliest comparative period when an entity applies an accounting policy retrospectively or makes a retrospective restatement of items in its financial statements, or when it reclassifies items in its financial statements.</i>	звіт про фінансовий стан на початок самого першого порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або ретроспективне перерахування статей у фінансових звітах, або коли перекласифіковано статті у фінансових звітах

Для належного розуміння користувачами кожного фінансового звіту, слід чітко відтворювати:

- назву суб'єкта господарювання, що звітує;
- зазначення, чи охоплюють фінансові звіти один суб'єкт господарювання, чи групу суб'єктів господарювання;
- дату кінця звітного періоду або період, що охоплений фінансовими звітами;
- валюту подання, як визначає IAS 21;
- рівень точності, використаний при поданні сум у фінансових звітах.

Фінансові звіти материнської компанії та її дочірніх компаній, які використовуються при складанні консолідованих фінансових звітів слід складати на одну і ту саму дату. Якщо дати звітів є різними, дочірня компанія складає з метою консолідації додаткові фінансові звіти на ту саму дату, що й фінансові звіти материнської компанії. При цьому фінансові звіти всіх членів групи мають бути складені з використанням єдиних облікових політик для подібних операцій та інших подій за схожих обставин.

Notes (Примітки) надають описові пояснення чи детальніший аналіз статей, поданих у перших чотирьох фінансових звітах, а також інформацію про статті, які не відповідають вимогам визнання в цих звітах.

Шостий фінансовий звіт, який було введено до комплексу фінансових звітів тільки 31 грудня 2010 року, і попередньо введений опис облікової політики, свідчать про приділення в останній час великого значення обліковій політиці та її змінам.

Accounting policies (облікова політика) – конкретні принципи, основи і домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансових звітів. Згідно IAS 8 суб'єкт господарювання має послідовно застосовувати облікові політики для подібних операцій, подій та умов, і повинен її змінити тільки, якщо зміна:

(a) вимагається міжнародними стандартами або тлумаченнями;

(b) призведе до більш достовірної і доречнішої інформації про вплив операцій, інших подій або умов.

У випадку, коли облікова політика зазнала змін, слід здійснити *retrospective application (ретроспективне застосування)* нової облікової політики щодо операцій, інших подій та умов таким чином, начебто ця політика застосовувалася завжди. А коли це є неможливим, слід здійснити *prospective application (перспективне застосування)* нової облікової оцінки в поточному та майбутніх періодах.

Якщо суб'єкт господарювання припустив у попередньому періоді помилки, слід здійснити *retrospective restatement (ретроспективне перерахування)* – виправлення визнання, оцінки та розкриття інформації про суми елементів фінансових звітів, начебто помилок ніколи не було у попередньому періоді.

В зарубіжній практиці часто специфікується поняття *financial statements (фінансових звітів)*, що засвідчуються аудиторами, і *financial reporting (фінансової звітності)* у більш широкому розумінні. До фінансової звітності, крім основних фінансових звітів, також включають інші фінансові і нефінансові документи такі, як звернення президента до акціонерів, звіти правління, склад керівництва компанії, опис господарської діяльності, аналітичні огляди, діаграми, прогнози менеджменту, екологічні звіти тощо.

Багато суб'єктів господарювання подають *financial review (фінансовий огляд)*, складений управлінським персоналом, з описом і поясненням основних особливостей фінансових результатів діяльності та фінансового стану суб'єкту господарювання, а також основних невизначеностей, які стоять перед ним. Такий звіт може містити огляд:

основних чинників, які визначають фінансові результати, в тому числі змін у середовищі, реакції суб'єкта господарювання на ці зміни та їхній вплив, опис політики щодо інвестицій для збереження та покращання фінансових результатів діяльності, включаючи політику щодо дивідендів;

джерел фінансування суб'єкта господарювання та запланованого співвідношення його зобов'язань та власного капіталу;

ресурсів суб'єкта господарювання, невизнаних у балансі відповідно до IFRS.

2.2. Елементи фінансових звітів та їх взаємозв'язок

Згідно переглянутому у 2005 році *IAS 1*, для досягнення мети фінансових звітів (яка полягає у наданні інформації про фінансовий стан, фінансові результати і грошові потоки), фінансові звіти мають забезпечувати інформацією про:

- (a) *assets* (активи);
- (b) *liabilities* (зобов'язання);
- (c) *equity* (власний капітал);
- (d) *income and expenses, including gains and losses* (доходи і витрати, включаючи інші доходи і збитки);
- (e) *contributions by and distributions to owners in their capacity as owners* (внески і вилучення власників згідно їх повноважень як власників);
- (f) *cash flows* (грошові потоки).

До цього часу, згідно Концептуальній основі від 1989 року загальною визначенням було п'ять елементів фінансових звітів: активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Визначення елементів фінансових звітів згідно Концептуальній основі від 1989 року		
№	The elements of financial statements	Елементи фінансових звітів
1	<i>An asset</i> is a resource controlled by the entity as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the entity.	Актив – ресурс, контрольований суб'єктом господарювання, який виник у результаті подій у минулому і від яких у майбутньому компанія очікує отримати економічні вигоди.
2	<i>A liability</i> is a present obligation of the entity arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits.	Зобов'язання – теперішня заборгованість суб'єкта господарювання, яка виникла у результаті минулих подій, і врегулювання якої призведе до відтоку з компанії ресурсів, які містять економічні вигоди.
3	<i>Equity</i> is the residual interest in the assets of the entity after deducting all its liabilities	Власний капітал – залишкова частка в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.
4	<i>Income</i> is increases in economic benefits during the accounting period in the form of inflows or enhancements of assets or decreases of liabilities that result in increases in equity, other than those relating to contributions from equity participants.	Доходи – збільшення економічних вигод за обліковий період у формі притоку або збільшення активів чи зменшення зобов'язань, що призводить до збільшення власного капіталу, яке не пов'язане з внесками власників.
5	<i>Expenses</i> are decreases in economic benefits during the accounting period in the form of outflows or depletions of assets or incurrence of liabilities that result in decreases in equity, other than those relating to distributions to equity participants.	Витрати – зменшення економічних вигод за обліковий період у вигляді відтоку або вичерпання активів чи збільшення зобов'язань, у результаті якого зменшується власний капітал (відмінне від зменшення капіталу, пов'язаного з розподілом капіталу між власниками).

Оновлений міжнародний перелік елементів фінансових звітів більш схожий на американський варіант, за виключенням використання англомовних назв вкладів і вилучень власників, які узяті з англійської облікової термінології (табл. 2.4-2.5).

Таблиця 2.4

Елементи фінансових звітів у США згідно SFAC 3

№	<i>Elements</i> Елемент	<i>Definitions</i> Визначення
1	Assets (активи)	Майбутні економічні вигоди, отримані або контрольовані певним підприємством у результаті минулих подій або операцій
2	Liabilities (зобов'язання)	Можливе майбутнє зменшення економічних вигод, яке виникає з існуючих зобов'язань певного підприємства з передачі активів або надання послуг іншим підприємствам в майбутньому, що виникло у результаті минулих подій або операцій
3	Equity (власний капітал)	Частина активів підприємства, яка залишається після врахування зобов'язань
4	Investments by owners (інвестиції власників)	Збільшення власного капіталу певного підприємства у результаті передачі третіми сторонами будь-чого, що має цінність, для отримання або збільшення частки власників. Це може бути отримання активів, послуг або погашення зобов'язань
5	Distributions to owners (розподіл між власниками)	Зменшення власного капіталу певного підприємства у результаті передачі активів, надання послуг або виникнення зобов'язань з боку підприємства на користь власників. Вилучення власників зменшують їх частку в підприємстві
6	Revenues (виручка)	Притоки (збільшення) вартості активів підприємства або погашення його зобов'язань (або комбінація першого і другого) у результаті продажу чи виробництва продукції, надання послуг або іншої діяльності, що складає основну тривалу діяльність підприємства
7	Gains (доходи від іншої діяльності)	Збільшення власного капіталу у результаті неосновних або випадкових операцій підприємства та у результаті будь-яких інших операцій і подій, що впливають на капітал, за виключенням тих, які виникли у результаті доходів від основної діяльності чи інвестицій власників
8	Expenses (витрати, пов'язані з основною діяльністю)	Відтоки або інше використання активів, або виникнення зобов'язань (чи комбінація першого і другого) у результаті продажу чи виробництва продукції, надання послуг або іншої діяльності, що складає основну тривалу діяльність підприємства
9	Losses (інші витрати або збитки)	Зменшення власного капіталу у результаті неосновних або випадкових операцій підприємства та в результаті будь-яких інших операцій і подій, що впливають на капітал, за винятком тих, які виникли у результаті витрат основної діяльності або вилучення власників
10	Comprehensive income (сукупний дохід)	Зміна власного капіталу за звітний період за рахунок усіх операцій і подій, за виключенням пов'язаних з інвестиціями та вилученням власників

Таблиця 2.5

Елементи фінансових звітів у Великобританії

№	<i>Elements</i> Елемент	<i>Definitions</i> Визначення
1	Assets (активи)	Права або інший доступ до майбутніх економічних вигод, контрольовані підприємством у результаті минулих подій
2	Liabilities (зобов'язання)	Зобов'язання підприємства по передачі економічних вигод у результаті минулих операцій або подій
3	Ownership interest (частка власників)	Залишкова величина, яка розраховується шляхом вирахування всіх зобов'язань підприємства із всіх його активів
4	Gains (доходи)	Збільшення частки власників, що виникло не в результаті вкладів власників
5	Losses (витрати)	Зменшення частки власників, що виникло не у результаті вилучень власників
6	Contributions from owners (внески власників)	Збільшення частки власників у результаті передач від власників
7	Distributions to owners (вилучення власників)	Зменшення частки власників у результаті передачі власникам

В обліковій теорії для відображення взаємозв'язку елементів фінансових звітів використовують **accounting equation** (рівність бухгалтерського обліку), яка показує баланс між величиною ресурсів підприємства (активів) та вимог на них з боку кредиторів (зобов'язань) і власників (власний капітал) на певний момент часу. Загальний вигляд цієї рівності (за яким побудовано формати міжнародного і американського балансів), такий:

$$\mathbf{ASSETS = LIABILITIES + EQUITY} \quad (2.1)$$

АКТИВИ = ЗОБОВ'ЯЗАННЯ + ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

Якщо перегрупувати елементи цієї рівності з метою визначення власного капіталу, то отримаємо варіант рівності, за яким складається англійський баланс:

$$\mathbf{NET ASSETS = ASSETS - LIABILITIES} \quad (2.2)$$

ЧИСТІ АКТИВИ = АКТИВИ - ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Оскільки зміни власного капіталу за період можуть відбуватися як за рахунок доходів і витрат, так і внесків або вилучень власників, то (2.1) можна подати як:

$$\begin{aligned} \mathbf{ASSETS} &= \mathbf{LIABILITIES} + (\mathbf{EQUITY} & (2.3) \\ \textit{at the end} & \textit{at the end} & \textit{at the beginning of the period} \\ \textit{of the period} & \textit{of the period} & + \mathbf{INCOME} \\ & & - \mathbf{EXPENSES} \\ & & + \mathbf{CONTRIBUTIONS BY OWNERS} \\ & & - \mathbf{DISTRIBUTIONS TO OWNERS} \end{aligned}$$

$$\begin{array}{rcl}
 \text{АКТИВИ} & = & \text{ЗОБОВ'ЯЗАННЯ} + (\text{ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ} \\
 \text{на кінець} & & \text{на кінець} & & \text{на початок періоду} \\
 \text{періоду} & & \text{періоду} & & + \text{ДОХОДИ} \\
 & & & & - \text{ВИТРАТИ} \\
 & & & & + \text{ВНЕСКИ ВЛАСНИКІВ} \\
 & & & & - \text{ВИЛУЧЕННЯ ВЛАСНИКІВ})
 \end{array}$$

Утім оскільки насправді деякі доходи і витрати відображаються прямо у власному капіталі (наприклад, результати від переоцінки основних засобів), то більш правильно відобразити зміни власного капіталу таким чином:

$$\begin{array}{rcl}
 \text{АКТИВИ} & = & \text{ЗОБОВ'ЯЗАННЯ} + \text{ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ} & (2.4) \\
 \text{на кінець періоду} & & \text{на кінець періоду} & & \text{на початок періоду} \\
 & & & & + \text{ДОХОДИ} \\
 & & & & - \text{ВИТРАТИ} \\
 & & & & +/- \text{доходи / витрати,} \\
 & & & & \text{що прямо відносяться до капіталу} \\
 & & & & + \text{ВНЕСКИ ВЛАСНИКІВ} \\
 & & & & - \text{ВИЛУЧЕННЯ ВЛАСНИКІВ}
 \end{array}$$

Перша група доходів і витрат відображається у звіті про прибутки і збитки. Сукупне відображення зміни власного капіталу за звітний період складає зміст звіту про зміни у власному капіталі.

В оновленій версії *IAS 1* введено поняття “**total comprehensive income** (загального сукупного доходу)” як зміни в капіталі протягом періоду в результаті операцій та інших подій, за виключенням операцій з власниками відповідно до їх повноважень. Поняття загального сукупного доходу охоплює усі компоненти “**profit or loss** (прибутку або збитку)” і “**other comprehensive income** (іншого сукупного доходу)”.

Прибутком або збитком є загальний дохід за вирахуванням витрат, за виключенням складових іншого сукупного доходу.

До складових іншого сукупного доходу включено:

(a) *changes in revaluation surplus* (зміни від переоцінки нерухомості, споруд, устаткування та нематеріальних активів відповідно до *IAS 16* та *IAS 38*);

(b) *actuarial gains and losses on defined benefit plans* (актуарні доходи і збитки визначені у планах виплат працівникам згідно *IAS 19*);

(c) *gains and losses arising from translating the financial statements of a foreign operation* (доходи і збитки, що виникли від перерахунків фінансових звітів з іноземної діяльності згідно *IAS 21*);

(d) *gains and losses from investments in equity instruments measured at fair value* (доходи і збитки від інвестицій в інструменти капіталу, що оцінені за справедливою вартістю згідно *IFRS 9*);

(e) *the effective portion of gains and losses on hedging instruments* (ефективна частка доходів і збитків в інструментах хеджування згідно *IAS 39*);

(f) for particular liabilities designated as at fair value (для особих зобов'язань запланованих за справедливою вартістю згідно IFRS 9).

З врахуванням поняття загального сукупного доходу рівність бухгалтерського обліку матиме вигляд:

$$\begin{array}{l} \text{ASSETS} \\ \text{at the end} \\ \text{of the period} \end{array} = \begin{array}{l} \text{LIABILITIES} \\ \text{at the end} \\ \text{of the period} \end{array} + \left(\begin{array}{l} \text{EQUITY} \\ \text{at the beginning of the period} \\ + \text{TOTAL COMPREHENSIVE INCOME} \\ + \text{CONTRIBUTIONS BY OWNERS} \\ - \text{DISTRIBUTIONS TO OWNERS} \end{array} \right) \quad (2.5)$$

Або більш розгорнуто:

$$\begin{array}{l} \text{ASSETS} \\ \text{at the end} \\ \text{of the period} \end{array} = \begin{array}{l} \text{LIABILITIES} \\ \text{at the end} \\ \text{of the period} \end{array} + \left(\begin{array}{l} \text{EQUITY} \\ \text{at the beginning of the period} \\ + \text{PROFIT or LOSS} \\ + \text{OTHER COMPREHENSIVE INCOME} \\ + \text{CONTRIBUTIONS BY OWNERS} \\ - \text{DISTRIBUTIONS TO OWNERS} \end{array} \right) \quad (2.6)$$

Поняття сукупного доходу пов'язано з трактуванням прибутку. У Концептуальній основі 2010 року, як і у Концептуальній основі 1989 року, викладено дві *concepts of capital and capital maintenance* (концепції капіталу та збереження капіталу), які по різному визначають прибуток.

Concept of financial capital maintenance (концепція збереження фінансового капіталу) розглядає власний капітал як синонім чистих активів і визначає в номінальних грошових одиницях. Прибуток – це збільшення власного капіталу у номінальних грошових одиницях за певний період. Ця концепція має прийматися, якщо користувачі фінансової звітності зацікавлені в збереженні номінального інвестованого капіталу або купівельної спроможності інвестованого капіталу.

Concept of physical capital maintenance (концепція збереження фізичного капіталу) капітал розглядається як операційний потенціал компанії і вимірюється у вигляді виробничої потужності. Всі зміни цін, які впливають на активи та зобов'язання компанії, розглядаються як зміни в оцінці фізичної виробничої потужності компанії. Отже, вони вважаються коригуванням збереження капіталу (частиною капіталу), а не прибутком. Прибутком є збільшення виробничого потенціалу за певний період.

В англійській обліковій теорії розроблено **business equation** (рівність бізнесу), яка ґрунтується на концепції збереження фінансового капіталу:

$$\text{PROFIT} = \text{INCREASE} + \text{DRAWINGS} - \text{EXTRA CAPITAL} \quad (2.7)$$

$$\text{IN NET ASSETS} \qquad \qquad \qquad \text{INTRODUCED INTO BUSINESS DURING THE PERIOD}$$

$$\text{ПРИБУТОК} = \text{ПРИРІСТ} + \text{ВИЛУЧЕННЯ} - \text{ІНВЕСТИЦІЇ}$$

$$\text{ЧИСТИХ АКТИВІВ} \qquad \qquad \qquad \text{ВЛАСНИКІВ} \qquad \qquad \qquad \text{ВЛАСНИКІВ}$$

Recognition of the elements of financial statements (визнання елементів фінансових звітів) є процесом включення до балансу або звіту про дохід статті, яка відповідає визначенню елемента та задовольняє критеріям визнання:

(a) існує ймовірність надходження до підприємства або вибуття з нього будь-якої економічної вигоди, пов'язаної зі статтею; і

(b) стаття має собівартість або вартість, яка може бути достовірно визначена.

Стаття, яка має основні характеристики елемента, але не відповідає критеріям визнання (табл. 2.6), має бути розкрита у Примітках. Прикладом такої статті є **contingent liability** (умовне зобов'язання) – це можливе зобов'язання, яке розглянуто у главі 10.1.

Таблиця 2.6

Критерії визнання елементів фінансових звітів
згідно Концептуальній основі 2010 року

<i>The criteria for recognition of the elements of financial statements</i>	<i>Критерії визнання елементів фінансових звітів</i>
<i>An asset is recognized in the balance sheet when it is probable that the future economic benefits will flow to the entity and the asset has a cost or value that can be measured reliably</i>	<i>Актив визнається у балансі, коли є ймовірність надходження майбутніх економічних вигід на підприємство і актив має собівартість або вартість, яка може бути достовірно виміряна</i>
<i>A liability is recognized in the balance sheet when it is probable that an outflow of resources embodying economic benefits will result from the settlement of a present obligation and the amount at which the settlement will take place can be measured reliably.</i>	<i>Зобов'язання визнається в балансі, коли ймовірно, що в результаті погашення теперішньої заборгованості відбудеться вибуття ресурсів, які включають економічні вигоди, і сума, за якою буде погашено заборгованість, може бути достовірно виміряна</i>
<i>Income is recognized in the income statement when an increase in future economic benefits related to an increase in an asset or a decrease of a liability has arisen that can be measured reliably.</i>	<i>Дохід визнається у звіті про дохід, коли виникає зростання майбутніх економічних вигід, пов'язаних зі збільшенням активу або зі зменшенням зобов'язання, і його можна достовірно виміряти</i>
<i>Expenses are recognized in the income statement when a decrease in future economic benefits related to a decrease in an asset or an increase of a liability has arisen that can be measured reliably.</i>	<i>Витрати визнаються у звіті про дохід, коли виникає зменшення майбутніх економічних вигід, пов'язаних зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язання, які можуть бути достовірно виміряні</i>

Measurement (оцінка) – це процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів в балансі та звіті про дохід. Це передбачає вибір певної бази оцінки (рис. 2.3).

Measurement is the process of determining the monetary amounts at which the elements of the financial statements are to be recognized and carried in the balance sheet and income statement. This involves the selection of the particular basis of measurement.

Рис. 2.3. Визначення оцінки згідно з Framework 2010

У фінансових звітах використовують кілька основ оцінки активів і зобов'язань:

1) **historical cost** (*історична собівартість*) відображає вартість активу або зобов'язання на момент їх надходження;

2) **current cost** (*поточна собівартість*) відображає вартість активу або зобов'язання, що була б сплачена в разі придбання активу або погашення зобов'язання на поточний момент;

3) **realizable (settlement) value** (*реалізаційна вартість*) відображає суму грошових коштів, яку б можна було б отримати в разі продажу активу або зобов'язання на поточний момент в ході звичайної реалізації;

4) **present discounted value** (*теперішня дисконтована вартість*) відображає вартість майбутніх чистих надходжень грошових коштів від активів або чистих відтоків грошових коштів для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності підприємства.

Основною оцінки, яку найчастіше приймають суб'єкти господарювання для складання фінансових звітів, є *historical cost*. Вона, як правило, комбінується з іншими основами оцінки. Наприклад, запаси, як правило, відображаються за найнижчою з двох оцінок – *cost* або *net realizable value*; ринкові цінні папери можуть відображатися за *market value*, а пенсійні зобов'язання відображаються за *present value*. Більше того, деякі суб'єкти господарювання використовують як основу *current cost* у відповідь на нездатність облікової моделі *historical cost* відображати вплив зміни цін на немонетарні активи.

В основі обрання баз оцінки активів та зобов'язань покладено **going concern** (*припущення безперервності*), яке означає, що суб'єкт господарювання не має ні наміру, ні потреби ліквідуватися або суттєво звужувати масштаби своєї діяльності. В іншому випадку, суб'єкт господарювання має оголосити користувачам про свої наміри у фінансовій звітності. Відмінність оцінки активів діючого підприємства від оцінки активів підприємства, що має намір ліквідуватися, полягає у тому, що у першому випадку активи оцінюють переважно за *historical cost*, а у другому випадку – за *realizable value*.

Другим важливим принципом визнання таких елементів фінансових звітів, як доходи і витрати, є **accrual basis** (*принцип нарахування*), за яким результати операцій та інших подій визнаються тоді, коли вони відбуваються, а не тоді, коли отримують або сплачують грошові кошти чи їх еквіваленти (правовий метод визнання доходів і фінансових результатів).

Вважається, що саме *accrual basis* дозволяє користувачам отримати більше інформації, оскільки такі фінансові звіти інформують не тільки про отримані або виплачені грошові кошти у минулому, але й про очікувані отримання грошових коштів та зобов'язання виплатити в майбутньому (в умовах господарювання, коли, як правило, здійснення розрахунків відбувається після моменту реалізації).

Інформація про надходження і вибуття грошових коштів, яку надає Звіт про грошові потоки, допомагає користувачам оцінити спроможність суб'єкта господарювання генерувати майбутні чисті грошові потоки.

Терміни і поняття

general purpose financial reporting (фінансова звітність загального призначення)
users (користувачі)
consolidated financial statements (консолідовані фінансові звіти)
fiscal year (фінансовий рік)
qualitative characteristics of useful financial information (якісні характеристики корисної фінансової інформації)
fundamental qualitative characteristics (фундаментальні якісні характеристики)
enhancing qualitative characteristics (підвищені якісні характеристики)
relevance (значущість)
faithful representation (правдиве подання)
comparability (зіставність)
verifiability (підтвердження)
timeliness (своєчасність)
understandability (зрозумілість)
statement of financial position (звіт про фінансовий стан)
statement of comprehensive income (звіт про сукупний дохід)
statement of changes in equity (звіт про зміни у власному капіталі)
statement of cash flow (звіт про грошові потоки)
accounting policies (облікова політика)
retrospective application (ретроспективне застосування)
prospective application (перспективне застосування)
retrospective restatement (ретроспективне перерахування)
assets (активи)
liabilities (зобов'язання)
equity (власний капітал)
income (дохід)
expenses (витрати)
gains (інші доходи)
contributions by owners (внески власників)
distributions to owners (виплати власникам)
accounting equation (рівність бухгалтерського обліку)
total comprehensive income (загальний сукупний дохід)
profit or loss (прибуток або збиток)
other comprehensive income (інший сукупний дохід)
business equation (рівність бізнесу)
concept of physical capital maintenance (концепція збереження фізичного капіталу)
concept of financial capital maintenance (концепція збереження фінансового капіталу)
recognition of the elements of financial statements (визнання елементів фінансових звітів)
contingent liability (умовне зобов'язання)
measurement (оцінка)
historical cost (історична собівартість)
current cost (поточна собівартість)
realizable (settlement) value (реалізаційна вартість)
present value (теперішня вартість)
going concern (припущення безперервності)
accrual basis (принцип нарахування)

Контрольні питання

1. Поняття фінансової звітності загального призначення і фінансових звітів.
2. Склад користувачів фінансової інформації та їх інформаційні потреби.
3. Фундаментальні якісні характеристики корисної фінансової інформації.
4. Підвищені якісні характеристики корисної фінансової інформації.
5. Повний комплект фінансових звітів згідно з міжнародними стандартами.
6. Міжнародні вимоги до реквізитів фінансових звітів.
7. Поняття облікової політики та її застосування.
8. Умови ретроспективного та перспективного застосування нової облікової політики.
9. Умови ретроспективного перерахування елементів фінансових звітів.
10. Міжнародне визначення активу та критерії його визнання.
11. Міжнародне визначення зобов'язання та критерії його визнання.
12. Міжнародне визначення власного капіталу та критерії його визнання.
13. Міжнародне визначення доходів та критеріїв їх визнання.
14. Міжнародне визначення витрат та критерії їх визнання.
15. Відображення елементів фінансових звітів, які не відповідають критеріям визнання.
16. Національні особливості складу та визначення елементів фінансових звітів.
17. Національні особливості складу та визначення елементів фінансових звітів у Великобританії.
18. Рівність бухгалтерського обліку та її практичне застосування.
19. Сутність рівності бізнесу та її застосування.
20. Поняття загального сукупного доходу та його компонентів.
21. Сутність концепції збереження фізичного капіталу.
22. Сутність концепції збереження фінансового капіталу.
23. Поняття оцінки активів і зобов'язань за історичною собівартістю та умови її застосування.
24. Поняття оцінки активів і зобов'язань за поточною собівартістю та умови її застосування.
25. Поняття оцінки активів і зобов'язань за вартістю реалізації та умови її застосування.
26. Поняття оцінки активів і зобов'язань за теперішньою вартістю та умови її застосування.
27. Сутність припущення безперервності та припущення нарахування.

Тести для самоконтролю

1. Згідно з Концептуальною основою фінансової звітності 2010, основними користувачами фінансової інформації з фінансових звітів є:

(a) менеджери	(b) власники підприємства
(c) інвестори, позикодавці та кредиторів	(d) уряд та урядові установи

2. Фундаментальними якісними характеристиками корисної фінансової інформації є:

(a) зіставність, своєчасність;	(b) підтвердження, зрозумілість;
(c) значущість, правдиве подання	(d) немає правильної відповіді

3. Спроможність фінансової інформації вплинути на прийняття користувачами різних рішень називається:

(a) <i>relevance</i> ;	(b) <i>faithful representation</i> ;
(c) <i>comparability</i> ;	(d) <i>timeliness</i>

4. Повнота відображення інформації, нейтральність та відсутність помилок означає:

(a) <i>faithful representation</i> ;	(b) <i>verifiability</i> ;
(c) <i>understandability</i> ;	(d) <i>materiality</i>

5. Якщо суб'єкт господарювання припустив у попередньому періоді помилки, йому слід здійснити:

(a) ретроспективне застосування	(b) перспективне застосування
(c) ретроспективне перерахування	(d) немає правильної відповіді

6. “*A resource controlled by the entity as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the entity*” називається:

(a) <i>asset</i> ;	(b) <i>liability</i> ;
(c) <i>equity</i> ;	(d) <i>income</i>

7. “*Increases in economic benefits during the accounting period in the form of inflows or enhancements of assets or decreases of liabilities that result in increases in equity, other than those relating to contributions from equity participants*”, називається:

(a) <i>asset</i> ;	(b) <i>liability</i> ;
(c) <i>equity</i> ;	(d) <i>income</i>

8. “*A present obligation of the entity arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits*”, називається:

(a) <i>equity</i>	(b) <i>income</i>
(c) <i>liability</i> ;	(d) <i>expenses</i>

9. У фінансових звітах компаній США показником “*Gains*” позначають:

(a) сукупний дохід	(b) виручку
(c) доходи від іншої діяльності	(d) немає правильної відповіді

10. У фінансових звітах компаній Великобританії показником “*Losses*” позначають:

(a) вилучення власників	(b) витрати
(c) збитки	(d) зобов'язання

11. Визначення показника “*Net assets*” відбувається у звітах про фінансовий стан:
 (a) США (b) Великобританії
 (c) РФ (d) немає правильної відповіді
12. Згідно рівності бізнесу, прибуток дорівнює приросту чистих активів... :
 (a) плюс вилучення та інвестиції (b) плюс вилучення мінус інвестиції
 (c) мінус вилучення плюс інвестиції (d) мінус вилучення мінус інвестиції
13. Яка величина чистих активів компанії, якщо величина її зобов’язань складає \$400 000, а величина власного капіталу складає \$500 000:
 (a) \$900 000 (b) \$100 000
 (c) \$500 000 (d) \$400 000
14. Яка величина власного капіталу компанії на кінець періоду, якщо величина власного капіталу на початок періоду складала \$700 000, доходи за період – \$150 000, втрати за період – \$100 000, інвестиції власників \$200 000:
 (a) \$900 000 (b) \$100 000
 (c) \$750 000 (d) \$950 000
15. Який приріст чистих активів компанії за період, якщо прибуток за період становив \$100 000, вилучення власників становили \$30 000, величина активів на початок періоду – \$500 000:
 (a) \$130 000 (b) \$70 000
 (c) \$100 000 (d) \$530 000
16. Концепція фінансового капіталу означає, що капітал є синонімом:
 (a) чистих активів (b) операційного потенціалу
 (c) прибутку (d) немає правильної відповіді
17. Материнська компанія – це компанія, яка має:
 (a) один або декілька філіалів (b) більше одного філіалу або однієї дочірньої компанії
 (c) більше трьох дочірніх компаній (d) одну або більше дочірніх компаній
18. Консолідована фінансова звітність складається, якщо простих акцій інвестованої компанії придбано більше:
 (a) 20 % (b) 30 %
 (c) 40 % (d) 50 %
19. Вартість майбутніх чистих надходжень грошових коштів від активів або чистих відтоків грошових коштів для погашення зобов’язань під час звичайної діяльності підприємства називається:
 (a) *historical cost* (b) *current cost*
 (c) *realizable (settlement) value* (d) *present value*
20. Оцінка активів суб’єкта господарювання, який має намір чи потребу ліквідуватися або суттєво знизити масштаби своєї діяльності:
 (a) *historical cost* (b) *current cost*
 (c) *realizable (settlement) value* (d) *present value*

Правильні відповіді тестів

1 c	2 c	3 a	4 a	5 c	6 a	7 d	8 c	9 c	10 b
11 b	12 b	13 c	14 d	15 b	16 a	17 d	18 d	19 d	20 c

Практичні завдання

Exercise 2.1. Приватний підприємець розпочав бізнес з продажу квітів та кімнатних рослин.

General Journal (Головний журнал)

Дата	Зміст господарської операції	Сума
1.07	Вкладено у бізнес грошові кошти, з яких було придбано:	2 500
	кіоск	1 800
	квіти	650
2.07	Реалізовано за готівку всі квіти	900
	Вилучено частину прибутку	180
3.07	Придбано за готівку квіти	740
	Реалізовано за готівку квіти	1100
	Сплачено найманій працівниці	40
	Вилучено частину прибутку	200
4.07	Вкладено у бізнес	250
	Отримано позику на умовах платити за тиждень 1 %	500
	Придбано транспортний засіб з відстрочкою оплати 30 днів	700
	Придбано за готівку на замовлення покупця кімнатні рослини	300
5.07	Реалізовано замовнику кімнатні рослини з відстрочкою платежу	350
	Придбано за готівку квіти	750
	Придбано з відстрочкою платежу квіти	50
	Реалізовано всі квіти за готівку	1250
	Сплачено найманій працівниці	40
	Вилучено частину прибутку	240

Потрібно на кінець кожного дня:
скласти рівність бізнесу для прибутку, який зароблений за день;
скласти рівність бухгалтерського обліку.

Exercise 2.2. Брукенз планує розпочати власний бізнес з подрібнення пластмасових пляшок. Він:

а) придбав за власні кошти вантажний автомобіль, три трейлери для збору порожніх пластмасових пляшок, одну машину для подрібнення пляшок, запасні частини для машин на загальну суму \$ 75000;

б) знайшов складське приміщення вартістю \$ 162 000 з первісним платежем \$ 81 000;

в) отримав внески у капітал від своїх двох сестер та брата по \$ 30 000;

г) отримав позику у банку для погашення залишкової вартості складського приміщення та купівлі ще одної машини для подрібнення пляшок вартістю \$ 15 000;

д) найняв водія для вантажного автомобіля та двох робітників для обслуговування машин з подрібнення пляшок;

е) підписав контракти з двома місцевими компаніями, які здійснюють розлив у пляшки.

Потрібно:

надати банку інформацію про всі активи, власний капітал та зобов'язання партнерства.

РОЗДІЛ 3

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН

3.1. Міжнародні вимоги до Звіту про фінансовий стан

3.2. Зарубіжна практика подання Звіту про фінансовий стан

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародні вимоги до структури і змісту Звіту про фінансовий стан;
- міжнародні визначення статей Звіту про фінансовий стан;
- зарубіжну термінологію Звіту про фінансовий стан;
- основи консолідації Звітів про фінансовий стан;

а також УМІТИ:

- складати та інтерпретувати Звіт про фінансовий стан за міжнародними стандартами англійською мовою;
- складати та інтерпретувати Звіт про фінансовий стан за американськими стандартами англійською мовою;
- складати та інтерпретувати Баланси за капітальним і балансовим форматами за Європейськими директивами;
- складати та інтерпретувати Бухгалтерський баланс за правилами РФ.

3.1. Міжнародні вимоги до Звіту про фінансовий стан

Statement of financial position (звіт про фінансовий стан) структуровано відображає активи, зобов'язання і власний капітал суб'єкта господарювання, співвідношення між якими вивчають інвестори і кредитори. Найбільш поширеними показниками, які аналізують інвестори і кредитори зі звіту про фінансовий стан, є: *сукупні активи*, що відображають загальну вартість компанії; *нетто-капітал*, який показує частку вартості компанії, що належить власникам; *інвестований капітал*, що відображає довгострокові джерела капіталу; *робочий капітал*, що характеризує операційну ліквідність, або наявність вільних коштів для повсякденного використання (рис. 3.1).

$$\begin{aligned} \text{Total assets} &= \text{Non-current assets} + \text{Current assets} & (3.1) \\ \text{Сукупні активи} &= \text{Непоточні активи} + \text{Поточні активи} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Net worth} &= \text{Total assets} - \text{Total liabilities} & (3.2) \\ \text{Нетто-капітал} &= \text{Сукупні активи} - \text{Сукупні зобов'язання} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Capital employed} &= \text{Equity} + \text{Non-current liabilities} & (3.3) \\ \text{Інвестований капітал} &= \text{Власний капітал} + \text{Непоточні зобов'язання} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Working capital} &= \text{Current assets} - \text{Current liabilities} & (3.4) \\ \text{Робочий капітал} &= \text{Поточні активи} - \text{Поточні зобов'язання} \end{aligned}$$

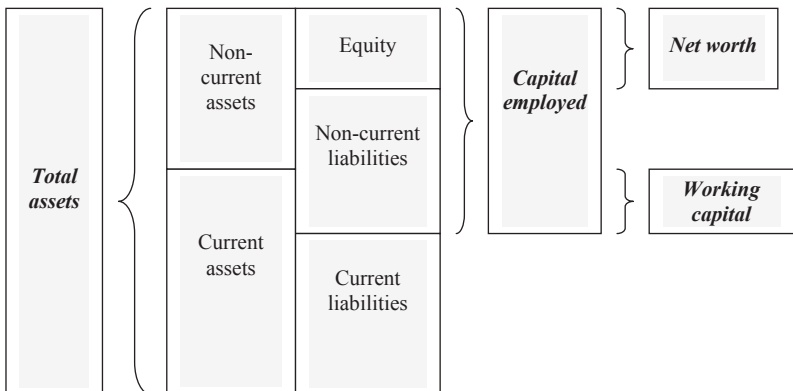

Рис. 3.1. Структура Звіту про фінансовий стан

Згідно з *IAS 1* звіт про фінансовий стан має включати мінімальний перелік рядків (табл. 3.1), подальшу деталізацію яких слід розкривати у примітках.

Таблиця 3.1

Мінімальний перелік статей Звіту про фінансовий стан згідно з *IAS 1*

<i>List of items</i>	<i>Перелік статей</i>
ASSETS	АКТИВИ
(a) <i>property, plant and equipment</i>	1. <i>Нерухомість, споруди і устаткування</i>
(b) <i>investment property</i>	2. <i>Інвестиційна нерухомість</i>
(c) <i>intangible assets</i>	3. <i>Нематеріальні активи</i>
(d) <i>financial assets (excluding amounts shown under (e), (h), and (i))</i>	4. <i>Фінансові активи (за виключенням сум п. 5, 8 і 9)</i>
(e) <i>investments accounted for using the equity method</i>	5. <i>Інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі</i>
(f) <i>biological assets</i>	6. <i>Біологічні активи</i>
(g) <i>inventories</i>	7. <i>Запаси</i>
(h) <i>trade and other receivables</i>	8. <i>Торговельна та інша дебіторська заборгованість</i>
(i) <i>cash and cash equivalents</i>	9. <i>Грошові кошти та їхні еквіваленти</i>
(j) <i>assets classified as held for sale</i>	10. <i>Активи, які призначено для продажу</i>
(n) <i>assets for current tax</i>	11. <i>Активи для поточних податків</i>
(o) <i>deferred tax assets</i>	12. <i>Відстрочені податкові активи</i>
LIABILITIES	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
(k) <i>trade and other payables</i>	13. <i>Торговельна та інша кредиторська заборгованість</i>
(l) <i>provisions</i>	14. <i>Забезпечення</i>
(m) <i>financial liabilities (excluding amounts shown under (k) and (l))</i>	15. <i>Фінансові зобов'язання (за виключенням сум п. 13 і 14)</i>
(n) <i>liabilities for current tax</i>	16. <i>Зобов'язання для поточних податків</i>
(o) <i>deferred tax liabilities</i>	17. <i>Відстрочені податкові зобов'язання</i>
(p) <i>liabilities classified as held for sale</i>	18. <i>Зобов'язання, які утримувалися для продажу</i>
EQUITY	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
(q) <i>non-controlling interests, presented within equity and</i>	19. <i>Неконтрольована частка, подана у капіталі (в консолідованому балансі)</i>
(r) <i>issued capital and reserves attributable to owners of the parent</i>	20. <i>Випущений капітал і резерви, що відносяться до материнської компанії</i>

Доцільність виокремлення інших статей у звіті про фінансовий стан має вирішуватись виходячи з:

- (a) виду і ліквідності активів;
- (b) призначення активів у суб'єкті господарювання;
- (c) величини, призначення і терміну зобов'язань.

Так, наприклад, використання різних баз оцінки для окремих груп *property, plant and equipment* (*нерухомості, споруд і устаткування*) може бути підставою вважати їх різними за видами або призначенням і чинником їх окремого відображення.

Згідно з *IAS 40 investment property* (інвестиційна нерухомість) – нерухомість (земля чи будівля, або частина будівлі, або їх поєднання), утримувана (наємником або лізингоодержувачем згідно з угодою про фінансовий лізинг) з метою отримання лізингових платежів або збільшення вартості капіталу чи для досягнення обох цілей, а не для:

- (a) використанні у виробництві чи при постачанні товарів, при наданні послуг чи для адміністративних цілей; або
- (b) продажу в ході звичайної діяльності.

Investment property is property (land or a building – or part of a building – or both) held (by the owner or by the lessee under a finance lease) to earn rentals or for capital appreciation or both, rather than for:

- (a) use in the production or supply of goods or services or for administrative purposes; or
- (b) sale in the ordinary course of business.

Рис. 3.2. Визначення інвестиційної нерухомості згідно з *IAS 40*

Згідно з *IFRS 5 asset classified as held for sale* (актив класифікований як утримуваний для продажу) – це непоточний актив (або ліквідаційна група), якщо його залишкова сума буде в основному відшкодовуватися шляхом операції продажу, а не поточного використання. Для цього актив повинен бути придатний для негайного продажу, і цей продаж має бути високоймовірним. Такий актив слід оцінювати за нижчою з двох оцінок: *carrying amount* (залишковою сумою) або *fair value less costs to sell* (справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж). Якщо очікується, що продаж буде здійснюватися довше за рік, витрати на продаж потрібно оцінювати за теперішньою вартістю.

An entity shall classify a non-current *asset* (or disposal group) *as held for sale* if its carrying amount will be recovered principally through a sale transaction rather than through continuing use. For this to be the case, the asset (or disposal group) must be available for immediate sale in its present condition subject only to terms that are usual and customary for sales of such assets (or disposal groups) and its sale must be highly probable.

Рис. 3.3. Визначення активу як утриманого для продажу згідно з *IFRS 5*

Згідно з *IAS 12*, якщо сплачена сума податків за поточний та попередній періоди перевищує суму, яка підлягає сплаті за ці періоди, то таке перевищення слід визнавати як *assets for current tax* (активи для поточних податків).

Якщо сплачена сума податків за поточний і попередній періоди не перевищує суму, що підлягає сплаті за ці періоди, то суму поточного податку, що не було сплачено, слід визнавати як *liabilities for current tax* (зобов'язання для поточних податків).

Deferred tax assets (відстрочені податкові активи) – це суми податків на прибуток, що підлягають відшкодуванню в майбутніх періодах відповідно до:

- (a) тимчасових різниць, що не підлягають оподаткуванню;
- (b) перенесення невикористаних податкових збитків на майбутні періоди;
- (c) перенесення невикористаних податкових пільг на майбутні періоди.

Deferred tax liabilities (відстрочені податкові зобов'язання) – суми податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню.

Deferred tax assets are the amounts of income taxes recoverable in future periods in respect of:

- (a) deductible temporary differences;
- (b) the carryforward of unused tax losses; and
- (c) the carryforward of unused tax credits.

Deferred tax liabilities are the amounts of income taxes payable in future periods in respect of taxable temporary differences.

Рис. 3.4. Визначення відстрочених податкових активів та відстрочених податкових зобов'язань згідно з IAS 12

Temporary differences (тимчасові різниці) – це різниці між залишковою сумою активу чи зобов'язання в Звіті про фінансовий стан та їхньою податковою базою. **Temporary differences** можуть бути:

taxable temporary differences (тимчасовими різницями, що підлягають оподаткуванню), які при визначенні суми оподаткованого прибутку (податкового збитку) майбутніх періодів вестимуть до виникнення сум, що підлягають оподаткуванню, коли залишкова сума активу або зобов'язання відшкодовується чи погашається;

deductible temporary differences (тимчасовими різницями, що не підлягають оподаткуванню), які при визначенні оподаткованого прибутку (податкового збитку) майбутніх періодів спричинить виникнення сум, що не підлягають оподаткуванню, коли залишкова сума активу чи зобов'язання відшкодовується або компенсується.

Temporary differences are differences between the carrying amount of an asset or liability in the statement of financial position and its tax base. Temporary differences may be either:

(a) **taxable temporary differences**, which are temporary differences that will result in taxable amounts in determining taxable profit (tax loss) of future periods when the carrying amount of the asset or liability is recovered or settled; or

(b) **deductible temporary differences**, which are temporary differences that will result in amounts that are deductible in determining taxable profit (tax loss) of future periods when the carrying amount of the asset or liability is recovered or settled.

Рис. 3.5. Визначення тимчасових різниць згідно з IAS 12

Сучасним компаніям притаманні операції з фінансовими інструментами. Згідно з IAS 32 **financial instrument** (фінансовий інструмент) – це будь-який контракт, який приводить до фінансового активу одного суб'єкта господарювання і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу іншого суб'єкта господарювання.

A financial instrument is any contract that gives rise to a financial asset of one entity and a financial liability or equity instrument of another entity.

Рис. 3.6. Визначення фінансового інструменту згідно з IAS 32

Financial asset (фінансовий актив) – це будь-який актив, що є:

- (a) грошовими коштами;
- (b) інструментом власного капіталу іншого суб'єкта господарювання;
- (c) контрактним правом:

отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого суб'єкта господарювання; або

обмінювати фінансові інструменти з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно сприятливими;

(d) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватись власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання та який є:

non-derivative (непохідним інструментом), за який суб'єкт господарювання зобов'язаний або може бути зобов'язаний отримати змінну кількість власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання; або

derivative (похідним інструментом), розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватись іншим чином, ніж обміном фіксованої суми грошових коштів або іншого фінансового активу на фіксовану кількість власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання.

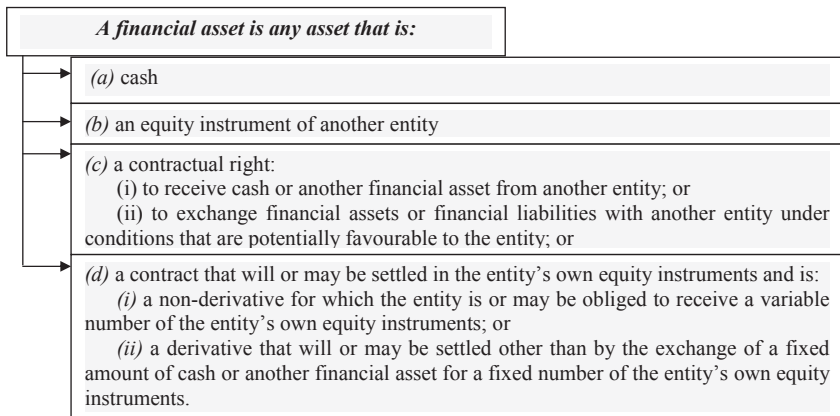

Рис. 3.7. Визначення фінансового активу згідно з IAS 32

Financial liability (фінансове зобов'язання) – це будь-яке зобов'язання, що є:

(a) контрактним зобов'язанням:

надавати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому суб'єктові господарювання; або

обмінюватися фінансовими активами або фінансовим зобов'язаннями з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно несприятливими для суб'єкта господарювання;

(b) контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання та який є:

non-derivative (непохідним інструментом), за яким суб'єкт господарювання зобов'язаний або може бути зобов'язаний надавати змінну кількість власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання; або

derivative (похідним інструментом), розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися іншим чином, ніж обмін фіксованої суми грошових коштів або іншого фіксованого активу на фіксовану кількість власних інструментів суб'єкта господарювання.

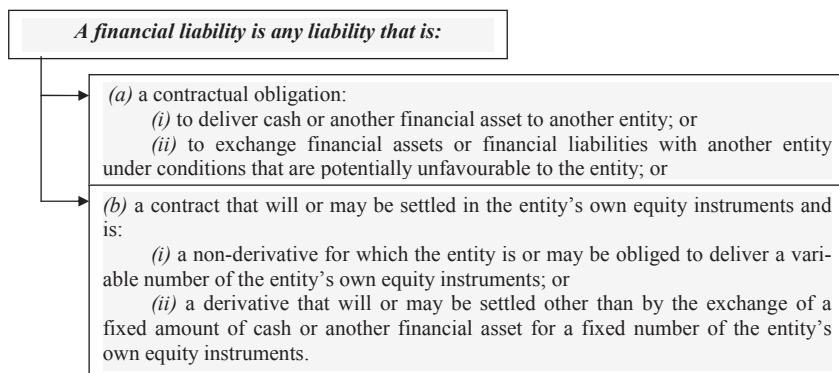

Рис. 3.8. Визначення фінансового зобов'язання згідно з IAS 32

An equity instrument (інструмент власного капіталу) – це будь-який контракт, який засвідчує залишкову частку в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.

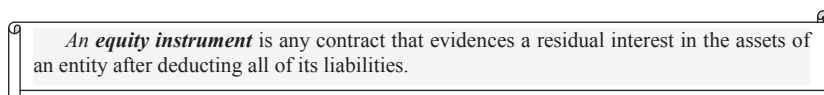

Рис. 3.9. Визначення інструменту власного капіталу згідно з IAS 32

У міжнародних стандартах не задано певного формату Звіту про фінансовий стан, але оскільки інформація про поточні / непоточні активи та поточні / непоточні зобов'язання має принципове значення для користувачів, у *IAS 1* вимагається їх розмежування за критеріями (табл. 3.2-3.3).

Визначальним фактором, що розмежовує активи та зобов'язання на поточні і непоточні, згідно з *IAS 1* є *operating cycle of an entity* (операційний цикл суб'єкта господарювання) – час між придбанням активів для переробки та їхньою реалізацією в грошові кошти або еквіваленти грошових коштів.

Утім у деяких випадках, коли суб'єкт господарювання не може визначити операційний цикл, оскільки не постачає товарів чи послуги в межах операційного циклу (наприклад, фінансові установи), якщо суб'єкт господарювання вважає більш доцільним, активи і зобов'язання у Звіті про фінансовий стан слід подавати в порядку їх ліквідності. У цьому випадку особливо важливо правильно визначати очікувані дати реалізації активів і зобов'язань.

Якщо суб'єкт господарювання займається різними видами діяльності, дозволяється подавати деякі активи і зобов'язання, застосовуючи класифікацію на поточні / непоточні, а деякі – у порядку їх ліквідності.

Таблиця 3.2

Класифікація активів у Звіті про фінансовий стан згідно з *IAS 1*

Група активів	Критерії класифікації	Приклади видів активів
Current assets (поточні активи)	а) очікується реалізувати, призначити для продажу чи споживання протягом нормального операційного циклу суб'єкта господарювання	<i>inventories (zanacu); trade receivables (торговельна дебіторська заборгованість)</i>
	б) утримується в основному з метою продажу	<i>financial assets held for sale (фінансові активи, які призначено для продажу відповідно до IAS 39)</i>
	в) очікується реалізувати протягом 12 місяців після звітного періоду	<i>current portion of non-current financial assets (поточна частина непоточних фінансових активів)</i>
	г) грошові кошти та грошові еквіваленти, якщо не існує обмежень їх використання щонайменш протягом 12 місяців після звітного періоду	<i>cash and cash equivalents (грошові кошти та грошові еквіваленти)</i>
Non-current assets (непоточні активи)	Усі інші активи	<i>property, plant and equipment (нерухомість і устаткування); investment property (інвестиційна власність); intangible assets (нематеріальні активи) deferred tax assets (відстрочені податкові активи)</i>

Таблиця 3.3

Класифікація зобов'язань у Звіті про фінансовий стан згідно з IAS 1

Група зобов'язань	Критерії класифікації	Приклади видів зобов'язань
Current liabilities (поточні зобов'язання)	а) очікується реалізувати в ході нормального операційного циклу	<i>trade payables</i> (торговельна кредиторська заборгованість); <i>current provisions</i> (поточні забезпечення)
	б) утримується в основному з метою продажу	<i>financial liabilities held primarily for trading</i> (фінансові зобов'язання, які утримували для продажу)
	в) підлягає погашенню протягом 12 місяців після звітного періоду	<i>current tax liabilities</i> (поточні податкові зобов'язання); <i>current portions of financial liabilities</i> (поточна частина фінансових зобов'язань); <i>bank overdrafts</i> (банківські овердрафти); <i>dividends payable</i> (дивіденди до сплати); <i>other non-trade payables</i> (інша неторговельна заборгованість)
	г) зобов'язання, на яке немає безумовного права відстрочити його погашення принаймні протягом 12 місяців після звітного періоду	<i>when refinancing or rolling over the obligation is not at the discretion of the entity</i> (заборгованість, рефінансування або перенос на пізнішу дату якої виконуться не за бажанням суб'єкта господарювання) <i>liability payable on demand</i> (зобов'язання за вимогою)
Non-current liabilities (непоточні зобов'язання)	Усі інші зобов'язання	<i>non-current financial liabilities</i> (непоточні фінансові зобов'язання); <i>deferred tax liabilities</i> (відстрочені податкові зобов'язання)

У звіті про фінансовий стан або у примітках суб'єкту господарювання слід розкривати таку інформацію про власний капітал:

(а) для кожного виду **share capital** (акціонерного капіталу):

кількість акцій, дозволених до випуску; кількість випущених і повністю сплачених акцій, а також випущених, але не повністю сплачених акцій; номінальну вартість однієї акції або факт відсутності номінальної вартості акцій; узгодження кількості акцій в обігу на початок та на кінець періоду;

права, привілеї та обмеження, які супроводжують цей клас, включаючи обмеження з виплати дивідендів і повернення капіталу;

частки в суб'єкті господарювання, утримувані суб'єктом господарювання чи його дочірніми або асоційованими підприємствами;

акції, зарезервовані для випуску на умовах опціонів і контрактів з продажу, включаючи умови і суми;

(б) опис характеру і призначення кожного **reserve within equity** (резерву у власному капіталі).

Суб'єкту господарювання без акціонерного капіталу слід розкривати еквівалентну інформацію, відображуючи зміни протягом періоду в кожній категорії участі у власному капіталі, а також права, привілеї та обмеження.

Згідно з IAS 27 у випадку існування **control** (контролю), під яким розуміються повноваження управляти фінансовою та операційною політиками іншого суб'єкта господарювання або бізнесу так, щоб отримати вигоди від його діяльності, складається консолідований звіт про фінансовий стан групи. Контроль вважається наявним, якщо материнська компанія володіє (прямо чи непрямо через дочірні підприємства) понад половиною голосів суб'єкта господарювання, за винятком окремих випадків, коли можна чітко продемонструвати, що таке володіння не встановлює контроль. Контроль також існує, навіть коли материнській компанії належить половина або менше половини голосів суб'єкта господарювання, якщо існує право:

- (a) на понад половину голосів – згідно з угодою з іншими інвесторами;
- (b) керувати фінансовою та операційною політикою суб'єкта господарювання – згідно зі статутом або угодою;
- (c) призначати чи знімати більшість членів ради директорів або еквівалентного керівного органу;
- (d) віддавати більшість голосів на зборах ради директорів або еквівалентного керівного органу.

При підготовці консолідованого звіту про фінансовий стан звіт про фінансовий стан материнської компанії об'єднується зі звітами про фінансовий стан всіх її дочірніх компаній шляхом додавання показників за подібними статтями активів, зобов'язань та капіталу. Щоб консолідований звіт про фінансовий стан надавав інформацію про материнську та всі її дочірні компанії як єдину економічну одиницю, потрібно зробити деякі окремі кроки (див. з. 10).

1 крок. У консолідованому звіті про фінансовий стан **виключити**:

- з активів материнської компанії балансову вартість інвестицій в кожну дочірню компанію;
- з власного капіталу дочірніх компаній частки, що належать материнській компанії.

2 крок. Якщо материнській компанії належить менше 100 відсотків капіталу дочірньої компанії, то в консолідованому звіті про фінансовий стан у власному капіталі слід окремо визначити:

- капітал материнської компанії;
- капітал дочірньої компанії, яка не належить, прямо або непрямо, материнській компанії (неконтрольовану частку).

Рис. 3.10. Етапи консолідації звітів про фінансовий стан

Non-controlling interest (неконтрольована частка) – це капітал в дочірній компанії не властивий, прямо або непрямо, материнській компанії.

Крім цього, при консолідації звітів про фінансовий стан материнської та дочірніх компаній слід повністю виключити (елімінувати) внутрішньогрупові сальдо з дебіторської та кредиторської заборгованостей між ними.

Приклад 3.1.

Материнська компанія придбала 100 % акцій дочірньої компанії шляхом сплати грошових коштів у розмірі номінальної вартості, що відповідає \$ 75 000.

Робоча таблиця для складання консолідованого звіту про фінансовий стан

Line items	Parent's statement of financial position	Subsidiary's statement of financial position	Елімінування		Consolidated statement of financial position
			Дебет	Кредит	
Cash (грошові кошти)	25 000	25 000			50 000
Investments (інвестиції)	75 000			75 000	
Other assets (інші активи)	760 000	60 000			820 000
Total assets	860 000	85 000			870 000
Trade payables (кредитори)	60 000	10 000			70 000
Ordinary shares (звичайні акції)	600 000	55 000	55 000		600 000
Retained earnings (реінвестований прибуток)	200 000	20 000	20 000		200 000
Liabilities & Equity	860 000	85 000	75 000	75 000	870 000

У звіті про фінансовий стан материнської компанії неконтрольована частка не відображається, в той час як у консолідованому звіті про фінансовий стан відображається у складі власного капіталу. Вона показує інтереси акціонерів дочірньої компанії, у власності яких знаходиться менше 50 % акцій.

Приклад 3.2

Материнська компанія придбала за грошові кошти 80 % акцій дочірньої компанії за номінальною вартістю, що відповідає \$ 60 000.

Робоча таблиця для складання консолідованого звіту про фінансовий стан

Line items	Parent's statement of financial position	Subsidiary's statement of financial position	Елімінування		Consolidated statement of financial position
			Дебет	Кредит	
Cash (грошові кошти)	40 000	25 000			65 000
Investments (інвестиції)	60 000			60 000	
Other assets (інші активи)	760 000	60 000			820 000
Total assets	860 000	85 000			885 000
Trade payables (кредитори)	60 000	10 000			70 000
Ordinary shares (звичайні акції)	600 000	55 000	55 000		600 000
Retained earnings (реінвестований прибуток)	200 000	20 000	20 000		200 000
Non-controlling interest (неконтрольована частка)				15 000	15 000
Liabilities & Equity	860 000	85 000	75 000	75 000	885 000

На практиці акції дочірніх компаній, як правило, купують за *market value* (ринковою вартістю), яка є вищою за *par value* (номінальну вартість). У такому разі у звіті про фінансовий стан материнської компанії в активах відображається ринкова вартість фінансових інвестицій у дочірню компанію на дату придбання.

Якщо материнська компанія сплатить за акції дочірньої компанії більше, ніж вартість власного капіталу дочірньої компанії, то таке перевищення у консолідованому звіті про фінансовий стан в активах відображається як **goodwill** (гудвіл) – актив, що демонструє майбутні економічні вигоди, які виникають від інших активів, що придбані при об'єднанні бізнесу, але не можуть бути індивідуально ідентифіковані та окремо визнані.

Міжнародний підхід до визначення гудвілу означає, що гудвіл не є нематеріальним активом, оскільки **intangible asset** (нематеріальний актив) – це ідентифікований немонетарний актив без фізичної субстанції. На відміну від нематеріальних активів, гудвіл не амортизується, але перевіряється на зменшення корисності.

Приклад 3.3.

Материнська компанія придбала 100 % акцій дочірньої компанії номінальною вартістю \$ 75 000 за ціною \$ 90 000.

Робоча таблиця для складання консолідованого звіту про фінансовий стан на дату придбання

Line items	Parent's statement of financial position	Subsidiary's statement of financial position	Елімінування		Consolidated statement of financial position
			Дебет	Кредит	
Cash (грошові кошти)	10 000	25 000			35 000
Investments (інвестиції)	90 000			90 000	
Other assets (інші активи)	760 000	60 000			820 000
Goodwill (гудвіл)			15 000		15 000
Total assets	860 000	85 000			870 000
Trade payables (кредитори)	60 000	10 000			70 000
Ordinary shares (звичайні акції)	600 000	55 000	55 000		600 000
Retained earnings (реінвестований прибуток)	200 000	20 000	20 000		200 000
Liabilities & Equity	860 000	85 000	90 000	90 000	870 000

Згідно з *IFRS 3* у разі **business combination** (об'єднання бізнесу) – операції або іншої події, у результаті якої суб'єкт господарювання отримує контроль одного або більше бізнесів, від такого суб'єкта господарювання – *acquiree* (покупця) вимагається складання звіту про фінансовий стан та інших фінансових звітів про об'єднання бізнесу. При цьому, **business** (бізнес) – це сукупність видів діяльності та активів, якими можна управляти з метою забезпечення віддачі у формі дивідендів, зменшення цін або інших економічних вигод безпосередньо інвестором або іншим власником, членом або учасником.

3.2. Зарубіжна практика подання Звіту про фінансовий стан

У світовій практиці використовують різні варіанти відображення інформації у звіті про фінансовий стан. Так, за форматом подання інформації використовують:

balanced format (балансовий формат), або його ще називають *horizontal layout* – коли загальна сума активів дорівнює загальній сумі зобов'язань і капіталу:

$$\boxed{\text{Total Assets}} = \boxed{\text{Liabilities}} + \boxed{\text{Equity}}$$

equity format (капітальний формат), або його ще називають *vertical layout* – коли різниця між активами і зобов'язаннями, чисті активи, дорівнює капіталу:

$$\boxed{\text{Assets}} - \boxed{\text{Liabilities}} = \boxed{\text{Equity}}$$

За способом подання статей балансу можна застосовувати:

account form (форму рахунку) має вид двосторонньої таблиці, в якій активи надані зліва, а зобов'язання і власний капітал справа; або

<i>Assets</i> ...	<i>Equity</i>
	<i>Liabilities</i>

report form (форму звіту), за якою усі статті активів, зобов'язань і власного капіталу надають послідовно.

<i>Assets</i> ...
<i>Liabilities</i>
<i>Equity</i>

<i>Assets</i> ...
<i>Equity</i>
<i>Liabilities</i>

Щодо порядку ліквідності активи і зобов'язання відображають або за ступенем збільшення ліквідності (Великобританія, Франція, Німеччина, Італія, Іспанія), або за ступенем зменшення ліквідності (США, Австралія, Японія).

Особливості подання Звіту про фінансовий стан в США. Хоча американські стандарти, як і міжнародні, не задають єдиного формату балансу, традиційним є балансовий формат за формою звіту з відображенням статей за ступенем зменшення ліквідності. *Accounting Research Bulletins № 43 (Бюлетенем бухгалтерських досліджень № 43)* надано визначення *current / non-current assets* та *current / long-term liabilities*.

Current assets (поточні активи) – це грошові кошти та активи, які очікуються перетворити в грошові кошти, продати або спожити протягом нормального операційного циклу підприємства. У випадку, якщо операційний цикл є меншим за рік, то для визначення поточних активів слід використовувати термін один рік. Інші активи є **non-current assets (непоточними активами)**.

До **current liabilities (поточних зобов'язань)** слід включати зобов'язання, які мають бути погашені за рахунок поточних активів або за рахунок утворення інших поточних зобов'язань; а також зобов'язання, які очікується погасити протягом року; та зобов'язання, які мають бути виконані за вимогами кредиторів в будь-який час.

Усі інші зобов'язання мають бути класифіковано як **long-term liabilities (довгострокові зобов'язання)**, у тому числі зобов'язання, для погашення якого призначені непоточні активи, або його буде погашено за рахунок утворення довгострокових зобов'язань.

Розділ “**Owners’ equity**” (власний капітал) відображається в залежності від організаційно-правової форми підприємства. *Sole proprietorship (індивідуальне приватне підприємство)* відображає капітал власника та реінвестований прибуток однією сумою.

Partnership (партнерство) відображає *partners’ equity (капітал партнерів)* як сукупність окремих капіталів власників. Капітал кожного власника формується з врахуванням: вкладеного капіталу партнера; частки заробленого прибутку; заробітної плати, якщо її трактують як зменшення прибутку; відсотків на вкладений капітал, якщо його трактують як позику підприємства; вилучень коштів партнера.

В корпораціях розділ власного капіталу, який називають “*Shareholder’s Equity*” або “*Stockholder’s Equity*” (акціонерний капітал) включає:

contributed capital (вкладений капітал), що складається з: *capital stock (номінальний вкладений капітал)* – це номінальна вартість випущених акцій; *additional paid in capital (додатковий капітал)* – це отримані кошти від випуску акцій понад номінал (емісійний дохід), різниці між номіналом і вартістю акцій, які утворюються при викупі акцій, виплаті дивідендів акціями та ін.

retained earnings (нерозподілений чистий прибуток) – це накопичений чистий прибуток за весь час функціонування корпорації, який реінвестовано в господарську діяльність.

other accumulated comprehensive income (інший накопичений сукупний дохід) відображає інші зміни у власному капіталі, крім чистого прибутку та інвестицій / вилучень власників (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Структура типового Балансу американської корпорації

BALANCE SHEET
Corporation ABC
December 31, 2010

	<i>Групування статей</i>
ASSETS	АКТИВИ
1. Current Assets	1. Поточні активи
Cash and Cash Equivalents	Грошові кошти та грошові еквіваленти
Short-term Investments	Короткострокові інвестиції
Receivable	Дебіторська заборгованість
Inventories	Запаси
Raw Materials	Сировина і матеріали
Work-in-process	Незавершене виробництво
Finished Goods	Готова продукція
Prepaid Expenses	Передплачені витрати
2. Non-current Assets	2. Непоточні активи
Long-term Investments	Довгострокові інвестиції
Property, Plant & Equipment	Нерухомість, будівлі і устаткування
Intangible assets	Нематеріальні активи
Deferred Charges	Відкладені витрати
Total Assets	Всього активи
LIABILITIES AND OWNERS' EQUITY	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
1. Current Liabilities	1. Поточні зобов'язання
Accounts & Notes Payable	Рахунки і векселя до оплати
Accrued Liabilities	Нараховані зобов'язання
Wages	Заробітна плата
Taxes	Податки
Interest payable	Відсотки до оплати
Advances & Deferred Revenues	Аванси і доходи майбутніх періодів
Current Maturity of Long-term Debt	Поточна частина довгострокової заборгованості
Contingent Liabilities	Умовні зобов'язання
2. Long-term Liabilities	2. Довгострокові зобов'язання
Bonds Payable	Облігації до оплати
Long-term Notes Payable	Довгострокові векселя до оплати
Pension Liabilities	Пенсійні зобов'язання
Long-term Leases	Довгострокові лізингові зобов'язання
Total Liabilities	Всього зобов'язання
1. Contributed capital	1. Вкладений капітал
2. Retained Earnings	2. Нерозподілений чистий прибуток
3. Other Accumulated Comprehensive Income	3. Інший накоплений сукупний дохід
Total Stockholder Equity	Всього власний капітал
Total Liabilities & Stockholder's Equity	Всього зобов'язання і капітал

За статтею “*Cash and Cash Equivalents*” (грошові кошти та грошові еквіваленти) відображають грошові кошти компанії, на які немає ніяких обмежень у використанні, короткострокові високоліквідні інвестиції, які легко конвертуються у наперед відомі суми грошових коштів, строк погашення яких складає менш трьох місяців, що забезпечує незначний ризик зміни їх вартості.

За статтею “*Short-term Investment*” (короткострокові інвестиції) відображають інвестиції в цінні папери (акції або облігації), які обертаються на активному ринку, тобто легко можуть бути придбані або реалізовані; їх придбають з метою інвестування тимчасово вільних грошових коштів. Неринкові цінні папери не можуть визнаватися короткостроковими інвестиціями. В США ринкові цінні папери поділяють на три групи:

– *trading securities* (торгівельні цінні папери або цінні папери, які призначено для перепродажу), це, наприклад, акції і облігації, які придбали з метою перепродажу в близькому майбутньому;

– *held to maturity securities* (цінні папери, які утримують до дати погашення) – це можуть бути облігації, які інвестор має намір та можливість утримувати до дати погашення;

– *available for sale securities* (цінні папери, які можна продати), тобто такі, які не увійшли до першої та другої груп.

Стаття “*Receivable*” (дебіторська заборгованість) включає рахунки до отримання (так звану торговельну дебіторську заборгованість), векселя до отримання та іншу дебіторську заборгованість. Торговельна дебіторська заборгованість в балансі зменшується на величину резерву сумнівних боргів.

Стаття “*Inventories*” (запаси) включає запаси сировини і матеріалів, незавершеного виробництва і готової продукції.

Стаття “*Prepaid Expenses*” (передплачені витрати) – це витрати, які оплачені грошима, але відносяться до майбутніх звітних періодів: страхування, оренда.

Стаття “*Long-term Investments*” (довгострокові інвестиції) включає:

– інвестиції в цінні папери, які компанія має намір утримувати до дати погашення, якщо ця дата не настає протягом наступного звітного року, або в цінні папери, які компанія не має наміру реалізувати протягом наступного звітного року;

– інвестиції в залежні компанії (*associates*) і дочірні компанії (*subsidiaries*);

– основні засоби, які компанія утримує не з метою використання у господарській діяльності, а з метою подальшого перепродажу;

– грошові кошти, які зарезервовано для майбутнього використання, зокрема інвестовані в різноманітні фонди (фонд викупу облігацій – для погашення власних випущених облігацій), накопичені для купівлі будівель.

Стаття “*Property, Plant & Equipment*” (нерухомість, будівлі і устаткування) – це матеріальні активи (земля, будівлі, устаткування), які використовуються в процесі господарської діяльності відносно тривалий час. Оскільки вартість цих активів (крім землі) амортизується, то в балансі їх відображають за залишковою вартістю. До цієї ж групи іноді включають природні ресурси.

Стаття “*Intangible assets*” (нематеріальні активи) – це необоротні активи, що не мають матеріальної форми, але мають вартість, яка ґрунтується на правах або привілеях власника: патенти, авторські права, “гудвіл (goodwill)” компанії, особливі права на ведення торгової діяльності (franchise), торгові марки.

Стаття “*Deferred Charges*” (відкладені платежі) – це витрати майбутніх періодів довгострокового характеру (наприклад, оренда плата, яку заплачено на кілька років вперед).

Стаття “*Accounts & Notes Payable*” (рахунки і векселя до оплати) – це кредиторська заборгованість, що виникає в результаті господарської діяльності підприємства при придбанні запасів, послуг і т.п. Якщо така кредиторська заборгованість оформлена векселем, то її відображають як векселя до оплати.

Стаття “*Accrued Liabilities*” (нараховані зобов’язання) виникає коли витрати понесені в даному звітному періоді, але сплачені будуть в наступному (з заробітної плати, податків, відсотків).

Стаття “*Advances & Deferred Revenues*” (аванси і доходи майбутніх періодів) – це грошові кошти, які отримано авансом, в погашення якого в майбутньому потрібно надати товари, роботи чи послуги.

Стаття “*Current Maturity of Long-term Debt*” (поточна частина довгострокової заборгованості) – це та частина довгострокової заборгованості підприємства, яку потрібно сплатити в наступному звітному періоді за рахунок поточних активів.

Стаття “*Contingent Liabilities*” (умовні зобов’язання) виникають внаслідок необхідності обліку потенційних збитків, тобто збитків, які можуть виникнути в результаті виникнення майбутніх подій.

Стаття “*Bonds Payable*” (облігації до оплати) відображає облігації, які випущені компанією на строк більше одного року.

Стаття “*Long-term Notes Payable*” (довгострокові векселя до оплати) відображає векселя, які випущені компанією на строк більше одного року.

Стаття “*Pension Liabilities*” (пенсійні зобов’язання) виникає внаслідок того, що компанії звичайно сплачують пенсії своїм робітникам.

Стаття “*Long-term Leases*” (лізингові зобов’язання) виникає у випадку, коли підприємство орендує непоточні активи на умовах фінансового лізингу. Первісно величина лізингових зобов’язань розраховується як приведена вартість орендних платежів за весь період оренди, а потім зменшується на величину орендних виплат.

У зразку 3.1 надано консолідований звіт про фінансовий стан американської корпорації-конгломерату *General Electric Company*. У зразку 3.2 надано консолідований баланс американської автомобільної корпорації *Chevron*. У зразку 3.3 надано баланс американської корпорації *Microsoft* – виробника програмного забезпечення, фінансовий рік якої, на відміну від перший двох корпорацій, закінчується 30 червня.

Поширеною практикою подання балансів американськими компаніями є підрахунок наприкінці балансів показників: *Cash Flow* (грошовий потік), *Working Capital* (робочий капітал), *Free Cash Flow* (вільний грошовий потік), *Invested Capital* (інвестований капітал).

Зразок 3.1

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31 December</i>	2010	2009
Cash and equivalents	78,958	70,488
Investment securities	43,938	51,343
Current receivables	18,621	16,458
Inventories	11,526	11,987
Financing receivables — net	310,055	319,247
Other GECS receivables	8,951	14,056
Property, plant and equipment—net	66,214	68,970
Goodwill	64,473	65,076
Other intangible assets—net	9,973	11,751
All other assets	96,342	103,286
Assets of businesses held for sale	36,887	34,111
Assets of discontinued operations	5,278	15,128
Total assets	751,216	781,901
Short-term borrowings	117,959	129,869
Accounts payable, principally trade accounts	14,657	19,527
Progress collections and price adjustments accrued	11,142	12,192
Dividends payable	1,563	1,141
Other GE current liabilities	11,396	13,386
Non-recourse borrowings of consolidated securitization entities	30,060	3,883
Bank deposits	37,298	33,519
Long-term borrowings	293,323	336,172
Investment contracts, insurance liabilities and insurance benefits	29,582	31,641
All other liabilities	58,844	58,776
Deferred income taxes	2,840	2,081
Liabilities of businesses held for sale	16,047	6,092
Liabilities of discontinued operations	2,307	8,486
Total liabilities	627,018	656,765
Preferred stock (30,000 shares outstanding at both year-end)	—	—
Common stock (10,615,376,000 and 10,663,075,000 shares)	702	702
Accumulated other comprehensive income—net		
Investment securities	(636)	(435)
Currency translation adjustments	(86)	3,836
Cash flow hedges	(1,280)	(1,734)
Benefit plans	(15,853)	(16,932)
Other capital	36,890	37,729
Retained earnings	131,137	126,363
Less common stock held in treasury	(31,938)	(32,238)
Total GE shareowners' equity	118,936	117,291
Noncontrolling interests	5,262	7,845
Total equity	124,198	125,136
Total liabilities and equity	751,216	781,901

Зразок 3.2

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
Cash and cash equivalents	14,060	8,716
Time deposits	2,855	–
Marketable securities	155	106
Accounts and notes receivable (less allowance: 2010 – \$184; 2009 – \$228)	20,759	17,703
Inventories	5,493	5,529
Prepaid expenses and other current assets	5,519	5,162
Total Current Assets	48,841	37,216
Long-term receivables, net	2,077	2,282
Investments and advances	21,520	21,158
Properties, plant and equipment, at cost	207,367	188,288
Less: Accumulated depreciation, depletion and amortization	102,863	91,820
Properties, plant and equipment, net	104,504	96,468
Deferred charges and other assets	3,210	2,879
Goodwill	4,617	4,618
Total Assets	184,769	64,621
Short-term debt	187	384
Accounts payable	19,259	16,437
Accrued liabilities	5,324	5,375
Federal and other taxes on income	2,776	2,624
Other taxes payable	1,466	1,391
Total Current Liabilities	29,012	26,211
Long-term debt	11,003	9,829
Capital lease obligations	286	301
Deferred credits and other noncurrent obligations	19,264	17,390
Noncurrent deferred income taxes	12,697	11,521
Reserves for employee benefit plans	6,696	6,808
Total Liabilities	78,958	72,060
Preferred stock (authorized 100,000,000 shares, \$1.00 par value; none issued)	–	–
Common stock (authorized 6,000,000,000 shares; \$0.75 par value; 2,442,676,580 shares issued at Dec 31, 2010 and 2009)	1,832	1,832
Capital in excess of par value	14,796	14,631
Retained earnings	119,641	106,289
Accumulated other comprehensive loss	(4,466)	(4,321)
Deferred compensation and benefit plan trust	(311)	(349)
Treasury stock, at cost (2010 – 435,195,799 shares; 2009 – 434,954,774 shares)	(26,411)	(26,168)
Total Chevron Corporation Stockholders' Equity	105,081	91,914
Noncontrolling interests	730	647
Total Equity	105,811	92,561
Total Liabilities and Equity	184,769	164,621

Зразок 3.3

BALANCE SHEETS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
ASSETS		
Current assets		
Cash and cash equivalents	\$ 5,505	\$ 6,076
Short-term investments (including securities loaned of \$62 and \$1,540)	31,283	25,371
Total cash, cash equivalents, and short-term investments	36,788	31,447
Accounts receivable, net of allowance for doubtful accounts of \$375 and \$451	13,014	11,192
Inventories	740	717
Deferred income taxes	2,184	2,213
Other	2,950	3,711
Total current assets	55,676	49,280
Property and equipment, net of accumulated depreciation of \$8,629 and \$7,547	7,630	7,535
Equity and other investments	7,754	4,933
Goodwill	12,394	12,503
Intangible assets, net	1,158	1,759
Deferred income taxes	0	279
Other long-term assets	1,501	1,599
Total assets	\$ 86,113	\$ 77,888
LIABILITIES AND STOCKHOLDERS' EQUITY		
Current liabilities:		
Accounts payable	\$ 4,025	\$ 3,324
Short-term debt	1,000	2,000
Accrued compensation	3,283	3,156
Income taxes	1,074	725
Short-term unearned revenue	13,652	13,003
Securities lending payable	182	1,684
Other	2,931	3,142
Total current liabilities	26,147	27,034
Long-term debt	4,939	3,746
Long-term unearned revenue	1,178	1,281
Deferred income taxes	229	0
Other long-term liabilities	7,445	6,269
Stockholders' equity:		
Common stock and paid-in capital – shares authorized 24,000; outstanding 8,668 and 8,908	62,856	62,382
Retained deficit, including accumulated other comprehensive income of \$1,055 and \$969	(16,681)	(22,824)
Total stockholders' equity	46,175	39,558
Total liabilities and stockholders' equity	\$ 86,113	\$ 77,888

Особливості подання Балансу у країнах Європейського Союзу. Згідно з *Directive 2013/34/EU* (стаття 10) європейським компаніям дозволено обирати на свій вибір одну з двох структур балансу. Перша структура балансу має назву “горизонтальної” (табл. 3.5), а друга – “вертикальної” формат, за якою баланують чисті активи і власний капітал (табл. 3.6).

Їх загальними особливостями є:

інший підхід до формування структури активів (з п’яти або шести розділів, у тому числі з віднесенням до складу активів неоплаченої частини акціонерного капіталу) та відображення зобов’язань;

використання іншої термінології, відмінної від міжнародної та американської (“*fixed assets*” замість “*non-current assets*”, “*stock*” замість “*inventories*”, “*debtors*” замість “*receivables*”, “*creditors*” замість “*payables*” тощо).

Особливістю другої структури балансу є визначення таких розрахункових показників, як чисті поточні активи / зобов’язання та загальні активи за міном поточних зобов’язань.

Таблиця 3.5

**HORIZONTAL LAYOUT OF THE BALANCE SHEET
provided for in article 10 of *Directive 2013/34/EU***

<i>Particulars</i>	<i>Групування статей</i>
<i>Assets</i>	<i>Активи</i>
<i>A. Subscribed capital unpaid</i>	<i>A. Неоплачений залучений капітал</i>
<i>B. Formation expenses</i>	<i>B. Накопичення витрат</i>
<i>C. Fixed assets</i>	<i>C. Непоточні активи</i>
<i>Intangible assets</i>	<i>Нематеріальні активи</i>
<i>Tangible assets</i>	<i>Матеріальні активи</i>
<i>Financial assets</i>	<i>Фінансові активи</i>
<i>D. Current assets</i>	<i>D. Поточні активи</i>
<i>Stocks</i>	<i>Запаси</i>
<i>Debtors</i>	<i>Дебітори</i>
<i>Investments</i>	<i>Інвестиції</i>
<i>Cash at bank and in hand</i>	<i>Грошові кошти у банку і касі</i>
<i>E. Prepayments and accrued income</i>	<i>E. Передоплата і нараховані доходи</i>
<i>Capital, reserves and liabilities</i>	<i>Капітал, резерви і зобов’язання</i>
<i>A. Capital and reserves</i>	<i>A. Капітал і резерви</i>
<i>Subscribed capital</i>	<i>Залучений капітал</i>
<i>Share premium account</i>	<i>Емісійний акціонерний дохід</i>
<i>Revaluation reserve</i>	<i>Резерв переоцінки</i>
<i>Reserves</i>	<i>Резерви</i>
<i>Profit or loss brought forward</i>	<i>Прибуток або збиток визнаний наперед</i>
<i>Profit or loss for the financial year</i>	<i>Прибуток або збиток за фінансовий рік</i>
<i>B. Provisions</i>	<i>B. Забезпечення</i>
<i>C. Creditors</i>	<i>C. Кредитори</i>
<i>D. Accruals and deferred income</i>	<i>D. Нарахування і відстрочені доходи</i>

Таблиця 3.6

**VERTICAL LAYOUT OF THE BALANCE SHEET
provided for in article 10 of Directive 2013/34/EU**

<i>Particulars</i>	<i>Групування статей</i>
A. Subscribed capital unpaid	1. Неоплачений залучений капітал
B. Formation expenses	2. Накопичення витрат
C. Fixed assets	3. Непоточні активи
<i>Intangible assets</i>	Нематеріальні активи
<i>Tangible assets</i>	Матеріальні активи
<i>Financial assets</i>	Фінансові активи
D. Current assets	4. Поточні активи
<i>Stocks</i>	Запаси
<i>Debtors</i>	Дебітори
<i>Investments</i>	Інвестиції
<i>Cash at bank and in hand</i>	Грошові кошти у банку і касі
E. Prepayments and accrued income	5. Передоплата і нараховані доходи
F. Creditors: amounts becoming due and payable within one year	6. Кредитори: суми до погашення протягом 1 року
G. Net current assets/liabilities	7. Чисті поточні активи / зобов'язання
H. Total assets less current liabilities	8. Загальні активи мінус поточні зобов'язання
I. Creditors: amounts becoming due and payable after more than one year	9. Кредитори: суми до погашення протягом більше 1 року
J. Provisions	10. Забезпечення
K. Accruals and deferred income	11. Нарахування та відстрочені доходи
L. Capital and reserves	12. Капітал і резерви
<i>Subscribed capital</i>	Залучений капітал
<i>Share premium account</i>	Емісійний акціонерний дохід
<i>Revaluation reserve</i>	Резерв переоцінки
<i>Reserves</i>	Резерви
<i>Profit or loss brought forward</i>	Прибуток або збиток визнаний наперед
<i>Profit or loss for the financial year</i>	Прибуток або збиток за фінансовий рік

Використання таких форматів балансу відбувається, як правило, лише материнськими або дочірніми компаніями. Так, у зразку 3.4 наведено за вертикальним форматом баланс англійської материнської компанії *TT electronics plc*, яка працює у сфері інновацій. Утім у зразку 3.6 наведено консолідований баланс *TT electronics plc*, який складено вже за міжнародною термінологією.

У зразках 3.5 і 3.7 надано за вертикальним форматом консолідований баланс англійської компанії з роздрібною торгівлі *Tesko plc*, фінансовий рік якої триває 52 тижня і у 2011 році закінчився 26 лютого, але у зразку 3.5 – баланс складено за європейською термінологією, а у зразку 3.7 – за міжнародною.

У зразку 3.8 та 3.9 наведено баланси європейських компаній складені за горизонтальним форматом: у зразку 3.8 наведено консолідований баланс шведської компанії *DUNI AB*, яка є відомим європейським постачальником виробів для сервіровки столів; а у зразку 3.9 наведено консолідований звіт про фінансовий стан фінської компанії у галузі телекомунікації *Nokia*. *Nokia* на відміну від *DUNI AB* використала не лише міжнародну термінологію у балансі, але й використала міжнародну назву самого звіту.

Зразок 3.4

COMPANY BALANCE SHEET of *TT electronics plc*

<i>£, million at 31 December</i>	2010	2009
Tangible assets	2.2	2.3
Investments	128.8	132.3
Deferred tax asset	11.1	–
Fixed assets	142.1	134.6
Debtors	59.5	19.0
Cash at bank and in hand	10.0	0.1
Current assets	69.5	119.1
Creditors: amounts falling due within one year	(10.2)	(7.7)
Net current assets	59.3	111.4
Total assets less current liabilities	201.4	246.0
Creditors: amounts falling due after more than one year	–	(70.0)
Pension liability	(38.6)	–
Net assets	162.8	176.0
Called up share capital	38.8	38.7
Share premium account	0.4	0.2
Profit and loss account	123.6	137.1
Shareholders' funds	162.8	176.0

Зразок 3.5

GROUP BALANCE SHEET of *TESKO PLC*

<i>£, million year ended 26 February</i>	2011	2010
Intangible Assets	4338.0	4177.0
Tangible Assets	24398.0	24203.0
Fixed Investments	1424.0	1015.0
Total Fixed Assets	35337.0	34258.0
Stocks	3162.0	2729.0
Debtors	n/a	n/a
Cash at Bank and in Hand	1870.0	2819.0
Total Assets	47206.0	46023.0
Creditors Amount Within 1 year	26829.0	23928.0
Creditors Amount After 1 year	1956.0	2616.0
Total Liabilities	30583.0	31342.0
Net Assets	16623.0	14681.0
Called Up Share Capital	402.0	399.0
Share Premium Account	4896.0	4801.0
Other Reserves	40.0	40.0
Profit and Loss Account	11197.0	9356.0
Shareholders Funds	16535.0	14596.0
Minority Interests	88.0	85.0

Зразок 3.6

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of *TT electronics plc*

<i>£ million at 31 December</i>	2010	2009
ASSETS		
Non-current assets		
Property, plant and equipment	93.5	111.3
Goodwill	66.9	65.9
Other intangible assets	14.7	17.6
Deferred tax assets	20.1	4.9
Total non-current assets	195.2	199.7
Current assets		
Inventories	81.4	83.9
Trade and other receivables	92.7	85.1
Derivative financial instruments	0.4	0.3
Cash and cash equivalents	44.8	24.7
Total current assets	219.3	194.0
Total assets	414.5	393.7
LIABILITIES		
Current liabilities		
Borrowings	5.4	11.2
Derivative financial instruments	0.4	0.5
Trade and other payables	112.9	88.7
Income taxes payable	4.5	1.7
Provisions	3.0	8.9
Total current liabilities	126.2	111.0
Non-current liabilities		
Borrowings	49.3	70.4
Derivative financial instruments	4.3	–
Deferred tax liability	8.9	5.9
Pensions and other post-employment benefits	41.2	43.7
Provisions	0.1	0.2
Other non-current liabilities	5.4	6.7
Total non-current liabilities	109.2	126.9
Total liabilities	235.4	237.9
Net assets	179.1	155.8
EQUITY		
Share capital	38.8	38.7
Share premium	0.4	0.2
Share options reserve	1.6	1.0
Hedging and translation reserve	26.6	27.2
Retained earnings	109.7	86.3
Equity attributable to owners of the Company	177.1	153.4
Non-controlling interests	2.0	2.4
Total equity	179.1	155.8

Зразок 3.7

GROUP BALANCE SHEET of TESKO PLC

<i>£, million year ended 26 February</i>	2011	2010
Goodwill and other intangible assets	4,338	4,177
Property, plant and equipment	24,398	24,203
Investment property	1,863	1,731
Investments in joint ventures and associates	316	152
Other investments	1,108	863
Loans and advances to customers	2,127	1,844
Derivative financial instruments	1,139	1,250
Deferred tax assets	48	38
Total non-current assets	35,337	34,258
Inventories	3,162	2,729
Trade and other receivables	2,314	1,888
Loans and advances to customers	2,514	2,268
Loans and advances to banks and other financial assets	404	144
Derivative financial instruments	148	224
Current tax assets	4	6
Short-term investments	1,022	1,314
Cash and cash equivalents	1,870	2,819
Total current assets	11,438	11,392
Non-current assets classified as held for sale	431	373
Trade and other payables	(10,484)	(9,442)
Borrowings	(1,386)	(1,529)
Derivative financial instruments and other liabilities	(255)	(146)
Customer deposits	(5,074)	(4,357)
Deposits by banks	(36)	(30)
Current tax liabilities	(432)	(472)
Provisions	(64)	(39)
Total current liabilities	(17,731)	(16,015)
Net current liabilities	(5,862)	(4,250)
Borrowings	(9,689)	(11,744)
Derivative financial instruments and other liabilities	(600)	(776)
Post-employment benefit obligations	(1,356)	(1,840)
Deferred tax liabilities	(1,094)	(795)
Provisions	(113)	(172)
Total non-current liabilities	(12,852)	(15,327)
Net assets	16,623	14,681
Share capital	402	399
Share premium account	4,896	4,801
Other reserves	40	40
Retained earnings	11,197	9,356
Equity attributable to owners of the parent	16,535	14,596
Non-controlling interests	88	85
Total equity	16,623	14,681

Зразок 3.8

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **DUNI AB**

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
Goodwill	1 199	1 199
Capitalized development expenses	42	26
Trademarks and licenses	2	3
Total intangible fixed assets	1 243	1 228
Buildings, land and land improvements	63	48
Machinery and other technical equipment	360	339
Equipment, tools and installations	52	62
Construction in progress for tangible fixed assets	113	61
Total tangible fixed assets	588	510
Deferred tax assets	283	324
Other long-term receivables	6	12
Total financial fixed assets	289	336
Total fixed assets	2 120	2 074
Raw materials and supplies	102	101
Products in progress	11	15
Finished goods and goods for resale	319	260
Advances to suppliers	5	6
Total inventories	437	382
Accounts receivable	634	640
Derivative instruments	10	10
Tax assets	14	36
Other receivables	66	68
Prepaid expenses and accrued incomes	84	49
Total current receivables	808	803
Cash and cash equivalents	122	230
Total current assets	1 367	1 415
Total assets	3 487	3 489
Share capital	59	59
Other injected capital	1 681	1 681
Reserves	62	49
Loss carried forward incl. net income for the year	189	0
Total shareholders' equity attributable to the Parent Company	1 991	1 789
Bank loans and overdraft facility	530	682
Deferred tax liabilities	31	26
Pension provisions	180	190
Total long-term liabilities	741	898
Accounts payable	315	344
Tax liabilities	14	7
Other liabilities and allocation to restructuring reserve	65	79
Accrued expenses and deferred incomes	361	372
Total short-term liabilities	755	802
Total shareholders' equity and liabilities	3 487	3 489

Зразок 3.9
CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of NOKIA CORP

<i>EURm at 31 December</i>	<i>2010</i>	<i>2009</i>
Capitalized development costs	40	143
Goodwill	5 723	5 171
Other intangible assets	1 928	2 762
Property, plant and equipment	1 954	1 867
Investments in associated companies	136	69
Availableforsale investments	533	554
Deferred tax assets	1 596	1 507
Long-term loans receivable and other noncurrent assets	68	52
Total non-current assets	11 978	12 125
Inventories	2 523	1 865
Accounts receivable, net of allowances for doubtful accounts	7 570	7 981
Prepaid expenses and accrued income	4 360	4 551
Current portion of long-term loans receivable	39	14
Other financial assets	378	329
Investments at fair value through profit and loss, liquid assets	911	580
Availableforsale investments, liquid assets	3 772	2 367
Availableforsale investments, cash equivalents	5 641	4 784
Bank and cash	1 951	1 142
Total current assets	27 145	23 613
Total assets	39 123	35 738
Share capital	246	246
Share issue premium	312	279
Treasury shares, at cost	(663)	(681)
Translation differences	825	(127)
Fair value and other reserves	3	69
Reserve for invested nonrestricted equity	3 161	3 170
Retained earnings	10 500	10 132
Capital and reserves attributable to equity holders of the parent	14 384	13 088
Noncontrolling interests	1 847	1 661
Total equity	16 231	14 749
Long-term interestbearing liabilities	4 242	4 432
Deferred tax liabilities	1 022	1 303
Other long-term liabilities	88	66
Total non-current liabilities	5 352	5 801
Current portion of long-term loans	116	44
Short-term borrowings	921	727
Other financial liabilities	447	245
Accounts payable	6 101	4 950
Accrued expenses and other liabilities	7 365	6 504
Provisions	2 590	2 718
Total current liabilities	17 540	15 188
Total shareholders' equity and liabilities	39 123	35 738

Особливості подання бухгалтерського балансу у Російській Федерації.

Згідно Федерального Закону РФ “О бухгалтерском учете” усі організації зобов’язані складати бухгалтерську звітність. До складу бухгалтерської звітності організації, за виключенням звітності державних організацій, суспільних організацій та їх структурних підрозділів, що не здійснюють підприємницької діяльності віднесено:

- а) бухгалтерский баланс;
- б) отчет о прибылях и убытках;
- в) приложения к ним, предусмотренные нормативными актами;
- г) аудиторское заключение или заключение ревизионного союза сельскохозяйственных кооперативов, подтверждающие достоверность бухгалтерской отчетности организации, если она в соответствии с федеральными законами подлежит обязательному аудиту или обязательной ревизии;
- д) пояснительная записка.

Суспільні організації (об’єднання) та їх структурні підрозділи подають бухгалтерську звітність за спрощеним складом, до якого включено:

- а) бухгалтерский баланс;
- б) отчет о прибылях и убытках;
- в) отчет о целевом использовании полученных средств.

Відкриті акціонерні товариства, банки та інші кредитні організації, страхові організації, біржі, інвестиційні та інші фонди, що створені за рахунок приватних, суспільних та державних внесків, зобов’язані публікувати річну бухгалтерську звітність не пізніше 1 липня наступного календарного року.

Згідно Федерального Закону РФ “О консолидированной финансовой отчетности” усі кредитні організації, страхові організації та інші організації, цінні папери яких допущені до обігу на торгах фондових бірж або інших організаторів торгівлі на ринку цінних паперів, зобов’язані складати консолідовану фінансову звітність відповідно до IFRS.

Згідно Положення бухгалтерського учета 4/99 “Бухгалтерская отчетность организаций” до пояснень до бухгалтерського балансу і звіту про прибутки та збитки віднесено *отчет о движении денежных средств, отчет об изменениях капитала* та ін. ПБУ 4/99 не надає форм бухгалтерської звітності.

Форми бухгалтерської звітності (у тому числі зведеної бухгалтерської звітності) надає *приказ Министерства финансов РФ “О формах бухгалтерской отчетности организаций”* від 02.07.2010 р., який вступив в силу починаючи з подання річної бухгалтерської звітності за 2011 рік. До 2011 року діяв аналогічний наказ Министерства финансов РФ від 22.07.2003 р.

У зразку 3.9 надано бухгалтерський баланс материнської компанії ОАО “Газпром”, основним видом діяльності, якої визначено оптову торгівлю, за 2010 рік.

У зразку 3.10 надано зразок бухгалтерського балансу РФ, який вступив в силу починаючи з 2011 року. Основною відмінністю нового бухгалтерського балансу є суттєве зменшення рядків та відсутність їх номерів.

Зразок 3.10

ОАО «ГАЗПРОМ» ФИНАНСОВЫЙ ОТЧЕТ 2010

БУХГАЛТЕРСКИЙ БАЛАНС
на 31 декабря 2010 года

	Форма № 1 по ОКУД	Коды	
	Дата (год, месяц, число)	31	12 2010
Организация	ОАО «Газпром»	по ОКПО	
Идентификационный номер налогоплательщика		00040778	
Вид деятельности	оптовая торговля	ИНН	
Организационно-правовая форма/форма собственности	открытое акционерное общество	по ОКВЭД	
Единица измерения:	тыс. руб.	51	
Местонахождение (адрес)	117997, г.Москва, В-420, ГСП-7, ул.Наметкина, д.16	по ОКОПФ / ОКФС	
		47	31
		по ОКЕИ	
		384	

Актив	Код показателя	На начало отчетного года	На конец отчетного периода
1	2	3	4
I. ВНЕОБОРОТНЫЕ АКТИВЫ			
Нематериальные активы	110	233 375	176 976
Основные средства	120	3 775 323 711	3 621 565 477
Незавершенное строительство	130	162 222 409	268 896 216
Доходные вложения в материальные ценности	135	-	-
Долгосрочные финансовые вложения	140	1 627 870 581	1 517 264 033
Отложенные налоговые активы	145	8 951 991	11 325 511
Прочие внеоборотные активы	150	46 826 982	51 906 244
ИТОГО по разделу I	190	5 621 429 049	5 471 134 457
II. ОБОРОТНЫЕ АКТИВЫ			
Запасы	210	206 879 907	255 445 169
в том числе:			
сырье, материалы и другие аналогичные ценности	211	2 345 850	2 636 375
животные на выращивании и откорме	212	108	108
затраты в незавершенном производстве	213	138 162 013	166 318 156
готовая продукция и товары для перепродажи	214	55 786 523	73 970 851
товары отгруженные	215	1 797 430	1 554 227
расходы будущих периодов	216	8 787 983	10 965 452
Налог на добавленную стоимость по приобретенным ценностям	220	54 508 068	21 189 481
Дебиторская задолженность (платежи по которой ожидаются более чем через 12 месяцев после отчетной даты)	230	565 444 150	703 918 072
Дебиторская задолженность (платежи по которой ожидаются в течение 12 месяцев после отчетной даты)	240	864 494 248	1 148 339 055
Краткосрочные финансовые вложения (56, 58, 82)	250	58 695 234	20 198 059
Денежные средства	260	61 688 603	207 711 746
Прочие оборотные активы	270	2 681	21 672
ИТОГО по разделу II	290	1 811 712 891	2 356 823 254
БАЛАНС (сумма строк 190 + 290)	300	7 433 141 940	7 827 957 711

Продовження зразку 3.10

Пассив	Код показателя	На начало отчетного года	На конец отчетного периода
1	2	3	4
III. КАПИТАЛ И РЕЗЕРВЫ			
Уставный капитал	410	118 367 564	118 367 564
Собственные акции, выкупленные у акционеров	411	(-)	(-)
Добавочный капитал	420	3 771 562 864	3 769 181 002
Резервный капитал	430	8 636 001	8 636 001
резервы, образованные в соответствии с законодательством	431	8 636 001	8 636 001
Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)	470	1 982 527 573	2 292 965 777
ИТОГО по разделу III	490	5 881 094 002	6 189 150 344
IV. ДОЛГОСРОЧНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА			
Займы и кредиты	510	919 635 349	862 948 018
Отложенные налоговые обязательства	515	151 573 369	136 710 142
Прочие долгосрочные обязательства	520	-	4 240 609
ИТОГО по разделу IV	590	1 071 208 718	1 003 898 769
V. КРАТКОСРОЧНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА			
Займы и кредиты	610	163 293 623	129 891 126
Кредиторская задолженность	620	299 019 434	502 161 023
поставщики и подрядчики	621	185 960 714	307 451 964
задолженность перед персоналом организации	622	120 419	253 725
задолженность перед государственными внебюджетными фондами	623	73 658	52 812
задолженность по налогам и сборам	624	43 010 880	41 231 679
прочие кредиторы	625	69 853 763	153 170 843
Задолженность участникам по выплате доходов	630	433 806	722 068
Доходы будущих периодов	640	-	-
Резервы предстоящих расходов	650	18 092 357	2 134 381
Прочие краткосрочные обязательства	660	-	-
ИТОГО по разделу V	690	480 839 220	634 908 598
БАЛАНС	700	7 433 141 940	7 827 957 711
Справка о наличии ценностей, учитываемых на забалансовых счетах			
Арендованные основные средства	910	16 229 147	16 335 434
в том числе по лизингу	911	4 139 745	4 139 745
Товарно-материальные ценности, принятые на ответственное хранение	920	33 288	33 288
Товары, принятые на комиссию	930	-	-
Списанные в убыток задолженность неплатежеспособных дебиторов	940	15 244 127	12 016 637
Обеспечение обязательств и платежей полученные	950	69 716 172	4 388 841
Обеспечение обязательств и платежей выданные	960	276 844 764	397 008 630
Износ жилищного фонда	970	32 880	33 457
Износ объектов внешнего благоустройства и других аналогичных объектов	980	-	-
Нематериальные активы, полученные в пользование	990	-	-

Зразок 3.11

Бухгалтерский баланс

на 20 г.

Пояснения	Наименование показателя	На __ 20__г.	На 31 декабря 20__г.	На 31 декабря 20__г.
	АКТИВ			
	I. ВНЕОБОРОТНЫЕ АКТИВЫ			
	Нематериальные активы			
	Результаты исследований и разработок			
	Основные средства			
	Доходные вложения в материальные ценности			
	Финансовые вложения			
	Отложенные налоговые активы			
	Прочие внеоборотные активы			
	Итого по разделу I			
	II. ОБОРОТНЫЕ АКТИВЫ			
	Запасы			
	Налог на добавленную стоимость по приобретенным ценностям			
	Дебиторская задолженность			
	Финансовые вложения			
	Денежные средства			
	Прочие оборотные активы			
	Итого по разделу II			
	БАЛАНС			
	ПАССИВ			
	III. КАПИТАЛ И РЕЗЕРВЫ			
	Уставный капитал			
	Собственные акции, выкупленные у акционеров	()	()	()
	Переоценка внеоборотных активов			
	Добавочный капитал (без переоценки)			
	Резервный капитал			
	Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)			
	Итого по разделу III			
	IV. ДОЛГОСРОЧНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА			
	Заемные средства			
	Отложенные налоговые обязательства			
	Резервы под условные обязательства			
	Прочие обязательства			
	Итого по разделу IV			
	V. КРАТКОСРОЧНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА			
	Заемные средства			
	Кредиторская задолженность			
	Доходы будущих периодов			
	Резервы предстоящих расходов			
	Прочие обязательства			
	Итого по разделу V			
	БАЛАНС			

Терміни і поняття

- total assets** (сукупні активи)
net worth (нетто-капітал)
capital employed (інвестований капітал)
working capital (робочий капітал)
current assets (поточні активи)
non-current assets (непоточні активи)
current liabilities (поточні зобов'язання)
non-current liabilities (непоточні зобов'язання)
operating cycle of an entity (операційний цикл суб'єкта господарювання)
property, plant and equipment (нерухомість і устаткування)
investment property (інвестиційна власність)
intangible assets (нематеріальні активи)
financial assets (фінансові активи)
investments accounted for using the equity method (інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі)
biological assets (біологічні активи)
inventories (запаси)
trade and other receivables (торговельна та інша дебіторська заборгованість)
cash and cash equivalents (грошові кошти та їхні еквіваленти)
assets classified as held for sale (активи, які призначено для продажу)
assets for current tax (поточні податкові активи)
deferred tax assets (відстрочені податкові активи)
trade and other payables (торговельна та інша кредиторська заборгованість)
provisions (забезпечення)
financial liabilities (фінансові зобов'язання)
liabilities for current tax (поточні податкові зобов'язання)
deferred tax liabilities (відстрочені податкові зобов'язання)
liabilities classified as held for sale (зобов'язання, які утримувані для продажу)
non-controlling interests, presented within equity (частка міноритарних акціонерів)
issued capital and reserves attributable to owners of the parent (випущений капітал і резерви, що відносяться до материнської компанії)
goodwill (зудвіл)
business combination (об'єднання бізнесу)
business (бізнес)
balanced format (балансовий формат)
equity format (капітальний формат)
account form (форму рахунку)
report form (форму звіту)
trading securities (торгівельні цінні папери або цінні папери, які призначено для перепродажу)
held to maturity securities (цінні папери, які утримують до дати погашення)
available for sale securities (цінні папери, які можна продати)
prepaid expenses (передплачені витрати)
deferred charges (відкладені платежі)
contingent liabilities (умовні зобов'язання)
contributed capital (вкладений капітал)
retained earnings (нерозподілений чистий прибуток)
other accumulated comprehensive income (інший накопичений сукупний дохід)
net current assets / liabilities (чисті поточні активи / зобов'язання)

Контрольні питання

1. Ключові показники звіту про фінансовий стан, що аналізують інвестори.
2. Визначення вартості сукупних активів і нетто-капіталу.
3. Визначення вартості інвестованого капіталу і робочого капіталу.
4. Мінімальний перелік статей активів у звіті про фінансовий стан за міжнародними стандартами.
5. Мінімальний перелік статей зобов'язань і власного капіталу у звіті про фінансовий стан за міжнародними стандартами.
6. Міжнародне визначення поняття інвестиційної нерухомості.
7. Міжнародне визначення поняття активу класифікованого як утримуваного для продажу.
8. Міжнародне визначення поняття відстрочених податкових активів.
9. Міжнародне визначення поняття відстрочених податкових зобов'язань.
10. Міжнародне визначення поняття тимчасових різниць та їх видів.
11. Міжнародне визначення поняття фінансового активу.
12. Міжнародне визначення поняття фінансового зобов'язання.
13. Міжнародне визначення поняття інструменту власного капіталу.
14. Міжнародне визначення поняття операційного циклу суб'єкта господарювання.
15. Класифікація активів у Звіті про фінансовий стан.
16. Класифікація зобов'язань у Звіті про фінансовий стан.
17. Перелік інформації про власний капітал для розкриття у Примітках.
18. Умови складання консолідованого Звіту про фінансовий стан.
19. Етапи консолідації Звітів про фінансовий стан.
20. Міжнародне визначення поняття неконтрольованої частки власного капіталу.
21. Міжнародний підхід до визнання гудвілу.
22. Зарубіжні формати подання Звіту про фінансовий стан.
23. Структура власного капіталу у Звітах про фінансовий стан зарубіжних корпорацій.
24. Структура власного капіталу у Звітах про фінансовий стан зарубіжних партнерств.
25. Особливості подання Звіту про фінансовий стан компаніями ЄС.
26. Особливості подання Звіту про фінансовий стан компаніями РФ.

Тести для самоконтролю

- Сума власного капіталу та непоточних зобов'язань є:
(a) *total capital* (b) *capital employed*
(c) *net capital* (d) *working capital*
- “*Trade and other payables*” є статтею:
(a) активів; (b) зобов'язань;
(c) власного капіталу (d) немає правильної відповіді
- Будівля, яка утримується для отримання лізингових платежів або збільшення вартості капіталу, класифікується у звіті про фінансовий стан як:
(a) *property, plant and equipment* (b) *financial assets*;
(c) *investment property*; (d) *assets classified as held for sale*
- “*Assets classified as held for sale*” оцінюються на дату звітності:
(a) *carrying amount*; (b) *fair value*;
(c) *fair value less costs to sell*; (d) нижчою з двох оцінок *carrying amount* або *fair value less costs to sell*
- Якщо сплачена сума податків за поточний та попередній періоди перевищує суму, яка підлягає сплаті за ці періоди, то таке перевищення слід визнавати як:
(a) *assets for current tax* (b) *deferred tax assets*
(c) *liabilities for current tax* (d) *deferred tax liabilities*
- Якщо сплачена сума податків за поточний і попередній періоди не перевищує суму, що підлягає сплаті за ці періоди, то суму поточного податку, що не було сплачено, слід визнавати як:
(a) *assets for current tax*; (b) *deferred tax assets*;
(c) *liabilities for current tax*; (d) *deferred tax liabilities*
- Суми податків на прибуток, що підлягають відшкодуванню в майбутніх періодах, слід визнавати як:
(a) *assets for current tax*; (b) *deferred tax assets*;
(c) *liabilities for current tax*; (d) *deferred tax liabilities*
- Суми податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню, слід визнавати як:
(a) *assets for current tax* (b) *deferred tax assets*;
(c) *liabilities for current tax*; (d) *deferred tax liabilities*
- Будь-який контракт, який засвідчує залишкову частку в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань, називається:
(a) *financial instrument* (b) *financial asset*
(c) *financial liability* (d) *equity instrument*
- Власні інструменти капіталу суб'єкта господарювання визнають як:
(a) *assets* (b) *liabilities*
(c) *equity* (d) немає правильної відповіді

11. Інструменти власного капіталу іншого суб'єкта господарювання визнають як:
 (a) *assets* (b) *liabilities*
 (c) *equity* (d) немає правильної відповіді
12. Непоточний актив, залишкова сума якого буде в основному відшкодуватися шляхом операції продажу, а не продовження використання, має бути класифіковано як:
 (a) *current assets* (b) *current liabilities*
 (c) *non-current assets* (d) *non-current liabilities*
13. Відстрочені податкові активи слід класифікувати як:
 (a) *current assets* (b) *current liabilities*
 (c) *non-current assets* (d) *non-current liabilities*
14. Відстрочені податкові зобов'язання слід класифікувати як:
 (a) *current assets* (b) *current liabilities*
 (c) *non-current assets* (d) *non-current liabilities*
15. Довгострокове зобов'язання, яке має бути погашено протягом 12 місяців після дати звіту про фінансовий стан, слід визнавати у:
 (a) *current liabilities* (b) *non-current liabilities*
 (c) примітках (d) немає правильної відповіді
16. Інформацію щодо кількості акцій, дозволених до випуску, випущених і повністю сплачених, випущених, але повністю не сплачених, номінальну вартість однієї акції слід відображати у:
 (a) звіті про фінансовий стан (b) примітках
 (c) звіті про фінансовий стан або у примітках (d) немає правильної відповіді
17. Запаси, що мають бути реалізовані протягом 14 місяців з дати звіту про фінансовий стан, якщо операційний цикл суб'єкта господарювання становить 15 місяців, слід визнавати як:
 (a) *current assets* (b) *non-current assets*
 (c) у примітках (d) немає правильної відповіді
18. При консолідації звітів про фінансовий стан слід елімінувати статті:
 (a) активів (b) активів і зобов'язань
 (c) активів і власного капіталу (d) активів, зобов'язань і власного капіталу
19. Контрольована частка відображається у:
 (a) звіті про фінансовий стан материнської компанії (b) звіті про фінансовий стан дочірньої компанії
 (c) консолідованому звіті про фінансовий стан групи (d) немає правильної відповіді
20. Гудвіл відображається у:
 (a) звіті про фінансовий стан материнської компанії (b) звіті про фінансовий стан дочірньої компанії
 (c) консолідованому звіті про фінансовий стан групи (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 b	2 b	3 c	4 d	5 a	6 c	7 b	8 d	9 d	10 c
11 a	12 a	13 c	14 d	15 a	16 c	17 a	18 d	19 c	20 c

Практичні завдання

Exercise 3.1. Товариство станом на 31 грудня 2011 року має таку інформацію:
General Ledger (Головна Книга)

№	Рахунки	Сума
1	Капітал на 1 січня 2011 року	47600
2	Прибуток за 2011 рік	8000
3	Чиста балансова вартість приміщень, які належать компанії на 31 грудня	50000
4	Чиста балансова вартість транспортних засобів на 31 грудня	9000
5	Чиста балансова вартість приладів на 31 грудня	8000
6	Довгострокова позика	25000
7	Банківський овердрафт	5500
8	Товари на складі	16000
9	Дебіторська заборгованість	800
10	Гроші в касі	100
11	Кредиторська заборгованість	1800
12	Вилучений прибуток	4000

Потрібно: підготувати Statement of financial position за американським та англійським форматами англійською мовою.

Exercise 3.2. Корпорація станом на кінець року має таку інформацію:

General Ledger (Головна Книга)

№	Рахунки	Сума
1	Гудвіл	125 000
2	Податок на доходи із заробітної плати до оплати	177 591
3	Облігації до погашення	300 000
4	Знижка за облігаціями до погашення	15 000
5	Грошові кошти	360 000
6	Земля	480 000
7	Короткострокові векселі до отримання	545 700
8	Короткострокові векселі до оплати банкам	265 000
9	Рахунки до оплати	590 000
10	Нерозподілений прибуток	?
11	Податки на прибуток до відшкодування	97 630
12	Незабезпечені векселі до оплати (довгострокові)	1 600 000
13	Накопичена амортизація (устаткування)	293 000
14	Запаси	239 800
15	Оренда до оплати (короткострокова)	45 000
16	Податки до оплати	98 362
17	Довгострокові зобов'язання з оренди	480 000
18	Звичайні акції, номінал 1	200 000
19	Привілейовані акції, номінал 10	150 000
20	Витрати, сплачені авансом	87 920
21	Устаткування	1 470 000
22	Торговельні цінні папери	121 000
23	Накопичена амортизація будівлі	170 200
24	Будівля	1 640 000

Потрібно: підготувати Statement of financial position за міжнародними стандартами.

РОЗДІЛ 4

ЗВІТ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД І ЗВІТ ПРО ЗМІНИ У ВЛАСНОМУ КАПІТАЛІ

- 4.1. Міжнародні вимоги до Звіту про сукупний дохід
- 4.2. Зарубіжна практика подання Звіту про сукупний дохід
- 4.3. Міжнародні вимоги та зарубіжна практика подання Звіту про зміни у власному капіталі

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародні вимоги до структури і змісту Звіту про сукупний дохід та Звіту про зміни у власному капіталі;
- зарубіжну термінологію і практику подання Звіту про сукупний дохід та Звіту про зміни у власному капіталі іноземними компаніями;
- основи консолідації Звіту про сукупний дохід;

а також УМІТИ:

- складати Звіти про сукупний дохід та Звіти про зміни у власному капіталі суб'єктів господарювання за міжнародними стандартами англійською мовою;
- розуміти та інтерпретувати Звіти про сукупний дохід та Звіти про зміни у власному капіталі зарубіжних компаній англійською мовою;
- складати та інтерпретувати Звіт про прибутки та збитки та Звіт про зміну капіталу підприємств РФ.

4.1. Міжнародні вимоги до Звіту про сукупний дохід

Statement of comprehensive income (звіт про сукупний дохід) надає інформацію про усі доходи і витрати компанії за період. Традиційно *operating or trading profit* (операційний або торговельний прибуток) розподіляється у певній послідовності: кредиторам, державі, акціонерам (рис. 4.1).

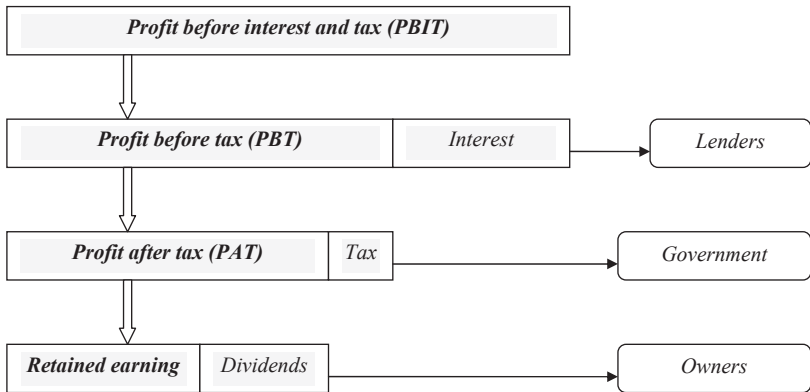

Рис. 4.1. Послідовність розподілу прибутку

Тому користувачів Звіту про сукупний дохід цікавить інформація про чотири показники прибутку:

profit before interest and tax (PBIT) – прибуток до вирахування відсотків і податків;

profit before tax (PBT) – прибуток до вирахування податків;

profit after tax (PAT) – прибуток після вирахування податків;

retained earnings (RE) – нерозподілений прибуток.

Для оцінки ефективності діяльності компаній найбільш важливими визнають два фінансові коефіцієнти: віддача сукупних активів та віддача власного капіталу:

$$\text{Return on total assets (ROTA)} = \frac{\text{Profit before interest and tax (PBIT)}}{\text{Total assets}} \cdot 100\% \quad (4.1)$$

$$\text{Return on equity (ROE)} = \frac{\text{Profit after tax (PAT)}}{\text{Net worth}} \cdot 100\% \quad (4.2)$$

Згідно з *IAS 1 total comprehensive income* (загальний сукупний дохід) – зміна в капіталі протягом періоду в результаті операцій і подій, інших ніж зміни в результаті операцій з власниками. Загальний сукупний дохід включає усі компоненти прибутку або збитку та іншого сукупного доходу.

Profit or loss (прибуток або збиток) – загальна сума доходу за вирахуванням витрат, за винятком компонентів іншого сукупного доходу.

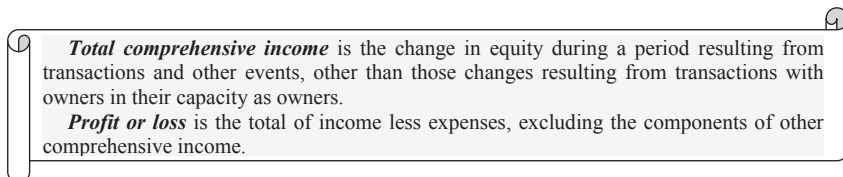

Рис. 4.2. Визначення загального сукупного доходу та прибутку або збитку згідно з *IAS 1*

Other comprehensive income (інший сукупний дохід) включає статті доходу і витрат (у тому числі коригування щодо перекласифікації), які не визнані у прибутку або збитку, як того вимагають *IFRS*.

Reclassification adjustments (коригування перекласифікації) – суми, що перекласифікують до прибутку або збитку у поточному періоді, які були визнані в іншому сукупному доході у поточному або попередньому періодах.

Згідно з *IAS 1* компонентами *other comprehensive income* (іншого сукупного доходу) є (рис. 4.3):

- (a) зміни у надлишку переоцінки (див. *IAS 16* та *IAS 38*);
- (b) актуарні прибутки та збитки за програмами з визначеними виплатами, визнаними відповідно до *IAS 19 "Виплати працівникам"*;
- (c) прибутки та збитки, що виникають внаслідок переведення фінансової звітності закордонної господарської одиниці (див. *IAS 21*);
- (d) прибутки та збитки від інвестицій в інструменти власного капіталу, оцінені за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному доході відповідно до *IFRS 9 "Фінансові інструменти"*;
- (e) ефективна частка прибутків та збитків за інструментами хеджування при хеджуванні грошових потоків (див. *IAS 39*);
- (f) для окремих зобов'язань, призначених як такі, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку, величина зміни справедливої вартості, що відноситься до змін кредитного ризику зобов'язання (див. *IFRS 9*).

У звіті про сукупний дохід має бути відображено розподіл:

- (a) *profit or loss for the period* (прибутку або збитку за період) між:
 - non-controlling interests* (неконтрольованою часткою) і *owners of the parent* (власниками материнської компанії);
 - (b) *total comprehensive income for the period* (загального сукупного доходу за період) між:
 - non-controlling interests* (неконтрольованою часткою) і *owners of the parent* (власниками материнської компанії).

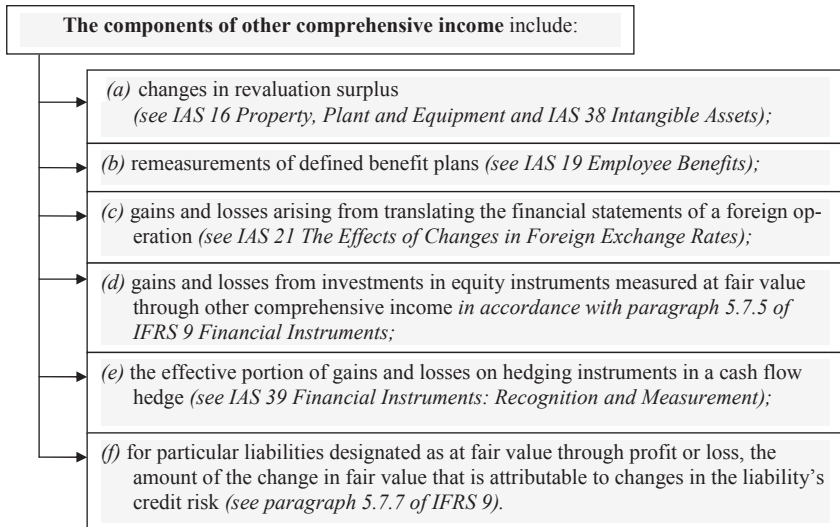

Рис. 4.3. Компоненти іншого сукупного доходу згідно з IAS 1

Суб'єкт господарювання може надати інформацію про усі статті доходів і витрат, визнані за період:

(a) в одному *statement of comprehensive income* (звіті про сукупний дохід) або

(b) в двох звітах: *income statement* (звіті про доходи), що надає компоненти прибутку або збитку, і другому звіті – *statement of comprehensive income* (звіті про сукупний дохід), що починається з прибутку або збитку і містить компоненти іншого сукупного доходу (рис. 4.4).

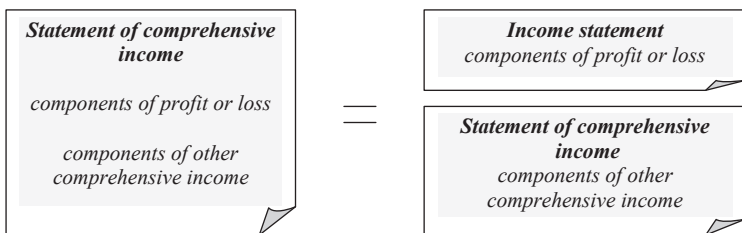

Рис. 4.4. Подання звітів про сукупний дохід згідно з IAS 1

Суб'єкт господарювання зобов'язаний відображати суми податку на прибуток по кожному компоненту іншого сукупного доходу, включаючи рекласифікацію, або у звіті про сукупний дохід, або у примітках.

Звіт про сукупний дохід має містити як мінімум низку статей, які відображують окремі суми відповідних показників (табл. 4.1). Утім суб'єкт господарювання зобов'язаний подати й додаткові статті та проміжні підсумки, якщо таке подання є необхідним для розуміння отриманих фінансових результатів.

Таблиця 4.1

Мінімальний перелік статей Звіту про сукупний дохід згідно з IAS 1

№	Line items	Статті
(a)	<i>Revenue</i>	<i>Виручка</i>
(aa)	<i>gains and losses arising from the derecognition of financial assets measured at amortized cost</i>	<i>доходи або збитки, що виникають від визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою вартістю</i>
(b)	<i>Financial costs</i>	<i>Фінансові витрати</i>
(c)	<i>Share of the profit and loss of associates and joint ventures accounted for using the equity method</i>	<i>Частка прибутку і збитку від асоційованих компаній та спільної діяльності, що обліковується за методом капіталу</i>
(ca)	<i>if a financial asset is reclassified so that it is measured at fair value, any gain or loss arising from a difference between the previous carrying amount and its fair value at the reclassification date</i>	<i>якщо фінансовий актив перекласифіковано так, що його оцінено за справедливою вартістю, будь-який дохід або збиток, що виникає від різниці між попередньою сумою і його справедливою вартістю на дату перекласифікації</i>
(d)	<i>Tax expense</i>	<i>Витрати на податок</i>
(e)	<i>A single amount comprising the total of: the post-tax profit or loss of discontinued operations and the post-tax gain or loss recognized on the measurement to fair value less costs to sell or on the disposal of the assets or disposal groups constituting the discontinued operation</i>	<i>Окрема сума, яка складається з: прибутку або збитку від припиненої діяльності після оподаткування та прибутку або збитку від вибуття активів або груп вибуття внаслідок припиненої діяльності визнаних за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на реалізацію і оподаткування</i>
(f)	<i>Profit or loss</i>	<i>Прибуток або збиток</i>
(g)	<i>Each component of other comprehensive income classified by nature (excluding amounts in (h))</i>	<i>Кожний компонент іншого сукупного доходу, класифікований за змістом (за виключенням сум (h))</i>
(h)	<i>Share of the other comprehensive income of associates and joint ventures accounted for using the equity method</i>	<i>Частка іншого сукупного доходу від асоційованих і спільних підприємств, що обліковується за методом капіталу</i>
(i)	<i>Total comprehensive income</i>	<i>Загальний сукупний дохід</i>

У звіті про сукупний дохід дозволяється використовувати іншу термінологію, наприклад, замість терміну “*profit or loss*” можна використати термін “*net income*”.

Згідно *IAS 18 revenue from the sale of goods* (виручка від продажу товарів) має визнаватися в разі задоволення всіх таких умов:

(a) суб'єкт господарювання передав покупцеві суттєві ризики і винагороди, пов'язані з власністю на товар;

(b) за суб'єктом господарювання не залишається ані подальша участь керівництва у формі, яка, як правило, пов'язана з володінням, ані ефективний контроль за проданими товарами;

(c) суму виручки можна достовірно оцінити;

(d) ймовірно, що до суб'єкта господарювання надійдуть економічні вигоди;

(e) витрати, які були або будуть понесені у зв'язку з операцією, можна достовірно оцінити.

Оскільки надання послуг, як правило, передбачає виконання суб'єктом господарювання завдання, узгодженого в контракті, протягом одного або кількох періодів, то *revenue from the rendering of services* (виручка від надання послуг) може бути визнаний у разі задоволення таких умов:

(a) можна достовірно оцінити суму виручки;

(b) існує ймовірність надходження до суб'єкта господарювання економічних вигід, пов'язаних з операцією;

(c) можна достовірно оцінити ступінь завершеності операції на кінець звітнього періоду;

(d) можна достовірно оцінити витрати, понесені у зв'язку з операцією, та витрати, необхідні для її завершення.

Вимоги до визнання *revenue from the construction contracts* (виручки від будівельних контрактів) залежать від виду будівельного контракту (контракт із фіксованою ціною чи контракт із ціною "витрати плюс") і визначені *IAS 11*.

Revenue from the use by other of entity assets (виручка від використання активів суб'єкта господарювання іншими сторонами) включає:

interest (відсотки) – плата за використання грошових коштів чи еквівалентів грошових коштів або сум, заборгованих суб'єктові господарювання;

royalties (рояліті) – плата за використання довгострокових активів суб'єкта господарювання, наприклад, патентів, торгових знаків, авторського права та комп'ютерних програм;

dividends (дивіденди) – розподіл прибутку власникам інвестицій у капітал пропорційно до їхнього володіння капіталом певного класу.

Вимогами до визнання виручки від використання активів іншими суб'єктами господарювання є:

(a) існує ймовірність, що економічні вигоди, пов'язані з операцією, надходять до суб'єкта господарювання;

(b) можна достовірно оцінити суму виручки.

При цьому відсотки мають визнаватися із застосуванням методу ефективної ставки відсотку, рояліті – на основі принципу нарахування згідно із сутністю відповідної угоди; дивіденди – коли встановлюється право акціонерів на отримання виплати.

Залежно від того, яка інформація є більш доречною для аналізу витрат, дозволено два підходи до групування витрат у Звіті про сукупний дохід: за характером витрат або за функціями витрат. Першою формою подання витрат є метод *“nature of expenses”* (характеру витрат), за яким витрати суб'єкта господарювання не перерозподіляються за їх функцією на підприємстві (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Класифікація витрат у Звіті про сукупний дохід за характером витрат		
<i>Classification based on the nature of expenses</i>	<i>Класифікація за характером витрат</i>	
<i>Revenue</i>	<i>Виручка</i>	<i>X</i>
<i>Other income</i>	<i>Інший дохід</i>	<i>X</i>
<i>Changes in inventories of finished goods and work in progress</i>	<i>Зміни запасів готової продукції та незавершеного виробництва</i>	<i>X</i>
<i>Raw materials and consumables used</i>	<i>Сировина та матеріали</i>	<i>X</i>
<i>Employee benefits expense</i>	<i>Витрати на виплати працівникам</i>	<i>X</i>
<i>Depreciation and amortization expense</i>	<i>Витрати на амортизацію</i>	<i>X</i>
<i>Other expenses</i>	<i>Інші витрати</i>	<i>X</i>
<i>Total expenses</i>	<i>Загальні витрати</i>	<i>(X)</i>
<i>Profit before tax</i>	<i>Прибуток до оподаткування</i>	<i>X</i>

Другою формою подання витрат є метод *“function of expenses”* (функції витрат) або *“cost of sales”* (собівартості продаж), за яким витрати групують відповідно до їх функції. Суб'єкти господарювання, які використовують цей метод відображають, як мінімум, окремою статтею собівартість продаж (табл. 4.3). Таке подання витрат є більш інформативним для користувачів, але й водночас розподіл витрат за функціями може бути в певній мірі довільним.

Таблиця 4.3

Класифікація витрат у Звіті про сукупний дохід за функцією витрат		
<i>Classification based on the function of expenses</i>	<i>Функції витрат</i>	
<i>Revenue</i>	<i>Виручка</i>	<i>X</i>
<i>Cost of sales</i>	<i>Собівартість продаж</i>	<i>(X)</i>
<i>Gross profit</i>	<i>Валовий прибуток</i>	<i>X</i>
<i>Other income</i>	<i>Інший дохід</i>	<i>X</i>
<i>Distribution costs</i>	<i>Витрати на збут</i>	<i>(X)</i>
<i>Administrative expenses</i>	<i>Адміністративні витрати</i>	<i>(X)</i>
<i>Other expenses</i>	<i>Інші витрати</i>	<i>(X)</i>
<i>Profit before tax</i>	<i>Прибуток до оподаткування</i>	<i>X</i>

Обрання методу залежить від галузевих чинників та виду суб'єкта господарювання. Але оскільки інформація про характер витрат є корисною для прогнозування майбутніх грошових потоків, у випадку подання витрат за функціями, вимагається додатково розкривати інформацію й про характер витрат, включаючи *employee benefits expense* (витрати на виплати працівникам) та *depreciation and amortization expense* (витрати на амортизацію основних засобів і нематеріальних активів).

При підготовці консолідованого Звіту про сукупний дохід материнська компанія об'єднує свій звіт про сукупний дохід зі звітами усіх її дочірніх компаній шляхом додавання показників за подібними статтями доходів і витрат. При цьому доходи і витрати дочірніх компаній включаються до консолідованого звіту про сукупний дохід за звітний період з дати придбання або до дати, коли материнська компанія припинила свій контроль за дочірньою компанією.

Внутрішньогрупові операції, в тому числі доходи, витрати та дивіденди методом елімінування виключаються повністю. Прибутки та збитки, що виникають у результаті внутрішньогрупових операцій, таких як запаси або основні засоби, також елімінують.

Приклад 4.1

Між материнською і дочірньою компанією, яка залежить на 100 % від материнської, здійснено такі угоди:

- материнська компанія продала дочірній компанії товари за собівартістю на суму \$ 120 000;
- дочірня компанія виплатила за внутрішньофірмовим кредитом материнській компанії відсотки \$ 2 000.

Робоча таблиця для складання консолідованого Звіту про сукупний дохід

Line items	Parent's statement of comprehensive income	Subsidiary's statement of comprehensive income	Елімінування		Consolidated statement of comprehensive income
			Дебет	Кредит	
Revenue (виручка)	430 000	200 000	120 000		510 000
Other income (інші доходи)	60 000	10 000	2 000		68 000
Total income	490 000	210 000			578 000
Cost of sales (собівартість реалізації)	210 000	150 000		120 000	240 000
Other expenses (інші витрати)	140 000	50 000		2 000	188 000
Total expenses	350 000	200 000			428 000
Profit before tax (прибуток до оподаткування)	140 000	10 000	122 000	122 000	150 000

На практиці розмір консолідованого прибутку залежить від методу об'єднання компаній: за методом придбання прибуток є меншим ніж за методом об'єднання інтересів, оскільки у випадку придбання акцій дочірньої компанії за ціною вищою номінальної вартості, слід амортизувати переоцінену вартість основних засобів та гудвіл.

4.2. Зарубіжна практика складання Звіту про сукупний дохід

Особливості Звіту про сукупний дохід в США. В США *Statement of Income (звіт про дохід)* послідовно надає інформацію про:

- результати від звичайної діяльності підприємства, що продовжується;
- результати від припиненої діяльності;
- результати від подій, повторення яких не очікується;
- накопичений ефект від зміни облікової політики;
- чистий прибуток суб'єкта господарювання та на одну акцію.

Розділ про результати від звичайної діяльності може бути представлений за двома формами:

single-step form (одноступеневою формою), за якою спочатку відображають усі доходи, потім усі витрати, і показник прибутку від звичайної діяльності;

multiple-step form (багатоступеневою формою), за якою кожний вид доходів порівнюють з відповідними витратами і визначають відповідні показники прибутку: валовий прибуток; операційний прибуток; прибуток від звичайної діяльності до і після оподаткування (рис. 4.5).

<i>Net Sales / Turnover/Revenue from sales</i> <i>Cost of Goods Sold</i> Gross Profit / Gross Margin	Виручка-нетто/виручка від продаж <i>Собівартість реалізованих товарів</i> Валовий прибуток
<i>Operating Expenses:</i> <i>General & Administrative Expenses</i> <i>Selling Expenses</i> Operating Profit	<i>Операційні витрати:</i> <i>Загальні та адміністративні витрати</i> <i>Витрати на реалізацію</i> Операційний прибуток
<i>Other Revenues & Expenses</i> <i>Gains & Losses</i> Profit Before Income Tax	<i>Інші доходи і витрати</i> <i>Інші прибутки та збитки</i> Прибуток до оподаткування
<i>Income Tax Expenses</i> Profit from Ordinary Activity	<i>Витрати на податок</i> Прибуток від звичайної діяльності
<i>Results from discontinued operations</i>	<i>Результати від припиненої діяльності</i>
<i>Results from extraordinary items</i>	<i>Результати від екстраординарних подій</i>
<i>Cumulative effect of an accounting changes</i>	<i>Кумулятивний ефект облікових змін</i>
Net Income Earnings per share	Чистий прибуток Прибуток на одну акцію

Рис. 4.5. Багатоступенева форма *Statement of Income* в США

Net Sales (чиста виручка) – це валова виручка за вирахуванням повернень товарів та знижок:

$$\boxed{\text{Net Sales}} = \boxed{\text{Gross Sales}} - \boxed{\text{Sales Return and Allowances}} - \boxed{\text{Sales Discounts}}$$

Other Revenues & Expenses (інші доходи і витрати) виникають від діяльності, яка не пов'язана з основною діяльністю суб'єкта господарювання: доходи і витрати у формі відсотків, доходи від інвестицій.

Gains & Losses (інші прибутки і збитки) – прибутки і збитки від інших операцій суб'єкта господарювання: збитки від реалізації основних засобів; уцінки запасів, дебіторської заборгованості, зміни валютних курсів.

Results from discontinued operations (результати від припиненої діяльності) відображає прибутки та збитки від тих видів діяльності, які більше не є поточною діяльністю суб'єкта господарювання. У цьому розділі може бути відображений фінансовий результат від такого виду діяльності у звітному році та / або фінансовий результат від припинення (реалізації) цього напрямку бізнесу.

Results from extraordinary items (результати від екстраординарних подій) включають прибутки та збитки від незвичних і нерегулярних подій, як, наприклад, від повені, землетрусів, пожеж, зміни законодавства, експропріації власності тощо.

Cumulative effect of an accounting changes (кумулятивний ефект облікових змін) корегує прибуток на величину впливу змін облікової політики нібито нова облікова політика застосовувалась завжди. Так, наприклад, якщо компанія змінила у звітному році метод амортизації, то вона має розрахувати різницю між накопиченими амортизаційними відрахуваннями за минулим методом і амортизаційними відрахуваннями, які мали бути накопичені, якби новий метод застосовувався завжди.

Наприкінці звіту про прибутки і збитки після чистого прибутку підприємства за звітний період відображається показник **earnings per share** (прибуток на одну акцію) – чистий прибуток за вирахуванням дивідендів за привілейованими акціями поділити на середньорічну кількість звичайних акцій в обігу.

Іноді, якщо наприкінці *Statement of Income* (звіту про дохід) міститься ще розділ “*Other comprehensive income*” (інший сукупний дохід), то такий звіт має назву “*Statement of income and comprehensive income*” (звіт про дохід та сукупний дохід) і відображає також ті зміни власного капіталу, які прямо відносяться на власний капітал без включення до прибутку: нереалізовані прибутки / збитки від зміни ринкової вартості інвестицій, які можна продати; валютні корегування; корегування пенсійних зобов'язань. Показник сукупного доходу, в основі якого покладено концепцію фінансового капіталу, в цілому краще характеризує результати діяльності підприємства, оскільки відображає не лише результати діяльності суб'єкта господарювання, але й вплив на капітал зовнішніх подій, які не контролюються суб'єктом господарювання.

Так, *Chevron corporation* у річному звіті надає консолідований звіт про дохід та консолідований звіт про сукупний дохід (зразок 4.1), в той час, як *Microsoft corporation* надає лише звіт про дохід (зразок 4.2).

Зразок 4.1

CONSOLIDATED STATEMENT OF INCOME
of **CHEVRON CORPORATION**

<i>Year Ended December 31, in million of dollars, except per share amounts</i>	2010	2009	2008
Revenue and Other Income			
Sales and other operating revenues *	198,198	167,402	264,958
Income from equity affiliates	5,637	3,316	5,366
Other income	1,093	918	2,681
Total Revenues and Other Income	204,928	171,636	273,005
Costs and Other Deductions			
Purchased crude oil and products	116,467	99,653	171,397
Operating expenses	19,188	17,857	20,795
Selling, general and administrative expenses	4,767	4,527	5,756
Exploration expenses	1,147	1,342	1,169
Depreciation, depletion and amortization	13,063	12,110	9,528
Taxes other than on income *	18,191	17,591	21,303
Interest and debt expense	50	28	—
Total Costs and Other Deductions	172,873	153,108	229,948
Income Before Income Tax Expense	32,055	18,528	43,057
Income Tax Expense	12,919	7,965	19,026
Net Income	19,136	10,563	24,031
Less: Net income attributable to non-controlling interests	112	80	100
Net Income Attributable to Chevron Corp.	19,024	10,483	23,931
Per Share of Common Stock			
Net Income Attributable to Chevron Corp.			
– Basic	\$ 9.53	\$ 5.26	\$ 11.74
– Diluted	\$ 9.48	\$ 5.24	\$ 11.67
* Includes excise, value-added and similar taxes.	8,591	8,109	9,846

Продовження зразку 4.1

CONSOLIDATED STATEMENT OF COMPREHENSIVE INCOME
of **CHEVRON CORPORATION**

<i>Year Ended December 31, in million of dollars, except per share amounts</i>	2010	2009	2008
Net Income	19,136	10,563	24,031
Currency translation adjustment Unrealized net change arising during period	6	60	(112)
Unrealized holding (loss) gain on securities Net (loss) gain arising during period	(4)	2	(6)
Derivatives			
Net derivatives gain (loss) on hedge transactions	25	(69)	139
Reclassification to net income of net realized loss (gain)	5	(23)	32
Income taxes on derivatives transactions	(10)	32	(61)
Total	20	(60)	110
Defined benefit plans			
Actuarial loss			
Amortization to net income of net actuarial loss	635	575	483
Actuarial loss arising during period	(857)	(1,099)	(3,228)
Prior service cost			
Amortization to net income of net prior service credits	(61)	(65)	(64)
Prior service cost arising during period	(12)	(34)	(32)
Defined benefit plans sponsored by equity affiliates	(12)	65	(97)
Income taxes on defined benefit plans	140	159	1,037
Total	(167)	(399)	(1,901)
Other Comprehensive Loss, Net of Tax	(145)	(397)	(1,909)
Comprehensive Income	18,991	10,166	22,122
Comprehensive income attributable to non- controlling interests	(112)	(80)	(100)
Comprehensive Income Attributable to Chevron Corporation	18,879	10,086	22,022

Зразок 4.2

INCOME STATEMENTS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>Year Ended June 30, in million \$, except per share amounts</i>	2010	2009	2008
Revenue	\$ 62,484	\$ 58,437	\$ 60,420
Operating expenses:			
Cost of revenue	12,395	12,155	11,598
Research and development	8,714	9,010	8,164
Sales and marketing	13,214	12,879	13,260
General and administrative	4,004	3,700	5,127
Employee severance	59	330	0
Total operating expenses	38,386	38,074	38,149
Operating income	24,098	20,363	22,271
Other income (expense)	915	(542)	1,543
Income before income taxes	25,013	19,821	23,814
Provision for income taxes	6,253	5,252	6,133
Net income	\$ 18,760	\$ 14,569	\$17,681
Earnings per share:			
Basic	\$ 2.13	\$ 1.63	\$ 1.90
Diluted	\$ 2.10	\$ 1.62	\$ 1.87
Weighted average shares outstanding:			
Basic	8,813	8,945	9,328
Diluted	8,927	8,996	9,470
Cash dividends declared per common share	\$ 0.52	\$ 0.52	\$ 0.44

ноді наприкінці *Statement of Income (звіту про дохід)* додається інформація про нерозподілений прибуток і тоді такий звіт має назву "**Statement of income and retained earnings**" (*звіт про дохід та нерозподілений прибуток*). У такому звіті відображені показники нерозподіленого прибутку на початок року; корегування нерозподіленого прибутку на початок року; чистий прибуток (збиток); сплачені дивіденди; нерозподілений прибуток на кінець року. Але іноді звіт про дохід має й інші назви. Так, *General Electric* надає звіт про дохід під назвою *Statement of earnings* (зразок 4.3).

Зразок 4.3

STATEMENT OF EARNINGS
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars for the years ended December 31</i>	2010	2009	2008
REVENUES			
Sales of goods	60,812	65,067	69,100
Sales of services	39,625	38,710	43,669
Other income	1,151	1,006	1,586
GECS earnings from continuing operations	—	—	—
GECS revenues from services	48,623	50,495	67,226
Total revenues	150,211	155,278	181,581
COSTS AND EXPENSES			
Cost of goods sold	46,005	50,580	54,602
Cost of services sold	25,708	25,341	29,170
Interest and other financial charges	15,983	18,309	25,758
Investment contracts, insurance losses and insurance annuity benefits	3,012	3,017	3,213
Provision for losses on financing receivables	7,191	10,627	7,233
Other costs and expenses	38,104	37,409	41,835
Total costs and expenses	136,003	145,283	161,811
EARNINGS (LOSS) FROM CONTINUING OPERATIONS BEFORE INCOME TAXES			
	14,208	9,995	19,770
Benefit (provision) for income taxes	(1,050)	1,148	(1,102)
EARNINGS FROM CONTINUING OPERATIONS			
	13,158	11,143	18,668
Earnings (loss) from discontinued operations, net	(979)	82	(617)
NET EARNINGS	12,179	11,225	18,051
Less net earnings attributable to non-controlling interests	535	200	641
NET EARNINGS ATTRIBUTABLE TO THE COMPANY			
	11,644	11,025	17,410
Preferred stock dividends declared	(300)	(300)	(75)
NET EARNINGS ATTRIBUTABLE TO GE COMMON SHAREOWNERS			
	11,344	10,725	17,335
AMOUNTS ATTRIBUTABLE TO THE COMPANY			
Earnings from continuing operations	12,623	10,943	18,027
Earnings (loss) from discontinued operations, net	(979)	82	(617)
NET EARNINGS ATTRIBUTABLE TO THE COMPANY			
	11,644	11,025	17,410
Earnings from continuing operations			
Diluted earnings per share	1.15	1.00	1.78
Basic earnings per share	1.15	1.00	1.78
Net earnings			
Diluted earnings per share	1.06	1.01	1.72
Basic earnings per share	1.06	1.01	1.72
DIVIDENDS DECLARED PER SHARE			
	0.46	0.61	1.24

Особливості Звіту про прибуток і збиток у країнах Європейського Союзу. До 2013 року згідно з 4 *Directive № 78/660/EEC* європейські компанії могли обирати один з чотирьох форм **Profit and loss account** (звіту про прибуток та збиток), але з прийняттям Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу *Directive 2013/34/EU* в ЄС дозволено дві *Layout of the Profit and loss account*:

by nature of expense;

by function of expense, який ґрунтується на групуванні витрат за призначенням та зіставленні відповідних доходів і витрат (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

LAYOUT OF THE PROFIT AND LOSS ACCOUNT BY FUNCTION OF EXPENSE,
provided for in article 13 of Directive 2013/34/EU

Items of the Profit and loss account	Статті Звіту про прибуток та збиток
1. Net turnover	1. Виручка-нетто
2. Cost of sales	2. Собівартість продаж
3. Gross profit or loss	3. Валовий прибуток або збиток
4. Distribution costs	4. Витрати на продаж
5. Administrative expenses	5. Адміністративні витрати
6. Other operating income	6. Інші операційні доходи
7. Income from participating interests	7. Доходи від участі в інших компаніях
8. Income from other investments and loans forming part of the fixed assets	8. Доходи від інших інвестицій та позик у формі частини фіксованих активів
9. Other interest receivable and similar income	9. Інші відсотки до отримання та подібний дохід
10. Value adjustments in respect of financial assets and of investments held as current assets	10. Вартісні корегування щодо фінансових активів та інвестицій, що утримуються як поточні активи
11. Interest payable and similar charges	11. Відсотки до оплати та подібні витрати
12. Tax on profit or loss	12. Податок з прибутку або збитку
13. Profit or loss after taxation	13. Прибуток або збиток після оподаткування
14. Other taxes not shown under items 1 to 13	14. Інші податки, що не відображені у статтях з 1 по 13
15. Profit or loss for the financial year	15. Прибуток або збиток за фінансовий рік

При цьому особливістю звіту є деталізація інформації про фінансові доходи і витрати, а саме відображення таких статей як:

доходи від участі в інших компаніях;

доходи від інших інвестицій та позик;

інші відсотки до отримання та подібний дохід,

вартісні коригування щодо фінансових активів та інвестицій, що утримуються як поточні активи;

відсотки до оплати та подібні витрати.

На практиці європейські компанії визначають показник валового прибутку, але не відображають розгорнуто фінансові доходи і витрати (зразок 4.4).

Зразок 4.4

GROUP INCOME STATEMENT of **TESKO PLC**

£, million year ended 26 February 2011	2011	2010
Continuing operations		
Revenue (sales excluding VAT)	60,931	56,910
Cost of sales	(55,871)	(52,303)
Gross profit	5,060	4,607
Administrative expenses	(1,676)	(1,527)
Profit arising on property-related items	427	377
Operating profit	3,811	3,457
Share of post-tax profits of joint ventures and associates	57	33
Finance income	150	265
Finance costs	(483)	(579)
Profit before tax	3,535	3,176
Taxation	(864)	(840)
Profit for the year	2,671	2,336
Attributable to:		
Owners of the parent	2,655	2,327
Non-controlling interests	16	9
Earnings per share		
Basic	33.10p	29.33p
Diluted	32.94p	29.19p

Утім сам звіт, як правило, називають міжнародною назвою *Income statement* та додають до нього *Statement of comprehensive income*, як це вимагається *IFRS*. Так, з наведених чотирьох звітів про дохід європейських компаній, три з них представили свої *Statement of comprehensive income*. Це пояснюється прийнятим у ЄС рішенням, згідно якого з 2005 року застосування *IFRS* для складання консолідованої звітності є обов'язковим для всіх європейських компаній, які котирують акції на біржах.

При цьому показник чистого прибутку називають часто все таки за європейською традицією “*Profit*”, а не “*Net income*”. Так, компанії *Tesko plc*, *TT electronics plc* та *Nokia corporation* у своїх *Income statement* показник чистого прибутку (збитку) позначили як “*Profit/(loss) for the year*” (зразки 4.4, 4.5, 4.7), і лише компанія *DUNI AB* такий показник позначила як “*Net income*” (зразок 4.6).

Наприкінці консолідованих звітів про дохід європейські компанії визначають частку прибутку материнської компанії та неконтрольовану частку, показник чистого прибутку на одну акцію.

Слід також звернути увагу на те, що лише *Nokia corporation* у своїй річній звітності, подібно американським компаніям, представила *Income statement* та *Statement of comprehensive income* за три роки, інші компанії представили фінансові результати за два роки.

Зразок 4.5

CONSOLIDATED INCOME STATEMENT of TT electronics plc

<i>f million for the year ended 31 December 2010</i>	2010	2009
Continuing operations		
Revenue	571.3	463.5
Cost of sales	(471.2)	(391.7)
Gross profit	100.1	71.8
Distribution costs	(35.0)	(30.2)
Administrative expenses	(37.8)	(53.8)
Other operating income	2.4	1.2
Operating profit/(loss)	29.7	(11.0)
Operating profit before exceptional items	25.2	6.4
Exceptional items		
Finance income	19.5	15.8
Finance costs	(24.0)	(21.4)
Profit/(loss) before taxation	25.2	(16.6)
Taxation	(6.7)	(2.2)
Profit/(loss) from continuing operations	18.5	(18.8)
Discontinued operations		
Profit from discontinued operations	7.4	(0.8)
Profit/(loss) for the year	25.9	(19.6)
Attributable to:		
Owners of the Company	25.9	(19.6)
Non-controlling interests		
EPS attributable to owners of the Company – basic and diluted		
From continuing operations	11.9	(12.1)
From discontinued operations	4.8	(0.5)
	16.7	(12.6)

CONSOLIDATED STATEMENT OF COMPREHENSIVE INCOME**TT electronics plc**

<i>f million for the year ended 31 December 2010</i>	2010	2009
Profit/(loss) for the year	25.9	(19.6)
Other comprehensive income/(loss) for the year after tax		
Exchange differences on retranslation of foreign operations	2.1	(15.6)
Tax on exchange differences	0.1	0.4
(Loss)/gain on hedge of net investment in foreign operations	(0.9)	4.5
(Loss)/gain on cash flow hedges taken to equity less amounts taken to income statement	(0.2)	2.1
Foreign exchange loss on disposals taken to income statement	(1.7)	–
Fair value of minority put option	(3.9)	–
Actuarial loss on defined benefit pension schemes	(5.9)	(28.7)
Tax on actuarial amounts in pension deficit movement	8.1	–
Total comprehensive income/(expense) for the year	23.6	(56.9)

Зразок 4.6

CONSOLIDATED INCOME STATEMENT
of **DUNY AB**

<i>million kronor for the period January 1 - December 31</i>	2010	2009
Net sales	3 971	4 220
Costs of goods sold	2 919	3 054
Gross profit	1 052	1 166
Selling expenses	-434	-482
Administrative expenses	-174	-184
Research and development expenses	-25	-29
Other operating incomes	134	107
Other operating expenses	-117	-90
Operating income	436	488
Income from financial items		
Financial income	1	2
Financial expenses	-19	-45
Net financial items	-18	-43
Income after financial items	418	444
Income tax	-112	-108
Net income for the year	306	336
Income attributable to:		
Equity holders of the Parent Company	306	336
Earnings per share	6.52	7.15

CONSOLIDATED STATEMENT OF COMPREHENSIVE INCOME
of **DUNY AB**

<i>million kronor for the period January 1 - December 31</i>	2010	2009
Net income for the year	306	336
Comprehensive income		
Exchange differences for the period - translation of subsidiaries	13	-6
Comprehensive income for the year	13	-6
Sum of comprehensive income for the year	319	330
Comprehensive income for the year attributable to:		
Equity holders of the Parent Company	319	330

Зразок 4.7

CONSOLIDATED INCOME STATEMENTS of NOKIA CORP

<i>EURm year ended 31 December</i>	<i>2010</i>	<i>2009</i>	<i>2008</i>
Net sales	42 446	40 984	50 710
Cost of sales	(29 629)	(27 720)	(33 337)
Gross profit	12 817	13 264	17 373
Research and development expenses	(5 863)	(5 909)	(5 968)
Selling and marketing expenses	(3 877)	(3 933)	(4 380)
Administrative and general expenses	(1 115)	(1 145)	(1 284)
Impairment of goodwill	—	(908)	—
Other income	476	338	420
Other expenses	(368)	(510)	(1 195)
Operating profit	2 070	1 197	4 966
Share of results of associated companies	1	30	6
Financial income and expenses	(285)	(265)	(2)
Profit before tax	1 786	962	4 970
Tax	(443)	(702)	(1 081)
Profit	1 343	260	3 889
Profit attributable to equity holders of the parent	1 850	891	3 988
Loss attributable to non-controlling interests	(507)	(631)	(99)
Earnings per share (for profit attributable to the equity holders of the parent)			
Basic	0.50	0.24	1.07
Diluted	0.50	0.24	1.05
Average number of shares (000's shares)			
Basic	3 708 816	3 705 116	3 743 622
Diluted	3 713 250	3 721 072	3 780 363

CONSOLIDATED STATEMENTS OF COMPREHENSIVE INCOME of NOKIA

<i>EURm year ended 31 December</i>	<i>2010</i>	<i>2009</i>	<i>2008</i>
Profit	1 343	260	3 889
Translation differences	1 302	(563)	595
Net investment hedge gains (losses)	(389)	114	(123)
Cash flow hedges	(141)	25	(40)
Available for sale investments	9	48	(15)
Other increase (decrease), net	45	(7)	28
Income tax related to components of other comprehensive income	126	(44)	58
Other comprehensive income (expense), net of tax	952	(427)	503
Total comprehensive income (expense) attributable to equity holders of the parent	2 295	(167)	4 392
non-controlling interests	(481)	(596)	(185)

Особливості Звіту про прибутки та збитки у Росії. У РФ форма звіту передбачає подання інформації про витрати за функціональною ознакою. Згідно до наказу Минфину РФ від 02.07.2010 р. діє форма *Отчета о прибылях и убытках*, представлена у зразку 4.8. До 2011 року російській організації складала такий звіт за формою, представленою у зразку 4.9. Показники нової форми практично не відрізняються від показників старої форми звіту, але немає такого чіткого виокремлення фінансових результатів від звичайної діяльності від інших доходів і витрат. Розділу про сукупний дохід у звіті не передбачено.

Зразок 4.8

Отчет о прибылях и убытках
за _____ 20 ____ г.

Пояснения	Наименование показателя	За _____	За _____
		20 ____ г.	20 ____ г.
	Выручка		
	Себестоимость продаж	()	()
	Валовая прибыль (убыток)		
	Коммерческие расходы	()	()
	Управленческие расходы	()	()
	Прибыль (убыток) от продаж		
	Доходы от участия в других организациях		
	Проценты к получению		
	Проценты к уплате	()	()
	Прочие доходы		
	Прочие расходы	()	()
	Прибыль (убыток) до налогообложения		
	Текущий налог на прибыль	()	()
	в т.ч. постоянные налоговые обязательства (активы)		
	Изменение отложенных налоговых обязательств		
	Изменение отложенных налоговых активов		
	Прочее		
	Чистая прибыль (убыток)		

Пояснения	Наименование показателя	За _____	За _____
		20 ____ г.	20 ____ г.
	СПРАВОЧНО		
	Результат от переоценки внеоборотных активов, не включаемый в чистую прибыль (убыток) периода		
	Результат от прочих операций, не включаемый в чистую прибыль (убыток) периода		
	Совокупный финансовый результат периода (6)		
	Базовая прибыль (убыток) на акцию		
	Разводненная прибыль (убыток) на акцию		

Зразок 4.9

ОАО «ГАЗПРОМ» ФИНАНСОВЫЙ ОТЧЕТ 2010

ОТЧЕТ О ПРИБЫЛЯХ И УБЫТКАХ
за 2010 год

Организация ОАО «Газпром»

Идентификационный номер налогоплательщика

Вид деятельности оптовая торговля

Организационно-правовая форма/форма собственности

открытое акционерное общество

Единица измерения: тыс. руб.

Форма № 2 по ОКУД

Дата (год, месяц, число)

по ОКПО

ИНН

по ОКВЭД

по ОКОПФ / ОКФС

по ОКЕИ

Коды		
0710002		
31	12	2010
00040778		
7736 050 003		
51		
47	31	
384		

Показатель		За отчетный период	За аналогичный период предыдущего года
наименование	код		
1	2	3	4
Доходы и расходы по обычным видам деятельности			
Выручка (нетто) от продажи товаров, продукции, работ, услуг (за минусом налога на добавленную стоимость, акцизов и аналогичных обязательных платежей)	010	2 879 390 342	2 486 940 618
Себестоимость проданных товаров, продукции, работ, услуг	020	(1 250 746 262)	(1 236 490 907)
Валовая прибыль	029	1 628 644 080	1 250 449 711
Коммерческие расходы	030	(759 227 657)	(658 893 296)
Управленческие расходы	040	(47 059 362)	(38 287 506)
Прибыль (убыток) от продаж	050	822 357 061	553 268 909
Прочие доходы и расходы			
Проценты к получению	060	6 116 580	9 499 731
Проценты к уплате	070	(69 261 443)	(79 988 279)
Доходы от участия в других организациях	080	41 380 250	96 044 474
Прочие доходы	090	2 302 482 271	2 893 297 875
Прочие расходы	100	(2 577 901 278)	(2 630 407 372)
Прибыль (убыток) до налогообложения	140	525 173 441	841 715 338
Отложенные налоговые активы	141	2 429 890	(24 975 446)
Отложенные налоговые обязательства	142	12 697 054	(46 200 066)
Текущий налог на прибыль	150	(189 568 220)	(119 828 768)
Налог на прибыль прошлых лет	153	11 926 524	17 113
Прочие расходы из прибыли	156	1 918 567	(26 114 898)
Чистая прибыль (убыток) отчетного периода	190	364 577 256	624 613 273

Продовження зразку 4.9

ОАО «ГАЗПРОМ» ФИНАНСОВЫЙ ОТЧЕТ 2010

1	2	3	4
Справочно.			
Постоянные налоговые обязательства (активы)	200	65 221 308	38 958 580
Базовая прибыль (убыток) на акцию	201	15,40	26,38
Разводненная прибыль (убыток) на акцию	202	-	-

Расшифровка отдельных прибылей и убытков

Показатель		За отчетный период		За аналогичный период предыдущего года	
наименование	код	прибыль	убыток	прибыль	убыток
1	2	3	4	5	6
Штрафы пени и неустойки, признанные или по которым получены решения суда (арбитражного суда) об их взыскании	210	870 359	5 527 622	1 950 989	64 524
Прибыль (убыток) прошлых лет	220	17 782 394	6 744 054	17 193 528	10 770 371
Возмещение убытков, причиненных неисполнением или ненадлежащим исполнением обязательств	230	-	-	-	-
Курсовые разницы по операциям в иностранной валюте	240	211 205 381	205 872 597	395 534 023	383 217 193
Отчисления в оценочные резервы	250	X	28 854 283	X	15 125 100
Списание дебиторских и кредиторских задолженностей, по которым истек срок исковой давности	260	898	5 340	11 714	32 477
Восстановление оценочных резервов	270	2 089 720	X	1 176 332	X

4.3. Міжнародні вимоги та зарубіжна практика подання Звіту про зміни у власному капіталі

Міжнародні вимоги. Згідно з *IAS 1 Statement of changes in equity* (звіт про зміни у власному капіталі) має відображати інформацію про зміну кожного компоненту власного капіталу: кожного класу вкладеного капіталу, кожного класу іншого сукупного доходу та нерозподіленого прибутку (рис. 4.6).

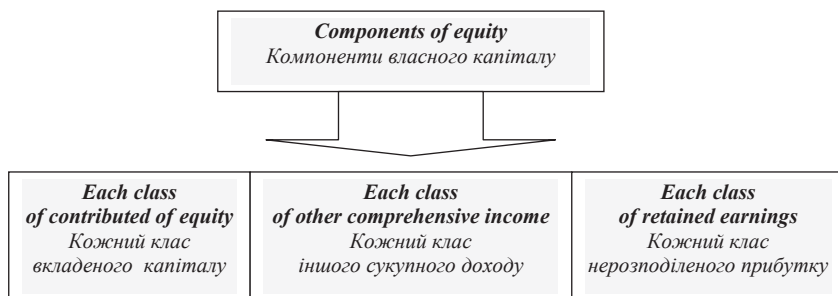

Рис. 4.6. Компоненти власного капіталу згідно з *IAS 1*

Statement of changes in equity має містити інформацію:

(a) *total comprehensive income for the period* (загальний сукупний дохід за період) з окремим відображенням сум, які відносяться до:

owners of the parent (власників материнської компанії);

non-controlling interest (неконтрольованої частки);

(b) для кожного компоненту власного капіталу ефект від *retrospective application* (ретроспективного застосування) або *retrospective restatement* (ретроспективного перерахунку) згідно з *IAS 8*;

(c) [вилучений];

(d) для кожного компоненту власного капіталу узгодження між сальдо на початок і кінець періоду, окремо відображуючи зміни, що відбулися в результаті від:

(i) *profit or loss* (прибутку або збитку);

(ii) *other comprehensive income* (іншого сукупного доходу);

(iii) *transactions with owners* (операцій з власниками) згідно з їх повноваженнями, відображаючи окремо *contributions by* (внески) і *distributions to* (вилучення) та *changes in ownership interest in subsidiaries* (зміни у частках власності в дочірніх компаніях), що не є результатом втрати контролю.

У звіті про зміни у власному капіталі або у примітках слід подати: *analysis of other comprehensive income by item (аналіз іншого сукупного доходу за статтями)*;

amount of dividends (суму дивідендів), що визнані як вилучення власників протягом періоду, і суму дивідендів на акцію.

IAS 8 вимагає *retrospective adjustments (ретроспективних коригувань)* на вплив змін в обліковій політиці, наскільки можливо, за винятком випадків, коли положення перехідного періоду іншого *IFRS* вимагають іншого.

IAS 8 вимагає також *retrospective restatements (ретроспективних перерахувань)* для виправлення помилок, наскільки можливо.

Ретроспективні коригування та ретроспективні перерахування не є змінами власного капіталу, вони є коригуваннями початкового сальдо нерозподіленого прибутку, за винятком випадків коли *IFRS* вимагає ретроспективного коригування іншого компоненту власного капіталу. У звіті про зміни у власному капіталі слід розкрити загальне коригування кожного компоненту власного капіталу в результаті змін в обліковій політиці, і окремо, від виправлення помилок. Інформацію про такі коригування розкривають за кожний попередній період та на початок періоду.

Зміни у власному капіталі суб'єкта господарювання між початком і кінцем звітного періоду відображають збільшення чи зменшення чистих активів протягом періоду. За винятком змін, що є наслідком операцій з власниками, що діють згідно з їх повноваженнями (таких як внески до власного капіталу, повторні придбання інструментів власного капіталу і дивіденди) та витрати, що прямо пов'язані з такими операціями, всеохоплююча зміна власного капіталу протягом періоду відображає загальну суму доходів і витрат, включаючи інші доходи і збитки, генеровані діяльністю суб'єкта господарювання протягом періоду.

Зарубіжна практика подання звіту про зміни у власному капіталі. У зарубіжній практиці подання звіту про зміни у власному капіталі відбувається у вертикальному форматі або у вигляді шахової відомості. При цьому, якщо раніше для американських компаній традиційним було подання цього звіту у вигляді шахової відомості, то останнім часом американські компанії використовують вертикальний формат подання. Європейські та російські компанії навпаки застосовують шаховий формат.

Усі три з приведених американських корпорацій подають у річній звітності зазначену інформацію за три останні роки. При цьому корпорація *Chevron* включає безпосередньо до самого звіту інформацію про кількість акцій: на початок і кінець року, випуску та покупки.

Англійська транснаціональна компанія *TESKO PLC*, яка діє не лише у Великобританії, але й у Європі, Азії, США, і тому складає свою консолідовану звітність за *IFRS*, звіт про зміни власного капіталу не включає до своєї річної звітності. Три інші європейські компанії та російська компанія "ГАЗПРОМ", подають звіти про зміни власного капіталу. При цьому деякі з них подають відповідну інформацію за три роки (*Nokia*), а деякі – за два (*Duni AB, TT electronic plc, Газпром*).

Подання Звіту про зміни у власному капіталі компаніями навіть одної країни значно відрізняється. Так, американська корпорація *General Electric* подає *Consolidated Statement of Changes in Shareowners' Equity* (консолідований звіт про зміни в акціонерному капіталі) як додаток до *Statement of Earning* (звіту про прибуток). При цьому відображує інформацію про зміни усього акціонерного капіталу (а не кожного його компоненту, як це вимагає *IAS 1*) у такому порядку (зразок 4.10):

Dividends and other transactions with shareowners (дивіденди та інші операції з акціонерами);

Comprehensive income (loss) (сукупний дохід (збиток)), у тому числі:

Total other comprehensive income (loss) (загальний інший сукупний дохід (збиток));

Increases from net earnings attributable to the Company (збільшення від чистого прибутку, що належить материнській компанії);

Cumulative effect of changes in accounting principles (кумулятивний ефект від змін в обліковій політиці).

Зразок 4.10

CONSOLIDATED STATEMENT OF CHANGES IN SHAREOWNERS' EQUITY
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY and consolidated affiliates**

<i>in million of dollars for the years ended December 31</i>	2010	2009	2008
GE shareowners' equity balance at January 1	\$117,291	\$104,665	\$115,559
Dividends and other transactions with shareowners	(5,701)	(5,049)	1,873
Other comprehensive income (loss)			
Investment securities—net	16	2,659	(3,218)
Currency translation adjustments—net	(3,874)	4,135,5	(11,007)
Cash flow hedges—net	454	98	(2,664)
Benefit plans—net	1,079	(1,804)	(13,288)
Total other comprehensive income (loss)	(2,325)	6,588	(30,177)
Increases from net earnings attributable to the Company	11,644	11,025	17,410
Comprehensive income (loss)	9,319	17,613	(12,767)
Cumulative effect of changes in accounting principles	(1,973)	62	—
Balance at December 31	118,936	117,291	104,665
Noncontrolling interests	5,262	7,845	8,947
Total equity balance at December 31	\$124,198	\$125,136	\$113,612

Корпорація *Microsoft* у *Stockholders' Equity Statements* (звіти акціонерного капіталу) відображає зміни власного капіталу в розрізі двох його компонентів:

Common stock and paid-in capital (простого і оплаченого капіталу);

Retained deficit (нерозподіленого збитку).

При цьому зміни вкладеного капіталу відбуваються через операції з вкладниками, а зміна нерозподіленого збитку – внаслідок кумулятивного ефекту від змін облікової політики, отримання прибутку, отримання іншого сукупного доходу, виплати дивідендів (зразок 4.11).

Зразок 4.11

STOCKHOLDERS' EQUITY STATEMENTS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>Year Ended June 30, in million of dollars</i>	2010	2009	2008
Common stock and paid-in capital			
Balance, beginning of period	\$ 62,382	\$ 62,849	\$ 60,557
Common stock issued	2,311	567	3,504
Common stock repurchased	(3,113)	(2,611)	(3,022)
Stock-based compensation expense	1,891	1,708	1,479
Stock-based compensation income tax benefits (deficiencies)	(647)	(128)	253
Other, net	32	(3)	78
Balance, end of period	62,856	62,382	62,849
Retained deficit			
Balance, beginning of period	(22,824)	(26,563)	(29,460)
Cumulative effect of a change in accounting principle relating to uncertain tax positions	0	0	(395)
Cumulative effect of a change in accounting principle relating to costs of certain compensated absences	0	0	(17)
Net income	18,760	14,569	17,681
Other comprehensive income:			
Net unrealized gains on derivatives	27	302	18
Net unrealized gains (losses) on investments	265	(233)	(653)
Translation adjustments and other	(206)	(240)	121
Comprehensive income	18,846	14,398	17,167
Common stock cash dividends	(4,547)	(4,620)	(4,084)
Common stock repurchased	(8,156)	(6,039)	(9,774)
Balance, end of period	(16,681)	(22,824)	(26,563)
Total stockholders' equity	\$ 46,175	\$ 39,558	\$ 36,286

Корпорація *Chevron* у консолідованому звіті капіталу відображає зміни власного капіталу в розрізі шості його класів (зразок 4.12).

Зразок 4.12

CONSOLIDATED STATEMENT OF EQUITY of *CHEVRON CORPORATION*

<i>Year Ended 31 December, in million of dollars</i>	2010	2009	2008
Preferred Stock	–	–	–
Common Stock (2,442,677 thousands shares)	1,832	1,832	1,832
Capital in Excess of Par			
Balance at January 1	14,631	14,448	14,289
Treasury stock transactions	165	183	159
Balance at December 31	14,796	14,631	14,448
Retained Earnings			
Balance at January 1	106,289	101,102	82,329
Net income attributable to Chevron Corp.	19,024	10,483	23,931
Cash dividends on common stock	(5,674)	(5,302)	(5,162)
Tax benefit from dividends paid on unallocated ESOP shares and other	2	6	4
Balance at December 31	119,641	106,289	101,102
Accumulated Other Comprehensive Loss			
Currency translation adjustment			
Balance at January 1	(111)	(171)	(59)
Change during year	6	60	(112)
Balance at December 31	(105)	(111)	(171)
Pension and other postretirement benefit plans			
Balance at January 1	(4,308)	(3,909)	(2,008)
Change to defined benefit plans during year	(167)	(399)	(1,901)
Balance at December 31	(4,475)	(4,308)	(3,909)
Unrealized net holding gain on securities			
Balance at January 1	15	13	19
Change during year	(4)	2	(6)
Balance at December 31	11	15	13
Net derivatives gain (loss) on hedge transactions			
Balance at January 1			
Change during year	83	143	33
Balance at December 31	20	(60)	110
Balance at December 31	103	83	143
	(4,466)	(4,321)	(3,924)

Продовження зразку 4.12

Deferred Compensation and Benefit Plan Trust			
Deferred Compensation			
Balance at January 1	(109)	(194)	(214)
Net reduction of ESOP debt and other	38	85	20
Balance at December 31	(71)	(109)	(194)
Benefit Plan Trust (Common Stock, 14,168 thousands shares)	(240)	(240)	(240)
Balance at December 31 (14,168 thousands shares)	(311)	(349)	(434)
Treasury Stock at Cost			
Balance at January 1			
2010 - 434,955 thousands shares;	(26,168)	(26,376)	(18,892)
2009 - 438,445 thousands shares;			
2008 - 352,243 thousands shares			
Purchases			
2010 - 9,091 thousands shares;	(775)	(6)	(8,011)
2009 - 85 thousands shares;			
2008 - 95,631 thousands shares			
Issuances – mainly employee benefit plans			
2010 - 8,850 thousands shares;	532	214	527
2009 - 3,575 thousands shares;			
2008 - 9,429 thousands shares			
Balance at December 31			
2010 - 435,196 thousands shares;	(26,411)	(26,168)	(26,376)
2009 - 434,955 thousands shares;			
2008 - 438,445 thousands shares			
Total Chevron Corporation Stockholders' Equity at December 31	105,081	91,914	86,648
Noncontrolling Interests	730	647	469
Total Equity	105,811	92,561	87,117

Такими компонентами власного капіталу є:

Preferred Stock & Common Stock (привілейовані і прості акції);

Capital in Excess of Par (капітал понад номінальну вартість),

Retained Earnings (нерозподілений прибуток),

Accumulated Other Comprehensive Loss (накопичений інший сукупний збиток);

Deferred Compensation and Benefit Plan Trust (відкладене відшкодування та пенсійний плановий фонд);

Treasury Stock at Cost (викуплені акції за собівартістю).

Шведська компанія *Duni AB* відображає у консолідованому звіті про зміни власного капіталу і річні показники чистого прибутку, іншого сукупного доходу та операції з власниками в розрізі п'яти класів власного капіталу (зразок 4.13):

Share capital (акціонерний капітал);

Other injected capital (інший вкладений капітал);

Reserves (резерви);

Fair value reserve (справедлива вартість резервів);

Loss carried forward incl. net income for the year (збиток перенесений на майбутні періоди включаючи чистий прибуток за рік).

Дуже подібно складає цей звіт англійська компанія *TT electronics plc*, яка відображає річні показники збитку, іншого сукупного доходу (в розгорнутому вигляді) та операції з власниками в розрізі шості класів власного капіталу (зразок 4.14):

Share capital (акціонерний капітал);

Share premium (премія акцій);

Share options reserve (резерв для акціонерного опціону);

Hedging reserve (резерв хеджування);

Translation reserve (резерв курсових різниць);

Retained earnings (нерозподілений прибуток).

Фінська компанія *Nokia* групує зміни власного капіталу у два блоки (складових сукупного доходу та складових іншого руху власного капіталу) в розрізі сьомі класів власного капіталу (зразок 4.15):

Share capital (акціонерний капітал);

Share issue premium (премія випущених акцій);

Treasury shares (викуплені акції);

Translation differences (курскові різниці);

Fair value and other reserves (справедлива вартість та інші резерви);

Reserve for invested non-restrict. equity (резерв для інвестиційного необмеженого капіталу);

Retained earnings (нерозподілений прибуток).

Російська компанія Газпром звіті про зміни капіталу подає двома частинами. У першій частині “Изменения капитала” відображає зміни капіталу за два роки в розрізі чотирьох класів власного капіталу (зразок 4.16):

Уставный капитал (статутний капітал);

Добавочный капитал (додатковий капітал);

Резервный капитал (резервний капітал);

Нераспределенная прибыль (непокритий убыток) (нерозподілений прибуток (нерозподілений збиток)). А у другій частині “Резервы” відображає рух кожного класу резервного капіталу за звітний рік з групуванням їх у чотири групи.

Починаючи з 2011 року в РФ діє нова форма “Отчета об изменениях капитала”, в якій введено ще один клас власного капіталу “Собственные акции, выкупленные у акционеров” та замість частини 2 “Резервы” – введено частину 2 “Корректировки в связи с изменением учетной политики и исправлением ошибок” і частину 3 “Чистые активы” (зразок 4.17).

Зразок 4.13

CONSOLIDATED STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY of **DUNI AB**

million kronor for the period January 1 - December 31	Share capital	Other injected capital	Reserves	Fair value reserve	Loss carried forward incl. net income for the year	Total equity
Opening balance, Jan 1, 2009	59	1 681	42	13	- 251	1 544
Comprehensive income	-	-	-	-	336	336
Net income for the year						
Other comprehensive income	-	-	- 6	-	-	- 6
Translation difference						
Sum comprehensive income for the year	-	-	- 6	-	336	330
Transactions with owners	-	-	-	-	- 85	- 85
Dividends relating to 2008						
Opening balance, Jan 1, 2010	59	1 681	36	13	0	1 789
Comprehensive income	-	-	-	-	306	306
Net income for the year						
Other comprehensive income	-	-	13	-	-	13
Translation difference						
Sum comprehensive income for the year	-	-	13	-	306	319
Transactions with owners	-	-	-	-	- 117	- 117
Dividends relating to 2009						
Closing balance, Dec 31, 2010	59	1 681	49	13	189	1 991

CONSOLIDATED STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY of **TT electronics plc**

f million for the year ended 31 December	2	3	4	5	6	7	8	9	10
At 1 January 2009	38.7	0.2	1.2	(18.1)	53.9	134.6	210.5	2.4	212.9
Loss for the year	-	-	-	-	-	(19.6)	(19.6)	-	(19.6)
Other comprehensive income									
Exchange differences on translation of foreign operations	-	-	-	-	(15.6)	-	(15.6)	-	(15.6)
Tax on exchange differences	-	-	-	-	0.4	-	0.4	-	0.4
Net gain on hedge of net investment in foreign operations	-	-	-	4.5	-	-	4.5	-	4.5
Net gain on cash flow hedges	-	-	-	-	-	-	-	-	-
taken to equity less amounts taken to income statement	-	-	-	2.1	-	-	2.1	-	2.1
Actuarial loss on defined benefit pension scheme	-	-	-	-	-	(28.7)	(28.7)	-	(28.7)
Total other comprehensive income	-	-	-	6.6	(15.2)	(28.7)	(37.3)	-	(37.3)
Transactions with owners recorded directly in equity									
Share-based payments	-	-	(0.2)	-	-	-	(0.2)	-	(0.2)
At 31 December 2009	38.7	0.2	1.0	(11.5)	38.7	86.3	153.4	2.4	155.8

Продовження зразку 4.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Profit for the year	-	-	-	-	-	25.9	25.9	-	25.9
Other comprehensive income									
Exchange differences on translation of foreign operations					2.1		2.1		2.1
Tax on exchange differences					0.1		0.1		0.1
Net loss on hedge of net investment in foreign operations					(0.9)		(0.9)		(0.9)
Net loss on cash flow hedges taken to equity less amounts taken to income statement				(0.2)			(0.2)		(0.2)
Foreign exchange loss on disposals taken to income statement					(1.7)		(1.7)		(1.7)
Fair value of minority put option						(3.5)	(3.5)	(0.4)	(3.9)
Actuarial loss on defined benefit pension scheme						(5.9)	(5.9)		(5.9)
Tax on actuarial amounts in pension deficit movement						(8.1)	(8.1)		(8.1)
Total other comprehensive income				(0.2)	(0.4)	(1.3)	(1.9)	(0.4)	(2.3)
Transactions with owners recorded directly in equity									
Equity dividends paid by the Company						(1.2)	(1.2)		(1.2)
Share-based payments			0.3				0.3		0.3
Deferred tax on share-based payments									
New shares issued	0.1	0.2							0.7
Own shares acquired			(0.4)						0.3
At 31 December 2010	38.8	0.4	1.6	(11.7)	38.3	109.7	177.1	2.0	179.1

Зразок 4.15

CONSOLIDATED STATEMENTS OF CHANGES IN SHAREHOLDERS' EQUITY
of NOKIA CORPORATION and Subsidiaries

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
EURm for the year ended 31 December	Share capital	Share issue premi- um	Trea- sury shares	Trans- lation differ- ences	Fair value and other reser- ves	Reserve for invested non- restrict. equity	Retained earnings	Before non- control- ling interests	Non- control- ling interests	Total	
At 1 December 31 2007, 3 845 950 000 shares	246	644	(3 146)	(163)	23	3 299	13 870	14 773	2 565	17 338	
Translation differences				595				595		595	
Net investment hedge losses, net of tax				(91)				(91)		(91)	
Cash flow hedges, net of tax					42			42	(67)	(25)	
Available for sale investments, net of tax					(3)			(3)	(2)	(2)	
Other increase, net							46	46	(17)	29	
Profit							3 988	3 988	(99)	3 889	
Total comprehensive income	—	—	—	504	39	—	4 034	4 577	(185)	4 392	

Зразок 4.16

ОАО «ГАЗПРОМ» ФИНАНСОВЫЙ ОТЧЕТ 2010

**ОТЧЕТ ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ КАПИТАЛА
за 2010 год**

Форма № 3 по ОКУД
Дата (год, месяц, число)
по ОКПО
ИНН
по ОКВЭД
по КОПФ/ОКФС
по ОКЕИ

Коды	
0710003	
31	12 2010
00040778	
7736 050 003	
51	
47	31
384	

Организация ОАО «Газпром»
Идентификационный номер налогоплательщика
Вид деятельности оптовая торговля
Организационно-правовая форма/форма собственности
открытое акционерное общество
Единица измерения тыс. руб

I. Изменения капитала

Показатель наименование	код	I. Изменения капитала					Итого
		Уставный капитал	Добавочный капитал	Резервный капитал	Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)		
1	2	3	4	5	6	7	
Остаток на 31 декабря года, предшествующего предыдущему	70	118 367 564	3 291 511 791	8 636 001	1 355 005 242	4 773 520 598	
2009 год (предыдущий год)							
Изменения в учетной политике	71	x	x	x	9 078 013	9 078 013	
Результат от переоценки объектов основных средств	72	x		x	-	-	
Остаток на 1 января предыдущего года	80	118 367 564	3 291 511 791	8 636 001	1 364 083 255	4 782 598 611	
Результат от пересчета иностранных валют	81	x	-	x	x	-	
Чистая прибыль	82	x	x	x	624 613 273	624 613 273	
Дивиденды	83	x	x	x	(8 522 465)	(8 522 465)	
Отчисления в резервный фонд	84	x	x	-	-	-	
Увеличение величины капитала за счет:	85	-	-	-	2 841 989	2 841 989	
дополнительного выпуска акций	86	-	x	x	x	-	

Продолжения графы 4.16

	2	3	4	5	6	7
увеличение номинальной стоимости акций	87	-	x	x	x	-
реорганизации юридического лица	88	-	x	x	x	-
прочих операций	89	-	-	-	2 841 989	2 841 989
Уменьшение величины капитала за счет:	90	-	(2 841 989)	-	-	(2 841 989)
уменьшения номинала акций	91	-	x	x	x	-
уменьшения количества акций	92	-	x	x	x	-
прочих операций	94	-	(2 841 989)	-	-	(2 841 989)
Остаток на 31 декабря предыдущего года	95	118 367 564	3 288 669 802	8 636 001	1 983 016 052	5 398 689 419
2010 год (отчетный год)						
Изменения в учетной политике	96	x	x	x	-	-
Результат от переоценки основных средств	97	x	482 893 062	x	(488 479)	482 404 583
Остаток на 1 января отчетного года	100	118 367 564	3 771 562 864	8 636 001	1 982 527 573	5 881 094 002
Результат от пересчета иностранных валют	101	x	-	x	x	-
Чистая прибыль	102	x	x	x	364 577 256	364 577 256
Дивиденды	103	x	x	x	(56 579 696)	(56 579 696)
Отчисления в резервный фонд	110	x	x	-	-	-
Увеличение величины капитала за счет:	120	-	11 833	-	2 440 644	2 452 477
дополнительного выпуска акций	121	-	x	x	x	-
увеличение номинальной стоимости акций	122	-	x	x	x	-
реорганизации юридического лица	123	-	x	x	-	-
прочих операций	125	-	11 833	-	2 440 644	2 452 477
Уменьшение величины капитала за счет:	130	-	(2 393 695)	-	-	(2 393 695)
уменьшения номинала акций	131	-	x	x	x	-
уменьшения количества акций	132	-	x	x	x	-
реорганизации юридического лица	133	-	x	x	-	-
прочих операций	135	-	(2 393 695)	-	-	(2 393 695)
Остаток на 31 декабря отчетного года	140	118 367 564	3 769 181 002	8 636 001	2 292 965 777	6 189 150 344

Продолжения таблицы 4.16

II. Резервы

Показатель наименование	код	Остаток				Использовано	Остаток
		1	2	3	4		
Резервы, образованные в соответствии с законодательством:							
Резервный капитал							
данные предыдущего года	152		8 636 001		-		8 636 001
данные отчетного периода	153		8 636 001		-		8 636 001
Прочие резервы							
данные предыдущего года	155		-		-		-
данные отчетного периода	156		-		-		-
Резервы, образованные в соответствии с учредительными документами:							
Резервный капитал							
данные предыдущего года	158		-		-		-
данные отчетного периода	159		-		-		-
Прочие резервы							
данные предыдущего года	161		-		-		-
данные отчетного периода	162		-		-		-
Оценочные резервы:							
Резерв по сомнительной задолженности							
данные предыдущего года	164		21 350 717		13 579 452	(245 063)	34 685 106
данные отчетного периода	165		34 685 106		18 069 667	-	52 754 773
Резерв под обесценение фин. вложений							
данные предыдущего года	167		2 575 062		423 814	(54 498)	2 944 378
данные отчетного периода	168		2 944 378		9 157 347	(462 451)	11 639 274
Резерв под снижение стоимости материальных ценностей							
данные предыдущего года	170		-		-	-	-
данные отчетного периода	171		-		-	-	-

Продолжения графы 4.16

1	2	3	4	5	6
Резервы предстоящих расходов:					
	На предстоящую оплату отпусков работников				
данные предыдущего года	173	-	-	-	-
данные отчетного периода	174	-	-	-	-
На выплату ежегодных вознаграждений за вы- служу лет					
данные предыдущего года	176	-	-	-	-
данные отчетного периода	177	-	-	-	-
На выплату вознаграждений по итогам работы за год					
данные предыдущего года	179	832 635	1 559 748	(957 061)	1 435 322
данные отчетного периода	180	1 435 322	2 233 784	(1 534 725)	2 134 381
На предстоящие ремонты основных средств					
данные предыдущего года	182	-	-	-	-
данные отчетного периода	183	-	-	-	-
На предстоящие расходы по гарантийному ремонту и обслуживанию товаров и работ					
данные предыдущего года	185	-	-	-	-
данные отчетного периода	186	-	-	-	-
Резервы под условные факты хозяйственной деятельности					
данные предыдущего года	188	21 030 337	-	(4 373 302)	16 657 035
данные отчетного периода	189	16 657 035	-	(16 657 035)	-
Резервы под условные факты хозяйственной деятельности					
данные предыдущего года	191	21 030 337	-	(4 373 302)	16 657 035
данные отчетного периода	192	16 657 035	-	(16 657 035)	-

ОТЧЕТ ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ КАПИТАЛА за 2011 год

Коды
0710003
384 (385)

Форма № 3 по ОКУД
Дата (год, месяц, число)
по ОКПО
ИНН
по ОКВЭД
по КОПФ/ОКФС
по ОКЕИ

Организация
Идентификационный номер налогоплательщика
Вид деятельности
Организационно-правовая форма/форма собственности
Единица измерения тыс. руб (млн. руб)

I. Движение капитала

Наименование показателя	Уставный капитал	Собственные акции, выкупленные у акционеров	Добавочный капитал	Резервный капитал	Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)	Итого
Величина капитала на 31 декабря 20 ___ г. За 20 ___ г.	()					
Увеличение капитала – всего:						
в том числе:						
чистая прибыль	x	x	x	x		
переоценка имущества	x	x		x		
доходы, относящиеся непосредственно на увеличение капитала	x	x		x		
дополнительный выпуск акций				x		
увеличение номинальной стоимости акций				x		
реорганизация юридического лица				x		
Уменьшение капитала – всего:	()		()	()	()	()
в том числе:						
убыток	x	x	x	x	()	()
переоценка имущества	x	x	()	x	()	()
расходы, относящиеся непосредственно на уменьшение капитала	x	x	()	x	()	()

Продолжения яразку 4.17

уменьшение номинальной стоимости акций	()					X	()
уменьшение количества акций	()					X	()
реорганизация юридического лица							()
дивиденды	X	X	X		X	X	()
Изменение добавочного капитала	X	X	X				X
Изменение резервного капитала	X	X	X		X	X	X
Величина капитала на 31 декабря 20		()					
За 20 ___ г.							
Увеличение капитала – всего:							
в том числе:							
чистая прибыль	X	X	X		X	X	
переоценка имущества	X	X	X				
доходы, относящиеся непосредственно на увеличение капитала	X	X	X				
дополнительный выпуск акций							
увеличение номинальной стоимости акций							
реорганизация юридического лица							
Уменьшение капитала – всего:	()	()	()		()	()	()
в том числе:							
убыток	X	X	X		X	X	()
переоценка имущества	X	X	X		()	X	()
расходы, относящиеся непосредственно на уменьшение капитала	X	X	X		()	X	()
уменьшение номинальной стоимости акций	()	()	()				()
уменьшение количества акций	()	()	()				()
реорганизация юридического лица							()
дивиденды	X	X	X		X	X	()
Изменение добавочного капитала	X	X	X				X
Изменение резервного капитала	X	X	X		X	X	X
Величина капитала на 31 декабря 20		()					

Продолжения графу 4.17

2. Корректировки в связи с изменением учетной политики и исправлением ошибок

Наименование показателя	На 31 декабря 20__ г.	Изменения капитала за 20__ г. за счет чистой прибыли (убытка)	На 31 декабря 20__ г.
Капитал – всего			
до корректировок			
корректировка в связи с:			
изменением учетной политики			
исправлением ошибок			
после корректировок			
в том числе:			
нераспределенная прибыль (непокрытый убыток):			
до корректировок			
корректировка в связи с:			
изменением учетной политики			
исправлением ошибок			
после корректировок			
другие статьи капитала, по которым осуществлены корректировки : (по статьям)			
до корректировок			
корректировка в связи с:			
изменением учетной политики			
исправлением ошибок			
после корректировок			

3. Чистые активы

Наименование показателя	На 31 декабря 20__ г.	На 31 декабря 20__ г.	На 31 декабря 20__ г.
Чистые активы			

Терміни і поняття

- statement of comprehensive income* (звіт про сукупний дохід)
operating or trading profit (операційний або торговельний прибуток)
profit before interest and tax (PBIT) – прибуток до врахування відсотків і податків
profit before tax (PBT) – прибуток до врахування податків
profit after tax (PAT) – прибуток після врахування податків
retained earning (RE) – нерозподілений прибуток
total comprehensive income (загальний сукупний дохід)
profit or loss (прибуток або збиток)
other comprehensive income (інший сукупний дохід)
reclassification adjustments (коригування перекласифікації)
financial costs (фінансові витрати)
share of profits and losses of associates and joint ventures accounted for using equity method (частина прибутку та збитку асоційованих компаній і спільних підприємств)
tax expense (витрати на податок)
revenue from the sale of goods (виручка від продажу товарів)
revenue from the rendering of services (виручка від надання послуг)
revenue from the use by other of entity assets (виручка від використання активів суб'єкта господарювання іншими сторонами)
interest (відсотки)
royalties (рояліті)
dividends (дивіденди)
classification based on the nature of expenses (класифікація за характером витрат)
classification based on the function of expenses (класифікація за функціями витрат)
changes in inventories of finished goods and work in progress (зміни запасів готової продукції та незавершеного виробництва)
raw materials and consumables used (сировина та матеріали)
employee benefits expense (витрати на виплати працівникам)
depreciation and amortization expense (витрати на амортизацію)
profit before tax (прибуток до оподаткування)
gross profit (валовий прибуток)
net sales (виручка від продаж)
cost of goods sold (собівартість реалізованих товарів)
other revenues & expenses (інші доходи і витрати)
gains & losses (інші прибутки і збитки)
results from discontinued operations (результати від припиненої діяльності)
results from extraordinary items (результати від екстраординарних подій)
cumulative effect of an accounting changes (кумулятивний ефект облікових змін)
earnings per share (прибуток на одну акцію)
profit and loss account (звіт про прибуток та збиток)
statement of changes in equity (звіт про зміни у власному капіталі)
class of contributed of equity (клас вкладеного капіталу)
class of other comprehensive income (клас іншого сукупного доходу)
class of retained earnings (клас нерозподіленого прибутку)
transactions with owners (операції з власниками)
preferred stock & common stock (привілейовані і прості акції)
share capital (акціонерний капітал)
share premium (премія акцій)
reserves (резерви)
translation reserve (резерв курсових різниць)

Контрольні питання

1. Показники прибутку у Звіті про сукупний дохід.
2. Міжнародне визначення загального сукупного доходу та його компонентів.
3. Поняття іншого сукупного доходу.
4. Альтернативні варіанти подання Звітів про сукупний дохід.
5. Мінімальний перелік статей Звіту про сукупний дохід.
6. Умови визнання виручки від продажу товарів.
7. Умови визнання виручки від надання послуг.
8. Види виручки від використання активів суб'єкта господарювання іншими сторонами.
9. Класифікація витрат у Звіті про сукупний дохід за характером витрат.
10. Класифікація витрат у Звіті про сукупний дохід за функцією витрат.
11. Методичні прийоми консолідації Звіті про сукупний дохід.
12. Особливості Звіту про сукупний дохід в США.
13. Визначення чистої виручки у Звіті про сукупний дохід компаній США.
14. Визначення результатів від припиненої діяльності у Звіті про сукупний дохід компаній США.
15. Визначення результатів від екстраординарних подій у Звіті про сукупний дохід компаній США.
16. Визначення кумулятивного ефекту облікових змін у Звіті про сукупний дохід компаній США.
17. Визначення прибутку на одну акцію у Звіті про сукупний дохід компаній США.
18. Особливості Звіту про прибуток та збиток у країнах ЄС.
19. Особливості Звіту про прибутки та збитки в РФ.
20. Компоненти власного капіталу у Звіті про зміни у власному капіталі.
21. Склад вкладеного капіталу у Звіт про зміни власного капіталу.
22. Склад іншого сукупного доходу у Звіті про зміни у власному капіталі.
23. Склад нерозподіленого прибутку у Звіті про зміни у власному капіталі.
24. Види інформації щодо змін компонентів власного капіталу у Звіт про зміни у власному капіталі.
25. Особливості Звіту про зміни власного капіталу РФ.

Тести для самоконтролю

1. Розподіл прибутку суб'єктів господарювання здійснюється у послідовності:
(a) державі, кредиторам, власникам (b) кредиторам, державі, власникам
(c) власникам, державі, кредиторам (d) власникам, кредиторам, державі
2. Загальна сума доходу за вирахування витрат, за винятком компонентів іншого сукупного доходу становить:
(a) прибуток (b) збиток
(c) прибуток або збиток (d) сукупний дохід
3. Зміни в капіталі протягом періоду в результаті операцій та інших подій, за виключенням операцій з власниками відповідно до їх повноважень є:
(a) прибутком (b) внесками власників
(c) загальним сукупним доходом (d) дооцінкою
4. Плата за використання грошових коштів чи грошових еквівалентів або сум, заборгованих суб'єктові господарювання називають:
(a) *interest*; (b) *royalties*;
(c) *dividends*; (d) *revenue from the rendering of services*
5. Плата за використання довгострокових активів суб'єкта господарювання, наприклад, патентів, торгових знаків, авторського права та комп'ютерних програм називають:
(a) *interest*; (b) *royalties*;
(c) *dividends*; (d) *revenue from the rendering of services*
6. Із застосуванням методу ефективної ставки відсотку мають визнаватися:
(a) *interest*; (b) *royalties*;
(c) *dividends*; (d) *revenue from the rendering of services*
7. На основі принципу нарахування згідно із сутністю відповідною угоди мають визнаватися:
(a) *interest*; (b) *royalties*;
(c) *dividends*; (d) *revenue from the rendering of services*
8. Отримані відсотки, роялті та дивіденди визнають як:
(a) *revenue from the sale of goods* (b) *revenue from the rendering of services*
(c) *revenue from the use by other of entity assets* (d) немає правильної відповіді
9. Відображення у звіті про сукупний дохід витрат на амортизацію, виплати працівникам, матеріали відповідає класифікації витрат:
(a) *function of expenses* (b) *nature of expenses*
(c) *changes of expenses* (d) немає правильної відповіді
10. У процесі консолідації звітів про сукупний дохід елімінують:
(a) доходи від внутрішньогрупових операцій (b) доходи і витрати внутрішньогрупових операцій
(c) доходи, витрати, прибутки та збитки від внутрішньогрупових операцій (d) доходи, витрати, прибутки, збитки, дивіденди від внутрішньогрупових операцій

11. Відображення у звіті про сукупний дохід витрат на адміністративні цілі, збут та собівартості продаж відповідає класифікації витрат:
 (a) *function of expenses* (b) *nature of expenses*
 (c) *changes of expenses* (d) немає правильної відповіді
12. Різниця між виручкою і собівартістю продаж становить:
 (a) *operating profit* (b) *gross profit*
 (c) *profit from ordinary activity* (d) *profit before income tax*
13. Різниця між прибутком до оподаткування і витратами на податок становить:
 (a) *operating profit* (b) *gross profit*
 (c) *profit from ordinary activity* (d) *profit before income tax*
14. Прибутки та збитки від тих видів діяльності, які більше не є поточною діяльністю суб'єкта господарювання в США визнають як:
 (a) *other revenue & expenses* (b) *results from discontinued operations*
 (c) *results from extraordinary items* (d) *cumulative effect of an accounting changes*
15. Прибутки та збитки, що виникають внаслідок переведення фінансової звітності за кордонної господарської одиниці слід визнавати у складі:
 (a) *profit or loss* (b) *other comprehensive income*
 (c) *net income* (d) немає правильної відповіді
16. У звіті про зміни власного капіталу компонентами власного капіталу є:
 (a) *contributed of equity* (b) *other comprehensive income*
 (c) *retained earning* (d) усі перелічені компоненти
17. Зміни у власному капіталі, що відбулися від операцій з власниками (внески та вилучення) слід відображати у:
 (a) звіті про зміни у власному капіталі (b) примітках
 (c) звіті про зміни у власному капіталі (d) немає правильної відповіді або у примітках
18. Результати корегування пенсійних зобов'язань суб'єкта господарювання за період у звіті про зміни у власному капіталі слід відображати як зміну:
 (a) *contributed of equity* (b) *other comprehensive income*
 (c) *retained earning* (d) немає правильної відповіді
19. Збиток суб'єкта господарювання за рік слід відобразити у звіті про зміни у власному капіталі як зміну
 (a) *contributed of equity* (b) *other comprehensive income*
 (c) *retained earning* (d) немає правильної відповіді
20. Премію від реалізації власних акцій корпорації слід відобразити у звіті про зміни у власному капіталі як зміну:
 (a) *contributed of equity* (b) *other comprehensive income*
 (c) *retained earning* (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 b	2 c	3 c	4 a	5 b	6 a	7 b	8 c	9 b	10 d
11 a	12 b	13 c	14 b	15 b	16 d	17 a	18 b	19 c	20 a

Практичні завдання

Exercise 4.1. Приватний підприємець 1 червня 2011 року почав займатися бізнесом як продавець морозива, який їздить по місту та торгує з фургона.

General Journal (Головний журнал)

№	Господарські операції за червень-серпень	Сума
1	Взяв позику в банку на умовах сплати \$ 25 / місяць	2 000
2	Придбав морозиво	6 200
3	Реалізував морозиво	10 000
4	Орендував фургон на три місяці	1 000
5	Витрати на експлуатацію фургона	900
6	Виплатив помічнику-суміснику заробітну плату	300
7	Витрати на телефон та пошту	150

Потрібно:

підготувати *Statement of comprehensive income* (звіт про сукупний дохід) згідно з міжнародними правилами за функціональною ознакою та економічним змістом англійською мовою.

Exercise 4.2. Компанія має такі сальдо на кінець року:

General Ledger (Головна книга) at 31 december 2011

№	Рахунки	Сума
1	Запаси матеріалів на 1 січня 2011 року	185 680
2	Запаси матеріалів на 31 грудня 2011 року	165 100
3	Запаси незавершеного виробництва на 1 січня 2011 року	30 970
4	Запаси незавершеного виробництва на 31 грудня 2011 року	31 920
5	Запаси готової продукції на 1 січня 2011 року	78 650
6	Запаси готової продукції на 31 грудня 2011 року	82 130
7	Адміністративні витрати	40 870
8	Повернення замовниками товарів	43 050
9	Витрати на амортизацію будівель і устаткування	41 600
10	Витрати на заробітну плату виробничих робітників	207 320
11	Дивіденди	20 000
12	Витрати на електроенергію на заводі	93 540
13	Витрати матеріалів	26 500
14	Прибуток від реалізації устаткування	7 400
15	Витрати на податок на прибуток	20 010
16	Витрати на заробітну плату допоміжних робітників	26 150
17	Витрати на страхування	14 180
18	Витрати на оплату відсотків	10 950
19	Закупки матеріалів	302 320
20	Виручка	944 110
21	Витрати реалізації	48 560

Потрібно:

скласти *Statement of comprehensive income* (звіт про сукупний дохід) англійською мовою.

РОЗДІЛ 5

ЗВІТ ПРО ГРОШОВІ ПОТОКИ

5.1. Міжнародні вимоги до Звіту про грошові потоки

5.2. Зарубіжна практика подання Звіту про грошові потоки

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародні вимоги до структури і змісту Звіту про грошові потоки;
- основні класи валових грошових надходжень та валових грошових виплат від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності у Звіті про грошові потоки;
- зарубіжну термінологію Звіту про грошові потоки;
- національні особливості Звіту про грошові потоки компаній США, ЄС, РФ;

а також УМІТИ:

- класифікувати грошові надходження та грошові виплати за видами діяльності;
- складати та інтерпретувати Звіт про грошові потоки за міжнародними стандартами прямим методом англійською мовою;
- складати та інтерпретувати Звіт про грошові потоки за міжнародними стандартами непрямим методом англійською мовою;
- складати та інтерпретувати Звіт про грошові потоки РФ.

5.1. Міжнародні вимоги до Звіту про грошові потоки

Метою *Statement of Cash Flows* (звіту про грошові потоки) є надання інформації про спроможність суб'єкта господарювання генерувати грошові кошти та його потреби щодо їх використання, або, іншими словами, надання інформації про джерела надходження та напрями вибуття грошових коштів.

Необхідність інформації про рух грошових коштів обумовлена тим, що *statement of comprehensive income* відображає інформацію про доходи та витрати суб'єкта господарювання за методом нарахування, незалежно від кількості реального надходження та виплати грошових коштів. Можлива ситуація, коли підприємство має й прибуток, й проблеми з нестачею грошових коштів (що призведе до банкрутства). Інформація звіту про грошові потоки підвищує зіставність звітності про результати діяльності різних суб'єктів господарювання, оскільки запобігає впливу різних підходів до обліку однакових операцій і подій.

Причинами відмінностей між величиною отриманого прибутку (збитку) і величиною збільшення (зменшення) величини грошових коштів можуть бути не лише операції продажу товарів або купівлі матеріалів в кредит, але надходження грошових коштів від продажу непоточних активів та отримання позик, або виплати грошових коштів для їх повернення.

Основними користувачами звіту про грошові потоки є інвестори і кредитори, які оцінюють спроможність компанії отримувати грошові кошти від основних операцій, інвестиційних і фінансових рішень, здатність фінансувати власний ріст за рахунок власних джерел, регулярність та сталість минулих грошових потоків. Адміністрація підприємства використовує його для оцінки достатності коштів для погашення зобов'язань, визначення розміру дивідендів, планування інвестиційної і фінансової політики.

Згідно з *IAS 7 cash flows* (грошові потоки) – це *inflows* (притоки) і *outflows* (відтоки) грошових коштів та грошових еквівалентів. *Cash* (грошові кошти) складаються з грошової готівки та депозитів до запитання (рис. 5.1).

Cash equivalents (грошові еквіваленти) – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості. Грошові еквіваленти утримуються для погашення короткострокових зобов'язань, а не для інвестиційних або інших цілей. Інвестиція визначається як грошовий еквівалент, якщо її строк погашення з дати придбання є три місяця або менше.

Cash flows are inflows and outflows of cash and cash equivalents.

Cash comprises cash on hand and demand deposits.

Cash equivalents are short-term, highly liquid investments that are readily convertible to known amounts of cash and which are subject to an insignificant risk of changes in value.

Рис. 5.1. Визначення грошових потоків, грошових коштів і грошових еквівалентів згідно з *IAS 7*

Statement of Cash Flows (звіт про грошові потоки) має відображати грошові потоки протягом періоду з поділом діяльності на операційну, інвестиційну та фінансову.

Operating activities (операційна діяльність) – це основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить виручку, та інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльностями.

Investing activities (інвестиційна діяльність) – це придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є грошовими еквівалентами.

Financing activities (фінансова діяльність) – це діяльність, яка спричинює зміни розміру та складу власного і запозиченого капіталу суб'єкта господарювання.

Така класифікація грошових потоків за видами діяльності дає змогу оцінити вплив цих видів діяльності на фінансовий стан суб'єкта господарювання, оскільки звіт про грошові потоки побудовано за принципом змін груп статей звіту про фінансовий стан:

грошові потоки, пов'язані зі змінами поточних активів (за виключенням грошових коштів і грошових еквівалентів) і поточних зобов'язань (за виключенням короткострокових кредитів) є операційною діяльністю;

грошові потоки, пов'язані зі змінами непоточних активів є інвестиційною діяльністю;

грошові потоки, пов'язані зі змінами довгострокових зобов'язань (включаючи короткострокові позики) та власного капіталу є фінансовою діяльністю (рис. 5.2).

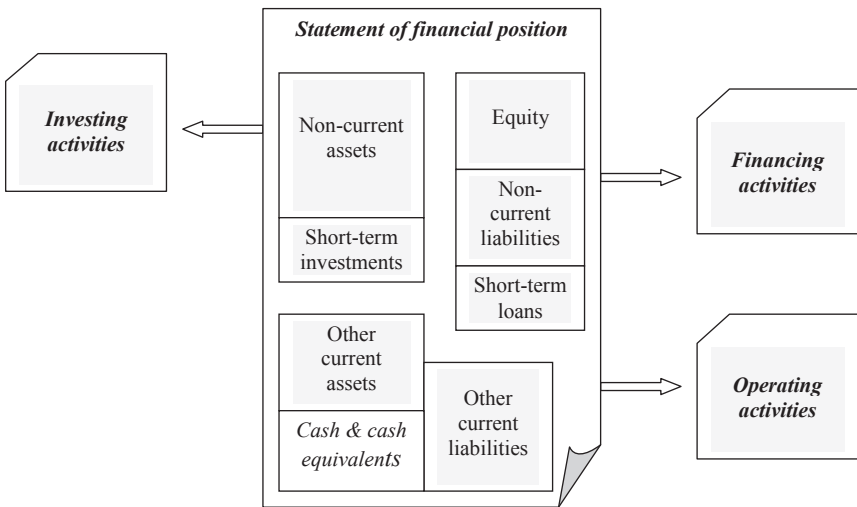

Рис. 5.2. Взаємозв'язок Звіту про фінансовий стан і Звіту про грошові потоки

Ключовим показником є *amount of cash flows arising from operating activities* (сума грошових потоків від операційної діяльності), оскільки саме вона характеризує спроможність підприємства генерувати грошові кошти для підтримки операційної потужності суб'єкта господарювання, погашення позик, виплати дивідендів та здійснення нових інвестицій без залучення зовнішніх джерел фінансування. Інформація про конкретні компоненти минулих грошових потоків є корисною разом з іншою інформацією для прогнозування майбутніх грошових потоків від операційної діяльності (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Приклади грошових потоків від операційної діяльності згідно з IAS 7

	<i>Examples of cash flows from operating activities</i>	<i>Приклади грошових потоків від операційної діяльності</i>
(a)	<i>cash receipts from the sale of goods and the rendering of services;</i>	<i>грошові надходження від продажу товарів та надання послуг;</i>
(b)	<i>cash receipts from royalties, fees, commissions and other revenue;</i>	<i>грошові надходження від роялті, авторських гонорарів, комісійних тощо;</i>
(c)	<i>cash payments to suppliers for goods and services;</i>	<i>грошові виплати постачальникам за товари і послуги;</i>
(d)	<i>cash payments to and on behalf of employees;</i>	<i>грошові виплати працівникам та виплати за їх дорученням;</i>
(e)	<i>cash receipts and cash payments of an insurance entity for premiums and claims, annuities and other policy benefits;</i>	<i>грошові надходження та виплати страхової компанії за премії та позови, анuitети та інші виплати за полісами;</i>
(f)	<i>cash payments or refunds of income taxes unless they can be specifically identified with financing and investing activities; and</i>	<i>грошові виплати або компенсація податків на прибуток, якщо вони не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю; та</i>
(g)	<i>cash receipts and payments from contracts held for dealing or trading purposes.</i>	<i>грошові надходження та виплати за контрактами, укладеними для дилерських або торговельних цілей</i>

Якщо суб'єкт господарювання утримує цінні папери та позики для проведення з ними біржових операцій або торгівлі ними, то в такому випадку вони є подібними до товарів, придбаних спеціально для перепродажу. І тому, грошові потоки, що є результатом придбання або продажу дилерських цінних паперів чи таких, які обертаються на ринку, класифікуються як операційна діяльність. Аванси грошовими коштами і позики, здійснені фінансовими установами, також здебільшого класифікуються як операційна діяльність, оскільки вони пов'язані з основною діяльністю, яка приносить дохід.

Окреме розкриття *cash flows arising from investing activities* (грошових потоків, що виникають від інвестиційної діяльності) є важливим тому, що вони відображають видатки на ресурси, призначені генерувати майбутні доходи та грошові потоки. Тільки видатки, внаслідок яких визнаються активи у звіті про фінансовий стан, класифікуються як інвестиційна діяльність (табл. 5.2). Сукупні грошові потоки, що виникають від придбання та продажу дочірніх підприємств або інших господарських одиниць, подаються окремо і класифікуються як інвестиційна діяльність.

Таблиця 5.2

Приклади грошових потоків від інвестиційної діяльності згідно з IAS 7

	<i>Examples of cash flows arising from investing activities</i>	<i>Приклади грошових потоків від інвестиційної діяльності</i>
(a)	<i>cash payments to acquire property, plant and equipment, intangibles and other long-term assets. These payments include those relating to capitalized development costs and self-constructed property, plant and equipment;</i>	<i>грошові виплати від придбання нерухомості, споруд та устаткування та інших довгострокових активів. Ці виплати включають також ті виплати, що пов'язані з капіталізованими витратами на розробки та будівництво власними силами;</i>
(b)	<i>cash receipts from sales of property, plant and equipment, intangibles and other long-term assets;</i>	<i>грошові надходження від продажу нерухомості, споруд та устаткування та інших довгострокових активів;</i>
(c)	<i>cash payments to acquire equity or debt instruments of other entities and interests in joint ventures (other than payments for those instruments considered to be cash equivalents or those held for dealing or trading purposes);</i>	<i>грошові виплати для придбання інструментів власного капіталу або боргових інструментів інших суб'єктів господарювання, а також часток у спільних підприємствах (інші, ніж виплати за інструменти, що визнаються як грошові еквіваленти або утримуються для дилерських чи торговельних цілей);</i>
(d)	<i>cash receipts from sales of equity or debt instruments of other entities and interests in joint ventures (other than receipts for those instruments considered to be cash equivalents and those held for dealing or trading purposes);</i>	<i>грошові надходження від продажу інструментів власного капіталу або боргових інструментів інших суб'єктів господарювання, а також часток у спільних підприємствах (інші, ніж надходження за інструменти, що визнаються як грошові еквіваленти або утримуються для дилерських чи торговельних цілей);</i>
(e)	<i>cash advances and loans made to other parties (other than advances and loans made by a financial institution);</i>	<i>грошові аванси та позики, надані іншим сторонам (інші, ніж аванси та позики, здійснені фінансовою установою);</i>
(f)	<i>cash receipts from the repayment of advances and loans made to other parties (other than advances and loans of a financial institution);</i>	<i>грошові надходження від повернення авансів та позик, наданих іншим сторонам (інших, ніж аванси та позики, здійснені фінансовою установою);</i>
(g)	<i>cash payments for futures contracts, forward contracts, option contracts and swap contracts except when the contracts are held for dealing or trading purposes, or the payments are classified as financing activities; and</i>	<i>грошові виплати від ф'ючерних і форвардних контрактів, опціонів та контрактів «своп», окрім випадків, коли такі контракти укладаються для дилерських чи торговельних цілей, або виплати класифіковані як фінансова діяльність;</i>
(h)	<i>cash receipts from futures contracts, forward contracts, option contracts and swap contracts except when the contracts are held for dealing or trading purposes, or the receipts are classified as financing activities.</i>	<i>грошові надходження від ф'ючерних і форвардних контрактів, опціонів та контрактів «своп», окрім випадків, коли такі контракти укладаються для дилерських чи торговельних цілей, або надходження класифіковані як фінансова діяльність</i>

Окреме розкриття інформації про *cash flows arising from financing activities* (грошові потоки, що виникають від фінансової діяльності) є важливим тому, що корисно передбачити претензії щодо майбутніх грошових потоків з боку тих, хто забезпечує капіталом суб'єкт господарювання (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Приклади грошових потоків від фінансової діяльності згідно з IAS 7

	<i>Examples of cash flows arising from financing activities</i>	<i>Приклади грошових потоків від фінансової діяльності</i>
(a)	<i>cash proceeds from issuing shares or other equity instruments;</i>	<i>грошові надходження від випуску акцій або інших інструментів власного капіталу;</i>
(b)	<i>cash payments to owners to acquire or redeem the entity's shares;</i>	<i>грошові виплати власникам для придбання або викупу власних акцій суб'єкта господарювання;</i>
(c)	<i>cash proceeds from issuing debentures, loans, notes, bonds, mortgages and other short-term or long-term borrowings;</i>	<i>грошові надходження від випуску незабезпечених боргових зобов'язань, позик, векселів, облігацій, іпотек та інших короткострокових або довгострокових позик;</i>
(d)	<i>cash repayments of amounts borrowed; and</i>	<i>грошові виплати для погашення позик; та</i>
(e)	<i>cash payments by a lessee for the reduction of the outstanding liability relating to a finance lease.</i>	<i>грошові виплати лізингоодержувачем для зменшення існуючої заборгованості, пов'язаної з фінансовим лізингом</i>

Dividends paid (сплачені дивіденди) можна класифікувати як рух грошових коштів від фінансової діяльності, оскільки вони є витратами на одержання фінансових ресурсів, але альтернативним підходом є їх класифікація як компонента грошових потоків від операційної діяльності, що полегшує користувачам фінансових звітів визначити здатність суб'єкта господарювання сплачувати дивіденди з грошових потоків від операційної діяльності.

Немає одностайної думки щодо класифікації грошових потоків від **interest paid** (сплачених відсотків) й **interest and dividends received** (отриманих відсотків та отриманих дивідендів). Фінансові установи класифікують сплачені відсотки й отримані відсотки та дивіденди звичайно як грошові потоки від операційної діяльності. Усі інші суб'єкти господарювання можуть їх класифікувати як грошові потоки від операційної діяльності, оскільки вони входять до визначення прибутку або збитку, але дозволено їх класифікувати як грошові потоки від фінансової та інвестиційної діяльності, тому що вони є витратами на одержання фінансових ресурсів або доходами від інвестицій.

Кожен з грошових потоків від сплачених та отриманих відсотків і дивідендів послідовно від одного до іншого періоду класифікується як операційна, інвестиційна або фінансова діяльність та розкривається окремо.

Грошові потоки від **taxes on income** (податків на дохід) здебільшого класифікують як грошові потоки від операційної діяльності, проте, коли грошові потоки від податків можливо ідентифікувати із конкретною операцією, що пов'язана з інвестиційною або фінансовою діяльністю, такі грошові потоки класифікують як інвестиційна або фінансова діяльність.

Суб'єкт господарювання звітує про грошові потоки від операційної діяльності, застосовуючи:

direct method (прямий метод), за яким розкривається інформація про **major classes of gross cash receipts and gross cash payments** (основні класи валових грошових надходжень та валових грошових виплат) або

indirect method (непрямий метод), за яким визначається **net cash flow from operating activities** (чистий грошовий потік від операційної діяльності).

Суб'єкти господарювання заохочуються до наведення в звітності грошових потоків від операційної діяльності із застосуванням прямого методу. Прямий метод надає інформацію, яка може бути корисною для оцінки майбутніх грошових потоків і яку не можна отримати із застосуванням непрямого методу.

Згідно з прямим методом, інформацію про основні класи валових надходжень грошових коштів і валових виплат грошових коштів можна отримати з облікових регістрів суб'єкта господарювання або шляхом коригування показників Звіту про сукупний дохід:

продаж;

собівартості продаж;

інших статей у звіті про сукупний дохід щодо:

(i) змін протягом періоду в запасах і операційній дебіторській та кредиторській заборгованостях;

(ii) інших негрошових статей;

(iii) інших статей для яких грошові впливи є інвестиційними чи фінансовими грошовими потоками (рис. 5.3).

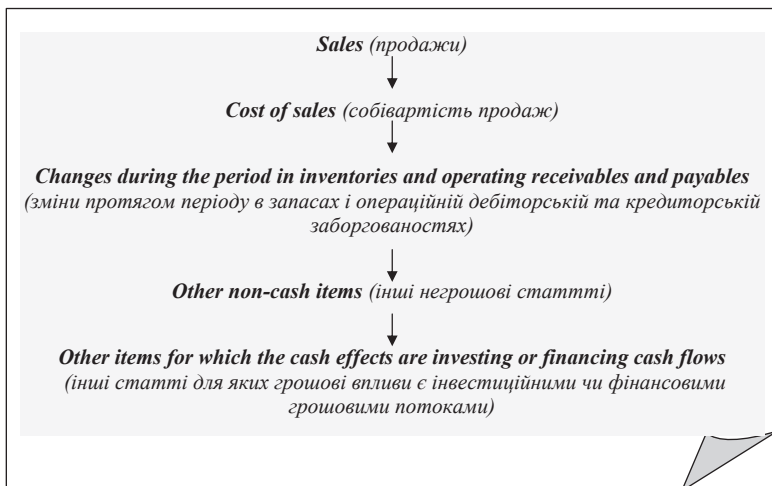

Рис. 5.3. Порядок коригування *Statement of comprehensive income* для визначення грошових потоків від операційної діяльності прямим методом згідно з IAS 7

Згідно з непрямим методом, чистий грошовий потік від операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку чи збитку відповідно до впливу:

(i) змін протягом періоду в запасах і дебіторській та кредиторській заборгованості від операційної діяльності;

(ii) негрошових статей, таких як амортизація, забезпечення, відстрочені податки, нереалізовані прибутки та збитки від обміну валют, нерозподілений прибуток від асоційованих підприємств;

(iii) всіх інших статей, для яких грошові впливи є інвестиційними чи фінансовими грошовими потоками (рис. 5.4).

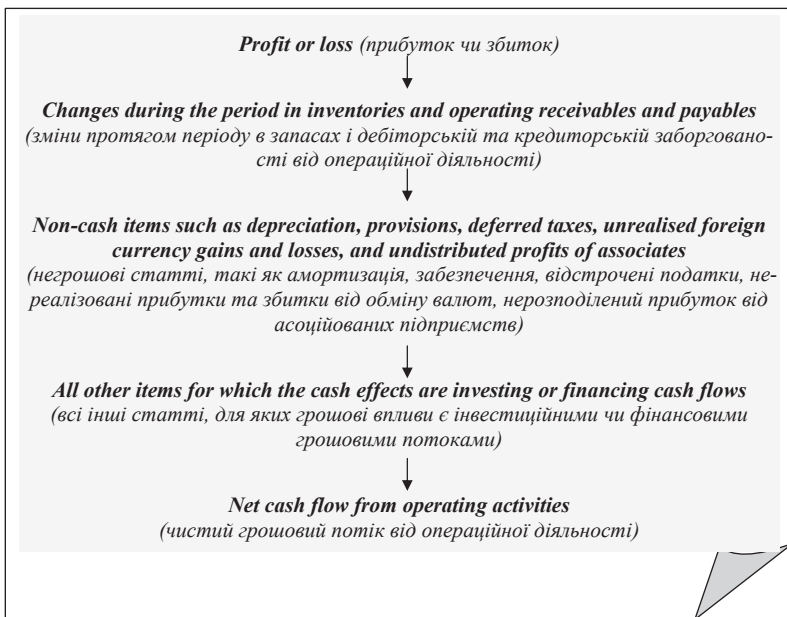

Рис. 5.4. Порядок коригування *Statement of comprehensive income* для визначення грошових потоків від операційної діяльності непрямим методом згідно з IAS 7

Альтернативним варіантом визначення чистого грошового потоку від операційної діяльності непрямим методом є відображення:

revenues and expenses (виручки і витрати), інформація про які розкрита у Звіті про сукупний дохід,

та змін протягом періоду в **inventories and operating receivables and payables** (запасах і операційній дебіторській та кредиторській заборгованостях).

Суб'єкт господарювання має звітувати про грошові потоки, що виникають від інвестиційної та фінансової діяльності, окремо про основні класи валових грошових надходжень і валових грошових виплат, за винятком звітування про деякі грошові потоки, які можна відобразити на *net basis* (нетто-основі).

На нетто-основі дозволяється відображати два види грошових потоків, що виникають від операційної, інвестиційної або фінансової діяльності:

(а) грошові надходження і виплати за дорученням клієнтів, коли грошові потоки відображають діяльність клієнта, а не діяльність суб'єкта господарювання;

(б) грошові надходження і виплати за статтями, згідно з якими оборот є швидким, суми великими, а строки погашення короткими (рис. 5.5).

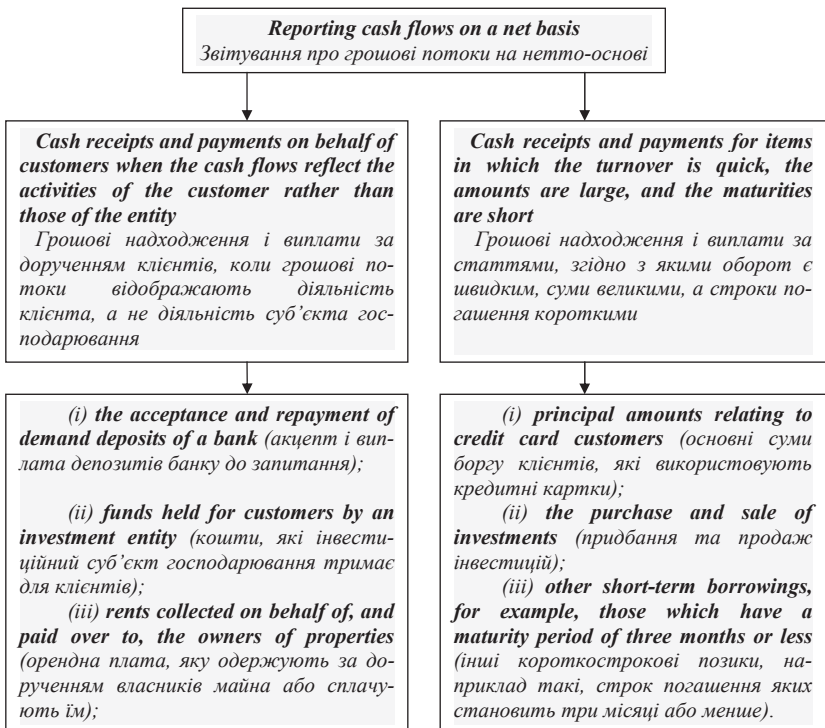

Рис. 5.5. Приклади грошових потоків, які можна подавати у *Statement of Cash Flows* на нетто-основі

Багато видів інвестиційної та фінансової діяльності не впливають прямо на поточні грошові потоки, незважаючи на те, що вони впливають на структуру капіталу та активів суб'єкта господарювання. Інвестиційні та фінансові операції, які не потребують використання грошових коштів або грошових еквівалентів, виключаються зі звіту про грошові потоки. Виключення негрошових операцій зі звіту про грошові потоки відповідає його меті, оскільки ці статті не відносяться до грошових потоків протягом поточного періоду. Такі операції розкриваються в інших фінансових звітах (рис. 5.6).

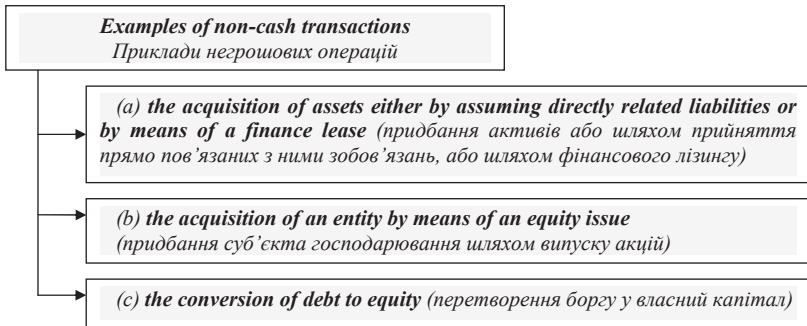

Рис. 5.6. Приклади негрошових операцій, що виключаються зі *Statement of Cash Flows*

Foreign currency cash flows (грошові потоки в іноземній валюті) відображаються у функціональній валюті звітності суб'єкта господарювання із застосуванням до суми в іноземній валюті такого курсу обміну функціональної валюти на іноземну валюту, що існував на дату грошового потоку. Грошові потоки іноземної дочірньої компанії перераховуються за курсом обміну функціональної валюти на іноземну валюту на дати грошових потоків.

Unrealised gains and losses arising from changes in foreign currency exchange rates (нереалізовані прибутки та збитки, які виникають від змін валютних курсів) не є грошовими потоками. Проте вплив змін валютного курсу на грошові кошти та грошові еквіваленти, які утримуються в іноземній валюті або підлягають виплаті в іноземній валюті, відображається в звіті про грошові потоки з метою узгодження грошових коштів та грошових еквівалентів на початок і кінець періоду. Ця сума подається окремо від грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності і включає курсові різниці, якщо вони були, у складі грошових потоків за курсом обміну валют на кінець періоду.

Суб'єкту господарювання слід розкривати компоненти грошових коштів і грошових еквівалентів та подавати узгодження сум у звіті про грошові потоки з еквівалентними статтями, наданими у звіті про фінансовий стан.

5.2. Зарубіжна практика складання Звіту про грошові потоки

Американські вимоги до складання *Statement of cash flows* (звіту про грошові потоки) не суперечать більшості вимог IAS 7. Починаючи з 1988 р., цей звіт відображає надходження і виплати грошових коштів та грошових еквівалентів в розрізі *operating activities, investing activities & financing activities*. Але поняття “*cash equivalents*” визначено як короткострокові високоліквідні інвестиції, що легко конвертуються в наперед відомі суми грошових коштів та строк погашення яких з моменту придбання є не більшим 3 місяців.

Загальноєвропейських вимог до звіту про грошові потоки не розроблено, а, наприклад, англійські вимоги є зовсім іншими за міжнародні. У Великобританії до грошових потоків відносять лише рух готівкових грошових коштів та депозитів у відповідних фінансових інститутах (банках), які можна отримати за вимогою в будь-який момент. При цьому, згідно з FRS 1 “*Cash flow statements*” грошові потоки слід класифікувати за 9 видами діяльності:

1. **Operating activity** (операційна діяльність) – це притоки та відтоки грошових коштів, пов’язані з операційною діяльністю.

2. **Dividends from joint ventures and associates** (дивіденди від спільних підприємств та асоційованих компаній) – відображають грошові потоки, пов’язані з надходженням дивідендів від участі у спільних підприємствах та асоційованих компаніях.

3. **Returns on investments and servicing of finance** (доходи від інвестицій та оплата фінансування) включають грошові потоки, пов’язані з надходженням відсотків і дивідендів від інвестицій, які не відображені в інших розділах, та виплатами відсотків та дивідендів за привілейованими акціями.

4. **Taxation** (оподаткування) потоки грошових коштів, пов’язані з податком на прибуток.

5. **Capital expenditures and financial instruments** (капітальні витрати та фінансові інвестиції), де відображають грошові потоки, пов’язані з придбанням та вибуттям непоточних активів, за виключенням тих, що відносяться до розділу “Придбання та вибуття”.

6. **Acquisitions and disposal** (придбання та вибуття) включає грошові потоки, пов’язані з придбанням / вибуттям частин бізнесу, інвестицій в асоційовані або дочірні компанії та спільні підприємства.

7. **Equity dividends paid** (виплачені дивіденди).

8. **Management of liquid resources** (управління ліквідними ресурсами) узагальнює інформацію про грошові потоки, пов’язані з придбанням або продажем високоліквідних інвестицій.

9. **Financing** (фінансування) відображає грошові потоки, пов’язані із залученням фінансування: надходження від випуску акцій, облігацій, векселів, отримання кредитів; виплати грошових коштів на викуп акцій, погашення облігацій, оплату основної суми заборгованості.

Проте, з врахуванням міжнародного впливу, англійські компанії, як правило, також застосовують вимоги IAS 7.

FASB більш однозначно і специфічно класифікує грошові надходження і виплати від отриманих та сплачених відсотків і дивідендів:

interest received та *interest payments, dividends received* трактуються як грошові потоки від операційної діяльності;

dividends payments трактують як грошові потоки від фінансової діяльності.

Разом з цим, американські стандарти, як і міжнародні, дозволяють складати розділ про грошові потоки від операційної діяльності прямим або непрямим методами, а розділи про грошові потоки від інвестиційної та фінансової діяльності – тільки прямим методом.

За **прямим методом** розкривають основні види грошових надходжень та грошових виплат. Теоретично інформацію про грошові потоки від операційної діяльності можна отримати з облікових регістрів, але практично це здійснюється шляхом корегування статей звіту про сукупний дохід “зверху вниз” за допомогою інформації звітів про фінансовий стан. Необхідність такого корегування обумовлена тим, що звіт про сукупний дохід складається на **accrual basis** (основі нарахувань), а не на **cash basis** (касовій основі). Для перетворення доходів і витрат у грошові потоки “негрошові” компоненти статей виключають у такому порядку:

(a) для визначення “**Cash receipts from sales** (грошових надходжень від продаж)” статтю “**Sales** (Вручка)” корегують на величину зміни рахунку “**Accounts receivable** (Рахунки до отримання)”;

(b) для визначення “**Cash receipts from interest and dividends** (грошових надходжень від відсотків та дивідендів)” статтю “**Interest and dividend income** (Дохід від відсотків та дивідендів)” корегують на зміни сальдо рахунків “**Interest receivable** (Відсотки до отримання)” і “**Dividend receivable** (Дивіденди до отримання)”;

(c) для визначення “**Cash payments for purchases** (грошових виплат на закупки)” статтю “**Cost of goods sold** (Собівартість проданих товарів)” корегують на зміни сальдо рахунків “**Inventories** (Занасу)” і “**Accounts payable** (Рахунки до оплати)”;

(d) для визначення “**Cash payments for operating expenses** (грошових виплат на операційні витрати)” статтю “**Operating expenses** (Операційні витрати)” корегують на зміни сальдо рахунків “**Prepaid expenses** (Витрати майбутніх періодів)”, “**Accrued liabilities** (Нараховані зобов’язання)” та “**Depreciation and other non-cash expenses** (Амортизацію та інші негрошові витрати)”;

(e) для визначення “**Cash payments for interest** (грошових виплат на відсотки)” статтю “**Interest Expenses** (Витрати на відсотки)” корегують на зміну сальдо “**Interest payable** (Відсотки до оплати)”;

(f) для визначення “**Cash payments for income taxes** (грошових виплат на податок на дохід)” статтю “**Income taxes** (Податок на дохід)” корегують на зміну сальдо рахунку “**Income taxes payable** (Податок на дохід до оплати)”;

(г) для визначення “**Other cash receipts** (інших грошових надходжень)” та “**Other cash payments** (інших грошових виплат)” індивідуально аналізують статті “**Other income and expenses** (Інші доходи і витрати)”.

Усі названі балансові рахунки відносяться до поточних активів або поточних зобов’язань. Оскільки балансовий рахунок “**Accounts receivable** (Рахунки до отримання)” має вигляд:

Accounts receivable (Рахунки до отримання)

Beginning Balance (Початкове сальдо)	Cash Receipts from Sales (Грошові надходження від продаж)
Sales (Виручка)	
Ending Balance (Кінцеве сальдо)	

то розрахунок грошових надходжень від продаж здійснюється таким чином:

$$\boxed{\text{Cash Receipts from Sales}} = \boxed{\text{Sales}} + \boxed{\text{Beginning Balance of Accounts receivables}} - \boxed{\text{Ending Balance of Accounts receivables}}$$

Грошові надходження від продаж = Виручка + Початкове сальдо рахунків до отримання – Кінцеве сальдо рахунків до отримання (5.1)

або

$$\boxed{\text{Cash Receipts from Sales}} = \boxed{\text{Sales}} \begin{matrix} + \\ - \end{matrix} \boxed{\text{Decrease (increase) in accounts receivable}}$$

Грошові надходження від продаж = Виручка +/- Зменшення (збільшення) рахунків до отримання (5.2)

Це означає, що у випадку зменшення сальдо дебіторської заборгованості на кінець року, суб’єкт господарювання отримав за рік більше грошових коштів, ніж величина виручки; якщо ж на кінець року сальдо дебіторської заборгованості збільшилось, то це означає, що суб’єкт господарювання отримав грошових коштів менше, ніж величина виручки.

Розрахунок грошових надходжень від отриманих відсотків і дивідендів здійснюється таким чином:

$$\boxed{\text{Cash Receipts from interest and dividends}} = \boxed{\text{Interest and dividends income}} \begin{matrix} + \\ - \end{matrix} \boxed{\text{Decrease (increase) in Interest receivable}} \begin{matrix} + \\ - \end{matrix} \boxed{\text{Decrease (increase) in Dividends receivable}}$$

Грошові надходження від відсотків та дивідендів = Доход від відсотків та дивідендів +/- Зменшення (збільшення) до отримання відсотків +/- Зменшення (збільшення) до отримання дивідендів (5.3)

Для розрахунку грошових виплат на закупку запасів корегування статті *Cost of goods sold* (Собівартість проданих товарів) здійснюється у два етапи з використанням балансових рахунків *Accounts payable* (Рахунки до оплати) та *Inventories* (Запаси), які мають вигляд:

Accounts payable (Рахунки до оплати)

Cash Payments for Purchases (Грошові виплати на закупки)	Beginning Balance (Початкове сальдо)
	Purchases (Закупки)
	Ending Balance (Кінцеве сальдо)

Звідси:

$$\boxed{\text{Cash Payments for Purchases}} = \boxed{\text{Purchases}} + \boxed{\text{Beginning Balance of Accounts payable}} - \boxed{\text{Ending Balance of Accounts payable}}$$

$$\text{Грошові виплати на закупки} = \text{Закупки} + \text{Початкове сальдо рахунків до оплати} - \text{Кінцеве сальдо рахунків до оплати} \quad (5.4)$$

Inventories (Запаси)

Beginning Balance (Початкове сальдо)	Cost of goods sold (Собівартість реалізації)
Purchases (Закупки)	
Ending Balance (Кінцеве сальдо)	

Звідси:

$$\boxed{\text{Purchases}} = \boxed{\text{Cost of goods sold}} - \boxed{\text{Beginning Balance of Inventories}} + \boxed{\text{Ending Balance of Inventories}}$$

$$\text{Закупки} = \text{Собівартість проданих товарів} - \text{Початкове сальдо запасів} + \text{Кінцеве сальдо запасів} \quad (5.5)$$

Підставляючи формулу (5.5) у формулу (5.4) отримуємо таку формулу визначення грошових виплат на закупку запасів:

$$\boxed{\text{Cash Payments for Purchases}} = \boxed{\text{Cost of goods sold}} \pm \boxed{\text{Increase (decrease) in Inventories}} \pm \boxed{\text{Decrease (increase) in Accounts payable}}$$

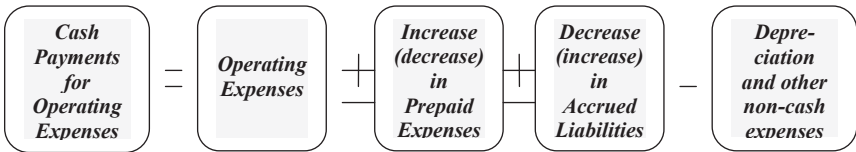
$$\text{Грошові виплати на закупки} = \text{Собівартість реалізації} \pm \text{Збільшення (зменшення) запасів} \pm \text{Зменшення (збільшення) рахунків до оплати} \quad (5.6)$$

Для розрахунку грошових виплат на операційні потреби корегування статті *Operating Expenses* (Операційні витрати) у звіті про сукупний дохід здійснюється у три етапи на:

prepaid expenses (витрати майбутніх періодів) – витрати, які оплачені, але не понесені;

accrued liabilities (нараховані зобов'язання) – витрати, які понесені, але не оплачені;

depreciation and other non-cash expenses (амортизацію та інші негрошові витрати) – витрати, які не потребують оплати.

Грошові виплати на операційні витрати = Операційні витрати +/- Збільшення (зменшення) витрат майбутніх періодів +/- Зменшення (збільшення) нарахованих зобов'язань - Амортизація та інші негрошові витрати (5.7)

Якщо грошові виплати на відсотки включаються до руху грошових коштів від операційної діяльності, то *Interest Expenses* (Витрати на відсотки) у звіті про сукупний дохід корегують на величину зміни сальдо рахунку *Interest payable* (Відсотки до оплати) таким чином:

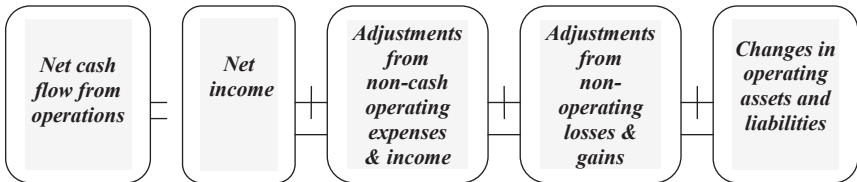
Грошові виплати на відсотки = Витрати на відсотки +/- Зменшення (збільшення) відсотків до оплати (5.8)

Для розрахунку грошових виплат на податок на дохід корегування *Income taxes* (Податок на дохід) у звіті про сукупний дохід здійснюється на величину зміни заборгованості з бюджетом таким чином:

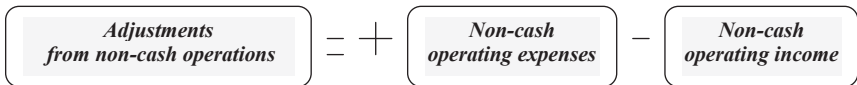
Грошові виплати на податок на дохід = Податок на дохід +/- Зменшення (збільшення) податку на дохід до оплати (5.9)

Якщо прямий метод передбачає трансформацію кожної статті звіту про сукупний дохід, то **непрямий метод** полягає у таких саме корегуваннях, але тільки одного показника – чистого прибутку, який позначають як **net income**, **net earnings** або **profit(loss)**. В результаті корегування чистого прибутку отримується показник **net cash flow from operations** (чистого грошового потоку від операційної діяльності). Такі корегування можуть бути згруповані у три групи:

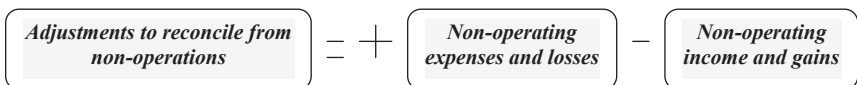
Чистий грошовий потік від операцій = Чистий прибуток +/- Корегування на негрошові операційні витрати і доходи +/- Корегування на неопераційні збитки та прибутки +/- Зміни операційних активів і зобов'язань (5.10)

Корегування чистого прибутку на операційні витрати і доходи, які не пов'язані з рухом грошових коштів (наприклад, витрат на амортизацію, сумнівні борги) здійснюють таким чином:

Корегування на негрошові операції = + Негрошові операційні витрати - Негрошові операційні доходи (5.11)

Корегування чистого прибутку на збитки та прибутки, які відображені у звіті про сукупний дохід, але відносяться до інвестиційної або фінансової діяльності (наприклад, прибуток від реалізації основних засобів) здійснюється таким чином:

Корегування на неопераційні доходи і витрати = + Неопераційні витрати і збитки - Неопераційні доходи і прибутки (5.12)

Корегування чистого прибутку на зміни операційних активів (за виключенням грошових коштів) і зобов'язань, у загальному вигляді таким чином:

$$\boxed{\text{Changes in operating assets and liabilities}} = \begin{matrix} + \\ - \end{matrix} \boxed{\text{Decrease (increase) in operating assets}} \begin{matrix} + \\ - \end{matrix} \boxed{\text{Increase (decrease) in operating liabilities}}$$

Зміни в операційних активах і зобов'язаннях = +/- Зменшення (збільшення) операційних активів +/- Збільшення (зменшення) операційних зобов'язань (5.13)

Іншими словами: зменшення операційних активів за період додається; збільшення операційних активів – вираховується; збільшення операційних зобов'язань – додається; зменшення операційних зобов'язань – вираховується.

Іноді зміни операційних активів та зобов'язань відображають більш згорнуто або навпаки більш розгорнуто. У випадку згортання відображають зміну **operating working capital** (операційного робочого капіталу), який є різницею між операційними активами і операційними зобов'язаннями.

У випадку розгорнутого подання, замість загальної зміни операційних активів відображають окремо зміни статей *Accounts receivable* (Рахунків до отримання), *Inventories (Зпасу)*, *Other receivable* (Інша дебіторська заборгованість); а замість загальної зміни операційних зобов'язань відображають зміни статей *Accounts payable* (Рахунки до оплати), *Short-term liabilities* (Короткострокові зобов'язання) тощо.

Економічна сутність таких розрахунків пояснимо на прикладі. Так, першим видом операційних активів є *Accounts receivable* (Рахунки до отримання). Збільшення рахунків до отримання означає, що виручка у звіті про сукупний дохід є більшою ніж отримані грошові кошти. Тому прибуток (аналогічно виручці) слід зменшити на таке збільшення. І навпаки зменшення рахунків до отримання означає, що прибуток (виручку) слід збільшити. Таке правило діє і для інших статей операційних активів.

Щодо операційних зобов'язань, то наприклад, збільшення заборгованості із заробітної плати означає, що на витрати віднесено більшу суму, ніж фактично виплачено грошових коштів. Тому до прибутку таке збільшення заборгованості додається. Це правило виконується і для інших статей операційних зобов'язань.

З розглянутих в даному підручнику звітах про грошові потоки американських та європейських корпорацій лише англійська *TESKO plc* подає розділ з операційної діяльності за прямим методом, але в дуже згорнутому вигляді (зразок 5.1). Усі інші корпорації подають цей розділ за непрямым методом. При цьому, корпорація *Nokia* подає зміну в операційних активах і зобов'язаннях згорнуто – як зміну чистого робочого капіталу (зразок 5.2), а усі інші корпорації навпаки розгорнуто – у розрізі статей рахунків до отримання, запасів, рахунків до оплати тощо (зразки 5.3-5.7).

Зразок 5.1

GROUP CASH FLOW STATEMENT of *TESKO plc*

<i>f million for the year ended 26 February 2011</i>	2011	2010
Cash flows from operating activities		
Cash generated from operations	5,366	5,947
Interest paid	(614)	(690)
Corporation tax paid	(760)	(512)
Net cash from operating activities	3,992	4,745
Cash flows from investing activities		
Acquisition of subsidiaries, net of cash acquired	(89)	(65)
Proceeds from sale of property, plant and equipment	1,906	1,820
Purchase of property, plant and equipment and investment property	(3,178)	(2,855)
Proceeds from sale of intangible assets	3	4
Purchase of intangible assets	(373)	(163)
Increase in loans to joint ventures	(219)	(45)
Decrease in loans to joint ventures	25	–
Investments in joint ventures and associates	(174)	(4)
Investments in short-term and other investments	(1,264)	(1,918)
Proceeds from sale of short-term investments	1,314	1,233
Dividends received	62	35
Interest received	128	81
Net cash used in investing activities	(1,859)	(1,877)
Cash flows from financing activities		
Proceeds from issue of ordinary share capital	98	167
Increase in borrowings	2,175	862
Repayment of borrowings	(4,153)	(3,601)
Repayment of obligations under finance leases	(42)	(41)
Dividends paid to equity owners	(1,081)	(968)
Dividends paid to non-controlling interests	(2)	(2)
Own shares purchased	(31)	(24)
Net cash from refinancing activities	(3,036)	(3,607)
Net decrease in cash and cash equivalents	(903)	(739)
Cash and cash equivalents at beginning of year	2,819	3,509
Effect of foreign exchange rate changes	(46)	49
Cash and cash equivalents at end of year	1,870	2,819

Зразок 5.2

CONSOLIDATED STATEMENTS OF CASH FLOWS of **NOKIA CORP**

<i>For the year ended December 31 in EURm</i>	2010	2009	2008
Cash flow from operating activities			
Profit attributable to equity holders of the parent	1 850	891	3 988
Adjustments, total	2 112	3 390	3 024
Change in net working capital	2 349	140	(2 546)
Cash generated from operations	6 311	4 421	4 466
Interest received	110	125	416
Interest paid	(235)	(256)	(155)
Other financial income and expenses, net	(507)	(128)	250
Income taxes paid, net	(905)	(915)	(1 780)
Net cash from operating activities	4 774	3 247	3 197
Cash flow from investing activities			
Acquisition of Group companies, net of acquired cash	(110)	(29)	(5 962)
Purchase of current available for sale investments, liquid assets	(8 573)	(2 800)	(669)
Purchase of investments at fair value through profit and loss, liquid assets	(646)	(695)	—
Purchase of noncurrent available for sale investments	(124)	(95)	(121)
Purchase of shares in associated companies	(33)	(30)	(24)
Additions to capitalized development costs	—	(27)	(131)
Proceeds from repayment and sale of long-term loans receivable	—	—	129
Proceeds from (+) / payment of (-) other long-term receivables	2	2	(1)
Proceeds from (+) / payment of (-) short-term loans receivable	(2)	2	(15)
Capital expenditures	(679)	(531)	(889)
Proceeds from disposal of shares in Group companies, net of disposed cash	(21)	—	—
Proceeds from disposal of shares in associated companies	5	40	3
Proceeds from disposal of businesses	141	61	41
Proceeds from maturities and sale of current available for sale investments, liquid assets	7 181	1 730	4 664
Proceeds from maturities and sale of investments at fair value through profit and loss, liquid assets	333	108	—
Proceeds from sale of noncurrent available for sale investments	83	14	10
Proceeds from sale of fixed assets	21	100	54
Dividends received	1	2	6
Net cash used in investing activities	(2 421)	(2 148)	(2 905)

Cash flow from financing activities			
Proceeds from stock option exercises	—	—	53
Purchase of treasury shares	1	—	(3 121)
Proceeds from long-term borrowings	482	3 901	714
Repayment of long-term borrowings	(6)	(209)	(34)
Proceeds from (+) / repayment of (-) short-term borrowings	131	(2 842)	2 891
Dividends paid	(1 519)	(1 546)	(2 048)
Net cash used in financing activities	(911)	(696)	(1 545)
Foreign exchange adjustment	224	(25)	(49)
Net increase (+) / decrease (-) in cash and cash equivalents	1 666	378	(1 302)
Cash and cash equivalents at beginning of period	5 926	5 548	6 850
Cash and cash equivalents at end of period	7 592	5 926	5 548
Cash and cash equivalents comprise of:			
Bank and cash	1 951	1 142	1 706
Current available for sale investments, cash equivalents	5 641	4 784	3 842

Корегування чистого прибутку на негрошові витрати і доходи подають загальною сумою корпорації *Nokia* (зразок 5.2) і *Duni* (зразок 5.3), усі інші компанії відображають таке корегування у розгорнутому вигляді: в частині амортизації основних засобів, амортизації нематеріальних активів, виснаження природних ресурсів, відстрочених податків, відстрочених доходів тощо (зразки 5.5-5.7).

Корегування чистого прибутку на неопераційні витрати і доходи, як правило, відображають в частині відсотків до отримання, відсотків до оплати, інших фінансових доходів і витрат (зразки 5.2-5.4) або чистою сумою (зразок 5.5).

По-різному зазначені компанії класифікують рух грошових активів від відсотків і дивідендів сплачених і отриманих. Так, *TESKO plc* класифікує:

interest paid – як операційну діяльність;

interest received, dividends received – як інвестиційну діяльність;

dividends paid – як фінансову діяльність.

Nokia і *Duni* класифікують:

interest paid, interest received – як операційну діяльність;

dividends received – як інвестиційну діяльність;

dividends paid – як фінансову діяльність.

TT electronic plc класифікує:

interest received – як інвестиційну діяльність;

interest paid, dividends paid – як фінансову діяльність.

Американські компанії окремо не відображають *Interest paid, Interest received, Dividends received*, а відображають лише *Dividends paid* в розділі фінансові діяльності. Отже, однозначно компанії класифікують лише *Dividends paid* як фінансову діяльність.

Cash flows from investing activities (грошові потоки від інвестиційної діяльності) відображають окремо і позначають як: *Purchase of investments* (Придбання інвестицій), *Proceeds from sale of investments* (Виручка від продажу інвестицій), *Purchase of property, plant and equipment* (Придбання нерухомості, споруд та устаткування), *Proceeds from sale of property, plant and equipment* (Виручка від продажу нерухомості, споруд та устаткування), *Purchase of intangible assets* (Придбання нематеріальних активів), *Proceeds from sale of intangible assets* (Виручка від продажу нематеріальних активів). Утім корпорації *Duni* і *CHEVRON* відобразили грошові потоки від інвестиційної діяльності на нетто-основі.

В зв'язку з тим, що операції з інвестиційної та фінансової діяльності рідко повторюються, ці розділи складають на підставі інформації з облікових регістрів, а потім здійснюється перевірка балансових рахунків.

Для визначення грошових надходжень і виплат від інвестиційної діяльності аналізують балансові рахунки: *Investments* (Інвестиції), *Buildings* (Будівлі), *Equipment* (Устаткування), *Land* (Земля), *Natural Resources* (Природні ресурси), *Intangible Assets* (Нематеріальні активи) тощо. До балансових рахунків, які пов'язані з грошовими потоками від інвестиційної діяльності, відносяться не лише рахунки довгострокових активів, але й рахунок короткострокових фінансових інвестицій.

Long-term Investments (Довгострокові інвестиції)

<i>Beginning Balance</i> (Початкове сальдо)	
<i>Purchases</i> (Придбання)	<i>Sales</i> (Продаж)
<i>Ending Balance</i> (Кінцеве сальдо)	

Short-term Investments (Короткострокові інвестиції)

<i>Beginning Balance</i> (Початкове сальдо)	
<i>Purchases</i> (Придбання)	<i>Sales</i> (Продаж)
<i>Ending Balance</i> (Кінцеве сальдо)	

Оскільки метою звіту про грошові потоки є відображення інформації про рух грошових коштів, при аналізі рахунків довгострокових активів слід виявляти лише операції придбання та продажу довгострокових активів за грошові кошти чи грошові еквіваленти:

Buildings (Будівлі)

<i>Beginning Balance</i> (Початкове сальдо)	
<i>Cash Purchases</i> (Грошове придбання)	<i>Cash Sales</i> (Грошовий продаж)
<i>Non-cash Purchases</i> (Негрошове придбання)	<i>Non-cash Sales</i> (Негрошовий продаж)
<i>Ending Balance</i> (Кінцеве сальдо)	

Зразок 5.3

CONSOLIDATED CASH FLOW STATEMENT of **DUNIAB**

<i>f million for the year ended 31 December 2010</i>	2010	2009
Cash flow from operating activities		
Operating income	436	488
Adjustments for items not included in cash flow	84	-12
Interest received	1	2
Interest paid	-9	-44
Paid income tax	-41	-72
Cash flow from operating activities before changes in working capital	471	362
Changes in working capital		
Increase (-)/decrease (+) in inventories	-83	146
Increase (-)/decrease (+) in accounts receivable	-74	58
Increase (-)/decrease (+) in receivables	-22	52
Increase (+)/decrease (-) in accounts payable	7	3
Increase (+)/decrease (-) in short-term liabilities	-3	5
Cash flow from operating activities	296	626
Cash flow used in investing activities		
Acquisition of tangible fixed assets	-240	-125
Sale of tangible fixed assets	3	4
Change in other long-term receivables	6	-9
Cash flow used in investing activities	-231	-130
Cash flow used in financing activities		
Dividends to shareholders	-117	-85
Net change, overdraft facilities	23	-36
Repayment of loans	-211	-1 756
Loans received	136	1 365
Cash flow used in financing activities	-169	-512
Cash flow for the year	-104	-16
Cash and cash equivalents, opening balance	230	249
Exchange rate differences, cash and cash equivalents	-4	-3
Cash and cash equivalents, closing balance	122	230

Зразок 5.4

CONSOLIDATED CASH FLOW STATEMENT of *TT electronic plc*

<i>f million for the year ended 31 December 2010</i>	2010	2009
Cash flows from operating activities		
Profit/(loss) for the year	25.9	(19.6)
Taxation	7.1	2.4
Net finance costs	4.5	5.7
Exceptional items	(4.5)	18.0
Profit on disposal of discontinued operations	(7.1)	–
Operating profit from discontinued operations before exceptional items	(0.7)	(0.1)
Operating profit from continuing operations before exceptional items	25.2	6.4
Depreciation of property, plant and equipment	21.2	24.1
Amortization of intangible assets	9.6	11.8
Other items	(0.8)	(5.6)
(Increase)/decrease in inventories	(6.0)	31.1
(Increase)/decrease in receivables	(15.2)	22.2
Increase/(decrease) in payables	26.2	(6.1)
Operating cash flow before exceptional payments	60.2	83.9
Special payments to pension funds	(3.2)	(2.2)
Exceptional restructuring costs	(5.0)	(9.6)
Net cash generated from operations	52.0	72.1
Income taxes paid	(7.0)	(5.3)
Net cash flow from operating activities	45.0	66.8
Cash flows from investing activities		
Interest received	0.2	0.2
Purchase of property, plant and equipment	(10.8)	(9.4)
Proceeds from sale of property, plant and equipment	1.7	5.7
Development expenditure	(6.0)	(6.9)
Purchase of other intangibles	(1.4)	–
Acquisition of subsidiary (net of cash acquired)	–	(1.0)
Net of cash in subsidiaries at date of disposal	21.7	–
Net cash flow from/(used) in investing activities	5.4	(11.4)
Cash flows from financing activities		
Issue of share capital	0.3	–
Interest paid	(2.9)	(4.0)
Repayment of borrowings	(86.5)	(17.6)
Proceeds from borrowings	59.1	2.9
Finance leases	(0.1)	(0.1)
Dividends paid by the Company	(1.2)	–
Net cash flow used in financing activities	(31.3)	(18.8)

Net increase in cash and cash equivalents	19.1	36.6
Cash and cash equivalents at beginning of year	24.5	(12.2)
Exchange differences	0.6	0.1
Cash and cash equivalents at end of year	44.2	24.5
Cash and cash equivalents comprise		
Cash at bank and in hand	44.8	24.7
Bank overdrafts	(0.6)	(0.2)

Cash flows from financing activities (грошові потоки від фінансової діяльності) відображають окремо і позначають як: *Proceeds from issue of ordinary share capital* (Виручка від випуску звичайного акціонерного капіталу), *Proceeds from borrowings* (Виручка від позик), *Purchase of treasury shares* (Викуп власних акцій), *Repayment of borrowings* (Виплата позик), *Repayment of obligations* (Виплата облігацій), *Dividends paid* (Сплачені дивіденди) тощо. Утім американські корпорації, як показують їх звіти, відображають грошові потоки від фінансової діяльності на нетто-основі (зразки 5.5-5.7).

Для визначення грошових надходжень і виплат від фінансової діяльності аналізують балансові рахунки власного капіталу, довгострокової заборгованості і короткострокових позик, оформлених облігаціями або векселями:

Common Stock (Прості акції)

<i>Purchases</i> (Придбання)	<i>Beginning Balance</i> (Початкове сальдо)
	<i>Sales</i> (Продаж)
	<i>Ending Balance</i> (Кінцеве сальдо)

Paid-in Capital in Excess of Par Value (Сплачений капітал понад номінальну вартість)

<i>Purchases</i> (Придбання)	<i>Beginning Balance</i> (Початкове сальдо)
	<i>Sales</i> (Продаж)
	<i>Ending Balance</i> (Кінцеве сальдо)

Bonds Payable (Облігації до оплати)

<i>Purchases</i> (Придбання)	<i>Beginning Balance</i> (Початкове сальдо)
	<i>Sales</i> (Продаж)
	<i>Ending Balance</i> (Кінцеве сальдо)

При аналізі рахунків для визначення грошових потоків від фінансової діяльності, як і при аналізі рахунків для визначення грошових потоків від інвестиційної діяльності, слід виявляти лише грошові операції. Так, якщо компанія випустила облігації в рахунок придбання основних засобів (тобто руху грошових коштів не відбулось), таку операцію не слід включати до звіту про грошові потоки.

Зразок 5.5

CASH FLOWS STATEMENTS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>Year Ended June 30 in million of dollars</i>	<i>2010</i>	<i>2009</i>	<i>2008</i>
Operations			
Net income	18,760	14,569	17,681
Adjustments to reconcile net income to net cash from operations:			
Depreciation, amortization, other noncash items	2,673	2,562	2,056
Stock-based compensation	1,891	1,708	1,479
Net recognized losses (gains) on investments	(208)	683	(572)
Excess tax benefits from stock-based compensation	(45)	(52)	(120)
Deferred income taxes	(220)	762	935
Deferral of unearned revenue	29,374	24,409	24,532
Recognition of unearned revenue	(28,813)	(25,426)	(21,944)
Changes in operating assets and liabilities:			
Accounts receivable	(2,238)	2,215	(1,569)
Other current assets	420	(422)	153
Other long-term assets	(223)	(273)	(98)
Other current liabilities	1,295	(3,371)	(748)
Other long-term liabilities	1,407	1,673	(173)
Net cash from operations	24,073	19,037	21,612
Financing			
Short-term borrowings (repayments), maturities of 90 days or less, net	(991)	1,178	0
Proceeds from issuance of debt, maturities longer than 90 days	4,167	4,796	0
Repayments of debt, maturities longer than 90 days	(2,986)	(228)	0
Common stock issued	2,311	579	3,494
Common stock repurchased	(11,269)	(9,353)	(12,533)
Common stock cash dividends paid	(4,578)	(4,468)	(4,015)
Excess tax benefits from stock-based compensation	45	52	120
Other	10	(19)	0
Net cash used in financing	(13,291)	(7,463)	(12,934)
Investing			
Additions to property and equipment	(1,977)	(3,119)	(3,182)
Acquisition of companies, net of cash acquired	(245)	(868)	(8,053)
Purchases of investments	(30,168)	(36,850)	(20,954)
Maturities of investments	7,453	6,191	2,597
Sales of investments	15,125	19,806	25,132
Securities lending payable	(1,502)	(930)	(127)
Net cash used in investing	(11,314)	(15,770)	(4,587)
Effect of exchange rates on cash and cash equivalents	(39)	(67)	137
Net change in cash and cash equivalents	(571)	(4,263)	4,228
Cash and cash equivalents, beginning of period	6,076	10,339	6,111
Cash and cash equivalents, end of period	\$ 5,505	\$ 6,076	\$ 10,339

Зразок 5.6

CONSOLIDATED STATEMENT OF CASH FLOWS of *CHEVRON CORP.*

<i>Year Ended December 31, in million of dollars</i>	<i>2010</i>	<i>2009</i>	<i>2008</i>
Operating Activities			
Net Income	19,136	10,563	24,031
Depreciation, depletion and amortization	13,063	12,110	9,528
Dry hole expense	496	552	375
Distributions less than income from equity affiliates	(501)	(103)	(440)
Net before-tax gains on asset retirements and sales	(1,004)	(1,255)	(1,358)
Net foreign currency effects	251	466	(355)
Deferred income tax provision	559	467	598
Net decrease (increase) in operating working capital	76	(2,301)	(1,673)
Increase in long-term receivables	(12)	(258)	(161)
Decrease (increase) in other deferred charges	48	201	(84)
Cash contributions to employee pension plans	(1,450)	(1,739)	(839)
Other	697	670	10
Net Cash Provided by Operating Activities	31,359	19,373	29,632
Investing Activities			
Capital expenditures	(19,612)	(19,843)	(19,666)
Proceeds and deposits related to asset sales	1,995	2,564	1,491
Net purchases of time deposits	(2,855)	—	—
Net (purchases) sales of marketable securities	(49)	127	483
Repayment of loans by equity affiliates	338	336	179
Net (purchases) sales of other short-term investments	(732)	244	432
Net Cash Used for Investing Activities	(20,915)	(16,572)	(17,081)
Financing Activities			
Net (payments) borrowings of short-term obligations	(212)	(3,192)	2,647
Proceeds from issuances of long-term debt	1,250	5,347	—
Repayments of long-term debt and other financing obligations	(156)	(496)	(965)
Cash dividends – common stock	(5,674)	(5,302)	(5,162)
Distributions to non-controlling interests	(72)	(71)	(99)
Net (purchases) sales of treasury shares	(306)	168	(6,821)
Net Cash Used for Financing Activities	(5,170)	(3,546)	(10,400)
Effect of Exchange Rate Changes on Cash and Cash Equivalents	70	114	(166)
Net Change in Cash and Cash Equivalents	5,344	(631)	1,985
Cash and Cash Equivalents at January 1	8,716	9,347	7,362
Cash and Cash Equivalents at December 31	14,060	8,716	9,347

Зразок 5.7

CASH FLOWS STATEMENTS of *GENERAL ELECTRIC CORPORATION*

<i>For the year ended December 31 in million of dollars</i>	2010	2009	2008
CASH FLOWS—OPERATING ACTIVITIES			
Net earnings	\$ 12,179	\$ 11,225	\$ 18,051
Less net earnings attributable to noncontrolling interests	535	200	641
Net earnings attributable to the Company	11,644	11,025	17,410
(Earnings) loss from discontinued operations	979	(82)	617
Adjustments to reconcile net earnings attributable to the Company to cash provided from operating activities			
Depreciation and amortization of property, plant and equipment	10,013	10,619	11,481
Deferred income taxes	1,046	(2,793)	(1,282)
Decrease (increase) in GE current receivables	(126)	3,273	(24)
Decrease (increase) in inventories	342	1,101	(719)
Increase (decrease) in accounts payable	805	(439)	(1,063)
Increase (decrease) in GE progress collections	(1,177)	(500)	2,827
Provision for losses on GECS financing receivables	7,191	10,627	7,233
All other operating activities	5,075	(8,433)	11,214
Cash from (used for) operating activities—continuing operations	35,792	24,398	47,694
Cash from (used for) operating activities—discontinued operations	331	19	959
Cash from (used for) operating activities	36,123	24,417	48,653
CASH FLOWS—INVESTING ACTIVITIES			
Additions to property, plant and equipment	(9,800)	(8,634)	(16,010)
Dispositions of property, plant and equipment	7,208	6,478	10,954
Net decrease (increase) in GECS financing receivables	25,010	42,917	(17,143)
Proceeds from sales of discontinued operations	2,510	—	5,423
Proceeds from principal business dispositions	3,062	9,978	4,986
Payments for principal businesses purchased	(1,212)	(7,842)	(28,110)
Capital contribution from GE to GECS	—	—	—
All other investing activities	7,703	(2,070)	6,168
Cash from (used for) investing activities—continuing operations	34,481	40,827	(33,732)
Cash from (used for) investing activities—discontinued operations	(2,045)	1,551	(1,036)
Cash from (used for) investing activities	32,436	42,378	(34,768)

Продовження зразку 5.7

<i>For the year ended December 31 in million of dollars</i>	2010	2009	2008
CASH FLOWS—FINANCING ACTIVITIES			
Net increase (decrease) in borrowings (maturities of 90 days or less)	(1,228)	(26,115)	(48,511)
Net increase (decrease) in bank deposits	4,603	(3,784)	20,623
Newly issued debt (maturities longer than 90 days)	47,642	82,838	116,624
Repayments and other reductions (maturities longer than 90 days)	(100,154)	(85,016)	(68,993)
Proceeds from issuance of preferred stock and warrants	—	—	2,965
Proceeds from issuance of common stock	—	—	12,006
Net dispositions (purchases) of GE shares for treasury	(1,263)	623	(1,249)
Dividends paid to shareowners	(4,790)	(8,986)	(12,408)
Capital contribution from GE to GECS	—	—	—
Purchases of subsidiary shares from non-controlling interests	(2,633)	—	—
All other financing activities	(3,647)	(3,204)	(1,862)
Cash from (used for) financing activities—continuing operations	(61,470)	(43,644)	19,195
Cash from (used for) financing activities—discontinued operations	(116)	131	(59)
Cash from (used for) financing activities	(61,586)	(43,513)	19,136
Effect of exchange rate changes on cash and equivalents	(333)	795	(685)
Increase (decrease) in cash and equivalents	6,640	24,077	32,336
Cash and equivalents at beginning of year	72,444	48,367	16,031
Cash and equivalents at end of year	79,084	72,444	48,367
Less cash and equivalents of discontinued operations at end of year	126	1,956	255
Cash and equivalents of continuing operations at end of year	\$ 78,958	\$ 70,488	\$ 48,112
SUPPLEMENTAL DISCLOSURE OF CASH FLOWS INFORMATION			
Cash paid during the year for interest	(17,132)	(19,601)	(25,853)
Cash recovered (paid) during the year for income taxes	(2,671)	(2,535)	(3,237)

У Російській Федерації, згідно Положенню з бухгалтерського обліку 23 “Звіт про рух грошових коштів”, комерційні організації складають *Отчет о движении денежных средств*, в якому відображають грошові потоки від поточних, інвестиційних та фінансових операцій.

До грошових потоків відносять виплати і надходження в організацію грошових коштів та грошових еквівалентів. Грошовими еквівалентами є високоліквідні фінансові вкладення, які можуть бути легко обернуті в заздалегідь відому суму грошових коштів і які підлягають незначному ризику зміни вартості (наприклад, відкриті в кредитних організаціях депозити до затребування).

Грошові потоки організації от операцій, пов’язаних з виконання звичайної діяльності організації, що приносить виручку, класифікують як грошові потоки від поточних операцій. Інформація про грошові потоки від поточних операцій відображає рівень забезпеченості організації грошовими коштами, достатніми для погашення кредитів, підтримання діяльності організації на рівні діючих обсягів виробництва, виплати дивідендів і нових інвестицій без залучення зовнішніх джерел фінансування. Ця інформація забезпечує основу для прогнозування майбутніх грошових потоків від поточних операцій.

Грошові потоки організації від операцій, пов’язаних з придбанням, створенням або вибуттям необоротних активів організації, класифікуються як грошові потоки від інвестиційних операцій. Інформація про грошові потоки від інвестиційних операцій відображає рівень витрат організації, які здійснені для придбання або створення необоротних активів, що забезпечують грошові надходження в майбутньому.

Грошові потоки організації від операцій, пов’язаних з залученням організацією фінансування на борговій або частковій участі, що призводять до зміни величини і структури капіталу та позикових коштів організації, класифікуються як грошові потоки від фінансових операцій. Інформація про грошові потоки від фінансових операцій забезпечує основу для прогнозування вимог кредиторів і акціонерів до майбутніх грошових потоків організації, а також майбутніх потреб організації до залучення боргового та часткового фінансування.

Форма *Отчета о движении денежных средств*, як і форми інших бухгалтерських звітів в РФ в липні 2011 році була вдосконалена (зразки 5.8-5.9). У новій формі цього звіту було зменшено кількість рядків. Було змінено класифікацію сплачених і отриманих відсотків і дивідендів. Починаючи з 2011 року російські комерційні організації класифікуватимуть:

сплачені відсотки за борговими зобов’язаннями – як грошовий потік від поточної діяльності;

отримані відсотки і дивіденди за фінансовими вкладеннями – як грошовий потік від інвестиційної діяльності;

сплачені дивіденди – як грошовий потік від фінансової діяльності.

Особливістю *Отчета о движении денежных средств* в РФ є складання усіх розділів, у тому числі з грошових потоків від поточної діяльності, прямим методом.

Зразок 5.8

ОАО «ГАЗПРОМ» ФИНАНСОВЫЙ ОТЧЕТ 2010

ОТЧЕТ О ДВИЖЕНИИ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ
за 2010 год

Организация	ОАО «Газпром»	Форма № 4 по ОКУД	Коды		
Идентификационный номер налогоплательщика		Дата (год, месяц, число)	31	12	2010
Вид деятельности	оптовая торговля	по ОКПО	00040778		
Организационно-правовая форма/форма собственности	открытое акционерное общество	ИНН	7736 050 003		
Единица измерения: тыс. руб		по ОКВЭД	51		
		по ОКОПФ/ОКФС	47	31	
		по ОКЕИ	384		

Показатель		За отчетный период	За аналогичный период предыдущего года
наименование	код		
1	2	3	4
Остаток денежных средств на начало отчетного года	100	61 198 478	73 477 438
Движение денежных средств по текущей деятельности			
Поступило денежных средств - всего	110	5 607 166 218	5 057 791 203
выручка от продажи товаров, продукции, работ и услуг	111	3 324 350 050	2 955 548 318
выручка от продажи иного имущества	112	1 998 863 546	2 025 344 551
в т.ч. от продажи валюты	113	1 977 876 452	2 020 270 451
авансы, полученные от покупателей	114	130 579 003	9 783 701
прочие доходы	117	153 373 619	67 114 633
Направлено денежных средств - всего	120	(4 581 516 586)	(4 436 009 197)
на оплату приобретенных товаров, работ, услуг, сырья и иных оборотных активов	150	(1 794 020 900)	(1 778 884 271)
на оплату труда	160	(15 491 257)	(10 215 051)
на выплату дивидендов, процентов	170	(53 585 133)	(8 754 026)
на расчеты по налогам и сборам	180	(236 733 312)	(103 716 577)
на таможенные пошлины	183	(258 358 872)	(414 950 443)
отчисления в гос.внебюджетные фонды	190	(2 229 755)	(1 371 888)
на выдачу авансов	191	(131 912 450)	(26 966 331)
на прочие расходы	192	(2 089 184 907)	(2 091 150 610)
в т.ч. на продажу валюты	193	(1 987 658 583)	(1 953 470 196)
Чистые денежные средства от текущей деятельности	199	1 025 649 632	621 782 006

Продовження зразку 5.8

1	2	3	4
Движение денежных средств по инвестиционной деятельности			
Поступило денежных средств - всего	200	152 788 206	209 278 969
Выручка от продажи объектов основных средств и иных внеоборотных активов	210	264 636	78 354
Выручка от продажи ценных бумаг и иных финансовых вложений	220	48 716 666	21 577
Полученные дивиденды	230	43 259 270	89 302 582
Полученные проценты	240	4 008 962	17 714 359
Поступления от погашения займов, предоставленных другим организациям	250	55 238 683	98 989 111
Погашение ценных бумаг и иных финансовых вложений	257	1 299 989	3 172 986
Направлено денежных средств - всего	270	(960 463 033)	(864 450 540)
Приобретение дочерних организаций	280	(88 235 662)	(235 194 665)
Приобретение объектов основных средств, доходных вложений в материальные ценности и материальных активов	290	(866 653)	(1 347 864)
Приобретение финансовых вложений	300	(35 707 096)	(57 838 521)
Займы, предоставленные другим организациям	310	(36 753 935)	(43 625 703)
Направлено на расчеты по кап.строительству	325	(694 177 540)	(494 148 583)
Прочие выплаты, перечисления	330	(104 722 147)	(32 295 204)
Чистые денежные средства от инвестиционной деятельности	340	(807 674 827)	(655 171 571)
Движение денежных средств по финансовой деятельности			
Поступило денежных средств- всего	350	125 647 558	433 078 161
Поступления от эмиссии акций или иных долевых бумаг	351	-	-
Поступления от займов и кредитов, предоставленных другими организациями	352	125 647 558	433 078 161
Прочие поступления	353	-	-
Направлено денежных средств - всего	360	(197 109 099)	(411 477 431)
Погашение займов и кредитов (без процентов)	361	(192 109 099)	(401 477 431)
Погашение обязательств по фин.аренде	362	-	-
Прочие выплаты, перечисления	364	(5 000 000)	(10 000 000)
Чистые денежные средства от финансовой деятельности	370	(71 461 541)	21 600 730
Чистое увеличение (уменьшение) денежных средств и их эквивалентов	380	146 513 264	(11 788 835)
Остаток денежных средств на конец отчетного периода	400	207 711 742	61 688 603
Величина влияния изменений курса иностранной валюты по отношению к рублю	401	(6 977 491)	1 927 149

Зразок 5.9 Форма Отчета о движении денежных средств РФ с 2011 года

Наименование показателя	За _____ 20__ г.	За _____ 20__ г.
Движение денежных средств по текущей деятельности		
Поступило денежных средств – всего		
в том числе:		
от продажи продукции, товаров, работ и услуг		
арендные платежи, лицензионные платежи, гонорары, комиссионные платежи и пр.		
прочие поступления		
Направлено денежных средств - всего	()	()
в том числе:		
на оплату товаров, работ, услуг	()	()
на оплату труда	()	()
на выплату процентов по долговым обязательствам	()	()
на расчеты по налогам и сборам	()	()
на прочие выплаты, перечисления	()	()
Результат движения денежных средств от текущей деятельности		
Движение денежных средств по инвестиционной деятельности		
Поступило денежных средств – всего		
в том числе:		
от продажи объектов основных средств и иного имущества		
дивиденды, проценты по финансовым вложениям		
прочие поступления		
Направлено денежных средств – всего	()	()
в том числе:		
на приобретение объектов основных средств (включая доходные вложения в материальные ценности) и нематериальных активов	()	()
на финансовые вложения	()	()
на прочие выплаты, перечисления	()	()
Результат движения денежных средств от инвестиционной деятельности		
Движение денежных средств по финансовой деятельности		
Поступило денежных средств – всего		
в том числе:		
кредитов и займов		
бюджетных ассигнований и иного целевого финансирования		
вкладов участников		
другие поступления		
Направлено денежных средств – всего	()	()
в том числе:		
на погашение кредитов и займов	()	()
на выплату дивидендов	()	()
на прочие выплаты, перечисления	()	()
Результат движения денежных средств от финансовой деятельности		
Результат движения денежных средств за отчетный период		
Остаток денежных средств на начало отчетного периода		
Остаток денежных средств на конец отчетного периода		
Величина влияния изменений курса иностранной валюты по отношению к рублю		

Терміни і поняття

- cash* (грошові кошти)
cash in hand (готівкові гроші)
demand deposits (депозити до запитання)
bank overdraft (банківський овердрафт)
operating activities (операційна діяльність)
investing activities (інвестиційна діяльність)
financing activities (фінансова діяльність)
amount of cash flows arising from operating activities (сума грошових потоків від операційної діяльності)
cash flows arising from investing activities (грошові потоки, що виникають від інвестиційної діяльності)
cash flows arising from financing activities (грошові потоки, що виникають від фінансової діяльності)
net cash flow from operating activities (чистий грошовий потік від операційної діяльності).
classes of gross cash receipts and gross cash payments (основні класи валових грошових надходжень та валових грошових виплат)
foreign currency cash flows (грошові потоки в іноземній валюті)
unrealized gains and losses arising from changes in foreign currency exchange rates (нереалізовані прибутки та збитки, які виникають від змін валютних курсів)
accrual basis (основа нарахувань)
cash basis (касова основа)
cash receipts from sales (грошові надходження від продажів)
cash receipts from interest and dividends (грошові надходження від відсотків та дивідендів)
cash payments for purchases (грошові виплати на закупки)
cash payments for operating expenses (грошові виплати на операційні витрати)
cash payments for interest (грошові виплати на відсотки)
cash payments for income taxes (грошові виплати на податок з доходу)
examples of non-cash transactions (приклади негрошових операцій)
adjustments from non-cash operating expenses & income (корегування на негрошові операційні витрати і доходи)
adjustments from non-operating losses & gains (коригування на неопераційні збитки і прибутки)
changes in operating assets and liabilities (зміни в операційних активах і зобов'язаннях)
operating working capital (операційний робочий капітал)
proceeds from sale of investments (виручка від продажу інвестицій)
purchase of property, plant and equipment (придбання нерухомості, споруд та устаткування)
proceeds from sale of property, plant and equipment (виручка від продажу нерухомості, споруд та устаткування)
purchase of intangible assets (придбання нематеріальних активів)
proceeds from sale of intangible assets (виручка від продажу нематеріальних активів)
proceeds from issue of ordinary share capital (виручка від випуску звичайного акціонерного капіталу)
proceeds from borrowings (виручка від позик)
purchase of treasury shares (вкуп власних акцій)
repayment of borrowings (вплата позик)
repayment of obligations (вплата облігацій)
dividends paid (сплачені дивіденди)

Контрольні питання

1. Мета та користувачі звіту про грошові потоки.
2. Міжнародне визначення грошових потоків.
3. Міжнародне визначення грошових еквівалентів.
4. Міжнародне визначення операційної діяльності.
5. Міжнародне визначення інвестиційної діяльності.
6. Міжнародне визначення фінансової діяльності.
7. Відображення сплачених дивідендів у Звіт про грошові потоки.
8. Відображення сплачених відсотків у Звіті про грошові потоки.
9. Відображення отриманих відсотків та отриманих дивідендів у Звіті про грошові потоки.
10. Відображення податків на дохід у Звіті про грошові потоки.
11. Основні види валових грошових надходжень від операційної діяльності.
12. Основні види валових грошових виплат від операційної діяльності.
13. Приклади грошових надходжень від інвестиційної діяльності.
14. Приклади грошових виплат від інвестиційної діяльності.
15. Приклади грошових надходжень від фінансової діяльності.
16. Приклади грошових виплат від фінансової діяльності.
17. Прямий метод подання інформації про грошові потоки від операційної діяльності у Звіті про грошові потоки.
18. Непрямий метод подання інформації про грошові потоки від операційної діяльності у Звіті про грошові потоки.
19. Приклади не грошових статей для корегування прибутку (збитку) від операційної діяльності за непрямим методом складання Звіту про грошові потоки.
20. Види грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, які дозволяється відображати у Звіті про грошові потоки на нетто-основі.
21. Приклади негрошових операцій від інвестиційної та фінансової діяльності.
22. Відображення грошових потоків в іноземній валюті.
23. Особливості Звіту про грошові потоки країн ЄС.
24. Особливості Звіту про рух грошових коштів РФ.

Тести для самоконтролю

1. За міжнародними стандартами “*cash flows*” – це притоки і відтоки ...
(a) грошової готівки (b) грошової готівки та депозитів до запитання
(c) грошових еквівалентів (d) грошових коштів та грошових еквівалентів
2. За міжнародними стандартами “*cash equivalents*” – це короткострокові ...
(a) неліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у невідомі суми грошових коштів, і яким притаманний незначний ризик зміни вартості
(b) високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у невідомі суми грошових коштів і яким притаманний значний ризик зміни вартості;
(c) високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний значний ризик зміни вартості;
(d) немає правильної відповіді
3. Придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є грошовими еквівалентами, є:
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді
4. Діяльність, яка спричинює зміни розміру та складу власного і запозиченого капіталу суб'єкта господарювання, є
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді
5. Грошові потоки, пов'язані зі змінами поточних активів (за виключенням грошових коштів і грошових еквівалентів) і поточних зобов'язань (за виключенням короткострокових кредитів) є
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді
6. Ключовим показником звіту про грошові потоки є “*amount of cash flows arising from...*”
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді
7. Згідно з IAS 7 “*cash payments to acquire property, plant and equipment, intangibles and other long-term assets*” є:
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді
8. Згідно з IAS 7 “*cash proceeds from issuing shares or other equity instruments*” є:
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді
9. Згідно з IAS 7 “*cash receipts from royalties, fees, commissions and other revenue*” є:
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді
10. Згідно з IAS 7 “*cash repayments of amounts borrowed*” є:
(a) *operating activities* (b) *investing activities*
(c) *financing activities* (d) немає правильної відповіді

11. Згідно з IAS 7 “cash payments to suppliers for goods and services” є:
 (a) operating activities (b) investing activities
 (c) financing activities (d) немає правильної відповіді
12. Згідно з IAS 7 “cash payments to acquire equity or debt instruments of other entities and interests in joint ventures” є:
 (a) operating activities (b) investing activities
 (c) financing activities (d) немає правильної відповіді
13. Згідно з IAS 7 “cash receipts from the sale of goods and the rendering of services” є:
 (a) operating activities (b) investing activities
 (c) financing activities (d) немає правильної відповіді
14. Згідно з IAS 7 “cash payments by a lessee for the reduction of the outstanding liability relating to a finance lease” є:
 (a) operating activities (b) investing activities
 (c) financing activities (d) немає правильної відповіді
15. Згідно з IAS 7 “the acquisition of an entity by means of an equity issue” є грошовим потоком від:
 (a) operating activities (b) investing activities
 (c) financing activities (d) немає правильної відповіді
16. Згідно з IAS 7 “the conversion of debt to equity” є грошовим потоком від:
 (a) operating activities (b) investing activities
 (c) financing activities (d) немає правильної відповіді
17. Згідно з IAS 7 “unrealized gains and losses arising from changes in foreign currency exchange rates” є грошовим потоком від:
 (a) operating activities (b) investing activities
 (c) financing activities (d) немає правильної відповіді
18. Метод, за яким у звіті про грошові потоки розкривається інформація про “major classes of gross cash receipts and gross cash payments” є:
 (a) indirect method (b) direct method
 (c) equation method (d) variable method
19. Метод, за яким чистий грошовий потік від операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку чи збитку, є:
 (a) indirect method (b) direct method
 (c) equation method (d) variable method
20. Згідно з IAS 7 грошові потоки в іноземній валюті:
 (a) не відображають у звіті про грошові потоки (b) відображають у звіті про грошові потоки в іноземній валюті
 (c) відображають у звіті про грошові потоки у функціональній валюті (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 d	2 d	3 b	4 c	5 a	6 a	7 b	8 c	9 a	10 c
11 a	12 b	13 a	14 c	15 d	16 d	17 d	18 b	19 a	20 c

Практичні завдання

Exercise 5.1. Компанія Flail Ltd розпочала фінансовий рік 1 січня 2010 р.

General Journal (Головний журнал)

№	Зміст господарських операцій за рік	Сума
1	Отримано довгострокову позику	21 000
2	Реалізовано акції	35 000
3	Придбано і оплачено необоротні активи	21 000
4	Придбано товари, у т.ч. на кінець року залишились неоплаченими	19 500 2 550
5	Нараховано заробітну плату до виплати, у т.ч. на кінець року залишилась невиплаченою	10 500 750
6	Сплачено відсотки за позику	2 100
7	Погашено частину позики	5 250
8	Реалізовано продукцію, у т.ч. на кінець року залишилась неоплаченою	29 400 900
9	Отримано відсотки за вкладом у банку	75
10	Оголошено виплатити дивіденди	4 000

Потрібно:

скласти Cash flow statement for the year ended 31 December 2011.

Exercise 5.2. Менеджери компанії Flail Ltd отримали таку інформацію про очікуваний рух грошових коштів на наступний рік:

Планові операції у 2011 році

№	Зміст запланованих господарських операцій	Сума
1	Придбання за гроші необоротних активів	3 000
2	Придбання товарів у постачальників, у т.ч. кредиторська заборгованість на кінець планованого року	18 750 4 125
3	Нараховано до виплати заробітну плату, у т.ч. заборгованість на кінець планованого року	11 250 600
4	Сплачено відсотки за позику	1 575
5	Виручка, у т.ч. дебіторська заборгованість на кінець планованого року	36 000 450
6	Отримано відсотки від банківського вкладу	150
7	Погашено частину позики	5 250
8	Виплачено дивіденди за минулий рік	4 000
9	Оголошено дивіденди	5 000
10	Сплачено податок на прибуток	2300

Потрібно:

підготувати Cash budget (прогноз руху грошових коштів) на 2011 рік з урахуванням інформації 2010 року.

РОЗДІЛ 6

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ

6.1. Горизонтальний і вертикальний аналіз фінансових звітів

6.2. Коефіцієнтний аналіз фінансових звітів

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- зарубіжні методики горизонтального і вертикального аналізу фінансових звітів суб'єктів господарювання;
- найпоширені зарубіжні коефіцієнти аналізу фінансових звітів;

а також УМІТИ:

- визначати та аналізувати ключові показники віддачі інвестицій суб'єктів господарювання;
- визначати та аналізувати показники короткострокової ліквідності суб'єктів господарювання;
- визначати та аналізувати показники фінансової стійкості суб'єктів господарювання;
- визначати та аналізувати показники вартості корпорацій.

6.1. Горизонтальний і вертикальний аналіз фінансових звітів

Інвестори і кредитори при прийнятті рішень щодо здійснення інвестицій або надання позики здійснюють оцінку поточного фінансового стану, результатів діяльності корпорації та перспектив її розвитку. При цьому, інвесторів більше цікавлять результати діяльності компанії та її потенційна прибутковість, оскільки від цього залежать сума дивідендів та ринкова вартість акцій корпорації; кредиторів більше цікавить потенційна спроможність компанії погашати свої зобов'язання; а менеджерів – ефективність управління.

Метою фінансового аналізу є перетворення даних фінансових звітів в інформацію, яка містить висновки щодо тенденцій та перспектив розвитку компанії. Аналіз фінансових звітів виконують у формі горизонтального аналізу, вертикального аналізу та коефіцієнтного аналізу.

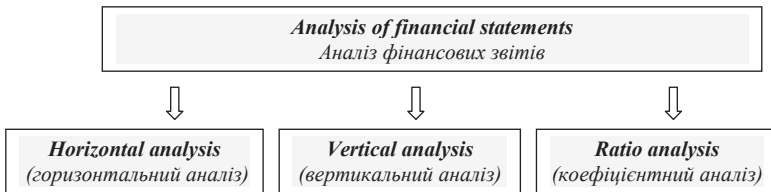

Рис. 6.1. Методи аналізу фінансових звітів

Horizontal analysis (горизонтальний аналіз) передбачає вивчення динаміки змін статей фінансових звітів у вартісному і відносному вимірі у вигляді абсолютного приросту і темпу приросту показників за рік:

$$\text{Абсолютний приріст} = \text{Звітний показник} - \text{Базовий показник} \quad (6.1)$$

$$\text{Темп приросту} = \frac{\text{Звітний показник} - \text{Базовий показник}}{\text{Базовий показник}} \cdot 100\% \quad (6.2)$$

Різновидом горизонтального аналізу, що дозволяє зробити довгостроковий моніторинг діяльності компанії, є **trend analysis** (трендовий аналіз), за яким визначають темпи зростання показників (виручки, чистого прибутку, прибутку на одну акцію, дивідендів на одну акцію) за декілька років порівняно з першим базовим роком у формі індексів:

$$\text{Темп зростання} = \frac{\text{Звітний показник}}{\text{Базовий показник}} \cdot 100\% \quad (6.3)$$

Традиційним є здійснення горизонтального аналізу двох фінансових звітів – Звіту про фінансовий стан і Звіту про сукупний дохід. Їх горизонтальний аналіз відображає не тільки розміри змін основних елементів фінансових звітів, але й напрямок та причини цих змін.

Так, наприклад, горизонтальний аналіз Балансу групи *TESKO PLC* (зразок 6.1) показує, що чисті активи за 2011 рік збільшились на 1942.0 £ million (або на 13.2 %) в зв'язку з тим, що по-перше, збільшилась загальна вартість активів на 1183.0 £ million (або на 2.6 %), та, по-друге, зменшилась загальна вартість зобов'язань на 759.0 £ million (або на 2.4 %). Збільшення вартості активів відбулось внаслідок збільшення довгострокових активів (у тому числі фінансових інвестицій на 40.3 %) та запасів (на 15.9 %) і зменшення грошових коштів (на 33.7 %). Зменшення загальної вартості зобов'язань виникло внаслідок суттєвого зменшення короткострокових зобов'язань (на 25.2 %) і збільшення довгострокових зобов'язань (на 12,1 %). Нерозподілений прибуток групи у 2011 році збільшився на 19.7 %.

Горизонтальний аналіз Звіту про дохід групи *TESKO PLC* (зразок 6.2) показує, що у 2011 році виручка та прибутки збільшились порівняно з 2010 роком, у тому числі: виручка – на 4021 £ million (7.1 %), валовий прибуток – на 453 £ million (9.8 %), операційний прибуток – на 354 £ million (10.2 %), прибуток до оподаткування – на 359 £ million (11.3 %), прибуток після оподаткування – на 335 £ million (14.3 %).

Зразок 6.1

GORIZONTAL ANALYSIS of GROUP BALANCE SHEET of *TESKO PLC*

<i>£, million year ended 26 February</i>	2011	2010	<i>£, million</i>	%
Intangible Assets	4338.0	4177.0	161.0	3.9
Tangible Assets	24398.0	24203.0	195.0	0.8
Fixed Investments	1424.0	1015.0	409.0	40.3
Total Fixed Assets	35337.0	34258.0	1079.0	3.1
Stocks	3162.0	2729.0	433.0	15.9
Debtors	n/a	n/a	n/a	n/a
Cash at Bank and in Hand	1870.0	2819.0	-949.0	-33.7
Total Assets	47206.0	46023.0	1183.0	2.6
Creditors Amount Within 1 year	26829.0	23928.0	2901.0	12.1
Creditors Amount After 1 year	1956.0	2616.0	-660.0	-25.2
Total Liabilities	30583.0	31342.0	-759.0	-2.4
Net Assets	16623.0	14681.0	1942.0	13.2
Called Up Share Capital	402.0	399.0	3.0	0.8
Share Premium Account	4896.0	4801.0	95.0	2.0
Other Reserves	40.0	40.0	0.0	0.0
Profit and Loss Account	11197.0	9356.0	1841.0	19.7
Shareholders Funds	16535.0	14596.0	1939.0	13.3
Minority Interests	88.0	85.0	3.0	3.5

Зразок 6.2

HORIZONTAL ANALYSIS of GROUP INCOME STATEMENT of **TESKO PLC**

£, million year ended 26 February	2011	2010	£, million	%
Continuing operations				
Revenue (sales excluding VAT)	60,931	56,910	4,021	7.1
Cost of sales	(55,871)	(52,303)	(3,568)	6.8
Gross profit	5,060	4,607	453	9.8
Administrative expenses	(1,676)	(1,527)	(149)	9.8
Profit arising on property-related items	427	377	50	13.3
Operating profit	3,811	3,457	354	10.2
Share of post-tax profits of joint ventures and associates	57	33	24	72.7
Finance income	150	265	115	43.4
Finance costs	(483)	(579)	96	16.5
Profit before tax	3,535	3,176	359	11.3
Taxation	(864)	(840)	(24)	2.9
Profit for the year	2,671	2,336	335	14.3
Attributable to:				
Owners of the parent	2,655	2,327	328	14.1
Non-controlling interests	16	9	7	77.8
Earnings per share				
Basic	33.10p	29.33p	3.77p	12.9
Diluted	32.94p	29.19p	3.75p	12.8

Трендовий аналіз групи *TESKO PLC* за 2007-2011 роки (зразок 6.3) показує, що динаміка поступового збільшення виручки та прибутків відбувалась протягом усіх цих років.

Зразок 6.3

TREND ANALYSIS of GROUP INCOME STATEMENT of **TESKO PLC**

£, million year ended 26 February	2011	2010	2009	2008	2007
Revenue	60931	56910	53898	47298	42641
Operating profit	3811	3457	3169	2791	2673
Net interest	-333	-314	-362	-63	-126
Profit before tax	3535	3176	2917	2803	2653
Profit after tax	2671	2336	2138	2130	1881
Revenue, %	142.3	133.5	126.6	110.9	100
Operating profit, %	142.6	129.3	118.6	104.4	100
Net interest, %	264.2	249.2	287.3	50.0	100
Profit before tax, %	133.2	119.7	110.0	105.7	100
Profit after tax, %	142.0	124.2	113.7	113.2	100

Vertical analysis (вертикальний аналіз) полягає у визначенні питомої ваги окремих статей фінансових звітів. При вертикальному аналізі Звіту про фінансовий стан за 100 % приймають загальну вартість активів, а при аналізі Звіту про сукупний дохід за 100 % приймають виручку.

Для нормальної діяльності компанії необхідним є баланс між короткостроковими активами та їх джерелами з одного боку, і довгостроковими активами та їх джерелами, з іншого. Отже, поточні активи і поточні зобов'язання відображають короткострокові аспекти діяльності компанії, а непоточні активи, власний капітал та непоточні зобов'язання характеризують довгостроковий аспект її діяльності.

В залежності від питомої ваги кожного з блоків Балансу, що визначається галузевою належністю компанії, розрізняють довгостроковий і короткостроковий типи структур балансів компаній (рис. 6.1). Так, компанії машинобудівної галузі відносяться до довгострокового типу, а компанії легкої промисловості – до короткострокового.

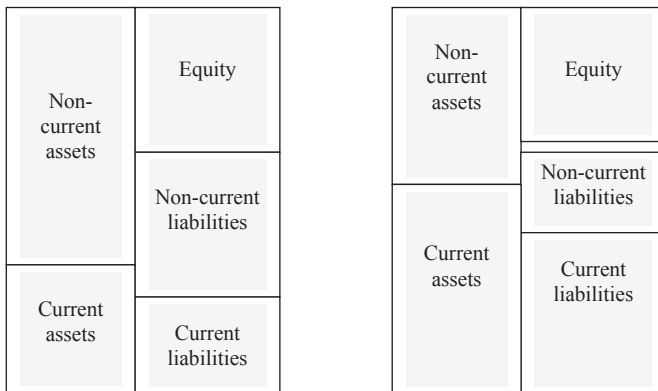

Рис. 6.1. Довгостроковий і короткостроковий типи структур Звіту про фінансовий стан

Вертикальний аналіз Балансів групи *TESKO PLC* за 2010-2011 роки (зразок 6.4) показує, що її структура Балансу відноситься до довгострокового типу, оскільки інвестиції в довгострокові активи складають 74.4-74.9 % від загальної вартості активів, в той час як власний капітал складає 31.9-35.2 %, а довгострокові зобов'язання 52.0-56.8 % (що разом становить 83.9-92 % від загальної вартості власного капіталу та зобов'язань).

Вертикальний аналіз Звіту про сукупний дохід групи *TESKO PLC* за 2010-2011 роки (зразок 6.5) показує, що валовий прибуток становить 8.1-8.3 % від виручки, а прибуток після оподаткування – 4.1-4.4 %.

Зразок 6.4

VERTICAL ANALYSIS of GROUP BALANCE SHEET of TESKO PLC

<i>£, million year ended 26 February</i>	<i>2011</i>	<i>2010</i>	<i>2011 %</i>	<i>2010 %</i>
Intangible Assets	4338.0	4177.0	9.2	9.1
Tangible Assets	24398.0	24203.0	51.7	52.6
Fixed Investments	1424.0	1015.0	3.0	2.2
Total Fixed Assets	35337.0	34258.0	74.9	74.4
Stocks	3162.0	2729.0	6.7	5.9
Debtors	n/a	n/a	n/a	n/a
Cash at Bank and in Hand	1870.0	2819.0	4.0	6.1
Total Assets	47206.0	46023.0	100.0	100.0
Creditors Amount Within 1 year	26829.0	23928.0	56.8	52.0
Creditors Amount After 1 year	1956.0	2616.0	4.1	5.7
Total Liabilities	30583.0	31342.0	64.8	68.1
Net Assets	16623.0	14681.0	35.2	31.9
Called Up Share Capital	402.0	399.0	0.9	0.9
Share Premium Account	4896.0	4801.0	10.4	10.4
Other Reserves	40.0	40.0	0.1	0.1
Profit and Loss Account	11197.0	9356.0	23.7	20.3
Shareholders Funds	16535.0	14596.0	35.0	31.7
Minority Interests	88.0	85.0	0.2	0.2

Зразок 6.5

VERTICAL ANALYSIS of GROUP INCOME STATEMENT of TESKO PLC

<i>£, million year ended 26 February</i>	<i>2011</i>	<i>2010</i>	<i>2011 %</i>	<i>2010 %</i>
Continuing operations				
Revenue (sales excluding VAT)	60,931	56,910	100.0	100.0
Cost of sales	(55,871)	(52,303)	91.7	91.9
Gross profit	5,060	4,607	8.3	8.1
Administrative expenses	(1,676)	(1,527)	2.8	2.7
Profit arising on property-related items	427	377	0.7	0.7
Operating profit	3,811	3,457	6.3	6.1
Share of post-tax profits of joint ventures and associates	57	33	0.1	0.1
Finance income	150	265	0.2	0.5
Finance costs	(483)	(579)	0.8	1.0
Profit before tax	3,535	3,176	5.8	5.6
Taxation	(864)	(840)	1.4	1.5
Profit for the year	2,671	2,336	4.4	4.1
Owners of the parent	2,655	2,327	4.36	4.09
Non-controlling interests	16	9	0.03	0.02

6.2. Коефіцієнтний аналіз фінансових звітів

Ratio analysis (коефіцієнтний аналіз) встановлює співвідношення між показниками фінансових звітів, що є абсолютними величинами. Хоча фінансові аналітики застосовують різноманітні фінансові коефіцієнти та їх групування, найчастіше використовують показники віддачі інвестицій, короткострокової ліквідності, фінансової стійкості, ринкової вартості компанії (рис. 6.2).

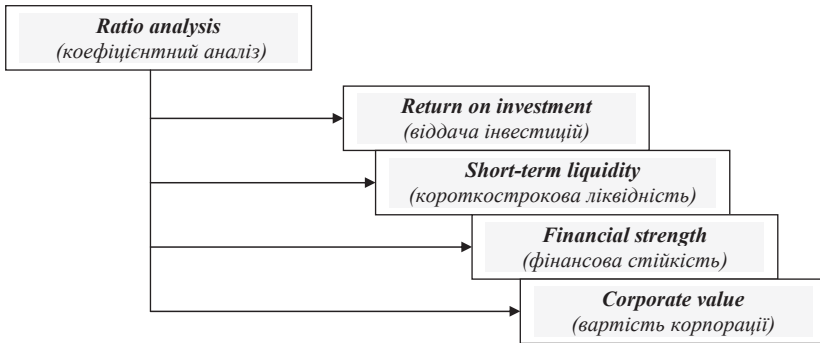

Рис. 6.2. Складові коефіцієнтного аналізу

Return on investment (віддача інвестицій) показує ефективність діяльності суб'єкта господарювання шляхом співвідношення прибутку компанії та її активів чи капіталу. Визначення показників віддачі інвестицій цікавить власників компаній, щоб порівняти їх з ринковими ставками капіталу.

Short-term liquidity (короткострокова ліквідність), що означає спроможність компанії погашати свої поточні зобов'язання і вимірюється шляхом співвідношення різних складових поточних активів і поточних зобов'язань, цікавить, насамперед, фінансові структури, що надають суб'єкту господарювання грошові кошти в борг.

Financial strength (фінансова стійкість) характеризує можливість підприємства погашати свої зобов'язання в довгостроковій перспективі. Аналіз фінансової стійкості, який ще називають аналізом довгострокової платоспроможності, цікавить найбільш також фінансові установи, які позичають кошти в борг.

Corporate value (вартість корпорації) характеризує ефективність ринкової діяльності компанії шляхом управління акціями.

Для аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання коефіцієнти порівнюють з нормативними значеннями, значеннями минулих років або показниками інших компаній галузі. Але вважається найбільш корисним виявити загальну тенденцію за певний час.

Таблиця 6.1

Основні показники <i>return on investment</i> (віддачі інвестиції)		
№	Назва показника	Формула розрахунку
1	Return on equity (віддача власного капіталу)	$ROE = \frac{\text{Pr ofit after tax}}{\text{Equity}} \cdot 100\%$
	або Return on net assets (віддача чистих активів)	$RONA = \frac{\text{Pr ofit after tax}}{\text{Net assets}} \cdot 100\%$
2	Return on assets (віддача активів)	$ROA = \frac{\text{Pr ofit before interest and tax}}{\text{Assets}} \cdot 100\%$
	або Return on total assets (віддача сукупних активів)	$ROTA = \frac{\text{Pr ofit before interest and tax}}{\text{Total assets}} \cdot 100\%$
3	Return on capital employed (віддача вкладеного капіталу)	$ROCE = \frac{\text{Pr ofit before interest and tax}}{\text{Equity} + \text{Non-current liabilities}} \cdot 100\%$
	або Return on invested capital (віддача інвестованого капіталу)	$ROIC = \frac{\text{Pr ofit before interest and tax}}{\text{Total Assets} - \text{Current liabilities}} \cdot 100\%$

Незважаючи на чимало способів виміру *return on investment*, **ROI** (віддачі інвестиції), які відображають співвідношення різних видів прибутку (прибутку до виплати відсотків і податків, прибутку до виплати податків, прибутку після сплати податків) та активів чи капіталу, різноманітність їх назв (табл. 6.1), фактично виокремлюють два основні фінансові показники:

return on equity – ROE (віддача власного капіталу), що визначає частку чистого прибутку від власного капіталу;

return on assets – ROA (віддача активів), що визначає частку операційного прибутку від активів.

Для оцінки ефективності певних аспектів діяльності компанії використовують й інші показники, в основу яких покладено поняття **capital employed** (вкладеного капіталу) або **invested capital** (інвестованого капіталу):

$$\begin{array}{c}
 \boxed{\text{Capital employed}} = \boxed{\text{Equity}} + \boxed{\text{Non-current liabilities}} \\
 \text{Вкладений капітал} = \text{Власний капітал} + \text{Непоточні зобов'язання} \quad (6.4)
 \end{array}$$

$$\begin{array}{c}
 \boxed{\text{Invested capital}} = \boxed{\text{Total assets}} - \boxed{\text{Current liabilities}} \\
 \text{Інвестований капітал} = \text{Сукупні активи} - \text{Поточні зобов'язання} \quad (6.5)
 \end{array}$$

Показник *ROE* відображає величину доходів акціонерів і впливає на ринковий курс акцій. Його величина провідних компаній США становить 19,6 %, Великобританії - 18 %, країн ЄС – 14 %, Японії – 10 %. Утім величина *ROE* залежить не лише від країни, але й від галузі економіки. Так, наприклад, в США найбільші значення показників віддачі власного капіталу мають компанії харчової промисловості (25 %), у Великобританії – компанії інженерно-конструкторських послуг (23 %), країнах ЄС – компанії текстильної промисловості (20 %), в Японії – компанії інженерно-конструкторських послуг (14 %).

Показник *ROA*, який дозволяє оцінити операційну ефективність компанії, контролюють менеджери компанії, оскільки він є базою для забезпечення віддачі власного капіталу. Його середня величина провідних компаній США і Великобританії становить 15 %, країн ЄС – 9 %, Японії – 7 %. Найбільші значення *ROA* по галузях економіки зарубіжних країн мають ті самі галузі, що й значення *ROE*.

Для забезпечення отримання необхідного рівня *ROA* менеджери компанії використовують два допоміжних коефіцієнта, добуток яких й становить *ROA*:

$$\boxed{\text{Return on assets}} = \boxed{\text{Profit margin}} \times \boxed{\text{Asset turn}}$$

Віддача активів = Рентабельність реалізації • Обіговість активів (6.6)

Profit margin (рентабельність реалізації) відображає частку операційного прибутку від виручки:

$$\text{Profit margin} = \frac{\text{Profit before interest and tax}}{\text{Sales}} \cdot 100\% \quad (6.7)$$

Asset turn (обіговість активів) визначається як співвідношення виручки і активів:

$$\text{Asset turn} = \frac{\text{Sales}}{\text{Assets}} \quad (6.8)$$

У зарубіжній практиці середнє значення рентабельності реалізації провідних компаній наближається до 10 %, а показник обіговості активів дорівнює 1,3-1,5 разам.

Вміле управління рентабельністю реалізації та обіговістю активів призводить до бажаних значень віддачі активів. При цьому більш низьке значення рентабельності реалізації може бути компенсовано більш високим значенням обіговості активів, та навпаки. Так, за результатами діяльності провідних компаній Великобританії найменшу рентабельність реалізації мають компанії роздрібної торгівлі (7 %), але вона компенсується найбільшою обіговістю активів (2,2 рази). Разом з цим компанії послуг охорони здоров'я з найбільшою рентабельністю реалізації (27 %), мають майже найменшу обіговість активів – 0,9 разів.

Таблиця 6.2

Основні показники *short-term liquidity* (короткострокової ліквідності)

№	Назва показника	Формула розрахунку
1	Current ratio (коефіцієнт поточної ліквідності)	$CR = \frac{\text{Current assets}}{\text{Current liabilities}}$
2	Quick ratio (коефіцієнт швидкої ліквідності)	$QR = \frac{\text{Current assets} - \text{Inventories}}{\text{Current liabilities}}$
3	Cash ratio (коефіцієнт грошової ліквідності)	$\text{Cash R} = \frac{\text{Cash}}{\text{Current liabilities}}$
4	Working capital to sales ratio (коефіцієнт забезпечення виручки робочим капіталом)	$WCSR = \frac{\text{Current assets} - \text{Current liabilities}}{\text{Sales}} \cdot 100\%$

Current ratio (коефіцієнт поточної ліквідності), який показує наскільки поточні активи компанії покривають її поточні зобов'язання, для більшості видів бізнесу є нормальним, якщо його значення є більшим одиниці.

Quick ratio (коефіцієнт швидкої ліквідності), що показує наскільки грошові кошти і поточна дебіторська заборгованість покривають поточні зобов'язання, вважається більш надійним показником ліквідності ніж коефіцієнт поточної ліквідності, оскільки ліквідність різних видів товарно-матеріальних запасів є різною. Більшість компаній мають значення цього показника в діапазоні 0.7-1.

Менш поширеним показником ліквідності є **cash ratio** (коефіцієнт грошової ліквідності).

Але оскільки усі зазначені коефіцієнти відображають стан справ суб'єкта господарювання лише на дату фінансових звітів, та, крім цього, на розрахунки цих коефіцієнтів значно впливає облікова політика, якою певним чином можна маніпулювати під час складання фінансових звітів, найбільш надійним показником платоспроможності суб'єкта господарювання в останній час вважається **working capital to sales ratio** (коефіцієнт забезпечення виручки робочим капіталом). Використання даних не тільки балансу, але й звіту про сукупний дохід дозволяє оцінити стан справ суб'єкта господарювання в динаміці. Так, наприклад, якщо за останні роки його виручка збільшилась, а величина робочого капіталу залишилась на тому ж рівні, коефіцієнт *WCSR*, на відміну від коефіцієнтів *CR* і *QR*, відразу виявить цю негативну тенденцію. У випадку недостатньої забезпеченості масштабів діяльності грошовими коштами (*overtrading*), можливим варіантом є отримання позики. Середнє значення *WCSR* провідних компаній Великобританії дорівнює 11 %. Але в зв'язку з останніми тенденціями операційного менеджменту компаній до зменшення товарно-матеріальних запасів, менше значення цього показника може бути ознакою високого професіоналізму менеджерів з управління запасами, а не нестачі робочого капіталу.

Поняття **working capital** (робочого капіталу) в зарубіжній практиці використовується в двох інтерпретаціях. За традиційним підходом, як це було представлено вище, робочий капітал визначають як різницю між величиною поточних активів і величиною поточних зобов'язань:

$$\boxed{\text{Working capital}} = \boxed{\text{Current assets}} - \boxed{\text{Current liabilities}}$$

Робочий капітал = Поточні активи – Поточні зобов'язання (6.9)

За другим підходом, його визначають як різницю величиною товарно-матеріальних запасів і поточної дебіторської заборгованості та величиною кредиторської заборгованості:

$$\boxed{\text{Working capital}} = \boxed{\text{Inventories}} + \boxed{\text{Accounts receivables}} - \boxed{\text{Accounts payables}}$$

Робочий капітал = Запаси + Рахунки до отримання – Рахунки до сплати (6.10)

Фактично це означає, що за другим підходом визначення робочого капіталу поточні активи визначають за виключенням суми грошових коштів, а поточні зобов'язання – за виключенням короткострокових позик. Такий підхід вважається більш корисним для поточного управління компанією, оскільки товарно-матеріальні запаси, дебіторська заборгованість та кредиторська заборгованість, по-перше, мають найбільшу питому вагу робочого капіталу; та, по-друге, залежать саме від обсягів реалізації, в той час, як грошові кошти та короткострокові позики залежать від фінансової політики суб'єкта господарювання.

Керівництво компаній цікавить швидкість обіговості робочого капіталу та його складових шляхом визначення **inventory turnover** (обіговості запасів), **receivable turnover** (обіговості дебіторської заборгованості), **payable turnover** (обіговості кредиторської заборгованості):

$$\text{Inventory turnover} = \frac{\text{Cost of Sales}}{\text{Inventories}_{\text{average}}} \quad (6.11)$$

$$\text{Receivable turnover} = \frac{\text{Sales}}{\text{Accounts Receivable}_{\text{average}}} \quad (6.12)$$

$$\text{Payable turnover} = \frac{\text{Cost of Sales}}{\text{Accounts Payable}_{\text{average}}} \quad (6.13)$$

Для визначення **working capital days** (періоду робочого капіталу) розраховують середні періоди утримання запасів та отримання дебіторської заборгованості (табл. 6.2, рис. 6.3)

Таблиця 6.3

Основні показники working capital days (періоду робочого капіталу)		
№	Назва показника	Формула розрахунку
1	Average days-in-inventory (середній період утримання запасів)	$AIP = \frac{365 \cdot \text{Inventories}_{average}}{\text{Cost of Sales}}$
2	Average days' sales uncollected (середній період отримання дебіторської заборгованості)	$ASP = \frac{365 \cdot \text{Account Receivable}_{average}}{\text{Sales}}$
3	Age of accounts payable (тривалість кредиторської заборгованості)	$AAP = \frac{365 \cdot \text{Accounts Payable}_{average}}{\text{Cost of Sales}}$
4	Working capital days (період робочого капіталу)	$\text{Working capital days} = AIP + ASP$
5	Cash cycle (грошовий цикл)	$\text{Cash Cycle} = AIP + ASP - AAP$

Часовий розрив між датою платежів грошових коштів постачальникам та датою отримання грошових коштів від покупців називають **cash cycle** (грошовим циклом). Існування такого часового розриву й вимагає потреби в робочому капіталі, величину якого визначають за формулою:

$$\text{Working capital} = \frac{\text{Sales}}{365} \cdot \text{Cash cycle} \quad (6.14)$$

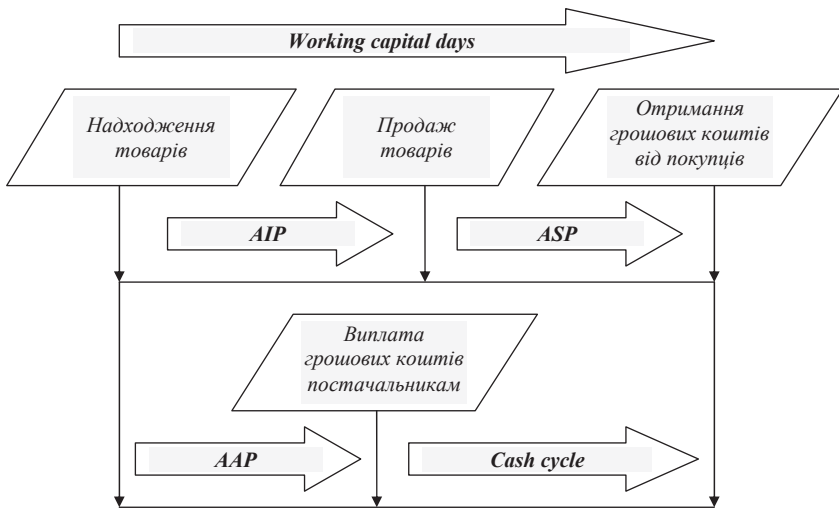

Рис. 6.3. Період робочого капіталу та грошовий цикл

Аналіз **financial strength** (фінансової стійкості) характеризує довгострокову платоспроможність компанії та надає можливість виявити ознаки банкрутства компанії заздалегідь (табл. 6.4).

Таблиця 6.4

Основні показники financial strength (фінансової стійкості)		
№	Назва показника	Формула розрахунку
1	Debt to equity ratio (відношення позикового капіталу до власного)	$D / E = \frac{\text{Total liabilities}}{\text{Equity}} \cdot 100\%$ $D / E = \frac{\text{Long - and short - term loans}}{\text{Equity}} \cdot 100\%$ $D / E = \frac{\text{Long - term loans}}{\text{Equity}} \cdot 100\%$
2	Debt to assets ratio (відношення позикового капіталу до активів)	$\text{Debt to assets ratio} = \frac{\text{Total liabilities}}{\text{Total Assets}} \cdot 100\%$
3	Interest cover (покриття відсотків)	$\text{Interest cover} = \frac{\text{Pr ofit before int erest and tax}}{\text{Interest}}$

Debt to equity ratio (відношення позикового капіталу до власного) є найбільш важливим показником фінансової стійкості, оскільки дозволяє визначити співвідношення капіталу власників і капіталу кредиторів. Але існує кілька способів його обчислення: як співвідношення сукупних зобов'язань до власного капіталу суб'єкту господарювання (найбільш поширений спосіб визначення); як співвідношення довгострокових і короткострокових позик до власного капіталу або як співвідношення тільки довгострокових позик до власного капіталу. Останні способи обчислення показника D/E є корисними для банкірів, оскільки враховують саме ті зобов'язання, які пов'язані зі сплатою відсотків за позики. Гранична величина D/E компаній США і Великобританії становить, як правило, 50 %, в той час як гранична величина D/E компаній ЄС та Японії дорівнює 70 %.

Debt to assets ratio (відношення позикового капіталу до активів) є альтернативним показником до D/E , і вважається найбільш зручним, оскільки дозволяє уявити собі структуру балансу суб'єкта господарювання.

Interest cover (покриття відсотків), що показує у скільки разів прибуток до сплати відсотків і податків перебільшує витрати на відсотки, характеризує можливість компанії сплачувати свої борги. І хоча в розрахунках показника покриття відсотків використовують лише дані звіту про сукупний дохід, його розглядають у взаємозв'язку із звітом про фінансовий стан, оскільки навіть якщо у балансі позикові кошти складають велику частку, але коефіцієнт покриття відсотків є великим, це свідчить, що компанія в змозі обслуговувати свої борги. Середнє значення цього показника компаній Великобританії становить 4,3-9,5 разів.

Corporate value (вартість корпорації), або **market capitalization** (ринкова капіталізація), визначається на фондовій біржі як поточна ринкова вартість її звичайних акцій:

$$\boxed{\text{Market capitalization}} = \boxed{\text{Number of common shares}} \times \boxed{\text{Market price of share}}$$

Ринкова капіталізація = Кількість простих акцій • Ринкова вартість акції (6.15)

Ринкова вартість акцій постійно змінюється в залежності від фактичних або очікуваних результатів діяльності корпорації, галузевої або загальної ринкової кон'юнктури бізнесу, але завданням менеджменту компаній є забезпечення максимально високого курсу акцій. Виокремлюють три основні види оцінки акцій: номінальна вартість, балансова вартість, ринкова вартість (рис. 6.4).

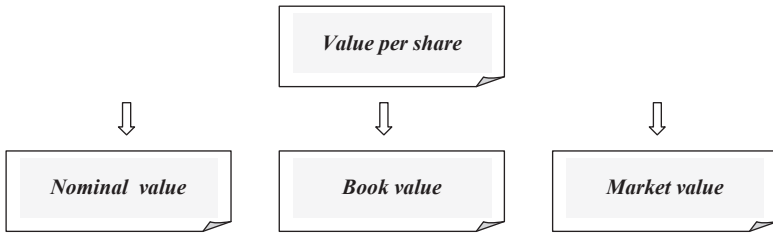

Рис. 6.4. Види вартості акцій

Nominal or par value (номінальна вартість) – це мінімальна вартість, яка вказується на акціях, яку після випуску в обіг зараховують до статутного капіталу корпорації. Деякі компанії випускають акції без номінальної вартості, і тоді рада директорів може встановлювати **stated value** (оголошену вартість), що зараховується до статутного капіталу корпорації в якості номінальної.

Book value (облікова вартість), або *asset backing* (забезпечення активами), – це частка від ділення власного капіталу за вирахуванням привілейованих акцій на кількість циркулюючих звичайних акцій:

$$\text{Book value per share} = \frac{\text{Equity} - \text{Preferred shares}}{\text{Outstanding shares}} \quad (6.16)$$

Market value (ринкова вартість) – ціна акції, що формується на фондовій біржі під впливом попиту й пропозиції:

$$\text{Market value per share} = \text{Market price of share} \quad (6.17)$$

Показники *corporate value* (вартості корпорації) характеризують ринкову діяльність компанії і відображають взаємозв'язок між прибутком корпорації та зазначеними трьома видами вартості акцій (табл. 6.5).

Таблиця 6.5

Основні показники *corporate value* (вартості корпорації)

№	Назва показника	Формула розрахунку
1	Earning per share (прибуток на одну акцію)	$EPS = \frac{\text{Pr ofit after tax}}{\text{O uts tan ding common shares}_{\text{average}}}$
2	Dividend per share (дивіденди на одну акцію)	$DPS = \frac{\text{Dividends}}{\text{O uts tan ding common shares}_{\text{average}}}$
3	Dividend cover (дивідендне покриття)	$\text{Dividend cover} = \frac{EPS}{DPS} = \frac{\text{Pr ofit after tax}}{\text{Dividends}}$
4	Payout ratio (коефіцієнт виплати дивідендів)	$\text{Payout ratio} = \frac{DPS}{EPS} \cdot 100\% = \frac{\text{Dividends}}{\text{Pr ofit after tax}} \cdot 100\%$
5	Earnings yield (повна прибутковість акції)	$\text{Earnings yield} = \frac{EPS}{\text{Market price}} \cdot 100\%$
6	Dividends yield (поточна прибутковість акції)	$\text{Dividends yield} = \frac{DPS}{\text{Market price}} \cdot 100\%$
7	Price / earnings ratio (коефіцієнт ціна / прибуток)	$P / E = \frac{\text{Market price}}{EPS}$
8	Market to book ratio (коефіцієнт ринкової вартості акцій до балансової)	$\text{Market to book} = \frac{\text{O uts tan ding common shares} \cdot \text{Market price}}{\text{Equity}}$

Earning per share (прибуток на одну акцію) є важливим показником ефективності діяльності компанії, оскільки відображає скільки чистого прибутку корпорації приходить на одну акцію. Цей показник є більш інформативним ніж консолідований чистий прибуток суб'єкту господарювання, наприклад, після зливання компаній. Але застосовувати *EPS* доцільно лише для порівняння з *EPS* минулих років та визначення темпів росту *EPS* цієї ж компанії. Порівняння *EPS* різних компаній є некоректним, оскільки одні корпорації випускають більшу кількість акцій з низьким номіналом, а інші випускають менше акцій більш високого номіналу. Крім цього, корпорації можуть спеціально викуповувати акції, щоб збільшити показник *EPS*. Інвестори віддають перевагу тим компаніям, в яких темп росту *EPS* є стабільним, а не змінюється із року в рік.

Dividend per share (дивіденди на одну акцію) відображають скільки грошових коштів фактично отримують акціонери на одну акцію. Величина *DPS*, залежить не тільки від кількості акцій, але й від дивідендної політики, яка є різною в різних компаніях. Традиційно, компанії, що активно розвиваються, більшу частину прибутку спрямовують на розширення бізнесу і невелику частку прибутків виплачують акціонерам. В той час як великі компанії стабільно виплачують акціонерам більшу частину прибутків у формі дивідендів.

Але дивідендна політика суттєво залежить й від галузевої належності компанії. Так, зарубіжні компанії, які функціонують в галузі надання комунальних послуг, традиційно виплачують підвищені дивіденди, в той час як компанії, що працюють у сфері комп'ютерних технологій, в умовах отримання великих прибутків можуть взагалі не виплачувати дивідендів. Останні залучають інвесторів не виплатою дивідендів, а приростом капіталу.

Позитивною ознакою діяльності компанії є виплата дивідендів із чистого прибутку звітного періоду, а не з нерозподіленого прибутку минулих років. Але у випадку недостатньої величини чистого прибутку звітного року, менеджери компанії скоріше за все виплатять заплановану величину дивідендів з нерозподіленого прибутку минулих років ніж зменшать *DPS*.

Dividend cover (дивідендне покриття) і **payout ratio** (коефіцієнт виплати дивідендів) є взаємно протилежними показниками: чим більший перший, тим менший другий показник, і навпаки. Велика величина показника дивідендного покриття (і невеликого коефіцієнта виплати дивідендів) свідчить про політику накопичення прибутку та ріст масштабів діяльності компанії.

Оскільки зарубіжні компанії, як правило, більше 50 % чистого прибутку спрямовують на збільшення власного капіталу, середнє значення їх дивідендного покриття становить 2.0-3.0 (за виключенням японських компаній, значення дивідендного покриття яких становить більше 4.0).

Earnings yield (повна прибутковість акції) і **dividends yield** (поточна прибутковість акції), які розраховують як відсоток прибутку або дивідендів від поточної ринкової ціни, відображають залежність між зазначеними показниками. Моніторинг повної прибутковості акцій та поточної прибутковості акцій, величини яких змінюються щоденно, здійснюють як інвестори, так і менеджмент компанії. Для потенційних інвесторів величини цих показників є значимими при прийнятті ними рішень щодо економічної доцільності інвестицій в ті чи інші акції. Але оскільки показник повної прибутковості акцій характеризує загальний ріст капіталу на одну акцію, а показник поточної прибутковості акцій характеризує короткострокову прибутковість акцій у формі отримання дивідендів, перший показник більше цікавить таких інвесторів як інвестиційні фонди, в той час як другий - більше цікавить пенсійні фонди.

З точки зору менеджменту компанії, якщо показники прибутковості акцій збільшуються, це є ознакою, що попит на акції компанії зменшився, тобто вони втратили для інвесторів цінність.

Середнє значення показника повної прибутковості акцій зарубіжних компаній становить 5 %, показника поточної прибутковості акцій – 2 %. При цьому

компанії США і Великобританії мають більші середні значення цих показників, а компанії Японії – менші. Утім низькі значення не є негативною ознакою, а навіть навпаки, оскільки свідчать про високу ринкову ціну акцій.

Price / earnings ratio (коефіцієнт ціна / прибуток), який показує у скільки разів поточна ринкова ціна акції більша за прибуток на одну акцію є зворотним показником повної прибутковості акцій. Коефіцієнт *P/E* показує за скільки років інвестиції в придбання акцій компанії окупаються. Середнє значення цього коефіцієнту зарубіжних компаній становить 20 років (у тому числі середнє значення коефіцієнта *P/E* американських компаній становить 18 років, японських – 25 років).

Менеджмент компаній зацікавлений у як найбільшому значенні цього показника, оскільки чим більше ринкова ціна власних акцій, тим більше грошових надходжень компанія отримає від їх продажу або акцій іншої компанії у випадку обміну власних акцій на акції іншої компанії. Крім цього, велика ринкова ціна на акції компанії зменшує можливість її поглинання іншою компанією. Найбільші значення показника *P/E* є в країнах з низькими темпами інфляції, стабільністю національної валюти, низькою вартістю капіталу.

Market to book ratio (коефіцієнт ринкової вартості акцій до балансової) надає об'єктивну оцінку загального стану компанії на фінансовому ринку, оскільки показує загальну оцінку акцій компанії інвесторами з врахуванням її рентабельності, ліквідності, ефективності управління і перспектив розвитку.

Мінімально допустимим значенням коефіцієнта є одиниця, оскільки якщо показник ринкової вартості акцій до балансової менше за одиницю, це означає, що інвестиції акціонерів втратили частину своєї вартості, і тому існуючі акціонери можуть почати продавати акції компанії. Значення коефіцієнта ринкової вартості акцій до балансової більше за одиницю означає, що інвестиції акціонерів збільшуються. Середнє значення коефіцієнта ринкової вартості акцій до балансової в провідних зарубіжних компаніях становить 2,5-3,1, але такі значення зазначеного коефіцієнта можуть бути наслідком штучного зменшення власного капіталу у звіті про фінансовий стан, наприклад, шляхом вилучення гудвіла із активів компанії.

Окрім зазначених у таблиці 6.5 показників вартості корпорації, потенційні інвестори за допомогою регресійного аналізу визначають показник **market risk** (ринкового ризику), який оцінює у відсотках коливання ринкової вартості компанії порівняно із середньо ринковою зміною ринкових курсів акцій.

В останні роки все більшої уваги привертає аналіз показників звіту про грошові потоки. Як правило, грошовий потік фінансово здорової компанії є більшим ніж чистий прибуток, що означає платоспроможність. Додатковим показником, який визначають фінансові аналітики, наприклад, є *вільний грошовий потік, який є доступним власникам* – це спроможність компанії виплачувати дивіденди. Це різниця між грошовим потоком від операційної діяльності та використаними грошовими коштами для інвестиційної діяльності.

Терміни і поняття

- analysis of financial statements* (аналіз фінансових звітів)
horizontal analysis (горизонтальний аналіз)
vertical analysis (вертикальний аналіз)
ratio analysis (коефіцієнтний аналіз)
trend analysis (трендовий аналіз)
return on investment (віддача інвестицій)
short-term liquidity (короткострокова ліквідність)
financial strength (фінансова стійкість)
corporate value (вартість корпорації)
return on investment, ROI (віддачі інвестицій)
return on equity – ROE (віддача власного капіталу)
return on assets – ROA (віддача активів)
return on net assets – RONA (віддача чистих активів)
return on total assets – ROTA (віддача сукупних активів)
return on capital employed – ROCE (віддача вкладеного капіталу)
return on invested capital – ROIC (віддача інвестованого капіталу)
profit margin (рентабельність реалізації)
asset turn (обіговість активів)
current ratio (коефіцієнт поточної ліквідності)
quick ratio (коефіцієнт швидкої ліквідності)
cash ratio (коефіцієнт грошової ліквідності)
working capital to sales ratio (коефіцієнт забезпечення виручки робочим капіталом)
inventory turnover (обіговості запасів)
receivable turnover (обіговість дебіторської заборгованості)
payable turnover (обіговість кредиторської заборгованості)
average days-in-inventory – AIP (середній період утримання запасів)
average days' sales uncollected – ASP (середній період отримання дебіторської заборгованості)
age of accounts payable – AAP (тривалість кредиторської заборгованості)
working capital days (період робочого капіталу)
cash cycle (грошовий цикл)
debt to equity ratio – D/E (відношення позикового капіталу до власного)
debt to assets ratio (відношення позикового капіталу до активів)
interest cover (покриття відсотків)
market capitalization (ринкова капіталізація)
nominal or par value per share (номінальна вартість акції)
book value per share (облікова вартість акції)
market value per share (ринкова вартість акції)
earning per share – EPS (прибуток на одну акцію)
dividend per share – DPS (дивіденди на одну акцію)
dividend cover (дивідендне покриття)
payout ratio (коефіцієнт виплати дивідендів)
earnings yield (повна прибутковість акцій)
dividends yield (поточна прибутковість акцій)
price / earnings ratio – P/E (коефіцієнт ціна / прибуток)
market to book ratio (коефіцієнт ринкової вартості акції до балансової)
market risk (ринковий ризик)

Контрольні питання

1. Методи аналізу фінансових звітів.
2. Основні показники аналізу віддачі інвестицій.
3. Основні показники аналізу короткострокової ліквідності.
4. Основні показники аналізу фінансової стійкості.
5. Основні показники аналізу вартості корпорації.
6. Формула визначення віддачі власного капіталу (ROE).
7. Формула визначення віддачі активів (ROA).
8. Формула визначення інвестованого капіталу.
9. Формула визначення рентабельності реалізації.
10. Формула визначення обіговості активів.
11. Формули визначення коефіцієнтів поточної, швидкої і грошової ліквідності.
12. Формула визначення коефіцієнта забезпечення виручки робочим капіталом.
13. Формули визначення робочого капіталу.
14. Формула визначення обіговості запасів.
15. Формула визначення обіговості дебіторської заборгованості.
16. Формула визначення обіговості кредиторської заборгованості.
17. Формула визначення середнього періоду утримання запасів.
18. Формула визначення середнього періоду отримання дебіторської заборгованості.
19. Формула визначення періоду робочого капіталу.
20. Формула визначення грошового циклу.
21. Формули визначення показників фінансової стійкості.
22. Формула визначення покриття відсотків.
23. Формула визначення ринкової капіталізації.
24. Формули визначення прибутку на одну акцію і дивідендів на одну акцію.
25. Формули визначення дивідендного покриття та коефіцієнта виплати дивідендів.
26. Формули визначення повної прибутковості акцій і поточної прибутковості акцій.
27. Формула визначення коефіцієнта ринкової вартості акцій до балансової.

Тести для самоконтролю

1. Вивчення динаміки змін статей фінансових звітів у вартісному і відносному вимірі у вигляді абсолютного приросту і темпу зростання показників за рік є
(a) *horizontal analysis* (b) *vertical analysis*
(c) *ratio analysis* (d) немає правильної відповіді
2. Визначення питомої ваги окремих статей фінансових звітів є сутністю:
(a) *horizontal analysis* (b) *vertical analysis*
(c) *ratio analysis* (d) немає правильної відповіді
3. Різниця між звітною і базовою величинами показника називається
(a) абсолютним приростом (b) темпом приросту
(c) темпом зростання (d) немає правильної відповіді
4. Співвідношення звітної і базової величин показника називається:
(a) абсолютним приростом (b) темпом приросту
(c) темпом зростання (d) немає правильної відповіді
5. “*Trend analysis*” є різновидом:
(a) *horizontal analysis* (b) *vertical analysis*
(c) *ratio analysis* (d) немає правильної відповіді
6. При вертикальному аналізі звіту про фінансовий стан за 100 % приймають
(a) *total assets* (b) *total liabilities*
(c) *net assets* (d) *equity*
7. При вертикальному аналізі звіту про сукупний дохід за 100 % приймають:
(a) *gross profit* (b) *operating profit*
(c) *profit for the year* (d) *revenue*
8. Визначення фінансових коефіцієнтів як співвідношення прибутку компанії до її активів чи власного капіталу є складовою аналізу:
(a) *return on investment* (b) *short-term liquidity*
(c) *financial strength* (d) *corporate value*
9. Визначення фінансових коефіцієнтів як співвідношення позикового капіталу компанії до її активів чи власного капіталу є складовою аналізу:
(a) *return on investment* (b) *short-term liquidity*
(c) *financial strength* (d) *corporate value*
10. Визначення фінансових коефіцієнтів як співвідношення поточних активів до поточних зобов'язань є складовою аналізу:
(a) *return on investment* (b) *short-term liquidity*
(c) *financial strength* (d) *corporate value*
11. Визначення фінансових коефіцієнтів як співвідношення прибутку та дивідендів корпорації до кількості простих акцій є складовою аналізу:
(a) *return on investment* (b) *short-term liquidity*
(c) *financial strength* (d) *corporate value*

12. Співвідношення "profit after tax" і "equity" є:
 (a) return on assets (ROA) (b) return on net assets (RONA)
 (c) return on capital employed (ROCE) (d) return on equity (ROE)
13. Співвідношення "profit before interest and tax" і "assets" є:
 (a) return on assets (ROA) (b) return on net assets (RONA)
 (c) return on capital employed (ROCE) (d) return on equity (ROE)
14. Співвідношення "sales" і "assets" є:
 (a) return on assets (ROA) (b) return on net assets (RONA)
 (c) asset turn (d) profit margin
15. Співвідношення "profit before interest and tax" і "sales" є:
 (a) return on assets (ROA) (b) return on net assets (RONA)
 (c) asset turn (d) profit margin
16. Співвідношення "cash" і "current liabilities" є:
 (a) current ratio (b) quick ratio
 (c) cash ratio (d) working capital
17. Співвідношення різниці між "current assets" і "current liabilities" та "sales" називають:
 (a) working capital (b) working capital to sales ratio
 (c) inventory turnover (d) receivable turnover
18. При порівнянні тривалості "working carital days" і "cash cycle":
 (a) більшою є тривалість "working carital days" (b) більшою є тривалість "cash cycle"
 (c) тривалість однакова (d) немає правильної відповіді
19. Співвідношення "profit after tax" і "outstanding common shares" є:
 (a) book value per share (b) market value per share
 (c) earning per share (d) dividend per share
20. Співвідношення "dividends" і "outstanding common shares" є:
 (a) book value per share (b) market value per share
 (c) earning per share (d) dividend per share
21. Частка від ділення "equity" за вирахуванням "preferred shares" на кількість циркулюючих звичайних акцій є:
 (a) book value per share (b) market value per share
 (c) earning per share (d) dividend per share
22. Співвідношення "earning per share" і "market price" є:
 (a) book value per share (b) market value per share
 (c) earning yield (d) dividend per share

Правильні відповіді тестів

1 a	2 b	3 a	4 c	5 a	6 a	7 d	8 a	9 c	10 b	11 d
12 d	13 a	14 c	15 d	16 c	17 b	18 a	19 c	20 d	21 a	22 c

Практичні завдання

Exercise 6.1. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів американської корпорації-конгломерату *General Electric Company* використовуючи фінансову інформацію:

consolidated statement of financial position (зразок 3.1)
consolidated statement of income & statement of comprehensive income (зразок 4.1)
consolidated statement of changes in shareowners' equity (зразок 4.10)

Exercise 6.2. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів американської автомобільної *Chevron corporation* використовуючи фінансову інформацію:

consolidated balance sheets (зразок 3.2)
consolidated statement of earnings (зразок 4.3)
consolidated statement of equity (зразок 4.12)

Exercise 6.3. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів американської *Microsoft corporation* – виробника програмного забезпечення використовуючи фінансову інформацію:

balance sheets (зразок 3.3)
income statements (зразок 4.2)
stockholders' equity statements (зразок 4.11)

Exercise 6.4. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів англійської материнської компанії *TT electronics plc*, яка працює у сфері інновацій використовуючи фінансову інформацію:

consolidated balance sheet (зразок 3.6)
consolidated income statement & statement of comprehensive income (зразок 4.5)
consolidated statement of changes in equity (зразок 4.14)

Exercise 6.5. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів англійської компанії з роздрібною торгівлі *Tesco plc* використовуючи фінансову інформацію:

group balance sheet (зразок 3.5 або зразок 3.7)
group income statement (зразок 4.4)

Exercise 6.6. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів шведської компанії *DUNI AB*, яка є відомим європейським постачальником виробів для сервіровки столів використовуючи фінансову інформацію:

consolidated balance sheet (зразок 3.8);
consolidated income statement & statement of comprehensive income (зразок 4.6)
consolidated statement of changes in equity (зразок 4.13)

Exercise 6.7. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів фінської компанії у галузі телекомунікацій *Nokia corp* використовуючи фінансову інформацію:

consolidated statements of financial position (зразок 3.9)
consolidated income statements & statements of comprehensive income (зразок 4.7)
consolidated statements of changes in shareholders' equity (зразок 4.15)

Exercise 6.8. Здійснити аналіз та інтерпретацію фінансових звітів компанії *ОАО "Газпром"*, основним видом діяльності, якої визначено оптову торгівлю використовуючи фінансову інформацію:

бухгалтерський баланс (зразок 3.10)
отчет о прибылях и убытках (зразок 4.9)
отчет об изменениях капитала (зразок 4.16)

ЧАСТИНА 2

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК

Penny saved is a penny gained
Що зберіг – як придбав
(англійське прислів'я)

РОЗДІЛ 7

ПЛАНИ РАХУНКІВ ТА ОБЛІКОВИЙ ЦИКЛ НА ЗАРУБІЖНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

7.1. Плани рахунків на зарубіжних підприємствах

7.2. Обліковий цикл на зарубіжних підприємствах

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- класифікацію рахунків підприємств США та Великобританії;
- принципи побудови Планів рахунків компаній США і Великобританії;
- План синтетичних рахунків підприємств РФ;
- етапи облікового циклу та облікові реєстри підприємств США і Великобританії;

а також УМІТИ:

- реєструвати господарські операції у *Sales Journal* (журналі реалізації), *Purchases Journal* (журналі закупок), *Cash Receipts Journal* (журналі грошових надходжень), *Cash Payments Journal* (журналі грошових виплат), *General Journal* (головному журналі) та узагальнювати у *General Ledger* (головній книзі) підприємств США;
- реєструвати господарські операції у *Cash Book* (грошовій книзі); *Petty Cash Book* (грошовій книзі готівки); *Sales Day Book* (щоденнику реалізації); *Sales Returns Day Book* (щоденнику повернень реалізації); *Purchase Day Book* (щоденнику закупок); *Purchase Returns Day Book* (щоденнику повернень закупок) та узагальнювати у *Nominal Ledger* (номінальній книзі) підприємств Великобританії.

7.1. Плани рахунків на зарубіжних підприємствах

План рахунків бухгалтерського обліку являє собою перелік усіх рахунків, що використовує компанія для реєстрації і групування *events (фактів)* господарської діяльності та узагальнення інформації у фінансовій звітності.

В США і Великобританії немає єдиних національних *chart of accounts (планів рахунків)*, і тому кожне підприємство складає свій план рахунків, який включає рахунки активів, зобов'язань, вкладень та вилучень власного капіталу, доходів і витрат (рис. 7.1.-7.2).

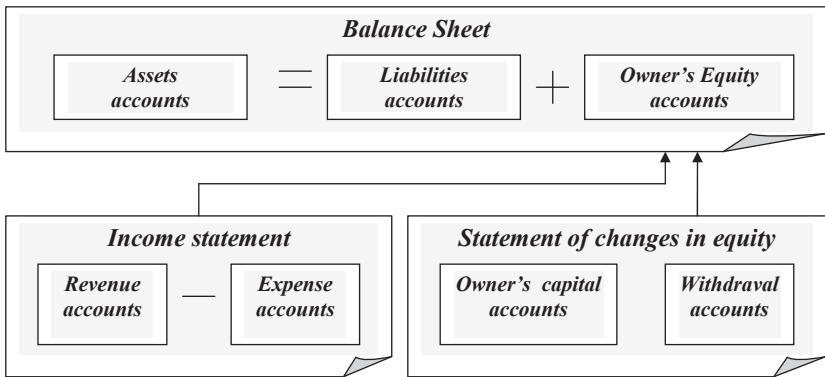

Рис. 7.1. Взаємозв'язок фінансових звітів та класів рахунків в практиці США

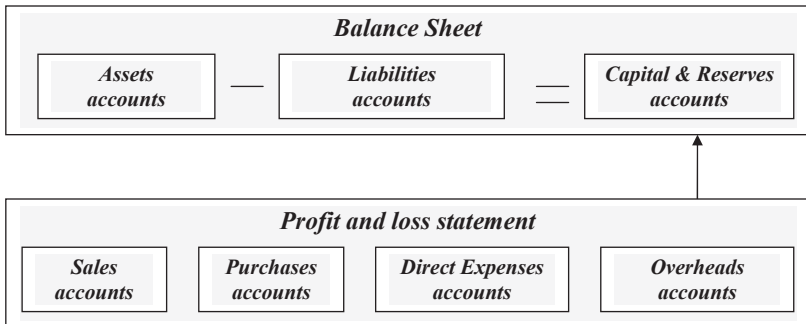

Рис. 7.2. Взаємозв'язок фінансових звітів та класів рахунків у практиці Великобританії

В США рахунки активів, зобов'язань та власного капіталу, *ending balance* (кінцеве сальдо) яких відображають у Балансі, називають **permanent or real accounts** (постійними або реальними рахунками), а рахунки доходів, витрат і дивідендів, *footings* (обороту) за якими відображають у Звіті про сукупний дохід, називають **temporary or nominal accounts** (тимчасовими або номінальними рахунками):

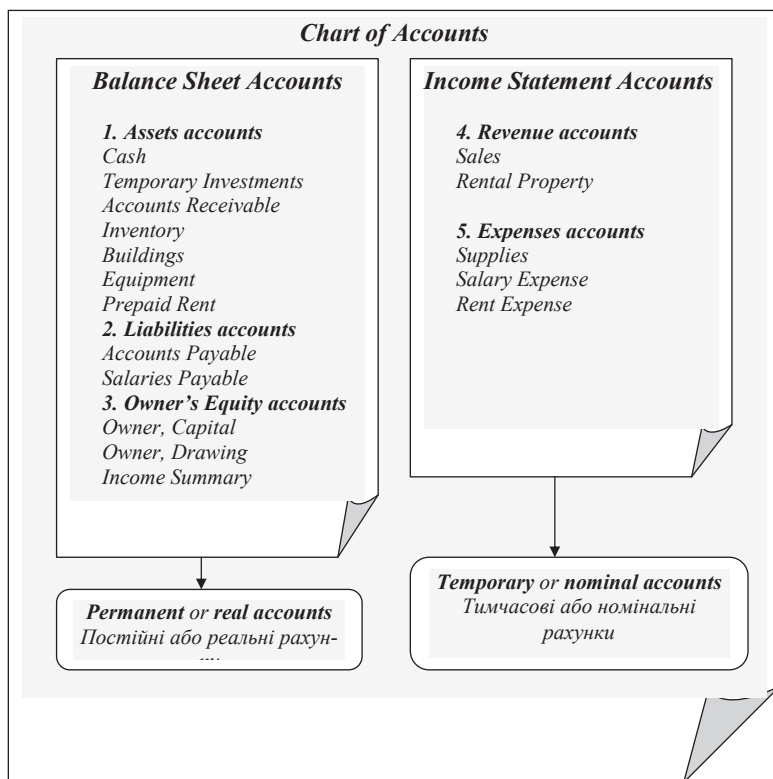

Рис. 7.3. Приклад побудови Плану рахунків малого товариства в США

Виокремлюють також **valuation accounts** (оціночні рахунки), що регулюють оцінку окремих активів, зобов'язань і власного капіталу: **adjunct accounts** (додані рахунки) їх збільшують (як, наприклад, премія з облігацій); **contra accounts** (контррахунки) – зменшують (*Allowance for Doubts Accounts, Accumulated Depreciation, дисконт з облігацій*).

У Великобританії рахунки класифікують у три види: **personal accounts** (персональні рахунки), які представляють власний капітал та зобов'язання персон та організацій; **real accounts** (реальні рахунки) – рахунки активів; **nominal accounts** (номінальні рахунки) – рахунки доходів, витрат та втрат.

В залежності від розміру бізнесу Плани рахунків американських та англійських компаній можуть включати як декілька десятків рахунків, так і тисячу. При цьому, якщо номера рахунків малого підприємства містять три цифри, то великі підприємства можуть містити чотири-шість і більше цифр. Перша цифра номера рахунків американських компаній відповідає номеру групи рахунків, друга цифра може відображати підгрупу рахунків – поточні та непоточні активи, поточні та непоточні зобов'язання і т.п.

В одних американських компаніях нумерація рахунків може бути побудована за принципом:

- 100 – 199 *Asset accounts*
- 200 – 299 *Liability accounts*
- 300 – 399 *Owner's Capital & Withdrawals accounts*
- 400 – 499 *Revenue accounts*
- 500 – 599 *Expense accounts*

В інших американських корпораціях поширеною є побудова Плану рахунків за такою структурою:

- 1000 – 1499 *Current Assets accounts*
- 1500 – 1999 *Fixed & other Assets accounts*
- 2000 – 2599 *Current Liability accounts*
- 2600 – 2999 *Long-term Liability accounts*
- 3000 – 3999 *Owner's Capital & Withdrawals accounts*
- 4000 – 4999 *Revenue accounts*
- 5000 – 5999 *Cost of goods sold accounts*
- 6000 – 6999 *Expense accounts*
- 7000 – 7999 *Other revenue (for example, interest income)*
- 8000 – 8999 *Other expenses (for example, income taxes)*

В обліковій практиці великих компаній Великобританії застосовується така структура Плану рахунків:

- 0010 – 0059 *Fixed Asset accounts*
- 1000 – 1250 *Current Assets accounts*
- 2000 – 2299 *Current Liabilities accounts*
- 2300 – 2399 *Long-term Liabilities accounts*
- 3000 – 3299 *Capital & Reserves accounts*
- 4000 – 4999 *Sales accounts*
- 5000 – 5299 *Purchases accounts (to produce goods to sell)*
- 6000 – 6999 *Direct expenses*
- 7000 – 8299 *Overheads expenses*

Багато промислових асоціацій та освітніх організацій публікують зразки планів рахунків, які компанії можуть використати при розробці власних планів рахунків (зразок 7.1 за даними *Internet Center for Management and Business Administration* з веб-сайту www.netmba.com)

Обліковий реєстр, в якому відображають сукупність усіх рахунків, що використовує підприємство, в американській практиці називають **general ledger** (головною книгою), в практиці англійських підприємств – **nominal ledger** (номінальною книгою), в Росії – **главной книгою**.

Зразок 7.1.

**Chart of Temporary (Nominal) & Permanent Accounts - Assets, Liabilities,
Owner's Equity, Revenues, Expenses, Gains & Losses Accounts**

№	Title of accounts	№	Назва рахунків
	ASSETS		АКТИВИ
	Current Assets		Поточні активи
101	Cash	101	Грошові кошти
102	Petty Cash	102	Дрібна каса
103	Cash equivalents	103	Грошові еквіваленти
104	Temporary investments	104	Тимчасові інвестиції
105	Allowance to reduce temporary investments to market	105	Поправка на зменшення тимчасових інвестицій
106	Accounts receivable	106	Рахунки до отримання
107	Allowance for doubtful accounts	107	Поправка на сумнівні борги
108	GST receivable	108	Податки з продаж до отримання
109	Interest receivable	109	Відсотки до отримання
110	Rent receivable	110	Рента до отримання
111	Notes receivable	111	Векселі до отримання
119	Merchandise inventory	119	Товарні запаси
129	Inventory	129	Запаси
124	Office supplies	124	Канцтовари
125	Store supplies	125	Складські запаси
126	Supplies	126	Допоміжні матеріали
128	Prepaid insurance	128	Передплачене страхування
131	Prepaid rent	131	Передплачена рента
132	Raw materials inventory	132	Матеріальні запаси
133	Goods in process inventory,	133	Запаси незавершеного виробництва
135	Finished goods inventory	135	Запаси готової продукції
	Fixed Assets		Постійні активи
	Long-Term Investment		Довгострокові інвестиції
141	Investment in Shares	141	Інвестиції в акції
142	Investment in Bonds	142	Інвестиції в облигації
144	Investment in _____	144	Інвестиції в _____
	Property, Plant, and Equipment		Нерухомість, споруди і устаткування
151	Automobiles	151	Автомобілі
152	Accumulated amortization, automobiles	152	Накопичена амортизація, автомобілі
153	Trucks	153	Вантажівки
154	Accumulated amortization, trucks	154	Накопичена амортизація, вантажівки
155	Boats	155	Човни
156	Accumulated amortization, boats	156	Накопичена амортизація, човни
157	Professional library	157	Професійна бібліотека
158	Accumulated amortization, professional library	158	Накопичена амортизація, професійна бібліотека
159	Law library	159	Законодавча бібліотека
160	Accumulated amortization, law Library	160	Накопичена амортизація, законодавча бібліотека
161	Furniture	161	Меблі

Продовження зразку 7.1

	<i>Title of accounts</i>		<i>Назва рахунків</i>
162	<i>Accumulated amortization, Furniture</i>	162	Накопичена амортизація, меблі
163	<i>Office equipment</i>	163	Офісне обладнання
164	<i>Accumulated amortization, office equipment</i>	164	Накопичена амортизація, офісне обладнання
165	<i>Store equipment</i>	165	Складське устаткування
166	<i>Accumulated amortization, store equipment</i>	166	Накопичена амортизація, складське устаткування
169	<i>Machinery</i>	169	Машини
170	<i>Accumulated amortization, machinery</i>	170	Накопичена амортизація, машини
173	<i>Building</i>	173	Будівлі
174	<i>Accumulated amortization, building</i>	174	Накопичена амортизація, будівлі
175	<i>Land</i>	175	Земля
176	<i>Leasehold improvements</i>	176	Одержана у лізинг земля
179	<i>Land improvements,</i>	179	Земельна меліорація
180	<i>Accumulated amortization, land improvements</i>	180	Накопичена амортизація, земельна меліорація
	Natural Resources		Натуральні ресурси
185	<i>Mineral deposit</i>	185	Мінеральний депозит
186	<i>Accumulated amortization, mineral deposit</i>	186	Накопичена амортизація, мінеральний депозит
	Intangible Assets		Нематеріальні активи
191	<i>Patents</i>	191	Патенти
192	<i>Leasehold</i>	192	Одержано у лізинг
193	<i>Franchise</i>	193	Франшиза
194	<i>Copyright</i>	194	Копірувальне право
196	<i>Organization costs</i>	196	Організаційні витрати
198	<i>Goodwill</i>	198	Гудвіл
	LIABILITIES		ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
	Current Liabilities		Поточні зобов'язання
201	<i>Accounts payable</i>	201	Рахунки до оплати
202	<i>Insurance payable</i>	202	Страховання до оплати
203	<i>Interest payable</i>	203	Відсотки до оплати
204	<i>Legal fees payable</i>	204	Юридична винагорода до оплати
205	<i>Short-term notes payable</i>	205	Короткострокові векселі до оплати
206	<i>Discount on short-term notes payable</i>	206	Дисконт короткострокових векселів до оплати
208	<i>Rent payable</i>	208	Рента до оплати
209	<i>Salaries payable</i>	209	Заборгованість за окладами
210	<i>Wages payable</i>	210	Заборгованість із заробітної плати
214	<i>Estimated warranty liability</i>	214	Оціночні гарантійні зобов'язання
215	<i>Income taxes payable</i>	215	Заборгованість з податку на прибуток
216	<i>Common dividends payable</i>	216	Прості дивіденди до оплати
217	<i>Preferred dividends payable</i>	217	Привілейовані дивіденди до оплати
218	<i>El payable</i>	218	Страховання безробіття до оплати
221	<i>Employees' medical insurance payable</i>	221	Медицинське страхування робітників до оплати

Продовження зразку 7.1

№	Title of accounts	№	Назва рахунків
222	Employees' retirement program payable	222	Пенсійні програми до оплати
223	Employees' union dues payable	223	Профсоюзні внески до оплати
224	PST payable	224	Провінційний податок с продаж
225	GST payable	225	Податок з продаж
226	Estimated vacation pay liability	226	Оціночні зобов'язання із відпусток
Unearned Revenues		Доходи майбутніх періодів	
230	Unearned consulting fees	230	Незароблені консультаційні винагороди
231	Unearned legal fees	231	Незароблені юридичні винагороди
232	Unearned property management fees	232	Незароблені винагороди з управління власністю
Long-Term Liabilities		Довгострокові зобов'язання	
251	Long-term notes payable	251	Довгострокові векселі до оплати
252	Discount on notes payable	252	Дисконт векселів до оплати
253	Long-term lease liabilities	253	Довгострокові лізингові зобов'язання
255	Bonds payable	255	Облігації до оплати
256	Discount on bonds payable	256	Дисконт облігацій до оплати
257	Premium on bonds payable	257	Премія облігацій до оплати
OWNER'S EQUITY		ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	
301	Capital	301	Капітал
302	Withdrawals	302	Вилучення
Corporate Contributed Capital		Корпоративний вкладений капітал	
307	Common shares	307	Прості акції
310	Common share dividends distributable	310	Дивіденди за простими акціями розподілені
313	Contributed capitals from the retirement of common shares	313	Вкладений капітал від вибуття простих акцій
315	Preferred shares	315	Привілейовані акції
Retained Earnings		Нерозподілений прибуток	
318	Retained earnings	318	Нерозподілений прибуток
319	Cash dividends	319	Грошові дивіденди
320	Share dividends	320	Дивіденди акціями
REVENUES		ДОХОДИ	
401	Fees earned	401	Зароблені винагороди
403	Services revenue	403	Доходи від послуг
405	Commission earned	405	Зароблені комісійні
406	Rent earned	406	Зароблена рента
407	Dividends earned	407	Зароблені дивіденди
408	Earnings from investment in	408	Прибуток від інвестицій в
409	Interest earned	409	Зароблені відсотки
413	Sales	413	Реалізація
414	Sales returns and allowances	414	Повернення продаж та поправки
415	Sales discounts	415	Реалізаційні знижки

Продовження зразку 7.1

№	Title of accounts	№	Назва рахунків
COST OF SALES		СОБІВАРТІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ	
502	Cost of goods sold	502	Собівартість реалізованих товарів
503	Amortization of mine deposit	503	Амортизація надрових внесків
505	Purchases	505	Закупки
506	Purchases returns and allowances	506	Повернення та поправки закупок
507	Purchases discounts	507	Знижки закупок
508	Transportation-in	508	Транспортування
Manufacturing Accounts		Виробничі рахунки	
520	Raw materials purchases	520	Закупки сировини
521	Freight-in on raw materials	521	Фрахт-в матеріалів
530	Factory payroll	530	Заводська заробітна плата
531	Direct labour	531	Основна праця
540	Factory overhead	540	Загальновиробничі витрати
541	Indirect materials	541	Допоміжні матеріали
542	Indirect labour	542	Неосновна праця
543	Factory insurance expired	543	Заводське страхування
544	Factory supervision	544	Заводський контроль
545	Factory supplies used	545	Використані заводські запаси
547	Miscellaneous production costs	547	Загальнозаводські витрати
548	Property taxes on factory building	548	Податки на нерухомість з будівель
550	Rent on factory building	550	Рента заводських будівель
551	Repairs, factory equipment	551	Ремонти, заводське устаткування
552	Small tools written off	552	Списані МШП
560	Amortization of factory equipment	560	Амортизація заводського устаткування
561	Amortization of factory building	561	Амортизація заводських будівель
Standard Cost Variance Accounts		Рахунки відхилень стандартних витрат	
580	Direct material quantity variance	580	Кількісне відхилення основних матеріалів
581	Direct material price variance	581	Цінове відхилення основних матеріалів
582	Direct labour quantity variance	582	Кількісне відхилення прямої праці
583	Direct labour price variance	583	Цінове відхилення прямої праці
584	Factory overhead volume variance	584	Об'ємне загальнозаводське відхилення
585	Factory overhead controllable variance	585	Контрольоване загальнозаводське відхилення
EXPENSES		ВИТРАТИ	
Amortization		Амортизація	
602	Amortization expense, copyrights	602	Амортизаційні витрати, копірайт
604	Amortization expense, boats	604	Амортизаційні витрати, човни
605	Amortization expense, automobiles	605	Амортизаційні витрати, автомобілі
606	Amortization expense, building	606	Амортизаційні витрати, будівлі
611	Amortization expense, trucks	611	Амортизаційні витрати, вантажівки
Employee Related Expense		Витрати пов'язані з робітниками	
620	Office salaries expense	620	Витрати на службові оклади
621	Sales salaries expense	621	Витрати на винагороду за продаж
622	Salaries expense	622	Витрати на оклади
623	Wages expense	623	Витрати заробітної плати
624	Employees' benefits expense	624	Виплати робітникам

Продовження зразку 7.1

№	Title of accounts	№	Назва рахунків
	Financial Expenses		Фінансові витрати
630	Cash over and short	630	Нестача та надлишок грошових коштів
633	Interest expense	633	Відсоткові витрати
	Insurance Expenses		Витрати страхування
635	Insurance expense, equipment	635	Витрати страхування, устаткування
636	Insurance expense, building	636	Витрати страхування, будівлі
	Rental Expenses		Рентні витрати
640	Rent expense	640	Рентні витрати
641	Rent expense, office space	641	Рентні витрати, офісна площа
642	Rent expense, selling space	642	Рентні витрати, торговельна площа
	Supplies Expense		Витрати допоміжних матеріалів
650	Office supplies expense	650	Витрати на офісні матеріали
651	Store supplies expense	651	Витрати на складські запаси
	Other Expenses		Інші витрати
655	Advertising expense	655	Рекламні витрати
656	Bad debts expense	656	Витрати на безнадійні борги
659	Collection expense	659	Витрати на інкасо
662	Credit card expense	662	Витрати на кредитні картки
663	Delivery expense	663	Витрати постачання
667	Equipment expense	667	Витрати устаткування
668	Food and drinks expense	668	Витрати їжі та напоїв
671	Gas and oil expense	671	Витрати газу та нафти
673	Janitorial expense	673	Витрати прибирання
674	Legal fees expense	674	Витрати на юридичну винагороду
676	Mileage expense	676	Витрати пробігу
681	Permits expense	681	Витрати на дозволи
682	Postage expense	682	Поштові витрати
683	Property taxes expense	683	Витрати на майнові податки
684	Repairs expense	684	Ремонтні витрати
688	Telephone expense	688	Телефонні витрати
689	Travel and entertaining expense	689	Витрати на відрядження
690	Utilities expense	690	Комунальні витрати
691	Warranty expense	691	Гарантійні витрати
695	Income taxes expense	695	Витрати податку на прибуток
	GAINS and LOSSES		Прибутки та збитки
701	Gain on retirement of bonds	701	Прибуток від вилучення облігацій
702	Gain on sale of machinery	702	Прибуток від продажу машин
703	Gain on sale of investments	703	Прибуток від продажу інвестицій
804	Loss on market decline of temporary investments	804	Збиток від ринкового зменшення тимчасових інвестицій
805	Loss on retirement of bonds	805	Збиток від вилучення облігацій
806	Loss on sale of investments	806	Збиток від продажу інвестицій
807	Loss on sale of machinery	807	Збиток від продажу машин
809	Loss on _____ Clearing Accounts	809	Збиток від розрахункових рахунків
901	Income summary	901	Підсумковий дохід
902	Manufacturing summary	902	Виробничий підсумок

Зразок 7.2

**Chart of accounts
from Business Knowledge Centre**

№	Title of accounts	№	Назва рахунків
ASSET ACCOUNTS		РАХУНКИ АКТИВІВ	
<i>CURRENT ASSETS</i>		<i>ПОТОЧНІ АКТИВИ</i>	
1000	<i>Petty Cash</i>	1000	<i>Дрібна каса</i>
1010	<i>Cash in Hand</i>	1010	<i>Готівкові грошові кошти</i>
1020	<i>Regular Checking Account</i>	1020	<i>Поточний чековий рахунок</i>
1030	<i>Payroll Checking Account</i>	1030	<i>Платіжний чековий рахунок</i>
1040	<i>Saving Account</i>	1040	<i>Ощадний рахунок</i>
1050	<i>Special Account</i>	1050	<i>Спеціальний рахунок</i>
1060	<i>Investments – Money Market</i>	1060	<i>Інвестиції – грошовий ринок</i>
1070	<i>Investments – Certificates of Deposits</i>	1070	<i>Інвестиції – депозитні сертифікати</i>
1100	<i>Accounts Receivable</i>	1100	<i>Рахунки до отримання</i>
1140	<i>Other Receivables</i>	1140	<i>Інші дебітори</i>
1150	<i>Allowance for Doubtful Accounts</i>	1150	<i>Поправка на сумнівні борги</i>
1200	<i>Raw Materials Inventory</i>	1200	<i>Запаси сировини</i>
1210	<i>Supplies Inventory</i>	1210	<i>Запаси допоміжних матеріалів</i>
1220	<i>Work in Progress Inventory</i>	1220	<i>Незавершене виробництво</i>
1230	<i>Finished Goods Inventory – Product # 1</i>	1230	<i>Готова продукція – продукт # 1</i>
1235	<i>Finished Goods Inventory – Product # 2</i>	1235	<i>Готова продукція – продукт # 2</i>
1240	<i>Finished Goods Inventory – Product # 3</i>	1240	<i>Готова продукція – продукт # 3</i>
1400	<i>Prepaid Expenses</i>	1400	<i>Передплачені витрати</i>
1410	<i>Employee Advances</i>	1410	<i>Аванси робітникам</i>
1420	<i>Notes Receivables – Current</i>	1420	<i>Векселі до отримання – поточні</i>
1430	<i>Prepaid Interests</i>	1430	<i>Передплачені відсотки</i>
1440	<i>Other current assets</i>	1440	<i>Інші поточні активи</i>
<i>FIXED ASSETS</i>		<i>ПОСТІЙНІ АКТИВИ</i>	
1500	<i>Furniture and Fixtures</i>	1500	<i>Меблі та оснащення</i>
1510	<i>Equipment</i>	1510	<i>Устаткування</i>
1520	<i>Buildings</i>	1520	<i>Будівлі</i>
1600	<i>Land</i>	1600	<i>Земля</i>
1700	<i>Accumulated Depreciation, Furniture and Fixtures</i>	1700	<i>Накопичений знос, меблі та оснащення</i>
1710	<i>Accumulated Depreciation, Equipment</i>	1710	<i>Накопичений знос, устаткування</i>
1720	<i>Accumulated Depreciation, Buildings</i>	1720	<i>Накопичений знос, будівлі</i>
<i>OTHER ASSETS</i>		<i>ІНШІ АКТИВИ</i>	
1900	<i>Deposits</i>	1900	<i>Депозити</i>
1910	<i>Notes Receivables, Non-current</i>	1910	<i>Векселі до отримання, непоточні</i>
1920	<i>Other non-current assets</i>	1920	<i>Інші непоточні активи</i>

Продовження зразку 7.2

LIABILITY ACCOUNTS		РАХУНКИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	
<i>CURRENT LIABILITIES</i>		<i>ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ</i>	
2000	<i>Accounts Payable</i>	2000	<i>Рахунки до оплати</i>
2300	<i>Accrued Expenses</i>	2300	<i>Нараховані зобов'язання</i>
2310	<i>Sales Tax Payable</i>	2310	<i>Податок з реалізації до оплати</i>
2320	<i>Wages Payable</i>	2320	<i>Заборгованість із заробітної плати</i>
2330	<i>Health Insurance Payable</i>	2330	<i>Заборгованість із страхування здоров'я</i>
2340	<i>Federal Payroll Taxes Payable</i>	2340	<i>Федеральний податок із заробітної плати на соціальне страхування</i>
2350	<i>FUTA Tax Payable</i>	2350	<i>Федеральний податок із страхування безробіття</i>
2360	<i>State Payroll Taxes Payable</i>	2360	<i>Податок штату із заробітної плати на соціальне страхування</i>
2370	<i>SUTA Payable</i>	2370	<i>Податок штату із страхування безробіття</i>
2380	<i>Local Payroll Taxes Payable</i>	2380	<i>Місцевий податок із заробітної плати на соціальне страхування</i>
2400	<i>Income Taxes Payable</i>	2400	<i>Прибутковий податок до оплати</i>
2410	<i>Other Taxes Payable</i>	2410	<i>Інші податки</i>
2420	<i>Employee Benefits Payable</i>	2420	<i>Допомога робітникам</i>
2430	<i>Current Portion of Long-term Debt</i>	2430	<i>Поточна частина довгострокової заборгованості</i>
2440	<i>Deposits from Customers</i>	2440	<i>Завдатки покупців</i>
2480	<i>Other Current Liabilities</i>	2480	<i>Інші поточні зобов'язання</i>
<i>LONG-TERM LIABILITIES</i>		<i>ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ</i>	
2700	<i>Notes Payable</i>	2700	<i>Векселі видані</i>
2710	<i>Land Payable</i>	2710	<i>Заборгованість за землю</i>
2720	<i>Equipment Payable</i>	2720	<i>Заборгованість за устаткування</i>
2730	<i>Vehicles Payable</i>	2730	<i>Заборгованість за транспорт</i>
2740	<i>Bank Loans Payable</i>	2740	<i>Банківські позики</i>
2750	<i>Deferred Revenue</i>	2750	<i>Доходи майбутніх періодів</i>
2760	<i>Other Long-term liabilities</i>	2760	<i>Інші довгострокові зобов'язання</i>
EQUITY ACCOUNTS		РАХУНКИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	
3010	<i>Stated Capital</i>	3010	<i>Оголошений капітал</i>
3020	<i>Capital Surplus</i>	3020	<i>Додатковий капітал</i>
3030	<i>Retained Earnings</i>	3030	<i>Реінвестований прибуток</i>

Продовження зразку 7.2

REVENUE ACCOUNTS		РАХУНКИ ДОХОДІВ	
4000	Product # 1 Sales	4000	Реалізація продукту # 1
4010	Product # 2 Sales	4010	Реалізація продукту # 2
4020	Product # 3 Sales	4020	Реалізація продукту # 3
4060	Interest Income	4060	Доходи за відсотками
4080	Other Income	4080	Інші доходи
4540	Finance Charge Income	4540	Фінансовий дохід
4800	Sales Returns and Allowances	4800	Повернення товару та поправки
4900	Sales Discounts	4900	Знижки реалізації
COST OF GOODS SOLD		СОБІВАРТІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ	
5000	Product # 1 Cost	5000	Собівартість продукту # 1
5010	Product # 2 Cost	5010	Собівартість продукту # 2
5020	Product # 3 Cost	5020	Собівартість продукту # 3
5050	Raw Materials Purchases	5050	Закупки сировини
5100	Direct Labor Costs	5100	Прямі витрати на заробітну плату
5150	Indirect Labor Costs	5150	Непрямі витрати на заробітну плату
5200	Commissions	5200	Комісійні
5250	Miscellaneous Factory Costs	5250	Загальнозаводські витрати
5700	Cost of Goods Sold, Salaries and Wages	5700	Собівартість реалізації, винагорода
5800	Inventory Adjustments	5800	Управління запасами
5900	Purchase Returns and Allowances	5900	Повернення закупок та поправки
5950	Purchase Discounts	5950	Знижки закупок
EXPENSES		ВИТРАТИ	
6000	Advertising Expenses	6000	Витрати на рекламу
6050	Amortization Expenses	6050	Витрати на амортизацію нематеріальних активів
6100	Bad Debt Expenses	6100	Витрати на безнадійні борги
6400	Depreciation Expenses	6400	Витрати на амортизацію основних засобів
6500	Employee Benefits Expenses, Health Insurance	6500	Витрати на допомогу із соціального страхування
6510	Employee Benefits Expenses, Pensions Plans	6510	Витрати на пенсійне забезпечення
6520	Employee Benefits Expenses, Profit Sharing Plan	6520	Витрати на виплати робітникам за системою участі у прибутках
6600	Income Tax Expense	6600	Витрати на прибутковий податок
6700	Interest Expense	6700	Витрати на відсотки
7000	Office Expense	7000	Офісні витрати
7400	Rent or Lease Expense	7400	Витрати ренти або лізингу
9000	Gain/Loss on Sale of Assets	9000	Прибуток / збиток від продажу активів

Зразок 7.3

Chart of Accounts for UK based business

№	Title of accounts	№	Назва рахунків
ASSET ACCOUNTS		РАХУНКИ АКТИВІВ	
<i>FIXED ASSETS</i>		<i>ПОСТІЙНІ АКТИВИ</i>	
0010	Freehold Property	0010	Власне майно
0011	Leasehold Property	0011	Одержане у лізинг майно
0020	Plant and Machinery	0020	Виробничі засоби та устаткування
0021	Plant / Machinery Depreciation	0021	Амортизація виробничих засобів
0030	Office Equipment	0030	Офісне обладнання
0031	Office Equipment Depreciation	0031	Амортизація офісного обладнання
0040	Furniture and Fixtures	0040	Меблі і оснащення
0041	Furniture / Fixture Depreciation	0041	Амортизація меблів і оснащення
0050	Motor Vehicles	0050	Автомобільні засоби
0051	Motor Vehicles Depreciation	0051	Амортизація автомобільних засобів
<i>CURRENT ASSETS</i>		<i>ПОТОЧНІ АКТИВИ</i>	
1001	Stock	1001	Запаси
1002	Work in Progress	1002	Незавершене виробництво
1003	Finished Goods	1003	Готова продукція
1100	Debtors Control Account	1100	Контрольний рахунок дебіторів
1102	Other Debtors	1102	Інші дебітори
1103	Prepayments	1103	Попередні оплати
1200	Bank Current Account	1200	Банківський поточний рахунок
1210	Bank Deposit Account	1210	Банківський депозитний рахунок
1220	Building Society Account	1220	Рахунок будівельного товариства
1230	Petty Cash	1230	Дрібна каса
1240	Company Credit Card	1240	Кредитна картка компанії
1250	Credit Card Receipts	1250	Отримання за кредитною картою
LIABILITY ACCOUNTS		РАХУНКИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	
<i>CURRENT LIABILITIES</i>		<i>ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ</i>	
2100	Creditors Control Account	2100	Контрольний рахунок кредиторів
2102	Other Creditors	2102	Інші кредитори
2109	Accruals	2109	Нарахування
2200	Sales Tax Control Account	2200	Контрольний рахунок податків з продаж
2201	Purchase Tax Control Account	2201	Контрольний рахунок податків із закупки
2202	VAT Liability	2202	Зобов'язання з ПДВ
2210	P.A.Y.E.- pay-as-you-earn	2210	Оплата податків при отриманні заробітної плати
2211	National Insurance	2211	Національне страхування
2220	Net Wages	2220	Чиста заробітна плата
2230	Pension Fund Loans	2230	Позики пенсійного фонду
2310	Hire Purchase	2310	Закупки з відстрочкою оплати
2320	Corporation Tax	2320	Корпоративний податок
2330	Mortgages	2330	Іпотека

Продовження зразку 7.3

	CAPITAL & RESERVES ACCOUNTS		РАХУНКИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА РЕЗЕРВІВ
3000	Ordinary Shares	3000	Звичайні акції
3010	Preference Shares	3010	Привілейовані акції
3100	Reserves	3100	Резерви
3101	Undistributed Reserves	3101	Нерозподілені резерви
3200	Profit and Loss Account	3200	Рахунок прибутку та збитку
	SALES ACCOUNTS		РАХУНКИ РЕАЛІЗАЦІЇ
4000	Sales Type A	4000	Реалізація продукту # А
4001	Sales Type B	4001	Реалізація продукту # В
4002	Sales Type C	4002	Реалізація продукту # С
4009	Discounts Allowed	4009	Визнанні знижки
4100	Sales Type D	4100	Реалізація продукту # D
4101	Sales Type E	4101	Реалізація продукту # E
4200	Sales of Assets	4200	Реалізація активів
4400	Credit Charges (Late Payments)	4400	Зміни кредитів
4900	Miscellaneous Income	4900	Різні доходи
4901	Royalties Received	4901	Отримані роялті
4902	Commissions Received	4902	Отримані комісійні
4903	Insurance Claims	4903	Страхові відшкодування
4904	Rent Income	4904	Рентні доходи
4905	Distribution and Carriage	4905	Просування та транспортування
	PURCHASES ACCOUNTS		РАХУНКИ ЗАКУПОК
5000	Materials Purchased	5000	Матеріали закуплені
5001	Materials Imported	5001	Матеріали імпортовані
5002	Miscellaneous Purchases	5002	Різні закупки
5003	Packaging	5003	Упаковки
5009	Discounts Taken	5009	Отримані знижки
5100	Carriage	5100	Транспортування
5101	Import Duty	5101	Імпортне мито
5102	Transport Insurance	5102	Транспортне страхування
5200	Opening Stock	5200	Початкові запаси
5201	Closing Stock	5201	Кінцеві запаси
	DIRECT EXPENSES		ПРЯМІ ВИТРАТИ
6000	Productive Labour	6000	Продуктивна праця
6001	Cost of Sales Labour	6001	Витрати праці
6002	Sub-Contractors	6002	Субпідрядники
6100	Sales Commissions	6100	Комісійні продажі
6200	Sales Promotions	6200	Просування продажі
6201	Advertising	6201	Реклама
6202	Gifts and Samples	6202	Подарунки і зразки
6203	P.R. (Literature & Brochures)	6203	Публічні зв'язки (паблік релейшенс)
6900	Miscellaneous Expenses	6900	Інші витрати

Продовження зразку 7.3

OVERHEADS EXPENSES		НЕПРЯМІ ВИТРАТИ	
7000	Gross Wages	7000	Валова заробітна плата
7001	Directors Salaries	7001	Оклади керівників
7002	Directors Remuneration	7002	Винагорода керівників
7003	Staff Salaries	7003	Оклади службовців
7004	Wages-Regular	7004	Постійна заробітна плата
7005	Wages-Casual	7005	Відрядна заробітна плата
7007	Employers Pensions	7007	Пенсії роботодавців
7008	Recruitment Expenses	7008	Витрати на підбір персоналу
7100	Rent	7100	Рента
7102	Water Rates	7102	Плата за воду
7104	Premises Insurance	7104	Страхування нерухомості
7200	Electricity	7200	Електроенергія
7201	Gas	7201	Газ
7202	Oil	7202	Нафта
7301	Repairs and Servicing	7301	Ремонти та обслуговування
7302	Licenses	7302	Ліцензії
7303	Vehicle Insurance	7303	Страхування автомобільних засобів
7400	Travelling	7400	Відрядження
7401	Car Hire	7401	Оренда автомобілів
7402	Hotels	7402	Готелі
7403	U.K. Entertainment	7403	Розмитнення
7404	Overseas Entertainment	7404	Закордонні розмитнення
7405	Overseas Travelling	7405	Закордонні відрядження
7406	Subsistence	7406	Добові за перебування
7500	Printing	7500	Публікації
7501	Postage and Carriage	7501	Пошта та транспортування
7502	Telephone	7502	Телефон
7503	Telex/Telegram/Facsimile	7503	Телекс/Телеграми/Факсиміле
7504	Office Stationery	7504	Канцелярські товари
7505	Books etc.	7505	Книги
7600	Legal Fees	7600	Гонорари
7601	Audit and Accountancy Fees	7601	Гонорари аудиторів і бухгалтерів
7602	Consultancy Fees	7602	Гонорари консультантів
7700	Equipment Hire	7700	Оренда обладнання
7701	Office Machine Maintenance	7701	Утримання офісних засобів
7800	Repairs and Renewals	7800	Ремонти та оновлення
7900	Bank Interest Paid	7900	Сплачені банківські відсотки
7901	Bank Charges	7901	Банківські комісії
7902	Loan Interest Paid	7902	Сплачені відсотки за позики
7903	H.P. Interest	7903	Відсотки за покупки у відстрочку
7904	Exchange Rate Variance	7904	Курсові різниці
8000	Depreciation	8000	Амортизація
8001	Plant/Machinery Depreciation	8001	Амортизація виробничих засобів
8002	Furniture/Fitting Depreciation	8002	Амортизація меблів
8003	Vehicle Depreciation	8003	Амортизація автотранспортних засобів
8004	Office Equipment Depreciation	8004	Амортизація офісного обладнання
8100	Bad Debt Write Off	8100	Списання безнадійних боргів
8102	Bad Debt Provision	8102	Резерв безнадійних боргів
8200	Donations	8200	Благодійні внески

Кожний **T-account** (*T-рахунок*) компаній США і Великобританії має **title of the account** (назву рахунку), лівий бік, який називається **debit** (*дебет*), та правий бік – **credit** (*кредит*). Утім практика запису інформації на рахунках в американських та англійських компаніях є різною. Так, в американських компаніях початкове сальдо у Т-рахунках позначається як **Beginning Balance** або **bb**, а кінцеве сальдо як **Ending Balance** або **eb** (рис. 7.4).

Cash Account			
Dr.		Cr.	
<i>Beginning Balance</i>	\$ 25,000		
<i>Investment by Owner</i>	\$ 120,000	<i>Supplies Expense</i>	\$ 700
<i>Service Revenue</i>	\$ 35,400	<i>Salaries Expense</i>	\$ 17,000
<i>Accounts Receivable</i>	\$ 2,700	<i>Rent Expense</i>	\$ 5,000
		<i>Accounts payable payment</i>	\$ 3,800
		<i>Withdrawal by Owner</i>	\$ 1000
<i>Total Increases</i>	\$ 158,100	<i>Total Decreases</i>	\$ 27,500
<i>Less: Decreases</i>	\$ 27,500		
<i>Ending Balance</i>	\$ 155,600		

Рис. 7.4. Приклад запису інформації на рахунку *Cash* в американських компаніях

В англійських компаніях початкове сальдо у Т-рахунках прийнято позначати як **Balance brought down (Balance b/d)** або **Balance brought forward (Balance b/f)**. А кінцеве сальдо записувати спочатку на протилежній стороні рахунку як **Balance carried down (Balance c/d)** або **Balance carried forward (Balance c/f)**, а потім переносити його на правильний бік під назвою початкового сальдо наступного місяця (рис. 7.5).

Cash Account			
Dr.		Cr.	
<i>Balance b/d</i>	\$ 25,000	<i>Supplies Expense</i>	\$ 700
<i>Investment by Owner</i>	\$ 120,000	<i>Salaries Expense</i>	\$ 17,000
<i>Service Revenue</i>	\$ 35,400	<i>Rent Expense</i>	\$ 5,000
<i>Trade Debtors</i>	\$ 2,700	<i>Trade Creditors</i>	\$ 3,800
		<i>Withdrawal by Owner</i>	\$ 1000
		<i>Balance c/d</i>	\$ 155,600
	<u>\$ 183,100</u>		<u>\$ 183,100</u>

Рис. 7.5. Приклад запису інформації на рахунку *Cash* в англійських компаніях

В Росії діє єдиний План синтетичних рахунків бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності організацій для всіх форм власності і організаційно-правових форм (крім кредитних і бюджетних), затверджений наказом Міністерства фінансів РФ. Цей План рахунків складається з восьми розділів балансових рахунків (та субрахунків до них) і одного розділу позабалансових рахунків (табл. 7.1). На основі цього плану рахунків кожна організація затверджує власний робочий план рахунків бухгалтерського обліку, який містить повний перелік синтетичних і аналітичних рахунків, що необхідні для ведення бухгалтерського обліку.

У Плані синтетичних рахунків бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності організацій РФ рахунки:

- 1-5 розділів відображають активи і витрати підприємства;
- 6 розділу відображають розрахунки (активи і зобов'язання);
- 7 розділу відображають власний капітал;
- 8 розділу – доходи, витрати і фінансові результати організації.

Рис. 7.6. Взаємозв'язок фінансових звітів та класів синтетичних рахунків бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності організацій РФ

**План синтетических счетов бухгалтерского учета
финансово-хозяйственной деятельности организаций РФ**

<i>Номер и наименование раздела</i>	<i>Номер счета</i>	<i>Наименование синтетического счета</i>
<i>I. Необоротные активы</i>	01	<i>Основные средства</i>
	02	<i>Амортизация основных средств</i>
	03	<i>Доходные вложения в материальные ценности</i>
	04	<i>Нематериальные активы</i>
	05	<i>Амортизация нематериальных активов</i>

	07	<i>Оборудование к установке</i>
	08	<i>Вложения во внеоборотные активы</i>
	09	<i>Отложенные налоговые активы</i>
<i>II. Производственные запасы</i>	10	<i>Материалы</i>
	11	<i>Животные на выращивании и откорме</i>

	14	<i>Резервы под снижение стоимости материальных ценностей</i>
	15	<i>Заготовление и приобретение материальных ценностей</i>
	16	<i>Отклонение в стоимости материальных ценностей</i>
	19	<i>Налог на добавленную стоимость по приобретенным ценностям</i>
<i>III. Затраты на производство</i>	20	<i>Основное производство</i>
	21	<i>Полуфабрикаты собственного производства</i>

	23	<i>Вспомогательные производства</i>

	25	<i>Общепроизводственные расходы</i>
	26	<i>Общехозяйственные расходы</i>

	28	<i>Брак в производстве</i>
29	<i>Обслуживающие производства и хозяйства...</i>	
<i>IV. Готовая продукция и товары</i>	40	<i>Выпуск продукции (работ, услуг)</i>
	41	<i>Товары</i>
	42	<i>Торговая наценка</i>
	43	<i>Готовая продукция</i>
	44	<i>Расходы на продажу</i>
	45	<i>Товары отгруженные</i>
	46	<i>Выполненные этапы по незавершенным работам</i>
<i>V. Денежные средства</i>	50	<i>Касса</i>
	51	<i>Расчетные счета</i>
	52	<i>Валютные счета</i>

	55	<i>Специальные счета в банках</i>

	57	<i>Переводы в пути</i>
	58	<i>Финансовые вложения</i>
	59	<i>Резервы под обесценивание финансовых вложений</i>

Продовження таблиці 7.1

<i>VI. Расчеты</i>	60	<i>Расчеты с поставщиками и подрядчиками</i>

	62	<i>Расчеты с покупателями и заказчиками</i>
	63	<i>Резервы по сомнительным долгам</i>

	66	<i>Расчеты по краткосрочным кредитам и займам</i>
	67	<i>Расчеты по долгосрочным кредитам и займам</i>
	68	<i>Расчеты по налогам и сборам</i>
	69	<i>Расчеты по социальному страхованию и обеспечению</i>
	70	<i>Расчеты с персоналом по оплате труда</i>
	71	<i>Расчеты с подотчетными лицами</i>

	73	<i>Расчеты с персоналом по прочим операциям</i>
...	...	
75	<i>Расчеты с учредителями</i>	
76	<i>Расчеты с разными дебиторами и кредиторами</i>	
77	<i>Отложенные налоговые обязательства</i>	
...	...	
79	<i>Внутрихозяйственные расчеты</i>	
<i>VII. Капитал</i>	80	<i>Уставный капитал</i>
	81	<i>Собственные акции (доли)</i>
	82	<i>Резервный капитал</i>
	83	<i>Добавочный капитал</i>
	84	<i>Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)</i>

86	<i>Целевое финансирование</i>	
<i>VIII. Финансовые результаты</i>	90	<i>Продажи</i>
	91	<i>Прочие доходы и расходы</i>

	94	<i>Недостачи и потери от порчи ценностей</i>

	96	<i>Резервы предстоящих расходов</i>
	97	<i>Расходы будущих периодов</i>
	98	<i>Доходы будущих периодов</i>
99	<i>Прибыли и убытки</i>	
<i>Забалансовые счета</i>	001	<i>Арендованные основные средства</i>
	002	<i>Товарно-материальные ценности, принятые на ответственное хранение</i>
	003	<i>Материалы, принятые в переработку</i>
	004	<i>Товары, принятые на комиссию</i>
	005	<i>Оборудование, принятое для монтажа</i>
	006	<i>Бланки строгой отчетности</i>
	007	<i>Списанная в убыток задолженность неплатежеспособных дебиторов</i>
	008	<i>Обеспечения обязательств и платежей полученные</i>
	009	<i>Обеспечения обязательств и платежей выданные</i>
	010	<i>Износ основных средств</i>
	011	<i>Основные средства, сданные в аренду</i>

7.2. Обліковий цикл на зарубіжних підприємствах

Accounting cycle (обліковий цикл) визначає послідовність етапів облікового процесу починаючи від аналізу господарських операцій за даними *source document* (первинних документів) до складання фінансових звітів.

На американських підприємствах обліковий цикл включає етапи: аналіз господарських операцій на підставі первинних документів; реєстрація господарських операцій в журналах; перенесення записів в головну книгу; складання перевірного балансу; складання регулюючих журнальних проведення; складання регулюючого перевірного балансу; складання кінцевих проведення; складання фінансової звітності (рис. 7.7).

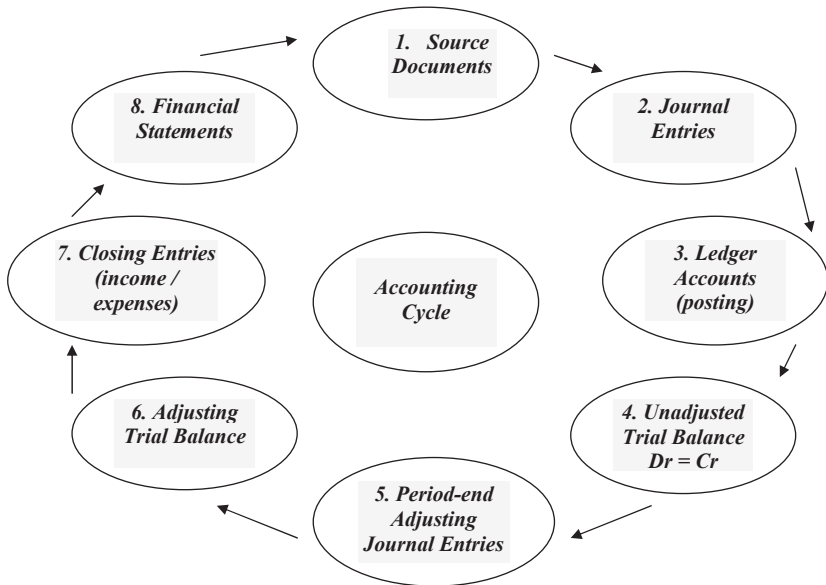

Рис. 7.7. Обліковий цикл американських підприємств

Transactions (господарські операції), в залежності від масштабів діяльності підприємства, реєструють в одному або п'яти *special-purpose journals* (спеціальних журналах): *sales journal* – SJ (журналі реалізації), *purchases journal* – PJ (журналі закупки), *cash receipts journal* – CRJ (журналі грошових надходжень), *cash payments journal* – CPJ (журналі грошових виплат), *general journal* – GJ (головному журналі).

Процес реєстрації інформації в *general journal* називають *journalizing*, а процес перенесення інформації у *general ledger* (головну книгу) називається *posting* (рознесенням).

Sales journal – SJ (журнал реалізації) призначений для відображення реалізації продукції з відстрочкою оплати (реалізацію продукції за готівку відображають у журналі грошових надходжень), і означає проведення типу:

Accounts Receivable (Рахунки до отримання)
Sales Tax Payable (Податок з реалізації до оплати)
Sales (Реалізація)

Purchases journal – PG (журнал закупок) призначений для відображення купівлі цінностей з відстрочкою оплати і означає проведення типу:

Raw Materials Purchases (Закупки сировини),
Supplies Inventory (Запаси допоміжних матеріалів),
Furniture and Fixtures (Меблі та оснащення),
Equipment (Устаткування)
Accounts Payable (Рахунки до оплати)

Cash receipts journal – CRJ (журнал грошових надходжень) використовується для обліку усіх надходжень грошових коштів і означає проведення типу:

Cash (Грошові кошти)
Sales Discounts (Знижки реалізації)
Accounts Receivable (Рахунки до отримання)

Cash payments journal – CPJ (журнал грошових виплат) призначений для обліку усіх виплат грошових коштів і означає проведення типу:

Accounts Payable (Рахунки до оплати)
Cash (Грошові кошти)
Purchase Discounts (Знижки закупок)

General journal – GJ (головний журнал) використовується для записів усіх інших господарських операцій, що не відображені у перших чотирьох журналах.

З метою аналітичного обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на американських підприємствах, протягом місяця крім спеціальних журналів ведуть також **subsidiary ledger “Account Receivable”** (допоміжну книгу “Рахунки до отримання”) та **subsidiary ledger “Account Payable”** (допоміжну книгу “Рахунки до оплати”), в яких в алфавітному порядку або у порядку нумерації відображають аналітичні рахунки **suppliers** (постачальників) та **customers** (покупців).

У кінці місяця дебетові та кредитові обороти рахунків з журналів переносять у **general ledger** (головну книгу). Рахунки у **general ledger** ведуть не у формі **T-account**, а у формі **ledger account form** (журнальної форми рахунку), що являє собою таблицю. Підсумки допоміжних книг та рахунків “**Account Receivable**” і “**Account Payable**” в головній книзі мають бути тотожними. Тому ці рахунки називають **control accounts** (контрольними рахунками).

Sales journal (журнал реалізації) передбачає одну графу дебету для рахунку *Accounts Receivable* (Рахунки до отримання) та дві графи кредиту для рахунків *Sales Tax Payable* (Податок з реалізації до оплати) та *Sales* (Реалізація). У графі *Ref* надається номер сторінки допоміжної книги “*Account Receivable*”, а у випадку, якщо покупцям надаються неоднакові умови кредиту, у журналі ще використовується графа для відображення умов відстрочки платежів (зразок 7.3).

Зразок. 7.3. Взаємозв'язок *sales journal*, *subsidiary ledger “Account Receivable”* і *general ledger*

SALES JOURNAL

Page 1

Date	Account Debited	Ref	Debit		Credit	
			<i>Accounts Receivable</i>	<i>Sales Tax Payable</i>	<i>Sales</i>	
10-Apr	Customer 1	AR 1	3,180	180	3,000	
15-Apr	Customer 2	AR 2	5,300	300	5,000	
20-Apr	Customer 3	AR 3	8,480	480	8,000	
25-Apr	Customer 1	AR 1	5,600	600	5,000	
31-Apr	Totals		22,560	1,560	21,000	

SUBSIDIARY LEDGER “Account Receivable”

Customer 1 (Greenpri Corp.)

AR 1

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
10-Apr	SJ 1	3,180		3,180	
25-Apr	SJ 1	5,600		8,780	

GENERAL LEDGER

Accounts Receivable

Account 1100

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Mar				4,200	
31-Apr	SJ 1	22,560		26,760	

Sales Tax Payable

Account 2310

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Mar					200
31-Apr	SJ 1		1,560		1,760

Sales

Account 4000

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Mar					-
31-Apr	SJ 1		21,000		21,000

Purchases journal (журнал закупок) передбачає графу кредиту для рахунку *Accounts Payable* (Рахунки до оплати) та декілька граф дебету для таких рахунків як *Raw Materials Purchases* (Закупки сировини), *Supplies Inventory* (Запаси допоміжних матеріалів), *Equipment* (Устаткування) тощо. У графі *Ref* надається номер сторінки допоміжної книги “*Account Payable*” (зразок. 7.4).

Зразок. 7.4. Взаємозв'язок *purchases journal*, *subsidiary ledger “Account Payable”* і *general ledger*

PURCHASES JOURNAL

Page 1

Date	Account Credited	Ref	Credit	Debit			
			<i>Accounts Payable</i>	<i>Supplies</i>	<i>Inventory</i>	Other Accounts	
						Account Title	Amount
5-Apr	<i>Supplier 1</i>	<i>AP 1</i>	555	555			
10-Apr	<i>Supplier 2</i>	<i>AP 2</i>	1,200		1,200		
15-Apr	<i>Supplier 3</i>	<i>AP 3</i>	14,300			<i>Equipment</i>	14,300
20-Apr	<i>Supplier 4</i>	<i>AP 4</i>	2,210		2,210		
30-Apr	Totals		18,265	555	3,410		14,300

SUBSIDIARY LEDGER “Account Payable”

*Supplier 1 (Milan, Inc.)**AP 1*

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
5-Apr	<i>PJ 1</i>		555		555

GENERAL LEDGER

*Supplies**Account 1210*

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M				5,500	
30-Apr	<i>PJ 1</i>	555		6,055	

*Inventory**Account 1200*

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M				3,500	
30-Apr	<i>PJ 1</i>	3,410		6,910	

*Equipment**Account 1510*

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M				42,500	
30-Apr	<i>PJ 1</i>	14,300		56,800	

*Accounts Payable**Account 2000*

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M					2,000
30-Apr	<i>PJ 1</i>		18,265		20,265

Cash receipts journal (журнал грошових надходжень) передбачає три графи дебету для рахунків *Cash* (Грошові кошти), *Sales Discounts* (Знижки реалізації) та *Other Discount* (Інші знижки) і три графи кредиту для рахунків *Sales* (Реалізація), *Accounts Receivable* (Рахунки до отримання) та *Other Accounts* (Інші рахунки). У другій графі журналу вказується назва рахунку за кредитом або назва покупця. У графі *Ref* – номер рахунку за кредитом або номер сторінки допоміжної книги “*Account Receivable*” (зразок. 7.5).

Зразок. 7.5. Взаємозв'язок *cash receipts journal*, *subsidiary ledger* “*Account Receivable*” і *general ledger*

CASH RECEIPTS JOURNAL

Page 1

Date	Account Debited / Credited	Ref	Debits			Credits		
			Cash	Sales Discount	Other Discount	Sales	Accounts Receivable	Other Accounts
1-Apr	Cash Sales	4000	10,000			10,000		
2-Apr	Customer 2	AR 2	475	25			500	
3-Apr	Capital	3010	10,000					10,000
30-Apr	Totals		20,475	25		10,000	500	10,000

SUBSIDIARY LEDGER “Account Receivable”

Customer 2 (Saturn Co.)

AR 2

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
2-Apr	CRJ 1		500	-	

GENERAL LEDGER

Cash

Account 1010

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M				1,500	
30-Apr	CRJ 1	20,475		21,975	

Accounts Receivable

Account 1100

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-Apr	SJ 1			26,760	
31-Apr	CRJ 1		500	26,260	

Capital

Account 3010

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M					450,000
30-Apr	CRJ 1		10,000		460,000

Sales

Account 4000

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-Apr	SJ 1		21,000		21,000
31-Apr	CRJ 1		10,000		31,000

Cash payments journal (журнал грошових виплат) передбачає три графи кредиту для рахунків *Cash* (Грошові кошти), *Purchase Discounts* (Знижки за купок) та *Other Accounts* (Інші рахунки) і дві графи дебету для рахунків *Accounts Payable* (Рахунки до оплати) та *Other Accounts* (Інші рахунки). У другій і третій графах вказуються відповідно *check №* (номер чеку) та *payee* (отримувач грошей), а у п'ятій графі зазначається назва рахунку (зразок 7.6).

Зразок. 7.6. Взаємозв'язок *cash receipts journal*, *subsidiary ledger "Account Payable"* і *general ledger*

CASH PAYMENTS JOURNAL

Page 1

Date	Check No	Payee	Account Credited/ Debited	Ref	Credits			Debits	
					Cash	Purchase Discount	Other Accounts	Accounts Payable	Other Accounts
1-Apr	101	ABC properties	Rent		2,500				2,500
2-Apr	100	Jack Jones	Salary		1,000				1,000
8-Apr	102	Supplier 1	Purchases	AP 1	500	55		555	
30-Apr		Totals			4,000	55		555	3,500

SUBSIDIARY LEDGER "Account Payable"

Supplier 1 (Milan, Inc.)

AP 1

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
5-Apr	PJ 1		555		555
8-Apr	CPJ 1	555			-

GENERAL LEDGER

Cash

Account 1010

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M				1,500	
30-Apr	CRJ 1	20,475		21,975	
30-Apr	CPJ 1		4,000	17,975	

Accounts Payable

Account 2000

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
31-M					2,000
30-Apr	PJ 1		18,265		20,265
30-Apr	CPJ 1	555			19,710

Rent or Lease Expense

Account 7400

Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Apr	CPJ 1	2,500		2,500	

На малих американських підприємствах протягом місяця усі господарські операції реєструють в **general journal – GI** (головному журналі), в якому кожний **journal entry** (журнальний запис) включає дату, опис операції, кореспонденцію рахунків (зразок 7.7). Особливістю кореспонденції рахунків в США є складання **compound entry** (складних проведень), в яких декілька рахунків за дебетом зв'язують з декількома рахунками за кредитом.

Протягом місяця усі записи з головного журналу переносять у **general ledger** (головну книгу). У графі *Ref* відображають номер сторінки головного журналу, з якої перенесено запис.

Зразок. 7.7. Взаємозв'язок *general journal* і *general ledger* малих американських компаній

GENERAL JOURNAL

Page 1

Date	Description	GL Ref	Debit	Credit
1-May	Cash Capital Invested cash in business	101 301	5,000	5,000
5-May	Equipment Cash Accounts Payable Purchase of computer with \$500 cash and \$1000 store credit	151 101 200	1,500	500 1,000
10-May	Accounts Payable Cash Paid account payable	200 101	2,000	2,000
15-May	Accounts Receivable Services Revenue Provided services on account	110 400	2,200	2,200
20-May	Cash Services Revenue Provided services for cash	101 400	400	400
25-May	Advertising Expenses Cash Paid advertising expenses	600 101	100	100
30-May	Building Accounts Payable Purchased building on credit	152 200	20,000	20,000

Прод. зразку 7.7. Взаємозв'язок *general journal* і *general ledger* малих американських компаній

GENERAL LEDGER

Cash				<i>Account 101</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Apr				1,000	
1-May	J 1	5,000		6,000	
5-May	J 1		500	5,500	
10-May	J 1		2,000	3,500	
20-May	J 1	400		3,900	
25-May	J 1		100	3,800	
Accounts Receivable				<i>Account 110</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Apr				1,800	
15-May	J 1	2,200		4,000	
Equipment				<i>Account 151</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Apr				2,500	
5-May	J 1	1,500		4,000	
Building				<i>Account 152</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Apr				-	
5-May	J 1	20,000		20,000	
Accounts Payable				<i>Account 200</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Apr					2,000
5-May	J 1		1,000		3,000
10-May	J 1	2,000			1,000
Capital				<i>Account 301</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
30-Apr					23,000
1-May	J 1		5,000		28,000
Services Revenue				<i>Account 400</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
15-May	J 1		2,200		2,200
20-May	J 1		400		2,600
Advertising Expenses				<i>Account 600</i>	
Date	Ref	Debit	Credit	Balance	
				DR	CR
25-May	J 1	100		100	

За інформацією *general ledger* складають **trial balance** (*перевірочний баланс*), який являє собою перелік назв рахунків та їх сальдо на кінець місяця. При цьому дебетові сальдо відображають в одній графі, а кредитові сальдо – в іншій. Для визначення сальдо рахунків у перевірочному балансі бухгалтері користуються спеціальною таблицею (зразок 7.8), в якій усі рахунки класифіковано на рахунки, що мають **debit normal balance** (*дебетове нормальне сальдо*), і рахунки, що мають **credit normal balance** (*кредитове нормальне сальдо*).

Зразок 7.8

Accounts classification on trial balance

	<i>Accounts</i>	<i>Debit</i>	<i>Credit</i>
1	<i>Assets</i>	<i>normal balance</i>	
2	<i>Contra asset</i>		<i>normal balance</i>
3	<i>Liability</i>		<i>normal balance</i>
4	<i>Contra liability</i>	<i>normal balance</i>	
5	<i>Owner's Equity</i>		<i>normal balance</i>
6	<i>Owner's Drawing (or Dividends)</i>	<i>normal balance</i>	
7	<i>Revenues (or Income) & Gains</i>		<i>normal balance</i>
8	<i>Expenses & Losses</i>	<i>normal balance</i>	
	<i>Total</i>	<i>Normal balance</i>	<i>Normal balance</i>

Метою складання *trial balance* є перевірка рівності дебетових і кредитових сальдо за усіма рахунками *general ledger* як основи правильного складання фінансових звітів. Утім після такої перевірки сальдо рахунків, ще здійснюють **adjusting entries** (*регулюючі проведення*) та **closing entries** (*заклучні проведення*).

Adjusting entries охоплюють господарські операції, які відбуваються протягом більш одного звітного періоду, і можуть бути не підтвержені *source documents* (*первинними документами*). Метою їх здійснення є забезпечення розподілу доходів і витрат між звітними періодами для визначення фінансових результатів та фінансового стану. До таких проведення належать проведення з:

(a) **accruals of unrecorded revenues** (*нарахування незареєстрованих доходів*) у випадку, коли доходи у поточному періоді були зароблені, але ще не отримані (наприклад, зароблені комісійні чи відсотки);

Interest Receivable (*Відсотки до отримання*)

Interest Income (*Доходи за відсотками*)

(b) **accruals of unrecorded expenses** (*нарахування незареєстрованих витрат*) у випадку, коли витрати у поточному періоді були понесені, але ще не оплачені (наприклад, заробітна плата за звітний період, яка буде сплачена в наступному періоді);

Employee Benefits Expenses (*Витрати на виплати робітникам*)

Wages Payable (*Заборгованість із заробітної плати*)

(c) *deferrals of unearned revenues* (відстрочення незароблених доходів) у випадку, коли в попередні періоди авансом було отримано доходи, що зароблені в поточному періоді (наприклад, списання отриманих авансів в частині виконаних робіт);

Deposits from Customers (Отримані аванси)

Other Income (Інший дохід)

(d) *deferrals of prepaid expenses* (відстрочення передплачених витрат), у випадку, коли в попередніх періодах було сплачено витрати, що відносяться до поточного періоду (наприклад, списання сплачених в попередніх періодах авансів за послуги, які отримані в поточному періоді, віднесення виданих авансів робітникам до витрат поточного періоду, амортизація будівель і устаткування).

Lease Expense (Витрати на оренду)

Prepaid Expenses (Передплачені витрати)

Employee Benefits Expenses (Витрати на виплати робітникам)

Employee Advances (Аванси робітникам)

Depreciation Expenses (Витрати на амортизацію)

Accumulated Depreciation, Buildings (Накопичений знос, будівлі)

Accumulated Depreciation, Equipment (Накопичений знос, устаткування)

Загальною рисою регулюючих проведення є те, що вони пов'язують як мінімум один *permanent account* (постійний рахунок) і один *temporary account* (тимчасовий рахунок) – рис. 7.8.

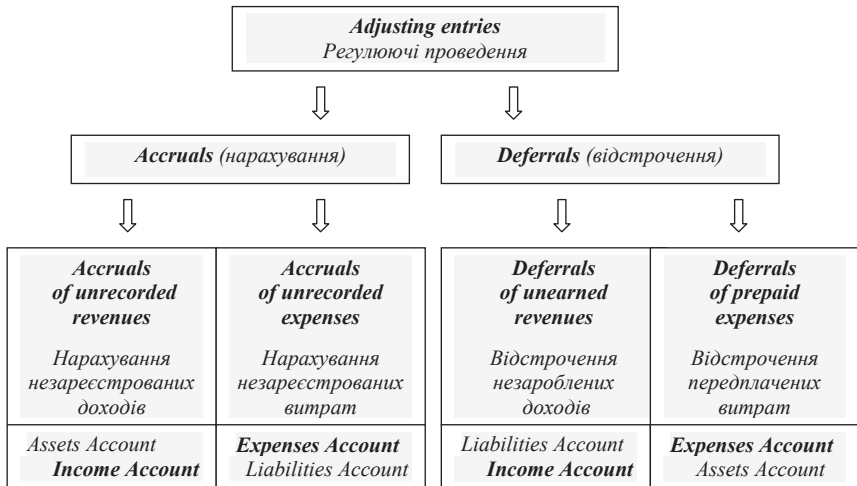

Рис. 7.8. Види регулюючих проведення

Регулюючи проведення реєструють у *general journal* та переносять у *general ledger*, після чого складають **adjusted trial balance** (регулюючий перевірючий баланс), який містить сальдо усіх рахунків після здійснення регулюючих проведення, щоб скласти *income statement* та *balance sheet*.

Після складання фінансових звітів у *general ledger* здійснюють *closing entries*, за якими спочатку закривають усі *revenue accounts* та *expense accounts* шляхом списання їх сальдо на **Income summary account** (рахунок зведення доходів) або **Profit or loss** (прибутки або збитки), на якому визначають чистий прибуток або чистий збиток та списують на **retained earnings account** (рахунок нерозподіленого прибутку). Також за рахунок використання нерозподіленого прибутку безпосередньо закривають *withdrawals accounts* (рис 7.9).

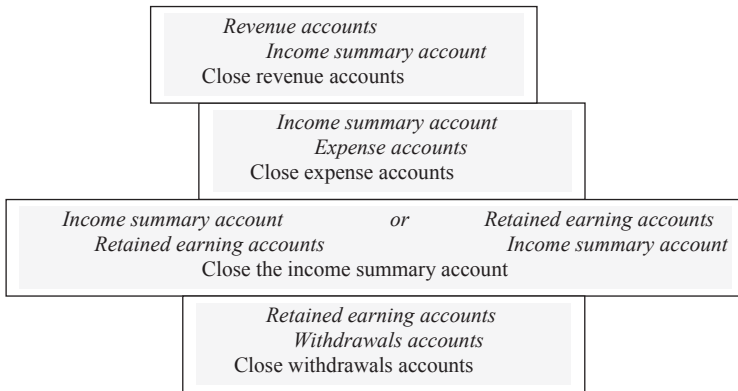

Рис. 7.9. Заключні проведення облікового циклу американських підприємств

Оскільки в процесі здійснення *closing entries* також можливі помилки, то іноді складають також **post-closing trial balance** (перевірочний баланс після заключних проведення), до якого включають лише *permanent accounts* (постійні рахунки), адже усі *temporary accounts* (тимчасові рахунки) на той час вже закриті.

Для полегшення процедури складання перевірючих балансів, регулюючих проведення та фінансових звітів, бухгалтери, як правило, складають **work sheet** (робочу таблицю), яка передбачає графі дебетових та кредитових оборотів в розрізі: *trial balance*; *adjusting entries*; *adjusted trial balance*; *income statement*; *balance sheet* або *post-closing trial balance* (зразок 7.9).

У перший день нового звітного місяця у *general journal* можуть бути здійснені **reversing entry** (зворотні проведення) якими анулюють усі регулюючі проведення у формі **accruals of unrecorded revenues** (нарахування незареєстрованих доходів) та **accruals of unrecorded expenses** (нарахування незареєстрованих витрат) попереднього місяця.

Зразок 7.9. Формат *work sheet* американських підприємств

WORK SHEET

Name of account	Trial Balance		Adjusting Entries		Adjusted Trial Balance		Income statement		Balance sheet	
	DR	CR	DR	CR	DR	CR	DR	CR	DR	CR
<i>Cash</i>	2,900				2,900		2,900		2,900	
<i>Accounts Receivable</i>	1,500				1,500		1,500		1,500	
<i>Office Supplies</i>	1,400		(b) 300		1,100		1,100		1,100	
<i>Prepaid Rent</i>	600		(a) 200		400		400		400	
<i>Equipment</i>	6,000				6,000		6,000		6,000	
<i>Accumulated Depreciation, Equipment</i>				(c) 100		100				100
<i>Accounts Payable</i>		1,200				1,200				1,200
<i>Jack Jones, Capital</i>		10,000				10,000				10,000
<i>Jack Jones, Withdrawals</i>				(d) 500		4,500		4,500	1,200	
<i>Service Fees Earning</i>	1,200				1,200					
<i>Wage Expense</i>	1,400		(e) 400		1,800		1,800			
<i>Utility Expense</i>	150				150		150			
<i>Telephone Expense</i>	50				50		50			
	<u>15,200</u>	<u>15,200</u>								
<i>Rent Expense</i>						200	200			
<i>Office Supply Expense</i>			(a) 200		300		300			
<i>Depreciation Expense, Equipment</i>			(b) 300		100		100			
<i>Accrued Fees Receivable</i>			(c) 100	(e) 400		400				400
<i>Accrued Wages Payable</i>			(d) 500		500				500	
<i>Net Income</i>				<u>1,500</u>		<u>16,200</u>		<u>2,600</u>	<u>13,600</u>	<u>13,600</u>
							<u>1,900</u>	<u>4,500</u>		

Accounting cycle англійських підприємств включає послідовність записів в дещо інших облікових регістрах. Протягом дня на великих англійських підприємствах *transactions* реєструють у **books of prime entry** (книгах первинних записів): *cash book* – *CB* (грошовій книзі); *petty cash book* (грошовій книзі готівки); *sales day book* – *SDB* (щоденнику реалізації); *sales returns day book / returns inwards* (щоденнику повернень реалізації); *purchase day book* (щоденнику закупок); *purchase returns day book / returns outwards* (щоденнику повернень закупок) (рис.7.10).

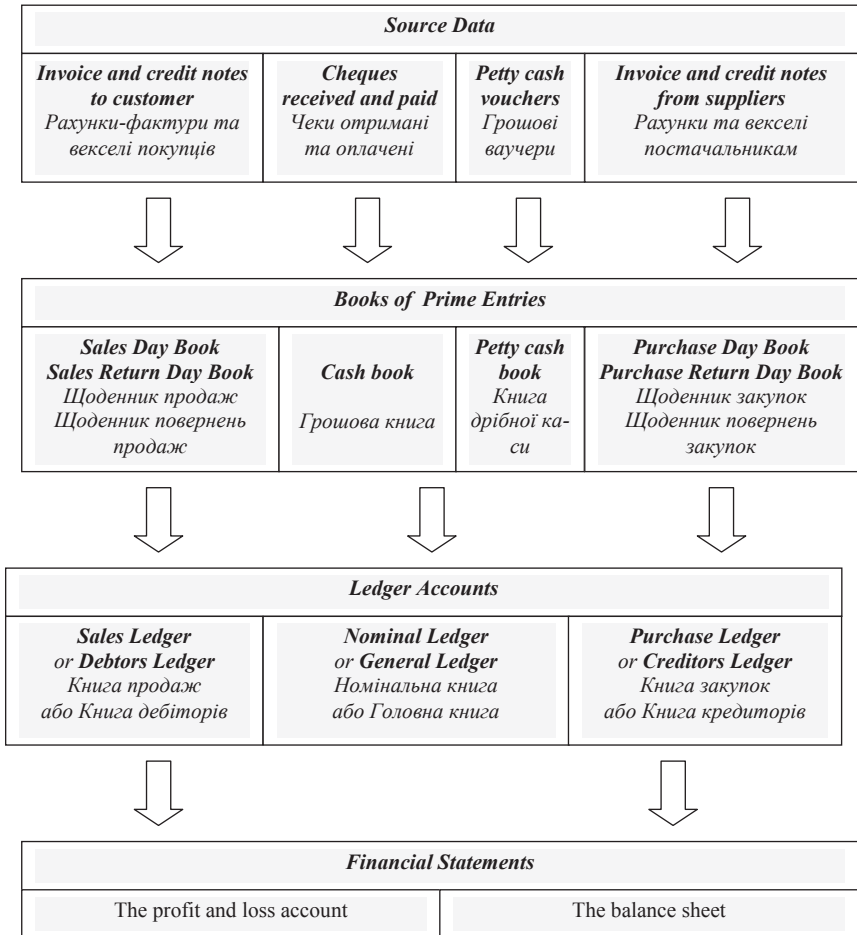

Рис. 7.10. Обліковий цикл англійських підприємств

Cash book – *СВ (грошова книга)* використовується для записів грошових надходжень та виплат підприємства, і складається із сторінок у формі *T-account*, де у графі дебету реєструють надходження грошових коштів, а у графі кредиту реєструють виплати грошових коштів. При цьому *cash book* можуть вести як у скороченому вигляді, коли графі дебіту і кредиту містять лише загальні суми (зразок 7.10), так і у розгорнутому вигляді, коли крім загальних сум є ще додаткові графі з рознесенням сум за призначенням платежів. На початок і кінець кожного дня у *cash book* визначається *b/d* (початкове сальдо) і *c/d* (кінцеве сальдо).

Зразок 7.10. Скорочений формат *Cash book* англійських підприємств

CASH BOOK

Debit				Credit			
Date	Particulars	Folio	Amount	Date	Particulars	Folio	Amount
Jan 5	Balance b/d		10.000	Jan 5	Purchase		4.000
Jan 5	Cash Sales		8.000	Jan 5	Salaries		1.000
				Jan 5	Wages		2.000
Jan 5	Balance b/d		11.000	Jan 5	Balance c/d		11.000

Petty cash book (грошову книгу готівки) ведуть для обліку виплат дрібних грошових коштів сум з каси таких як оплата послуг таксі, поштових витрат або послуг прибиральниць. Періодично (наприклад, раз у тиждень) залишок грошових коштів у касі поповнюють з банківського рахунку. Формат *petty cash book* є подібним формату *cash book*.

Зразок 7.11. Формат *Pretty cash book* англійських підприємств

PRETTY CASH BOOK

Amount received	Date	Particulars	Folio	Total	Traveling expenses	Office expenses	Postage
400	Jan 5	Cash Received					
	Jan 6	Taxi hire		20	20		
	Jan 8	Postage		30			30
	Jan 9	Telegram		40			40
	Jan 10	Repairs		70		70	
				160	20	70	70
	Jan 11	Balance c/d		240			
240	Jan 12	Balance b/d					
160	Jan 12	Cash Received					

Sales day book – SDB (щоденник реалізації) використовується для обліку продажу товарів у кредит і являє собою хронологічний запис **invoice** (рахунків-фактур), які виписано при постачанні продукції покупцям.

Sales returns day book / returns inwards (щоденник повернень реалізації) використовується для записів повернень товарів покупцями.

Purchase day book (щоденник закупок) використовується для записів закупок товарів у кредит і являє собою хронологічний запис отриманих рахунків-фактур від постачальників.

Purchase returns day book / returns outwards (щоденник повернень закупок) ведуть для записів повернень товарів постачальникам (зразок 7.12).

Зразок 7.12. Формати *Sales day book*, *Sales returns day book*, *Purchase day book* та *Purchase returns day book* англійських підприємств

SALES DAY BOOK

Page 32

Date	Inv. No	Customer	Folio	Net.Inv. Value	VAT 17,5 %	Products	Supplies	Total
Feb 2	1000	Big Co. Ltd	SL 5	415.00	72.63	55.00	360.00	487.63
Feb 2	1001	No So Big Co. Ltd	SL 6	30.00	5.25		30.00	35.25
Feb 2	1002	Small Co. Ltd	SL 7	250.00	43.75	250.00		293.75
				695.00	121.63	305.00	390.00	816.63

SALES RETURNS DAY BOOK

Page 3

Date	Inv. No	Customer	Folio	Net.Inv. Value	VAT 17,5 %	Products	Supplies	Total
Feb 10	0950	Big Co. Ltd	SL 5	50.00	8.75		50.00	58.75
				50.00	8.75		50.00	58.75

PURCHASE DAY BOOK

Page 54

Date	Inv. No	Supplier	Folio	Net.Inv. Value	VAT 17,5 %	Purchase	Electricity	Total
Feb 2	2000	Ford Motors Ltd	PL 4	210.00	36.75	210.00		246.75
Feb 2	2001	London Electricity	PL 9	150.00	26.25		150.00	176.25
Feb 2	2002	Smith Ltd	PL27	350.00	61.25	350.00		411.25
				710.00	124.25	560.00	150.00	834.25

PURCHASE RETURNS DAY BOOK

Page 4

Date	Inv. No	Supplier	Folio	Net.Inv. Value	VAT 17,5 %	Purchase	Electricity	Total
Feb 14	2002	Smith Ltd	PL 5	125.00	21.88	125.00		146.88
				125.00	21.88	125.00		146.88

Одночасно з реєстрацією рахунків-фактур, що видані покупцям, у щоденнику продаж або у щоденнику повернень продаж, та реєстрації отриманих чеків у грошовій книзі, їх реєструють у *sales ledger* (книзі продаж) або *debtors' ledger* (книзі дебіторів), яка ведеться у розрізі покупців, що дозволяє в будь-який момент визначити борг кожного з покупців.

Sales ledger ведеться у формі *T-account*: у графі дебету записують продажі в кредит, а у графі кредиту – грошові надходження, повернення товарів, надані знижки (рис. 7.11).

**SALES LEDGER
CUSTOMER**

Debit	Credit
<i>Продажі в кредит</i>	<i>Грошові надходження Повернуті покупцем товари Надані покупцю знижки</i>

Рис. 7.11. Формат *Sales ledger* англійських підприємств

Одночасно з реєстрацією отриманих рахунків-фактур від постачальників у щоденнику закупок або повернутих постачальникам у щоденнику повернень закупок, та реєстрації оплачених чеків у грошовій книзі, їх реєструють у *purchase ledger or creditors' ledger* (книзі закупок або книзі кредиторів), яка ведеться в розрізі постачальників, що дозволяє в будь-який час визначити заборгованість перед постачальниками.

Purchase ledger ведеться у формі *T-account*: у графі кредиту записують закупки у кредит, а у графі дебету – грошові виплати, повернення закупок, отримані знижки (рис. 7.12).

**PURCHASE LEDGER
SUPPLIER**

Debit	Credit
<i>Грошові виплати Повернуті закупки Отримані у постачальника знижки</i>	<i>Закупки у кредит</i>

Рис. 7.12. Формат *Purchase ledger* англійських підприємств

Оскільки *sales ledger / debtors' ledger* (книга реалізації / книга дебіторів) та *purchase ledger / creditors' ledger* (книга закупок / книга кредиторів) містять інформацію про кожного окремого покупця або постачальника у формі *T-account*, то їх рахунки називають **personal accounts** (персональними рахунками), а самі книги – **personal ledger** (персональними книгами).

Протягом місяця усі *transactions*, які неможливо зареєструвати в грошовій книзі, книгах реалізації та закупок, як наприклад, вилучення власниками прибутку, реєструють у *journal* (журнали).

Прод. зразку 7.12. Взаємозв'язок *Sales ledger* та *Purchase ledger* з *Sales day book*, *Sales returns day book*, *Purchase day book*, *Purchase returns day book*, *Cash book* англійських підприємств

DEBIT SIDE (CASH RECEPTS) of the CASH BOOK

Page 35

Date	Descriptions	Debit				Total
		Debtors		Cash Sales		
		Folio	Amount	Folio	Amount	
Feb 20	Balance b/d					10.000.00
Feb 20	Big Co. Ltd	SL 5	80.00			80.00
Feb 21	Balance b/d		80.00			10.080.00

CREDIT SIDE (CASH PAYMENTS) of the CASH BOOK

Page 35

Date	Descriptions	Credit						Total
		Creditors		Cash purchase		Electricity		
		Folio	Amount	Folio	Amount	Folio	Amount	
Feb 25	Balance b/d							
Feb 25	Smith Ltd	PL 27	176.25					176.25
Feb 26	Balance c/d		176.25					176.25

SALES LEDGER

Big Co. Ltd

Page 5

Debit				Credit			
Date	Descriptions	Folio	Amount	Date	Descriptions	Folio	Amount
Feb 1	Balance b/d		180.00	Feb 10	Returns	SRDB 3	58.75
Feb 2	Sales	SDB 32	487.63	Feb 20	Cash at bank	CB 35	80.00
Mar 1	Balance b/d		528.88	Feb 28	Balance c/d		528.88

PURCHASE LEDGER

Smith Ltd

Page 27

Debit				Credit			
Date	Descriptions	Folio	Amount	Date	Descriptions	Folio	Amount
Feb 1	Balance b/d		180.00	Feb 10	Returns	SRDB 8	58.75
Feb 2	Sales	SDB 32	487.63	Feb 20	Cash at bank	CB 35	80.00
Mar 1	Balance b/d		528.88	Feb 28	Balance c/d		528.88

На кінець місяця підсумкову інформацію книг первинних записів або відразу переносять у *nominal ledger / general ledger* (номінальну книгу / головну книгу), або спочатку узагальнюють у *general journal* (головному журналі), а потім переносять у номінальну книгу (зразки 7.13-7.14).

У практиці малих англійських підприємствах кожну операцію ресструють безпосередньо у *nominal ledger* (номінальній книзі) за датою її здійснення, а не загальними сумами за місяць.

Після перенесення усіх журнальних проведення у номінальну книгу, англійські бухгалтери, як і їх американські колеги, складають *trial balance* (перевірочний баланс) та здійснюють регулюючі проведення, основними з яких є: виправлення помилок, корегування відстрочених платежів та передоплати, нарахування амортизації, фінансових результатів від вибуття необоротних активів, безнадійних і сумнівних боргів, корегування запасів на кінець періоду. В останню чергу складають *trading and profit and loss account* (торговельний звіт і звіт про прибутки та збитки) та *balance sheet* (баланс).

Зразок 7.13. Фрагмент *General journal* (головного журналу) англійських підприємств

GENERAL JOURNAL

Page 2

Date	Descriptions	Folio	Debit	Credit
Feb 28	Trade debtors Sales (Being sales for the month of February)	NL 20 NL 30	2.000.00	2.000.00
Feb 28	Cash at bank Sales (Being cash sales for the month of February)	NL 1 NL 30	7.500.00	7.500.00
Feb 28	Purchases Cash at bank (Being cash purchases for the month of February)	NL 35 NL 1	1.500.00	1.500.00
Feb 28	Purchases Trade creditors (Being credit purchases for the month of February)	NL 35 NL 25	15.000.00	15.000.00
Feb 28	Cash at bank Rental income (Being rental income for the month of February)	NL 1 NL 31	300.00	300.00
Feb 28	Electricity & Water Cash at bank (Being electricity & water for the month of February)	NL 36 NL 1	200.00	200.00
Feb 28	Telephone Cash at bank (Being telephone charges for the month of February)	NL 37 NL 1	50.00	50.00

Зразок 7.14. Фрагмент *Nominal ledger* (номінальної книги) англійських підприємств**NOMINAL LEDGER****Cash at Bank**

Page 1

Debit				Credit			
Date	Descriptions	Fo	Amount	Date	Descriptions	Fo	Amount
Jan 31	Share Capital	GJ 1	10.000.00	Jan 31	Balance c/d		10.000.00
Feb 1	Balance b/d	GJ 2	10.000.00	Feb 28	Purchases	GJ 2	1.500.00
Feb 28	Trade debtors	GJ 2	3.000.00	Feb 28	Trade creditors	GJ 2	15.000.00
Feb 28	Sales	GJ 2	7.500.00	Feb 28	Electricity & Water	GJ 2	200.00
Feb 28	Rental		300.00	Feb 28	Telephone	GJ 2	50.00
				Feb 28	Balance c/d		4.050.00
			20.800.00				20.800.00

Trade Debtors

Page 20

Debit				Credit			
Date	Descriptions	Fo	Amount	Date	Descriptions	Fo	Amount
Jan 31	Sales	GJ 1	25.000.00	Jan 31	Balance c/d		25.000.00
Feb 1	Balance b/d		25.000.00	Feb 28	Cash at bank	GJ 2	3.000.00
Feb 28	Sales	GJ 2	2.000.00	Feb 28	Balance c/d		24.000.00
			27.000.00				27.000.00

Sales

Page 30

Debit				Credit			
Date	Descriptions	Folio	Amount	Date	Descriptions	Folio	Amount
Jan 31	Balance c/d		25.000.00	Jan 31	Trade debtors	GJ 1	25.000.00
Feb 28	Balance c/d		34.500.00	Feb 1	Balance b/d		25.000.00
			34.500.00	Feb 28	Trade debtors	GJ 2	2.000.00
				Feb 28	Cash at bank	GJ 2	7.500.00
							34.500.00

Purchases

Page 35

Debit				Credit			
Date	Descriptions	Folio	Amount	Date	Descriptions	Folio	Amount
Jan 31	Trade creditors		20.000.00	Jan 31	Balance c/d		20.000.00
Feb 1	Balance b/d		20.000.00				
Feb 28	Trade creditors	GJ 2	15.000.00				
Feb 28	Cash at bank	GJ 2	1.500.00	Feb 28	Balance c/d		36.500.00
			36.500.00				36.500.00

Терміни і поняття

- chart of accounts* (план рахунків)
permanent, real accounts (постійні, реальні рахунки)
temporary, nominal accounts (тимчасові, номінальні рахунки)
valuation accounts (оціночні рахунки)
adjunct accounts (додані рахунки)
contra accounts (контррахунки)
beginning balance - bb (початкове сальдо – амер.)
ending Balance - eb (кінцеве сальдо – амер.)
balance brought down, balance b/d, balance brought forward, balance b/f (початкове сальдо – англ.)
balance carried down, balance c/d, balance carried forward, balance c/f (кінцеве сальдо – англ.)
accounting cycle (обліковий цикл)
transactions (господарські операції)
source document (первинний документ)
special-purpose journals (спеціальні журнали)
sales journal – SJ (журнал реалізації)
purchases journal - PG (журнал закупок)
cash receipts journal - CRJ (журнал грошових надходжень)
cash payments journal - CPJ (журнал грошових виплат)
general journal – GJ (головний журнал)
general ledger (головна книга)
posting (рознесення)
subsidiary ledger “Account Receivable” (допоміжна книга “Рахунки до отримання”)
subsidiary ledger “Account Payable” (допоміжна книга “Рахунки до оплати”)
ledger account form (журнальна форма рахунку)
control accounts (контрольні рахунки)
payee (отримувач грошей)
journal entry (журнальний запис)
compound entry (складне проведення)
trial balance (перевірочний баланс)
debit normal balance (дебетове нормальне сальдо)
credit normal balance (кредитове нормальне сальдо)
adjusting entries (регулюючі проведення)
accruals of unrecorded revenues (нарахування незареєстрованих доходів)
accruals of unrecorded expenses (нарахування незареєстрованих витрат)
deferrals of unearned revenues (відстрочення незароблених доходів)
deferrals of prepaid expenses (відстрочення передплачених витрат)
work sheet (робоча таблиця)
adjusted trial balance (регулюючий перевірочний баланс)
closing entries (заклучні проведення)
income summary account (рахунок зведення доходів)
retained earnings account (рахунок нерозподіленого прибутку)
post-closing trial balance (перевірочний баланс після заклучних проведеннь)
reversing entry (зворотнє проведення)
creditors’ ledger / purchase ledger (книга кредиторів / книга закупок)
debtors’ ledger / sales ledger (книга дебіторів / книга продаж)

Контрольні питання

1. Взаємозв'язок фінансових звітів і класів рахунків у зарубіжній практиці.
2. Класифікація рахунків в США.
3. Класифікація рахунків у Великобританії.
4. Американська практика побудови Планів рахунків.
5. Англійська практика побудови Планів рахунків.
6. Види рахунків поточних активів підприємств США, Великобританії.
7. Види рахунків постійних активів підприємств США, Великобританії.
8. Види рахунків поточних зобов'язань підприємств США, Великобританії.
9. Види рахунків довгострокових зобов'язань підприємств США, Великобританії.
10. Види рахунків власного капіталу підприємств США, Великобританії.
11. Види рахунків доходів підприємств США.
12. Види рахунків собівартості реалізації у підприємств США.
13. Види рахунків витрат підприємств США, Великобританії.
14. Види рахунків прибутків і збитків підприємств США.
15. Структура російського Плану синтетичних рахунків.
16. Види синтетичних рахунків необоротних активів підприємств РФ.
17. Види синтетичних рахунків оборотних активів підприємств РФ.
18. Види синтетичних рахунків капіталу і резервів підприємств РФ.
19. Види синтетичних рахунків довгострокових зобов'язань підприємств РФ.
20. Види синтетичних рахунків короткострокових зобов'язань підприємств РФ.
21. Види синтетичних рахунків фінансових результатів підприємств РФ.
22. Види позабалансових рахунків підприємств РФ.
23. Етапи облікового циклу підприємств США.
24. Облікові реєстри підприємств США.
25. Мета складання перевірочного балансу підприємствами США.
26. Сутність та види регулюючих проведень підприємств США.
27. Заключні проведення підприємств США.
28. Обліковий цикл підприємств Великобританії.
29. Облікові реєстри підприємств Великобританії.

Тести для самоконтролю

- У США рахунки активів, зобов'язань і власного капіталу називають:
(a) *temporary or nominal accounts*; (b) *permanent or real accounts*;
(c) *valuation accounts*; (d) немає правильної відповіді
- У США рахунки доходів і витрат називають:
(a) *temporary or nominal accounts*; (b) *permanent or real accounts*;
(c) *valuation accounts*; (d) немає правильної відповіді
- У Великобританії рахунки активів називають:
(a) *personal accounts*; (b) *real accounts*;
(c) *nominal accounts*; (d) немає правильної відповіді
- У Великобританії рахунки зобов'язань і власного капіталу називають:
(a) *personal accounts*; (b) *real accounts*;
(c) *nominal accounts*; (d) немає правильної відповіді
- У Великобританії рахунки доходів і витрат називають:
(a) *personal accounts*; (b) *real accounts*;
(c) *nominal accounts*; (d) немає правильної відповіді
- Товарні запаси обліковують на рахунку:
(a) *raw materials inventory*; (b) *goods in process inventory*;
(c) *finished goods inventory*; (d) *merchandise inventory*
- Передплачену ренту обліковують на рахунку:
(a) *rent receivable*; (b) *rent payable*;
(c) *prepaid rent*; (d) *rent earned*
- Отримані векселі обліковують на рахунку:
(a) *accounts receivable*; (b) *notes receivable*;
(c) *interest receivable*; (d) *GST receivable*
- Витрати страхування обліковують на рахунку:
(a) *postage expense*; (b) *salaries expense*;
(c) *repairs expense*; (d) *insurance expense*
- Комунальні витрати обліковують на рахунку:
(a) *permits expense*; (b) *utilities expense*;
(c) *warranty expense*; (d) *delivery expense*
- Витрати на складські запаси обліковують на рахунку:
(a) *store supplies expense*; (b) *bad debt expense*;
(c) *mileage expense*; (d) *collection expense*
- Процес ресстрації інформації в облікових журналах називають:
(a) *posting*; (b) *journalizing*;
(c) *closing entries*; (d) *adjusting entries*

13. В якому спеціальному журналі відображають проведення:
Equipment
Accounts Payable
 (a) sales journal; (b) purchases journal;
 (c) cash receipts journal; (d) cash payments journal
14. В якому спеціальному журналі відображають проведення:
Cash
Accounts Receivable
 (a) sales journal; (b) purchases journal;
 (c) cash receipts journal; (d) cash payments journal
15. В якому спеціальному журналі відображають проведення:
Accounts Payable
Cash
 (a) sales journal; (b) purchases journal;
 (c) cash receipts journal; (d) cash payments journal
16. В якому спеціальному журналі відображають проведення:
Accounts Receivable
Sales
 (a) sales journal; (b) purchases journal;
 (c) cash receipts journal; (d) cash payments journal
17. У *Trial Balance* дебетове нормальне сальдо має рахунок:
 (a) contra asset; (b) liability;
 (c) contra liability; (d) revenue
18. У *Trial Balance* кредитове нормальне сальдо має рахунок:
 (a) contra asset; (b) asset;
 (c) contra liability; (d) expenses
19. До якого типу *adjusting entries* належить проведення:
Assets Account
Income Account
 (a) accruals of unrecorded revenues; (b) accruals of unrecorded expenses;
 (c) deferrals of unearned revenues; (d) deferrals of prepaid expenses
20. До якого типу *adjusting entries* належить проведення:
Liabilities Account
Income Account
 (a) accruals of unrecorded revenues; (b) accruals of unrecorded expenses;
 (c) deferrals of unearned revenues; (d) deferrals of prepaid expenses

Правильні відповіді тестів

1 b	2 a	3 b	4 a	5 c	6 d	7 c	8 b	9 d	10 b
11 a	12 b	13 b	14 c	15 d	16 a	17 c	18 a	19 a	20 c

Практичні завдання

Exercise 7.1. Приватний підприємець на початку вересня відкрив магазин з роздрібною торгівлю комп'ютерів.

Операції за вересень		
№	Зміст операцій	Сума
1	Вкладено грошові кошти:	150 000
	власні	100 000
	позикові	50 000
2	Сплачено орендну плату за вересень	1 350
3	Придбано партію комп'ютерів з розстрочкою платежу	125 000
4	Придбано за готівку меблі	5 600
5	Сплачено за рекламу	1 200
6	Сплачено заробітну плату помічнику	850
7	Сплачено за канцелярські товари	1 000
8	Сплачено комунальні послуги	250
9	Реалізовано за готівку (виручка)	36 500
10	Реалізовано з розстрочкою платежу (виручка)	13 500
11	Отримано від покупців грошові кошти	3 285
12	Сплачено рахунки до оплати	87 450
13	Придбано другу партію комп'ютерів з розстрочкою платежу	45 400
14	Собівартість реалізованих товарів	34 672
15	Сплачено заробітну плату помічнику	625
16	Нараховано заробітну плату помічнику	400
17	Утворено дрібну касу	125
18	Сплачено орендну плату за жовтень	1 350
19	Сплачено страховку за рік (з 1 вересня до 31 серпня)	2 100
20	Отримано рахунки за електроенергію	205
21	Придбано вивіску магазину:	1 600
	— частину оплачено;	600
	— частину з розстрочкою платежу	1 000

Потрібно:

зробити journal entry (журнальні проведення) 1–21 операції у General Journal (Головному журналі);

зробити заключні проведення у general journal (головному журналі);

скласти income statement (звіт про дохід);

скласти balance sheet (баланс).

Exercise 7.2. На 30 вересня компанії відображено сальдо:

у Cashbook (Книзі грошових коштів) – 805,15 у.е;

за Bank statement (банківським звітом) – 1112,30 у.е.

У результаті вивчення відмінностей цих сум було встановлено, що:

1) у Книзі грошових коштів при обчисленні залишку грошових коштів було припущено помилку, через яку залишок було зменшено на 90 у.е;

2) оплачені отримані чеки, які не зареєстровані в банку, складають 208,20 у.е;

3) виписані компанією чеки, які ще представлені до сплати, складають 425,35 у.е.

Потрібно:

відобразити виправлення у Книзі грошових коштів;

підготувати відомість, яка приведе у відповідність сальдо за банківським звітом із залишком за Книгою грошових коштів.

РОЗДІЛ 8

ОБЛІК НЕПОТОЧНИХ АКТИВІВ

- 8.1. Облік нерухомості, споруд та устаткування
- 8.2. Облік нематеріальних активів
- 8.3. Облік активів розвідки та оцінки мінеральних ресурсів
- 8.4. Облік інвестицій в боргові інструменти
- 8.5. Облік інвестицій в інструменти капіталу

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародний підхід до подання та розкриття інформації у фінансовій звітності суб'єктів господарювання щодо нерухомості, споруд та устаткування, нематеріальних активів, активів розвідки та оцінки мінеральних ресурсів, непоточних фінансових інвестицій;
- зарубіжну термінологію та практику подання інформації про непоточні активи у фінансовій звітності іноземних компаній;
- зарубіжну практику обліку нерухомості, споруд та устаткування, нематеріальних активів, активів розвідки та оцінки мінеральних ресурсів, непоточних фінансових інвестицій;

а також УМІТИ:

- застосовувати міжнародний підхід в обліку нерухомості, споруд та устаткування, нематеріальних активів, активів розвідки та оцінки мінеральних ресурсів, непоточних фінансових інвестицій;
- відображати інформацію про непоточні активи у фінансовій звітності суб'єктів господарювання за міжнародними стандартами;
- розуміти та інтерпретувати інформацію про непоточні активи у фінансовій звітності зарубіжних компаній.

8.1. Облік нерухомості, споруд та устаткування

Згідно з *IAS 16* “*Property, Plant and Equipment*” **property, plant and equipment – PP&E** – (нерухомість, споруди та устаткування) – це матеріальні об’єкти, які:

(a) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей;

(b) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

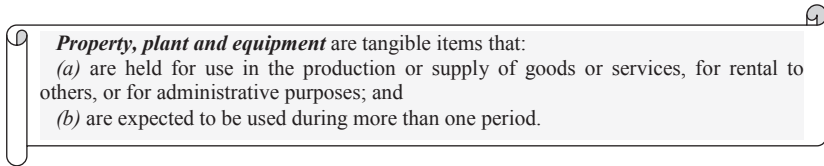

Рис. 8.1. Визначення нерухомості, споруд та устаткування згідно з *IAS 16*

Згідно з *IAS 1* у звіті про фінансовий стан *PP&E* слід відображати, як мінімум, окремою статтею, що й роблять більшість зарубіжних корпорацій, хоча деякі з них відображають окремими статтями класи *PP&E* (зразок 8.1).

A class of property, plant and equipment (клас нерухомості, споруд та устаткування) – це група активів, однакових за характером і способом використання в діяльності суб’єкта господарювання, як наприклад: земля, будівлі, машини та обладнання, кораблі, літаки, автомобілі, меблі та приладдя, офісне обладнання (рис. 8.2).

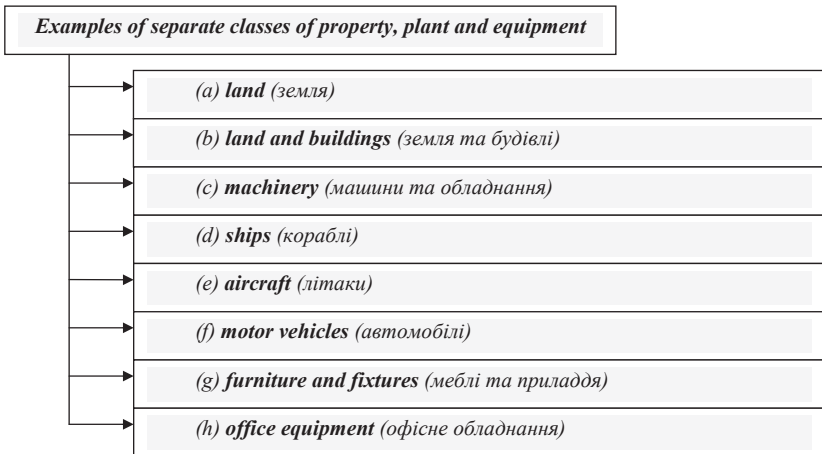

Рис. 8.2. Приклади класів нерухомості, споруд та устаткування згідно з *IAS 16*

Зразок 8.1

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31 December</i>	2010	2009
<i>Property, plant and equipment — net</i>	66,214	68,970

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
<i>Properties, plant and equipment, at cost</i>	207,367	188,288
<i>Less: Accumulated depreciation, depletion and amortization</i>	102,863	91,820
<i>Properties, plant and equipment, net</i>	104,504	96,468

BALANCE SHEETS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Property and equipment, net of accumulated depreciation of \$8,629 and \$7,547</i>	7,630	7,535

BALANCE SHEET of **FORD MOTOR COMPANY**

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
<i>Land & Improvements</i>	336	348
<i>Buildings & Improvements</i>	10,348	11,034
<i>Machinery, Furniture & Equipment</i>	37,668	40,220
<i>Construction in progress</i>	1,102	1,325
<i>Other Fixed Assets</i>	7,625	7,255
<i>Gross fixed assets</i>	57,079	60,182
<i>Accumulated Depreciation & Depletion</i>	33,900	35,404
<i>Net Fixed Assets (Net PP&E)</i>	23,179	24,778

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **TT electronics plc**

<i>£million at 31 December</i>	2010	2009
<i>Property, plant and equipment</i>	93.5	111.3

GROUP BALANCE SHEET of **TESKO PLC**

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Property, plant and equipment</i>	24,398	24,203

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **DUNI AB**

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
<i>Buildings, land and land improvements</i>	63	48
<i>Machinery and other technical equipment</i>	360	339
<i>Equipment, tools and installations</i>	52	62
<i>Construction in progress for tangible fixed assets</i>	113	61
<i>Total tangible fixed assets</i>	588	510

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of **NOKIA CORP**

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Property, plant and equipment</i>	1 954	1 867

Первісна оцінка об'єкта PP&E. Згідно з IAS 16 собівартість об'єкту PP&E визнають в якості активу, якщо:

- (a) існує ймовірність, що майбутні економічні вигоди, пов'язані з об'єктом, надійдуть до суб'єкта господарювання і;
- (b) собівартість об'єкта можна достовірно оцінити (рис. 8.3).

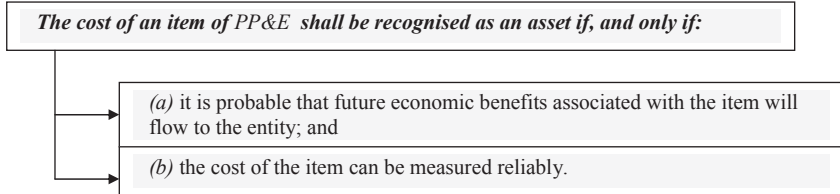

Рис. 8.3. Критерії визнання об'єкта PP&E згідно з IAS 16

Cost (собівартість) – це сума сплачених грошових коштів чи грошових еквівалентів або справедлива вартість іншої форми компенсації, наданої для отримання активу на час його придбання або створення або, якщо прийнято, сума, яку розподіляють на цей актив при первісному визнанні (рис. 8.4).

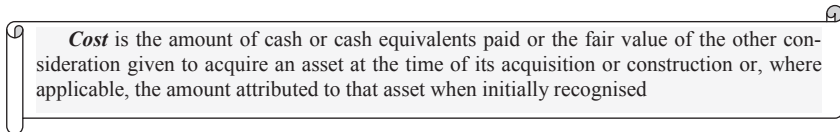

Рис. 8.4. Поняття собівартості згідно з IAS 16

Собівартість об'єкта PP&E складається з:

(a) ціни його придбання, включаючи імпортні мита та невідшкодовані податки на придбання після вирахування торговельних знижок та цінових знижок;

(b) будь-яких витрат, які прямо пов'язані з доставкою активу до місця розташування та приведення його в стан, необхідний для його експлуатації у спосіб визначений управлінським персоналом;

(c) первісної попередньої оцінки витрат на демонтаж, переміщення об'єкта та відновлення території, на якій він розташований, зобов'язання за якими суб'єкт господарювання бере або коли його купують, або внаслідок використання об'єкта протягом певного періоду з метою, яка відрізняється від виробництва запасів протягом цього періоду (рис. 8.5).

У випадку, якщо об'єкт PP&E придбано у кредит та платіж відкладають на строк довший, ніж звичайний строк кредиту, різниця між грошовим еквівалентом ціни і загальними виплатами визнається як відсотки за період кредиту, за виключенням, коли такі відсотки капіталізують згідно з IAS 23 "*Borrowing Costs (Витрати на позику)*".

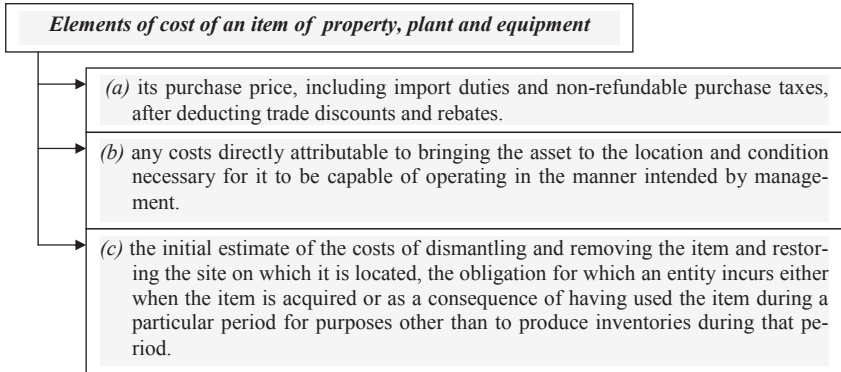

Рис. 8.5. Елементи собівартості об'єкта PP&E згідно з IAS 16

Прикладами прямо пов'язаних витрат з об'єктом PP&E є:

- витрати на виплати працівникам згідно з IAS 19 “Employee Benefits (Виплати працівникам)”, які виникають безпосередньо від спорудження або придбання об'єкта нерухомості і устаткування;
 - витрати на впорядкування території;
 - первісні витрати на доставку та розвантаження;
 - витрати на встановлення та монтаж;
 - витрати на перевірку відповідного функціонування активу після вирахування чистих надходжень від продажу будь-яких об'єктів під час доставки активу до теперішнього місця розташування та приведення в теперішній стан (наприклад, зразків, вироблених під час перевірки обладнання);
 - гонорари спеціалістам (рис. 8.6).

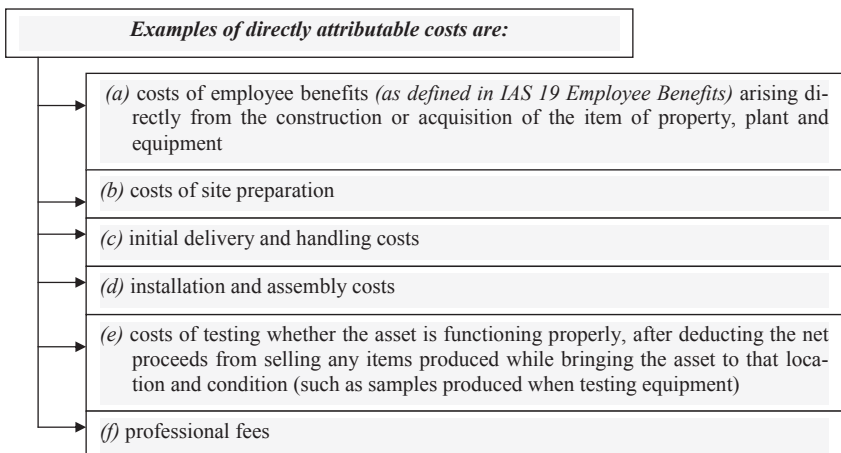

Рис. 8.6. Приклади прямо пов'язаних витрат з об'єктом *PP&E* згідно з *IAS 16*

Коли один або кілька об'єктів *PP&E* придбано в обмін на немонетарний актив або поєднання монетарних та немонетарних активів, собівартість такого об'єкта *PP&E* оцінюється за **fair value** (*справедливою вартістю*), якщо:

- (a) операція обміну має **commercial substance** (*комерційну сутність*) та
- (b) справедливу вартість отриманого активу або відданого активу можна достовірно оцінити.

Згідно з *IAS 16* **fair value** (*справедлива вартість*) – це сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами (рис. 8.7).

Утім згідно з введеним *IFRS 13* “*Fair Value Measurement* (*Вимір справедливої вартості*)” **fair value** (*справедлива вартість*) – це ціна, яку можна отримати від продажу активу або передачі зобов'язання в операції між ринковими учасниками у вимірі (рис. 8.8).

Якщо придбаний об'єкт не оцінюється за справедливою вартістю, його собівартість оцінюють за **carrying amount of the asset given up** (*залишковою сумою відданого активу*).

Carrying amount (*залишкова сума*) – це сума, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності.

Операція обміну має комерційну сутність, якщо:

- (a) конфігурація (ризик, визначення часу та сума) грошових потоків від отриманого активу відрізняється від конфігурації грошових потоків від переданого активу, або
- (b) вартість частини діяльності суб'єкта господарювання, визначена суб'єктом господарювання, на яку впливає операція, змінюється внаслідок обміну;
- (c) різниця між (a) або (b) є значною стосовно справедливої вартості обмінених активів.

Entity-specific value (*вартість, визначена суб'єктом господарювання*) – це теперішня вартість грошових потоків, які, за очікуванням суб'єкта господарювання, виникнуть упродовж використання активу і від його вибуття після закінчення строку його корисної експлуатації або які, за очікуванням, виникнуть при погашенні зобов'язання (рис. 8.7).

Fair value is the amount for which an asset could be exchanged between knowledgeable, willing parties in an arm's length transaction.

Carrying amount is the amount at which an asset is recognised after deducting any accumulated depreciation and accumulated impairment losses.

Entity-specific value is the present value of the cash flows an entity expects to arise from the continuing use of an asset and from its disposal at the end of its useful life or expects to incur when settling a liability.

Рис. 8.7. Поняття справедливої вартості, залишкової суми та вартості, визначеної суб'єктом господарювання згідно з *IAS 16*

This IFRS defines *fair value* as the price that would be received to sell an asset or paid to transfer a liability in an orderly transaction between market participants at the measurement date

Рис. 8.8. Поняття справедливої вартості згідно з IFRS 13

Об'єкти *PP&E* можна купувати з метою безпеки чи охорони довкілля. Придбання *PP&E* такого типу, хоча безпосередньо не збільшує майбутні економічні вигоди від будь-якого окремо існуючого об'єкта *PP&E*, може бути необхідним суб'єктові господарювання для отримання майбутніх економічних вигід від його інших активів. Наприклад, виробник хімічної продукції може налагодити деякі нові процеси хімічної обробки для того, щоб вони відповідали вимогам з охорони довкілля щодо виробництва та зберігання небезпечних хімікатів; пов'язані з цим удосконалення заводу визнаються як актив, тому що без них суб'єкт господарювання не може виробляти та продавати хімічну продукцію. Проте остаточну *carrying amount* такого активу та пов'язаний з нею актив перевіряють на зменшення корисності відповідно до IAS 36 "*Impairment of Assets (Зменшення корисності активів)*".

Собівартість активу, створеного власними силами, визначається з використанням тих самих принципів, як і для придбаного активу. Собівартість понаднормативних сум відходів матеріалів, оплати праці чи інших ресурсів, витрачених при будівництві активу власними силами, не включається до собівартості активу.

Визнання витрат у залишковій сумі об'єкта *PP&E* припиняється, якщо об'єкт знаходиться в місці розташування та стані, необхідному для його експлуатації у спосіб, визначений управлінським персоналом.

Прикладами витрат, які не є витратами об'єкту *PP&E*:

- витрати на відкриття нових потужностей;
- витрати на введення нового продукту чи послуги (включаючи витрати на діяльність із рекламування та просування);
- витрати на ведення бізнесу в новому місці розташування або з новою категорією клієнтів (включаючи витрати на підготовку персоналу);

Examples of costs that are not costs of an item of PP&E are:

с. 8.9).

→	(a) costs of opening a new facility
→	(b) costs of introducing a new product or service (including costs of advertising and promotional activities)
→	(c) costs of conducting business in a new location or with a new class of customer (including costs of staff training)
→	(d) administration and other general overhead costs

Рис. 8.9. Приклади витрат, які не є витратами об'єкту *PP&E* згідно з IAS 16

Зарубіжна практика обліку довгострокових матеріальних активів. На підприємствах США для обліку *long-term tangible assets* (довгострокових матеріальних активів) використовують рахунки:

“*Land (Земля)*” – для реєстрації купівлі і продажу земельних ділянок, які використовують в основній діяльності компанії;

“*Buildings (Будівлі)*” – для реєстрації купівлі і продажу будівель та споруд, які використовують в основній діяльності компанії; їх облік ведеться окремо від обліку земельних ділянок на яких будівлі та споруди розташовані;

“*Equipment (Устаткування)*” – для ведення обліку устаткування, у тому числі з використанням окремих рахунків для різних його груп: “*Office equipment (Офісне устаткування)*”, “*Machinery and Equipment (Машина і устаткування)*”, “*Trucks and Automobiles (Вантажівки і автомобілі)*”, “*Furniture and Fixtures (Меблі та оснащення)*”.

До **original cost** (первісної собівартості) довгострокових активів включають: **net-acquisition cost** (нетто-купівельну собівартість) та усі необхідні витрати на доставку, установку і підготовку об'єкта до експлуатації. При цьому, якщо при покупці активу знижку не отримано, її вартість все рівно вираховується з купівельної вартості об'єкта та обліковується на рахунок “*Interest Expense (Відсоткові витрати)*”, оскільки сума втраченої знижки розглядається як додатково сплачена сума за відстрочку платежу.

Приклад 8.1

1.01. Придбано верстат, вартість якого згідно з рахунком-фактурою становить \$ 10 000. Продавець верстату надає 2-% грошову знижку, але знижку втрачено. Транспортні витрати по доставці верстату становили \$ 150, витрати на монтаж верстата – \$ 200, сума податку з продажу – 2 % від купівельної вартості верстату.		
<i>Original cost</i> = 10 000 – 200 + 150 + 200 + 200 = \$ 10 350.		
1.01. <i>Equipment (Устаткування)</i>	10 350	
<i>Interest Expense (Відсоткові витрати)</i>	200	
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		10 550

При придбанні земельних ділянок до їх первісної собівартості включають купівельну вартість та усі інші необхідні витрати такі, як витрати по придбанню юридичних прав на майно, комісійні, витрати на оплату юридичних послуг, страхування прав володіння майном, дослідження майна та податки.

Приклад 8.2

2.01. Придбано земельну ділянку за \$ 170 000, послуги брокеру – \$ 6 000, послуги адвокатів – \$ 2 000, витрати на знесення старої будівлі \$ 10 000 (ліквідаційна вартість якої \$ 4 000), витрати на вирівнювання землі – \$ 1 000.		
<i>Original cost</i> = 170 000 + 6 000 + 2 000 + (10 000 – 4 000) + 1 000 = \$ 185 000.		
2.01. <i>Land (Земля)</i>	185 000	
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		185 000

Витрати на облаштування території (прокладання доріг, облаштування паркувальних місць, встановлення огорож) в зв'язку з обмеженим строком використання підлягають амортизації і відображають на окремому рахунку "Облаштування земельної ділянки".

Якщо придбання земельної ділянки здійснюється разом з іншими об'єктами (будівлями та спорудами) як *group purchases* (групова покупка), то вартість кожного з довгострокових активів відображають окремо шляхом розподілу загальної купівельної ціни між об'єктами пропорційно до поточної ринкової вартості кожного з відповідних активів на дату придбання. Для визначення поточної ринкової вартості активів компанії часто звертаються до послуг незалежних експертних чи державних податкових служб.

Приклад 8.3

3.01. Придбано земельну ділянку з будівлею, яка розташована на земельній ділянці за \$ 85 000.			
Примітка: за даними експертної оцінки, поточна ринкова вартість земельної ділянки становить \$ 10 000, будівлі – \$ 90 000.			
<i>Розподіл купівельної вартості</i>			
Активи	Оцінка експертної комісії		Розподіл загальної купівельної вартості
	сума	співвідношення	
Земельна ділянка	10 000	0,1	$85\,000 \cdot 0,1 = 8\,500$
Будівля	90 000	0,9	$85\,000 \cdot 0,9 = 76\,500$
Разом	100 000	1,0	85 000
3.01. Land (Земля)			8 500
Buildings (Будівлі)			76 500
Cash (Грошові кошти)			85 000

Коли оплата довгострокового активу має частково або повністю негрошову форму, до первісної вартості активу включають суму сплачених грошових коштів та поточну ринкову вартість того майна, яке було передано продавцю у вигляді компенсації за придбаний актив. Якщо ж визначити поточну ринкову вартість переданого майна неможливо, придбаний актив оцінюють за поточною ринковою вартістю самого активу.

Приклад 8.4

Придбано земельну ділянку, оплату за яку було здійснено у такий спосіб: \$ 29 000 сплачено готівкою плюс 2 000 власних звичайних акцій корпорації. Витрати на придбання юридичних прав на ділянку та оплату юридичних послуг становили \$ 1 000.	
Примітка: на дату придбання земельної ділянки акції корпорації продавалися на фондовій біржі по \$ 20 за акцію.	
$Original\ cost = 29\,000 + 2\,000 \cdot 20 + 1\,000 = \$ 70\,000.$	
4.01. Land (Земля)	70 000
Cash (Грошові кошти)	30 000
Common stock (Звичайні акції)	40 000

У випадках придбання та будівництва довгострокових активів повністю або часткового за рахунок банківських позик, витрати на сплату банківських відсотків включають до первісної вартості довгострокових активів лише протягом періоду придбання та будівництва цих об'єктів, оскільки трактують як витрати на підготовку таких активів до експлуатації. Після введення таких об'єктів в експлуатацію подальші витрати на виплату банківських відсотків визнають як витрати звітного періоду.

Особливістю визначення суми відсоткових витрат, які включають до первісної вартості довгострокового активу у США є те, що при її обчисленні не має значення, з якого джерела фінансується будівництво активу (з власних чи позикових коштів) – головне, щоб загальна сума відсоткових витрат, що віднесено до первісної вартості довгострокового активу, була не більше загальної суми відсоткових витрат компанії за цей період.

Приклад 8.5

5.01. Підписано контракт на будівництво виробничої будівлі вартістю \$ 1 000 000.

Оплату будівельних робіт, які тривали з 1.03 до 31.12, згідно з контрактом, здійснювати щоквартально такими сумами:

31.03. — \$ 120 000

30.05. — \$ 220 000

30.09. — \$ 480 000

31.12. — \$ 180 000

Всього — \$ 1 000 000

Для фінансування щоквартальних платежів брали банківські позики в розмірі 60 % кожної суми під 10 % річних.

31.12. Будівлю введено в експлуатацію.

Примітка: за період будівельних робіт загальна сума відсоткових витрат компанії становила \$ 70 000.

Розрахунок відсоткових витрат протягом періоду будівництва

Дата	Розрахунок
31.03	$\$ 120\,000 \cdot 0,10 \cdot 9/12 = \$ 9\,000$
30.05	$\$ 220\,000 \cdot 0,10 \cdot 6/12 = \$ 11\,000$
30.09	$\$ 480\,000 \cdot 0,10 \cdot 3/12 = \$ 12\,000$
31.12	0
Всього	\$ 32 000

$Original\ cost = 1\,000\,000 + 32\,000 = \$ 1\,032\,000.$

31.12. Buildings (Будівлі)

1 032 000

Buildings in progress (Будівлі)

1 032 000

При придбанні старих будівель чи устаткування, витрати по відновленню та ремонту такого виду активів до початку експлуатації цих активів трактують як витрати на підготовку об'єктів до введення в експлуатацію, і тому включають до їх первісної собівартості. Якщо витрати на ремонт здійснюються після введення об'єкта в експлуатацію, то такі витрати відносять до операційних витрат.

Поширеними операціями з взаємний обмін довгостроковими активами, у тому числі з грошовою доплатою з того чи іншого боку, якщо обмін нерівноцінний. За таких операцій старий актив (який обмінюють) списують з відповідного рахунку, а новий актив відображають на відповідному рахунку. Облік обміну довгостроковими активами залежать від двох факторів:

- (1) чи подібні довгострокові активи, що обмінюють;
- (2) чи отримано або сплачено грошову доплату при обміні (рис. 8.10).

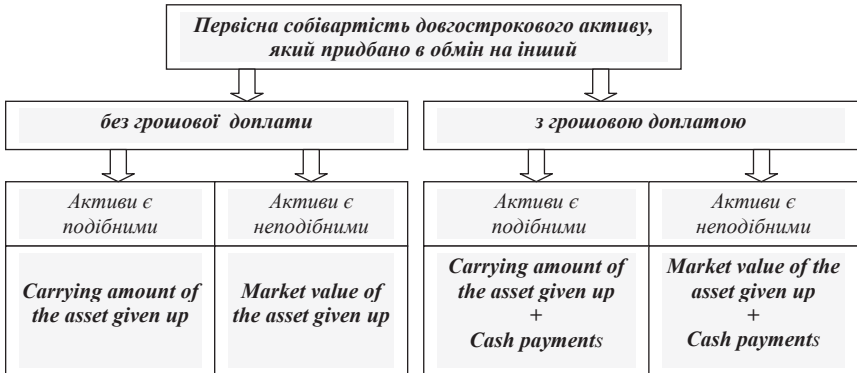

Рис. 8.10. Оцінка довгострокового активу, який придбано в обмін на інший

У випадку отримання довгострокового активу в обмін на подібний актив без грошової доплати, його оцінюють за залишковою сумою старого активу шляхом відображення такого запису:

PP&E, new (PP&E, нове)
Accumulated Depreciation, PP&E old (Накопичена амортизація старого PP&E)
PP&E, old (PP&E, старе)

У випадку отримання довгострокового активу в обмін на неподібний актив без грошової доплати, його оцінюють за поточною ринковою вартістю старого активу та визнають прибуток за допомогою такого запису:

PP&E, new (PP&E, нове)
Accumulated Depreciation, PP&E old (Накопичена амортизація старого PP&E)
PP&E, old (PP&E, старе)
Profit and Loss (Прибутки і збитки)

У випадку отримання довгострокового активу в обмін на подібний актив та грошову доплату, його оцінюють за як залишкова сума старого активу та грошова доплата за допомогою такого запису:

PP&E, new (PP&E, нове)
Accumulated Depreciation, PP&E old (Накопичена амортизація старого PP&E)
PP&E, old (PP&E, старе)
Cash (Грошові кошти)

У випадку отримання довгострокового активу в обмін на неподібний актив та грошову доплату, його оцінюють за як суму поточної ринкової вартості старого активу та грошову доплату за допомогою такого запису:

PP&E, new (PP&E, нове)
Accumulated Depreciation, PP&E old (Накопичена амортизація старого PP&E)
PP&E, old (PP&E, старе)
Cash (Грошові кошти)
Profit and Loss (Прибутки і збитки)

Приклад 8.6

6.01. Придбано нове устаткування в обмін на інше устаткування, яке має первісну вартість – \$ 5 000 та накопичений знос \$ 3 000. Примітка: на дату обміну ринкова вартість старого устаткування становила \$ 2 200, ринкова вартість нового устаткування – \$ 2 250.		
Випадок 1. Обмін подібними активами без грошової доплати		
<i>Original cost = \$ 5 000 – 3 000 = \$ 2 000.</i>		
<i>6.01. Equipment, new (Устаткування нове)</i>	2 000	
<i>Accumulated Depreciation, Equipment old (Накопичена амортизація)</i>	3 000	
<i>Equipment, old (Устаткування старе)</i>		5 000
Випадок 2. Обмін різними за призначенням активами без грошової доплати		
<i>Original cost = \$ 2 200.</i>		
<i>6.01. Equipment, new (Устаткування нове)</i>	2 200	
<i>Accumulated Depreciation, Equipment old (Накопичена амортизація)</i>	3 000	
<i>Equipment, old (Устаткування старе)</i>		5 000
<i>Profit and Loss (Прибутки і збитки)</i>		200
Випадок 3. Обмін подібними активами з грошовою доплатою \$ 60		
<i>Original cost = (\$ 5 000 – 3 000) + \$ 60 = \$ 2 060.</i>		
<i>6.01. Equipment, new (Устаткування нове)</i>	2 060	
<i>Accumulated Depreciation, Equipment old (Накопичена амортизація)</i>	3 000	
<i>Equipment, old (Устаткування старе)</i>		5 000
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		60
Випадок 4. Обмін різними за призначенням активами з грошовою доплатою \$ 60		
<i>Original cost = \$ 2 200 + \$ 60 = \$ 2 260.</i>		
<i>6.01. Equipment, new (Устаткування нове)</i>	2 250	
<i>Accumulated Depreciation, Equipment old (Накопичена амортизація)</i>	3 000	
<i>Equipment, old (Устаткування старе)</i>		5 000
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		60
<i>Profit and Loss (Прибутки і збитки)</i>		190

Облік амортизації об'єктів PP&E. Згідно з *IAS 16 depreciation* (амортизація) – це систематичний розподіл суми активу, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації.

Useful life of an asset (строк корисної експлуатації активу):

(a) період, протягом якого очікується, що актив буде придатний для використання суб'єктом господарювання, або

(b) кількість одиниць виробленої продукції чи подібних одиниць, що їх суб'єкт господарювання очікує отримати від активу.

Depreciation is the systematic allocation of the depreciable amount of an asset over its useful life.

Useful life is:

(a) the period over which an asset is expected to be available for use by an entity; or

(b) the number of production or similar units expected to be obtained from the asset by an entity.

Рис. 8.11. Поняття амортизації та строку корисної експлуатації згідно з *IAS 16*

Useful life визначають, виходячи з очікуваної корисності активу для суб'єкта господарювання. Політика управління активами суб'єкта господарювання може включати в себе їхнє вибуття після деякого визначеного часу або після споживання певної частки економічних вигід, утілених в активі. Унаслідок цього *useful life of an asset* може бути меншим, ніж його *economic life* (строк економічної експлуатації). Оцінка *useful life of an asset* має спиратися на судження, яке ґрунтується на досвіді використання суб'єктом господарювання подібних активів.

Майбутні економічні вигоди, втілені в активі, споживаються суб'єктом господарювання переважно через використання активу. Проте інші фактори, такі як *technical or commercial obsolescence* (технічне або комерційне старіння), а також *wear and tear while* (моральний і фізичний знос) активу (в той час, коли цей актив не використовують), часто призводять до зменшення очікуваних від активу економічних вигід.

При визначенні *useful life of an asset* треба брати до уваги всі такі чинники:

(a) очікуване використання активу, посиляючись на очікувану потужність або фізичну продуктивність активу;

(b) очікуваний фізичний та моральний знос, залежний від операційних чинників, таких як кількість змін, протягом яких має використовуватися актив, програма ремонту та технічного обслуговування підприємства, а також нагляд за активом та його обслуговування тоді, коли актив не використовують;

(c) технічний або комерційний знос, який виникає через зміни та вдосконалення виробництва або від зміни ринкового попиту на вироблені активом продукти чи послуги;

(d) правові або подібні обмеження використання активу, такі як закінчення строку пов'язаної з ним оренди.

Depreciable amount (сума, що амортизується) – це собівартість активу або інша сума, що замінює собівартість, за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Residual value (ліквідаційна вартість) – це попередньо оцінена сума, що її суб'єкт господарювання отримав би на поточний час від вибуття активу після вирахування всіх попередньо оцінених витрат на вибуття, якщо актив є застарілим та перебуває в стані, очікуваному по закінченні строку його корисної експлуатації. На практиці ліквідаційна вартість активу часто є незначною і внаслідок цього є несуттєвою при обчисленні суми, що амортизується.

Depreciable amount is the cost of an asset, or other amount substituted for cost, less its residual value.

The **residual value** of an asset is the estimated amount that an entity would currently obtain from disposal of the asset, after deducting the estimated costs of disposal, if the asset were already of the age and in the condition expected at the end of its useful life.

Рис. 8.12. Поняття суми, що амортизується, та ліквідаційної вартості згідно з IAS 16

Для розподілу суми активу, що амортизується, в залежності від очікуваної форми споживання майбутніх економічних вигід, утілених в активі на систематичній основі протягом строку корисної експлуатації використовують:

straight-line method (прямолінійний метод), результатом застосування якого є постійні відрахування протягом строку корисної експлуатації, якщо ліквідаційна вартість активу не змінюється;

units of production method (метод суми одиниць продукції), за яким відрахування базовані на очікуваному використанні або продуктивності активу;

diminishing balance method (метод зменшення залишку), результатом застосування якого є зменшення суми відрахувань протягом строку корисної експлуатації.

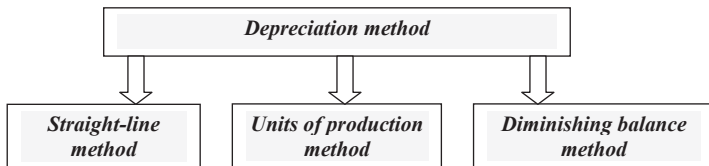

Рис. 8.13. Методи амортизації PP&E згідно з IAS 16

Згідно з *IAS 16*, суб'єкт господарювання обирає метод, який найкраще відображає очікувану форму споживання майбутніх економічних вигід, утілених в активі, і застосовує його постійно від періоду до періоду, якщо не трапляється змін в очікуваній формі споживання цих майбутніх економічних вигід.

Амортизацію активу починають, коли він стає придатним для використання, тобто коли він доставлений до місця розташування та приведений у стан, у якому він придатний до експлуатації у спосіб, визначений управлінським персоналом.

Ремонт та технічне обслуговування активу не звільняє від необхідності нарахувати амортизацію. Амортизацію не припиняють, коли актив не використовують або він вибуває з активного використання, доки актив не буде амортизований повністю. Проте, згідно з використаними методами амортизації, амортизаційні відрахування можуть дорівнювати нулю, якщо немає виробництва.

Амортизацію визнають, навіть якщо *fair value* активу перевищує його *carrying amount*, оскільки *residual value* активу не перевищує його *carrying amount*.

Residual value активу може збільшитися до суми, що дорівнює або перевищує *carrying amount* активу. Якщо це так, то амортизаційні відрахування активу дорівнюють нулю, доки його *residual value* не зменшиться в подальшому до суми, меншої від *carrying amount* активу.

Амортизацію *PP&E* припиняють на одну з двох дат, яка відбувається раніше:

(a) на дату, з якої актив класифікують як утримуваний для продажу (або включають до ліквідаційної групи, яку класифікують як утримувану для продажу) згідно з *IFRS 5*, або

(b) на дату, з якої припиняють визнання активу (рис. 8.14).

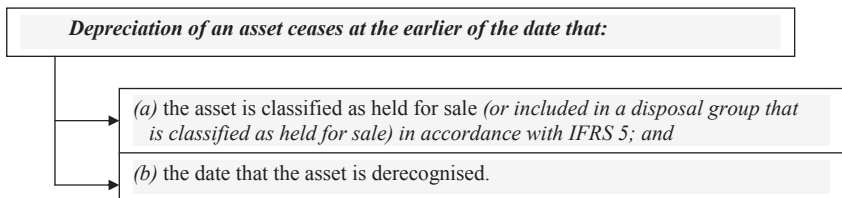

Рис. 8.14. Дата припинення амортизації об'єкта *PP&E* згідно з *IAS 16*

Depreciation method, *residual value* та *useful life* слід переглядати принаймні на кінець кожного фінансового року: якщо відбулася значна зміна в очікуваній формі споживання майбутніх економічних вигід, утілених в активі, відповідні методи та показники потрібно змінити та відобразити як зміни в обліковій оцінці згідно з *IAS 8*.

Земля та будівлі є окремими активами, і їх обліковують окремо, навіть якщо їх придбали разом. За деякими винятками (наприклад, кар'єри та міста для завалищ) земля має **unlimited useful life** (необмежений строк корисної експлуатації) і внаслідок цього не амортизується. Будівлі мають **limited useful life** (обмежений строк корисної експлуатації) і внаслідок цього є активами, що амортизуються. Збільшення вартості землі, на якій стоїть будівля, не впливає на визначення суми будівлі, що амортизується.

Якщо собівартість землі включає в себе витрати на демонтаж, переміщення та відновлення території, ця частина земельного активу амортизується протягом періоду вигід, отриманих під час здійснення цих витрат. У деяких випадках сама земля може мати **limited useful life**, тоді її амортизують методом, який відображає вигоди, що мають бути отримані від неї.

Кожну частину об'єкта **PP&E**, собівартість якої є суттєвою стосовно загальної собівартості об'єкта, слід амортизувати окремо. Для цього суб'єкт господарювання розподіляє суму, первісно визнану щодо об'єкта **PP&E**, на його суттєві частини і кожен частину амортизує окремо. Наприклад, може бути доцільним окремо амортизувати корпуси та двигуни літака, незалежно від того, чи є вони власністю чи одержано у лізинг за угодою про фінансовий лізинг.

Аналогічно, якщо суб'єкт господарювання купує **PP&E** для операційного лізингу, у якому він виступає лізингодавцем, може бути доцільним амортизувати окремо суми, відображені у собівартості такого об'єкта, що відносяться до сприятливих або несприятливих умов лізингу порівняно з ринковими умовами.

Якщо **useful life** та **depreciation method** суттєвої частини об'єкта **PP&E** є такою самою, як і іншої суттєвої частини цього ж об'єкта, то такі частини можна об'єднувати в групу під час визначення амортизаційних відрахувань.

Якщо суб'єкт господарювання амортизує окремо деякі частини об'єкта **PP&E**, він також окремо амортизує решту об'єкта. Решта складається з таких частин об'єкта, що окремо є несуттєвими. Якщо очікування суб'єкта господарювання щодо цих частин змінюються, можливо, буде треба застосовувати методи апроксимації для амортизації решти, щоб вони достовірно відображали модель споживання та / або строк корисної експлуатації його частин.

The depreciation charge for a period (амортизаційні відрахування за період) слід визнавати у прибутку чи збитку, якщо вони не включені до балансової вартості іншого активу. Проте іноді майбутні економічні вигоди, втілені в активі, споживаються під час виробництва інших активів. У цьому випадку амортизаційні відрахування становлять частину собівартості іншого активу і включаються до його балансової вартості. Наприклад, амортизацію виробничого обладнання включають у витрати на переробку запасів згідно з **IAS 2**. Так само, амортизацію **PP&E**, використаних у діяльності з розробки, можна включати в собівартість нематеріального активу згідно з **IAS 38** "**Intangible Assets (Нематеріальні активи)**".

Зарубіжна практика обліку амортизації PP&E. В компаніях США для визначення амортизаційних відрахувань застосовують чотири методи амортизації (рис. 8.15) з використанням термінології: *acquisition cost* (купівельна собівартість), *residual value* (ліквідаційна вартість), *depreciable cost* (собівартість, що амортизується), *carrying value* (залишкова вартість) або *book value* (книжкова вартість), *estimated useful life* (очікуваний строк корисної експлуатації).

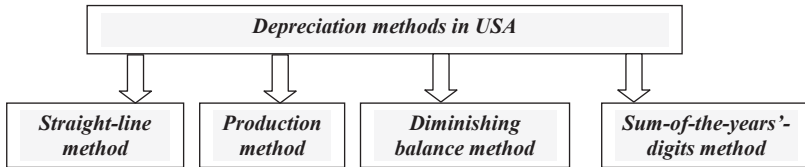

Рис. 8.15. Методи амортизації PP&E в США

Згідно з **straight-line method** (прямолінійним методом) щорічні витрати на амортизацію розраховують за формулою:

$$\text{Annual Depreciation Expense} = \frac{\text{Original cost} - \text{Residual value}}{\text{Useful life}} \quad (8.1)$$

Згідно з **production method** (виробничим методом) кожного року списують ту частину суми, що амортизується, що відповідає виробітку за допомогою об'єкта PP&E в конкретному році (години роботи, кількість одиниць, кілометри пробігу), тобто амортизація залежить від інтенсивності експлуатації об'єкту.

$$\text{Annual Depreciation Expense} = \frac{\text{Original cost} - \text{Residual value}}{\text{Estimated Total Production}} \cdot \text{Actual Production} \quad (8.2)$$

або

$$\text{Annual Depreciation Expense} = \text{Depreciation per unit} \cdot \text{Actual Production} \quad (8.3)$$

Згідно з **acceleration methods** (методами прискореної амортизації) витрати на амортизацію у перші роки використання об'єктів PP&E є більшими ніж в подальші роки. Це пояснюється тим, що, по-перше, у перші роки економічна корисність від їх експлуатації їх більшою, у тому числі через моральне старіння PP&E; по-друге, зменшення витрат на амортизацію та зростання витрат на ремонт з року в рік, призведе до приблизно рівномірного розподілу загальних витрат на експлуатацію таких активів; по-третє, використання методів прискореної амортизації зменшує суму оподаткованого доходу корпорації.

Згідно з *declining-balance method* (методом зменшення залишку) або *double-declining-balance method* (методом подвійного зменшення залишку) річні витрати на амортизацію розраховують за формулою:

$$\text{Annual Depreciation Expense} = \text{Book value at beginning of year} \cdot \text{Depreciation Rate} \quad (8.4)$$

де

$$\text{Depreciation Rate} = \frac{1}{\text{Useful life}} \cdot 2 \quad (8.5)$$

При цьому в останньому році експлуатації об'єкта витрати на амортизацію розраховують як:

$$\text{Depreciation Expense} = \text{Book value at beginning of year} - \text{Residual value} \quad (8.6)$$

Згідно з *sum-of-the-years'-digits method* (методом суми років) витрати на амортизацію розраховують за формулою:

$$\text{Annual Depreciation Expense} = \text{Depreciable Cost} \cdot \text{Depreciation Rate} \quad (8.7)$$

де

$$\text{Depreciation Rate} = \frac{\text{Number of years before residual}}{\text{Sum of the digits}} \quad (8.8)$$

Для обліку амортизації *PP&E* використовують рахунки:

“*Accumulated Depreciation, Buildings* (Накопичений знос, будівлі)”,
 “*Accumulated Depreciation, Equipment* (Накопичений знос, устаткування)”,
 “*Accumulated Depreciation, Furniture and Fixtures* (Накопичений знос, меблі та оснащення)”.

Щомісячне нарахування амортизації різних класів *PP&E* відображають окремими записами:

- 31.01. *Depreciation expenses of Buildings* (Витрати на амортизацію будівлі)
Accumulated Depreciation of Buildings (Накопичений знос будівлі)
- 31.01. *Depreciation expenses of Equipment* (Витрати на амортизацію устаткування)
Accumulated Depreciation of Equipment (Накопичений знос устаткування)
- 31.01. *Depreciation expenses of Furniture and Fixtures* (Витрати на амортизацію меблів та оснащення)
Accumulated Depreciation of Furniture and Fixtures (Накопичений знос меблів та оснащення)

У випадку, коли *residual value* або *estimated useful life* протягом експлуатації об'єкта *PP&E* змінено, ніяких регулюючих проведення не здійснюється, але з наступного місяця витрати на амортизацію починають обчислювати виходячи з нових очікуваних умов.

Приклад 8.7.

1.01. Придбано автомобіль з первісною вартістю \$ 10 000.

Ліквідаційна вартість наприкінці 5 року експлуатації складає \$ 1 000.

Очікуваний пробіг вищезгаданого автомобіля складає 90 000 миль

Примітка: У перший рік експлуатації автомобіль мав пробіг – 20 000 миль, у другий – 30 000 миль, у третій – 10 000 миль, у четвертий – 20 000 миль, у п'ятий – 10 000 миль.

Straight-line method (прямолінійний метод)

$$\text{Annual Depreciation Expenses} = (10\,000 - 1\,000) / 5 = \$ 1\,800$$

Book value at beginning year	Depreciation expenses	Accumulated depreciation	Book value at end year
\$ 10 000	\$ 1 800	\$ 1 800	\$ 8 200
\$ 8 200	\$ 1 800	\$ 3 600	\$ 6 400
\$ 6 400	\$ 1 800	\$ 5 400	\$ 4 600
\$ 4 600	\$ 1 800	\$ 7 200	\$ 2 800
\$ 2 800	\$ 1 800	\$ 9 000	\$ 1 000

Production method (виробничий метод)

$$\text{Depreciation per unit} = (10\,000 - 1\,000) / 90\,000 = 0,1 \$ / \text{миля}$$

Book value at beginning year	Units of production	Depreciation cost per unit	Depreciation expenses	Accumulated depreciation	Book value at end year
\$ 10 000	20 000	0,1 \$ / миля	\$ 2 000	\$ 2 000	\$ 8 000
\$ 8 000	30 000	0,1 \$ / миля	\$ 3 000	\$ 5 000	\$ 5 000
\$ 5 000	10 000	0,1 \$ / миля	\$ 1 000	\$ 6 000	\$ 4 000
\$ 4 000	20 000	0,1 \$ / миля	\$ 2 000	\$ 8 000	\$ 2 000
\$ 2 000	10 000	0,1 \$ / миля	\$ 1 000	\$ 9 000	\$ 1 000

Declining-balance method

Book value at beginning year	Depreciation rate	Depreciation expenses	Accumulated depreciation	Book value at end year
\$ 10 000	40 %	\$ 4 000	\$ 4 000	\$ 6 000
\$ 6 000	40 %	\$ 2 400	\$ 6 400	\$ 3 600
\$ 3 600	40 %	\$ 1 440	\$ 7 840	\$ 2 160
\$ 2 160	40 %	\$ 864	\$ 8 704	\$ 1 296
\$ 1 296	-	\$ 296	\$ 9 000	\$ 1 000

Sum-of-the-years'-digits method (метод суми років).

Book value at beginning year	Depreciation rate	Depreciation expenses	Accumulated depreciation	Book value at end year
\$ 10 000	5 / 15	\$ 3 000	\$ 3 000	\$ 7 000
\$ 7 000	4 / 15	\$ 2 400	\$ 5 400	\$ 4 600
\$ 4 600	3 / 15	\$ 1 800	\$ 7 200	\$ 2 800
\$ 2 800	2 / 15	\$ 1 200	\$ 8 400	\$ 1 600
\$ 1 600	1 / 15	\$ 600	\$ 9 000	\$ 1 000

Облік подальших витрат на PP&E. Згідно з IAS 16, суб'єкт господарювання не визнає в *carrying amount* об'єкта PP&E витрати на щоденне обслуговування об'єкта. Навпаки, ці витрати визнаються в прибутку чи збитку, коли вони понесені. Витрати на щоденне обслуговування об'єкта, як правило, – це витрати на заробітну плату та витратні матеріали, а також це можуть бути витрати на незначні деталі. Призначення цих видатків часто визначають як “*repairs and maintenance (ремонти та технічне обслуговування)*” об'єкта PP&E.

Запасні частини деяких об'єктів PP&E можуть потребувати заміни через регулярні проміжки часу. Наприклад, піч треба облицьовувати після певної кількості годин використання, частини салону літака (такі, як сидіння чи кухня) потребують кількаразової заміни протягом строку корисної експлуатації літального апарата. Об'єкти PP&E також можуть бути придбаними з метою здійснення порівняно нечастої повторної заміни (наприклад заміна внутрішніх стін будівлі) або навіть для одноразової заміни. Згідно з принципом визнання, суб'єкт господарювання визнає в *carrying amount* об'єкта PP&E собівартість замінюваної частини такого об'єкта, коли витрати понесені, якщо задовольняються критерії визнання.

Умовою подовження експлуатації об'єкта PP&E (наприклад, літака) може бути виконання регулярних основних технічних оглядів для виявлення несправностей, незалежно від того, чи замінюються частини об'єкта. Під час виконання значного огляду витрати на нього визнаються у *carrying amount* об'єкта PP&E як заміна, якщо задовольняються критерії визнання. Будь-яку *carrying amount* витрат на попередній огляд (на відміну від матеріальних частин), яка залишається, визнавати припиняють. Це відбувається незалежно від того, чи були ідентифіковані витрати попереднього огляду в операції, у якій об'єкт купували чи будували. Якщо треба, попередньо оцінені витрати на майбутній подібний огляд можна використати як показник того, якою була собівартість існуючого компонента технічного огляду під час купівлі чи будівництва об'єкта.

Отже, подальші витрати об'єкта PP&E капіталізують (додають до *carrying amount* об'єкту PP&E), якщо ці витрати відповідають критеріям визнання в якості активу, тобто:

(a) існує ймовірність, що майбутні економічні вигоди, пов'язані з об'єктом, надійдуть до суб'єкта господарювання і;

(b) собівартість об'єкта можна достовірно оцінити

Прикладами таких витрат є:

витрати на модифікацію активу, яка призведе до збільшення строку використання активу або потужності;

витрати на удосконалення складових частин активу, що призведе до покращення якості виробництва продукції;

витрати на удосконалення виробничого процесу, яке призведе до суттєвого зменшення виробничих витрат.

В США витрати, які здійснюються для підтримання *PP&E* у належному стані, у тому числі витрати на поточний ремонт та технічне обслуговування, називають *revenue expenditures* (поточними видатками) і списують як витрати періоду:

Revenue expenditures (Поточні видатки)

Accumulated Depreciation of Buildings (Накопичений знос будівлі)

Витрати на загальну перебудову або повне відновлення, заміну більшості складових частин або удосконалення конструкції *PP&E*, що збільшують потужність або строк корисної експлуатації, називають *capital expenditures* (капітальними видатками) і додають до собівартості об'єкта *PP&E*.

Приклад 8.8.

1.01.01. Придбано верстат з первісною вартістю \$ 40 000. Очікуваний строк корисної експлуатації становить 10 років та ліквідаційна вартість – нуль.		
1.01.07. Закінчено капітальний ремонт верстата на суму \$ 12 700, після чого строк корисної експлуатації збільшено з 10 до 13 років.		
Примітка: метод нарахування амортизації верстату – прямолінійний.		
1.01.01. Equipment (Устаткування)	40 000	
Cash (Грошові кошти)		40 000
<i>Annual Depreciation Expenses</i> = $(40\,000 - 0) / 10 = \$ 4\,000$		
31.12.01. Depreciation expenses of Equipment	4 000	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 000
31.12.02. Depreciation expenses of Equipment	4 000	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 000
31.12.03. Depreciation expenses of Equipment	4 000	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 000
31.12.04. Depreciation expenses of Equipment	4 000	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 000
31.12.05. Depreciation expenses of Equipment	4 000	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 000
31.12.06. Depreciation expenses of Equipment	4 000	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 000
1.01.07. Equipment (Устаткування)	12 700	
Cash (Грошові кошти)		12 700
<i>Annual Depreciation Expenses</i> = $(40\,000 - 24\,000 + 12\,700) / (10 - 6 + 3) = \$ 4\,100$		
31.12.07. Depreciation expenses of Equipment	4 100	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 100
31.12.08. Depreciation expenses of Equipment	4 100	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 100
31.12.09. Depreciation expenses of Equipment	4 100	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 100
31.12.10. Depreciation expenses of Equipment	4 100	
Accumulated Depreciation of Equipment		4 100

Облік збитків від зменшення корисності PP&E. Щоб визначити, чи зменшилася корисність об'єкта PP&E, суб'єкт господарювання застосовує IAS 36 "Impairment of Assets (Зменшення корисності активів)", який пояснює, коли суб'єкт господарювання переглядає *carrying amount* та визнає збиток від зменшення корисності.

При наявності ознак знецінення об'єкта PP&E за даними зовнішніх та внутрішніх джерел інформації визначають **recoverable amount** (суму очікуваного відшкодування) як більшу з двох оцінок:

справедливої вартості за вирахуванням витрат на продаж активу або вартості його використання.

Fair value (справедлива вартість) – ціна, яку можна отримати від продажу активу або передачі зобов'язання в операції між ринковими учасниками у вимірі (див. IFRS 13 "Fair Value Measurement (Вимір справедливої вартості)").

Value in use (вартість при використанні) – теперішня вартість оцінених майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, виникнуть від активу або від одиниці, що генерує грошові потоки (рис 8.16).

Ан **impairment loss** (збиток від зменшення корисності) – це сума, на яку залишкова сума активу перевищує суму його очікуваного відшкодування:

Impairment loss	=	Carrying amount	–	Recoverable amount	(8.9)
Збиток від зменшення корисності	=	Залишкова сума	–	Сума очікуваного відшкодування	

Carrying amount слід зменшувати до *recoverable amount*, якщо і тільки якщо *recoverable amount* менша від його *carrying amount*. Ан *impairment loss* слід негайно визнавати в прибутках чи збитках, якщо актив не обліковують за переоціненою вартістю згідно з іншим стандартом (наприклад, відповідно до моделі переоцінки, наведеної в IAS 16). Будь-який збиток від зменшення корисності переоціненого активу слід визнавати як зменшення резерву з переоцінки.

Recoverable amount is the higher of an asset's fair value less costs to sell and its value in use.

Fair value is the price that would be received to sell an asset or paid to transfer a liability in an orderly transaction between market participants at the measurement date. (See. IFRS 13 Fair Value Measurement)

Value in use is the present value of the future cash flows expected to be derived from an asset or cash-generating unit.

Ан **impairment loss** is the amount by which the carrying amount of an asset exceeds its recoverable amount.

Рис. 8.16. Поняття суми очікуваного відшкодування та збитку від зменшення корисності згідно з IAS 36

Оцінка залишкової суми об'єктів PP&E. Після визнання об'єкта PP&E активом суб'єкт господарювання має обирати своєю обліковою політикою за якою моделлю його оцінювати в подальшому (рис. 8.17).

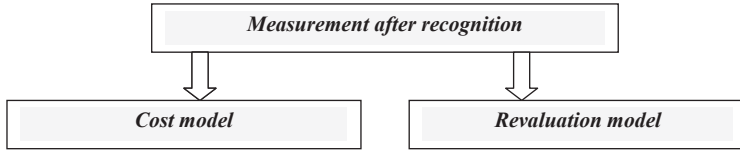

Рис. 8.17. Моделі оцінки PP&E після визнання згідно з IAS 16

Згідно з **cost model** (моделлю собівартості) після визнання активом, об'єкт PP&E слід оцінювати за формулою:

$$\begin{array}{ccccccc}
 \boxed{\text{Carrying amount of item of PP\&E}} & = & \boxed{\text{Cost}} & - & \boxed{\text{Accumulated depreciation}} & - & \boxed{\text{Accumulated impairment losses}} \\
 \text{Залишкова сума об'єкту PP\&E} & = & \text{Собівартість} & - & \text{Накопичена амортизація} & - & \text{Накопичені збитки від зменшення корисності} \quad (8.10)
 \end{array}$$

Згідно з **revaluation model** (моделлю переоцінки) після визнання активом, об'єкт PP&E (справедливу вартість якого можна достовірно оцінити) слід обліковувати за переоціненою сумою, яка є його справедливою вартістю на дату переоцінки мінус будь-яка подальша накопичена амортизація та подальші накопичені збитки від зменшення корисності:

$$\begin{array}{ccccccc}
 \boxed{\text{Carrying amount of item of PP\&E}} & = & \boxed{\text{Fair value}} & - & \boxed{\text{Subsequent accumulated depreciation}} & - & \boxed{\text{Subsequent accumulated impairment losses}} \\
 \text{Залишкова сума об'єкту PP\&E} & = & \text{Справедлива вартість} & - & \text{Подальша накопичена амортизація} & - & \text{Подальші накопичені збитки від зменшення корисності} \quad (8.11)
 \end{array}$$

Fair value землі та будівель, як правило, визначають на основі ринкових свідчень за допомогою експертної оцінки, що її, як правило, здійснюють професійні оцінювачі.

Fair value машин та обладнання є, як правило, їхня ринкова вартість, визначена за допомогою експертної оцінки. Якщо немає ринкового свідчення щодо **fair value** через вузькоспеціалізований характер об'єкта PP&E, а також через те, що такий об'єкт рідко продається (за винятком випадків, коли він є складником бізнесу, що триває), тоді суб'єктові господарювання, можливо, буде треба попередньо оцінити **fair value**, застосовуючи **income or a depreciated replacement cost approach** (підхід за доходом або за амортизованою відновлюваною собівартістю).

Коли об'єкт *PP&E* переоцінюють, будь-яку суму *accumulated depreciation* на дату переоцінки розглядають за допомогою одного з таких методів:

(a) перераховують пропорційно до зміни **gross carrying amount** (валової залишкової суми) активу, так що *carrying amount* активу після переоцінки дорівнює *revalued amount* (переоціненій сумі). Цей метод часто застосовують, коли актив переоцінюється за допомогою індексу, щоб визначити його *depreciated replacement cost* (амортизовану відновлювану собівартість).

$$\text{Revaluation index} = \frac{\text{Fair value}}{\text{Carrying amount}} \quad (8.12)$$

$$\text{Revalued Amount} = \text{Cost} \cdot \text{Revaluation index} \quad (8.13)$$

$$\text{Revalued Depreciation} = \text{Accumulated Depreciation} \cdot \text{Revaluation index} \quad (8.14)$$

Приклад 8.9

31.12. За даними експертної оцінки справедлива вартість об'єкта *PP&E* з первісною вартістю \$ 10 000 та накопиченою амортизацією \$ 2000, становить \$ 12 000

$$\text{Carrying amount} = \$ 10\,000 - \$ 2\,000 = \$ 8\,000$$

$$\text{Revaluation index} = \$ 12\,000 / \$ 8\,000 = 1,5$$

$$\text{Revalued Amount} = \$ 10\,000 \cdot 1,5 = \$ 15\,000$$

$$\text{Revalued Depreciation} = \$ 2\,000 \cdot 1,5 = \$ 3\,000$$

(b) виключають з **gross carrying amount** (валової залишкової суми) активу та чистої суми, перерахованої до переоціненої суми активу. Цей метод використовують для будівель.

$$\text{Revaluation Surplus} = \text{Fair value} - \text{Carrying amount} \quad (8.15)$$

$$\text{Revalued Amount} = \text{Cost} - \text{Accumulated Depreciation} + \text{Revaluation surplus} \quad (8.16)$$

$$\text{Revalued Depreciation} = 0 \quad (8.17)$$

Продовження прикладу 8.9

$$\text{Revalued Amount} = \$ 10\,000 - \$ 2\,000 = \$ 15\,000$$

$$\text{Revalued Depreciation} = \$ 2\,000 \cdot 1,5 = \$ 3\,000$$

The amount of the adjustment (сума коригування), яка виникає внаслідок перерахунку або виключення *accumulated depreciation*, формує частину збільшення або зменшення *carrying amount*.

Якщо *carrying amount* активу збільшилася в результаті переоцінки, збільшення визнається в **other comprehensive income** (іншому сукупному доході) та накопичується у власному капіталі під назвою “**Revaluation surplus** (Дооцінка)”.

Якщо *carrying amount* активу зменшилася в результаті переоцінки, зменшення має визнаватися в **profit or loss** (прибутку чи збитку).

Проте збільшення має визнаватися в **profit or loss** (прибутку чи збитку), якщо воно сторнує зменшення від переоцінки того самого активу, яке раніше було визнане в прибутку чи збитку.

Проте зменшення слід відобразити в **other comprehensive income** (іншому сукупному доході), якщо існує кредитове сальдо дооцінки щодо цього активу. Зменшення, визнане в іншому сукупному доході, зменшує суму, акумульовану у власному капіталі під назвою **Revaluation surplus** (Дооцінка”).

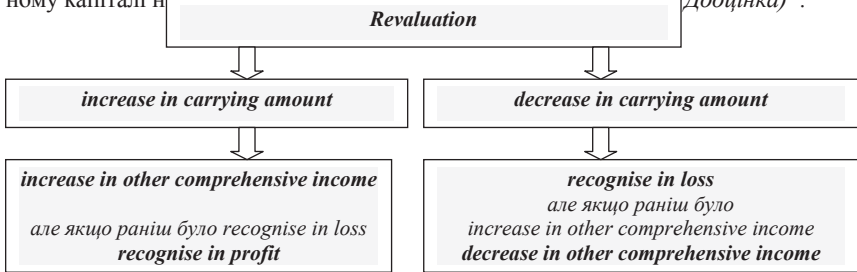

Рис. 8.18. Облік переоцінки *carrying amount* об’єктів *PP&E* згідно з *IAS 16*

Якщо переоцінюють об’єкт *PP&E*, тоді весь клас *PP&E*, до якого належить цей актив, слід переоцінювати. Об’єкти, які входять до одного класу *PP&E*, переоцінюються одночасно, щоб запобігти вибірковій переоцінці активів і включенню у фінансову звітність сум, у яких змішані витрати та вартості на різні дати. Проте клас активів можна переоцінювати на безперервній основі – за умови, що переоцінка завершується за короткий проміжок часу і відбувається вчасно.

Переоцінки слід проводити з достатньою регулярністю, так щоб *carrying amount* суттєво не відрізнялася від тієї, що була б визначена із застосуванням *fair value* на кінець звітного періоду. Частота переоцінок залежить від змін *fair value* переоцінюваних об’єктів *PP&E*. Деякі об’єкти *PP&E* можуть зазнавати значних і непостійних змін *fair value*, потребуючи щорічної переоцінки. Такі часті переоцінки не потрібні для об’єктів *PP&E* лише з незначною зміною *fair value*. У такому разі достатньо оцінювати їх кожні 3-5 років.

Вплив податків на прибуток (якщо він є), який є результатом переоцінки *PP&E*, визнається та розкривається відповідно до *IAS 12* “Income Taxes (Податки на прибуток)”.

Облік припинення визнання PP&E. Згідно з IAS 16 слід припинити визнання *carrying amount* об'єкта PP&E:

- (a) після вибуття, або
- (b) коли не очікують майбутніх економічних вигід від його використання або вибуття (рис. 8.19).

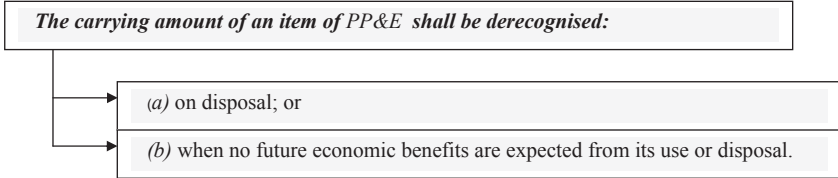

Рис. 8.19. Критерії припинення визнання об'єкта PP&E згідно з IAS 16

Вибуття об'єкта PP&E може відбуватися багатьма різними шляхами (наприклад, шляхом продажу, укладання угоди про фінансову оренду або дарування). Під час визначення дати вибуття об'єкта, суб'єкт господарювання застосовує критерії IAS 18 для визнання доходу від продажу товарів. IAS 17 застосовується до вибуття шляхом продажу майна з наступною його орендою.

The gain or loss (прибуток чи збиток), що виникає від припинення визнання об'єкта PP&E, слід визначати як різницю між *net disposal proceeds* (чистими надходженнями від вибуття), якщо вони є, і *carrying amount* об'єкта, та включати до *profit or loss* (якщо IAS 17 не вимагає іншого після продажу з подальшою орендою):

Gain or loss from derecognition of PP&E	=	Net disposal proceeds	–	Carrying amount
Прибуток або збиток від припинення визнання PP&E		Чисті надходження від вибуття		Залишкова сума (8.18)

Consideration receivable on disposal (компенсація, що підлягає отриманню від вибуття) об'єкта PP&E, визнається за його *fair value*. Якщо платіж за об'єкт відстрочується, отриману компенсацію визначають спочатку за грошовим еквівалентом ціни. Різницю між *nominal amount of the consideration* (номінальною сумою компенсації) та *cash price equivalent* (грошовим еквівалентом ціни) визнають як *interest revenue* (дохід від відсотків) згідно з IAS 18, який відображає *effective yield on the receivable* (реальну віддачу від дебіторської заборгованості):

Interest revenue	=	Nominal amount of the consideration	–	Cash price equivalent
Дохід від відсотків		Номінальна сума компенсації		Грошовий еквівалент ціни (8.19)

Якщо згідно з критерієм визнання суб'єкт господарювання визнає в *carrying amount* об'єкта *PP&E* витрати на заміну частини об'єкта, тоді він припиняє визнання *carrying amount* заміненої частини незалежно від того, чи амортизували замінену частину окремо. Якщо суб'єкт господарювання не може визначити *carrying amount* заміненої частини, він може використати витрати на заміну як свідчення того, якою була собівартість заміненої частини під час її придбання або будівництва.

Коли припиняється визнання активу, *revaluation surplus* (дооцінку), що входить до власного капіталу об'єкта *PP&E*, можна прямо перенести до *retained earnings* (нерозподіленого прибутку). Тобто, перенесення з дооцінки до нерозподіленого прибутку не здійснюється через *profit or loss*.

В компаніях США на дату навмисного чи ненавмисного вибуття об'єкта *PP&E* в обліку списують залишки з рахунку обліку первісної собівартості та рахунку накопиченої амортизації об'єкта *PP&E*. Але перед цим донараховують суму амортизації об'єкта до дати списання.

Приклад 8.10

1.01.01. Придбано вантажний автомобіль за \$ 38 000.			
Ліквідаційну вартість наприкінці 8 року експлуатації оцінено у \$ 6 000.			
31.06.04. Внаслідок аварії автомобіль повністю зіпсовано.			
Страхова компанія оплатила позов на суму \$ 21 000 (у таку суму було оцінено вартість автомобіля на дату аварії).			
<i>Примітка: метод нарахування амортизації автомобіля – прямолінійний.</i>			
1.01.01. Trucks and Automobiles (Вантажівки і автомобілі)	38 000		
Cash (Грошові кошти)		38 000	
$Annual\ Depreciation\ Expenses = (38\ 000 - 6\ 000) / 8 = \$\ 4\ 000$			
31.12.01. Depreciation expenses of Equipment	4 000		
Accumulated Depreciation of Equipment			4 000
31.12.02. Depreciation expenses of Equipment	4 000		
Accumulated Depreciation of Equipment			4 000
31.12.03. Depreciation expenses of Equipment	4 000		
Accumulated Depreciation of Equipment			4 000
30.06.04. Depreciation expenses of Equipment	2 000		
Accumulated Depreciation of Equipment			2 000
Cash (Грошові кошти)		21 000	
Accumulated Depreciation of Equipment		14 000	
Profit or loss (Прибутку або збитку)		3 000	
Trucks and Automobiles (Вантажівки і автомобілі)			38 000

Приклад 8.11

1.01.12. Реалізовано устаткування за \$ 2 000 з первісною вартістю \$ 6 500 та накопиченою амортизацією \$ 4 650			
1.01.12. Cash (Грошові кошти)	2 000		
Accumulated Depreciation of Equipment (Накопичена амортизація)	4 650		
Profit or loss (Прибутку або збитку)			150
Equipment (Устаткування)			6 500

Розкриття та інтерпретація інформації про PP&E у фінансовій звітності. Згідно з IAS 16 суб'єкти господарювання мають розкривати основну інформацію про кожний клас PP&E (табл. 8.1), деталі стосовно придбання деяких окремих об'єктів PP&E (табл. 8.2) та інформація про PP&E, щодо яких застосовано *revaluation model* (табл. 8.3).

Розкриття інформації про прийняті методи та попередньо оцінені строки корисної експлуатації або норми амортизації надає користувачам фінансових звітів інформацію, яка дає їм змогу переглядати політику, обрану управлінським персоналом, та робити порівнювання з іншими суб'єктами господарювання. З подібних причин необхідно розкривати:

(a) амортизацію, незалежно від того, чи визнано її у прибутку чи збитку або як частину собівартості інших активів протягом періоду;

(b) накопичену амортизацію на кінець періоду.

Відповідно до IAS 8, суб'єкт господарювання розкриває характер і вплив зміни в обліковій оцінці, які впливають у поточному періоді або очікується, що впливатимуть у подальших періодах. Щодо PP&E, то розкриття такої інформації може бути результатом змін у попередніх оцінках стосовно:

(a) ліквідаційних вартостей;

(b) попередньо оцінених витрат на демонтаж, переміщення чи відновлення об'єктів PP&E;

(c) строків корисної експлуатації;

(d) методів амортизації (рис. 8.20).

For PP&E, such disclosure may arise from changes in estimates with respect to:

→	(a) residual values;
→	(b) the estimated costs of dismantling, removing or restoring items of PP&E;
→	(c) useful lives; and
→	(d) depreciation methods

Рис. 8.20. Розкриття інформації, що є результатом змін облікової політики стосовно PP&E згідно з IAS 8

Користувачі фінансової звітності також можуть вважати доречною для їхніх потреб таку інформацію:

(a) *carrying amount of PP&E*, які тимчасово не використовують;

(b) *gross carrying amount* будь-яких повністю амортизованих PP&E, які ще використовують;

(c) *carrying amount of PP&E*, які вибули з активного використання та не класифіковані як утримувані для продажу відповідно до IFRS 5;

(d) якщо застосовується модель собівартості, то *fair value of PP&E*, якщо вона суттєво відрізняється від *carrying amount*.

Таблиця 8.1

Розкриття загальної інформації про кожний клас *PP&E* згідно *IAS 16*

№	Disclosure	Розкриття
(a)	<i>the measurement bases used for determining the gross carrying amount;</i>	бази оцінки, що їх застосовували для визначення валової залишкової суми;
(b)	<i>the depreciation methods used;</i>	застосований метод амортизації;
(c)	<i>the useful lives or the depreciation rates used;</i>	застосовані строки корисної експлуатації або норми амортизації;
(d)	<i>the gross carrying amount and the accumulated depreciation (aggregated with accumulated impairment losses) at the beginning and end of the period; and</i>	валову залишкову суму та суму накопиченої амортизації (разом з накопиченими збитками від зменшення корисності) на початок та кінець періоду;
(e)	<i>a reconciliation of the carrying amount at the beginning and end of the period howing:</i>	узгодження залишкової суми на початок і кінець періоду, що відображає:
	<i>(i) additions;</i>	i) надходження;
	<i>(ii) assets classified as held for sale or included in a disposal group classified as held for sale in accordance with IFRS 5 and other disposals;</i>	ii) активи, класифіковані як утримувані для продажу або включені до ліквідаційної групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5, та інші вибуття;
	<i>(iii) acquisitions through business combinations;</i>	iii) придбання в результаті об'єднань бізнесу;
	<i>(iv) increases or decreases resulting from revaluations and from impairment losses recognised or reversed in other comprehensive income in accordance with IAS 36;</i>	iv) збільшення або зменшення протягом певного періоду, які виникають у результаті переоцінок, а також у результаті збитків від зменшення корисності, визнаних або сторнованих в іншому сукупному доході відповідно до МСБО 36;
	<i>(v) impairment losses recognised in profit or loss in accordance with IAS 36;</i>	v) збитки від зменшення корисності, визнані в прибутку чи збитку відповідно до МСБО 36;
	<i>(vi) impairment losses reversed in profit or loss in accordance with IAS 36;</i>	vi) збитки від зменшення корисності, сторновані в прибутку чи збитку відповідно до МСБО 36;
	<i>(vii) depreciation;</i>	vii) амортизацію;
	<i>(viii) the net exchange differences arising on the translation of the financial statements from the functional currency into a different presentation currency, including the translation of a foreign operation into the presentation currency of the reporting entity; and</i>	viii) чисті курсові різниці, що виникають при переведенні фінансової звітності з функціональної валюти в іншу валюту подання, включаючи переведення закордонної господарської одиниці у валюту подання суб'єкта господарювання, що звітує;
	<i>(ix) other changes.</i>	ix) інші зміни.

Таблиця 8.2

Розкриття додаткової інформації про PP&E згідно IAS 16

№	Disclosure	Розкриття
(a)	<i>the existence and amounts of restrictions on title, and PP&E pledged as security for liabilities;</i>	наявність та суми обмежень на права власності, а також PP&E, передані у заставу для забезпечення зобов'язань;
(b)	<i>the amount of expenditures recognised in the carrying amount of an item of PP&E in the course of its construction;</i>	суму видатків, визнаних у залишковій сумі об'єкта PP&E у ході його будівництва;
(c)	<i>the amount of contractual commitments for the acquisition of PP&E</i>	суму контрактних зобов'язань, пов'язаних із придбанням PP&E;
(d)	<i>if it is not disclosed separately in the statement of comprehensive income, the amount of compensation from third parties for items of PP&E that were impaired, lost or given up that is included in profit or loss.</i>	якщо окремо не було розкрито у звіті про сукупний дохід, суму компенсації від третіх сторін за об'єкти PP&E, корисність яких змінилася, або які були втрачені чи передані, що включається до прибутку чи збитку.

Таблиця 8.3

Розкриття інформації про об'єкти PP&E, які наведено за переоціненими сумами згідно з IAS 16

№	Disclosure	Розкриття
(a)	<i>the effective date of the revaluation;</i>	дату набрання чинності переоцінки;
(b)	<i>whether an independent valuer was involved;</i>	залучення незалежного оцінювача;
(c)	<i>the methods and significant assumptions applied in estimating the items' fair values;</i>	методи та значні припущення, застосовані під час попередньої оцінки справедливої вартості об'єктів;
(d)	<i>the extent to which the items' fair values were determined directly by reference to observable prices in an active market or recent market transactions on arm's length terms or were estimated using other valuation techniques;</i>	міру, якою справедлива вартість об'єктів була визначена безпосередньо шляхом посилання на спостережні ціни на активному ринку або нещодавні ринкові операції між незалежними сторонами або попередньо визначена із застосуванням інших методів оцінки вартості;
(e)	<i>for each revalued class of property, plant and equipment, the carrying amount that would have been recognised had the assets been carried under the cost model; and</i>	для кожного переоціненого класу PP&E – залишкову суму, яка була б визнана, якби активи обліковували за моделлю собівартості;
(f)	<i>the revaluation surplus, indicating the change for the period and any restrictions on the distribution of the balance to shareholders.</i>	дооцінку із зазначенням зміни за період та будь-яких обмежень щодо розподілу залишку акціонерам.

За даними досліджень зарубіжних фахівців, найбільше поширення мають *straight-line method* та *diminishing balance method*. Вплив використання *acceleration depreciation methods* (яким є метод зменшення залишку) на показники фінансових звітів полягає у тому, що порівняно з *straight-line method* у перші роки: витрати на амортизацію є більшими, прибуток є меншим, власний капітал є меншим. Разом з цим, оскільки оподаткований прибуток також є меншим, то виплати грошових коштів на податок з прибутку є меншими, і залишок грошових коштів є більшим (рис. 8.21).

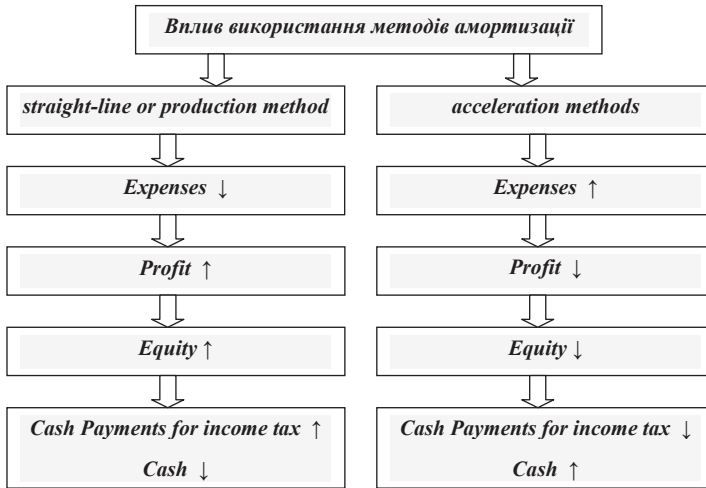

Рис. 8.21. Вплив методів амортизації на ключові показники фінансових звітів

В наступні роки результати амортизації активу будуть протилежними. Утім в цілому для компанії, загальна величина активів якої збільшується, величина амортизаційних витрат нових активів нівелює протилежний ефект. Тому протилежний ефект проявляється лише у випадку діяльності компанії на стадії спаду, коли капітальні вкладення є низькими.

Вплив *useful life* полягає у тому, що його зменшення призводить до: збільшення амортизаційних витрат, зменшення прибутку (капіталу), зменшення рентабельності прибутку та оборотності активів.

Вплив *residual value* має протилежний ефект від впливу *useful life*.

В цілому фінансові коефіцієнти в умовах капіталізації витрат є більш стабільними, оскільки амортизація сприяє рівномірному розподілу доходів, а в умовах списання витрат – є менш стабільними, оскільки великі витрати можуть бути нерегулярними.

8.2. Облік нематеріальних активів

Згідно з IAS 38 “Intangible assets” **intangible asset** (нематеріальний актив) – це ідентифікований немонетарний актив без фізичної субстанції.

Monetary assets (монетарні активи) – утримувані гроші та активи, які мають бути отримані у фіксованій або визначеній сумі грошей (рис. 8.22).

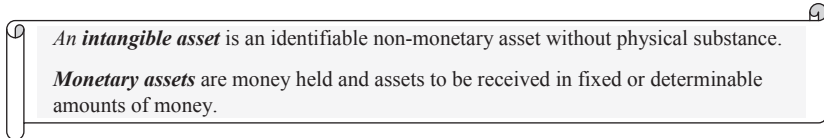

Рис. 8.22. Визначення нематеріального та монетарних активів згідно з IAS 38

A class of intangible assets (клас нематеріальних активів) є групою активів, подібних за характером та використанням у діяльності суб’єкта господарювання. Окремі класи можуть, наприклад, включати: назви брендів; заголовки та назви видань; комп’ютерне програмне забезпечення; ліцензії та привілеї; авторські права, патенти та інші права на промислову власність, права на обслуговування та експлуатацію; рецепти, формули, моделі, проекти та прототипи; та нематеріальні активи на етапі розробки (рис. 8.23).

Зазначені класи поділяються на (об’єднуються у) менші (більші) класи, якщо це приводить до доречнішої інформації для користувачів фінансових звітів.

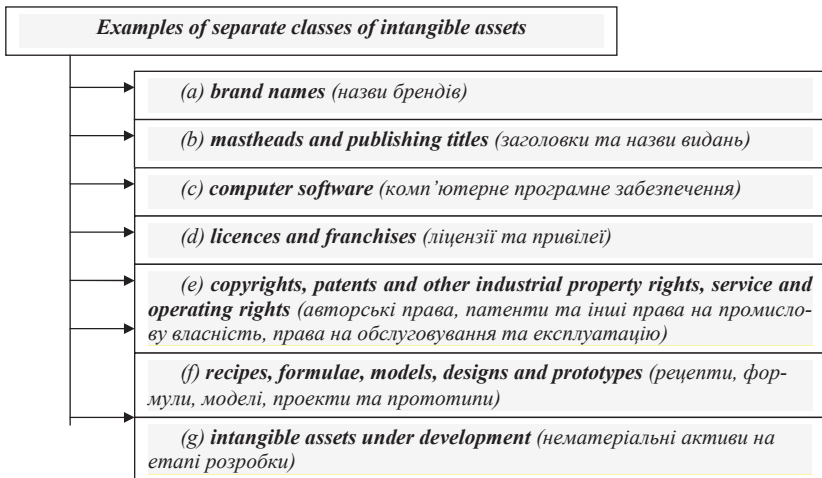

Рис. 8.23. Приклади класів нематеріальних активів згідно з IAS 38

Згідно з IAS 1 у Звіті про фінансовий стан *intangible assets* слід відображати, як мінімум, окремою статтею, що й роблять більшість зарубіжних корпорацій, хоча деякі з них відокремлюють нематеріальні активи на етапі розробки (зразок 8.2).

Зразок 8.2

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31 December</i>	2010	2009
<i>Goodwill</i>	64,473	65,076
<i>Other intangible assets — net</i>	9,973	11,751

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
<i>Goodwill</i>	4,617	4,618

BALANCE SHEETS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Goodwill</i>	12,394	12,503
<i>Intangible assets, net</i>	1,158	1,759

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **TT electronics plc**

<i>£million at 31 December</i>	2010	2009
<i>Goodwill</i>	66.9	65.9
<i>Other intangible assets</i>	14.7	17.6

GROUP BALANCE SHEET of **TESKO PLC**

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Goodwill and other intangible assets</i>	4,338	4,177

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **DUNI AB**

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
<i>Goodwill</i>	1 199	1 199
<i>Capitalized development expenses</i>	42	26
<i>Trademarks and licenses</i>	2	3
<i>Total intangible fixed assets</i>	1 243	1 228

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of **NOKIA CORP**

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Capitalized development costs</i>	40	143
<i>Goodwill</i>	5 723	5 171
<i>Other intangible assets</i>	1 928	2 762

Згідно з IAS 38 для визнання об'єкта *intangible asset* суб'єктові господарювання треба довести його: ідентифікацію, контроль над ресурсом та існування майбутніх економічних вигід (рис. 8.24).

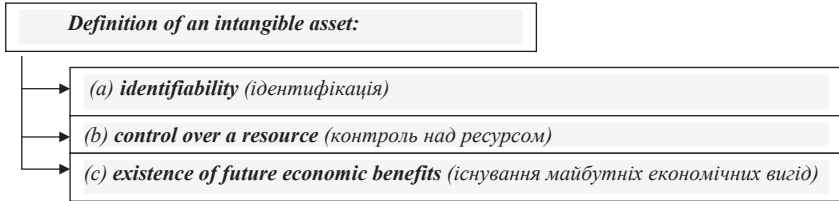

Рис. 8.24. Критерії визначення *intangible asset* згідно з IAS 38

Identifiability (ідентифікація) активу означає, що він:

(a) може бути відокремлений (тобто його можна відокремити або відділити від суб'єкта господарювання і продати, передати, ліцензувати, здати в оренду або обміняти індивідуально або разом з пов'язаним з ним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір зробити це); або

(b) виникає внаслідок договірних або інших юридичних прав, незалежно від того, чи можуть вони бути передані або відокремлені від суб'єкта господарювання або ж від інших прав та зобов'язань (рис. 8.25).

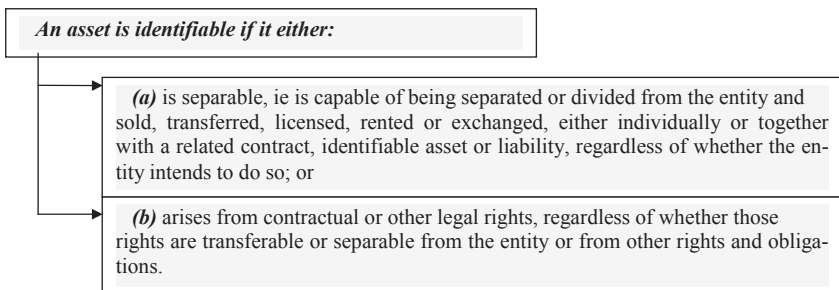

Рис. 8.25. Критерії ідентифікації активу згідно з IAS 38

Оскільки **goodwill** (гудвіл), визнаний при об'єднанні бізнесу, є активом, що демонструє майбутні економічні вигоди, які виникають від інших активів, що придбані при об'єднанні бізнесу, але індивідуально не ідентифікований та окремо не визнаний (рис. 8.26), нематеріальним активом не визнається.

Goodwill recognised in a business combination is an asset representing the future economic benefits arising from other assets acquired in a business combination that are not individually identified and separately recognised.

Рис. 8.26. Визначення гудвілу згідно з IAS 38

Control over a resource (контроль над ресурсом) означає, що суб'єкт господарювання має повноваження отримувати майбутні економічні вигоди, що надходять від основного ресурсу, та обмежувати доступ інших до цих вигід (рис. 8.27).

An entity controls an asset if the entity has the power to obtain the future economic benefits flowing from the underlying resource and to restrict the access of others to those benefits.

Рис. 8.27. Поняття контролю активу згідно з IAS 38

Здатність суб'єкта господарювання контролювати майбутні економічні вигоди від *intangible asset*, як правило, виходить з **legal rights** (юридичних прав), які можна забезпечити в судовому порядку. В разі відсутності *legal rights* контроль довести складніше. Проте юридичне забезпечення права не є необхідною умовою для контролю, оскільки суб'єкт господарювання може бути в змозі контролювати майбутні економічні вигоди в інший спосіб.

Майбутні економічні вигоди можна отримати від знання ринку та технічних знань. Суб'єкт господарювання контролює ці вигоди, якщо, наприклад, знання охороняються *legal rights*, такими як *copyrights* (авторські права), *restraint of trade agreement* (обмеження торговельних угод) або *legal duty on employees to maintain confidentiality* (юридичними зобов'язаннями працівників зберігати конфіденційність).

Суб'єкт господарювання може мати *team of skilled staff* (групу кваліфікованих працівників) і бути здатним визначити зростаючу кваліфікацію працівників, що спричинить майбутні економічні вигоди від навчання. Суб'єкт господарювання може також очікувати, що персонал продовжуватиме надавати йому свою кваліфікацію. Проте, як правило, суб'єкт господарювання не має достатнього контролю над очікуваними майбутніми економічними вигодами, отримуваними від групи кваліфікованих працівників і від навчання, щоб вважати ці об'єкти такими, що відповідають визначенню *intangible asset*.

З тієї ж причини малоімовірно, що певне управління чи технічний талант відповідають визначенню *intangible asset*, крім випадків, коли їх використання та отримання очікуваних майбутніх економічних вигід захищені *legal rights* та якщо вони при цьому відповідають іншим складникам визначення.

Суб'єкт господарювання може мати *portfolio of customers* (портфель клієнтів) або *market share* (частку ринку) й очікувати, що завдяки його зусиллям із поліпшення взаємовідносин з клієнтами та їхньої лояльності, клієнти продовжуватимуть здійснювати операції з суб'єктом господарювання. Проте за відсутності *legal rights to protect* (юридичних прав захисту) або інших способів контролю взаємовідносин з клієнтами чи їхньої лояльності суб'єкт господарювання, як правило, не має достатнього контролю над економічними вигодами від взаємовідносин з клієнтами чи від їхньої лояльності, щоб розглядати ці об'єкти (портфель клієнтів, частку ринку, взаємовідносини з клієнтами та їхню лояльність) як такі, що відповідають визначенню *intangible assets*.

The **future economic benefits** (майбутні економічні вигоди), які надходять від *intangible asset*, можуть включати: дохід від продажу продукції чи послуг), зменшення витрат, або інші вигоди, які є результатом використання активу суб'єктом господарювання (рис. 8.28).

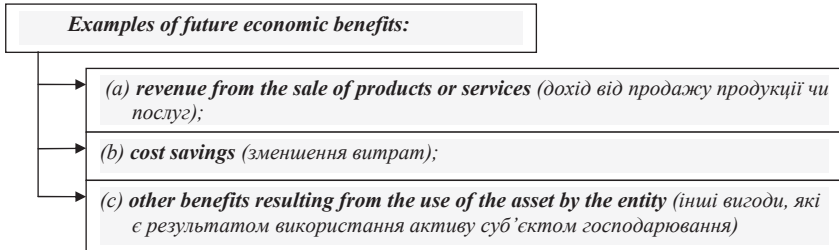

Рис. 8.28. Приклади майбутніх економічних вигід від *intangible asset* згідно з IAS 38

Суб'єктові господарювання слід оцінювати **probability of expected future economic benefits** (ймовірність очікуваних майбутніх економічних вигід), використовуючи припущення, які можна обґрунтувати і підтвердити. Ці припущення відображають найкращу оцінку управлінським персоналом сукупності економічних умов, які існуватимуть протягом *useful life of the asset*.

Якщо об'єкт не відповідає визначенню *intangible asset*, то видатки на його придбання або внутрішнє генерування визнаються як *expense* (витрати) у періоді їх понесення (рис. 8.29).

Ця вимога застосовується як до витрат, що були первісно понесені для придбання або внутрішнього генерування *intangible asset*, так і тих витрат, що були здійснені в подальшому для розширення, заміни частини або для обслуговування цього *intangible asset*. Утім розширення або заміни частини таких активів відбуваються рідко і, отже, лише в рідкісних випадках подальші видатки будуть визнаватися у *carrying amount of an asset*.

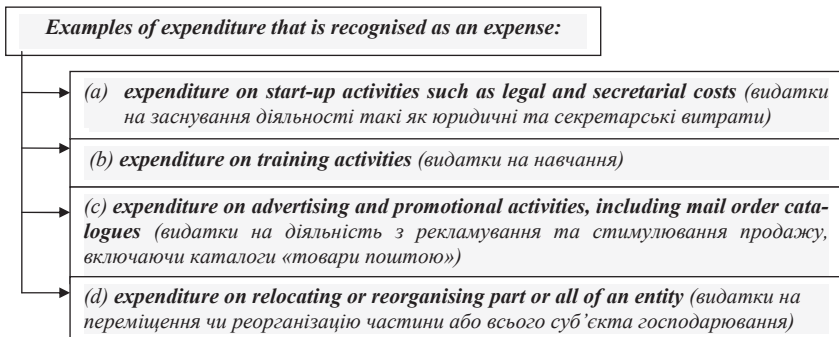

Рис. 8.29. Приклади видатків, що визнають як витрати згідно з IAS 38

Первісна оцінка нематеріальних активів. Згідно з *IAS 38* первісною оцінкою *intangible asset* є його собівартість, але облікові підходи до визначення собівартості нематеріальних активів залежать від шляхів їх надходження: зовнішнього придбання або внутрішнього генерування (рис. 8.30).

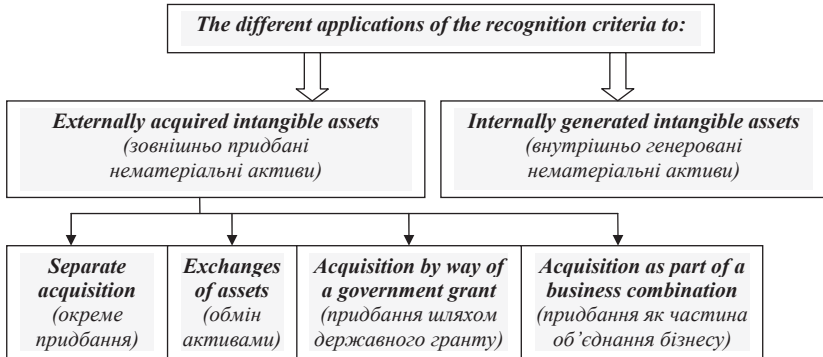

Рис. 8.30. Шляхи надходження нематеріальних активів згідно з *IAS 38*

Облікові підходи до визначення собівартості *intangible assets*, придбаних за плату або в обмін на немонетарні активи є аналогічними визначенню первісної собівартості *PP&E*.

Так, у випадку *separate acquisition* (окремого придбання) до собівартості *intangible asset* включають:

- (a) ціну його придбання, включаючи ввізне мито та невідшкодовані податки на придбання після вирахування торговельних та інших знижок; та
- (b) будь-які витрати, які можна прямо віднести до підготовки цього активу для використання за призначенням (рис. 8.31).

Прикладами безпосередньо пов'язаних витрат є:

- витрати на виплати працівникам (як визначено в *IAS 19*), які виникають безпосередньо від приведення активу до робочого стану;
- гонорари спеціалістам, виплачені безпосередньо в результаті приведення активу до робочого стану; та
- витрати на перевірку відповідного функціонування такого активу.

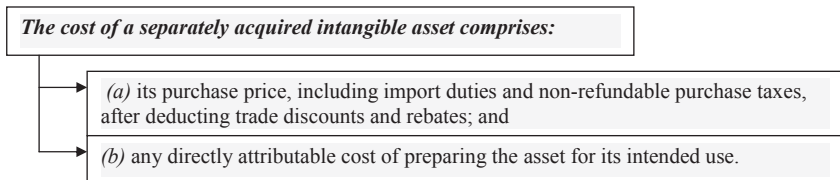

Рис. 8.31. Складові собівартості окремо придбаного *intangible asset* згідно з *IAS 38*

У разі придбання *intangible assets* в *exchange for a non-monetary asset or assets* (обмін на немонетарний актив чи активи), собівартість такого *intangible asset* оцінюють за *fair value* за винятком випадків, коли: (a) ця операція з обміну позбавлена комерційної сутності або (b) неможливо достовірно оцінити *fair value* ані отриманого, ані відданого активу. Якщо придбаний актив оцінюють не за *fair value*, його собівартість визначається за *carrying amount of the asset given up* (залишковою сумою відданого активу).

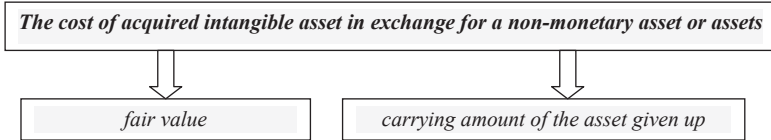

Рис. 8.32. Підходи до первісної оцінки *intangible asset* придбаного в обмін на немонетарний актив згідно з IAS 20

У деяких випадках *intangible asset* можна придбати *free of charge* (безкоштовно) або *for nominal consideration* (за номінальну компенсацію) шляхом державного гранту. Це може відбуватися, коли держава передає чи розподіляє суб'єктові господарювання *intangible assets*, такі як:

airport landing rights (права на посадку в аеропорту),

licences to operate radio or television stations (ліцензії на роботу радіо- чи телестанцій),

import licences or quotas or rights to access other restricted resources (імпортні ліцензії чи квоти або права доступу до інших обмежених ресурсів).

Відповідно до IAS 20 "Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу", суб'єкт господарювання може обрати первісне визнання за *fair value* і для нематеріального активу, і для гранту.

Якщо суб'єкт господарювання вирішує первісно не визнавати актив за *fair value*, він первісно визнає актив за номінальною сумою плюс будь-які видатки, що прямо відносяться до підготовки активу до його використання за призначенням (рис. 8.33).

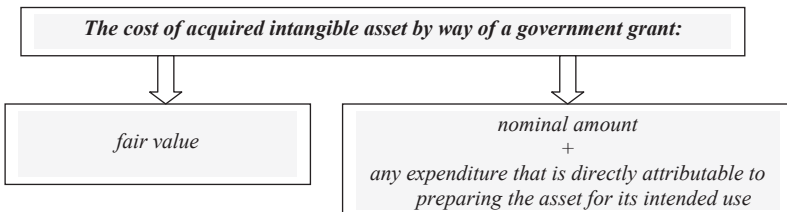

Рис. 8.33. Підходи до первісної оцінки *intangible asset* придбаного шляхом державного гранту згідно з IAS 20

Відповідно до IFRS 3 “Об’єднання бізнесу”, якщо *intangible asset* купують при об’єднанні бізнесу, собівартістю нематеріального активу є його *fair value at the acquisition date* (справедлива вартість на дату придбання). Це пояснюється тим, що коли актив, придбаний при об’єднанні бізнесу, є відокремлюваним або виникає внаслідок договірних чи інших юридичних прав, існує достатня інформація для достовірної оцінки *fair value*, яка відобразатиме очікування щодо ймовірності надходження до суб’єкта господарювання майбутніх економічних вигід, утілених у цьому активі.

Щоб оцінити, чи відповідає *internally generated intangible asset* (внутрішньо генерований нематеріальний актив) критеріям визнання, суб’єкт господарювання класифікує генерування активу на *research phase* (етап дослідження) та *development phase* (етап розробки).

Research (дослідження) – оригінальні та заплановані обстеження, здійснювані для отримання і розуміння нових наукових або технічних знань (рис. 8.32).

Development (розробка) – застосування даних наукового дослідження чи іншого знання для планування чи проектування виробництва нових або суттєво вдосконалених матеріалів, механізмів, товарів, технологій, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва або використання (рис. 8.34).

Якщо суб’єкт господарювання не може відокремити *research phase* від *development phase of an internal project* для створення *intangible asset*, він розглядає видатки на такий проект так, ніби вони були понесені лише на *research phase*.

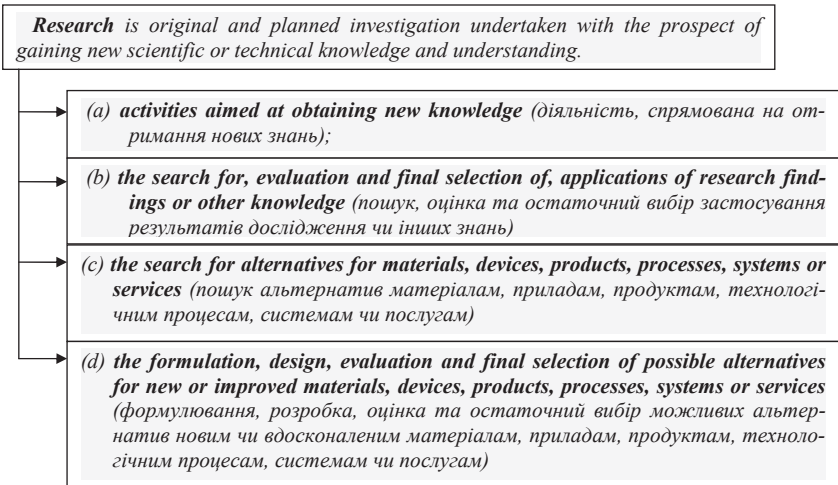

Рис. 8.34. Визначення та приклади діяльності з дослідження згідно з IAS 38

Development is the application of research findings or other knowledge to a plan or design for the production of new or substantially improved materials, devices, products, processes, systems or services before the start of commercial production or use.

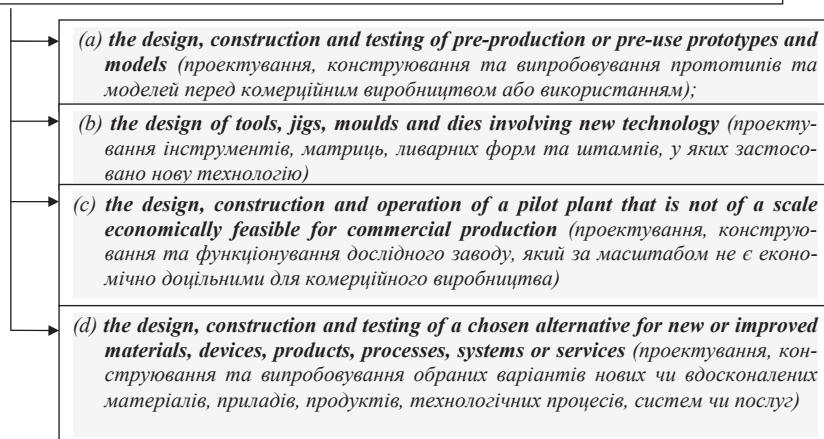

Рис. 8.35. Визначення та приклади діяльності з розробки згідно з IAS 38

На етапі дослідження внутрішнього проекту суб'єкт господарювання не може довести існування *intangible asset*, який генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди. Отже, ці видатки визнаються як *expense when it is incurred* (витрати у періоді їхнього понесення). Тому не слід визнавати жодного *intangible asset*, що виникає в результаті етапу дослідження внутрішнього проекту.

На етапі розробки внутрішнього проекту суб'єкт господарювання в деяких випадках може ідентифікувати *intangible asset* та довести, що цей актив генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди. Це відбувається тому, що *development phase* проекту більше просунутий порівняно з *research phase*.

Видатки на внутрішньо генеровані *brands* (бренди), *mastheads* (заголовки), *publishing titles* (назви видань), *customer lists* (переліки клієнтів) та інші подібні своєю сутністю об'єкти не можна відокремити від витрат на розвиток бізнесу в цілому, і отже, такі об'єкти не визнаються як *intangible assets*.

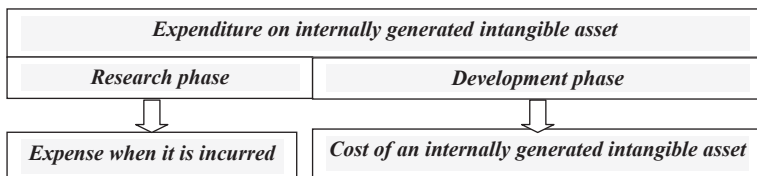

Рис. 8.36. Визнання видатків на внутрішньо генеровані *intangible asset* згідно з IAS 38

Для визнання та первісної оцінки *internally generated intangible asset*, крім відповідності загальним вимогам до визнання *intangible asset*, суб'єкт господарювання має довести все, що зазначено нижче:

(a) технічну можливість завершити створення *intangible asset* так, щоб він був придатний до використання або продажу;

(b) свій намір завершити створення *intangible asset* та використовувати або продати його;

(c) свою здатність використовувати або продати *intangible asset*;

(d) як *intangible asset* генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди;

(i) наявність відповідних технічних, фінансових та інших ресурсів для завершення розробки та використання чи продажу *intangible asset*;

(f) свою здатність достовірно оцінити видатки, які відносяться до *intangible asset* протягом його розробки.

The cost of an internally generated intangible asset (собівартість внутрішньо генерованого нематеріального активу) – це сума видатків, понесених з дати, коли *intangible asset* уперше відповідає критеріям визнання; складається з усіх витрат, які можна прямо віднести до створення, виробництва та підготовки активу до використання у спосіб, визначений управлінським персоналом (рис 8.37).

IAS 23 визначає критерії для визнання відсотків як складника собівартості внутрішньо генерованого нематеріального активу.

До компонентів *cost of an internally generated intangible asset* не входять: видатки на продаж, адміністративні та інші загальні накладні видатки, якщо їх не можна прямо віднести до підготовки активу для використання; ідентифіковані недоліки та початкові операційні збитки, що їх зазнають до того, як актив досягне запланованої ефективності; та видатки на навчання працівників експлуатувати актив.

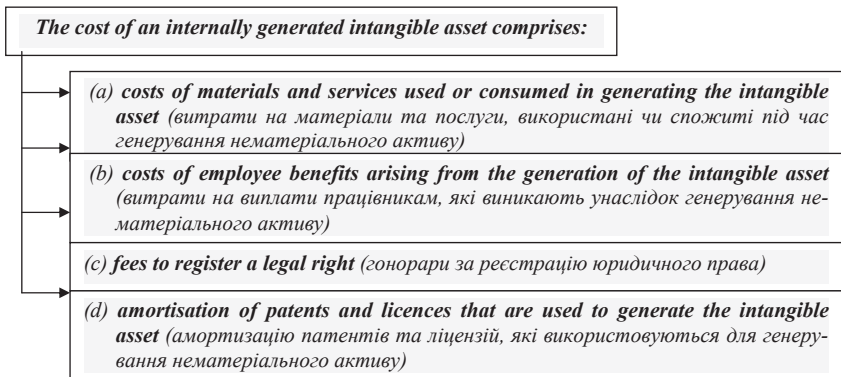

Рис. 8.37. Складові собівартості внутрішньо генерованого *intangible asset* згідно з *IAS 38*

Облік амортизації нематеріальних активів. Згідно з *IAS 38 amortisation* (амортизація) – це систематичний розподіл суми нематеріального активу, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації.

Useful life (строк корисної експлуатації):

(a) період, протягом якого очікується, що актив буде придатний для використання суб'єктом господарювання, або

(b) кількість одиниць виробленої продукції чи подібних одиниць, що їх суб'єкт господарювання очікує отримати від активу.

Amortisation is the systematic allocation of the depreciable amount of an intangible asset over its useful life.

Useful life is:

(a) the period over which an asset is expected to be available for use by an entity; or

(b) the number of production or similar units expected to be obtained from the asset by an entity.

Рис. 8.38. Поняття амортизації та строку корисної експлуатації згідно з *IAS 38*

Useful life of an intangible asset є коротшим із періодів, визначених *economic and legal factors* (економічними й юридичними чинниками):

economic factors визначають період, протягом якого майбутні економічні вигоди будуть отримані;

legal factors можуть обмежити період, протягом якого суб'єкт господарювання контролює доступ до цих вигід.

Визначаючи *useful life of an intangible asset*, слід брати до уваги багато чинників, зокрема:

(a) очікуване використання активу суб'єктом господарювання та спроможність іншої групи управлінського персоналу ефективно управляти активом;

(b) життєві цикли типових продуктів для активу та відкриту інформацію щодо оцінок строків корисної експлуатації подібних активів, що їх використовують у подібний спосіб;

(c) технічний, технологічний, комерційний та інші види зносу;

(d) стабільність галузі, в якій функціонує актив, та зміни ринкового попиту на обсяг продуктів чи послуг від цього активу;

(e) очікувані дії конкурентів або потенційних конкурентів;

(f) рівень видатків на обслуговування, необхідного для отримання очікуваних майбутніх економічних вигід від активу, та здатність і намір суб'єкта господарювання досягти такого рівня;

(g) період контролю над активом та юридичні або подібні до них обмеження використання активу, такі як дати закінчення строку пов'язаних з ним угод про оренду; та

(h) залежність строку корисної експлуатації активу від строку корисної експлуатації інших активів суб'єкта господарювання.

Computer software (комп'ютерне програмне забезпечення) та багато інших *intangible assets*, ураховуючи швидкі зміни у технології, чутливі до технічного старіння. Отже, ймовірно, що їх *useful life* є коротким.

Useful life of an intangible asset, який походить від *contractual or other legal rights* (договірних чи інших юридичних прав), не повинен перевищувати період чинності договірних або інших юридичних прав, але може бути коротшим від терміну їх чинності залежно від періоду, протягом якого суб'єкт господарювання очікує використовувати цей актив.

Якщо (виходячи з аналізу всіх відповідних чинників) немає передбачуваного обмеження періоду, протягом якого такий актив буде (за очікуванням) генерувати надходження чистих грошових потоків до суб'єкта господарювання, суб'єкт господарювання має розглядати *intangible asset* як такий, що має ***indefinite useful life*** (невизначений строк корисної експлуатації). Утім термін "*indefinite* (невизначений)" не означає "*infinite* (безкінечний)".

An *intangible asset with a finite useful life* (нематеріальний актив з визначеним строком корисної експлуатації) амортизується; an *intangible asset with an indefinite useful life* (нематеріальний актив з невизначеним строком корисної експлуатації) не амортизується, але перевіряється на зменшення корисності (рис. 8.36) шляхом порівняння *recoverable amount* з *carrying amount* щорічно та кожного разу, коли є ознака можливого зменшення корисності нематеріального активу (аналогічно перевірці *PP&E*):

$$\boxed{\text{Impairment loss}} = \boxed{\text{Carrying amount}} - \boxed{\text{Recoverable amount}}$$

Збиток від зменшення корисності = Залишкова сума – Сума очікуваного відшкодування (8.9)

В кожному періоді слід визначати, чи продовжують і надалі події та обставини підтверджувати оцінку *indefinite useful life* цього активу. Якщо вони не підтверджують її, зміну в оцінці строку корисної експлуатації цього активу з невизначеного на визначений слід обліковувати як зміну в облікових одиницях відповідно до *IAS 8*. Зміна оцінки строку корисної експлуатації нематеріального активу з невизначеного на визначений, може свідчити про зменшення корисності цього активу.

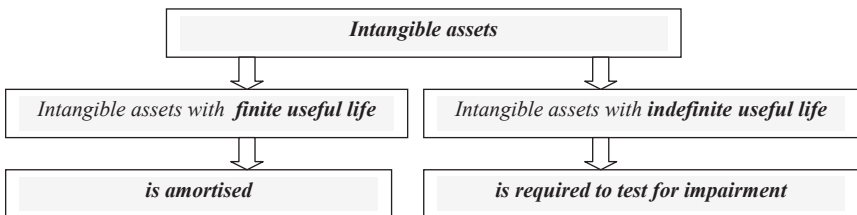

Рис. 8.39. Класифікація нематеріальних активів за строком корисної експлуатації

Depreciable amount (сума, що амортизується) – це собівартість активу або інша сума, що замінює собівартість, за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Residual value of an intangible asset (ліквідаційна вартість нематеріального активу) – це попередньо оцінена сума, що її суб'єкт господарювання отримав би на поточний час від вибуття активу після вирахування всіх попередньо оцінених витрат на вибуття, якщо актив є застарілим та перебуває в стані, очікуваному по закінченні строку його корисної експлуатації.

Depreciable amount is the cost of an asset, or other amount substituted for cost, less its residual value.

The **residual value of an intangible asset** is the estimated amount that an entity would currently obtain from disposal of the asset, after deducting the estimated costs of disposal, if the asset were already of the age and in the condition expected at the end of its useful life.

Рис. 8.40. Поняття суми, що амортизується, та ліквідаційної вартості згідно з IAS 38

Residual value of an intangible asset with a finite useful life слід приймати за нуль, за винятком випадків, коли:

(a) існує зобов'язання третьої сторони придбати актив наприкінці його *useful life*, або

(b) є *active market* (активний ринок) для такого активу (згідно з IFRS 13) та:

i) *residual value* можна буде визначити посиланням на цей ринок; та

ii) існує висока ймовірність, що такий ринок існуватиме наприкінці *asset's useful life*.

Residual value, інша, ніж нуль, означає, що суб'єкт господарювання очікує ліквідувати *intangible asset* до кінця строку його економічної експлуатації.

Оцінка *asset's residual value* базується на сумі очікуваного відшкодування від вибуття, з використанням цін, які домінують на дату попередньої оцінки для продажу подібного активу, що досяг кінця свого строку корисної експлуатації і використовувався в умовах, подібних до тих, у яких використовуватиметься цей актив.

Residual value слід переглядати принаймні на кінець кожного фінансового року. Зміни в ліквідаційній вартості активу відображаються відповідно до змін в облікових оцінках згідно з IAS 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки".

Residual value of an intangible asset може збільшитися до суми, яка дорівнює або перевищує *asset's carrying amount* (залишкову суму активу). Якщо це так, то амортизаційні відрахування такого активу дорівнюють нулю, доки його *residual value* не зменшиться у подальшому до суми, меншої від *asset's carrying amount*.

Протягом *useful life of an intangible asset* на основі очікуваної форми споживання очікуваних майбутніх економічних вигід, утілених в активі, і

застосовують послідовно від періоду до періоду, можна використовувати *amortisation methods* (методи амортизації):

straight-line method (прямолінійний метод);

diminishing balance method (метод зменшення залишку);

unit of production method (метод суми одиниць продукції).

Метод амортизації, використаний для активу, має відображати очікувану форму споживання економічних вигід від цього активу суб'єктом господарювання. Якщо ж цю форму визначити неможливо, слід застосовувати прямолінійний метод. Амортизаційні нарахування за кожний період слід визнавати у прибутку чи збитку, якщо цей або інший стандарт не дозволяє (або не вимагає) включати їх до балансової вартості іншого активу.

Amortisation слід починати, коли *intangible asset* стає придатним до використання, тобто коли він доставлений до місця розташування та приведений у стан, у якому він придатний до експлуатації у спосіб, визначений управлінським персоналом.

Amortisation, як і *depreciation*, слід припиняти на одну з двох дат, яка відбувається раніше:

(a) на дату, з якої актив класифікують як утримуваний для продажу (або включають до ліквідаційної групи, яку класифікують як утримувану для продажу) згідно з *IFRS 5*, або

(b) на дату, з якої припиняють визнання активу (рис. 8.41).

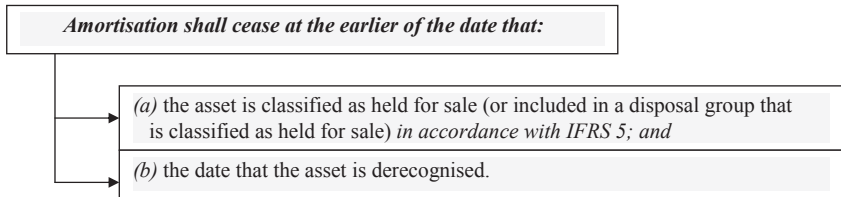

Рис. 8.41. Дата припинення амортизації нематеріальних активів згідно з *IAS 38*

The amortisation period (період амортизації) і *the amortisation method* (метод амортизації) слід переглядати принаймні на кінець кожного фінансового року:

якщо очікуваний *useful life* відрізняється від попередніх оцінок, *amortisation period* слід відповідно змінити (наприклад, визнання збитку від зменшення корисності може свідчити про необхідність змінити *amortisation period*);

якщо відбулася зміна в очікуваній формі споживання майбутніх економічних вигід, утілених в активі, *amortisation method* слід змінити для відображення зміненої форми. Такі зміни слід обліковувати як зміни в облікових оцінках згідно з *IAS 8*.

Зарубіжна практика обліку нематеріальних активів. В США облік кожного виду нематеріальних активів ведуть на окремому рахунку:

“*Patent*” – для обліку виняткового права, яке підтверджується законодавством на період до 17 років, на використання, виробництво та продаж, як предмета патенту, так і самого патенту;

“*Copyright*” – для обліку виняткового права, яке підтверджується законодавством, на публікацію, використання та продаж певних літературних, музичних чи художніх творів протягом 50 років з дня смерті автора цих творів;

“*Franchise*”, “*Licences*” – для обліку виключного права на використання певної формули, технології або зовнішнього виду;

“*Trademark*”, “*Brand*” – для обліку зареєстрованого символу або назви з правом використовувати його для ідентифікації товарів чи послуг.

До складу нематеріальних активів включають також гудвіл, облік якого ведуть на рахунку “*Goodwill*”, та користування майном на правах операційного лізингу, облік якого ведуть на рахунку “*Leasehold Property (Одержане у лізинг майно)*”.

Згідно законодавству США, *amortisation* нараховують протягом *useful life* нематеріального активу, але не за патентами – не більше 17 років, а усіх інших видів нематеріальних активів (у тому числі гудвілу) – не більше 40 років

Амортизація нематеріальних активів може нараховуватися будь-яким систематичним та раціональним методом, який відображає дійсне зменшення економічної корисності нематеріального активу, але найчастіше застосовують прямолінійний метод.

Нарахування амортизації нематеріальних активів, на відміну від амортизації *PP&E*, відображається шляхом зменшення рахунків нематеріальних активів у дебет рахунку “*Amortization Expenses*”. Так, наприклад, нарахування амортизації патенту та гудвілу здійснюють записами:

31.12 *Amortization Expenses (Амортизаційні витрати)*
Patent (Патент)

У випадку дострокової втрати практичної цінності нематеріального активу, його залишкова сума списується як збитки.

Приклад 8.12

1.01.10. Фірмою з розливу мінеральної води придбано патент на особливу пробку для пляшок за \$ 20 000 строком дії 17 років, але з очікуваним строком використання 4 років. <i>Справка:</i> для амортизації патенту обрано прямолінійний метод.		
1.01.11. Пробка втратила цінність в зв'язку з появою кращої пробки.		
1.01.10. <i>Patent (Патент)</i>	20 000	
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		20 000
31.12.10. <i>Amortization Expenses (Амортизаційні витрати)</i>	5 000	
<i>Patent (Патент)</i>		5 000
1.01.11. <i>Profit or loss (Прибутки і збитки)</i>	15 000	
<i>Patent (Патент)</i>		15 000

Приклад 8.13

1.01.10. Придбано за \$ 200 000 компанію, активи якої оцінено за ринковою вартістю у \$ 160 000: товарні запаси – \$ 110 000, меблі та обладнання – \$ 35 000, рентні авансові витрати – \$ 1 000, інші активи – \$ 14 000. <i>Довідка:</i> строк економічного використання гудвілу оцінено в 40 років.		
1.01.10. Merchandise inventories (Товарні запаси)	110 000	
Furniture and Fixtures (Меблі та оснащення)	35 000	
Rent or Lease Expense (Витрати на ренту)	1 000	
Other assets (Інші активи)	14 000	
Goodwill (Гудвіл)	40 000	
Cash (Грошові кошти)		200 000
31.12.10. Amortization Expenses (Амортизаційні витрати)	1 000	
Goodwill (Гудвіл)		1 000
...		

Особливим видом нематеріальних активів є користування майном (земельних ділянок, будівель, споруд) на правах операційного лізингу. За умовами довгострокового лізингу лізингоодержувачу часто доводиться сплачувати авансовий рентний платіж наперед за дебетом рахунку “*Leasehold Property (Одержане у лізинг майно)*”:

Leasehold Property (Одержане у лізинг майно)
Cash (Грошові кошти)

Протягом дії лізингової угоди лізингоодержувач відображує періодичні рентні платежі та амортизацію одержаного у лізинг майна з використанням рахунку “*Rent or Lease Expense (Витрати на ренту чи лізинг)*”:

Rent or Lease Expense (Витрати на ренту чи лізинг)
Leasehold Property (Одержане у лізинг майно)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 8.14

1.01.10. Орендовано будівлю строком на 5 років на умовах сплати авансового рентного платежу у сумі \$ 20 000 та щомісячний платежів у сумі \$ 2 000. <i>Довідка:</i> для амортизації обрано прямолінійний метод.		
1.01.10. Leasehold Property (Одержане у лізинг майно)	20 000	
Cash (Грошові кошти)		20 000
31.01.10. Rent or Lease Expense (Витрати на ренту)	2 000	
Cash (Грошові кошти)		2 000
28.02.10. Rent or Lease Expense (Витрати на ренту)	2 000	
Cash (Грошові кошти)		2 000
...		
31.12.10. Rent or Lease Expense (Витрати на ренту)	6 000	
Leasehold Property (Одержане у лізинг майно)		4 000
Cash (Грошові кошти)		2 000
...		

Оцінка залишкової суми нематеріальних активів. Для своєї облікової політики суб'єкт господарювання обирає або *cost model* (модель собівартості) або *revaluation model* (модель переоцінки):

згідно з *cost model* після первісного визнання нематеріальний актив слід відображати за його собівартістю за вирахуванням будь-якої накопиченої амортизації та будь-яких накопичених збитків від зменшення корисності (див. формулу 8.10);

згідно з *revaluation model* після первісного визнання *intangible asset* слід відображати за переоціненою сумою, яка є його *fair value* на дату переоцінки, за вирахуванням будь-якої подальшої накопиченої амортизації та будь-яких подальших накопичених збитків від зменшення корисності (див. формулу 8.11).

Для переоцінки *fair value* слід визначати посиланням на *active market* (активний ринок). Існування *active market* для нематеріального активу є непоширеним явищем, хоча таке трапляється. Наприклад, у деяких юрисдикціях може існувати *active market* для *taxi licences* (ліцензій на таксі), *fishing licences* (ліцензій на риболовлю) або для *production quotas* (квот на виробництво), що вільно обертаються.

Проте *active market* не може існувати для *brands* (брендів), *newspaper mastheads* (заголовків), *music and film publishing rights* (видавничих прав на музику та фільми), *patents* (патентів) чи *trademarks* (торгових марок), оскільки кожен такий актив є унікальним. Крім того, незважаючи на те, що *intangible assets* купуються та продаються, контракти укладаються між індивідуальними покупцями та продавцями, а операції відбуваються порівняно рідко. З цих причин ціна, сплачена за один актив, не може дати достатнього свідчення *fair value* іншого активу.

Якщо облік нематеріального активу здійснюється за *revaluation model*, всі інші активи цього класу слід обліковувати за такою самою моделлю, за винятком випадків, коли для цих активів немає активного ринку. Якщо у складі класу переоцінених нематеріальних активів для окремого *intangible asset* не існує *active market*, цей актив слід відображати за *cost model*.

Об'єкти в межах *class of intangible assets* (класу нематеріальних активів) переоцінюються одночасно, щоб запобігти вибірковій переоцінці активів та відображенню у фінансових звітах сум, які являють собою суміш витрат та вартостей станом на різні дати.

Якщо *intangible asset* переоцінюються, будь-яку *accumulated amortisation* (накопичену амортизацію) на дату переоцінки:

(a) перераховують пропорційно до зміни *gross carrying amount* (валової залишкової суми) так, що *carrying amount* активу після переоцінки дорівнює його *revalued amount* (переоціненій сумі), або

(b) вилучають з *gross carrying amount* (валової залишкової суми) активу, а *net amount* (чисту суму) перераховують до *revalued amount* (переоціненої суми).

Облікові підходи до визнання збільшення чи зменшення *carrying amount* в результаті переоцінки нематеріальних активів в *other comprehensive income* або *profit or loss* здійснюють аналогічно переоцінці об'єктів *PP&E* (рис. 8.18).

Облік припинення визнання нематеріального активу. Згідно з IAS 38 слід припиняти визнання *intangible asset* як і об'єкта PP&E:

- (a) після вибуття, або
- (b) коли не очікують майбутніх економічних вигід від його використання або вибуття (рис. 8.28).

The gain or loss (прибуток або збиток), що виникає від припинення визнання *intangible asset*, слід визначати аналогічно визначенню **gain or loss (прибуток або збиток)** від припинення визнання об'єкта PP&E як різницю між *net disposal proceeds (чистими надходженнями від вибуття)*, якщо вони є, і *carrying amount* об'єкта, та включати до *profit or loss* (див. формулу 8.18).

Розкриття та інтерпретація інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності. Згідно з IAS 38 суб'єкти господарювання мають розкривати основну інформацію про кожний клас *intangible assets*, розмежовуючи *internally generated intangible asset* та інші *intangible assets* (табл. 8.4).

IAS 8 вимагає від суб'єкта господарювання розкривати інформацію про характер та суму зміни облікової оцінки, яка суттєво впливає у поточному періоді чи, за очікуванням, суттєво впливатиме у подальших періодах. Розкриття такої інформації може бути результатом змін:

- (a) оцінки строку корисної експлуатації нематеріального активу;
- (b) методу амортизації, або
- (c) ліквідаційної вартості.

Суб'єкт господарювання також повинен розкривати деталі стосовно придбання деяких окремих *intangible assets* (табл. 8.5) та інформацію про *intangible assets*, щодо яких застосовано *revaluation model* (табл. 8.6).

З метою розкриття інформації може бути необхідним об'єднувати класи переоцінених активів у більші класи. Проте класи не об'єднуються, якщо це веде до поєднання нематеріальних активів у клас, який включає суми, оцінені як за *cost model*, так і за *revaluation model*.

Суб'єкт господарювання повинен розкривати сукупну суму витрат на дослідження та розробки, визнану як витрати протягом періоду (витатки на дослідження та розробки складаються з усіх витрат, які прямо відносяться до діяльності з досліджень та розробок).

Фінансові аналітики підозріло відносяться до нематеріальних активів і тому при корегуванні фінансових звітів часто не враховують їх балансову вартість (шляхом зменшення чистого капіталу на їх балансову вартість та збільшення прибутку до оподаткування на величину їх амортизаційних витрат).

Взагалі проблема порівняння рентабельності капіталу та активів різних компаній полягає у ступені визнання нематеріальних активів: компанії, які придбали більшість своїх нематеріальних активів шляхом зливань та поглинань, мають більшу вартість таких активів (і тому меншу рентабельність капіталу та активів), ніж компанії, які власними силами створили свої нематеріальні активи.

Таблиця 8.4

**Розкриття загальної інформації про кожний клас нематеріальних активів
згідно з IAS 38**

№	Disclosure	Розкриття
(a)	<i>whether the useful lives are indefinite or finite and, if finite, the useful lives or the amortisation rates used;</i>	чи є строк корисної експлуатації невизначеним або визначеним; якщо він є визначеним – строки корисної експлуатації чи застосовані норми амортизації;
(b)	<i>the amortisation methods used for intangible assets with finite useful lives;</i>	методи амортизації, застосовані для нематеріальних активів з визначеними строками корисної експлуатації;
(c)	<i>the gross carrying amount and any accumulated amortisation (aggregated with accumulated impairment losses) at the beginning and end of the period;</i>	валову залишкову суму та будь-яку накопичену амортизацію (об'єднану з накопиченими збитками від зменшення корисності) на початок та на кінець періоду;
(d)	<i>the line item(s) of the statement of comprehensive income in which any amortisation of intangible assets is included;</i>	статтю (статті) звіту про сукупні доходи, в яку (які) включено амортизацію нематеріальних активів;
(e)	<p><i>a reconciliation of the carrying amount at the beginning and end of the period showing:</i></p> <p><i>(i) additions, indicating separately those from internal development, those acquired separately, and those acquired through business combinations;</i></p> <p><i>(ii) assets classified as held for sale or included in a disposal group classified as held for sale in accordance with IFRS 5 and other disposals;</i></p> <p><i>(iii) increases or decreases during the period resulting from revaluations and from impairment losses recognised or reversed in other comprehensive income in accordance with IAS 36 (if any);</i></p> <p><i>(iv) impairment losses recognised in profit or loss during the period in accordance with IAS 36 (if any);</i></p> <p><i>(v) impairment losses reversed in profit or loss during the period in accordance with IAS 36 (if any);</i></p> <p><i>(vi) any amortisation recognised during the period;</i></p> <p><i>(vii) net exchange differences arising on the translation of the financial statements into the presentation currency, and on the translation of a foreign operation into the presentation currency of the entity; and</i></p> <p><i>(viii) other changes in the carrying amount during the period.</i></p>	<p>узгодження залишкової суми на початок та на кінець періоду, де вказується:</p> <p>i) надходження, із зазначенням окремо надходжень від внутрішньої розробки, придбаних окремо та придбаних унаслідок об'єднання бізнесу;</p> <p>ii) активи, класифіковані як утримувані для продажу чи включені до ліквідаційної групи, класифікованої як утримувана для продажу відповідно до МСФЗ 5, та інші вибуття;</p> <p>iii) збільшення або зменшення протягом періоду, які є результатом переоцінки та збитків від зменшення корисності, визнаних чи сторнованих в іншому сукупному доході згідно з МСБО 36 (якщо вони є);</p> <p>iv) збитки від зменшення корисності, визнані у прибутку або збитку протягом періоду (якщо вони є) згідно з МСБО 36;</p> <p>v) збитки від зменшення корисності, сторновані у прибутку або збитку протягом періоду (якщо вони є) згідно з МСБО 36;</p> <p>vi) амортизація, визнана протягом періоду;</p> <p>vii) чисті курсові різниці, які виникають від переведення фінансової звітності у валюту подання та від переведення закордонних господарських одиниць у валюту подання суб'єкта господарювання; та</p> <p>viii) інші зміни залишкової суми протягом періоду.</p>

Таблиця 8.5

Розкриття додаткової інформації про окремі нематеріальні активи згідно з IAS 38

№	Disclosure	Розкриття
(a)	for an intangible asset assessed as having an indefinite useful life, the carrying amount of that asset and the reasons supporting the assessment of an indefinite useful life. In giving these reasons, the entity shall describe the factor(s) that played a significant role in determining that the asset has an indefinite useful life.	для нематеріального активу, строк корисної експлуатації якого оцінюється як невизначений, залишкову суму цього активу та причини, які підтверджують оцінку строку корисної експлуатації нематеріального активу як невизначеного. Наводячи ці причини, суб'єкт господарювання має описувати чинники, які відіграли суттєву роль у визначення строку корисної експлуатації активу як невизначеного;
(b)	a description, the carrying amount and remaining amortisation period of any individual intangible asset that is material to the entity's financial statements.	опис, залишкову суму та період амортизації, що залишився, будь-якого індивідуального нематеріального активу, суттєвого для фінансових звітів суб'єкта господарювання;
(c)	for intangible assets acquired by way of a government grant and initially recognised at fair value): (i) the fair value initially recognised for these assets; (ii) their carrying amount; and (iii) whether they are measured after recognition under the cost model or the revaluation model.	для нематеріальних активів, отриманих за державним грантом та первісно визнаних за справедливою вартістю: i) справедливу вартість, первісно визнану для цих активів; ii) їхню залишкову суму; та iii) чи оцінено їх після визнання за моделлю собівартості, чи за моделлю переоцінки;
(d)	the existence and carrying amounts of intangible assets whose title is restricted and the carrying amounts of intangible assets pledged as security for liabilities.	існування та залишкову суму нематеріальних активів з обмеженим правом володіння та залишкову суму нематеріальних активів, заставлених як забезпечення зобов'язань;
(e)	the amount of contractual commitments for the acquisition of intangible assets.	суму договірних зобов'язань з придбання нематеріальних активів.

Таблиця 8.6

Розкриття інформації про нематеріальні активи за revaluation model згідно з IAS 38

№	Disclosure	Розкриття
(a)	by class of intangible assets: (i) the effective date of the revaluation; (ii) the carrying amount of revalued intangible assets; and (iii) the carrying amount that would have been recognised had the revalued class of intangible assets been measured after recognition using the cost model; and the amount of the revaluation surplus that relates to intangible assets at the beginning and end of the period, indicating the changes during the period and any restrictions on the distribution of the balance to shareholders.	за класом нематеріальних активів: i) дату проведення переоцінки; ii) залишкову суму переоцінених нематеріальних активів; та iii) залишкову суму, яка була б визнана, якби переоцінений клас нематеріальних активів оцінювався б після визнання із застосуванням моделі собівартості,
(b)		суму дооцінки, яка відноситься до нематеріальних активів на початок та на кінець періоду, вказуючи зміни протягом періоду та будь-які обмеження на розподіл залишку акціонерам.

8.3. Облік активів розвідки та оцінки мінеральних ресурсів

Згідно з *IFRS 6 “Exploration for and Evaluation of Mineral Resources (Розвідка та оцінка мінеральних ресурсів)”*, **exploration and evaluation assets** (активи розвідки та оцінки) – це видатки на розвідку та оцінку, визнані як активи відповідно до облікової політики суб’єкта господарювання (рис. 8.42).

Exploration and evaluation expenditures (видатки розвідки та оцінки) – видатки, понесені суб’єктом господарювання, у зв’язку з розвідкою та оцінкою мінеральних ресурсів до того, як доведено технічну здійсненність та комерційну доцільність видобування мінеральних ресурсів.

Exploration for and evaluation of mineral resources (розвідка та оцінка мінеральних ресурсів) – пошук мінеральних ресурсів (включаючи мінерали, нафту, природний газ та подібні невідтворювані ресурси) після отримання суб’єктом господарювання юридичних прав на розвідку на конкретній території, а також визначення технічної здійсненності та комерційної доцільності видобування мінеральних ресурсів.

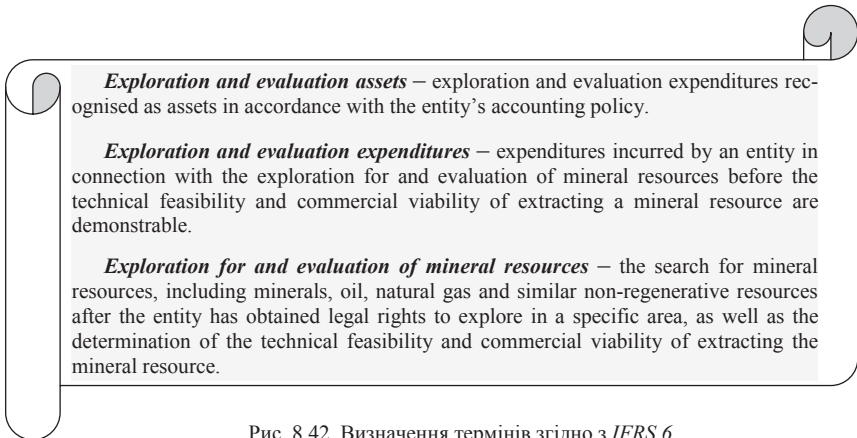

Рис. 8.42. Визначення термінів згідно з *IFRS 6*

Згідно з *IAS 1 exploration and evaluation assets* (активи розвідки та оцінки) не включено до мінімального переліку статей звіту про фінансовий стан. Тому зарубіжні корпорації, переважно видобувної галузі, відображають такі активи по-різному.

У консолідованому балансі англійської корпорації *Cambridge Mineral Resources Plc* для відображення таких активів використовується стаття “*Exploration and evaluation expenditures*”, а у консолідованому балансі австралійської корпорації *Mineral Resources Limited* – “*Exploration and evaluation assets*” (зразок 8.3).

Американська корпорація *Avalon Oil & Gas Inc*, яка займається придбанням власності на виробництво нафти та газу, для відображення таких активів використовує статтю “*Unproven Oil & Gas Properties*”.

У Балансі американської корпорації з виробництва натурального газу *Cabot Oil & Gas Corp* спочатку відображено такі активи статтю “*Natural Resources – Gross*”, а потім включено до валової суми *PP&P*.

Американська автомобільна корпорація *Chevron* у консолідованому Балансі включає такі активи до статті *PP&P*.

Зразок 8.3

GROUP BALANCE SHEET of CAMBRIDGE MINERAL RESOURCES PLC

<i>in f ' 000 at 31December</i>	2010	2009
Exploration and development expenditure	1,155	7,108
Goodwill	-	583
Property, Plant and Equipment	1	13

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of MINERAL RESOURCES LIMITED

<i>in thousands of dollars at 30 June</i>	2010	2009
Plant and Equipment		157,458
Exploration and evaluation assets		23,498
Goodwill		102,972
Other intangible assets		26

BALANCE SHEET of AVALON OIL & GAS CORPORATION

<i>in million of dollars at 31December</i>	2011	2010
Property / Plant / Equipment, Gross	1.2	1.2
Accumulated Depreciation	<u>1.0</u>	<u>0.9</u>
Property / Plant / Equipment, Net	0.2	0.3
Unproven Oil & Gas Properties	1.9	1.9
Intangible Assets	0.3	0.3

BALANCE SHEET of CABOT OIL & GAS CORPORATION

<i>in million of dollars at 31December</i>	2011	2010
Land / Improvements – Gross	80.91	86.25
Natural Resources – Gross	<u>5,724.45</u>	<u>5,521.87</u>
Property / Plant / Equipment, Total – Gross	5,805.36	5,608.12
Accumulated Depreciation, Total	<u>- 1,870.77</u>	<u>- 1,845.36</u>
Property / Plant / Equipment, Total – Net	3,934.58	3,762.76

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of CHEVRON CORPORATION

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
Properties, plant and equipment, at cost	207,367	188,288
Less: Accumulated depreciation, depletion and amortization	<u>102,863</u>	<u>91,820</u>
Properties, plant and equipment, net	104,504	96,468

Згідно з *IFRS 6* первісною оцінкою *exploration and evaluation assets* є собівартість. Суб'єкт господарювання повинен розробити облікову політику, що встановлює, які видатки визнаються як *exploration and evaluation assets*, і послідовно її застосовувати. Під час такої розробки облікової політики суб'єкт господарювання повинен враховувати, якою мірою видатки можуть бути пов'язані з пошуком конкретних мінеральних ресурсів. Прикладами видатків, що можуть бути включені у первісну оцінку *exploration and evaluation assets* є:

- (a) придбання прав на розвідування;
- (b) топографічні, геологічні, геохімічні та геофізичні дослідження;
- (c) пошуково-розвідувальне буріння;
- (d) опробування канавами;
- (e) взяття проб та зразків; та
- (f) діяльність у зв'язку з оцінкою технічної здійсненності та комерційної доцільності видобування корисних копалин (рис. 8.43).

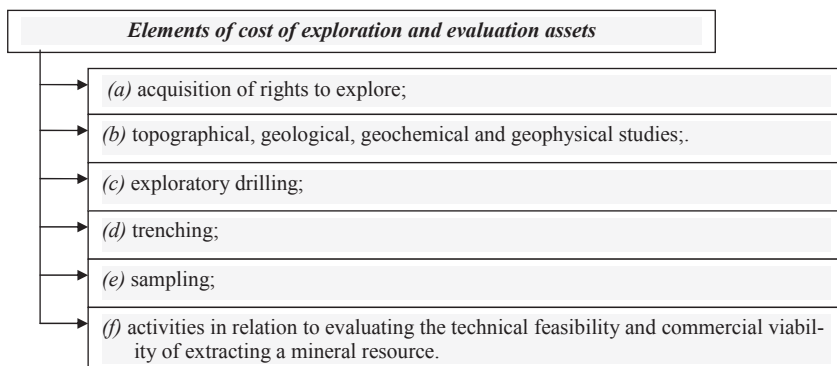

Рис. 8.43. Елементи собівартості активів розвідки та оцінки згідно з *IFRS 6*

Expenditures related to the development of mineral resources (видатки, пов'язані з розробкою мінеральних ресурсів), не визнаються як активи розвідки та оцінки (принципи визнання активів, що виникають унаслідок розробки визначає *IAS 38*).

Відповідно до характеру придбаних активів суб'єкт господарювання повинен класифікувати *exploration and evaluation assets* та послідовно застосовувати прийнятну класифікацію як:

tangible assets (матеріальні активи) – наприклад, транспортні засоби та бурові установки; або

intangible assets (нематеріальні активи) – наприклад, права на буріння.

Після визнання *exploration and evaluation assets*, суб'єкт господарювання застосовує щодо них *cost model* або *revaluation model*. Якщо застосовується *revaluation model* (яка описана в *IAS 16* або *IAS 38*), вона має узгоджуватися з класифікацією активів.

Exploration and evaluation asset більше не класифікується як такий, коли доведено технічну здійсненність та комерційну доцільність видобування мінеральних ресурсів. Перед рекласифікацією необхідно провести оцінку зменшення корисності активів розвідки та оцінки та визнати будь-який збиток від зменшення корисності.

Exploration and evaluation assets необхідно оцінювати на предмет зменшення корисності, коли факти та обставини дозволяють припускати, що *carrying amount* активу розвідки та оцінки може перевищити його *recoverable amount*. Коли факти та обставини дозволяють припускати, що *carrying amount* перевищує *recoverable amount*, суб'єкт господарювання оцінює, подає та розкриває інформацію про будь-який *resulting impairment loss*, що виникає від зменшення корисності, відповідно до *IAS 36*.

Один або кілька наведених далі фактів та обставин свідчать, що суб'єкт господарювання повинен перевірити *exploration and evaluation assets* на предмет зменшення корисності (перелік не є вичерпним):

(a) строк, протягом якого суб'єкт господарювання має право розвідувати конкретну територію, закінчився протягом звітного періоду або закінчиться у близькому майбутньому і, за очікуванням, не буде продовжений;

(b) суттєві видатки на подальшу розвідку та оцінку мінеральних ресурсів на конкретній території не передбачені в бюджеті і не заплановані;

(c) розвідка та оцінка мінеральних ресурсів на конкретній території не привела до виявлення комерційно вигідної кількості мінеральних ресурсів, і суб'єкт господарювання прийняв рішення припинити цю діяльність на конкретній території;

(d) існує достатньо даних, які свідчать, що незважаючи на можливість продовження розробки на конкретній території, повне відшкодування залишкової суми активу розвідки та оцінки внаслідок успішної розробки чи продажу є малоймовірним.

Розкриття інформації про активи розвідки та оцінки мінеральних ресурсів у фінансових звітах. У фінансових звітах суб'єкт господарювання розкриває таку інформацію:

(a) свої облікові політики щодо *exploration and evaluation expenditures*, включаючи визнання *exploration and evaluation assets*;

(b) суми активів, зобов'язань, доходу та витрат, а також грошових потоків у результаті операційної та інвестиційної діяльності, що виникають внаслідок *exploration for and evaluation of mineral resources*.

Суб'єкт господарювання може змінити свої облікові політики щодо *exploration and evaluation expenditures*, якщо така зміна робить фінансові звіти доречнішими для потреб користувачів у прийнятті ними економічних рішень і не менш достовірними (або більш достовірною і не менш доречною для таких потреб).

Суб'єкт господарювання розглядає *exploration and evaluation assets* як окремий клас активів і розкриває інформацію відповідно до вимог *IAS 16* або *IAS 38*, залежно від класифікації активів.

Зарубіжна практика обліку природних ресурсів. На підприємствах США для обліку родовищ нафти і газу, покладів руди, лісових угідь використовують рахунок “*Natural resources (Природні ресурси)*” з деталізацією назв видів природних ресурсів:

“*Natural resources – Oil (Природні ресурси, нафта)*”,

“*Natural resources – Gas (Природні ресурси, газ)*”,

“*Natural resources – Mine (Природні ресурси, шахта)*”,

“*Natural resources – Timber (Природні ресурси, ліс)*”.

Первісною вартістю природних ресурсів є вартість придбання з урахуванням витрат на розвідування родовищ (нафти і газу). На протязі видобування вартість запасів природних ресурсів пропорційно зменшується на вартість здобутих ресурсів – величину *depletion* (виснаження).

Для цього під час придбання або розвідування родовищ визначають очікувану величину запасів ресурсів у барелях, тоннах, кубічних метрах і розраховують вартість одиниці природного ресурсу як частку від ділення первісної вартості (за вирахуванням ліквідаційної вартості, якщо така має місце) на очікувану кількість запасів природних ресурсів:

$$\text{Per – Unit Depletion} = \frac{\text{Depletable Cost}}{\text{Units of Resource}} \quad (8.20)$$

$$\text{Annual Depletion Expense} = \text{Per – Unit Depletion} \cdot \text{Units During Year} \quad (8.21)$$

У випадку виявлення нових обсягів природних ресурсів норму виснаження одиниці природного ресурсу за формулою (8.20) переоцінюють.

В обліковій практиці виснаження відображають різними записами. Так, одні компанії відображають *depletion* аналогічно відображенню *depreciation* записом з використанням рахунків “*Depletion expenses (Витрати на виснаження)*” та “*Accumulated depletion (Накопичене виснаження)*”:

31.12 *Depletion expenses (Витрати на виснаження)*
Accumulated depletion (Накопичене виснаження)

За другим варіантом компанії відображають *depletion* аналогічно відображенню *amortisation* шляхом прямого зменшення рахунку природних ресурсів:

31.12 *Depletion expenses (Витрати на виснаження)*
Natural resources (Природні ресурси)

За третім спрощеним варіантом взагалі не використовують рахунків “*Depletion expenses (Витрати на виснаження)*” та “*Accumulated depletion (Накопичене виснаження)*”:

31.12 *Inventory (Запаси)*
Cost of Goods Sold (Собівартість реалізації)
Natural resources (Природні ресурси)

Проблематичним питанням є облік витрат на невадале розвідування нафтових і газових родовищ. Існують два підходи до відображення таких витрат:

successful efforts approach (підхід успішних зусиль), за яким нафтові компанії капіталізують лише витрати, які забезпечили успішне відкриття родовищ природних ресурсів; у випадку невадалої розвідки родовищ, такі витрати відразу списують на збитки;

Приклад 8.15

1.01.10. Придбано право на видобування нафти на двох ділянках за 6 і 4 млн. дол. відповідно.		
31.06.10. На першій ділянці нафтового родовища не було знайдено, а на другій ділянці було відкрито родовище з очікуваними запасами нафти 2 млн. барелів нафти.		
31.12.10. На другій ділянці здобуто 300 000 барелів нафти <i>Довідка: в обліку використовується successful efforts approach.</i>		
1.01.10. Natural resources (Природні ресурси)	10 000 000	
Cash (Грошові кошти)		10 000 000
31.06.10. Profit or loss (Прибутки і збитки)	6 000 000	
Natural resources (Природні ресурси)		6 000 000
<i>Per-Unit Depletion = \$ 4 000 000 / 2 000 000 barrels = \$ 2 per barrel</i>		
<i>Annual Depletion Expence = \$ 2 per barrel · 300 000 barrels = \$ 600 000</i>		
31.12.10. Depletion expenses (Витрати на виснаження)	600 000	
Natural resources (Природні ресурси)		600 000

full-cost approach (підхід повних витрат), за яким витрати невадалої розвідки свердловини нафти включають до загальної вартості нафтового пласту.

Приклад 8.16

1.01.10. Придбано право на видобування нафти на двох ділянках за 6 і 4 млн. дол. відповідно.		
31.06.10. На першій ділянці нафтового родовища не було знайдено, а на другій ділянці було відкрито родовище з очікуваними запасами нафти 2 млн. барелів нафти.		
31.12.10. На другій ділянці здобуто 300 000 барелів нафти <i>Довідка: в обліку використовується full-cost approach.</i>		
1.01.10. Natural resources (Природні ресурси)	10 000 000	
Cash (Грошові кошти)		10 000 000
31.06.10. Per-Unit Depletion = \$ 10 000 000 / 2 000 000 barrels = \$ 5 per barrel		
Annual Depletion Expence = \$ 5 per barrel · 300 000 barrels = \$ 1 500 000		
31.12.10. Depletion expenses (Витрати на виснаження)	1 500 000	
Natural resources (Природні ресурси)		1 500 000

Використання в обліковій політиці **successful efforts approach** призводить до більших витрат та менших прибутків ніж використання **full-cost approach**.

8.4. Облік інвестицій у боргові інструменти

Принципи подання інформації про *debt instruments* (боргові інструменти) регламентують:

IFRS 7 “Financial Instruments: Disclosures (Фінансові інструменти: розкриття)”

IFRS 9 “Financial Instruments (Фінансові інструменти)”

IAS 32 “Financial Instruments: Presentation (Фінансові інструменти: подання)”

IAS 39 “Financial Instruments: Recognition and Measurement (Фінансові інструменти: визнання та оцінка)”.

IFRS / IAS не містять визначення поняття “*debt instruments* (боргових інструментів)”. Згідно з *IAS 32* поширеними прикладами фінансових активів, які являють собою контрактне право отримувати грошові кошти в майбутньому, є:

(a) торговельна дебіторська заборгованість;

(b) векселі до отримання;

(c) позики до отримання;

(d) облігації до отримання.

Common examples of financial assets representing a contractual right to receive cash in the future are:

(a) trade accounts receivable

(b) notes receivable

(c) loans receivable

(d) bonds receivable

Рис. 8.44. Приклади фінансових активів, які являють собою контрактне право отримувати грошові кошти в майбутньому згідно з *IAS 32*

Згідно з *IAS 1* у Звіті про фінансовий стан слід відображати *financial assets* за виключенням:

investments accounted for using the equity method (інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі),

trade and other receivables (торговельної та іншої дебіторської заборгованості) і

cash and cash equivalents (грошових коштів і грошових еквівалентів).

У звітах про фінансовий стан зарубіжних корпорацій довгострокові інвестиції в “*bonds*” та “*notes*” переважно відображають у статті “*Long-term receivables*” (зразок 8.4).

Згідно з *IFRS 9 interest (відсоток)* – це компенсація часової вартості грошей і кредитного ризику, пов'язаного з непогашеною основною сумою, протягом певного періоду часу.

В залежності від передбачених в облігаціях умов, інвестори поділяють їх на види (рис. 8.45).

Term bonds (фіксовані облігації) мають одну дату погашення в той час, як *serial bonds (серійні облігації)* погашаються частинами впродовж терміну їх дії.

Convertible bonds (конвертовані облігації) надають право власнику на певних умовах перетворити їх в акції компанії, в той час як *unconvertible bonds (неконвертовані облігації)* не надають такого права.

Callable bonds (відзивні облігації) передбачають умови дострокового викупу облігації, в той час як *uncallable bonds (невідзивні облігації)* не передбачають такої умови.

Secured bonds (забезпечені облігації) забезпечуються майном підприємства в той час, як *unsecured bonds (незабезпечені облігації)* не надають гарантії у формі активів компанії.

Registered bonds (реєстровані облігації) містять ім'я та адресу власника облігації, в той час як *coupon bonds (купонні облігації)* містять купони, які власник облігації для отримання відсотків періодично пред'являє у банк.

Zero coupon bonds (облігації з нульовим купоном) передбачають отримання відсотків на дату погашення облігацій.

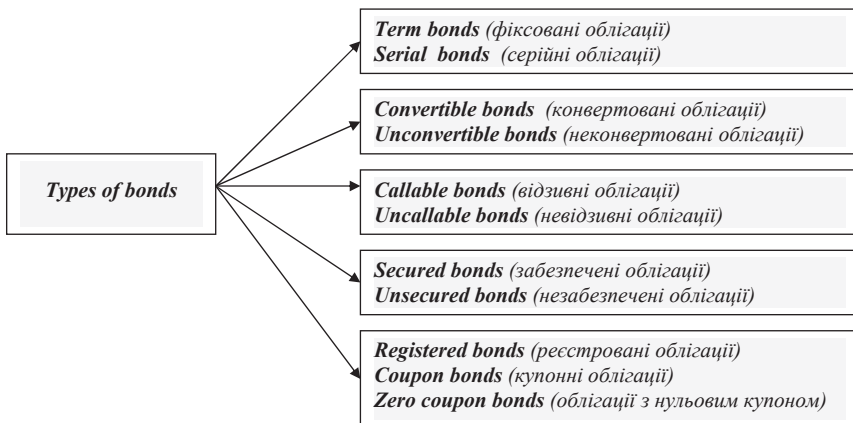

Рис. 8.45. Види зарубіжних облігацій

Зразок 8.5

Облік інвестицій в облігації ведеться на рахунок **“Investment in Bonds (Інвестиції в облігації)”** або **“Long-term Investments, Bonds (Довгострокові інвестиції, облігації)”**. На дату придбання облігації оцінюють за фактичною собівартістю придбання:

Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)
Cash (Грошові кошти)

На дату погашення облігацій інвестор отримує номінальну вартість облігації:

Cash (Грошові кошти)
Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)

Кожного періоду доход від облігації визначається як сума нарахованих (або отриманих готівкою) відсотків:

Interest Receivable (Відсотки до отримання) або Cash (Грошові кошти)
Interest Income (Відсотковий дохід)

У випадку реалізації облігацій до дати їх погашення визначається фінансовий результат як різниця між продажною ціною і балансовою вартістю облігації – прибуток або збиток:

Cash (Грошові кошти)
Gain from investments (Прибуток від інвестицій)
Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)

Cash (Грошові кошти)
Loss from investments (Збиток від інвестицій)
Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)

Приклад 8.17

1.07.05. Придбано облігації іншої компанії номінальною вартістю \$ 100 000 з річною фіксованою ставкою 12 % з метою утримання до дати погашення. Довідка: Облігації були випущені строком на 10 років. Квота до ціни – 100 (придбання за номінальною вартістю). Виплата відсотків здійснюється щорічно 30 червня.		
1.07.05. Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)	100 000	
Cash (Грошові кошти)		100 000
31.12.05. Interest Receivable (Відсотки до отримання) (100 000 · 12 % / 2)	6 000	
Interest Income (Відсотковий дохід)		6 000
30.06.06. Cash (Грошові кошти)	12 000	
Interest Receivable (Відсотки до отримання)		6 000
Interest Income (Відсотковий дохід)		6 000
...		
30.06.15. Cash (Грошові кошти)	12 000	
Interest Receivable (Відсотки до отримання)		6 000
Interest Income (Відсотковий дохід)		6 000
30.06.15. Cash (Грошові кошти)	100 000	
Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)		100 000

Облігації можна купити на дату їх випуску або після цієї дати протягом строку їх дії. До цього часу було розглянуто ситуацію, коли інвестор купує облігації на початок платіжного періоду. Але, як правило, інвестори купують облігації у період між датами сплати відсотків, позначених на облігаціях. Оскільки новий власник облігації на дату наступної сплати відсотків отримає відсотки за повний період між датами сплати відсотків, незалежно від дати придбання, то він мусить виплатити продавцю облігації не тільки купівельну ціну облігації, а й суму нарахованих відсотків, починаючи з останньої дати виплати відсотків:

Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)
Interest Income (Відсотковий дохід)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 8.18

1.06.10. Придбано облігацію на суму \$ 1 000 по ставці 12 % річних, з оплатою 6 % кожного року 31 березня і 30 вересня. Облігацію було придбано за квотою 100 плюс нараховані відсотки у сумі \$ 20.		
1.06.10. Investments in Bonds (Інвестиції в облігації)	1 000	
Interest Income (Відсотковий дохід)	20	
Cash (Грошові кошти)		1 020
30.09.10. Cash (Грошові кошти)	60	
Interest Income (Відсотковий дохід)		60

Ціна облігацій, як правило, ґрунтується на *market interest rate* (ринковій відсотковій ставці), яка змінюється щоденно. В залежності від співвідношення між *face interest rate* (номінальною відсотковою ставкою облігацій) та *market interest rate* (ринковою відсотковою ставкою) облігації можуть бути придбані за:

номінальною вартістю – коли *market interest rate* дорівнює *face interest rate*;
вартістю, нижчою за номінальну (з дисконтом) – коли *market interest rate* вища за *face interest rate*;

вартістю, вищою за номінальну (з премією) – якщо *market interest rate* нижча за *face interest rate*.

Як правило, купівельна ціна облігацій визначається виходячи з дисконтування за *market interest rate* (ринковою відсотковою ставкою):

1) *maturity amount* (суми погашення) шляхом визначення *present value* (теперішньої вартості) суми, яка буде отримана у майбутньому, за формулою:

$$PV = \frac{x_n}{(1+r)^n}, \quad (8.23)$$

де *PV* – *present value* (теперішня вартість);

x_n – сума наприкінці *n*-го року;

r – *rate of interest* (відсоткова ставка).

2) *annual cash receipts* (щорічних грошових надходжень) шляхом визначення *present value* (теперішньої вартості ануїтету) загальної суми серії платежів, які будуть виплачуватись або надходити протягом визначеного періоду часу у майбутньому.

$$PV_{a_n} = x_i \frac{1 - \frac{1}{(1+r)^n}}{r} \quad (8.24)$$

де PV_{a_n} – *present value* (теперішня вартість);

x_i – сума періодичних виплат або надходжень;

r – *rate of interest* (відсоткова ставка).

Ціна облігацій визначається за формулою:

$$\text{Ціна облігації} = \text{Дисконтована сума погашення} + \text{Дисконтована сума щорічних відсотків} \quad (8.25)$$

Щоб уникнути обтяжливих розрахунків при визначенні теперішньої вартості використовують спеціальні таблиці відсоткових множників (*додатки А-Г*). Дані таблиць розраховані для суми платежу в \$1 за різними ставками процентів та періодів часу. Питання дисконтування сум у часі більш детально розглядається у розділі 10 “Облік довгострокових зобов’язань”.

Приклад 8.19

1.01.10. Придбано 8-% облигацію іншої компанії номінальною вартістю \$ 10 000 строком на 5 років. Виплата відсотків здійснюється щорічно 31 грудня. Ринкова відсоткова ставка становить 12 %.

$$PV_5 = \frac{\$10000}{(1 + 0,12)^5} = \$10000 \cdot 0,5674 = \$ 5 674$$

$$PV_{as} = \$ 800 \frac{1 - \frac{1}{(1 + 0,12)^5}}{0,12} = \$ 800 \cdot 3,605 = \$ 2 884$$

$$\text{Ціна облигації} = \$ 5 674 + \$ 2 884 = \$ 8 558$$

Тому, облік інвестицій в облигації протягом строку їх дії залежить від необхідності періодичного уточнення сальдо рахунка “*Investment in Bonds (Інвестиції в облигації)*” від собівартості придбання до номінальної вартості. Таке уточнення представляє амортизацію дисконту (зразок 8.6) або премії (зразок 8.7).

Зразок. 8.6. An example of “*Investment in Bonds*” T-Account

<i>Investment in Bonds</i>			
<i>Dr.</i>		<i>Cr.</i>	
<i>Cash</i>	<i>\$ cost</i>	<i>Cash</i>	<i>\$ maturity amount</i>
<i>Interest income</i>	<i>\$ part of discount</i>		
<i>Interest income</i>	<i>\$ part of discount</i>		
<i>Interest income</i>	<i>\$ part of discount</i>		

Зразок. 8.7. An example of “*Investment in Bonds*” T-Account

<i>Investment in Bonds</i>			
<i>Dr.</i>		<i>Cr.</i>	
<i>Cash</i>	<i>\$ cost</i>	<i>Interest income</i>	<i>\$ part of premium</i>
		<i>Interest income</i>	<i>\$ part of premium</i>
		<i>Interest income</i>	<i>\$ part of premium</i>
		<i>Cash</i>	<i>\$ maturity amount</i>

Згідно з *IAS 39 amortised cost of a financial asset* (амортизована собівартість фінансового активу) або фінансового зобов'язання – це сума, за якою фінансовий актив чи зобов'язання оцінюється при первісному визнанні, мінус виплати основної суми, плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією *initial amount* (первісною сумою) та *maturity amount* (сумою погашення) із застосуванням методу ефективного відсотка та мінус будь-яке зменшення (прямо чи через застосування рахунку поправки) унаслідок зменшення корисності або неможливості отримання.

The amortised cost of a financial asset or financial liability is the amount at which the financial asset or financial liability is measured at initial recognition minus principal repayments, plus or minus the cumulative amortisation using the effective interest method of any difference between that initial amount and the maturity amount, and minus any reduction (directly or through the use of an allowance account) for impairment or uncollectibility.

Рис. 8.46. Визначення амортизованої собівартості фінансового активу згідно з *IAS 39*

The effective interest method (метод ефективного відсотка) – це метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання (або групи фінансових активів чи фінансових зобов'язань) та розподілу доходу чи витрат від відсотків на відповідний період.

The effective interest method is a method of calculating the amortised cost of a financial asset or a financial liability (or group of financial assets or financial liabilities) and of allocating the interest income or interest expense over the relevant period.

Рис. 8.47. Визначення методу ефективного відсотка згідно з *IAS 39*

The effective interest rate (ефективна відсоткова ставка) – це ставка, яка точно дисконтує попередньо оцінені майбутні платежі або надходження грошових коштів протягом очікуваного строку дії фінансового інструмента та, якщо доцільно, протягом коротшого періоду до чистої залишкової суми фінансового активу чи фінансового зобов'язання.

The effective interest rate is the rate that exactly discounts estimated future cash payments or receipts through the expected life of the financial instrument or, when appropriate, a shorter period to the net carrying amount of the financial asset or financial liability.

Рис. 8.48. Визначення ефективної відсоткової ставки згідно з *IAS 39*

Отже, амортизована собівартість інвестицій в облігації – це собівартість придбання облігацій, збільшена на суму накопиченої амортизації дисконту або зменшена на суму накопиченої амортизації премії.

Discount (дисконт) збільшує дохід інвестора від інвестиції в облигації, оскільки на момент погашення інвестор отримає всю номінальну вартість облигацій. Тобто, *discount* – це, крім відсотків, додаткові доходи для компанії. Тому, дохід від облигації включає номінальні відсотки та періодичну амортизацію дисконту:

$$\boxed{\text{Interest income}} = \boxed{\text{Nominal interest}} + \boxed{\text{Discount Amortization}}$$

Відсотковий дохід = Номінальні відсотки + Амортизація дисконту (8.26)

Нарахування амортизації дисконту збільшує сальдо рахунка “*Investment in Bonds* (Інвестиції в облигації)” та збільшує відсотковий дохід від облигацій, що відображається записом:

<i>Cash</i> (Гроші)	номінальні відсотки
<i>Investments in Bonds</i> (Інвестиції в облигації)	амортизація дисконту
<i>Interest income</i> (Відсотковий дохід)	дохід від інвестиції

В зарубіжних компаніях ***amortizing of the bond discount*** (амортизацію дисконту облигації) здійснюють *straight-line method* (прямолінійним методом) або *effective interest method* (методом ефективного відсотка). Перевагою першого методу є простота у застосуванні, а другого – більша точність. Але у випадку істотної різниці між двома методами рекомендується застосовувати метод ефективного відсотка.

При використанні ***straight-line method*** сума амортизації дисконту за платіжний період визначається за формулою:

$$\text{Сума амортизації дисконту за платіжний період} = \frac{\text{Загальна сума дисконту}}{\text{загальна кількість платіжних періодів}} \quad (8.27)$$

При застосуванні ***effective interest method*** на момент придбання облигації з дисконтом визначається ефективна відсоткова ставка за формулою:

$$\text{Ефективна відсоткова ставка} = \frac{\text{Номінальна сума відсотку} + \frac{\text{загальний дисконт}}{\text{кількість років}}}{\text{Собівартість інвестиції} + \text{вартість погашення}} / 2 \quad (8.28)$$

А потім кожного платіжного періоду, виходячи з балансової вартості облигацій, визначається фінансовий дохід та сума амортизації дисконту:

$$\text{Фінансовий дохід за платіжний період} = \text{Балансова вартість облигацій на початок періоду} \cdot \text{Ефективна відсоткова ставка} \quad (8.29)$$

$$\text{Сума амортизації дисконту за платіжний період} = \text{Фінансовий дохід за платіжний період} - \text{Номінальна сума відсотків} \quad (8.30)$$

Приклад 8.20

1.07.05. Придбано 12-% облигації іншої компанії номінальною вартістю \$ 100 000 за \$ 96 000 строком на 5 років. Виплата відсотків здійснюється щорічно 30 червня.

1.07.05. Investments in Bonds (Інвестиції в облигації)	96 000	
Cash (Грошові кошти)		96 000

The effective interest method

Ефективна відсоткова ставка = $\frac{(100\,000 \cdot 12\%) + (4000 : 5)}{(96\,000 + 100\,000) : 2} = 13,06\%$

Розрахунок амортизації дисконту

Date	Фінансовий дохід	Сума відсотків	Амортизація дисконту	Залишкова сума облигації
30.06.06	\$ 96 000 · 13,06 % = \$ 12 538	\$ 12 000	\$ 538	\$ 96 538
30.06.07	\$ 96 538 · 13,06 % = \$ 12 608	\$ 12 000	\$ 608	\$ 97 146
30.06.08	\$ 97 146 · 13,06 % = \$ 12 687	\$ 12 000	\$ 687	\$ 97 833
30.06.09	\$ 97 833 · 13,06 % = \$ 12 777	\$ 12 000	\$ 777	\$ 98 610
30.06.10	\$ 13 390	\$ 12 000	\$ 1 390	\$ 100 000

31.12.05. Interest Receivable (Відсотки до отримання)	6 000	
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації)	269	
Interest Income (Відсотковий дохід)		6 269
30.06.06. Cash (Грошові кошти)	12 000	
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації)	269	
Interest Receivable (Відсотки до отримання)		6 000
Interest Income (Відсотковий дохід)		6 269
...		

Straight-line method

Розрахунок амортизації дисконту

Date	Фінансовий дохід	Сума відсотків	Амортизація дисконту	Залишкова сума облигації
30.06.06	\$ 12 800	\$ 12 000	\$ 800	\$ 96 538
30.06.07	\$ 12 800	\$ 12 000	\$ 800	\$ 97 146
30.06.08	\$ 12 800	\$ 12 000	\$ 800	\$ 97 833
30.06.09	\$ 12 800	\$ 12 000	\$ 800	\$ 98 610
30.06.10	\$ 13 800	\$ 12 000	\$ 800	\$ 100 000

31.12.05. Interest Receivable (Відсотки до отримання)	6 000	
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації)	400	
Interest Income (Відсотковий дохід)		6 400
30.06.06. Cash (Грошові кошти)	12 000	
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації)	400	
Interest Receivable (Відсотки до отримання)		6 000
Interest Income (Відсотковий дохід)		6 400
...		

30.06.10. Cash (Грошові кошти)	100 000	
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації)		100 000

Premium (премія) зменшує дохід інвестора, оскільки на момент погашення інвестор отримує номінальну вартість облігацій. Тому дохід від облігації, придбаної з премією, обчислюється як номінальні відсотки мінус амортизація премії:

$$\boxed{\text{Interest income}} = \boxed{\text{Nominal interest}} - \boxed{\text{Premium Amortization}}$$

Відсотковий дохід = Номінальні відсотки – Амортизація премії (8.31)

Нарахування амортизації премії зменшує сальдо рахунка “*Investment in Bonds* (Інвестиції в облігації)” та зменшує відсотковий дохід, що відображається записом:

<i>Cash</i> (Гроші)	номінальні відсотки
<i>Investments in Bonds</i> (Інвестиції в облігації)	амортизація премії
<i>Interest income</i> (Відсотковий дохід)	дохід від інвестиції

Amortizing of the bond premium (амортизацію премії облігації) здійснюють здійснюють *straight-line method* (прямолінійним методом) або *effective interest method* (методом ефективного відсотка).

При використанні *straight-line method* сума амортизації премії за платіжний період визначається за формулою:

$$\text{Сума амортизації премії за платіжний період} = \frac{\text{Загальна сума премії}}{\text{загальна кількість платіжних періодів}} \quad (8.32)$$

При застосуванні *effective interest method* на момент придбання облігації визначається ефективна відсоткова ставка за формулою:

$$\text{Ефективна відсоткова ставка} = \frac{\text{Номінальна сума відсотку} - \frac{\text{загальна премія}}{\text{кількість років}}}{(\text{Собівартість інвестиції} + \text{вартість погашення}) / 2} \quad (8.33)$$

$$\text{Фінансовий дохід за платіжний період} = \text{Балансова вартість облігації на початок періоду} \cdot \text{Ефективна відсоткова ставка} \quad (8.34)$$

$$\text{Сума амортизації премії за платіжний період} = \text{Номінальна сума відсотків} - \text{Фінансовий дохід за платіжний період} \quad (8.35)$$

Приклад 8.21

2.01.05. Придбано 12-% облигації іншої компанії номінальною вартістю \$ 100 000 за \$ 108 000 строком дії 5 років.

Виплата відсотків здійснюється щороку 31 грудня.

2.01.05. *Investments in Bonds (Інвестиції в облигації)* 108 000
Cash (Грошові кошти) 108 000

The effective interest method

Ефективна ставка = $\frac{(100\,000 \cdot 12\%) - (8000 : 5)}{(108\,000 + 100\,000) : 2} = 10\%$
 відсотку

Розрахунок амортизації премії

Date	Сума відсотків	Фінансовий дохід	Амортизація премії	Залишкова сума облигації
31.12.05	\$ 12 000	\$ 108 000 · 10 % = \$ 10 800	\$ 1 200	\$ 106 800
31.12.06	\$ 12 000	\$ 106 800 · 10 % = \$ 10 680	\$ 1 320	\$ 105 480
31.12.07	\$ 12 000	\$ 105 480 · 10 % = \$ 10 548	\$ 1 452	\$ 104 028
31.12.08	\$ 12 000	\$ 104 028 · 10 % = \$ 10 403	\$ 1 597	\$ 102 431
31.12.09	\$ 12 000	\$ 108 000 · 10 % = \$ 10 800	\$ 2 431	\$ 100 000

31.12.05. *Cash (Грошові кошти)* 12 000
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації) 1 200
Interest Income (Відсотковий дохід) 10 800

31.12.06 *Cash (Грошові кошти)* 12 000
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації) 1 320
Interest Income (Доходи за відсотками) 10 680

...

Straight-line method

Розрахунок амортизації премії

Date	Сума відсотків	Фінансовий дохід	Амортизація премії	Залишкова сума облигації
31.12.05	\$ 12 000	\$ 10 400	\$ 1 600	\$ 106 800
31.12.06	\$ 12 000	\$ 10 400	\$ 1 600	\$ 105 480
31.12.07	\$ 12 000	\$ 10 400	\$ 1 600	\$ 104 028
31.12.08	\$ 12 000	\$ 10 400	\$ 1 600	\$ 102 431
31.12.09	\$ 12 000	\$ 10 400	\$ 1 600	\$ 100 000

31.12.05. *Cash (Грошові кошти)* 12 000
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації) 1 600
Interest Income (Відсотковий дохід) 10 400

...

2.01.10. *Cash (Грошові кошти)* 100 000
Investments in Bonds (Інвестиції в облигації) 100 000

Особливості обліку довгострокових отриманих векселів. Заборгованість за довгостроковими векселями може виплачуватись наприкінці строку дії векселя або періодично упродовж дії векселя (ануїтет). Якщо виплати здійснюються періодично, то кожний платіж охоплює:

1) суму відсотків із залишку несплаченої суми заборгованості (в кожному наступному періоді зменшується);

2) частину заборгованості за векселем.

Тому періодична сплата грошових коштів за відсотковим векселем відображається:

Interest Expense (Витрати на відсотки)
Long-term Notes Payable (Довгострокові векселі до оплати)
Cash (Грошові кошти)

В обліку довгострокових векселів враховують їх оцінку з урахуванням термінової (часової) вартості грошей. Для їх обліку використовують:

активний рахунок “*Notes Receivables, Non-current* (Векселі до отримання, непоточні)” – для відображення номінальної вартості довгострокового векселя;

оціночний контрактивний рахунок “*Notes discount receivable* (Дисконт за векселями до отримання)” – для відображення дисконту довгострокового векселя.

Використання рахунку “*Notes discount receivable* (Дисконт за векселями до отримання)” обумовлено необхідністю відображення довгострокових векселів у звіті про фінансовий стан за дисконтованою приведеною вартістю майбутніх надходжень за векселем.

Отримання векселя в обмін на надання грошових коштів:

<i>Notes receivable</i> (Векселі до отримання)	NV	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)		NV-I
<i>Notes discount receivable</i> (Дисконт за векселями до отримання)		I

Періодичне списання дисконту розраховується за формулою:

$$I_i = PV_{i-1} \cdot r \quad , \quad (8.36)$$

де I_i – частина амортизації дисконту за довгостроковим векселем за i -й період;

PV_{i-1} – теперішня вартість довгострокового векселя у $i-1$ періоді;

r – відсоткова ставка векселя.

Періодична амортизація дисконту та нарахування відсотків за отриманими векселями:

<i>Notes discount receivable</i> (Дисконт за векселями до отримання)	частина I
<i>Interest income</i> (Відсотковий дохід)	частина I

Внаслідок періодичного списання частини дисконту на дату отримання грошових коштів за векселем дисконт дорівнюватиме нулю. Тому отримання платежу за векселем відображається записом:

Cash (Грошові кошти) NV
Notes receivable (Векселі до отримання) NV

Приклад 8.22

31.12.10. Отримано безвідсотковий вексель строком на 3 роки на суму \$ 1000 за надання іншій компанії позики у \$ 7722.

31.12.13. Отримано за векселем \$ 1000.

Довідка:

$$k = \$ 10\,000 / \$ 7\,722 = 1,2950$$

Фактична відсоткова ставка за векселем *IR* становить 9 %.

31.12.10. *Notes receivable* (Векселі до отримання) 1 000
Cash (Грошові кошти) 7 722
Notes discount receivable (Дисконт за векселями до отримання) 2 278

Розрахунок амортизації дисконту за довгостроковим векселем

Дата	Розрахунок суми амортизації дисконту	Залишок дисконту	Поточна вартість векселю
31.12.10	-	2 278,00	7 722,00
31.12.11	$7\,722,00 \cdot 9\% = 694,98$	1 583,02	8 416,98
31.12.12	$8\,416,98 \cdot 9\% = 757,53$	825,49	9 174,51
31.12.13	$9\,174,51 \cdot 9\% = 825,49$	0	10 000,00

31.12.11. *Notes discount receivable* (Дисконт за векселями до отримання) 694,98
Interest income (Доходи від відсотків) 694,98

31.12.12. *Notes discount receivable* (Дисконт за векселями до отримання) 757,53
Income from interests (Доходи від відсотків) 757,53

31.12.13. *Notes discount receivable* (Дисконт за векселями до отримання) 825,49
Income from interests (Доходи від відсотків) 825,49

31.12.13. *Cash* (Грошові кошти) 1 000
Notes receivable (Векселі до отримання) 1 000

В цілому будь-які інвестиції можуть передаватися третім особам або в якості *pledging* (застави), або за угодою про *assignment* (передачу), або *factoring* (продажу факторингової фірми).

8.5. Облік інвестицій в інструменти капіталу

Згідно з IAS 32 “*Financial Instruments: Presentation* (Фінансові інструменти: подання)” **equity instrument** (інструмент капіталу) – це будь-який контракт, який засвідчує залишкову частку в активах суб’єкта господарювання після вирахування всіх його зобов’язань.

An **equity instrument** is any contract that evidences a residual interest in the assets of an entity after deducting all of its liabilities.

Рис. 8.49. Визначення інструменту капіталу згідно з IAS 32

Прикладами *equity instrument* є:

- (a) звичайні акції без права дострокового погашення;
- (b) певні інструменти з правом дострокового погашення;
- (c) деякі інструменти, які створюють для суб’єкта господарювання зобов’язання надати іншій стороні пропорційну частку чистих активів суб’єкта господарювання тільки при ліквідації;
- (d) певні типи привілейованих акцій;
- (e) варанти або продані опціони “кол”, які дозволяють утримувачеві передплатити або придбати фіксовану кількість звичайних акцій без права дострокового погашення в суб’єкта господарювання-емітента за фіксовану суму грошових коштів чи інший фінансовий актив.

Examples of equity instruments include:

- (a) non-puttable ordinary shares
- (b) some puttable instruments
- (c) some instruments that impose on the entity an obligation to deliver to another party a pro rata share of the net assets of the entity only on liquidation
- (d) some types of preference shares
- (e) warrants or written call options that allow the holder to subscribe for or purchase a fixed number of non-puttable ordinary shares in the issuing entity in exchange for a fixed amount of cash or another financial asset.

Рис. 8.50. Приклади інструментів капіталу згідно з IAS 32

Облік інвестицій в інструменти капіталу регламентується:

IFRS 3 “*Business Combinations (Об’єднання бізнесу)*”

IFRS 7 “*Financial Instruments: Disclosures (Фінансові інструменти: розкриття)*”

IFRS 9 “*Financial Instruments (Фінансові інструменти)*”

IFRS 10 “*Consolidated Financial Statements (Консолідовані фінансові звіти)*”

IFRS 11 “*Joint Arrangements (Спільна діяльність)*”

IAS 27 “*Separate Financial Statements (Окремі фінансові звіти)*”

IAS 28 “*Investments in Associates (Інвестиції в асоційовані підприємства)*”

IAS 32 “*Financial Instruments: Presentation (Фінансові інструменти: подання)*”

IAS 39 “*Financial Instruments: Recognition and Measurement (Фінансові інструменти: визнання та оцінка)*”.

Згідно з IAS 1 у Звіті про фінансовий стан необхідно виокремлювати зі складу фінансових активів статтю “**Investments accounted for using the equity method** (інвестиції, які обліковуються за методом капіталу)”. Останній метод застосовують, коли інвестиції надають права *control* (контролю) або *significant influence* (суттєвого впливу).

У звітах про фінансовий стан зарубіжних корпорацій інвестиції в інструменти капіталу відображають в залежності від рівня власності (рис 8.5) статтями: “**Equity investments** (Інвестиції за методом капіталу)”, “**Investments in associated companies** (Інвестиції в асоційовані компанії)”, “**Investments in joint ventures** (Інвестиції у спільні підприємства)”, “**Other investments** (Інші інвестиції)”.

Зразок 8.5

BALANCE SHEETS of MICROSOFT CORPORATION

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Equity and other investments</i>	7,754	4,933

GROUP BALANCE SHEET of TESKO PLC

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Investments in joint ventures and associates</i>	316	152
<i>Other investments</i>	1,108	863

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of NOKIA CORP

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Investments in associated companies</i>	136	69

GROUP BALANCE SHEET of CAMBRIDGE MINERAL RESOURCES PLC

<i>£'000 year ended 31 December</i>	2010	2009
<i>Investment in associate</i>	3910	-

Згідно з *IFRS 10 control of an investee* (контроль над інвестицією) є, коли інвестор має:

- (a) повноваження над інвестицією;
- (b) вплив або права на змінні вигоди від участі в інвестиції;
- (c) спроможність користуватись повноваженнями над інвестицією, щоб впливати на суму вигід.

Power (повноваження) – це існуючі права, що дають поточну спроможність управляти релевантними діяльностями.

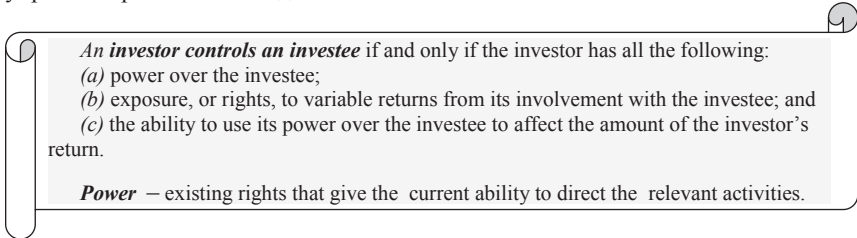

Рис. 8.51. Поняття контролю над інвестицією згідно з *IFRS 10*

Згідно з *IAS 28 significant influence* (суттєвий вплив) – це повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та операційної політики об'єкта інвестування, але не *контроль* чи *спільний контроль* над такими політиками.

Якщо інвестор володіє прямо або опосередковано (через дочірні підприємства) 20% або більше відсотками прав голосу в об'єкті інвестування, то припускається, що інвестор має суттєвий вплив, доки не буде чітко доведено протилежне. Навпаки, якщо інвестор володіє (прямо або опосередковано через дочірні підприємства) менше ніж 20% прав голосу в об'єкті інвестування, то припускається, що цей інвестор не має суттєвого впливу, доки наявність такого впливу не буде чітко доведена. Це може визначатись: членством в раді директорів; участю в процесі розробки політики; значними операціями між компаніями; взаємообміном персоналом; технологічною залежністю.

Згідно з *IAS 28 joint control* (спільний контроль) – це погоджений контрактом розподіл контролю за економічною діяльністю, який існує, лише якщо стратегічні фінансові та операційні рішення, пов'язані з діяльністю, потребують одностайної згоди сторін угоди про розподіл контролю (контролюючих учасників).

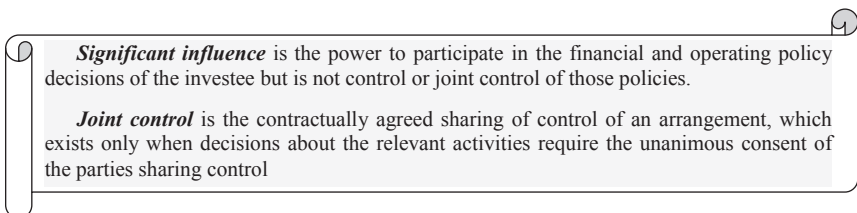

Рис. 8.52. Визначення суттєвого впливу та спільного контролю згідно з IAS 28

Інвестиції в інструменти капіталу пропонують інші інвестиційні ризики і доходу: акціонери отримують дивіденди лише тоді, коли вони оголошуються Радою директорів відповідно до рівня прибутковості. Компанія може вкладати кошти в капітальні цінні папери (звичайні або привілейовані акції) інших компаній з кількох причин: заробити дохід від незайнятих коштів, впливати на рішення іншої компанії або контролювати її. Кількість придбаних інвестором акцій визначає його ціль.

Облік інвестицій в акції зарубіжні компанії здійснюють на рахунках "*Investments in shares (Інвестиції в акції)*". На дату придбання фінансові інвестиції оцінюють за собівартістю придбання, метод оцінки фінансових інвестицій на дату балансу залежить від рівня власності інвестованої компанії.

При купівлі акцій іншої компанії за гроші з метою довгострокового утримання на загальну суму придбання, включаючи комісійні та інші витрати, роблять запис:

Investment in Shares (Інвестиції в акції)

Cash (Грошові кошти)

При реалізації акцій визнається прибуток або збиток як різниця між ціною реалізації та балансовою вартістю з використанням рахунку "*Gain on sale of investments (Прибуток від продажу інвестицій)*" або рахунку "*Loss on sale of investments (Збиток від продажу інвестицій)*":

Cash (Грошові кошти)

Investment in Shares (Інвестиції в акції)

Gain on sale of investments (Прибуток від продажу інвестицій)

Облік довгострокових інвестицій в акції після їх придбання залежить від взаємовідносин між інвестором та інвестованою компанією, які визначаються процентним відношенням акцій з правом голосу, якими володіє інвестор, до загальної кількості випущених акцій інвестованої компанії (рис. 8.53).

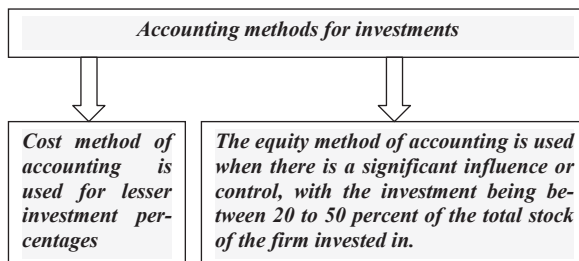

Рис. 8.53. Методи обліку інвестицій в акції

Облік довгострокових інвестицій в акції, які надають суттєвий вплив. Згідно з *IAS 28 equity method* (метод участі в капіталі) – це метод обліку, згідно з яким інвестицію первісно визнають за собівартістю, а потім коригують відповідно до зміни частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування після придбання. Прибуток чи збиток інвестора включає частку інвестора в прибутку чи збитку об'єкта інвестування.

The equity method is a method of accounting whereby the investment is initially recognised at cost and adjusted thereafter for the post-acquisition change in the investor's share of the investee's net assets. The investor's profit or loss includes its share of the investee's profit or loss and the investor's other comprehensive income includes its share of the investee's other comprehensive income.

Рис. 8.54. Визначення методу участі в капіталі згідно з *IAS 32*

Застосування в обліку інвестицій *equity method* полягає у відображенні: збільшення (зменшення) залишкової вартості портфелю довгострокових інвестицій з одночасним визнанням фінансових доходів (збитку) на величину збільшення (зменшення) частки інвестора у чистому прибутку (чистих збитків):

31.12. *Investment in Shares* (Інвестиції в акції)
Finance Charge Income (Фінансовий дохід)

та зменшення балансової вартості портфелю довгострокових інвестицій на частку визнаних дивідендів від інвестованого підприємства з використанням рахунку "*Dividends receivable* (Дивіденди до отримання)":

31.12. *Dividends receivable* (Дивіденди до отримання)
Investment in Shares (Інвестиції в акції)

Такий підхід ґрунтується на концепції, що інвестор заробив від інвестиції дохід, еквівалентний частці власності. Дивіденди розглядаються як повернення частини інвестиції шляхом перетворення на гроші.

Приклад 8.23

11.01.11. Придбано 40 % простих акцій іншої корпорації на суму \$ 180 000.		
31.12.11. За 2011 рік інвестована корпорація отримала \$ 80 000 чистого прибутку		
5.04.12. Інвестована компанія оголосила дивіденди у сумі \$ 20 000.		
11.01.11. <i>Investment in Shares</i> (Інвестиції в акції)	180 000	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)		180 000
31.12.11. <i>Investment in Shares</i> (Інвестиції в акції) (80000 · 40%)	32 000	
<i>Finance Charge Income</i> (Фінансовий дохід)		32 000
5.04.12. <i>Dividends receivable</i> (Дивіденди до отримання) (20 000 · 40%)	8 000	
<i>Investment in Shares</i> (Інвестиції в акції)		8 000

Згідно з IAS 28 остання наявна фінансова звітність асоційованого підприємства використовується інвестором при застосуванні *equity method*. Коли звітні дати інвестора та асоційованого підприємства є різними, асоційоване підприємство складає для використання інвестором фінансову звітність на ту саму дату, що й фінансова звітність інвестора (за винятком тих випадків, коли це не є можливим).

Якщо фінансова звітність асоційованого підприємства, яка використовується при застосуванні *equity method*, була складена на іншу дату, ніж фінансова звітність інвестора, необхідно внести коригування для відображення суттєвих операцій чи подій, які відбуваються між цією датою та датою фінансової звітності інвестора. У будь-якому випадку різниця між датами завершення звітного періоду асоційованого підприємства та інвестора не повинна перевищувати трьох місяців. Тривалість звітних періодів та будь-яка різниця між датами закінчення звітних періодів повинні залишатися однаковими від одного періоду до іншого.

Фінансову звітність інвестора слід складати із застосуванням єдиних облікових політик щодо подібних операцій та подій за схожих обставин.

Інвестор припиняє застосовувати *equity method*, починаючи з дати, коли він перестає суттєво впливати на асоційоване підприємство, та обліковує інвестицію згідно з IFRS 9, починаючи з цієї дати, за умови, що асоційоване підприємство не стає дочірнім або спільним підприємством, як це визначено в IAS 31.

Облік довгострокових інвестицій в акції, які не надають суттєвого впливу. До таких акцій відносять акції з правом голосу, кількість яких менше 20 %, та акції без права голосу (привілейовані акції).

Оцінка довгострокових інвестицій в акції, які не надають ніякого значного впливу або контролю, у *Statement of financial position* інвестора здійснюється *cost method* (методом собівартості), тобто за меншою із двох оцінок – вартості вкладеного капіталу або поточної ринкової ціни.

Для цього в кінці кожного облікового періоду для всього портфелю довгострокових капітальних інвестицій порівнюється загальна облікова вартість портфелю та загальна ринкова вартість портфелю (визначена як кількість наявних акцій, помножена на дійсну ринкову ціну акції на дату фінансових звітів).

Якщо ринкова вартість портфелю буде меншою ніж його облікова вартість, то до рахунку “*Investments in shares (Інвестиції в акції)*” відкривають контрактивний рахунок “*Allowance for Investments (Поправка на інвестиції)*”, а до розділу власного капіталу у *Statement of financial position* відкривають контрпасивний рахунок “*Unrealizable loss from Investments (Нереалізовані збитки від інвестицій)*” без впливу на *statement of comprehensive income*:

31.12. *Unrealizable loss from Investments (Нереалізовані збитки від інвестицій)*
Allowance for Investments (Поправка на інвестиції)

Якщо в кінці наступного періоду ринкова ціна перевищуватиме попередню оцінку, то робиться зворотній запис, але в межах створеної поправки.

Такий підхід обумовлений тим, що на відміну від зменшення вартості короткострокових інвестицій в акції (яке завжди відображується у *statement of comprehensive income*), в умовах довгострокового характеру інвестицій зміни цін вважаються тимчасовим явищем. Лише у випадку сталої тенденції зменшення ринкової ціни відображається у *statement of comprehensive income*.

У випадку реалізації акцій, для яких у *Statement of financial position* було створена поправка на зменшення вартості, рахунок поправки не використовують.

У тих періодах, коли інвестована компанія оголошує дивіденди, компанія-інвестор відображає нараховані дивіденди за кредитом рахунку "**Dividends earned** (Дивіденди зароблені)" та включає їх до *statement of comprehensive income*:

Dividends receivable (Дивіденди до отримання)

Dividends earned (Дивіденди зароблені)

На дату отримання дивідендів роблять запис:

Cash (Грошові кошти)

Dividends receivable (Дивіденди до отримання)

Приклад 8.24

01.06.10.	Придбано 5 000 акцій іншої корпорації (3 % її акціонерного капіталу) за ціною \$ 15 за акцію з метою довгострокового утримання.		
31.12.10.	Котирувальні ціни на кінець року корпорації – \$ 17 за акцію.		
20.04.11.	Реалізовано 1000 акцій корпорації за \$ 17 за акцію.		
01.07.11.	Отримані дивіденди за 4000 акціями корпорації в розмірі \$ 0,20 за акцію.		
31.12.11.	Котирувальні ціни акцій корпорації – \$ 12 за акцію.		
1.06.10.	<i>Investment in Shares</i> (Інвестиції в акції)	75 000	
	<i>Cash</i> (Грошові кошти)		75 000
31.12.10.	-		
20.04.11.	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	17 000	
	<i>Investment in Shares</i> (Інвестиції в акції)		15 000
	<i>Gain on sale of investments</i> (Прибуток від продажу інвестицій)		2 000
1.07.11.	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	800	
	<i>Dividends earned</i> (Дивіденди зароблені)		800
31.12.11.	<i>Unrealizable loss from Investments</i> (Нереалізовані збитки від інвестицій)	12 000	
	<i>Allowance for Investments</i> (Поправка на інвестиції)		12 000

Терміни і поняття

- property, plant and equipment – PP&E** (нерухомість, споруди та устаткування)
land and buildings (земля та будівлі)
machinery (машини та обладнання)
ships (кораблі)
aircraft (літаки)
motor vehicles (автомобілі)
furniture and fixtures (меблі та приладдя)
office equipment (офісне обладнання)
fair value (справедлива вартість)
carrying amount (залишкова сума)
entity-specific value (вартість, визначена суб'єктом господарювання)
carrying amount of the asset given up (залишкова сума відданого активу)
original cost (первісна собівартість)
net-acquisition cost (нетто-купівельна собівартість)
depreciation (амортизація)
useful life of an asset (строк корисної експлуатації активу)
depreciable amount (сума, що амортизується)
residual value (ліквідаційна вартість)
straight-line method (прямолінійний метод)
units of production method (метод суми одиниць продукції)
diminishing balance method (метод зменшення залишку)
unlimited useful life (необмежений строк корисної експлуатації)
limited useful life (обмежений строк корисної експлуатації)
production method (виробничий метод)
acceleration methods (методи прискореної амортизації)
double-declining-balance method (метод подвійного зменшення залишку)
sum-of-the-years'-digits method (метод суми років)
repairs and maintenance (ремонти та технічне обслуговування)
revenue expenditures (поточні витрати)
capital expenditures (капітальні витрати)
recoverable amount (сума очікуваного відшкодування)
value in use (вартість при використанні)
an impairment loss (збиток від зменшення корисності)
cost model (модель собівартості)
revaluation model (модель переоцінки)
income or a depreciated replacement cost approach (підхід за доходом або за амортизованою відновлюваною собівартістю)
gross carrying amount (валова залишкова сума)
amount of the adjustment (сума коригування)
revaluation surplus (дооцінка)
consideration receivable on disposal (компенсація, що підлягає отриманню від вибуття)
intangible asset (нематеріальний актив)
monetary assets (монетарні активи)
brand names (назви брендів)
mastheads and publishing titles (заголовки та назви видань)
computer software (комп'ютерне програмне забезпечення)
licences and franchises (ліцензії та привілеї)

copyrights, patents and other industrial property rights, service and operating rights (авторські права, патенти та інші права на промислову власність, права на обслуговування та експлуатацію)

intangible assets under development (нематеріальні активи на етапі розробки)

intangible assets under development (нематеріальні активи на етапі розробки)

identifiability (ідентифікація)

goodwill (гудвіл)

exchange for a non-monetary asset or assets (обмін на немонетарний актив чи активи)

internally generated intangible asset (внутрішньо генерований нематеріальний актив)

research (дослідження)

development (розробка)

amortisation (амортизація)

indefinite useful life (невизначений строк корисної експлуатації)

finite useful life (визначений строк корисної експлуатації)

exploration and evaluation assets (активи розвідки та оцінки)

exploration and evaluation expenditures (видатки розвідки та оцінки)

exploration for and evaluation of mineral resources (розвідка та оцінка мінеральних ресурсів)

expenditures related to the development of mineral resources (видатки, пов'язані з розробкою мінеральних ресурсів)

depletion expenses (витрати на виснаження)

accumulated depletion (накопичене виснаження)

successful efforts approach (підхід успішних зусиль)

full-cost approach (підхід повних витрат)

debt instruments (боргові інструменти)

investment in bonds (інвестиції в облігації)

market interest rate (ринковий відсотковий ставці)

face interest rate (номінальною відсотковою ставкою облігації)

maturity amount (суми погашення)

annual cash receipts (щорічні грошові надходження)

amortised cost of a financial asset (амортизована собівартість фінансового активу)

initial amount (первісна сума)

effective interest method (метод ефективного відсотка)

effective interest rate (ефективна відсоткова ставка)

amortizing of the bond discount (амортизація дисконту облігації)

amortizing of the bond premium (амортизація дисконту облігації)

notes receivables, non-current (векселі до отримання, непоточні)

notes discount receivable (дисконт за векселями до отримання)

equity instrument (інструмент капіталу)

investments accounted for using the equity method (інвестиції, які обліковуються за методом капіталу)

control of an investee (контроль над інвестицією)

significant influence (суттєвий вплив)

joint control (спільний контроль)

investments in shares (інвестиції в акції)

gain on sale of investments (прибуток від продажу інвестицій)

loss on sale of investments (збиток від продажу інвестицій)

equity method (метод участі в капіталі)

dividends receivable (дивіденди до отримання)

cost method (метод собівартості)

allowance for investments (поправка на інвестиції)

unrealizable loss from investments (нереалізовані збитки від інвестицій)

Контрольні питання

1. Міжнародне визначення та класифікація нерухомості, споруд і устаткування.
2. Міжнародне визначення собівартості об'єкту нерухомості, споруд і устаткування.
3. Міжнародне визначення справедливої вартості об'єкту нерухомості, споруд і устаткування.
4. Міжнародна оцінка об'єктів нерухомості, споруд і устаткування, що придбано в обмін на немонетарний актив.
5. Зарубіжна практика обліку придбання довгострокових активів за рахунок банківських позик.
6. Міжнародне визначення поняття амортизації, строку корисної експлуатації та суми, що амортизується, нерухомості, споруд і устаткування.
7. Формули визначення щорічних витрат на амортизацію прямолінійним, виробничим та прискореними методами.
8. Облік подальших витрат на нерухомість, споруди і устаткування.
9. Облік збитків від зменшення корисності нерухомості, споруд і устаткування.
10. Оцінка залишкової суми об'єктів нерухомості, споруд і устаткування.
11. Облік припинення визнання об'єкта нерухомості, споруд і устаткування.
12. Розкриття та інтерпретація інформації про нерухомість, споруди і устаткування у фінансовій звітності.
13. Міжнародне визначення, класифікація і критерії визнання нематеріальних активів.
14. Первісна оцінка нематеріальних активів у разі окремого придбання.
15. Первісна оцінка нематеріальних активів, придбаних шляхом обміну.
16. Первісна оцінка внутрішньо генерованих нематеріальних активів.
17. Облік амортизації нематеріальних активів.
18. Розкриття та інтерпретація інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності.
19. Міжнародна практика обліку активів розвідки та оцінки мінеральних ресурсів.
20. Облік інвестицій у боргові інструменти, придбані за номінальною вартістю.
21. Облік інвестицій у боргові інструменти, придбані з дисконтом.
22. Облік інвестицій у боргові інструменти, придбані з премією.
23. Облік інвестицій в інструменти капіталу, які надають право контролю або суттєвого впливу.
24. Облік інвестицій в інструменти капіталу, які не надають суттєвого впливу.

Тести для самоконтролю

1. Згідно з *IFRS/IAS* землю, яка утримується для надання в оренду іншим, визнають як:
(a) *class of property, plant and equipment*; (b) *class of intangible assets*;
(c) *exploration and evaluation assets*; (d) *investment property*
2. Згідно з *IFRS/IAS* будівлю, яку утримується для адміністративних цілей, визнають як:
(a) *class of property, plant and equipment*; (b) *class of intangible assets*;
(c) *exploration and evaluation assets*; (d) *investment property*
3. Згідно з *IFRS/IAS* кораблі і літаки, які утримується для надання послуг, визнають як:
(a) *class of property, plant and equipment*; (b) *class of intangible assets*;
(c) *exploration and evaluation assets*; (d) *investment property*
4. Елементом собівартості об'єкта *PP&E* є ціна його придбання,
(a) не включаючи імпортні мита та невідшкодовані податки на придбання після вирахування торговельних знижок та цінових знижок;
(b) включаючи імпортні мита та невідшкодовані податки на придбання після вирахування торговельних знижок та цінових знижок;
(c) включаючи імпортні мита та невідшкодовані податки на придбання без вирахування торговельних знижок та цінових знижок;
(d) включаючи експортні мита та невідшкодовані податки на придбання після вирахування торговельних знижок та цінових знижок
5. Ціна, яку можна отримати від продажу активу або передачі зобов'язання в операції між ринковими учасниками у вимірі, це ...
(a) *carrying amount*; (b) *entity-specific value*;
(c) *fair value*; (d) *residual value*
6. Суму, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності, називають:
(a) *carrying amount*; (b) *entity-specific value*;
(c) *fair value*; (d) *residual value*
7. Теперішню вартість грошових потоків, які, за очікуванням суб'єкта господарювання, виникнуть упродовж використання активу і від його вибуття після закінчення строку його корисної експлуатації або які, за очікуванням, виникнуть при погашенні зобов'язання, називають:
(a) *carrying amount*; (b) *entity-specific value*;
(c) *fair value*; (d) *residual value*
8. Метод амортизації *PP&E*, за яким відрахування базовані на очікуваному використанні або продуктивності активу, називається;
(a) *straight-line method*; (b) *units of production method*;
(c) *diminishing balance method*; (d) *deferred method*
9. Метод амортизації *PP&E*, результатом застосування якого є зменшення суми відраховуваних протягом строку корисної експлуатації, називається:
(a) *straight-line method* (b) *units of production method*
(c) *diminishing balance method* (d) *deferred method*

10. Об'єкт *PP&E*, який класифіковано як актив утримуваний для продажу...
(a) амортизують *straight-line method* (b) амортизують *units of production method*
(c) амортизують *diminishing balance* (d) припиняють амортизувати *method*
11. Витрати на модифікацію об'єкта *PP&E*, яка призведе до збільшення строку використання активу або потужності, додають до:
(a) *repairs and maintenance expenditures*; (b) *carrying amount*;
(c) *residual value*; (d) немає правильної відповіді
12. Витрати на удосконалення складових частин об'єкта *PP&E*, що призведе до покращення якості виробництва продукції, додають до:
(a) *repairs and maintenance expenditures*; (b) *carrying amount*;
(c) *residual value*; (d) немає правильної відповіді
13. Витрати на удосконалення виробничого процесу, яке призведе до суттєвого зменшення виробничих витрат.
(a) *repairs and maintenance expenditures*; (b) *carrying amount*;
(c) *residual value*; (d) немає правильної відповіді
14. Витрати на щоденне обслуговування об'єкта *PP&E*, визнають як:
(a) *repairs and maintenance*; (b) *carrying amount*;
(c) *residual value*; (d) немає правильної відповіді
15. *Recoverable amount* (суму очікуваного відшкодування) об'єкта *PP&E* визначають як:
(a) справедливу вартість за вирахуванням витрат на продаж активу; (b) вартість його використання;
(c) як більшу з (a) і (b); (d) як меншу з (a) і (b)
16. Якщо об'єкт *PP&E* вперше переоцінюють, в результаті чого його *carrying amount* збільшено, суму дооцінки визнають як:
(a) *revaluation surplus*; (b) *profit*;
(c) *loss*; (d) немає правильної відповіді
17. Якщо об'єкт *PP&E* вперше переоцінюють, в результаті чого його *carrying amount* зменшено, суму уцінки визнають як:
(a) *revaluation surplus*; (b) *profit*;
(c) *loss*; (d) немає правильної відповіді
18. *An impairment loss* визначають коли об'єкт *PP&E*
(a) класифіковано як актив утримуваний для продажу; (b) має ознаки знецінювання;
(c) вибув; (d) немає правильної відповіді
19. Як різницю між "*carrying amount*" та "*recoverable amount*" визначають:
(a) *entity-specific value*; (b) *revaluation surplus*;
(c) *residual value*; (d) *impairment loss*

20. Використання *acceleration depreciation methods* порівняно з *straight-line method* у перші роки призводить до збільшення витрат;
(a) витрат; (b) прибутку
(c) власного капіталу (d) немає правильної відповіді
21. Згідно з міжнародними стандартами *goodwill* визнають як:
(a) *class of property, plant and equipment*; (b) *class of intangible assets*;
(c) *investment property*; (d) немає правильної відповіді
22. Згідно з *IFRS/IAS* видатки на заснування діяльності такі як юридичні та секретарські витрати визнають як:
(a) *class of property, plant and equipment*; (b) *class of intangible assets*;
(c) *investment property*; (d) немає правильної відповіді
23. Згідно з *IFRS/IAS* видатки на переміщення чи реорганізацію частини або всього суб'єкта господарювання визнають як:
(a) *class of property, plant and equipment*; (b) *class of intangible assets*;
(c) *investment property*; (d) немає правильної відповіді
24. Згідно з *IFRS/IAS* комп'ютерне програмне забезпечення визнають як:
(a) *class of property, plant and equipment*; (b) *class of intangible assets*;
(c) *investment property*; (d) немає правильної відповіді
25. Згідно з *IAS 38* "intangible asset" – це:
(a) неідентифікований немонетарний актив без фізичної субстанції; (b) ідентифікований монетарний актив без фізичної субстанції;
(c) ідентифікований немонетарний актив без фізичної субстанції; (d) немає правильної відповіді
26. Згідно з *IAS 38* витрати на пошук альтернатив матеріалам, приладам, продуктам, технологічним процесам, системам чи послугам визнають як:
(a) *inventories*; (b) *expenses*;
(c) *intangible asset*; (d) немає правильної відповіді
27. Згідно з *IAS 38* витрати на розробку, оцінку та остаточний вибір можливих альтернатив новим чи вдосконаленим матеріалам, приладам, продуктам, технологічним процесам, системам чи послугам визнають як:
(a) *inventories*; (b) *expenses*;
(c) *intangible asset*; (d) немає правильної відповіді
28. Згідно з *IAS 38* витрати на внутрішньо генеровані бренди, заголовки, назви видань, переліки клієнтів визнають як:
(a) *inventories*; (b) *expenses*;
(c) *intangible asset*; (d) немає правильної відповіді
29. Згідно з *IAS 38* витрати на проектування, конструювання та випробування обраних варіантів нових чи вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, технологічних процесів, систем чи послуг визнають як:
(a) *inventories*; (b) *expenses*;
(c) *intangible asset*; (d) немає правильної відповіді

30. Згідно з *IFRS/IAS* систематичний розподіл суми *PP&E*, що амортизується, протягом строку його корисної експлуатації визнають як:
 (a) *depreciation*; (b) *amortisation*;
 (c) *depletion*; (d) немає правильної відповіді
31. Видатки, понесені суб'єктом господарювання, у зв'язку з розвідкою та оцінкою мінеральних ресурсів до того, як доведено технічну здійсненність та комерційну доцільність видобування мінеральних ресурсів визнають як:
 (a) *exploration and evaluation assets*; (b) *exploration and evaluation expenditures*;
 (c) *intangible asset*; (d) немає правильної відповіді
32. Облігації, що надають право власнику на певних умовах перетворити їх в акції компанії, називають:
 (a) *callable bonds*; (b) *uncallable bonds*;
 (c) *convertible bonds*; (d) *unconvertible bonds*
33. Облігації, що передбачають умови дострокового викупу, називають:
 (a) *callable bonds*; (b) *uncallable bonds*;
 (c) *convertible bonds*; (d) *unconvertible bonds*
34. Згідно з *IFRS* компенсацією часової вартості грошей і кредитного ризику, пов'язаного з непогашеною основною сумою, протягом певного періоду часу називають:
 (a) *discount*; (b) *interest*;
 (c) *premium*; (d) немає правильної відповіді
35. Амортизована собівартість інвестицій в облігації – це собівартість придбання облігацій ...
 (a) збільшена на суму накопиченої амортизації дисконту та суму накопиченої амортизації премії;
 (b) зменшена на суму накопиченої амортизації дисконту та суму накопиченої амортизації премії;
 (c) зменшена на суму накопиченої амортизації дисконту або збільшена на суму накопиченої амортизації премії;
 (d) збільшена на суму накопиченої амортизації дисконту або зменшена на суму накопиченої амортизації премії.
36. Амортизація дисконту облігації у інвестора ...
 (a) зменшує їх балансову вартість;
 (b) збільшує їх балансову вартість;
 (c) зменшує витрати інвестора;
 (d) збільшує витрати інвестора
37. Амортизація премії облігації у інвестора ...
 (a) зменшує їх балансову вартість;
 (b) збільшує їх балансову вартість;
 (c) зменшує витрати інвестора;
 (d) збільшує витрати інвестора
38. Метод обліку, згідно з яким інвестицію первісно визнають за собівартістю, а потім коригують відповідно до зміни частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування після придбання, є:
 (a) *cost method*;
 (b) *equity method*;
 (c) *straight-line method*;
 (d) *effective interest method*

Правильні відповіді тестів

1 a	2 a	3 a	4 b	5 c	6 a	7 b	8 b	9 c	10 d
11 b	12 b	13 b	14 a	15 c	16 a	17 c	18 b	19 d	20 a
21 d	22 d	23 d	24 b	25 c	26 b	27 b	28 b	29 c	30 a
31 b	32 c	33 a	34 b	35 d	36 b	37 a	38 b		

Практичні завдання

Exercise 8.1. Компанія придбала верстат виробничого обладнання з строком корисного використання 3 роки (або 10 000 одиниць виробленої продукції):

купівельна вартість верстату – \$ 625

ліквідаційна вартість верстату – \$ 25

Фактичний випуск продукції становив: у перший рік – 3 000 одиниць; другий рік – 5 000 одиниць; третій рік – 2 000 одиниць.

Потрібно:

підготувати journal entry (журнальні проведення) за три роки з використанням:

straight-line method (прямолінійного методу);

production method (виробничого методу);

sum-of-the-units method (методу суми одиниць продукції);

diminishing method (методу зменшення залишку).

Exercise 8.2. Будівельна компанія, яка започаткувала з житлового будівництва, розширила напрями своєї діяльності. Тепер вона займається також промисловим будівництвом, видобуванням піску та гравію, постачанням будівельних матеріалів та будівництвом тимчасових споруд.

General Journal (Головний журнал) for the year ended 31 December 2011

Дата	Зміст господарської операції	Сума
1.01	Керівництво компанії вирішило придбати будівлю, збудовану 10 років тому; розташування будівлі повністю влаштувало компанію, оскільки навколо неї було місце для автомобільної стоянки. ■ ціна придбання будівлі та земельної ділянки. Офіційна оцінювальна комісія встановила такі ринкові вартості: – будівлі; – земельної ділянки	305 000 174 000 126 000
12.01	Проведено відбудову будівлі	38 000
1.06	Придбано патент, який надає право на дослідницькі роботи, строком на 6 років	3 300
19.06	Придбано кар'єр для видобування гравію, об'єм якого було оцінено в 100 000 куб. ярдів	50 000
10.07	Виконано поточний ремонт будівлі	1 200
1.08	Сплачено за підготовчі роботи для експлуатації нового кар'єру	10 000
31.12	Нараховано знос будівлі рівномірним методом: – строк корисного використання – 30 років; – ліквідаційна вартість – 35 000. Нараховано амортизацію патенту.	? ?
	Протягом року з кар'єру було добуто та реалізовано 12 000 куб. ярдів гравію.	?

Потрібно:

підготувати journal entry (журнальні проведення);

відобразити у Balance sheet (баланс) статті довгострокових активів.

Exercise 8.3. На початок року корпорація мала такі сальдо рахунків довгострокових активів та накопиченої амортизації та наступні господарські операції:

Balance sheet (Баланс) at 31 December 2010

№	Рахунки	Сума
1	Land (земля)	186 563
2	Buildings (будівлі)	2 405 259
3	Accumulated Depreciation, Buildings (накопичена амортизація будівлі)	663 279
4	Equipment (устаткування)	3 425 585
5	Accumulated Depreciation, Equipment (накопичена амортизація устаткування)	1 642 358
6	Furniture (меблі)	56 484
7	Accumulated Depreciation, Furniture (накопичена амортизація меблів)	40 400
8	Automobiles (автомобілі)	58 298
9	Accumulated Depreciation, Automobiles (накопичена амортизація автомобілів)	37 156
10	Fixtures (офісна техніка)	42 534
11	Accumulated Depreciation, Fixtures (накопичена амортизація офісної техніки)	28 005
12	Instruments (інструменти)	61 294
13	Patent (патент)	56 250

Норми амортизації становлять: для будівлі – 2 %; для устаткування, меблів, офісної техніки – 10 %; для автомобілів – 20 %.

Патент був придбаний 31 грудня 2004 року за \$ 93 750, але виданий у грудні 2003 року (правовий строк патенту з дати видачі становить 17 років). Вартість патенту має списуватися протягом дії його правового строку.

General Journal (Головний журнал) for the year ended 31 December 2011

Дата	Зміст господарської операції	Сума
2.01	Реалізовано об'єкт устаткування: – ціна реалізації; – первісна вартість; – накопичена амортизація	3 682 29 746 26 064
1.03	Реалізовано автомобіль: – ціна реалізації; – первісна вартість станом на 1 січня; – накопичена амортизація станом на 1 січня	1 557 5 569 3 454
1.07	Реалізовано комп'ютер: – ціна реалізації; – первісна вартість; – накопичена амортизація	65 856 856
1.10	Реалізовано стіл: – ціна реалізації; – первісна вартість; – накопичений знос	75 448 364
31.12	Зменшено собівартість запасів інструментів	7 477

Потрібно:

підготувати journal entry (журнальні проведення);

розрахувати сальдо рахунків довгострокових активів та їх накопиченої амортизації.

Exercise 8.4. Корпорація А придбала 1 травня 2010 року 8 % облигації корпорації В номінальною вартістю \$ 10 000 за \$ 9 700 з метою утримання їх до дати погашення (30 квітня 2015 року). Ринкова ставка на момент придбання становила 10 %.

Відсотки сплачуються 30 квітня щорічно. Фінансовий рік корпорації А закінчується 31 грудня.

Потрібно:

підготувати journal entry (журнальні проведення) з рівномірним методом списання дисконту;

підготувати journal entry (журнальні проведення) за методом дійсної ставки відсотка.

Exercise 8.5. Корпорація А придбала 1 вересня 2010 року 10 % облигації корпорації В номінальною вартістю \$ 10 000 за \$ 10 500 з метою утримання їх до дати погашення (31 серпня 2015 року). Ринкова ставка на момент придбання становила 9 %.

Відсотки сплачуються 31 серпня щорічно. Фінансовий рік корпорації А закінчується 30 червня.

Потрібно:

підготувати journal entry (журнальні проведення) з рівномірним методом списання премії;

підготувати journal entry (журнальні проведення) за методом дійсної ставки відсотка.

Exercise 8.6. Корпорація А здійснила операції з капітальними цінними паперами:

General Journal (Головний журнал)

Дата	Зміст господарської операції	Сума
3.12.10	Придбано цінні папери з метою вкладення тимчасово вільних грошових коштів (тобто збирається їх продати в близькому майбутньому): 5 000 простих акцій корпорації В за ціною \$ 25 за штуку; 2 000 простих акцій корпорації С за ціною \$ 45 за штуку	125 000 90 000
31.12.10	Поточна ринкова вартість: акцій В – \$ 28 за штуку; акцій С – \$ 44 за штуку	? ?
15.01.11	Реалізовано 2500 акцій корпорації В за ціною \$ 27	67 500
23.02.11	Реалізовано 2000 акцій корпорації С за ціною \$ 46	92 000

Потрібно: підготувати journal entry (журнальні проведення).

Exercise 8.7. Корпорація А здійснила операції з капітальними цінними паперами:

General Journal (Головний журнал)

Дата	Зміст господарської операції	Сума
5.12.10	Придбано з метою довгострокового утримання 1 000 простих акцій іншої компанії, що становить 15 % її випущених акцій, по \$ 10 за акцію	10 000
31.12.10	Поточна ринкова вартість акцій становить \$ 9 за акцію	?
31.12.11	Поточна ринкова вартість акцій становить \$ 12 за акцію	?
15.07.12	Реалізовано 1 000 акцій по \$ 14	14 000

Потрібно: підготувати journal entry (журнальні проведення).

Exercise 8.8. Корпорація здійснила операції з цінними паперами:

<i>General Journal (Головний журнал)</i>		
<i>Дата</i>	<i>Зміст господарської операції</i>	<i>Сума</i>
1.01.10	Придбано 2 000 простих акцій корпорації D по \$ 40, що склало 1 % випущених акцій	80 000
1.08.10	Придбано 9 % облигації корпорації G номінальною вартістю \$ 100 000 по 102 з метою утримання до дати погашення 1.06.15; піврічні відсотки сплачуються щорічно 31 травня і 30 листопада; брокерські гонорари	102 000 900
30.11.10	Отримано піврічні відсотки за облигаціями (використовується рівномірна амортизація)	?
28.12.10	Отримано за акціями дивіденди готівкою	4 000
31.12.10	Регулююче проведення за нарахованими відсотками по облигаціях	?
31.12.10	Поточна ринкова вартість: акцій корпорації D - \$ 39, облигацій корпорації G - \$ 103	? ?

Потрібно: підготувати journal entry (журнальні проведення).

Exercise 8.9. Корпорація A і корпорація B збираються укласти угоду про придбання всього акціонерного капіталу корпорації B (40 000 простих акцій) в обмін на:

100 000 простих акцій корпорації A (дозволені до випуску, з ринковою вартістю \$ 8)

або 50 000 простих акцій та 400 000 кумулятивних привілейованих акцій корпорації A з 10 % дивідендами

чи 50 000 простих акцій та 400 000 10-% облигацій корпорації A.

Чисті активи корпорації B оцінено в \$ 600 000.

Balance sheet (Баланс) на дату придбання в тис.дол

<i>Статті</i>	<i>A</i>	<i>B</i>
<i>ASSETS (активи)</i>		
<i>Current assets (поточні активи)</i>	432	246
<i>Non-current assets (непоточні активи)</i>	690	312
<i>Total assets (усього активів)</i>	1122	558
<i>LIABILITIES AND OWNERS' EQUITY (зобов'язання і власний капітал)</i>		
<i>Current liabilities (поточні зобов'язання)</i>	263	107
<i>Non-current liabilities (непоточні зобов'язання)</i>	195	10
<i>Ordinary shares (звичайні акції)</i>	100	40
<i>Additional paid in capital (додатковий капітал)</i>	218	94
<i>Retained Earnings (нерозподілений прибуток)</i>	346	307
<i>Total liabilities and owners' equity (усього зобов'язань і власного капіталу)</i>	1122	558

Income statement (звіт про дохід) за перший рік після об'єднання, тис.дол

<i>Статті</i>	<i>A</i>	<i>B</i>
<i>Revenue (вручка)</i>	2 100	1 500
<i>Cost of Revenue (витрати)</i>	1 620	1 120
<i>Income Before Tax (прибуток)</i>	480	380
<i>Income Tax (витрати на податки на прибуток)</i>	168	133
<i>Net Income (чистий прибуток)</i>	312	247

Потрібно:

скласти консолідований баланс на дату придбання за методом об'єднання інтересів;

скласти консолідований баланс на дату придбання за методом придбання;

скласти консолідований звіт про прибутки та збитки за всіма варіантами.

РОЗДІЛ 9

ОБЛІК ПОТОЧНИХ АКТИВІВ

8.1. Облік запасів

8.2. Облік поточної дебіторської заборгованості

8.3. Облік грошових коштів та короткострокових інвестицій

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародний підхід до подання та розкриття інформації у фінансовій звітності суб'єкта господарювання щодо запасів, торговельної та іншої поточної дебіторської заборгованості, грошових коштів та грошових еквівалентів;
- зарубіжну термінологію та практику подання інформації про поточні активи у фінансовій звітності іноземних компаній;
- зарубіжну практику обліку запасів, поточної дебіторської заборгованості, грошових коштів та короткострокових інвестицій;

а також УМІТИ:

- застосовувати міжнародний підхід в обліку запасів, поточної дебіторської заборгованості, грошових коштів та грошових еквівалентів;
- відображати інформацію про поточні активи у фінансовій звітності суб'єктів господарювання за міжнародними стандартами;
- розуміти та інтерпретувати інформацію про поточні активи у фінансовій звітності зарубіжних компаній.

9.1. Облік запасів

Головним питанням обліку запасів є визначення суми собівартості, яка повинна визнаватися як актив та переноситися на майбутні періоди до моменту визнання відповідних доходів. *IAS 2* надає рекомендації щодо визначення собівартості та подальшого визнання витрат, включаючи будь-яке часткове списання до чистої вартості реалізації. Він також надає рекомендації щодо формул собівартості, що застосовуються для визначення собівартості запасів.

Згідно з *IAS 2 "Inventories" (Zanacu) inventories (zanacu)* – це активи, які:

- а) утримуються для продажу в звичайному ході бізнесу;
- б) перебувають у процесі виробництва для подальшого продажу; або
- в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг (рис. 9.1).

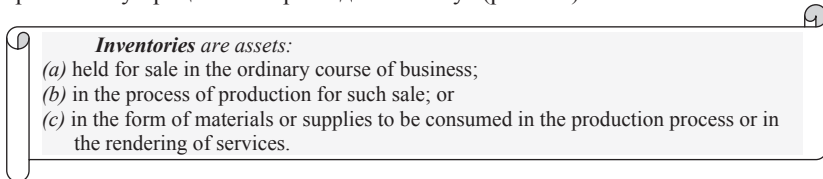

Рис. 9.1. Визначення запасів згідно з *IAS 2*

Запаси включають товари, що були придбані та утримуються для перепродажу, у тому числі, наприклад, товари, придбані підприємством роздрібною торгівлі та утримувані для перепродажу, або земля та інша нерухомість для перепродажу. Запаси включають також готову вироблену продукцію або незавершене виробництво суб'єкта господарювання й основні та допоміжні матеріали, призначені для використання в процесі виробництва. У випадку виконавця послуг запаси включають витрати на послуги, для яких суб'єкт господарювання ще не визнав відповідний дохід.

В практиці подання фінансових звітів зарубіжними корпораціями для зовнішніх користувачів запаси переважно відображають однією статтею і називають міжнародним терміном "*inventories*". Так, з проаналізованих звітів про фінансовий стан трьох американських та чотирьох європейських корпорацій, усі корпорації за виключенням шведської компанії *DUNI AB*, яка є європейським постачальником виробів для сервіровки столів, відобразили запаси однією статтею з використанням міжнародної термінології (зразок 9.1). При цьому, оскільки англійська компанія *Tesko plc* подає консолідований Баланс і за міжнародною термінологією, і за європейською, в останньому варіанті консолідованого Балансу використовується термін "*stocks*".

У консолідованому Балансі шведської компанії *DUNI AB* запаси відображено більш розгорнуто, як у промислової компанії, трьома статтями: *Raw materials and supplies (основні і допоміжні матеріали)*, *Products in progress (незавершене виробництво)*, *Finished goods and goods for resale (готова продукція і товари для перепродажу)*.

Зразок. 9.1

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31 December</i>	2010	2009
<i>Inventories</i>	11,526	11,987

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
<i>Inventories</i>	5,493	5,529

BALANCE SHEETS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Inventories</i>	740	717

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **TT electronics plc**

<i>£million at 31 December</i>	2010	2009
<i>Inventories</i>	81.4	83.9

GROUP BALANCE SHEET of **TESKO PLC**

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Stocks</i>	3162.0	2729.0

GROUP BALANCE SHEET of **TESKO PLC**

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Inventories</i>	3,162	2,729

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **DUNI AB**

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
<i>Raw materials and supplies</i>	102	101
<i>Products in progress</i>	11	15
<i>Finished goods and goods for resale</i>	319	260

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of **NOKIA CORP**

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Inventories</i>	2 523	1 865

Собівартість запасів повинна включати всі *costs of purchase* (витрати на придбання), *costs of conversion* (витрати на переробку) та *other costs* (інші витрати), понесені під час доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення їх у теперішній стан (рис.9.2).

Costs of purchase of inventories (витрати на придбання запасів) складаються з ціни придбання, ввізного мита та інших податків (окрім тих, що згодом відшкодовуються суб'єктові господарювання податковими органами), а також з витрат на транспортування, навантаження і розвантаження та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням готової продукції, матеріалів та послуг. Торговельні знижки, інші знижки та інші подібні їм статті вираховуються при визначенні витрат на придбання.

Costs of conversion of inventories (витрати на переробку запасів) охоплюють витрати, прямо пов'язані з одиницями виробництва, наприклад оплата праці виробничого персоналу. Вони також включають систематичний розподіл постійних та змінних виробничих накладних витрат, що виникають при переробці матеріалів у готову продукцію.

Other costs (інші витрати) включаються в собівартість запасів лише тією мірою, якою вони були понесені при доставці запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення в теперішній стан. Наприклад, може бути доцільним включати в собівартість запасів невиробничі накладні витрати або витрати на проєктування продукції для конкретних клієнтів.

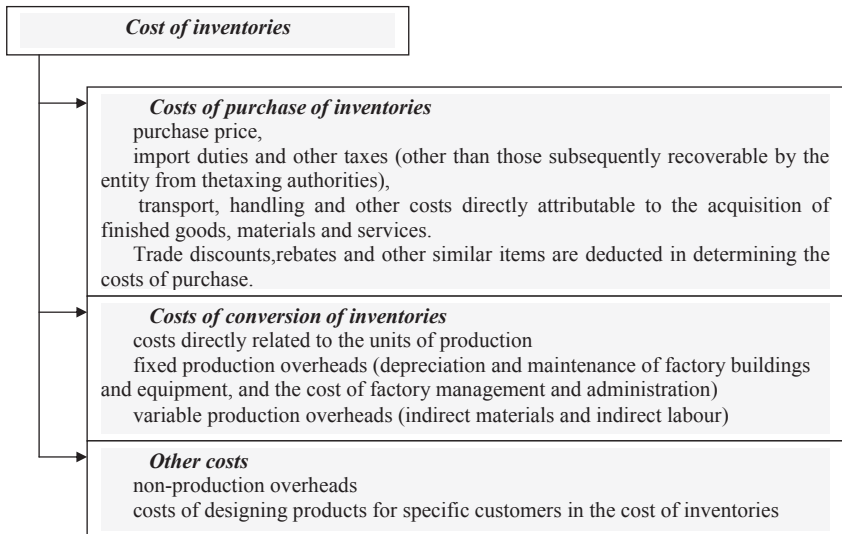

Рис. 9.2. Склад собівартості запасів згідно з IAS 2

Variable production overheads (змінні виробничі накладні витрати) – це такі непрямі витрати на виробництво, які змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно обсягу виробництва, такі як:

indirect materials (витрати на допоміжні матеріали);

indirect labour (непрямі витрати на оплату праці).

Змінні виробничі накладні витрати розподіляються на кожну одиницю виробництва на базі фактичного використання виробничих потужностей.

Fixed production overheads (постійні виробничі накладні витрати) – це ті непрямі витрати на виробництво, які залишаються порівняно незмінними незалежно від обсягу виробництва, такі як:

depreciation (амортизація);

maintenance of factory buildings and equipment (утримання будівель і обладнання заводу);

cost of factory management and administration (витрати на управління та адміністративні витрати заводу).

Розподіл постійних виробничих накладних витрат на витрати, пов'язані з переробкою, базується на *normal capacity of the production facilities* (нормальній потужності виробничого устаткування).

Normal capacity (нормальна потужність) – це очікуваний рівень виробництва, якого можна досягти в середньому протягом кількох періодів або сезонів за звичайних обставин, якщо взяти до уваги зменшення потужності, що виникає в результаті запланованого обслуговування виробництва. Можна використовувати фактичний рівень виробництва, коли він приблизно дорівнює нормальній потужності. Сума постійних накладних витрат, розподілених на кожну одиницю виробництва, не зростає внаслідок низького рівня виробництва або простоїв.

Unallocated overheads (нерозподілені накладні витрати) визнаються витратами того періоду, в якому вони понесені. У періоди надзвичайно високого рівня виробництва сума постійних накладних витрат, розподілених на кожну одиницю виробництва, зменшується так, щоб запаси не оцінювалися вище собівартості.

Результатом виробничого процесу можуть бути кілька продуктів, що виробляються одночасно. Це відбувається, наприклад, коли виготовляється *joint products* (спільна продукція) або коли є *main product and a by-product* (основний та побічний продукти). Якщо витрати на переробку кожного продукту неможливо визначити окремо, вони розподіляються на продукти на основі раціональної та послідовної бази розподілу. Наприклад, розподіл може базуватися на відповідній ціні продажу кожного продукту – на етапі виробничого процесу, коли продукти вже можна відокремити один від одного, або на момент завершення виробництва продукту. За своїм характером вартість більшості побічних продуктів є несуттєвою. В таких випадках їх часто оцінюють за чистою вартістю реалізації і ця вартість вираховується із собівартості основного продукту. В результаті балансова вартість основного продукту суттєво не відрізняється від його собівартості.

Якщо у *service provider* (виконавця послуг) є запаси, вони оцінюються за витратами на їх виробництво. Такі витрати складаються переважно з:

primarily of the labour (витрат на оплату праці);

other costs of personnel directly engaged in providing the service, including supervisory personnel (інших витрат на персонал, безпосередньо зайнятий наданням послуг, включаючи керівний персонал);

attributable overheads (відповідних накладних витрат).

Оплата праці та інші витрати, пов'язані з персоналом відділу збуту та загальним адміністративним персоналом, не включаються до собівартості, а визнаються як витрати періоду, в якому вони були понесені. Собівартість запасів постачальника послуг не включає величину прибутку або накладні витрати, що не розподіляються і часто включаються в ціни, встановлені постачальниками послуги.

Прикладами витрат, які виключаються із собівартості запасів і визнаються як витрати періоду, в якому вони понесені, є такі (рис. 9.3):

а) понаднормові відходи матеріалів, витрати на оплату праці або інші виробничі витрати;

б) витрати на зберігання, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для підготовки до наступного етапу виробництва;

в) адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведенням у теперішній стан; та

г) витрати на продаж.

Суб'єкт господарювання може купувати запаси на умовах відстрочення розрахунків. Якщо угода фактично містить елемент фінансування, цей елемент (наприклад, різниця між ціною придбання за звичайних умов оплати та сплаченою сумою) визнається як витрати на відсотки протягом періоду фінансування. IAS 23 "Borrowing Costs (Витрати на позики)" ідентифікує обмежені обставини, коли витрати на позики включаються в собівартість запасів.

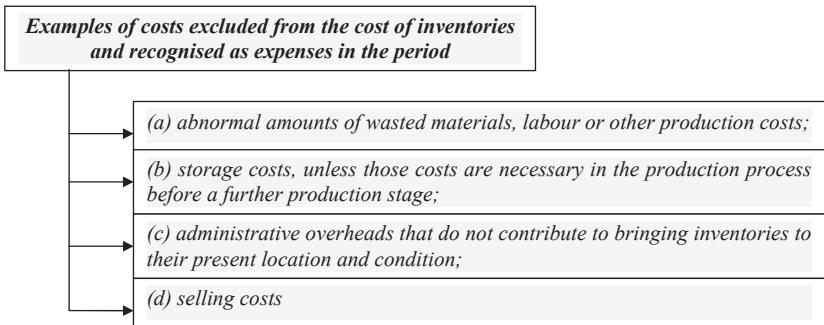

Рис. 9.3. Приклади витрат, які виключаються з собівартості запасів згідно з IAS 2

Згідно з *IAS 2* сума запасів, визнана як витрати протягом періоду, яку часто називають **cost of sales** (собівартість реалізації), складається з тих витрат, що були раніше включені до оцінки проданих одиниць запасів, нерозподілених виробничих накладних витрат та понаднормових сум виробничих витрат запасів:

$$\begin{array}{ccccccc}
 \boxed{\text{Cost of sales}} & = & \boxed{\text{Costs of inventory sold}} & + & \boxed{\text{Unallocated production overheads}} & + & \boxed{\text{Abnormal amounts of production costs of inventories}} \\
 \text{Собівартість реалізації} & = & \text{Собівартість реалізованих запасів} & + & \text{Нерозподілені загальновиробничі витрати} & + & \text{Понаднормові суми виробничих витрат запасів} \quad (9.1)
 \end{array}$$

При цьому для визначення собівартості використаних запасів *IAS 2* дозволено використовувати три **cost formulas** (формули собівартості). Суб'єктові господарювання слід застосовувати одну і ту саму формулу собівартості для всіх запасів суб'єкта господарювання однакового характеру та використання. Для запасів різного характеру або використання можуть бути виправданими різні формули собівартості. Наприклад, запаси, використані в одному операційному сегменті, можуть використовуватися суб'єктом господарювання таким способом, який відрізняється від способу використання запасів того самого типу в іншому операційному сегменті. Проте відмінність у географічному розташуванні запасів (або у відповідних податкових правилах), сама по собі є недостатньою підставою для застосування різних формул собівартості (рис. 9.4).

Specific identification of costs (конкретна ідентифікація собівартості) означає, що конкретні витрати ототожнюються з ідентифікованими одиницями запасів. Такий підхід є доцільним для одиниць запасів, які не є взаємозамінними, та товарів чи послуг, призначених для конкретних проектів, незалежно від того, чи вони були придбані, чи вироблені. Коли існує велика кількість одиниць запасів, які є взаємозамінними, доречно застосувати метод вибору тих одиниць, що залишилися в запасах, щоб визначити очікуваний вплив на прибуток або збиток.

First-in, first-out (FIFO) formula (формула ФІФО) припускає, що одиниці запасів, які були придбані або вироблені першими, продаються першими, а отже, одиниці, які залишаються в запасах на кінець періоду, є тими, що були придбаними або виробленими останніми.

Weighted average cost formula (формула середньозваженої собівартості) полягає у тому, що *cost of each item* (собівартість кожної одиниці) визначається із середньозваженої собівартості подібних одиниць на початок періоду та собівартості подібних одиниць, що були придбані або вироблені протягом періоду. Середнє значення може бути обчислене на періодичній основі або з отриманням кожної додаткової партії залежно від обставин суб'єкта господарювання.

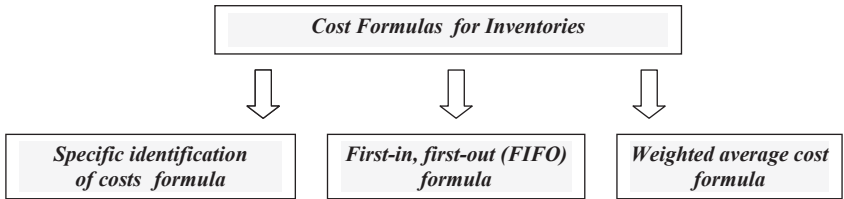

Рис. 9.4. Формули собівартості запасів згідно з IAS 2

При цьому на початку IAS 2 попереджається, що застосування **last-in, first-out (LIFO) formula** (формули ЛІФО) при оцінці запасів не дозволяється (в той час як в американській практиці її широко застосовують, а в англійській практиці, хоча й дозволено, але практично не використовують). Разом з цим IAS 2 дозволяє використовувати ще два методи оцінки запасів, якщо їх результати приблизно дорівнюють собівартості (рис. 9.5).

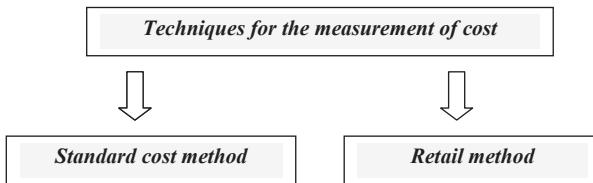

Рис. 9.5. Прийоми оцінки собівартості запасів дозволені IAS 2

Standard cost method (метод стандарт-косту) враховує нормативні рівні використання основних та допоміжних матеріалів, праці, а також економічної і виробничої потужності (їх регулярно аналізують і, за потреби, переглядають з огляду на поточні умови).

Retail method (метод роздрібних цін) застосовується у роздрібній торгівлі для оцінки великої кількості одиниць запасів, які швидко змінюються і дають однаковий прибуток та для яких технічно неможливо застосувати інші методи калькулювання. Собівартість запасів визначається шляхом зменшення вартості продажу запасів на відповідний відсоток валового прибутку:

$$\begin{array}{ccc}
 \boxed{\text{Cost of the inventory in the retail industry}} & = & \boxed{\text{Sales value of the inventory}} - \boxed{\text{Percentage gross margin}} \\
 \text{Собівартість запасів у роздрібній торгівлі} & = & \text{Вартість продажу запасів} - \text{Відсоток валового прибутку} \quad (9.2)
 \end{array}$$

Застосовуваний відсоток ураховує запаси, які були оцінені нижче початкової ціни продажу. Для кожного відділу роздрібної торгівлі часто використовують середній відсоток.

У звітах про сукупний дохід зарубіжні корпорації собівартість реалізованих запасів відображають статтями (зразок 9.2): **Cost of goods sold** (Собівартість реалізованих товарів), **Cost of services sold** (Собівартість реалізованих послуг), **Cost of revenue** (Собівартість виручки), **Cost of sales** (Собівартість реалізації).

Зразок. 9.2

STATEMENT OF EARNINGS
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

in million of dollars for the years ended December 31	2010	2009	2008
COSTS AND EXPENSES			
Cost of goods sold	46,005	50,580	54,602
Cost of services sold	25,708	25,341	29,170

INCOME STATEMENTS of **MICROSOFT CORPORATION**

Year Ended June 30, in million \$, except per share amounts	2010	2009	2008
Revenue	\$62,484	\$ 58,437	\$ 60,420
Operating expenses:			
Cost of revenue	12,395	12,155	11,598

GROUP INCOME STATEMENT of **TESKO PLC**

£ million year ended 26 February 2011	2011	2010
<i>Continuing operations</i>		
Revenue (sales excluding VAT)	60,931	56,910
Cost of sales	(55,871)	(52,303)

CONSOLIDATED INCOME STATEMENT of **TT electronics plc**

f million for the year ended 31 December 2010	2010	2009
<i>Continuing operations</i>		
Revenue	571.3	463.5
Cost of sales	(471.2)	(391.7)

CONSOLIDATED INCOME STATEMENT of **DUNY AB**

million kronor for the period January 1 - December 31	2010	2009
Net sales	3 971	4 220
Costs of goods sold	2 919	3 054

CONSOLIDATED INCOME STATEMENTS of **NOKIA CORP**

EURm year ended 31 December	2010	2009	2008
Net sales	42 446	40 984	50 710
Cost of sales	(29 629)	(27 720)	(33 337)

В практиці більшості американських корпорацій собівартість реалізованих запасів визначають методами *average-cost*, *FIFO* та *LIFO*. При цьому використовують їх в умовах застосування *perpetual inventory system* (системи безперервного обліку запасів) або *periodic inventory system* (системи періодичного обліку запасів). Обидва підходи дозволено IAS 2 (п. 9.6).

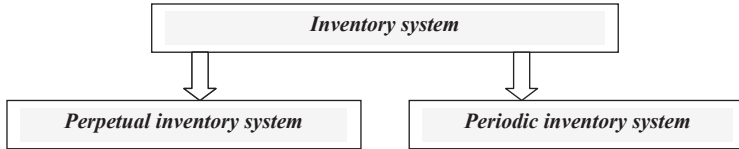

Рис. 9.6. Системи обліку запасів

За системою безперервного обліку запасів *cost of inventory sold* (собівартість реалізованих запасів) визначають на кожен дату реалізації, а наприкінці місяця підраховують *ending inventory* (кінцеве сальдо запасів).

За системою періодичного обліку запасів спочатку розраховують *ending inventory* (кінцеве сальдо запасів), а потім визначають загальну *cost of inventory sold* (собівартість реалізованих запасів) за формулою:

$$\begin{array}{rcc}
 \boxed{\text{Cost of inventory sold}} & = & \boxed{\text{Cost of goods available for sale}} - \boxed{\text{Ending Inventories}} \\
 \text{Собівартість реалізованих запасів} & = & \text{Собівартість товарів для реалізації} - \text{Кінцеві запаси} \quad (9.3)
 \end{array}$$

Для цього в обліку визначають проміжний показник *cost of goods available for sale* (собівартості товарів для реалізації) як суму початкових запасів та вартість нетто-закупок:

$$\begin{array}{rcc}
 \boxed{\text{Cost of goods available for sale}} & = & \boxed{\text{Beginning Inventories}} + \boxed{\text{Net Purchases}} \\
 \text{Собівартість товарів для реалізації} & = & \text{Початкові запаси} + \text{Нетто-закупки} \quad (9.4)
 \end{array}$$

Величину *net purchases* (нетто-закупки) розраховують як вартість закупок з урахуванням транспортних витрат мінус вартість повернень та отриманих знижок:

$$\begin{array}{rcc}
 \boxed{\text{Net Purchases}} & = & \boxed{\text{Purchases}} + \boxed{\text{Freight-in}} - \boxed{\text{Purchases Returns and Allowances}} - \boxed{\text{Purchases Discounts}} \\
 \text{Нетто-закупки} & = & \text{Закупки} + \text{Транспортні витрати} - \text{Повернення та поправки закупок} - \text{Купівельні знижки} \quad (9.5)
 \end{array}$$

Використання методів *LIFO* та *average-cost* в умовах застосування *perpetual inventory system* (системи безперервного обліку запасів) та *periodic inventory system* (системи періодичного обліку запасів) надають різні результати отриманого за звітний період **gross margin** (амер. назва валового прибутку) або **gross profit** (англ. назва валового прибутку).

Приклад 9.1

<p>1.01. Залишок запасів на початок місяця становить 70 од. по \$5 (собівартістю \$ 350). 5.01. Придбано 20 од. по \$ 6 (собівартістю \$ 120). 10.01. Реалізовано 80 од. по \$ 10. 15.01. Придбано 60 од по \$ 7 (собівартістю \$ 420). 20.01. Реалізовано 30 од. по \$ 10. 25.01. Придбано 40 од. по \$ 8 (собівартістю \$ 320). 31.01. Залишок запасів 80 од.</p> <p>$Sales = (80+30) \cdot 10 = \\$ 1100$ $Cost\ of\ goods\ available\ for\ sale = 350+120+420+320 = \\$ 1210\ (190\ од.)$</p>	
Perpetual inventory system	Periodic inventory system
Weighted average cost formula	
<p>10.01. $Cost\ of\ item = (350+120)/90 = 5,2$ $Costs\ of\ inventory\ sold = 80 \cdot 5,2 = 416$</p> <p>20.01. $Cost\ of\ item = (470 - 416+420)/70 = 6,8$ $Costs\ of\ inventory\ sold = 30 \cdot 6,8=204$</p> <p>31.01. $Costs\ of\ inventory\ sold = 416+204 = \\620 $Gross\ margin = 1100 - 620 = \\$ 480$ $Ending\ inventory = 1210 - 620 = \\590</p>	<p>31.01. $Cost\ of\ item = 1210 / 190 = 6,37$ $Ending\ inventory = 80 \cdot 6,37 = \\510 $Costs\ of\ inventory\ sold = 1210 - 510 = 700$ $Gross\ margin = 1100 - 700 = \\400</p>
First-in, first-out (FIFO) formula	
<p>10.01. $Costs\ of\ inventory\ sold = 70 \cdot 5 + 10 \cdot 6 = 410$</p> <p>20.01. $Costs\ of\ inventory\ sold = 10 \cdot 6 + 20 \cdot 7 = 200$</p> <p>31.01. $Costs\ of\ inventory\ sold = 410 + 200 = \\610 $Gross\ margin = 1100 - 610 = \\490 $Ending\ inventory = 1210 - 610 = \\600</p>	<p>31.01. $Ending\ inventory = 40 \cdot 8 + 40 \cdot 7 = \\600 $Costs\ of\ inventory\ sold = 1210 - 600 = 610$ $Gross\ margin = 1100 - 610 = \\$ 490$</p>
Last-in, first-on (LIFO) formula	
<p>10.01. $Costs\ of\ inventory\ sold = 20 \cdot 6 + 60 \cdot 5 = 420$</p> <p>20.01. $Costs\ of\ inventory\ sold = 30 \cdot 7 = 210$</p> <p>31.01. $Costs\ of\ inventory\ sold = 4 \cdot 20 + 210 = \\630 $Gross\ margin = 1100 - 630 = \\470 $Ending\ inventory = 1210 - 630 = \\580</p>	<p>31.01. $Ending\ inventory = 70 \cdot 5 + 10 \cdot 6 = \\410 $Costs\ of\ inventory\ sold = 1210 - 410 = \\800 $Gross\ margin = 1100 - 800 = \\300</p>

За *perpetual inventory system* (системою безперервного обліку запасів), яка в сучасних умовах є більш поширеною, на торговельних підприємствах США облік усіх поточних операцій з придбання, повернення, реалізації та втрат товарів здійснюється на рахунку “*Merchandise inventories* (Товарні запаси)” (зразок 9.3).

На дату оприбуткування запасів цей рахунок дебетується з урахуванням або без урахування знижки за дострокову оплату. Так, якщо використовується *gross method* (валовий метод), то закупки відображають за брутто-ціною, а у випадку використання *net method* (нетто-методу), закупки відображають за ціною постачальника з врахуванням можливої знижки за дострокову оплату:

Merchandise inventories (Товарні запаси)
Accounts Payable (Рахунки до оплати)

При застосуванні *gross method* в обліку використовують контрарний рахунок “*Purchases Discounts* (Купівельні знижки)”, а при застосуванні *net method* використовують контрарний рахунок “*Purchases Discounts Forfeited* (Втрачені купівельні знижки)”. На дату оплати запасів, якщо використовується *gross method* і було отримано знижку за дострокову оплату запасів, здійснюють проведення:

Accounts Payable (Рахунки до оплати)
Purchases Discounts (Купівельні знижки)
Cash (Грошові кошти)

А у випадку, якщо використовують *net method*, але знижку не було отримано, здійснюють запис:

Accounts Payable (Рахунки до оплати)
Purchases Discounts Forfeited (Втрачені купівельні знижки)
Cash (Грошові кошти)

У випадках, коли з різних причин закуплені товари було повернуто постачальнику або постачальник надав знижку на товар, величину рахунку товарних запасів та рахунку до оплати зменшують зворотним записом:

Accounts Payable (Рахунки до оплати)
Merchandise inventories (Товарні запаси)

На дату реалізації товарних запасів здійснюють проведення:

Cost of Goods Sold (Собівартість реалізованих товарів)
Merchandise inventories (Товарні запаси)

На кінець місяця, якщо за даними інвентаризації було виявлено втрати запасів від нестач, порчі та інших причин, роблять запис:

Inventory Shortage Expense (Витрати з нестач запасів)
Merchandise inventories (Товарні запаси)

Зразок. 9.3. Облік запасів за *perpetual inventory system*

Merchandise inventories Account	
Dr.	Cr.
Beginning Balance	Accounts Payable (повернення запасів)
Accounts Payable (придбання запасів)	Accounts Payable (отримані знижки)
Accounts Payable (транспортні витрати)	Cost of Goods Sold (собівартість реалізації)
Ending Balance	Inventory Shortage Expense (втрати)

Cost of Goods Sold Account	
Dr.	Cr.
Merchandise inventories (собівартість реалізації)	Profit or loss (собівартість реалізації)

Останньою операцією відображають списання собівартості реалізованих товарів на рахунок “**Profit or loss** (Прибутки або збитки)”:

Profit or loss (Прибутки або збитки)
Cost of Goods Sold (Собівартість реалізованих товарів)

Приклад 9.2

- 1.06. Початкові запаси товарів складають 3 од. по \$ 10.
2.06. Придбано товарів в кредит 10 од. по \$ 10.
10.06. Продано товару в кредит 6 од. по \$ 18.

Облік запасів ведеться за *perpetual inventory system* (системою безперервного обліку запасів)

2.06. Inventories (Запаси)	100	
Accounts Payable (Рахунки до оплати)		100
10.06. Accounts Receivables (Рахунки до отримання)	108	
Sales (Реалізація)		108
Cost of Goods Sold (Собівартість реалізованих товарів)	60	
Inventories (Запаси)		60
30.06. Sales (Реалізація)	108	
Profit or loss (Прибутки або збитки)		108
Profit or loss (Прибутки або збитки)	60	
Cost of Goods Sold (Собівартість реалізованих товарів)		60
(на рахунок запасів – залишок \$ 70)		

При застосуванні *periodic inventory system* рахунок “*Merchandise inventories (Товарні запаси)*” застосовують лише для відображення початкового і кінцевого сальдо запасів (зразок 9.4), а для акумулювання загальної вартості закупок товарів за звітний період з метою подальшого перепродажу використовують транзитні рахунки: “*Purchases (Закупки)*”, “*Freight-in (Фрахт-в)*”, “*Purchases Returns and Allowances (Повернення та поправки закупок)*”.

На дату оприбуткування запасів дебетується рахунок “*Purchases (Закупки)*” з урахуванням або без урахування знижки за дострокову оплату:

Purchases (Закупки)
Accounts Payable (Рахунки до оплати)

При застосуванні *gross method* в обліку використовують контрарний рахунок “*Purchases Discounts (Купівельні знижки)*”, а при застосуванні *net method* використовують рахунок “*Purchases Discounts Forfeited (Втрачені купівельні знижки)*”, як за системою безперервного обліку запасів.

Транспортні витрати при закупках товарів відображають на рахунок “*Freight-in (Фрахт-в)*”, а при продажу товарів “*Freight-out (Фрахт-з)*”. При цьому транспортні витрати закупок товарів відносять до вартості закупок, а транспортні витрати при реалізації запасів включають до операційних витрат у Звіті про сукупний дохід. На дату оплати рахунків транспортних витрат закупок здійснюють запис:

Freight-in (Фрахт-в)
Cash (Грошові кошти)

У випадках повернення товарів постачальнику або отримання знижок на товар, величину рахунків до оплати зменшують з використанням рахунку “*Purchases Returns and Allowances (Повернення та поправки закупок)*”, який є контрарним до рахунку “*Purchases (Закупки)*”:

Accounts Payable (Рахунки до оплати)
Purchases Returns and Allowances (Повернення та поправки закупок)

На кінець місяця чисту вартість закупок, транспортні витрати та початковий залишок запасів списують на рахунок “*Cost of Goods Sold*”:

Cost of Goods Sold (Собівартість реалізованих товарів)
Purchases (Закупки)
Freight-in (Фрахт-в)
Merchandise inventories (Товарні запаси)

Внаслідок цього, за дебетом рахунку “*Cost of Goods Sold (Собівартість реалізованих товарів)*” відображається величина “*Cost of goods available for sale (Собівартості товарів для реалізації)*”. Потім за даними *physical inventory (інвентаризації)* визначають залишки запасів на кінець періоду та списують їх вартість на рахунок “*Merchandise inventories (Товарні запаси)*”:

Merchandise inventories (Товарні запаси)
Purchases (Закупки)

Зразок. 9.4. Облік запасів за *periodic inventory system*

Merchandise inventories Account	
Dr. <i>Beginning Balance</i>	Cr. <i>Beginning Balance</i>
<i>Ending Balance</i>	

Cost of Goods Sold Account	
Dr. <i>Purchases</i> (вартість закупок) <i>Freight-in</i> (транспортні витрати) <i>Merchandise inventories</i> (початкове сальдо запасів)	Cr. <i>Purchases Returns and Allowances</i> (Повернення та поправки закупок) <i>Merchandise inventories</i> (кінцеве сальдо запасів) <i>Profit or loss</i> (собівартість реалізації)

Приклад 9.3

- 1.06. Початкові запаси товарів складають 3 од. по \$ 10.
 2.06. Придбано товарів в кредит 10 од. по \$ 10.
 10.06. Продано товару в кредит 6 од. по \$ 18.

Облік запасів ведеться за *periodic inventory system* (системою періодичного обліку запасів)

2.06. <i>Purchases</i> (Закупки)	100	
<i>Accounts Payable</i> (Рахунки до оплати)		100
10.06. <i>Accounts Payable</i> (Рахунки до оплати)	108	
<i>Sales</i> (Продажи)		108
30.06. <i>Cost of Goods Sold</i> (Собівартість реалізації)	30	
<i>Inventories</i> (Запаси)		30
<i>Cost of Goods Sold</i> (Собівартість реалізації)	100	
<i>Purchases</i> (Закупки)		100
<i>Inventories</i> (Запаси)	70	
<i>Cost of Goods Sold</i> (Собівартість реалізації)		70
<i>Sales</i> (Реалізація)	108	
<i>Profit or loss</i> (Прибутки або збитки)		108
<i>Profit or loss</i> (Прибутки або збитки)	60	
<i>Cost of Goods Sold</i> (Собівартість реалізованих товарів)		60

На промислових підприємствах облік запасів здійснюють за системою періодичного обліку. Спочатку визначають *cost of materials expired* (собівартість витрачених матеріалів) як:

$$\begin{array}{ccccccc} \boxed{\text{Cost of materials used}} & = & \boxed{\text{Beginning materials inventories}} & + & \boxed{\text{Raw Materials Purchases}} & - & \boxed{\text{Ending materials inventories}} \\ \text{Собівартість використаних матеріалів} & = & \text{Початкові матеріальні запаси} & + & \text{Закупки матеріалів} & - & \text{Кінцеві матеріальні запаси} \end{array} \quad (9.6)$$

Потім визначають *cost of goods manufactured* (собівартість виготовленої продукції) як:

$$\begin{array}{ccccccc} \boxed{\text{Cost of goods manufactured}} & = & \boxed{\text{Beginning work-in-progress inventories}} & + & \boxed{\text{Manufacturing costs}} & - & \boxed{\text{Ending work-in-progress inventories}} \\ \text{Собівартість виготовленої продукції} & = & \text{Початкові запаси незавершеного виробництва} & + & \text{Виробничі витрати} & - & \text{Кінцеві запаси незавершеного виробництва} \end{array} \quad (9.7)$$

Cost of goods sold (собівартість реалізованої продукції) визначають як:

$$\begin{array}{ccccccc} \boxed{\text{Cost of goods sold}} & = & \boxed{\text{Beginning finished goods inventories}} & + & \boxed{\text{Cost of goods manufactured}} & - & \boxed{\text{Ending finished goods inventories}} \\ \text{Собівартість реалізованої продукції} & = & \text{Початкові запаси готової продукції} & + & \text{Собівартість виготовленої продукції} & - & \text{Кінцеві запаси готової продукції} \end{array} \quad (9.8)$$

Для обліку запасів на зарубіжних виробничих підприємствах використовують рахунки:

Raw Materials Inventory (Запаси сировини) або **Stock** (Запаси) – для обліку залишків сировини;

Supplies Inventory (Запаси допоміжних матеріалів) – для обліку залишків допоміжних матеріалів;

Work in Progress Inventory або **Work in Process Inventory** (Запаси незавершеного виробництва) – для обліку всіх виробничих витрат, які виникають в зв'язку з виробництвом продукції;

Finished Goods Inventory (Запаси готової продукції) – для обліку залишків готової продукції.

Manufacturing costs (виробничі витрати) традиційно включають три класи витрат: **materials costs** (матеріальні витрати), **labor costs** (трудова витрати) та **manufacturing overhead costs** (загальновиробничі витрати).

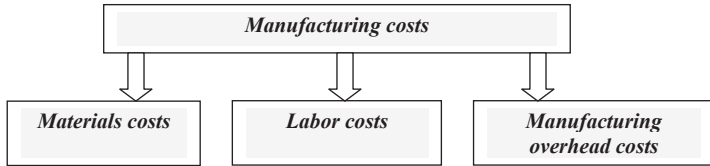

Рис. 9.7. Класифікація виробничих витрат на зарубіжних підприємствах

Тому для обліку виробничих витрат використовують також рахунки:

Direct Labor Costs (Прямі витрати на заробітну плату);

Indirect Labor Costs (Непрямі витрати на заробітну плату);

Factory Overhead Costs (Загальновиробничі витрати).

Для обліку використання у виробництві матеріалів здійснюють запис:

Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва)

Factory Overhead Costs (Загальновиробничі витрати)

Raw Materials Inventory (Запаси сировини)

Supplies Inventory (Запаси допоміжних матеріалів)

Списання заробітної плати виробничого персоналу здійснюють записом:

Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва)

Factory Overhead Costs (Загальновиробничі витрати)

Direct Labor Costs (Прямі витрати на заробітну плату)

Indirect Labor Costs (Непрямі витрати на заробітну плату)

Нарахування інших загальновиробничих витрат відбувається записом:

Factory Overhead Costs (Загальновиробничі витрати)

Employee Benefits Expenses, Health Insurance (Витрати на соціальне страхування)

Depreciation Expenses (Витрати амортизації)

Списання розподілених загальновиробничих витрат на основі *predetermined overhead rate* (нормативного коефіцієнта загальновиробничих витрат) відображають записом:

Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва)

Factory Overhead Applied (Розподілені загальновиробничі витрати)

Передачу готової продукції на склад відображають як:

Finished Goods Inventory (Запаси готової продукції)

Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва)

Зразок 9.5. *Manufacturing costs flow (рух виробничих витрат)*

Raw Materials Inventory (Запаси сировини)	
<i>Beginning Balance</i>	
Raw Materials Purchases (закупки сировини)	Work in Process Inventory (сбівар-тість використаних матеріалів) \$ 65,000
<i>Ending Balance</i>	

Direct Labor Costs (Прямі трудові витрати)	
Wages Payable (витрати прямої заробітної плати)	Work in Process Inventory (витрати прямої заробітної плати) \$ 35,000

Factory Overhead Costs (Загальновиробничі витрати)	
Indirect Materials (непрямі матеріали)	
Indirect Labor Costs (непрямі трудові витрати)	
Employee Benefits Expenses, Health Insurance (витрати на соціальне страхування)	Factory Overhead Applied (розподілені загальновиробничі витрати) \$ 82,000
Depreciation Expenses (амортизація)	Cost of Goods Sold (нерозподілені загальновиробничі витрати)
<i>Total Increases</i> \$ 182,000	

Factory Overhead Applied (Розподілені загальновиробничі витрати)	
Factory Overhead Costs (розподілені загальновиробничі витрати) \$ 82,000	Work in Process Inventory (розподілені загальновиробничі витрати) \$ 82,000

Work-in-Process Inventory (Запаси незавершеного виробництва)	
Dr.	Cr.
<i>Beginning Balance</i> \$ 215,000	
Raw Materials Inventory \$ 65,000	Finished Goods
Direct Labor Costs \$ 35,000	Manufactured \$ 274,000
Factory Overhead Applied \$ 82,000	
<i>Total Increases</i> \$ 182,000	<i>Total Decreases</i> \$ 274,000
<i>Less: Decreases</i> \$ 274,000	
<i>Ending Balance</i> \$ 123,000	

Згідно з *IAS 2* на дату фінансової звітності оцінка запасів здійснюється за так званим **lower of cost or market – LCM rule** (правилом меншої з двох оцінок), коли запаси оцінюються за найменшою з двох величин: *cost* (собівартістю) або *net realizable value – NRV* (чистою реалізаційною вартістю).

Net realizable value – NRV (чиста реалізаційна вартість) – це попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу.

Fair value (справедлива вартість) – це сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами (рис. 9.8).

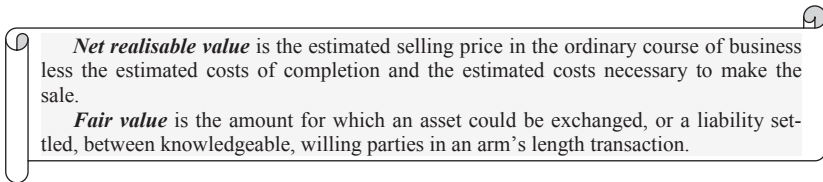

Рис. 9.8. Визначення чистої реалізаційної вартості та справедливої вартості згідно *IAS 2*

Практика часткового списання запасів нижче собівартості до *NRV* збігається з тією точкою зору, що балансова вартість активів не повинна перевищувати суму, яка очікується від їх продажу або використання. Порівняння собівартості запасів та їх *NRV* доцільно проводити у випадках, якщо:

- а) зменшилась ціна продажу запасів або якщо ці запаси пошкоджені, повністю або частково застаріли;
- б) зросли попередньо оцінені витрати на їх завершення виробництва або попередньо оцінені витрати на збут.

Таке порівняння має починатися з готової продукції: якщо собівартість готової продукції є більшою за *NRV*, то й інші види запасів тестують на знецінення до *NRV*; якщо собівартість готової продукції є меншою за *NRV*, то й для інших видів запасів таке порівняння не робиться. Як виключення, за умов суттєвого знецінення запасів матеріалів, **replacement cost** (відновлювана собівартість) матеріалів буде найкращою наявною оцінкою *NRV*.

У кожному наступному періоді проводиться нова оцінка *NRV*. Якщо тих обставин, які раніше спричинили часткове списання запасів нижче собівартості, більше немає, або якщо є чітке свідчення збільшення *NRV* внаслідок зміни економічних обставин, сума часткового списання сторнується (тобто сторнування обмежується сумою первинного часткового списання) так, що новою балансовою вартістю є нижча з оцінок – собівартість або переглянута *NRV*. Це відбувається, наприклад, коли одиниця запасів, відображена за *NRV* через падіння ціни її продажу, продовжує перебувати в розпорядженні в наступному періоді, а ціна її продажу зросла.

Запаси, як правило, списуються до *NRV* на індивідуальній основі. Проте за деяких обставин може бути доцільно об'єднати подібні або взаємопов'язані одиниці. Це відбувається, наприклад, з одиницями запасів, що відносяться до однієї номенклатурної групи продукції, мають подібне призначення або кінцеву мету використання, виробляються та продаються в одному географічному регіоні, але практично не можуть бути оцінені окремо від інших одиниць даної номенклатурної групи продукції. Постачальники послуг, як правило, накопичують витрати за кожним видом послуг, на які визначається окрема ціна продажу. Таким чином, кожний вид послуг розглядається як окрема одиниця.

Попередні оцінки *NRV* базуються на найбільш достовірних фактах, які були на момент здійснення попередніх оцінок очікуваної суми реалізації запасів. При цих попередніх оцінках беруть до уваги коливання ціни або собівартості, безпосередньо пов'язані з подіями, які відбуваються після закінчення періоду, тією мірою, наскільки такі події підтверджують умови, що існували на кінець періоду.

Попередні оцінки *NRV* враховують також призначення, для якого утримують запаси. Наприклад, *NRV* певної кількості запасів, що їх утримують для виконання твердих контрактних зобов'язань із продажу або надання послуг, базується на ціні контракту. Якщо контракт на продаж укладено на кількість товарів, меншу від утримуваних запасів, *NRV* надлишку базується на загальних цінах продажу. Забезпечення можуть виникати за твердими контрактами на продаж, що перевищують кількість утримуваних запасів, або за твердими контрактами на закупівлю. Такі забезпечення або умовні зобов'язання розглядаються згідно з *IAS 37 "Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets (Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи)"*.

Згідно з *IAS 41 "Agriculture (Сільське господарство)"*, запаси, що включають сільськогосподарську продукцію, яку суб'єкт господарювання зібрав як урожай своїх біологічних активів, оцінюються після первісного визнання за їхньою справедливою вартістю мінус витрати на продаж на місці збирання врожаю:

$$\begin{array}{ccc}
 \boxed{\text{Cost of the biological inventory}} & = & \boxed{\text{Fair value}} & - & \boxed{\text{Costs to sell at the point of harvest}} \\
 \text{Собівартість біологічних запасів} & = & \text{Справедлива вартість} & - & \text{Витрати на продаж на місці збирання врожаю} \quad (9.9)
 \end{array}$$

У практиці США при використанні правила *LCM* собівартість товарів, як правило, навпаки порівнюють з *current replacement cost (поточною відновлюваною собівартістю)*, і лише як виключення з *realizable value (ціною продажу)*. При цьому порівняння виконують за одним з трьох методів: *item-by-item method (постатейним методом)*, коли порівняння здійснюють за кожним найменуванням товарів; *major category method (методом основних товарних груп)*, коли кожену групу товару оцінюють за меншою вартістю; *total inventory method (методом загальних запасів)*, коли порівнюють собівартість та ринкові ціни усього залишку запасів.

Розкриття та інтерпретація інформації про запаси у фінансовій звітності. Коли запаси реалізовані, їх залишкова сума повинна визнаватися *expense in the period* (витратами періоду), в якому визнається відповідний дохід. Сума будь-якого часткового списання запасів до їх *NRV* та всі *losses of inventories* (втрати запасів) повинні визнаватися витратами періоду, в якому відбувається часткове списання або збиток. Сума будь-якого сторнування будь-якого часткового списання запасів, що виникає в результаті збільшення *NRV*, повинна визнаватися як зменшення суми запасів, визнаної як витрати в періоді, в якому відбулося сторнування.

У фінансових звітах слід розкривати формули собівартості та іншу інформацію про запаси (табл. 9.1). Інформація про балансову вартість різних видів утримуваних запасів та про ступінь змін у цих активах є важливою для користувачів фінансової звітності. Загальна класифікація запасів така: *merchandise* (товари), *production supplies* (виробничі запаси), *materials* (матеріали), *work in progress* (незавершене виробництво), *finished goods* (готова продукція).

Таблиця 9.1

Розкриття інформації про запаси у фінансових звітах згідно з IAS 2

№	Disclosure	Розкриття
(a)	<i>the accounting policies adopted in measuring inventories, including the cost formula used</i>	облікові політики, прийняті для оцінки запасів, включаючи використані формули собівартості
(b)	<i>the total carrying amount of inventories and the carrying amount in classifications appropriate to the entity</i>	загальну залишкову суму запасів та залишкову суму згідно з класифікаціями, прийнятими для суб'єкта господарювання
(c)	<i>the carrying amount of inventories carried at fair value less costs to sell</i>	залишкову суму запасів, відображених за справедливою вартістю мінус витрати на продаж
(d)	<i>the amount of inventories recognised as an expense during the period</i>	суму запасів, визнаних як витрати протягом періоду
(e)	<i>the amount of any write-down of inventories recognised as an expense in the period</i>	суму будь-якого часткового списання запасів, визнану як витрати протягом періоду
(f)	<i>the amount of any reversal of any write-down that is recognised as a reduction in the amount of inventories recognised as expense in the period</i>	суму будь-якого сторнування будь-якого часткового списання, визнану як зменшення суми запасів, яка визнана як витрати періоду
(g)	<i>the circumstances or events that led to the reversal of a write-down of inventories</i>	обставини або події, що спричинили сторнування часткового списання запасів
(h)	<i>the carrying amount of inventories pledged as security for liabilities</i>	залишкову суму запасів, переданих під заставу для гарантії зобов'язань

Деякі суб'єкти господарювання приймають такий формат звіту про сукупний дохід, за яким розкриваються інші суми, а не собівартість запасів, визначені як витрати протягом періоду. Згідно з цим іншим форматом суб'єкт господарювання подає аналіз витрат, застосовуючи класифікацію, що базується на характері витрат. У цьому випадку суб'єкт господарювання розкриває інформацію про витрати, визнані як витрати на сировину та витратні матеріали, витрати на оплату праці та інші операційні витрати разом із сумою чистої зміни в запасах за період.

Оскільки формули собівартості запасів впливають на фінансові результати і грошові потоки, їх слід обирати з урахуванням порядку відпуску запасів у виробництво або продаж (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Порівняння впливу формул *FIFO* і *LIFO* на ключові показники фінансових звітів

Показники	<i>FIFO</i>	<i>LIFO</i>
Cost of sales (Собівартість реалізації)	менша	більша
Gross Profit (Валовий прибуток)	більший	менший
Working Capital (Робочий капітал)	більший (поточні активи більші)	менший (оборотні активи менші)
Cash Flow (Грошовий потік)	менший	більший (податки нижчі)

Перевага використання формули *FIFO* полягає у тому, що матеріальні запаси на кінець періоду оцінюються за цінами останніх закупок. Водночас, порівняно з іншими методами визначення реалізованих запасів в період росту цін метод *FIFO* надає більший прибуток, а в період зменшення цін – навпаки його зменшує.

Хоча визначення собівартості реалізованих запасів за формулою *LIFO* не відповідає реальному руху запасів, вважається, що її використання надає більш точне визначення величини прибутку, оскільки порівнює поточну виручку з поточною собівартістю реалізованих запасів.

Тому деякі аналітики вважають, що для розрахунку показників ліквідності доцільно використовувати собівартість запасів визначену за формулою *FIFO*, а для аналізу показників рентабельності доцільно використовувати показники витрат та прибутку, визначені за формулою *LIFO*.

Оскільки формула середньої вартості враховує усі ціни придбання запасів, то її використання вирівнює збільшення та зменшення цін за звітний період.

Проте іноді ці методи використовують для маніпуляції даними. Тому для порівняння фінансових коефіцієнтів компаній, які в обліку запасів застосовують формулу *LIFO*, з фінансовими коефіцієнтами інших компаній одної галузі необхідно скорегувати показники фінансових звітів *cost flow* (номок собівартості) за формулою *FIFO*, яка відображає вартість запасів більш адекватно.

9.2. Облік поточної дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість включає до себе усі вимоги суб'єкта господарювання до інших юридичних чи фізичних осіб щодо грошових коштів, товарів чи послуг. Міжнародними стандартами не передбачено окремого стандарту, який би прямо регламентував облік дебіторської заборгованості. Згідно з *IAS 1* лише зазначається, що у Звіті про фінансовий стан вимагається відображати **trade and other receivables** (торговельну та іншу дебіторську заборгованість). Але оскільки за методом нарахування дохід виникає разом із дебіторською заборгованістю, *IAS 18 "Revenue"* непрямо регламентує й порядок виникнення дебіторської заборгованості (див. главу 4.1).

У звітах про фінансовий стан зарубіжні корпорації переважно представляють поточну дебіторську заборгованість одною статтю під назвами "*Current receivables*", "*Accounts and notes receivable*" або "*Trade and other receivables*" або у розгорнутому вигляді з визначенням підсумку "*Total current receivables*" (зразок 9.6). При цьому величину дебіторської заборгованості відразу відображають за **net realizable value** (чистою реалізаційною вартістю), тобто чистою сумою грошових коштів, яку очікується отримати, а величину *Allowance for doubtful accounts* (поправки на сумнівні рахунки) можуть як довідку вказувати у дужках.

Оскільки у Звіті про сукупний дохід виручку від реалізації та інші доходи відображають окремо, **receivables** (дебіторську заборгованість) також поділяють на **trade receivables** (торговельну дебіторську заборгованість), яка виникла в результаті звичайної операційної діяльності, тобто операцій з продажу продукції, товарів, послуг, та **non-trade receivables** (неторговельну дебіторську заборгованість), яка виникла від інших операцій (рис. 9.9).

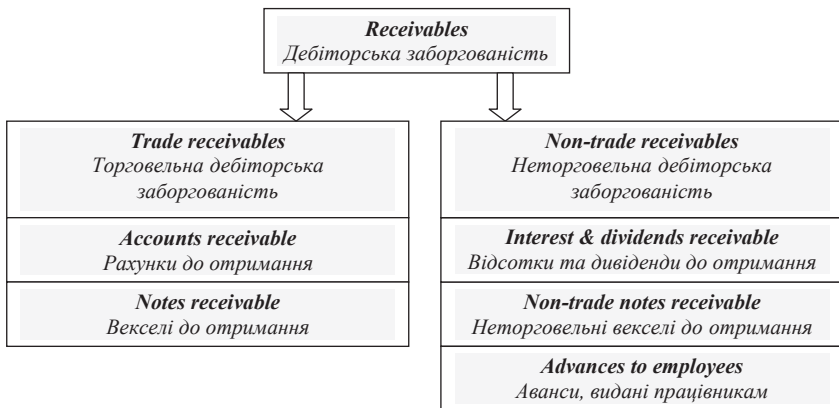

Рис. 9.9. Класифікація дебіторської заборгованості

Зразок 9.6

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31 December</i>	2010	2009
Current receivables	18,621	16,458

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
Accounts and notes receivable (less allowance: 2010 – \$184; 2009 – \$228)	20,759	17,703

BALANCE SHEETS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
Accounts receivable, net of allowance for doubtful accounts of \$375 and \$451	13,014	11,192

COMPANY BALANCE SHEET of **TT electronics plc**

<i>£ million at 31 December</i>	2010	2009
Debtors	59.5	19.0

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **TT electronics plc**

<i>£ million at 31 December</i>	2010	2009
Trade and other receivables	92.7	85.1

GROUP BALANCE SHEET of **TESKO PLC**

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
Trade and other receivables	2,314	1,888
Loans and advances to customers	2,514	2,268

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **DUNI AB**

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
Accounts receivable	634	640
Derivative instruments	10	10
Tax assets	14	36
Other receivables	66	68
Prepaid expenses and accrued incomes	84	49
Total current receivables	808	803

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of **NOKIA CORP**

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
Accounts receivable, net of allowances for doubtful accounts	7 570	7 981
Prepaid expenses and accrued income	4 360	4 551
Current portion of long-term loans receivable	39	14

До *trade receivables* відносять:
accounts receivable (рахунки до отримання) – це звичайна заборгованість покупців за придбаву продукцію;

notes receivable (векселі до отримання) – заборгованість покупців, яка оформлена письмовим зобов'язанням оплатити рахунок у встановлену дату.

До неторговельної дебіторської заборгованості відносять:

non-trade notes receivable (неторговельні векселі до отримання);

interest receivable (відсотки до отримання);

dividends receivable (дивіденди до отримання);

advances to employees (аванси, видані працівникам підприємства) та ін.

У *statement of comprehensive income* виручку від реалізації позначають термінами *Revenue* (Виручка), *Sales and other operating revenues* (Реалізація та інші операційні доходи), *Net sales* (Нетто-реалізація) і визначають як різницю між *gross sales* (валовою виручкою) та поверненнями товарів і знижками з ціни, що були надані покупцям:

$$\boxed{\text{Net Sales}} = \boxed{\text{Gross Sales}} - \boxed{\text{Sales Returns and Allowances}} - \boxed{\text{Sales Discounts}}$$

Нетто-реалізація = Валова реалізація – Повернення та поправки реалізації – Знижки реалізації (9.10)

Облік рахунків до отримання. Виникнення валової торговельної дебіторської заборгованості, яка оформлена рахунками, реєструють на дату операції записом:

Accounts receivable (Рахунки до отримання)
Sales (Реалізація)

У випадку, якщо реалізований товар в зв'язку з його дефектом або з інших причин покупцями було повернуто, замість того, щоб зробити зворотне проведення по рахунку *Sales*, дебетується рахунок *Sales Returns and Allowances* (Повернення та поправки реалізації) на величину повернення зіпсованого товару:

Sales Returns and Allowances (Повернення та поправки реалізації)
Accounts Receivable (Рахунки до отримання)

В деяких випадках, коли замість приймання неякісного товару, його реалізують з уцінкою, на величину уцінки роблять аналогічне проведення, що призводить до зменшення заборгованості покупця. Метою застосування рахунку *Sales Returns and Allowances* (Повернення та поправки реалізації) є інформування керівництва про величину повернень та уцінок товарів.

Сума доходу визначається шляхом угоди між суб'єктом господарювання та покупцем або користувачем активу з урахуванням суми будь-якої знижки. Проблема оцінки дебіторської заборгованості обумовлена існуванням знижок (рис. 9.10), які поділяють на дві групи: *trade discounts* (торговельні знижки) та *sales discounts* (реалізаційні знижки) або *cash discounts* (грошові знижки).

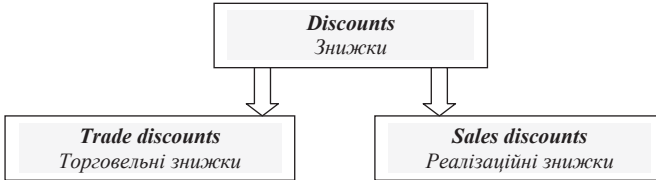

Рис. 9.10. Види знижок

Trade discounts (торговельні знижки) є відсотковими знижками від базової ціни товару, які надаються при розпродажу товарів, для постійних клієнтів тощо. Їх величина є відомою на дату реалізації і становить, як правило, 30 % та більше. У випадку зменшення ціни через торговельну знижку, дебіторську заборгованість та реалізацію відображають відразу з урахуванням знижки, оскільки нормальною ціною реалізації вважається вже нова ціна. Тобто, якщо товар з ціною в \$ 1000 реалізовано із знижкою в 30 %, то сума операції оцінюється в \$ 700.

Sales discounts (реалізаційні знижки) або *cash discounts* (грошові знижки) – відсоткові знижки, які діють у випадку дострокової оплати рахунків-фактур. Метою їх надання є стимулювання скорішого платежу по рахунку. При цьому строк нормальної оплати називають нетто-строком і позначають як $n / \text{строк}$. Наприклад, нормальний строк оплати в 30 днів позначається як $n / 30$. А можливість отримання 2 % знижки, якщо оплатити товар протягом 10 днів з моменту придбання при нормальному строку оплати в 30 днів позначається як: $2 / 10, n / 30$. Як правило, покупці сплачують рахунки в межах строку дії реалізаційної знижки, оскільки це є вигідним.

В обліковій практиці існують два методи обліку реалізаційних знижок: **gross method** (валовий метод) і **net method** (нетто-метод) (рис. 9.11).

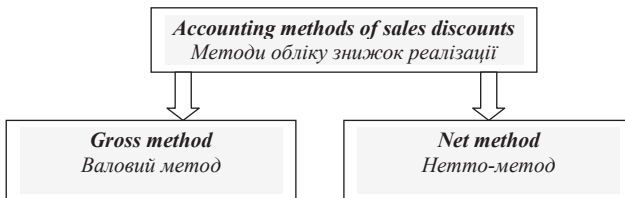

Рис. 9.11. Методи обліку *Sales discounts* (знижок реалізації)

За валовим методом знижка не визнається до того моменту, поки покупець її не отримав (тобто до дати оплати товару). Тому в обліку дебіторська заборгованість та виручка відображаються повною (валовою) сумою. У випадку, якщо покупець достроково оплатить товар, дебетується рахунок **Sales Discounts** (Реалізаційні знижки), сальдо якого при складанні *statement of comprehensive income* вираховується із загальної величини виручки від реалізації.

Cash (Грошові кошти)

Sales Discounts (Реалізаційні знижки)

Accounts Receivables (Рахунки до отримання)

Приклад 9.4

01.04. Реалізовано продукцію вартістю \$ 800 на умовах 5 / 10, n / 30.			
10.04. Отримано оплату за продукцію.			
1.04.	<i>Accounts Receivables</i> (Рахунки до отримання)	800	
	<i>Sales</i> (Реалізація)		800
10.04.	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	760	
	<i>Sales Discounts</i> (Реалізаційні знижки)	40	
	<i>Accounts Receivables</i> (Рахунки до отримання)		800

За нетто-методом дебіторська заборгованість відразу відображається за вирахуванням знижки (чистою сумою). Втрачені знижки трактуються як штраф за несплату заборгованості в період дії знижки і включаються до інших доходів у *statement of comprehensive income*. Втрачені знижки відображаються за кредитом рахунку "**Sales Discounts Forfeited**" (Втрачені реалізаційні знижки).

Cash (Грошові кошти)

Sales Discounts Forfeited (Втрачені реалізаційні знижки)

Accounts Receivables (Рахунки до отримання)

Приклад 9.5

01.04. Реалізовано продукцію вартістю \$ 800 на умовах 5 / 10, n / 30			
30.04. Отримано оплату за продукцію (не скористався знижкою).			
1.04.	<i>Accounts Receivables</i> (Рахунки до отримання)	760	
	<i>Sales</i> (Реалізація)		760
30.04.	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	800	
	<i>Sales Discounts Forfeited</i> (Втрачені знижки)		40
	<i>Accounts Receivables</i> (Рахунки до отримання)		760

На практиці набули поширення обидва методи, хоча теоретично більш правильним вважається нетто-метод, оскільки він відповідає принципу обачності. У Великобританії при використанні валового методу реалізаційні знижки включаються до інших витрат і не впливають на виручку-нетто.

У багатьох компаніях роздрібно́ї торгівлі значне поширення має *installment sales* (реалізація з відстрочкою платежу), що полягає у розрахунках покупців шляхом здійснення декількох платежів протягом 24 місяців. Хоча період розрахунків є більше одного року, таку дебіторську заборгованість у торговельній сфері вважають поточною і обліковують на рахунку "*Installment Accounts Receivable*" (Рахунки до отримання в розстрочку).

У роздрібній торгівлі поширеним способом реалізації є розрахунки за допомогою *credit cards* (кредитних карток), сутність якого полягає у тому, що у момент реалізації товару рахунок з підписом покупця направляє́ться третій фірмі, яка й оплачує рахунок. Перевагою такого способу реалізації є швидкість отримання грошових коштів за невелику комісійну винагороду у розмірі від 2 до 6 % від номінальної вартості реалізації та скорочення обсягу облікової роботи по кожному кредитному покупцю. Найбільш відомими фірмами, які випускають кредитні картки, є *American Express*, *Carte Blanche*, *Diners Club*, *MasterCard*, *VISA*. Покупець укладає кредитну угоду з такою фірмою, після чого отримує пластикову картку.

В залежності від того включені кредитні картки до банківської системи (*VISA*, *MasterCard*) чи ні (*American Express*), існує два способи обліку реалізації за кредитними картками. У випадку, якщо кредитні картки є *bank credit cards* (банківськими кредитними картками), дебіторська заборгованість не відображається, оскільки квитанції, які оформлені в момент продажу, вносяться на спеціальний банківський рахунок подібно випсаному покупцем чеку:

Checking account (Чековий рахунок)
Commissions, credit card (Комісійні, кредитні картки)
Sales (Реалізація)

У випадку, якщо кредитна картка не є банківською, продавець на кінець дня показує дебіторську заборгованість фірми-держателя, а коли отримує кошти її списує:

Credit Card Receipts (Отримання за кредитною картокою)
Commissions, credit card (Комісійні, кредитні картки)
Sales (Реалізація)

Приклад 9.6

01.04. Реалізація страв ресторану за кредитними картками <i>VISA</i> з комісійними 5 % становила \$ 1000		
02.04. Реалізація страв ресторану за кредитними картками <i>American Express</i> з комісійними 5 % становила \$ 1000.		
1.04.	<i>Checking account</i> (Чековий рахунок) <i>Commissions, credit card</i> (Комісійні, кредитні картки) <i>Sales</i> (Реалізація)	950 50 1 000
02.04.	<i>Credit Card Receipts, American Express</i> <i>Commissions, credit card</i> (Комісійні, кредитні картки) <i>Sales</i> (Реалізація)	950 50 1 000

Облік короткострокових отриманих векселів. При продажу деяких до-рогих товарів таких як, наприклад, автомобілі чи устаткування у кредит зарубіжні компанії часто вимагають від покупців, у тому числі іноземних, виписки векселя. Правовідносини сторін за векселями регулюються нормами міжнародного та національного права. Виділяються країни англо-американського права та країни, вексельне законодавство яких ґрунтується на Женевській системі вексельного права. Багато країн мають свої, відмінні норми вексельного законодавства, а в деяких країнах вексельного обігу не існує. За англо-американським правом пред'являються менш жорсткі вимоги до змісту векселя та термінів платежу по ньому. Так, векселі залишаються дійсними у випадках, коли вони не мають вексельної позначки, зазначення місця платежу, дати і місця складання векселя. Згідно з Женевською системою вексельного права векселі мають містити більше обов'язкових реквізитів. У більшості розвинених країн (крім США, Великобританії, Швеції) встановлено гербовий збір по векселях, розмір якого залежить від суми векселя, при оплаті якого на зворотний бік векселя наклеюється марка.

Короткострокові векселі можуть бути комерційними або фінансовими. простими або переказними, відсотковими або безвідсотковими.

Оскільки *commercial bills* (комерційні векселі) – це векселі, які виникають як результат реалізації товарів чи надання послуг, а *finance bills* (фінансові векселі) – це векселі, які виникають як результат отримання позик у банківських установах, векселі до отримання є, як правило, комерційними векселями.

Promissory note (простий вексель) – це безумовне грошове зобов'язання боржника (векселедавця) сплатити зазначену суму грошей у встановлений строк в обумовленому місці (див. зразок 9.7). Простий вексель виставляється боржником і у ньому зазначаються назви:

maker of note (векселедавець);

payee (отримувача грошей) – *noteholder* (векселеодержувача).

Transfer note (переказний вексель), *bill of exchange* (переказний вексель) або *draft* (трампа) є безумовним наказом продавця (трасанта), адресованому боржнику (трасату), оплатити у встановлений у ньому термін зазначену суму трасанту або третій особі (ремітенту). Третьою особою (векселетримачем) найчастіше є банк продавця. Переказний вексель виставляється продавцем і набуває юридичної сили, якщо покупець акцептує його після одержання товару і тим самим бере на себе зобов'язання оплатити переказний вексель на дату погашення. В англо-американському праві розрахунковий чек трактується як переказний вексель, виписаний на банк зі сплатою по пред'явленню чека.

Maturity date (дата погашення) – це дата оплати векселя. Існують різні способи її позначення: конкретна дата, певна кількість місяців або днів з дати оформлення векселя. Якщо дата погашення позначається кількістю місяців, це означає, що вексель має бути погашений того ж числа, що і видано (наприклад, якщо вексель видано 5 травня на 2 місяця, то дата погашення – 5 липня). Якщо ж дата погашення позначена кількістю днів, то день видачі векселю не включається у строк векселю.

Зразок. 9.7. An example of a *Promissory note* from www.cliffnotes.com/

<u>\$1,000</u> (Principal Amount)	<u>Surf City, California</u> (Location and Date)	<u>June 18, 20X1</u>
<u>4 months</u> after date	<u>Jim Radd</u> (Name of Maker)	promises to pay
to the order of	<u>Surf Breaker West</u> (Name of Payee)	
for value received with annual interest at	<u>9 %</u> (Interest Rate)	
	<u>Jim Radd</u> (Signature of Maker)	

Interest (відсоток) – це сума, яку виплачує векселедавець держателю векселю за надання позики. Ця сума залежить від трьох величин: основної суми боргу; річної ставки відсотків; строку векселю. Тому формула розрахунку величини відсотків має вигляд:

$$\begin{array}{c}
 \boxed{\text{Interest}} = \boxed{\text{Principal amount}} \times \boxed{\text{Interest rate}} \times \boxed{\frac{\text{Duration of note}}{360}} \\
 \text{Відсоток} = \text{Номінальна сума} \cdot \text{Відсоткова ставка} \cdot \text{Тривалість векселю} / 360 \quad (9.11)
 \end{array}$$

Duration of note (тривалість дії векселю) позначається в днях, починаючи з наступного дня після дати оформлення векселю і закінчується датою погашення. Строк короткострокового векселю становить не більше одного року.

Maturity value (вартість погашення) – загальна сума, яка сплачується за векселем в день погашення, як номінальна сума векселю плюс відсоток:

$$\begin{array}{c}
 \boxed{\text{Maturity value}} = \boxed{\text{Principal amount}} + \boxed{\text{Interest}} \\
 \text{Вартість погашення} = \text{Номінальна сума} + \text{Відсоток} \quad (9.12)
 \end{array}$$

У відсоткових векселях окремо визначається сума боргу і окремо сума відсотків. У **noninterest-bearing note** (безвідсотковому векселі) відсотки окремо не визначаються, але вони фактично існують, оскільки включаються до основної суми векселю.

Облік короткострокових отриманих векселів, строк оплати яких не наступив, ведеться на рахунку **Notes receivable – current** (Векселі до отримання – поточні), **Notes receivable – trade** (Векселі до отримання – торговельні) або просто **Notes receivable** (Векселі до отримання). Отримання від покупця векселя на дату реалізації продукції чи надання послуг реєструють записом:

Notes receivable – current (Векселі до отримання - поточні)	NV	
<i>Sales</i> (Реалізація)		NV

Досить часто вексель отримують у погашення *past-due accounts* (простроченого рахунку). В такому випадку робиться запис:

Notes receivable – current (Векселі до отримання – поточні)	NV	
<i>Accounts receivable</i> (Рахунки до отримання)		NV

Нарахування відсотків за отриманими векселями здійснюється аналогічно нарахуванню відсотків за короткостроковими інвестиціями регулюючими проведеньми на останній день місяця:

Interest receivable (Відсотки до отримання)	частина I	
<i>Interest income</i> (Доходи від відсотків)		частина I

На дату погашення векселя роблять запис:

Cash (грошові кошти)	MV	
Notes receivable – current (Векселі до отримання – поточні)		NV
Interest receivable (Відсотки до отримання)		I

Приклад 9.7

01.10. Реалізовано товар за \$ 7 000. Покупець сплатив \$ 1 000 готівкою, а на \$ 6 000 було виписано рахунок.		
01.11. Покупець звернувся про відстрочку оплати рахунку та надав вексель на суму \$ 6 000 строком на 6 місяців під 12 % річних понад основної суми векселя.		
31.12. Кінець облікового періоду.		
30.04. Отримано за векселем суму погашення		
01.10. <i>Cash</i> (Грошові кошти)	1 000	
<i>Account receivable</i> (Рахунки до отримання)	6 000	
<i>Sales</i> (Реалізація)		7 000
01.11. <i>Notes receivable</i> (Рахунки до отримання)	6 000	
<i>Account receivable</i> (Рахунки до отримання)		6 000
31.12. <i>Interest receivable</i> (Відсотки до отримання)	120	
<i>Interest income</i> (Доходи за відсотками)		120
<i>Регулююче проведення нарахування відсотків за 2 місяці утримання векселя: \$ 6 000 · 12 % · 2 / 12 = \$ 120</i>		
30.04. <i>Cash</i> (Грошові кошти)	6 360	
<i>Account receivable</i> (Рахунки до отримання)		6 000
<i>Interest receivable</i> (Відсотки до отримання)		120
<i>Interest income</i> (Доходи за відсотками)		240
<i>Визначення суми погашення векселя: MV = \$ 6 000 · 12 % · 6 / 12 = \$ 6 360</i>		

З метою дострокового отримання грошових коштів держатель векселя може продати його банку або іншій фінансовій установі, за що банк отримує **discount** (дисконт). Дисконт залежить від вартості погашення, річної ставки дисконтування та строку з дати дисконтування до дати погашення векселя:

$$\boxed{\text{Discount}} = \boxed{\text{Materiality value}} \times \boxed{\text{Discounting rate}} \times \boxed{\frac{\text{Discounting period}}{360}}$$

Дисконт = Вартість погашення · Ставка дисконтування · $\frac{\text{Строк дисконтування}}{360}$ (9.13)

Операція продажу векселедержувачем векселя третій особі називається **note discounting** (дисконтуванням векселя), але процедура його розрахунку не відповідає звичайній процедурі розрахунку дисконтованої приведенної вартості. В процесі дисконтування векселя на ньому робиться переказне розпорядження, що має назву **endorsement** (індосамент). Особа, яка здійснює передавальний надпис, називається **endorser** (індосантом), а особа, на користь якої зроблено передавальний надпис, називається **endorsee** (індосатом).

Величина, яку отримує продавець векселя (індосант) від дисконтування, називається **proceeds from discounting** (виручка від дисконтування) і розраховується як:

$$\boxed{\text{Proceeds from discounting}} = \boxed{\text{Materiality value}} - \boxed{\text{Discount}}$$

Виручка від дисконтування = Вартість погашення - Дисконт (9.14)

Перевищення виручки від дисконтування суму номінальної вартості векселя і нарахованих до отримання відсотків включають до доходу від відсотків:

$$\boxed{\text{Interest income (Interest expenses)}} = \boxed{\text{Proceeds from discounting}} - \boxed{\text{Note receivable}} - \boxed{\text{Interest receivable}}$$

Дохід від відсотків = Виручка від дисконтування - Векселі до отримання - Відсотки до отримання (9.15)
(Витрати від відсотків)

Що відображається записом:

Cash (Грошові кошти)	Proceeds from discounting
Notes receivable (Векселі до отримання)	Nominal value
Interest receivable (Відсотки до отримання)	Accrued interest receivable
Income from interests (Доходи від відсотків)	PD-NV-AIR

А перевищення суми номінальної вартості векселя та нарахованих відсотків виручки від дисконтування включають до витрат за відсотками.

В залежності від того, чи зроблено індосамент з *правом регресії* (що означає, що трасант бере на себе відповідальність за сплату векселя третій стороні у випадку його прострочення векселедавцем), або *без права регресії* (тобто без прийняття трасантом на себе відповідальності по векселю у випадку непогашення його векселедавцем), у трасанта виникає або не виникає умовне зобов'язання, що знаходить відображення у примітках до фінансової звітності. Але більшість банків не приймає векселі без права регресії.

Банк повідомляє векселедавця про те, що вексель знаходиться в його розпорядженні і платіж має здійснитися йому. Якщо векселедавець не оплатить в строк номінал векселю і відсоток, то банк надсилає індосанту *notice of protest* (*ноту протесту*), яка являє собою заяву про відмову векселедавця платити. При цьому банк нараховує витрати на підготовку і відправлення ноти протесту, так звану *protest fee* (*плату за протест*), яку слід сплатити індосанту разом з оплатою опротестованого векселю. Оплата індосантом опротестованого банком векселю відображається з використанням спеціального рахунку *Dishonored notes* (*Прострочені векселі*):

Dishonored notes (Прострочені векселі)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 9.8

01.10. Реалізовано товар за \$ 4 000, в оплату якого отримано вексель. З відсотковою ставкою 10 % строком 90 днів.		
01.11. Дисконтовано вексель у банку за ставкою 15 % річних з правом регресії.		
30.12. Векселедавець виплатив банку номінальну вартість векселю та відсотки		
01.10.	Notes receivable (Векселі до отримання) Sales (Реалізація)	4 000 4 000
31.10.	Interest receivable (Відсотки до отримання) Interest income (Доходи за відсотками)	33.33 33.33
Регулююче проведення нарахування відсотків за 30 днів утримання векселю: $\$ 4\,000 \cdot 10\% \cdot 30 / 360 = \$ 33$		
01.11.	Discounting calculation	
	1. Face value of note	\$ 4 000
	2. Interest to maturity ($\$ 4\,000 \cdot 10\% \cdot 90 / 360$)	<u>\$ 100</u>
	3. Maturity value of note	\$ 4 100
	4. Discount ($\$ 4\,100 \cdot 15\% \cdot 60 / 360$)	<u>(102.50)</u>
	5. Proceeds	\$ 3 997.50
	6. Accrued interest revenue	33.33
	7. Book value of note ($\$ 4\,000 + 33.33$)	<u>\$ 4 033.33</u>
	8. Loss from discounting of note ($\$ 3\,997.50 - 4\,033.33$)	35.83
	Cash (Грошові кошти)	3 997.50
	Interest Expenses (Витрати за відсотками)	35.83
	Notes receivable (Векселі до отримання)	4 000
	Interest receivable (Відсотки до отримання)	33.33
30.12.	Записів немає	

Приклад 9.9

15.01. Реалізовано товар за \$ 20 000, в оплату якого отримано \$ 5 000 та вексель на суму \$ 15 000 з відсотковою ставкою 12 % річних строком на 9 місяців.			
15.04. Дисконтовано вексель у банку за ставкою 13 % річних з правом регресії.			
15.10. Векселедавець не погасив банку вексель.			
01.12. Векселедавець сплатив суму погашення			
15.01.	Cash (Грошові кошти)	5 000	
	Notes receivable (Векселі до отримання)	15 000	
	Sales (Реалізація)		20 000
15.04.	Discounting calculation		
	1. Face value of note	\$ 15 000	
	2. Interest to maturity ($\$ 15\,000 \cdot 12\% \cdot 9/12$)	\$ 1 350	
	3. Maturity value of note	\$ 16 350	
	4. Discount ($\$ 16\,350 \cdot 13\% \cdot 6/12$)	(1 062.75)	
	5. Proceeds	\$ 15 287.25	
	Cash (Грошові кошти)	15 287.25	
	Notes receivable (Векселі до отримання)		15 000
	Interest income (Доходи за відсотками)		287.25
15.10.	Dishonored notes (Прострочені векселі)	16 350	
	Cash (Грошові кошти)		16 350
15.10.	Cash (Грошові кошти)	16 350	
	Dishonored notes (Прострочені векселі)		16 350

У випадку, якщо вексель утримувався до дати погашення, але в зазначений строк не був оплачений, повну суму дебіторської заборгованості векселедавця простроченого векселя також відображають на рахунку **Dishonored notes** (Прострочені векселі):

Dishonored notes (Прострочені векселі)	MV
Notes receivable – current (Векселі до отримання - поточні)	NV
Interest receivable (Відсотки до отримання)	I

Відповідно до норм американського вексельного права складання *notice of protest* (ноти протесту) по неплатежу *foreign note* (іноземного векселя) має бути здійснено протягом 3 робочих днів після відмови платника від платежу (за виключенням банків, які мають опротестувати у той же робочий день). При цьому іноземним векселем вважають векселі, що виписані в інших штатах. У більшості штатів США за простроченим векселем на загальну суму погашення продовжують нараховувати відсотки за фіксованою ставкою 12 % та включати їх до доходів за відсотками.

У зарубіжних компаніях поширеною практикою є операції продажу банківським установам або факторинговим компаніям не тільки векселів до отримання, але й рахунків до отримання, що має назву *factoring* (факторинг).

Облік сумнівної дебіторської заборгованості. Наслідком реалізації в кредит є отримання певних втрат від несплати деякими покупцями рахунків. Утім, компаніям більш вигідно отримати певні втрати ніж зменшити обсяги реалізації. Раніше, коли компанії не визначали *doubtful accounts* (сумнівних рахунків), а визначали лише *bad debts* (безнадійні борги), їх списання здійснювалось шляхом віднесення на збитки у періоді виявлення:

Profit and Loss (Прибутки і збитки)
Accounts Receivables (Рахунки для отримання)

При такому методі, який отримав назву *direct charge-off method* (методу прямого списання безнадійних боргів), у Балансі відображали бруто-дебіторську заборгованість, що не відповідало принципу обачності. Зараз у Звіті про фінансовий стан дебіторську заборгованість відображають за чистою реалізаційною вартістю.

Облік сумнівної дебіторської заборгованості ведуть на контрактивному рахунку "*Allowance for Doubtful Accounts*" (Поправка на сумнівні рахунки) або "*Allowance for Uncollectible Accounts*" (Поправка на неоплачені рахунки). Раніш цей рахунок мав назву "*Reserve for Bad Debts*" (Резерв сумнівних боргів), але у сучасній практиці її майже не використовують. Нарахування сумнівної дебіторської заборгованості здійснюють на кінець звітного періоду як регулююче проведення за дебетом рахунку "*Bad Debt Expense*" (Витрати на безнадійні борги) та відображають у Звіті про сукупний дохід у складі операційних витрат:

31.12. *Bad Debt Expense* (Витрати на безнадійні борги)
Allowance for Doubtful Accounts (Поправка на сумнівні рахунки)

Зразок. 9.8. An example of *Bad Debt Expense T-Account* & *Allowance for Doubtful T-Accounts*

<i>Bad Debt Expense</i>	
<i>Dr.</i>	<i>Cr.</i>
<i>Beginning Balance</i>	0
<i>Expense Adjustment</i>	\$ 6 320
<i>Ending Balance</i>	\$ 6 320

<i>Allowance for Doubtful Accounts</i>	
<i>Dr.</i>	<i>Cr.</i>
<i>Accounts Written Off</i>	\$ 10 000
	<i>Beginning Balance</i> \$ 19 000
	<i>Bad Debt Expense</i> \$ 6 320
	<i>Ending Balance</i> \$ 15 320

Сутність створення оціночного рахунку “*Allowance for Doubtful Accounts*” (Поправка на сумнівні рахунки) полягає у тому, що для відображення у звіті про фінансовий стан чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості вважається недоцільним кредитувати рахунок кожного сумнівного покупця. Лише коли буде визнано, що рахунок дебітора не буде оплачено (наприклад, цього дебітора було визнано банкрутом), його заборгованість визнають безнадійною і списують шляхом зменшення поправки на сумнівні рахунки:

Allowance for Doubtful Accounts (Поправка на сумнівні рахунки)
Accounts Receivables (Рахунки до отримання)

У разі, якщо після списання безнадійної заборгованості стало відомо, що її буде частково сплачено, здійснюють відновлення дебіторської заборгованості:

Accounts Receivables (Рахунки для отримання)
Allowance for Doubtful Accounts (Поправка на сумнівні рахунки)

В результаті такого використання рахунку “*Allowance for Doubtful Accounts*” (Поправка на сумнівні рахунки) іноді його сальдо може стати дебетовим. Це означає, що було недооцінено величину несплати. Водночас, низький рівень втрат внаслідок безнадійної заборгованості свідчить про занадто сувору кредитну політику компанії, що зменшує обсяги реалізації.

Крім поправки на сумнівні рахунки зарубіжні компанії можуть також створювати резерви для можливого повернення товарів та всієї поточної дебіторської заборгованості, включаючи векселі до отримання.

В зарубіжній практиці використовують два методи визначення витрат на сумнівні борги та величини сумнівної дебіторської заборгованості (рис. 9.12):

percentage of sales method (метод відсотку від реалізації), який базується на принципі відповідності доходів і витрат, і тому витрати на сумнівні рахунки відображають в періоді виникнення доходів від реалізації в кредит;

percentage of receivables method (метод відсотку від дебіторської заборгованості), який ґрунтується на застосуванні принципу обачності, і тому витрати на сумнівні рахунки визначають виходячи зі стану сальдо рахунків дебіторів за термінами прострочення їх оплати на кінець звітного періоду.

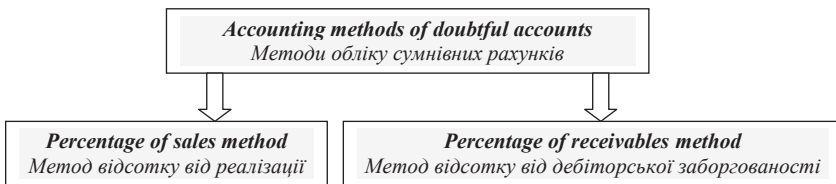

Рис. 9.12. Методи визначення *Allowance for Doubtful Accounts*

За методом відсотку від реалізації визначають витрати на сумнівні борги як добуток нетто-реалізації у кредит за звітний період та можливого відсотку її несплати. При цьому відсоток несплати нетто-реалізації звітного року визначають на рівні середнього відсотку несплати минулих років з урахуванням поточних економічних умов.

$$\boxed{\text{Bad Debts Expense}} = \boxed{\text{Credit Sales}} \times \boxed{\text{Percent of Sales}}$$

Витрати на сумнівні борги = Реалізація у кредит · Відсоток від реалізації (9.16)

Приклад 9.10

31.12. Сальдо рахунків на кінець року у *general ledger* (головній книзі):

Accounts Receivables (Рахунки до отримання) – \$ 400 000

Beginning Allowance for Doubtful Accounts (Поправка на сумнівні рахунки) – \$ 19 000

Credit Sales (Реалізація у кредит) – \$ 500 000

Accounts Written Off – \$ 10 000

Analyzing Estimates of Accounts Written Off for 5 years

	1	2	3	4	5	Total
<i>Credit Sales</i>	\$ 540 000	\$ 570 000	\$ 530 000	\$ 660 000	\$ 700 000	3 000 000
<i>Accounts Written Off</i>	4 400	4 800	6 200	5 000	6 600	27 000

Для визначення витрат на сумнівні борги компанія застосовує *percentage of sales method* (метод відсотку від реалізації)

31.12. $\text{Average percentage} = 27\,000 / 3\,000\,000 \cdot 100\% = 0.9\%$

$\text{Bad Debts Expense} = \$ 500\,000 \cdot 0.9\% = \$ 4\,500$

Bad Debts Expense (Витрати на сумнівні борги) 4 500

Allowance for Doubtful Accounts (Поправка на сумнівні рахунки) 4 500

При застосуванні методу відсотку від нетто-реалізації кінцеве сальдо рахунку “*Allowance for Doubtful Accounts*” (Поправка на сумнівні рахунки) дорівнює початковому залишку сумнівної дебіторської заборгованості плюс витрати на сумнівні борги звітного року та мінус списання безнадійної дебіторської заборгованості у звітному році:

$$\boxed{\text{Ending Allowance for Doubtful Accounts}} = \boxed{\text{Beginning Allowance for Doubtful Accounts}} + \boxed{\text{Bad Debt Expense}} - \boxed{\text{Uncollectible Accounts Written Off}}$$

Кінцеве сальдо поправки на сумнівні рахунки = Початкове сальдо поправки на сумнівні рахунки + Витрати на сумнівні борги – Списання безнадійних рахунків (9.17)

За методом відсотку від дебіторської заборгованості визначають величину сумнівної заборгованості по кожній групі рахунків до отримання за строками прострочення. При цьому вважають, що чим більше строк прострочення оплати рахунку, тим більше ймовірність, що рахунок не буде оплаченим.

$$\begin{array}{l}
 \boxed{\text{Allowance for Doubtful Accounts}} = \boxed{\text{Ending of Accounts Receivable}} \times \boxed{\text{Percent of Accounts Receivables}} \\
 \text{Поправка на сумнівні рахунки} = \text{Кінцеве сальдо рахунків до отримання} \cdot \text{Відсоток від рахунків до отримання} \quad (9.18)
 \end{array}$$

Тому витрати на сумнівні борги за звітний рік визначають як різницю між прогнозованою величиною сумнівної заборгованості та її фактичною величиною на кінець року. Або:

$$\begin{array}{l}
 \boxed{\text{Bad Debt Expense}} = \boxed{\text{Allowance for Doubtful ccounts}} + \boxed{\text{Uncollectible Accounts Written Off}} - \boxed{\text{Beginning Allowance for Doubtful Accounts}} \\
 \text{Витрати на сумнівні борги} = \text{Поправка на сумнівні рахунки} + \text{Списання безнадійних рахунків} - \text{Початкове сальдо поправки на сумнівні рахунки} \quad (9.19)
 \end{array}$$

Приклад 9.11

31.12. Сальдо рахунків на кінець року у *general ledger* (головній книзі):

Accounts Receivables (Рахунки до отримання) – \$ 400 000

Allowance for Doubtful Accounts (Поправка на сумнівні рахунки) – \$ 9 000

Credit Sales (Реалізація у кредит) – \$ 500 000

Accounts Written Off – \$ 10 000

Analyzing Estimates of Uncollectible Accounts

	<i>Accounts Receivables</i>	<i>Percent of Accounts Receivables</i>	<i>Allowance for Doubtful Accounts</i>
Строк оплати не настав	172 000	1	1 720
1-30 днів після строку	120 000	3	3 600
31-60 днів після строку	80 000	6	4 800
61-90 днів після строку	12 000	10	1 200
більше 90 днів після строку	16 000	25	4 000
<i>Всього</i>	400 000		15 320

Для визначення витрат на сумнівні борги компанія застосовує *percentage of receivables method* (метод відсотку від дебіторської заборгованості)

$$31.12. \text{ Bad Debts Expense} = 15\,320 - 9\,000 = \$ 6\,320$$

Bad Debts Expense (Витрати на сумнівні борги) 6 320

Allowance for Doubtful Accounts (Поправка на сумнівні рахунки) 6 320

9.3. Облік грошових коштів та короткострокових інвестицій

Згідно з IAS 1 “Presentation of Financial Statements” у Statement of financial position (звіті про фінансовий стан) грошові кошти та грошові еквіваленти слід відображати одною статтею “Cash and cash equivalents”. При цьому відповідно до IAS 7 “Statement of Cash Flows” (Звіт про грошові потоки) поняття “Cash” включає cash on hand (грошову готівку) та demand deposits (депозити до запитування), а поняття “Cash equivalents” означає короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості (рис. 9.13).

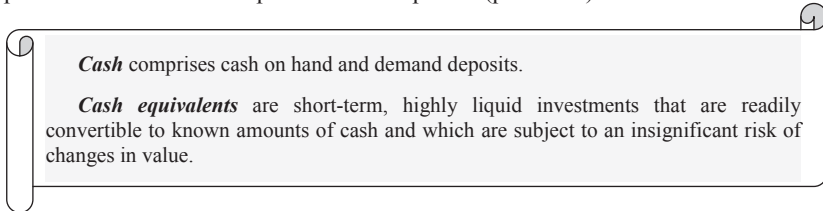

Рис. 9.13. Поняття грошових коштів та грошових еквівалентів згідно з IAS 7

В практиці подання фінансових звітів зарубіжними корпораціями грошові кошти та короткострокові інвестиції відображають по різному. Так, до консолідованого Звіту про фінансовий стан американської корпорації-конгломерату *General Electric Company* включено статті:

<i>in million of dollars at 31December</i>	2010	2009
<i>Cash and equivalents</i>	78,958	70,488
<i>Investment securities</i>	43,938	51,343

У консолідованому Балансі американської автомобільної корпорації *Chevron* такі активи відображено статтями:

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
<i>Cash and cash equivalents</i>	14,060	8,716
<i>Time deposits</i>	2,855	–
<i>Marketable securities</i>	155	106

У Балансі американської корпорації *Microsoft* використовуються більш традиційні назви статей:

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Cash and cash equivalents</i>	\$ 5,505	\$ 6,076
<i>Short-term investments (including securities loaned of \$62 and \$1,540)</i>	31,283	25,371
<i>Total cash, cash equivalents, and short-term investments</i>	36,788	31,447

У Балансі англійської групи *TESKO PLC* також використовуються традиційні назви статей:

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Short-term investments</i>	1,022	1,314
<i>Cash and cash equivalents</i>	1,870	2,819

У консолідованому Балансі англійської *TT electronics plc* грошові кошти та короткострокові інвестиції представлено статтями:

<i>£million at 31 December</i>	2010	2009
<i>Derivative financial instruments</i>	0.4	0.3
<i>Cash and cash equivalents</i>	44.8	24.7

У консолідованому Звіті про фінансовий стан фінської компанії у галузі телекомунікації *Nokia* подібні активи відображено більш розгорнуто:

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Other financial assets</i>	378	329
<i>Investments at fair value through profit and loss, liquid assets</i>	911	580
<i>Availableforsale investments, liquid assets</i>	3 772	2 367
<i>Availableforsale investments, cash equivalents</i>	5 641	4 784
<i>Bank and cash</i>	1 951	1 142

В практиці американських підприємств поняття “*Cash (грошові кошти)*” включає грошову готівку, кошти на банківських рахунках та будь-які документи, які приймаються банками та негайно відносяться на рахунок вкладника, а саме: розрахункові чеки, грошові перекази, банківські векселі.

Компанія, яка тимчасово має грошових коштів більше, ніж необхідно для сплати поточних зобов'язань, може з метою отримання додаткового доходу вкласти їх надлишок в ощадні рахунки, депозитні сертифікати (які являють собою інвестиційні контракти), державні цінні папери та цінні папери інших корпорацій. У випадку, якщо останні планується утримувати менше одного року, їх класифікують як *short-term investments (короткострокові інвестиції)*. При цьому, якщо за необхідності їх можна використати для погашення поточних зобов'язань, їх визнають *cash equivalents (грошовими еквівалентами)*.

В залежності від розміщення грошових коштів, на американських підприємствах їх облік ведеться на рахунках: ***Petty Cash*** (Дрібна каса), ***Cash in Hand*** (Готівкові грошові кошти), ***Regular Checking Account*** (Поточний чековий рахунок), ***Payroll Checking Account*** (Платіжний чековий рахунок), ***Saving Account*** (Ощадний рахунок).

Для обліку грошових еквівалентів спеціальних рахунків не використовують і тому їх облік, як і інших короткострокових інвестицій здійснюється на рахунку ***Short-term Investments*** (Короткострокові інвестиції) або рахунках ***Investments – Money Market*** (Інвестиції – грошовий ринок), ***Investments – Certificates of Deposits*** (Інвестиції – депозитні сертифікати) тощо.

Зарубіжні компанії, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність, здійснюють операції не лише у своїй **functional currency** (функціональній валюті), але й у валюті інших країн – **foreign currency** (іноземній валюті). На міжнародному рівні облік операцій в іноземній валюті регулюється IAS 21 “The effects of Changes in Foreign Exchange Rates” (Впливи змін валютних обмінних курсів) (рис. 9.14).

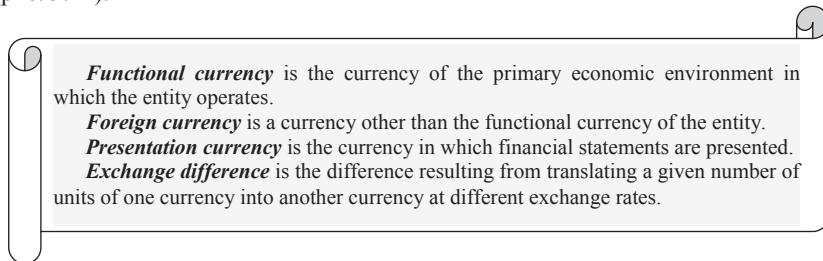

Рис. 9.14. Визначення валют та курсових різниць згідно з IAS 21

Найбільш простими операціями в іноземній валюті є придбання та реалізація товарів і послуг. Наприклад, якщо американська компанія здійснює придбання товарно-матеріальних цінностей у японського постачальника, який надіслав комерційний рахунок не у доларах, а в японських ієнах, то на дату закупки буде здійснено запис у доларах по обмінному курсу на цю дату:

Purchase (Закупки)
Accounts Payable (Рахунки до оплати)

У випадку, якщо на дату проведення розрахунків **exchange rate** (обмінний курс) не співпадає з обмінним курсом, що діяв на дату здійснення операції, **exchange difference** (курсів різниці) обліковують на рахунку **Exchange gain or loss** (курсівий дохід або збиток) та відображують у Звіті про сукупний дохід. Так, якщо курс японської ієни зменшиться по відношенню до американського долара, то на дату оплати буде відображено курсівий дохід:

Accounts Payable (Рахунки до оплати)
Cash (Грошові кошти)
Exchange gain / loss (Курсівий дохід / збиток)

У випадку реалізації товарів в іноземній валюті на дату реалізації роблять запис:

Accounts Receivables (Рахунки до отримання)
Sales (Реалізація)

А на дату надходження іноземної валюти, якщо курс іноземної валюти зменшиться, то запис буде таким:

Cash (Грошові кошти)
Exchange gain / loss (Курсівий дохід / збиток)
Accounts Receivables (Рахунки до отримання)

Наприкінці місяця зарубіжні компанії проводять *bank reconciliation* (банківську звірку) шляхом порівняння даних обліку і даних *bank statement* (банківського звіту) для виведення остаточного сальдо рахунку грошових коштів. Необхідність цієї процедури обумовлена відмінністю залишку грошових коштів за даними бухгалтерського обліку від залишку грошових коштів за банківським звітом (зразок 9.9). Такі відмінності можуть бути обумовлені: помилками в розрахунках надходжень та виплат грошових коштів; банківськими зборами або відсотками, які банк утримав за овердрафт або обслуговування рахунку, але ще не повідомив компанію; відмінностями в часі надходжень і витрачання грошових коштів (коли наприклад, підприємство видало чек, який відобразило в обліку, але цей чек ще не було представлено в банк до оплати і відповідно не знайшло відображення у банківському звіті).

Перевірка сальдо рахунку "Cash" полягає в наступному:

1) до сальдо, що відображено в обліку підприємства додають (вираховують) суми операцій, які відображені у банківському звіті, але не відображені в обліку підприємства (збір за обслуговування, відсотки на залишок рахунку), і на ці суми роблять додаткові проводки;

2) до сальдо за банківським звітом додають (вираховують) суми операцій, що відображені в обліку підприємства, але не відображені у банківському звіті (видані, але не пред'явлені до оплати чеки; депозити на шляху).

Величини, які отримані в результаті першого і другого розрахунку, мають співпадати та уявляють собою вивірене сальдо рахунку грошових коштів. Необхідні корегування американські компанії вносять в *cash receipts journal* (журнал грошових надходжень) та *cash payments journal* (журнал грошових виплат), англійські компанії - в *cash book* (грошову книгу).

Зразок. 9.9. An example of a Bank Statement from www.turbocashuk.com/

Handyman Hardware Store 27 Olifants Road Emmentia Johannesburg 2195		ABC Bank – Registered Bank PO Box 111 Johannesburg 2000				
Bank Statement No. 5 Page 1 of 1		Date of Statement: 01 April 2005				
Bank Statement for the period 01 March 2005 to 31 March 2005						
Date	Transaction Description	Ref. No.	Debit	Credit	Balance	
01 March 2005	Balance brought down				3 193.00	
01 March 2005	Deposit	D5000		5 000.00	8 193.00	
16 March 2005	Deposit	D5001		3 000.00	11 193.00	
31 March 2005	Cheque	106	342.00		10 851.00	
31 March 2005	Cheque	107	570.00		10 281.00	
31 March 2005	Cheque	108	750.00		9 531.00	
31 March 2005	Cheque	109	150.00		9 381.00	
31 March 2005	Cheque	110	285.00		9 096.00	
31 March 2005	Cheque	111	100.00		8 996.00	
31 March 2005	Service Fee	SF	45.00		8 951.00	
Definition of Codes	Deposits	Interest Received	Cheques	Unpaid Cheques	Other Debits	Bank Charges
CO Commission DO Debit Order INT Interest SF Service Fee UC Unpaid Cheque	8 000.00	0.00	2 197.00	0.00	0.00	45.00
IMPORTANT NOTICE						
Statements are accepted as correct unless queried within 30 days. Any cheques reflected on this statement, which are not attached will be included with your next statement.						

Облік короткострокових інвестицій. На дату придбання короткострокових інвестицій, їх оцінюють за собівартістю, яка включає ринкову ціну та усі витрати, які були понесені при їх придбанні (брокерські гонорари, податки). Придбання компанією у банку депозитного сертифікату, відображається записом:

Investments – Certificates of Deposits (Інвестиції – депозитні сертифікати)
Cash (Грошові кошти)

Для обліку фінансових доходів від утримання короткострокових інвестицій (у тому числі грошових еквівалентів) використовують рахунки: *Income from interests (Доходи від відсотків)*, *Income from dividends (Доходи від дивідендів)*, *Finance Charge Income (Фінансовий дохід)*. При цьому, нарахування дивідендів відбувається лише на дату офіційного оголошення дивідендів, а нарахування відсотків за депозитними сертифікатами та короткостроковими інвестиціями у боргові зобов'язання здійснюється на кінець кожного місяця у формі регулюючих проведень пропорційно до пройденого часу. Так, на кінець кожного місяця упродовж дії депозитного сертифікату будуть зроблено записи:

Interest receivable (Відсотки до отримання)
Income from interests (Доходи від відсотків)

А на дату закінчення строку депозитного сертифікату та отримання грошових коштів буде зроблено проведення:

Cash (Грошові кошти)
Investments – Certificates of Deposits (Інвестиції – депозитні сертифікати)
Interest receivable (Відсотки до отримання)

Подібним чином обліковують боргові цінні папери, у тому числі *US treasury bills – T-bills (короткострокові казначейські векселі США)*, які являють собою короткостроковий борг США.

Приклад 9.12

<i>1.03. ABC corp. придбала за \$ 96 000 казначейські векселі США. Виплати, строк платежу яких настане через 120 днів, мають становити \$ 100 000.</i>		
<i>1.03.</i>	<i>Short-term Investments (Короткострокові інвестиції)</i>	<i>96 000</i>
	<i>Cash (Грошові кошти)</i>	<i>96 000</i>
<i>31.03.</i>	<i>Interest Receivable (Відсотки до отримання)</i>	<i>1 000</i>
	<i>Income from interests (Доходи від відсотків)</i>	<i>1 000</i>
<i>30.04.</i>	<i>Interest Receivable (Відсотки до отримання)</i>	<i>1 000</i>
	<i>Income from interests (Доходи від відсотків)</i>	<i>1 000</i>
<i>31.05.</i>	<i>Interest Receivable (Відсотки до отримання)</i>	<i>1 000</i>
	<i>Income from interests (Доходи від відсотків)</i>	<i>1 000</i>
<i>30.06.</i>	<i>Cash (Грошові кошти)</i>	<i>100 000</i>
	<i>Short-term Investments (Короткострокові інвестиції)</i>	<i>96 000</i>
	<i>Interest Receivable (Відсотки до отримання)</i>	<i>3 000</i>
	<i>Income from interests (Доходи від відсотків)</i>	<i>1 000</i>

Так, облік придбання акцій здійснюється з урахуванням вартості послуг брокеру.

Investments – Money Market (Інвестиції – грошовий ринок)
Cash (Грошові кошти)

Нарахування дивідендів відображається записом:

Dividends receivable (Дивіденди до отримання)
Income from dividends (Доходи від дивідендів)

Але у короткостроковому періоді метою придбання акцій, як правило, є не отримання за ними дивідендів, а їх перепродаж. На дату продажу короткострокових інвестицій визначається фінансовий результат, який відображається на рахунках ***Profit from investments*** (Прибуток від продажу інвестицій) або ***Losses from Investments*** (Збитки від інвестицій). Так, у випадку отримання прибутку на дату продажу акцій бухгалтерський запис буде таким:

Cash (Грошові кошти)
Short-term Investments (Короткострокові інвестиції)
Profit from investments (Прибуток від інвестицій)

А у випадку, якщо підприємство поверне кошти до зазначеного строку, воно зазнає штраф – збиток:

Cash (Грошові кошти)
Losses from Investments (Збитки від інвестицій)
Investments – Certificates of Deposits (Інвестиції – депозитні сертифікати)

Оцінка короткострокових інвестицій на дату балансу залежить від того, чи мають ці цінні папери ринкову вартість, чи не мають: інвестиції в цінні папери, які не мають ринкової вартості (як наприклад боргові цінні папери), відображають у Балансі за собівартістю придбання; інвестиції, які мають ринкову вартість (інвестиції в акціонерний капітал) відображають у Балансі за меншою з двох величин – собівартістю придбання або поточною ринковою вартістю портфелю інвестицій на дату складання звітності (рис. 9.15).

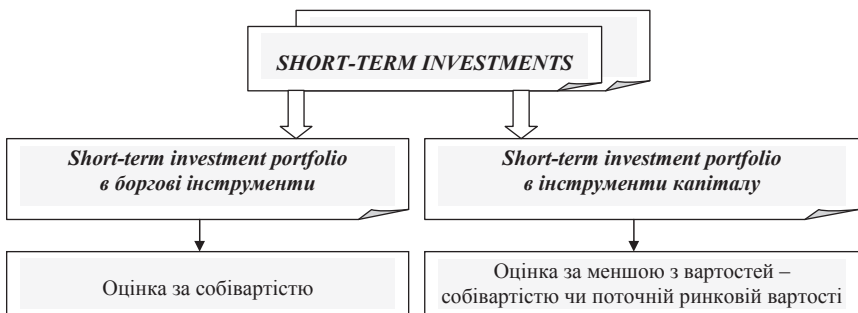

Рис.9.15. Оцінка короткострокових інвестицій на дату складання фінансових звітів

У випадку, якщо на дату балансу ринкова вартість портфелю короткострокових інвестицій в акціонерний капітал є меншою ніж його балансова вартість, останню зменшують шляхом використання у Балансі контрактивного рахунку *Allowance for Short-term Investments* (Поправка для короткострокових інвестицій) та відображають збитки у Звіті про сукупний дохід:

Losses from Investments (Збитки від інвестицій)

Allowance for Short-term Investments (Поправка для короткострокових інвестицій)

Внаслідок використання контрактивного рахунку поправки на зменшення вартості короткострокових інвестицій у Звіті про фінансовий стан портфель короткострокових інвестицій визнається за ринковою вартістю, в той час як на рахунку *Short-term Investments* (Короткострокові інвестиції) зберігається інформація про їх собівартість.

У випадку подальшого збільшення поточної ринкової вартості фінансових інвестицій в акції, на величину відповідного збільшення вартості зменшують контрактивний рахунок *Allowance for Short-term Investments* (Поправка для короткострокових інвестицій) та у Звіті про сукупний дохід визнають прибутки:

Allowance for Short-term Investments (Поправка для короткострокових інвестицій)

Profit from investments (Прибуток від інвестицій)

Але відповідно до принципу консерватизму, таке збільшення балансової вартості короткострокових інвестицій відбувається лише в межах їх первісної собівартості.

Приклад 9.13

4.10. ABC corp. з метою перепродажу придбала 5 000 акцій корпорації D за ціною \$ 35, включаючи послуги брокера, та 5 000 акцій корпорації F за ціною \$ 25.			
5.12. ABC corp. продано 1 000 акцій корпорації F за ціною \$ 30 за акцію.			
31.12. Ринкові ціни акцій корпорацій D та F становлять \$ 30 за акцію.			
4.10.	<i>Short-term Investments, D</i> (Короткострокові інвестиції)	175 000	
	<i>Short-term Investments, F</i> (Короткострокові інвестиції)	125 000	
	<i>Cash</i> (Грошові кошти)		300 000
5.12.	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	30 000	
	<i>Profit from Investments</i> (Прибуток від інвестицій)		5 000
	<i>Short-term Investments, F</i> (Короткострокові інвестиції)		25 000
	<i>Акції</i>	<i>Собівартість</i>	<i>Поточна ринкова вартість</i>
	<i>Акції D corp</i>	175 000	150 000
	<i>Акції F corp</i>	100 000	120 000
			<i>Відхилення</i>
			- 25 000
			+ 20 000
31.12.	<i>Losses from Investments</i> (Збитки від інвестицій)		5 000
	<i>Allowance for Short-term Investments</i> (Поправка для короткострокових інвестицій)		5 000

Терміни і поняття

inventories (запаси)

costs of purchase (витрати на придбання)

costs of conversion (витрати на переробку)

product cost (виробнича собівартість)

direct materials costs (витрати основних матеріалів)

direct labor costs (основна заробітна плата основних робітників)

fixed applied overhead (постійні розподілені загальновиробничі витрати)

fixed underapplied overhead (постійні нерозподілені загальновиробничі витрати)

variable production overheads (змінні виробничі накладні витрати)

indirect materials (витрати на допоміжні матеріали)

indirect labour (непрямі витрати на оплату праці)

maintenance of factory buildings and equipment (утримання будівель і обладнання заводу)

cost of factory management and administration (витрати на управління та адміністративні витрати заводу)

normal capacity of the production facilities (нормальна потужність виробничого устаткування)

abnormal amounts of production costs of inventories (понаднормові суми виробничих витрат)

specific identification of costs (конкретна ідентифікація собівартості)

first-in, first-out (FIFO) formula (формула ФІФО)

weighted average cost formula (формула середньозваженої собівартості)

last-in, first-out (LIFO) formula (формула ЛІФО)

standard cost method (метод стандарт-косту)

retail method (метод роздрібних цін)

percentage gross margin (відсоток валового прибутку)

cost of goods sold (собівартість реалізованих товарів)

cost of services sold (собівартість реалізованих послуг)

cost of sales (собівартість реалізації)

cost of inventory sold (собівартість реалізованих запасів)

cost of goods available for sale (собівартість товарів для реалізації)

net purchases (нетто-закупки)

gross margin (амер. назва валового прибутку)

gross profit (англ. назва валового прибутку)

perpetual inventory system (система безперервного обліку запасів)

merchandise inventories (товарні запаси)

purchases discounts (купівельні знижки)

purchases discounts forfeited (втрачені купівельні знижки)

periodic inventory system (система періодичного обліку запасів)

freight-in (фрахт-в), *freight-out* (фрахт-з)

cost of materials expired (собівартість витрачених матеріалів)

cost of goods manufactured (собівартість виготовленої продукції)

raw materials purchases (закупки сировини)

raw materials inventory (запаси сировини)

supplies inventory (запаси допоміжних матеріалів)

work in progress або *work in process inventory* (запаси незавершеного виробництва)

lower of cost or market – LCM rule (правило меншої з двох оцінок)

fair value (справедлива вартість)

replacement cost (відновлювана собівартість)
expense in the period (витрати періоду)
production supplies (виробничі запаси)
finished goods (готова продукція)
trade and other receivables (торговельна та інша дебіторська заборгованість)
interest receivable (відсотки до отримання)
dividends receivable (дивіденди до отримання)
advances to employees (аванси, видані працівникам підприємства)
net realizable value – NPV (чиста реалізаційна вартість)
allowance for doubtful accounts (поправка на сумнівні рахунки)
sales returns and allowances (повернення та поправки реалізації)
trade discounts (торговельні знижки)
sales discounts (реалізаційні знижки)
cash discounts (грошові знижки)
gross method (валовий метод)
net method (нетто-метод)
sales discounts forfeited (втрачені реалізаційні знижки)
installment accounts receivable (рахунки до отримання в розстрочку)
commercial bills (комерційні векселі)
finance bills (фінансові векселі)
promissory note (простий вексель)
transfer note (переказний вексель)
duration of note (строк векселя)
maturity date (дата погашення)
nominal value (номінал векселя)
interest rate (відсоткова річна ставка)
maturity value (вартість погашення)
notes receivable – current (векселі до отримання - поточні)
notes receivable – trade (векселі до отримання - торговельні)
note discounting (дисконтування векселя)
discounting rate (ставка дисконтування)
proceeds from discounting (виручка від дисконтування)
dishonored notes (прострочені векселі)
bad debt expense (витрати на безнадійні борги)
percentage of sales method (метод відсотку від реалізації)
percentage of receivables method (метод відсотку від дебіторської заборгованості)
cash (грошові кошти)
cash equivalents (грошові еквіваленти)
short-term investments (короткострокові інвестиції)
functional currency (функціональна валюта)
foreign currency (іноземна валюта)
exchange rate (обмінний курс)
exchange gain or loss (курсовий дохід або збиток)
bank reconciliation (банківська звірка)
income from interests (доходи від відсотків)
income from dividends (доходи від дивідендів)
finance charge income (фінансовий дохід)
profit from investments (прибуток від продажу інвестицій)
losses from investments (збитки від інвестицій).
allowance for short-term investments (поправка на зменшення вартості короткострокових інвестицій)

Контрольні питання

1. Міжнародне визначення поняття запасів та складу їх собівартості.
2. Міжнародні формули визначення собівартості використаних запасів.
3. Система безперервного обліку запасів.
4. Система періодичного обліку запасів.
5. Практика обліку прямих виробничих витрат на зарубіжних підприємствах.
6. Облік непрямих виробничих витрат на зарубіжних підприємствах.
7. Оцінка запасів у Звіті про фінансовий стан.
8. Розкриття та інтерпретація інформації про запаси у фінансовій звітності.
9. Міжнародна класифікація поточної дебіторської заборгованості.
10. Зарубіжна практика обліку торговельної дебіторської заборгованості.
11. Облік реалізаційних знижок за валовим та нетто методами.
12. Облік реалізації продукції з розрахунками покупців кредитними картками.
13. Облік реалізації продукції з отриманням від покупця короткострокового векселю.
14. Облік дисконтування векселю у банку.
15. Облік сумнівної дебіторської заборгованості методом відсотку від реалізації.
16. Облік сумнівної дебіторської заборгованості методом відсотку від дебіторської заборгованості.
17. Міжнародне визначення поняття грошових коштів і грошових еквівалентів.
18. Міжнародне визначення функціональної та іноземної валюти.
19. Зарубіжна практика грошових коштів та грошових еквівалентів.
20. Міжнародне визначення курсових різниць та зарубіжна практика їх обліку.
21. Рахунки обліку фінансових доходів.
22. Кореспонденція рахунків з обліку короткострокових інвестицій.
23. Оцінка короткострокових інвестицій на дату складання фінансових звітів.

Тести для самоконтролю

- Згідно з *IFRS/IAS* активи, які перебувають у процесі виробництва для подальшого продажу, є:
(a) *cash and cash equivalents*; (b) *trade and reivables*;
(c) *inventories*; (d) немає правильної відповіді
- Витрати на ввізне мито, транспортування, навантаження і розвантаження запасів включають до елементу собівартості запасів:
(a) *costs of purchase of inventories*; (b) *costs of conversions of inventories*;
(c) *other costs*; (d) немає правильної відповіді
- Прямі та непрямі виробничі витрати, пов'язані з виробництвом продукції включають до елементу собівартості запасів:
(a) *costs of purchase of inventories*; (b) *costs of conversions of inventories*;
(c) *other costs*; (d) немає правильної відповіді
- Непрямі витрати на виробництво, які змінюються прямо або майже прямо пропорційно обсягу виробництва називають:
(a) *fixed production overheads*; (b) *variable production overheads*;
(c) *unallocated overheads*; (d) *allocated overheads*
- Витрати на зберігання запасів, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом, включають до:
(a) *cost of inventories*; (b) *unallocated overheads*;
(c) *expenses in the period*; (d) немає правильної відповіді
- Згідно з *IFRS/IAS* трьома формулами собівартості запасів є: “*specific identification*”, “*first-in,first-out*” та:
(a) *retail method*; (b) *standard cost method*;
(c) *weighted average cost*; (d) *last-in, first-out*
- Система обліку запасів, за якою собівартість реалізованих запасів визначають на кожну дату реалізації, називається;
(a) *perpetual inventory*; (b) *periodic inventory*;
(c) *weighted average*; (d) немає правильної відповіді
- Система обліку запасів, за якою собівартість реалізованих запасів визначають лише на кінець звітного періоду, називається;
(a) *perpetual inventory*; (b) *periodic inventory*;
(c) *weighted average*; (d) немає правильної відповіді
- За системою безперервного обліку запасів і системою періодичного обліку запасів отримання однакових результатів надає застосування формули собівартості:
(a) *weighted average cost*; (b) *first-in,first-out*;
(c) *last-in, first-out*; (d) немає правильної відповіді
- Згідно з *IFRS/IAS* попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу є:
(a) *cost of sales*; (b) *net realizable value*;
(c) *fair value*; (d) немає правильної відповіді

11. До неторговельної дебіторської заборгованості відносять:
(a) *accounts receivable*; (b) *notes receivable*;
(c) *interest receivable*; (d) немає правильної відповіді
12. Щоб визначити чисту виручку (неттореалізацію) слід вирахувати з валової виручки:
(a) *sales returns and allowances*; (b) *sales discounts*;
(c) *sales returns and allowances, sales discounts*; (d) немає правильної відповіді
13. За валовим методом обліку реалізаційних знижок, якщо покупець достроково оплатив товар, дебетується рахунок:
(a) *Sales Discounts*; (b) *Sales Discounts Forfeited*;
(c) *Installment Accounts Receivable*; (d) *Sales*
14. За нетто-методом обліку реалізаційних знижок, якщо покупець достроково не оплатив товар та втратив право на знижку, кредитується рахунок:
(a) *Sales Discounts*; (b) *Sales Discounts Forfeited*;
(c) *Installment Accounts Receivable*; (d) *Sales*
15. Безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити зазначену суму грошей у встановлений строк в обумовленому місці називається:
(a) *commercial bill*; (b) *finance bill*;
(c) *promissory note*; (d) *transfer note*
16. Добуток величин "*principal amount*", "*interest rate*" та "*duration of note*" дорівнює:
(a) *maturity value*; (b) *interest*;
(c) *discount*; (d) *proceeds from discounting*
17. Сума величин "*principal amount*" та "*interest*" дорівнює:
(a) *maturity value*; (b) *duration of note*;
(c) *discount*; (d) *proceeds from discounting*
18. Добуток величин "*materiality value*", "*discounting rate*" та "*discounting period*" дорівнює:
(a) *interest income*; (b) *interest*;
(c) *discount*; (d) *proceeds from discounting*
19. Різниця величин "*materiality value*" та "*discount*" дорівнює:
(a) *interest income*; (b) *interest*;
(c) *discount*; (d) *proceeds from discounting*
20. На суму перевищення величини виручки від дисконтування векселя величину номінальної вартості і нарахованих до отримання відсотків:
(a) дебетується рахунок "*Interest income*";
(b) кредитується рахунок "*Interest income*";
(c) дебетується рахунок "*Interest expenses*";
(d) кредитується рахунок "*Interest expenses*";
21. За яким з методів не визначають сумнівну дебіторську заборгованість, а безнадійну дебіторську заборгованість списують безпосередньо на збитки?
(a) *percentage of sales method*; (b) *percentage of receivables method*;
(c) *direct change-off method*; (d) немає правильної відповіді

22. За яким з методів витрати на сумнівні борги визначають як добуток нетто-реалізації у кредит та можливого відсотку її несплати?
 (a) *percentage of sales method*; (b) *percentage of receivables method*;
 (c) *direct change-off method*; (d) немає правильної відповіді
23. За яким з методів поправку на сумнівні борги визначають виходячи зі стану рахунків дебіторів за термінами прострочення їх оплати на кінець звітного періоду?
 (a) *percentage of sales method*; (b) *percentage of receivables method*;
 (c) *direct change-off method*; (d) немає правильної відповіді
24. У звіті про фінансовий стан депозити до запитання відображають у складі статті:
 (a) *cash and cash equivalents*; (b) *trade and other receivables*;
 (c) *intangible assets*; (d) *provisions*
25. На дату розрахунків з іноземними постачальниками за товари, що було отримано, у випадку збільшення курсу іноземної валюти:
 (a) збільшуються “*Exchange gains*”; (b) зменшуються “*Exchange gains*”;
 (c) збільшуються “*Exchange losses*”; (d) зменшуються “*Exchange losses*”
26. На дату розрахунків з іноземними постачальниками за товари, що було отримано, у випадку зменшення курсу іноземної валюти:
 (a) збільшуються “*Exchange gains*”; (b) зменшуються “*Exchange gains*”;
 (c) збільшуються “*Exchange losses*”; (d) зменшуються “*Exchange losses*”
27. У звіті про фінансовий стан короткострокові інвестиції у боргові інструменти оцінюють:
 (a) за собівартістю; (b) за поточною ринковою вартістю;
 (c) за меншою з величин – собівартістю чи поточною ринковою вартістю; (d) немає правильної відповіді
28. У звіті про фінансовий стан короткострокові інвестиції в інструменти капіталу оцінюють:
 (a) за собівартістю; (b) за поточною ринковою вартістю;
 (c) за меншою з величин – собівартістю чи поточною ринковою вартістю; (d) немає правильної відповіді
29. У звіті про фінансовий стан запаси оцінюють:
 (a) за собівартістю; (b) за чистою реалізаційною вартістю;
 (c) за меншою з величин – собівартістю чи чистою реалізаційною вартістю; (d) немає правильної відповіді
30. У звіті про фінансовий стан торговельну дебіторську заборгованість оцінюють:
 (a) за собівартістю; (b) за чистою реалізаційною вартістю;
 (c) за меншою з величин – собівартістю чи чистою реалізаційною вартістю; (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 c	2 a	3 b	4 b	5 c	6 c	7 a	8 b	9 b	10 b
11 c	12 c	13 a	14 b	15 c	16 b	17 a	18 c	19 d	20 b
21 c	22 a	23 b	24 a	25 c	26 a	27 a	28 c	29 c	30 b

Практичні завдання

Exercise 9.1. Компанія здійснила операцію з реалізації товарів:

Дата	Зміст господарської операції	Сума
1.03	Реалізовано товар на умовах 5 / 10, n / 30	10 000
10.03	Отримано гроші за товар вартістю \$ 4 000	?
29.03	Отримано гроші за товар вартістю \$ 6 000	?

Потрібно: відобразити операції з продажу товарів у General Journal (Головному журналі) валовим і чистим методами.

Exercise 9.2. Компанія на кінець фінансового року має інформацію:

Товари	Рахунки дебіторів	Строк оплати не настав	Строк оплати пройшов		
			1–30 днів	31–60 днів	більш ніж 60 днів
A	100 000	99 000	1000		
B	200 000	198 000		2000	
C	300 000	297 000			3000

Потрібно: нарахувати поправку на сумнівні борги, якщо за оцінку менеджерів ймовірність несплати рахунків, строк оплати яких не настав, – 5 %, строк оплати яких пройшов: до 30 днів – 10 %, до 60 днів – 20 %, більш ніж 60 днів – 50 %.

Exercise 9.3. Корпорація має такі дані:

Balance sheet (Баланс) at 31 December 2010

№	Статті	Сума
1	Рахунки до отримання	988 257
2	Поправка на сумнівні борги	29 648

General Journal (Головний журнал) for the year ended 31 December 2011

№	Господарські операції	Сума
1	Виручка	9 872 573
2	Надійшло грошових коштів за рахунками до отримання	9 494 734
3	Визнано та списано безнадійні борги	25 018
4	Надійшло грошових коштів за рахунком до отримання, який було у 2010 році визнано безнадійним, на суму 1 916	1 916
5	Надійшло грошових коштів за рахунком до отримання, який було у 2010 році визнано безнадійним, на суму 2 259	1 406

Потрібно: зробити journal entry (журнальні проведення); визначити сальдо рахунків до отримання та поправки на сумнівні борги, якщо відсоток поправки сумнівних боргів скореговане до 3 % від сальдо рахунків до отримання на кінець 2011 року.

Exercise 9.4. Компанія здійснила операції з вексялями до отримання:

Дата	Зміст господарської операції	Сума
1.05	Отримано вексель від покупця А за ставкою 8 % строком на 90 днів	2 000
1.06	Вексель покупця А дисконтовано у банку за ставкою 10 %	?
1.07	Отримано вексель від покупця В за ставкою 9 % строком на 80 днів	3 000
10.08	Вексель покупця В дисконтовано у банку за ставкою 12 %	?

Потрібно: відобразити операції у General Journal (Головному журналі).

Exercise 9.5. Торговельна компанія здійснила операції з купівлі та продажу товарів:

General Journal (Головний журнал) for the March

Дата	Зміст господарської операції	Кількість	Ціна
1.03	Залишок товарів	40	10
4.03	Придбано товари	50	10,5
5.03	Реалізовано товари	70	15
8.03	Придбано товари	10	11
12.03	Придбано товари	60	12
15.03	Реалізовано товари	30	15
17.03	Реалізовано товари	20	15
21.03	Придбано товари	10	12,5
25.03	Реалізовано товари	25	15
31.03	Залишок товарів	25	?

Потрібно підготувати journal entry (журнальні проведення) за perpetual inventory system (системою постійного обліку) та periodic inventory system (системою періодичного обліку):

- weighted average cost method (методом середньозваженої вартості);
- first-in, first-out method (методом ФІФО);
- last-in, first-out method (методом ЛІФО).

Exercise 9.6. Виробнича компанія має такі дані про запаси:

General Ledger (Головна книга) at 31 December 2011

№	Рахунки	Сума
1	Запаси матеріалів на 1 січня 2011 року	17 000
2	Запаси матеріалів на 31 грудня 2011 року	15 000
3	Запаси незавершеного виробництва на 1 січня 2011 року	19 000
4	Запаси незавершеного виробництва на 31 грудня 2011 року	23 000
5	Запаси готової продукції на 1 січня 2011 року	33 000
6	Запаси готової продукції на 31 грудня 2011 року	24 000

General Journal (Головний журнал) for the year ended 31 December 2011

№	Господарські операції	Сума
1	Придбано основні матеріали	83 000
2	Витрати на оплату праці основним робітникам	48 000
3	Амортизація виробничого устаткування та будівлі	36 000
4	Витрати на збут	27 000
5	Адміністративні витрати	35 000
6	Виручка	320 000

Потрібно:

- а) визначити собівартість виробленої готової продукції за рік;
- б) собівартість реалізованої продукції;
- в) операційний прибуток.

РОЗДІЛ 10

ОБЛІК ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

- 10.1. Види зобов'язань та особливості їх оцінки
- 10.2. Облік довгострокових випущених облігацій
- 10.3. Облік довгострокових виданих векселів
- 10.4. Облік довгострокових лізингових зобов'язань
- 10.5. Облік пенсійних забезпечень
- 10.6. Облік відстроченого прибуткового податку

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародний підхід до подання та розкриття інформації у фінансовій звітності суб'єктів господарювання щодо довгострокових зобов'язань, зокрема лізингових зобов'язань та пенсійних забезпечень;
- зарубіжну термінологію та практику подання інформації про непоточні зобов'язання у фінансовій звітності іноземних компаній;
- зарубіжну практику обліку довгострокових випущених облігацій, виданих векселів, лізингових зобов'язань, пенсійних забезпечень, відстроченого прибуткового податку;

а також УМІТИ:

- застосовувати міжнародний підхід в обліку довгострокових випущених облігацій, виданих векселів, лізингових зобов'язань, пенсійних забезпечень, відстроченого прибуткового податку;
- відображати інформацію про непоточні зобов'язання у фінансовій звітності суб'єктів господарювання за міжнародними стандартами;
- розуміти та інтерпретувати інформацію про непоточні зобов'язання у фінансовій звітності зарубіжних компаній.

10.1. Види зобов'язань та особливості їх оцінки

Згідно з *The Conceptual Framework for Financial Reporting (Концептуальною основою фінансової звітності)* та IAS 37 “*Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets (Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи)*”:

liability (зобов'язання) – теперішня заборгованість суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди.

A liability is a present obligation of the entity arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits.

Рис. 10.1. Визначення зобов'язання згідно з *Conceptual Framework 2010* та IAS 37

Основна характеристика зобов'язання полягає в тому, що суб'єкт господарювання має теперішню заборгованість. Погашення теперішньої заборгованості може здійснюватися різними способами, наприклад, шляхом:

- (a) сплати грошових коштів;
- (b) передачі інших активів;
- (c) надання послуг;
- (d) заміни даної заборгованості іншою заборгованістю;
- (e) перетворення даної заборгованості на власний капітал (рис. 10.2).

Зобов'язання може бути погашене й іншим шляхом, наприклад, якщо кредитор відмовляється від своїх прав або позбується їх.

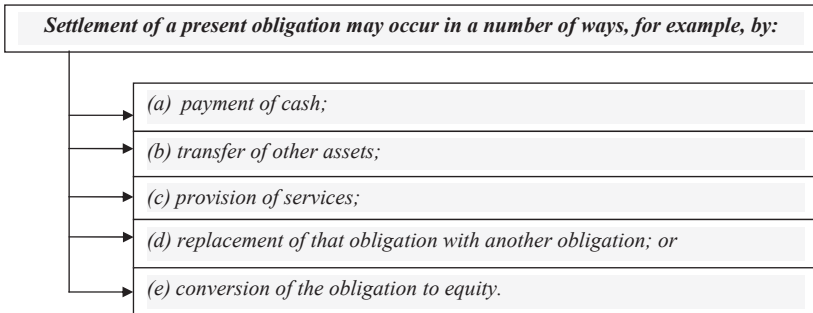

Рис. 10.2. Способи погашення зобов'язань згідно з IAS 2

An obligating event (подія, що обов'язує) – подія, що створює юридичну чи конструктивну заборгованість, яка призводить до того, що суб'єкт господарювання не має реальної альтернативи виконанню зобов'язання (рис. 10.3).

A legal obligation (юридична заборгованість) – це заборгованість, яка виникає внаслідок:

- (a) контракту (його явних або неявних умов);
- (b) законодавства або
- (c) іншої дії закону.

A constructive obligation (конструктивна заборгованість) – це заборгованість, яка є наслідком дій суб'єкта господарювання, коли:

- (a) суб'єкт господарювання вказав іншим сторонам, що він візьме на себе певну відповідальність згідно з порядком, установленим минулою практикою, опублікованими політиками чи достатньо конкретною поточною заявою; та
- (b) як наслідок, суб'єкт господарювання створив в інших сторін обґрунтоване очікування, що він виконає ці зобов'язання.

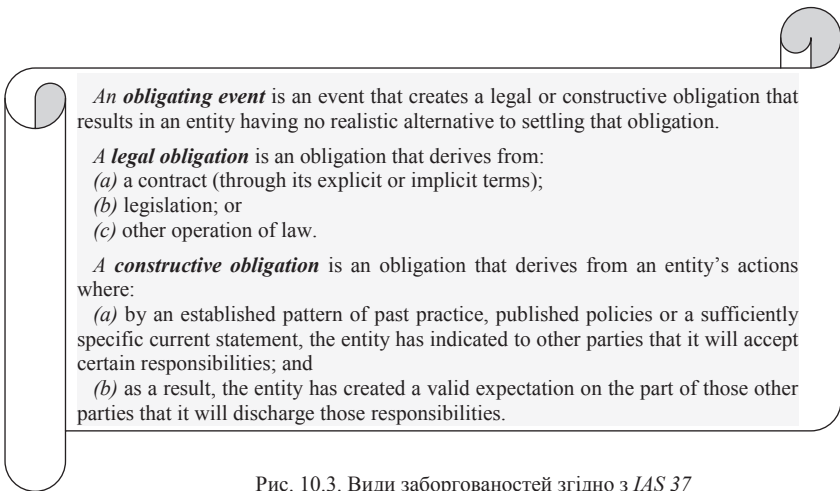

Рис. 10.3. Види заборгованостей згідно з IAS 37

Зобов'язання – це обов'язок чи відповідальність діяти або робити певним чином. Зобов'язання можуть мати юридичну силу внаслідок контрактних зобов'язань або законодавчих вимог. Але зобов'язання також виникають у результаті повсякденної ділової практики, традиції та бажання підтримувати добрі ділові стосунки або діяти справедливо. Якщо, наприклад, суб'єкт господарювання вирішує змінити політику і виправити недоліки своєї продукції, які виявилися після закінчення гарантійного строку, суми очікуваних витрат щодо вже реалізованих товарів вважатимуться зобов'язанням суб'єкта господарювання.

Згідно з міжнародними стандартами окремі зобов'язання можуть значною мірою вимірюватися тільки із застосуванням попередніх оцінок. Деякі суб'єкти господарювання описують такі зобов'язання як *provisions* (забезпечення).

Provision (забезпечення) – зобов'язання з невизначеним строком або сумою (рис 10.4).

Provisions слід визнавати, якщо:

(a) суб'єкт господарювання має теперішню заборгованість (юридичну чи конструктивну) внаслідок минулої події;

(b) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для і виконання зобов'язання;

(c) можна достовірно оцінити суму заборгованості.

У разі невиконання зазначених умов *provisions* не визнається.

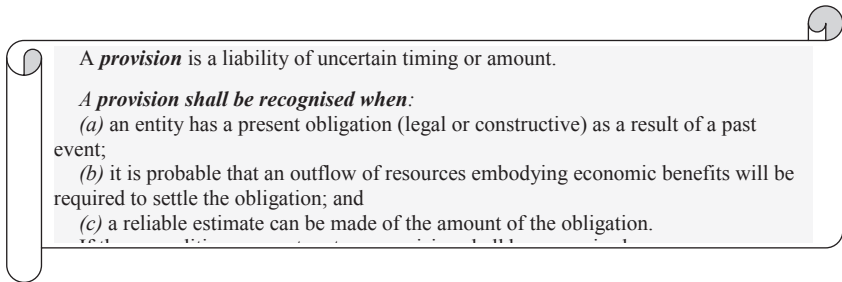

Рис. 10.4. Визначення забезпечень та критеріїв їх визнання згідно з *IAS 37*

В окремих країнах *provisions* не визнаються як зобов'язання, оскільки концепція зобов'язання визначена вузько й охоплює тільки ті суми, котрі можуть бути визначені без застосування попередніх оцінок. Міжнародне визначення зобов'язань базується на ширшому підході. Отже, якщо *provisions* містить теперішню заборгованість і відповідає решті визначення, воно розглядається як зобов'язання, навіть якщо його сума має бути попередньо оцінена. Прикладами є забезпечення платежів, що мають бути зроблені згідно з існуючими гарантіями та забезпеченням пенсійної заборгованості.

Фінансові звіти висвітлюють фінансовий стан суб'єкта господарювання наприкінці його звітного періоду, а не його можливий стан у майбутньому. Отже, *provisions* не визнається щодо витрат, які необхідно понести для здійснення діяльності в майбутньому. Єдиними зобов'язаннями, визнаними у звіті про фінансовий стан суб'єкта господарювання, є ті, що існують на кінець звітного періоду.

Згідно з *IAS 37* сума, визнана як *provisions*, має бути найкращою оцінкою витатків, необхідних для погашення *present obligation* на кінець звітного періоду. Найкраща оцінка витатків, необхідних для погашення *present obligation*, – це сума, яку суб'єкт господарювання обґрунтовано сплатив би для погашення заборгованості або передав би її третій стороні на кінець звітного періоду.

У випадках, коли вплив вартості грошей у часі суттєвий, *amount of provisions* (сума забезпечення) має бути **present value of the expenditures** (теперішньою вартістю видатків), які, як очікується, будуть потрібні для погашення зобов'язання.

Provisions слід переглядати на кінець кожного звітного періоду та коригувати для відображення поточної найкращої оцінки. Якщо вже немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде потрібним для погашення зобов'язання, *provisions* слід сторнувати. Коли застосовується дисконтування, залишкову суму забезпечення збільшують у кожному періоді для відображення плину часу. Це збільшення визнають як витрати на позички.

Provisions слід використовувати лише для тих видатків, для яких це *provisions* було створено з самого початку.

Окрім IAS 37 облік забезпечень регламентують:

IAS 11 “Construction Contracts (Будівельні контракти)”;

IAS 12 “Income Taxes (Податки на прибуток)”;

IAS 17 “Leases (Лізинг)”;

IAS 19 “Employee Benefits (Виплати працівникам)”;

IFRS 4 “Insurance Contracts (Страхові контракти)”.

Згідно з IAS 37 суб'єктові господарювання слід розрізняти **contingent liabilities** (умовні зобов'язання) – які не визнаються як зобов'язання, тому що вони є або:

(a) можливою заборгованістю, яка виникає внаслідок минулих подій і існування якої підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання, або

(b) теперішньою заборгованістю, яка не визнається, оскільки:

(i) немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення заборгованості, або

(ii) суму заборгованості не можна оцінити достатньо достовірно (рис. 10.5).

A contingent liability is:

(a) a possible obligation that arises from past events and whose existence will be confirmed only by the occurrence or non-occurrence of one or more uncertain future events not wholly within the control of the entity; or

(b) a present obligation that arises from past events but is not recognized because:

(i) it is not probable that an outflow of resources embodying economic benefits will be required to settle the obligation; or

(ii) the amount of the obligation cannot be measured with sufficient reliability.

Рис. 10.5. Визначення умовного зобов'язання згідно з IAS 37

Інколи не ясно, чи є існуюче зобов'язання. У таких випадках минулу подію вважають такою, що спричиняє існуюче зобов'язання, якщо, беручи до уваги всі наявні свідчення, є скоріше можливим, аніж неможливим те, що існуюче зобов'язання є на кінець звітного періоду.

Розкриття та інтерпретація інформації про забезпечення та умовні зобов'язання у фінансовій звітності. Згідно з IAS 37 суб'єктові господарювання для *each class of provision* (кожного класу забезпечення) слід розкривати кількісну інформацію (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Розкриття інформації про кожний клас забезпечень згідно з IAS 37

№	Disclosure	Розкриття
(a)	<i>the carrying amount at the beginning and end of the period;</i>	залишкову суму на початок і кінець періоду;
(b)	<i>additional provisions made in the period, including increases to existing provisions;</i>	додаткові забезпечення, здійснені протягом періоду, включаючи збільшення існуючих забезпечень;
(c)	<i>amounts used (ie incurred and charged against the provision) during the period;</i>	використані суми (тобто, витрачені і списані за рахунок забезпечення) протягом періоду;
(d)	<i>unused amounts reversed during the period; and</i>	невикористані суми, сторновані протягом періоду;
(e)	<i>the increase during the period in the discounted amount arising from the passage of time and the effect of any change in the discount rate.</i>	збільшення протягом періоду дисконтованої суми, яка виникає з плином часу, і вплив будь-якої зміни ставки дисконту.

Крім цього, суб'єктові господарювання для *each class of provision* (кожного класу забезпечення) слід розкривати:

(a) стислий опис сутності зобов'язання і визначення очікуваного часу будь-якого відповідного вибуття економічних вигід;

(b) інформацію про невизначеність щодо суми або часу такого вибуття. Там, де необхідно подати відповідну інформацію, суб'єктові господарювання слід розкривати основні припущення щодо майбутніх подій;

(c) суму будь-якої очікуваної компенсації із зазначенням суми будь-якого активу, визнаного для цієї очікуваної компенсації.

Якщо можливість будь-якого вибуття при погашенні не є віддаленою, суб'єктові господарювання слід розкривати для кожного класу умовного зобов'язання на кінець звітного періоду стислу інформацію про сутність умовно-го зобов'язання і, якщо можливо:

(a) наближену оцінку його фінансового впливу;

(b) інформацію про невизначеності щодо суми або часу будь-якого вибуття; та

(c) можливість будь-якої компенсації.

Long-term liabilities (довгострокові зобов'язання) – це заборгованість, яка має бути сплачена впродовж терміну, що перевищує один рік або нормальний операційний цикл підприємства. Це важливе джерело фінансування діяльності підприємств. Більшість з довгострокових зобов'язань пов'язана з використанням окремих сум на певні цілі:

Bonds Payable (облігації до оплати) видаються на строк від 10 до 50 років. І використовуються для фінансування таких довгострокових проектів як розширення виробничої діяльності;

Long-term Notes Payable (довгострокові векселі до оплати) видаються на строк від 2 до 10 років і широко використовуються для купівлі будинків;

Long-term Leases (довгостроковий лізинг) є поширеним засобом фінансування придбання устаткування шляхом його купівлі в розстрочку;

Pension Liabilities (пенсійні зобов'язання) створюють як забезпечення виплат робітникам після їх виходу на пенсію;

Deferred tax liabilities (відстрочені податкові зобов'язання) визнають як довгострокове зобов'язання, суми податків на прибуток підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць.

У звітах про фінансовий стан зарубіжних корпорацій у розділі непоточних зобов'язань використовують статті (зразок 10.1):

Long-term borrowings (Довгострокові позики)

Long-term debt (Довгостроковий борг)

Capital lease obligations (Заборгованість за капітальним лізингом)

Deferred credits and other noncurrent obligations (Відстрочені кредити та інші непоточні заборгованості)

Long-term unearned revenue (Довгострокові незароблені доходи)

Deferred tax liabilities (Відстрочені податкові зобов'язання)

Deferred income taxes (Відстрочений податок на дохід)

Noncurrent deferred income taxes (Непоточні відстрочені податки на дохід)

Provisions (Забезпечення)

Pension provisions (Пенсійні забезпечення)

Reserves for employee benefit plans (Резерви для програм виплат працівникам).

Особливістю погашення довгострокових зобов'язань є те, що підприємство виплачує кредитору не тільки отриману суму боргу, а й відсотки (як правило періодично впродовж усього терміну дії зобов'язань). Відсотки – це вартість користування грошима за визначений період часу, так само як орендна плата становить вартість користування певним матеріальним активом протягом періоду часу.

Оцінка довгострокових зобов'язань часто пов'язана із застосуванням концепцій майбутньої і теперішньої вартості, тобто вартістю користування грошима протягом часу. Вартість користування грошима протягом часу означає, що \$ 1, отриманий сьогодні, може бути інвестовано під 10 % річних, через рік виросте до \$ 1,1. І навпаки, якщо \$ 1 буде отримано через рік, то втрачено можливість заробити 10 центів.

Зразок 10.1

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31 December</i>	2010	2009
<i>Non-recourse borrowings of consolidated securitization entities</i>	30,060	3,883
<i>Bank deposits</i>	37,298	33,519
<i>Long-term borrowings</i>	293,323	336,172
<i>Investment contracts, insurance liabilities and insurance benefits</i>	29,582	31,641
<i>All other liabilities</i>	58,844	58,776
<i>Deferred income taxes</i>	2,840	2,081
<i>Liabilities of businesses held for sale</i>	16,047	6,092
<i>Liabilities of discontinued operations</i>	2,307	8,486

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
<i>Long-term debt</i>	11,003	9,829
<i>Capital lease obligations</i>	286	301
<i>Deferred credits and other noncurrent obligations</i>	19,264	17,390
<i>Noncurrent deferred income taxes</i>	12,697	11,521
<i>Reserves for employee benefit plans</i>	6,696	6,808

BALANCE SHEETS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Long-term debt</i>	4,939	3,746
<i>Long-term unearned revenue</i>	1,178	1,281
<i>Deferred income taxes</i>	229	0
<i>Other long-term liabilities</i>	7,445	6,269

GROUP BALANCE SHEET of **TESKO PLC**

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Borrowings</i>	(9,689)	(11,744)
<i>Derivative financial instruments and other liabilities</i>	(600)	(776)
<i>Post-employment benefit obligations</i>	(1,356)	(1,840)
<i>Deferred tax liabilities</i>	(1,094)	(795)
<i>Provisions</i>	(113)	(172)

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **DUNI AB**

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
<i>Bank loans and overdraft facility</i>	530	682
<i>Deferred tax liabilities</i>	31	26
<i>Pension provisions</i>	180	190

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of **NOKIA CORP**

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Long-term interestbearing liabilities</i>	4 242	4 432
<i>Deferred tax liabilities</i>	1 022	1 303
<i>Other long-term liabilities</i>	88	66

Концепція майбутньої вартості пов'язана з поняттям складних відсотків, коли відсотки за кожний період нараховуються множенням відсоткової ставки на суму основної величини і відсотків, нарахованих за попередні періоди, але не сплачених. Тому **future value** (*майбутня вартість*) – це величина, до якої виросте основна сума. Розраховується за формулою:

$$FV_n = x_0 \cdot (1 + r)^n, \quad (10.1)$$

де FV_n – *future value* (*майбутня вартість у n-му році*);

x_0 – *початкова сума*;

r – *rate of interest* (*відсоткова ставка*);

n – *період часу*

Приклад 10.1

1.01.10. Компанія придбала устаткування вартістю \$ 50 000.		
31.12.12. Компанія виплатила постачальнику борг з урахуванням 12 % річних (це поточна ринкова відсоткова ставка по середньострокових кредитах).		
1.01.10. <i>Equipment</i> (Устаткування)		50 000
<i>Equipment Payable</i> (Заборгованість за устаткуванням)		50 000
Розрахунок майбутньої вартості заборгованості		
Дата	Відсотки за рік	Сума заборгованості
31.12.10	$50\,000 \cdot 12\% = 6\,000$	56 000
31.12.11	$56\,000 \cdot 12\% = 6\,720$	62 720
31.12.12	$62\,720 \cdot 12\% = 7\,525$	70 245
Або можна скористатися формулою:		
$FV_3 = \$ 50000 \cdot (1 + 0,12)^3 = \$ 50000 \cdot 1,4049 = \$ 70245$		
31.12.10.	<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)	6 000
	<i>Equipment Payable</i> (Заборгованість за устаткуванням)	6 000
31.12.11.	<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)	6 720
	<i>Equipment Payable</i> (Заборгованість за устаткуванням)	6 720
31.12.12.	<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)	7 525
	<i>Equipment Payable</i> (Заборгованість за устаткуванням)	7 525
31.12.12.	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	70 245
	<i>Equipment Payable</i> (Заборгованість за устаткуванням)	70 525

Але, якщо замість одноразової майбутньої виплати, підприємство послідовно кожного періоду виплачуватиме однакові суми грошей, які часто називають рентою, визначають майбутню вартість **annuity** (*ануїтету*) – еквівалент кількох платежів за цей часовий період.

Платежі, що відбуваються наприкінці кожного періоду – *ordinary annuity* (звичайні або відстрочені ануїтети). Платежі, що відбуваються на початку кожного періоду – *annuity due* (ануїтети зі строком). Майбутня вартість ануїтету теж ґрунтується на складному відсотку, але останній нараховується на суму кожного платежу за період з дати платежу до кінця строку ануїтету. Отже, кожний наступний платіж буде акумулювати менше відсотків, ніж попередній період, оскільки кількість періодів, протягом яких нараховувалися відсотки, буде менша. Для визначення *future value of an ordinary annuity* (майбутньої вартості ануїтету) доцільно скористатися формулою:

$$FV_{a_n} = x_i \frac{(1+r)^n - 1}{r} \quad (10.2)$$

FV_{a_n} – майбутня вартість ануїтету у n -му році;

x_i – сума періодичних надходжень або виплат.

Приклад 10.2

1.01.10. Компанія придбала першу партію устаткування, яке коштує \$ 20 000.

1.01.11. Компанія придбала другу партію устаткування, яке коштує \$ 20 000.

1.01.12. Компанія придбала третю партію устаткування, яке коштує \$ 20 000 і розраховувалась з постачальником устаткування з виплатою складного відсотку у розмірі 12 % річних.

1.01.10. Equipment (Устаткування)	20 000	
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)		20 000

Розрахунок витрат на відсотки

Дата	Збільшення основного боргу	Відсотки за рік	Сума заборгованості
31.12.10	20 000	20 000 · 12 % = 2 400	22 400
31.12.11	20 000	(22 400 + 20 000) · 12 % = 5 088	47 488
31.12.12	20 000	-	67 488
	60 000	7 488	67 488

Або можна скористатися формулою:

$$FV_{a_3} = 20000 \frac{(1+0,12)^3 - 1}{0,12} = 20000 \cdot 3,3744 = \$ 67488$$

31.12.10 Interest Expense (Витрати на відсотки)	2 400	
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)		2 400
1.01.11. Equipment (Устаткування)	20 000	
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)		20 000
31.12.11. Interest Expense (Витрати на відсотки)	5 088	
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)		5 088
1.01.12. Equipment (Устаткування)	20 000	
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)		20 000
1.01.12. Cash (Грошові кошти)	67 488	
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)		67 488

Якщо ж потрібно визначити навпаки **present value** (*теперішню вартість*) суми, тобто сьогоднішню величину суми, яка буде отримана коли-небудь у майбутньому, цю майбутню суму треба дисконтувати за формулою:

$$PV = \frac{x_n}{(1+r)^n}, \quad (10.3)$$

де **PV** – *present value* (*теперішня вартість*);

x_n – *сума наприкінці n-го року*;

r – *rate of interest* (*відсоткова ставка*).

Приклад 10.3

1.01.10. Компанія придбала будівлю, на виплату якої видала уклала кредитну угоду, згідно якої сплатить продавцю через три роки \$ 200 000. Банківська відсоткова ставка по кредитах становить приблизно 12 %.

Для визначення балансової вартості будівлі та довгострокової заборгованості використасмо формулу:

$$PV_3 = \frac{200000}{(1+0,12)^3} = 200000 \cdot 0,7118 = \$ 142\,360$$

1.01.10. Buildings (Будівлі)	142 360
Buildings Payable (Заборгованість за будівлями)	142 360

Розрахунок витрат на відсотки за три роки

Дата	Відсотки за рік	Сума заборгованості
31.12.10	$142\,360 \cdot 12\% = 17\,083$	159 443
31.12.11	$159\,443 \cdot 12\% = 19\,133$	178 576
31.12.12	$178\,576 \cdot 12\% = 21\,424$	200 000

31.12.10. Interest Expense (Витрати на відсотки)	17 083
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)	17 083

31.12.11. Interest Expense (Витрати на відсотки)	19 133
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)	19 133

31.12.12. Interest Expense (Витрати на відсотки)	21 424
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)	21 424

31.12.12. Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)	200 000
Cash (Грошові кошти)	200 000

Present value of an annuity (теперішня вартість анuitету) – це вартість на сьогодні загальної суми серії платежів (їх часто називають рентою), які будуть виплачуватись або надходити протягом визначеного періоду часу у майбутньому. Концепція теперішньої вартості анuitету пов'язана з розрахунком складного дисконту для кожного з однакових рентних платежів.

$$PV_{a_n} = x_i \frac{1 - \frac{1}{(1+r)^n}}{r} \quad (10.4)$$

де PV_{a_n} – present value (теперішня вартість);

x_i – сума періодичних виплат або надходжень;

r – rate of interest (відсоткова ставка).

Приклад 10.4

1.01.10. Компанія придбала устаткування, яке коштує \$ 50 000, та уклала кредитну угоду з продавцем на цю суму. Кредит надано під 12 % річних. Його слід погасити трьома платежами – 31.12.10, 31.12.11, 31.12.12. Кожний платіж складатиметься з однакової частки основної суми боргу плюс відсотки.

1.01.10. *Equipment (Устаткування)* 50 000
Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням) 50 000

$$x_i = 50000 \div \frac{1 - \frac{1}{(1+0,12)^3}}{0,12} = 50000 \div 2,4018 = \$ 20818$$

Розрахунок грошових виплат

Дата	Грошовий платіж	У тому числі		Залишок суми боргу
		сплата відсотків	сплата боргу	
31.12.10	20 818	50 000 · 12% = 6 000	14 818	35 182
31.12.11	20 818	35 182 · 12% = 4 222	16 596	18 586
31.12.12	20 818	18 586 · 12% = 2 230	18 588	0
	62 454			

31.12.10. *Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)* 14 818
Interest Expense (Витрати на відсотки) 6 000
Cash (Грошові кошти) 20 818

31.12.10. *Equipment Payable (Заборгованість за устаткуванням)* 16 596
Interest Expense (Витрати на відсотки) 4 222
Cash (Грошові кошти) 20 818

...

Щоб уникнути обтяжливих розрахунків при визначенні майбутньої або теперішньої вартості використовують спеціальні таблиці відсоткових множників (додатки). Дані таблиць розраховані для суми платежу в \$ 1 за різними ставками процентів та періодів часу.

10.2. Облік довгострокових випущених облігацій

Важливим джерелом фінансування діяльності корпорацій замість випуску звичайних акцій є довгострокові позики у формі **bonds** (облігацій), які також випускаються на певний строк. Компетентний підхід до фінансування компанії потребує підтримання реального співвідношення між величиною зовнішньої заборгованості і капіталом власників.

Головними перевагами випуску облігацій порівняно з випуском акцій є: по-перше, те, що випуск облігацій не впливає на розподіл прав власності щодо компанії і прав на участь в управлінні компанією – на відміну від акціонерів, власники не приймають участь в управлінні компанією і розподілі доходів;

по-друге, грошові виплати власникам облігацій обмежені чітко визначеними сумами відсотків і основною сумою боргу, яка підлягає сплаті при погашенні облігацій;

третє, реальна вартість користування у борг коштами часто менша, бо втрати на сплату відсотків вираховуються з прибутку до оподаткування, в той час як дивіденди виплачуються з прибутку після оподаткування;

четверте, часто має місце позитивний фінансовий леверидж, який визначається як різниця між коефіцієнтом віддачі акціонерного капіталу і коефіцієнтом віддачі активів. Це відбувається, коли ставка відсотків є меншою ніж коефіцієнт віддачі активів компанії.

Головними негативними сторонами випуску облігацій є те, що відповідні виплати відсотків мають здійснюватися кожного платіжного періоду, та велика сума (основна сума боргу) має бути сплачена у момент погашення облігацій.

Облік довгострокових облігацій, реалізованих за номінальною вартістю. Номінальна вартість облігацій у більшості випадків дорівнює \$ 1 000 або кратній сумі. Запис про випуск довгострокових облігацій, що реалізовані за номінальною вартістю, має вигляд:

Cash (Грошові кошти)
Bonds Payable (Облігації до оплати)

Сплата відсотків за фіксованими облігаціями, як правило, здійснюється двічі на рік, що відображується записом:

Interest Expense (Витрати на відсотки)
Cash (Грошові кошти)

На дату погашення фіксованих облігацій на суму номінальної вартості робиться запис:

Bonds Payable (Облігації до оплати)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 10.5

<i>1.01.05.</i> Компанія випустила і реалізувала 1 000 фіксованих облігацій номінальною вартістю \$ 1000, терміном на 10 років з відсотковою ставкою 9 %. Виплата відсотків 1 липня і 1 січня.		
<i>1.01.05.</i> Cash (Грошові кошти)	1 000 000	
<i>Bonds Payable (Облігації до сплати)</i>		1 000 000
<i>1.07.05.</i> Interest Expense (Витрати на відсотки) $(1\,000\,000 \cdot 9\% / 2)$	45 000	
Cash (Грошові кошти)		45 000
<i>31.12.05.</i> Interest Expense (Витрати на відсотки)	45 000	
Interest Payable (Відсотки за облігаціями до сплати)		45 000
<i>1.01.06.</i> Interest Payable (Відсотки за облігаціями до сплати)	45 000	
Cash (Грошові кошти)		45 000
...		
<i>1.01.15.</i> Bonds Payable (Облігації до сплати)	1 000 000	
Interest Payable (Відсотки за облігаціями до сплати)	45 000	
Cash (Грошові кошти)		1 045 000

Власники конвертованих облігацій мають вибір: отримувати відсотки за облігаціями або обміняти їх за бажанням на акції компанії й стати її власником. На останнє інвестори йдуть у разі зростання ринкової ціни акцій.

Під час відображення конвертації облігацій в акції ринкову вартість облігацій і акцій ігнорують. Не відображають також прибутки і збитки від цієї операції.

Bonds Payable (Облігації до оплати)**Stated Capital** (Статутний капітал, прості акції)**Capital Surplus** (Додатковий капітал, прості акції)

Приклад 10.6

<i>1.01.05.</i> Компанія реалізувала фіксовані облігації номінальною вартістю \$ 1 000 000 терміном на 10 років з 12 % річних. Відсотки сплачуються 30 червня і 31 грудня. Облігації є конвертованими на умовах, що одна облігація в \$ 1000 обмінюється на 30 простих акцій номіналом \$ 20 кожна.		
<i>1.01.06.</i> Компанія конвертувала усі довгострокові облігації в прості акції.		
<i>1.01.05.</i> Cash (Грошові кошти)	1 000 000	
<i>Bonds Payable (Облігації до сплати)</i>		1 000 000
<i>30.06.05.</i> Interest Expense (Витрати на відсотки) $(1\,000\,000 \cdot 12\% / 2)$	60 000	
Cash (Грошові кошти)		60 000
<i>31.12.05.</i> Interest Expense (Витрати на відсотки)	60 000	
Cash (Грошові кошти)		60 000
<i>1.01.06.</i> Bonds Payable (Облігації до оплати)	1 000 000	
Stated Capital (Статутний капітал, прості акції)		600 000
Capital Surplus (Додатковий капітал, прості акції)		400 000

Облік довгострокових облігацій, реалізованих зі знижкою (дисконтом).

При випуску облігацій більшість компаній намагається встановити *face interest rate* (номінальну відсоткову ставку) на рівні *market interest rate* (ринкової відсоткової ставки) для облігацій з подібними умовами позики та ризику. Але ринкові відсоткові ставки змінюються щодня, і тому на дату випуску облігації виникає різниця між номінальною і ринковою відсотковими ставками.

У випадку, якщо номінальна відсоткова ставка є менше, ніж ринкова відсоткова ставка, облігації випускають із знижкою (дисконтом). Для визначення ціни реалізації облігації розраховують за формулою:

$$PV_{bond} = PV_{b_{mr}} + PV_{a_{mr}}, \quad (10.5)$$

де PV_{bond} – теперішня вартість (ціна) облігації;

$PV_{b_{mr}}$ – теперішня вартість номінальної вартості облігації, яка погашатиметься при настанні строку, за ринковою відсотковою ставкою;

$PV_{a_{mr}}$ – теперішня вартість ануїтету за ринковою відсотковою ставкою.

Приклад 10.7

Компанія випустила фіксовану облігацію номінальною вартістю \$ 1000 на 10 років з номінальною відсотковою ставкою 12 %. Ринкова ставка відсотку становить 14 %.

$$PV_{b_{14\%}} = \frac{1000}{(1 + 0,14)^{10}} = \$ 269,74$$

$$PV_{a_{14\%}} = 120 \frac{1 - \frac{1}{(1 + 0,14)^{10}}}{0,14} = \$ 625,93$$

$$PV_{bond} = 269,74 + 625,93 = \$ 895,67$$

Співвідношення номінальної вартості облігації до ціни реалізації називають квотою. Так, наприклад, реалізація облігації номінальною вартістю \$ 1000 за \$ 950 відповідає квоті 95 %, а реалізація облігації за \$ 1035 відповідає квоті 103,5 %. Запис випуску довгострокових облігацій, випущених із дисконтом, має вигляд:

Cash (Грошові кошти)

NV-D

Bond discount (Дисконт за облігаціями)

D

Bonds Payable (Облігації до оплати)

NV

Discount (дисконт) – це додаткові витрати для компанії (крім відсотків), бо компанія сплатить усю номінальну вартість інвестору, коли настане термін погашення облігацій. Тобто реальні витрати на виплату відсотків дорівнюють загальній сумі виплат відсотків та суми дисконту.

Для розподілу дисконту застосовують два методи списання:

- **straight-line method** (прямолінійний метод);
- **effective interest method** (метод ефективного відсотку).

Дисконт випущених облігацій відображають в пасиві Балансу (з мінусом), але протягом дії облігації дисконт буде зменшуватися і на дату погашення дійде до нуля. Амортизація дисконту здійснюється записом:

Interest Expense (Витрати на відсотки)
Bond discount (Дисконт за облігаціями)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 10.8

1.01.05. Компанія реалізувала фіксовані облігації з номінальною вартістю \$ 1 000 000 на 10 років з 12 % річних; за квоти до ціни 98. Відсотки платять 30 червня і 31 грудня. Дисконт = 1 000 000 – 980 000 = \$ 20 000 Піврічна сума амортизації дисконту за прямолінійним методом = 20 000 / 20 = \$ 1000		
1.01.05. Cash (Грошові кошти)	980 000	
Bond discount (Дисконт за облігаціями)	20 000	
Bonds Payable (Облігації до оплати)		1 000 000
30.06.05. Interest Expense (Витрати на відсотки)	61 000	
Bond discount (Дисконт за облігаціями)		1 000
Cash (Грошові кошти)		60 000
...		
1.01.15. Bonds Payable (Облігації до оплати)	1 000 000	
Cash (Грошові кошти)		1 000 000

Реалізацію облігацій з нульовим купоном, які не передбачають періодичну виплату відсотків, відображають записом:

Cash (Грошові кошти)
Bond discount (Дисконт за облігаціями)
Bond Payable (Облігації до оплати)

Приклад 10.9

1.01.05. Компанія реалізувала облігації з нульовим купоном номінальною вартістю \$ 1 000 000 на 10 років за \$ 521 610 (14 %). 1.01.15. Компанія погасила облігації з нульовим купоном.		
1.01.05. Cash (Грошові кошти)	521 610	
Bond discount (Дисконт за облігаціями)	478 390	
Bond Payable (Облігації до оплати)		1 000 000
31.12.05. Interest Expense (Витрати на відсотки)	73 025	
Bond discount (Дисконт за облігаціями)		73 025
...		
1.01.15. Bond Payable (Облігації до оплати)	1 000 000	
Cash (Грошові кошти)		1 000 000

Облік довгострокових облігацій, реалізованих з премією (надбавкою).

У випадку, якщо номінальна відсоткова ставка більша ніж ринкова відсоткова ставка, облігації реалізують з премією.

<i>Cash</i> (Грошові кошти)	<i>NV+P</i>
<i>Bonds Payable</i> (Облігації до оплати)	<i>NV</i>
<i>Bond premium</i> (Премія за облігаціями)	<i>P</i>

Премію реалізованих облігацій відображають в пасиві Балансу (з плюсом), але протягом дії облігації зменшується до нуля. Реальні витрати на виплату відсотків дорівнюють різниці між сумою відсотків і сумою премії. Амортизація премії облігацій прямолінійним методом або методом ефективного відсотку періодичну зменшує суму фінансових витрат:

<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)
<i>Bond premium</i> (Премія за облігаціями)
<i>Cash</i> (Грошові кошти)

Приклад 10.10

1.01.05. Компанія реалізувала облігації з номінальною вартістю \$ 1 000 000 на 10 років з номінальною ставкою 12 % річних. Квота до ціни – 106. Виплата відсотків здійснюється 1 липня і 1 січня. Сума амортизації одного періоду буде 60 000 : 20 періодів = 3 000.		
1.01.05. <i>Cash</i> (Грошові кошти)	1 060 000	
<i>Bonds Payable</i> (Облігації до оплати)		1 000 000
<i>Bond premium</i> (Премія за облігаціями)		60 000
1.07.05. <i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)	57 000	
<i>Bond premium</i> (Премія за облігаціями)	3 000	
<i>Cash</i> (Грошові кошти) ($1\,000\,000 \cdot 12\% / 2$)		60 000
31.12.05. <i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)	57 000	
<i>Bond premium</i> (Премія за облігаціями)	3 000	
<i>Interest Payable</i> (Відсотки за облігаціями до сплати)		60 000
1.01.06. <i>Interest Payable</i> (Відсотки за облігаціями до сплати)	60 000	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)		60 000
...		
1.01.15. <i>Bonds Payable</i> (Облігації до оплати)	1 000 000	
<i>Interest Payable</i> (Відсотки за облігаціями до сплати)	60 000	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)		1 060 000

У зарубіжних країнах досить поширеним методом амортизації фінансових інструментів є прямолінійний метод, який має недолік, оскільки з кожним періодом поточна вартість облігації збільшується, а сума відсотків залишається незмінною, що приводе до зменшення рівня відсотку. Тому відповідно до міжнародних стандартів, амортизувати собівартість фінансових зобов'язань та розподіляти витрати за відсотками слід методом ефективного відсотку, який передбачає постійний рівень відсотку протягом терміну дії облігації.

Облік довгострокових облігацій, реалізованих протягом платіжного періоду. Облігації можуть бути випущені в один день, а реалізовані в інший, тобто в період між датами виплати відсотків. Оскільки інвестор на наступну дату отримання відсотків отримає суму відсотків за весь платіжний період, то ціна на реалізації облігації визначається за формулою:

$$PV_{bond_i} = PV_{bond} + I_{fr} \quad (10.6)$$

де PV_{bond_i} – ціна реалізації облігації протягом платіжного періоду;

PV_{bond} – теперішня вартість облігації (номінальна вартість мінус недоамортизований дисконт або плюс недоамортизована премія);

I_{fr} – сума відсотків за період між датою випуску (останньою датою платежу) і датою реалізації облігації.

У випадку реалізації облігацій не на дату випуску робиться запис:

Cash (Грошові кошти)

Bonds Payable (Облігації до сплати)

Interest Expense (Витрати на відсотки)

Особливістю такої проводки є те, що за кредитом відображається сума відсотків за період між датою випуску (останньою датою платежу) і датою реалізації облігації, хоча за дебетом рахунку витрат на відсотки цієї суми ще не відображено.

Тоді на дату сплати відсотків робиться звичайний запис на суму відсотків за весь платіжний період:

Interest Expense (Витрати на відсотки)

Cash (Грошові кошти)

Таким чином, у звіт про прибутки і збитки буде включено витрати на відсотки у сумі різниці між дебетовим і кредитовим оборотами рахунку “*Interest Expense* (Витрати на відсотки)”.

Приклад 10.11

1.01.05. Компанія випустила, але не реалізувала фіксовані облігації номінальною вартістю \$ 1 000 000 терміном на 10 років з номінальною ставкою 12 %. Виплата відсотків 1 липня і 1 січня.		
1.04.05. Компанія реалізувала облігації з урахуванням відсотків за період з 1 січня.		
1.07.05. Компанія сплатила відсотки за півріччя.		
1.01.05. –		
1.04.05. <i>Cash</i> (Грошові кошти)	1 030 000	
<i>Bonds Payable</i> (Облігації до сплати)		1 000 000
<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)		30 000
1.07.05. <i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)	60 000	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)		60 000
...		

Облік дострокового викупу облігацій. Для випадків значної розбіжності ринкової ставки та зафіксованої ставки за облігаціями у процесі випуску облігацій корпорації зазвичай передбачають умови їх дострокового викупу (тобто вилучення з обігу), щоб потім повторно випустити за іншою ставкою. При цьому визначають прибутки чи збитки від викупу облігацій як різницю між балансовою вартістю облігацій та сплаченими грошовими коштами. Отже, в залежності від того викуповують облігації, які раніш були реалізовані з дисконтом або премією, фінансовий результат визначається за формулою:

$$\text{Profit (Loss)} = (\text{Bonds Payable} - \text{Discount}) - \text{Cash} \quad (10.7)$$

$$\text{Profit (Loss)} = (\text{Bonds Payable} + \text{Premium}) - \text{Cash} \quad (10.8)$$

Приклад 10.12

1.01.05. Компанія випустила і реалізувала 12%-облігації номінальною вартістю \$1 000 000 з квотою до ціни 98, терміном на 10 років. Сплата відсотків 30 червня і 31 грудня.		
30.06.05. Компанія сплатила відсотки. Метод амортизації дисконту – прямолінійний.		
...		
1.01.11. Компанія достроково викупила облігації з квотою 103 до номіналу.		
1.01.05. Cash (Грошові кошти)	980 000	
Bond discount (Дисконт за облігаціями)	20 000	
Bond Payable (Облігації до оплати)		1 000 000
30.06.05. Interest Expense (Витрати на відсотки)	61 000	
Bond discount (Дисконт за облігаціями)		1 000
Cash (Грошові кошти)		60 000
...		
1.01.11. Bond Payable (Облігації до оплати)	1 000 000	
Bond discount (Дисконт за облігаціями)		8 000
Cash (Грошові кошти)		1 030 000
Loss of Bonds (Збиток від облігацій)		38 000

Приклад 10.13

1.01.05. Компанія випустила і реалізувала 12%-облігації номінальною вартістю \$1 000 000 з квотою до ціни 106, терміном на 10 років. Сплата відсотків 30 червня і 31 грудня. Метод амортизації премії – прямолінійний.		
...		
1.01.11. Компанія достроково викупила облігації за \$ 900 000.		
1.01.05. Cash (Грошові кошти)	1 060 000	
Bonds Payable (Облігації до оплати)		1 000 000
Bond premium (Премія за облігаціями)		60 000
...		
1.01.11. Bond Payable (Облігації до оплати)	1 000 000	
Bond premium (Премія за облігаціями)	24 000	
Cash (Грошові кошти)		900 000
Profit of Bonds (Прибуток від облігацій)		124 000

10.3. Облік довгострокових виданих векселів

Довгострокові векселі, як і короткострокові, можуть бути видані в обмін на грошові кошти або майно, товари та послуги, але відрізняються терміном їх дії. Тому основною відмінністю обліку довгострокових векселів від обліку короткострокових є застосування концепції теперішньої вартості.

Якщо довгострокові векселі забезпечуються закладними активами (заставою), то вони мають назву **mortgage notes** (заставних векселів).

І відсоткові, і безвідсоткові векселі відображують в обліку за номінальною вартістю. Тому випуск довгострокового відсоткового векселю (в обмін на грошові кошти) в обліку відображається:

<i>Cash</i> (Грошові кошти)	NV
<i>Long-term Notes Payable</i> (Довгострокові векселя до оплати)	NV

А випуск довгострокового безвідсоткового векселю (в обмін на грошові кошти) в обліку відображається:

<i>Cash</i> (Грошові кошти)	NV-I
<i>Notes discount receivable</i> (Дисконт за векселями до отримання)	I
<i>Long-term Notes Payable</i> (Довгострокові векселя до оплати)	NV

Заборгованість за довгостроковими векселями може виплачуватись наприкінці строку дії векселю або періодично упродовж дії векселю (ануїтет). Якщо заборгованість виплачується наприкінці строку дії векселю, то сума відсотків, які періодично визнаються як фінансові витрати, постійно зростає. За відсотковим векселем:

<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)
<i>Interest Payable</i> (Відсотки до сплати)

За безвідсотковим векселем:

<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)
<i>Notes discount receivable</i> (Дисконт за векселями до отримання)

Якщо виплати здійснюються періодично, то кожний платіж охоплює:

- 1) суму відсотків із залишку несплаченої суми заборгованості (в кожному наступному періоді зменшується);
- 2) частину заборгованості за векселем.

Тому періодична сплата грошових коштів за відсотковим векселем відображається:

<i>Interest Expense</i> (Витрати на відсотки)
<i>Long-term Notes Payable</i> (Довгострокові векселя до оплати)
<i>Cash</i> (Грошові кошти)

У Балансі зменшення суми заборгованості за векселем для наступного року показують як короткострокову заборгованість, а несплачений після цього залишок – як довгострокову заборгованість.

Приклад 10.14

01.12.10. Компанія придбала машину вартістю \$ 50 000 з оплатою векселем під 12 % річних з щомісячними платежами \$ 1000.				
01.12.10. Equipment (Устаткування)		50 000		
Long-term Notes Payable (Довгострокові векселі до оплати)		50 000		
Розрахунок щомісячних платежів за векселем у 2010 році				
Дата	Несплачена сума на початок періоду	Сума виплат	Сума відсотків (1 % від несплаченої суми)	Зменшення заборгованості
31.12	50 000	1 000	500	(500)
31.12.10. Interest Expense (Витрати на відсотки)		500		
Long-term Notes Payable (Довгострокові векселі до оплати)		500		
Cash (Грошові кошти)		1 000		
Розрахунок щомісячних платежів за векселем у 2011 році				
Дата	Несплачена сума на початок періоду	Сума виплат	Сума відсотків (1 % від несплаченої суми)	Зменшення заборгованості
31.01	49 500	1 000	495	(505)
28.02	48 995	1 000	490	(510)
31.03	48 485	1 000	485	(515)
30.04	47 970	1 000	480	(520)
31.05	47 450	1 000	475	(525)
30.06	46 925	1 000	469	(531)
31.07	46 394	1 000	464	(536)
31.08	45 858	1 000	459	(541)
30.09	45 317	1 000	453	(547)
31.10	44 770	1 000	448	(552)
30.11	44 218	1 000	442	(558)
31.12	43 660	1 000	437	(563)
				(6 403)
31.12.10. Long-term Notes Payable (Довгострокові векселя до оплати)		6 403		
Current portions of long-term notes (Поточна частина до оплати)		6 403		
...				

Приклад 10.15

1.01.10. Компанія взяла в кредит \$ 20 000 на 2 роки і виписала вексель на суму \$ 25 088.	
31.12.11. Компанія сплатила суму векселя.	
1.01.10. Cash (Грошові кошти) 20 000	
Notes discount receivable (Дисконт за векселями до отримання) 5 088	
Long-term Notes Payable (Довгострокові векселі до оплати) 25 088	
31.12.10. Interest Expense (Витрати на відсотки) 2 400	
Notes discount receivable (Дисконт за векселями до отримання) 2 400	
31.12.11. Interest Expense (Витрати на відсотки) 2 688	
Notes discount receivable (Дисконт за векселями до отримання) 2 688	
31.12.11. Long-term Notes Payable (Довгострокові векселі до оплати) 25 088	
Cash (Грошові витрати) 25 088	

10.4. Облік довгострокових лізингових зобов'язань

Альтернативним способом придбання активів у випадку нестачі готівки є придбання активів у формі лізингу.

Lease (лізинг) – це угода, згідно з якою **lessor** (лізингодавець) передає **lessee** (лізингоодержувачу) в обмін на платіж або ряд платежів право користування активом протягом погодженого періоду часу (рис. 10.6).

Finance lease (фінансовий лізинг) – це лізинг, за яким передаються в основному всі ризики та винагороди щодо володіння активом. Право власності може з часом передаватися або не передаватися.

Ризики включають можливість збитків від простоїв або технічної застарілості та коливань у надходженнях унаслідок зміни економічних умов.

Винагороди можуть бути представлені у формі очікування рентабельного функціонування протягом строку економічної експлуатації активу та прибутку від зростання вартості або реалізації ліквідаційної вартості.

Operating lease (операційний лізинг) – це будь-який інший лізинг, крім фінансового.

A **lease** is an agreement whereby the lessor conveys to the lessee in return for a payment or series of payments the right to use an asset for an agreed period of time.

A **finance lease** is a lease that transfers substantially all the risks and rewards incidental to ownership of an asset. Title may or may not eventually be transferred.

An **operating lease** is a lease other than a finance lease.

Рис. 10.6. Визначення фінансового і операційного лізингу згідно з *IAS 17*

Згідно з *IAS 17* прикладами ситуацій, які, як правило, ведуть до класифікації *lease* як *finance lease* є (рис. 10.7):

(a) лізинг передає лізингоодержувачу право власності на актив наприкінці *lease term* (строку лізингу);

(b) лізингоодержувач має право вибору придбати актив за ціною, що, як очікується, буде значно нижчою за справедливую вартість на дату, коли вибір може бути здійснений, і достатньою для обґрунтованої впевненості на *inception of the lease* (початку лізингу) в тому, що вибір буде здійснено;

(c) *lease term* (строк лізингу) становить більшу частину *economic life* (строку економічної експлуатації) активу, навіть якщо право власності не передається;

(d) на початку лізингу теперішня вартість мінімальних лізингових платежів дорівнює принаймні в основному всій справедливій вартості отриманого у лізинг активу;

(e) отримані у лізинг активи мають такий особливий характер, що тільки лізингоодержувач може використовувати їх, не здійснюючи значних модифікацій.

Examples of situations that individually or in combination would normally lead to a lease being classified as a finance lease are:

- (a) the lease transfers ownership of the asset to the lessee by the end of the lease term;
- (b) the lessee has the option to purchase the asset at a price that is expected to be sufficiently lower than the fair value at the date the option becomes exercisable for it to be reasonably certain, at the inception of the lease, that the option will be exercised;
- (c) the lease term is for the major part of the economic life of the asset even if title is not transferred;
- (d) at the inception of the lease the present value of the minimum lease payments amounts to at least substantially all of the fair value of the leased asset; and
- (e) the leased assets are of such a specialised nature that only the lessee can use them without major modifications.

Рис. 10.7. Приклади класифікації лізингу як фінансового згідно з IAS 17

Lease term (строк лізингу) – це невідмовний період, на який лізингоодержувач уклав угоду про лізинг активу, та будь-які наступні терміни, протягом яких лізингоодержувач має вибір щодо подовження строку лізингу активу з подальшою оплатою або без неї і на початку строку лізингу існує обґрунтована впевненість, що це право вибору лізингоодержувача буде здійсненим.

The inception of the lease (початок лізингу) – дата, яка настає раніше: або дата підписання лізингової угоди, або дата згоди сторін виконувати зобов'язання щодо основних положень угоди. На цю дату лізинг класифіковано або як операційний, або як фінансовий лізинг (у випадку фінансового лізингу, визначено суми, що їх слід визнавати).

Economic life (строк економічної експлуатації) – це:

(a) або період, протягом якого очікується використання активу одним чи кількома користувачами;

(b) або кількість одиниць продукції чи подібних одиниць, на яку один або кілька користувачів очікують отримати від активу.

В США замість терміну *finance lease* (фінансовий лізинг) використовують термін *capital lease* (капітальний лізинг), яким визнається лізинг, якщо на початку строку передбачає одну з умов: 1) на кінець строку дії лізингу право власності на майно перейде лізингоодержувачу; 2) умови лізингу включають право придбання майна за ціною угоди; 3) строк лізингу становить не менш 75 % економічного строку експлуатації майна; 4) поточна дисконтована вартість лізингових платежів на початок дії лізингу дорівнює 90 % ринкової вартості майна за вирахуванням усіх податкових кредитів, пов'язаних з цим майном.

Minimum lease payments (мінімальні лізингові платежі) – це платежі, що здійснюються або можуть здійснюватися лізингоодержувачем протягом строку лізингу (за винятком непередбаченої лізингової плати, вартості послуг та податків, що підлягають сплаті, лізингодавцем і поверненню лізингодавцю), а також:

для лізингоодержувача – будь-які суми, гарантовані лізингоодержувачем або стороною, пов'язаною з лізингоодержувачем;

для лізингодавця – будь-яка ліквідаційна вартість, гарантована лізингодавцю:

(a) лізингоодержувачем; або

(b) стороною, пов'язаною з лізингоодержувачем; або

(c) третьою стороною, непов'язаною з лізингоодержувачем і здатною з фінансової точки зору погасити заборгованість за гарантією.

Ставкою дисконту, яку слід застосовувати при обчисленні теперішньої вартості мінімальних лізингових платежів, є:

– **interest rate implicit in the lease** (припустима ставка відсотка у лізингу) – це ставка дисконту, що на початку строку лізингу веде до того, що сукупна теперішня вартість мінімальних лізингових платежів та негарантованої ліквідаційної вартості має дорівнювати сумі справедливої вартості зданого в лізинг активу та будь-яких прямих первісних прямих витрат лізингодавця;

– якщо її неможливо визначити, то слід застосовувати **lessee's incremental borrowing rate** (відсоткову ставку додаткових запозичень лізингоодержувача) – це відсоткова ставка, що її мав би сплачувати лізингоодержувач за подібний лізинг, або, якщо її неможливо визначити, ставку, яку на початку строку лізингу сплачував би лізингоодержувач за запозичення коштів, необхідних для придбання активу, на подібний строк та за подібною гарантією.

Приклад 10.16

15.12.09. Компанія підписала угоду про лізинг устаткування на 5 років з щорічною виплатою лізингової плати лізингодавцю наприкінці кожного року у сумі \$ 2 400:	
економічний строк експлуатації устаткування – 8 років.	
справедлива вартість устаткування на початок лізингу – \$ 10 000.	
залишкова вартість устаткування наприкінці строку лізингу – \$ 2 000.	
вартість залучення додаткових коштів лізингоодержувача – 10 % за рік.	
Lessee (лізингоодержувач)	
Мінімальні лізингові платежі для лізингоодержувача (та лізингодавця):	
платежі, що здійснюються лізингоодержувачем протягом строку лізингу 2 400 · 5 років =	\$ 12 000
гарантована остаточна вартість на кінець строку лізингу	\$ 2 000
Разом	\$ 14 000
Теперішня вартість мінімальних лізингових платежів лізингоодержувача за ставкою дисконтування 10 % дорівнює: $PV = 2400 \cdot 3.791 + 2000 \cdot 0.6209 = \10340 ,	
що становить більше ніж 90 % від справедливої вартості отриманого у лізинг устаткування. Тобто лізинг слід класифікувати як фінансовий.	
Припустима ставка відсотку при лізингу, визначена методом проб і помилок, становить 11, 21 %.	

Первісна оцінка фінансового лізингу у лізингоодержувача. Виходячи з того, що фінансовий лізинг передбачає передачу лізингоодержувачу всіх ризиків і ризиків, пов'язаних з правом власності на майно, у міжнародній практиці прийнято обліковувати у лізингоодержувача впродовж лізингу не лише довгострокові лізингові зобов'язання, але й отримані у лізинг активи.

Тому на початку строку лізингу, лізингоодержувачам слід визнавати фінансовий лізинг як активи та зобов'язання:

Leasehold (Одержано у лізинг)

Long-term leases (Довгостроковий лізинг)

The commencement of the lease term (початок строку лізингу) – це дата, з якої лізингоодержувач набуває права використовувати отриманий в лізинг актив. Це дата первісного визнання лізингу (тобто визнання належним чином активів, зобов'язань, доходу або витрат, які є наслідком угоди про лізинг). При цьому вартість отриманих у лізинг активів і зобов'язань з фінансового лізингу лізингоодержувач має визнавати за меншою з величин:

- справедливої вартості орендованого майна на початку лізингу,
- теперішньої вартості мінімальних лізингових платежів, що визначається на початку лізингу.

На початок строку фінансового лізингу вартість активів і зобов'язань у лізингоодержувача визнається за однаковими сумами, за винятком будь-яких первісних прямих витрат лізингоодержувача, які додаються до суми, визнаної як актив.

Initial direct costs (первісні прямі витрати) – це додаткові витрати, які прямо відносяться до ведення переговорів та укладання угоди про лізинг, за винятком таких витрат, понесених лізингодавцями-виробниками чи лізингодавцями-дилерами.

Лізингодавець відображає фінансовий лізинг як продаж або фінансування.

Продовження прикладу 10.16

1.01.10. Компанія набула права використовувати одержане в лізинг устаткування, яке взято на 5 років з щорічною виплатою лізингової плати наприкінці кожного року у сумі \$ 2 400: економічний строк експлуатації – 8 років. справедлива вартість устаткування на початок лізингу – \$ 10 000. залишкова вартість устаткування наприкінці строку лізингу – \$ 2 000. вартість залучення додаткових коштів лізингоодержувача – 10 % за рік.	
Lessee (лізингоодержувач)	
Виходячи з того, що справедлива вартість орендованого устаткування (\$ 10 000) є меншою ніж теперішня вартість мінімальних лізингових платежів (\$ 10 340), лізингоодержувач визнає фінансовий лізинг за справедливою вартістю майна:	
1.01.10. <i>Leasehold equipment</i> (Одержане у лізинг устаткування)	10 000
<i>Long-term leases</i> (Довгостроковий лізинг)	10 000
Lessor (лізингодавець)	
1.01.10. <i>Minimum lease receivable</i> (Мінімальні лізингові платежі до отримання)	14 000
<i>Equipment</i> (Устаткування)	10 000
<i>Unearned Revenue</i> (Незароблений дохід)	4 000

Подальша оцінка фінансового лізингу у лізингоодержувача. Мінімальні лізингові платежі слід розподіляти між фінансовими витратами та зменшенням непогашених зобов'язань.

Фінансові витрати розподіляються на кожен період протягом строку лізингу так, щоб забезпечити сталу періодичну ставку відсотка на залишок зобов'язань. Непередбачені лізингові плати слід відображати як витрати в тих періодах, в який вони понесені.

<i>Financial costs</i> (Фінансові витрати)	сума відсотків
<i>Long-term leases</i> (Довгостроковий лізинг)	сума виплати основного боргу
<i>Cash</i> (Грошові кошти)	періодичні лізингові платежі

При розподілі мінімальних лізингових платежів використовують формули.

$$\begin{array}{l} \text{Сума} \\ \text{фінансових витрат} \\ \text{за період} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Непогашена} \\ \text{сума боргу} \end{array} \cdot \begin{array}{l} \text{Ставка} \\ \text{дисконту} \end{array} \quad (10.9)$$

$$\begin{array}{l} \text{Сума виплати} \\ \text{основного боргу} \\ \text{за період} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Сума} \\ \text{лізингової плати} \\ \text{за період} \end{array} - \begin{array}{l} \text{Сума} \\ \text{фінансових витрат} \\ \text{за період} \end{array} \quad (10.10)$$

Але фінансовий лізинг призводить також до витрат на амортизацію активів, що амортизуються. Політика нарахування амортизації отриманих у фінансовий лізинг активів, що амортизуються, має узгоджуватися з політикою власних активів, що амортизуються.

31.12. *Depreciation expenses of Buildings* (Витрати на амортизацію будівлі)

Accumulated Depreciation of Buildings, Leasehold (Накопичена амортизація будівлі)

31.12. *Depreciation expenses* (Витрати на амортизацію устаткування)

Accumulated Depreciation of Equipment, Leasehold (Накопичена амортизація устаткування)

Якщо є обґрунтована впевненість у тому, що лізингоодержувач отримає право власності наприкінці строку лізингу, тоді періодом очікуваного використання є строк корисної експлуатації активу.

Useful life (строк корисної експлуатації) – це розрахунковий період, що залишився з початку строку лізингу, необмежений строком лізингу, протягом якого очікується споживання суб'єктом господарювання економічних вигід, втілених в активі.

Якщо немає обґрунтованої впевненості в тому, що лізингоодержувач отримає право власності наприкінці строку лізингу, актив повністю амортизується протягом коротшого з двох строків:

lease term (строку лізингу) або
useful life (строку корисної експлуатації).

Така динаміка лізингових платежів з фінансового лізингу відповідає динаміці платежів за векселями з фіксованим відсотком.

Продовження прикладу 10.16

1.01.10. Компанія набула права використовувати одержане у лізинг устаткування, яке взято на 5 років з щорічною виплатою лізингової плати наприкінці кожного року у сумі \$ 2 400:

справедлива вартість устаткування на початок лізингу – \$ 10 000.

залишкова вартість устаткування наприкінці строку лізингу – \$ 2 000.

економічний строк експлуатації – 8 років.

вартість залучення додаткових коштів лізингоодержувач – 10 % за рік.

Додаткові дані про лізингоодержувача:

лізингоодержувач амортизує власне устаткування прямолінійним методом.

Lessee (лізингоодержувач)

Фінансові витрати лізингоодержувача за 1 рік дорівнюють: $\$ 10\,000 \cdot 11,21\% = \$ 1\,121$

Сума виплати основного боргу за 1 рік дорівнює: $\$ 2\,400 - \$ 1\,121 = \$ 1\,279$

31.12.10. Financial costs (Фінансові витрати)	1 121	
Long-term leases (Довгостроковий лізинг)	1 279	
Cash (Грошові кошти)		2 400

Окрім цього, слід відобразити поточну частину довгострокової заборгованості з лізингу.

Фінансові витрати лізингоодержувача за 2 рік дорівнюють:

$(\$ 10\,000 - \$ 1\,279) \cdot 11,21\% = \$ 977$

Сума виплати основного боргу за 2 рік: $\$ 2\,400 - \$ 977 = \$ 1\,423$

31.12.10. Long-term leases (Довгостроковий лізинг)	1 423	
Short-term liabilities (Короткострокові зобов'язання)		1 423

Розподіл мінімальних лізингових платежів за 5 років

Показники	Роки					Разом
	1	2	3	4	5	
Лізингові платежі	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	12 000
Фінансові витрати	1 121	977	818	641	443	4 000
Сума виплати боргу	1 279	1 423	1 582	1 759	1 957	8 000
Заборгованість на кінець року	8 721	7 298	5 716	3 957	2 000	

Виходячи з того, що не існує обґрунтованої впевненості в тому, що наприкінці строку лізингу лізингоодержувач отримає право власності, періодом очікуваного використання обирається 5 років. Щорічні витрати на амортизацію устаткування за прямолінійним методом: $(\$ 10\,000 - \$ 2\,000) / 5 \text{ років} = \$ 1\,600$

31.12.10. Depreciation expenses (Витрати на амортизацію устаткування)	1 600	
Accumulated Depreciation of Equipment, Leasehold		1600

...

Lessor (лізингодавець)

31.12.10. Cash (Грошові кошти)	2 400	
Minimum lease receivable (Мінімальні лізингові платежі до отримання)		2 400

31.12.10. Unearned Revenue (Незароблений дохід)	1 121	
Interest Income (Дохід за відсотками)		1 121

...

10.5. Облік пенсійних забезпечень

Облік довгострокових пенсійних зобов'язань також ґрунтується на концепції теперішньої вартості. На міжнародному рівні це питання регламентується:

IAS 19 “Employee Benefits (Виплати працівникам)” та

IAS 26 “Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans» (Облік та звітність за програмами пенсійного забезпечення)”.

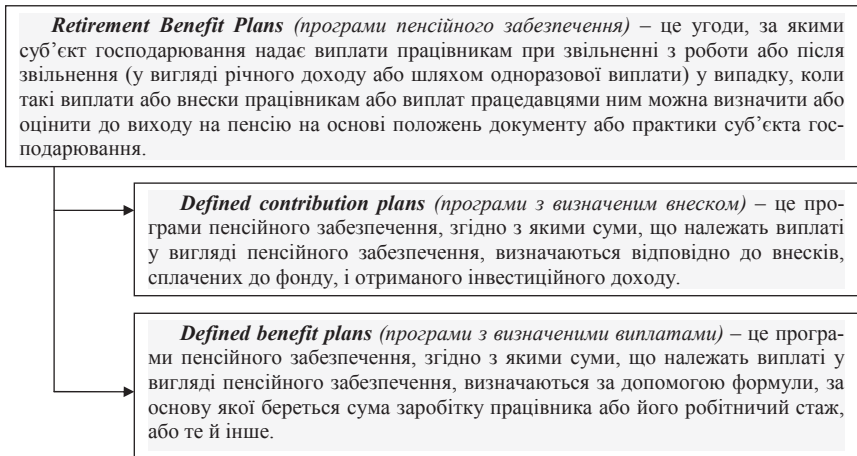

Рис 10.8. Класифікація програм пенсійного забезпечення за *IAS 26*

У США з 1974 року діє *Employee Retirement Income Security Act – ERISA (Закон про гарантії доходів пенсіонерів)*, згідно якого кожний робітник отримує гарантію на пенсію після роботи у фірмі протягом п'яти років. Угода між фірмою та робітниками щодо виплат робітникам після їх виходу на пенсію називають **pension plan** (пенсійна угода). Існують два види пенсійних угод.

Згідно угодам з визначеними внесками сума пенсії обмежується сумою, що накопичена у пенсійному фонді за рахунок відрахувань від заробітної плати працівника та відрахувань підприємства протягом всього періоду праці робітника. Звідси всю відповідальність за величину пенсійних виплат несе сам робітник.

Угоди з визначеними виплатами полягають у тому, що пенсію буде сплачувати сама фірма поки пенсіонер або його утриманці будуть живі. Розмір пенсії в залежності від заробітної плати працівника та можливість її індексації у випадку інфляції визначається пенсійним планом фірми і тому всю відповідальність за забезпечення пенсією несе фірма.

Приклад 10.17

Працівник вийшов на пенсію зі стажем 30 років, з останньої заробітної платою \$ 40 000 за рік. Темп інфляції становить 5 %.

Довідка:

Згідно з пенсійним планом фірми, працівники отримують право на пенсію в розмірі 1 % за кожний рік праці від останньої суми заробітної плати на фірмі з урахуванням індексації інфляції.

$$\text{Сума пенсії за рік} = \$ 40\,000 \cdot 0,30 \cdot 1,05 = \$ 12\,600$$

Якщо застосовується перший підхід, то суб'єкт господарювання лише визначає та сплачує внески кожного звітного періоду (як це було продемонстровано раніш); застосування ж другого підходу призводить до обліку довгострокових пенсійних зобов'язань, що й розглядається далі.

Визначення очікуваної поточної вартості пенсійних платежів на дату звільнення працівника на пенсію. Сукупні пенсійні зобов'язання визначаються:

- а) сумою пенсій, яку будуть сплачувати працівникам після їх звільнення;
- б) очікуваним початком та періодом пенсійних виплат.

Для визначення поточної дисконтованої вартості сукупної пенсії працівника за весь пенсійний вік (так звані *актуарні, або страхові ймовірні зобов'язання фірми*) на дату звільнення працівника слід скористатися формулою (10.4).

Складність формування довгострокових пенсійних зобов'язань полягає у тому, щоб наперед визначити очікувану сукупну пенсійних платежів працівнику за період пенсії, коли ще невідомо ні останній рівень заробітної плати працівника, ні тривалість пенсії.

Ймовірною оцінкою пенсійних зобов'язань фірми займаються висококваліфікаційні спеціалісти, яких називають актуаріями. Актуарії ведуть точну статистику тривалості життя, визначають ймовірність звільнення працівника до досягнення ним пенсійного віку, ймовірності тривалості життя людини після її виходу на пенсію. На підставі статистичних даних, актуарії створюють систему поправочних коефіцієнтів, які використовують при розрахунках пенсійних зобов'язань.

Приклад 10.18

Ймовірна сума пенсії працівника за рік становить \$ 12 000.

Ймовірність періоду пенсії працівника:

14 років – 10 %. 15 років – 70 %, 16 років – 20 %.

Ставка дисконтування становить 6 %

Поточна вартість пенсійних платежів за 14 років = \$ 12 000 · 9,2950 = \$ 111 540

Поточна вартість пенсійних платежів за 15 років = \$ 12 000 · 9,7122 = \$ 116 546

Поточна вартість пенсійних платежів за 16 років = \$ 12 000 · 10,1059 = \$ 121 271

Очікувана сума пенсійних платежів розраховується:

$$\$ 111\,540 \cdot 10\% + \$ 116\,546 \cdot 70\% + 121\,271 \cdot 20\% = \$ 116\,990$$

Облік планової пенсійної заборгованості. Існують різні підходи до визнання *projected benefit obligation* – *PBO* (планової пенсійної заборгованості). Згідно першого підходу, на дату отримання працівником гарантії на пенсію повністю визнають поточну суму очікуваних пенсійних зобов'язань шляхом її дисконтування за формулою (10.3). І на суму поточної дисконтованої вартості сукупної пенсії роблять запис:

Employee Benefits Expenses, Pensions Plans (Витрати на пенсійне забезпечення)
Pension Liabilities (Пенсійні зобов'язання)

Тоді щороку компанія буде збільшувати свої пенсійні зобов'язання шляхом нарахування складних відсотків на суму поточної вартості пенсійних зобов'язань тією самою бухгалтерською проводкою. Це призведе до того, що на дату виходу працівника на пенсію, компанія сформує пенсійні зобов'язання на вартість сукупної пенсії працівника.

Приклад 10.19

31.12.05. Працівник проробив на фірмі 5 років. Очікується, що:		
(a) працівник проробить ще 25 роки поки не вийде на пенсію;		
(b) сума останньої заробітної плати працівника становитиме \$ 40 000 за рік;		
(c) на пенсії працівник проживе 15 років.		
<i>Довідка:</i>		
Згідно з пенсійним планом фірми, працівники отримують право на пенсію в розмірі 1 % за кожний рік праці від останньої суми заробітної плати на фірмі без урахування індексації інфляції. Ставка дисконтування становить 6 %.		
Сума пенсії за рік = \$ 40 000 · 30 % = \$ 12 000		
Поточна вартість щорічних пенсійних виплат на дату звільнення на пенсію розраховується:		
$PV_{a_{15}} = \$ 12\,000 \cdot 0,9722 = \$ 116\,546$		
Поточна вартість сукупної пенсії на дату виникнення пенсійних зобов'язань:		
$PV_{25} = \$ 116\,546 \cdot 0,2330 = \$ 27\,155$		
$PBO_5 = \$ 27\,155$		
31.12.05. <i>Employee Benefits Expenses</i> (Витрати на пенсійне забезпечення)	27 155	
<i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)		27 155
Відсотки за 6 рік = \$ 27 155 · 6 % = \$ 1 629		
$PBO_6 = \$ 27\,155 + \$ 1\,629 = \$ 28\,785$		
31.12.06. <i>Employee Benefits Expenses</i> (Витрати на пенсійне забезпечення)	1 629	
<i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)		1 629
Відсотки за 7 рік = \$ 28 785 · 6 % = \$ 1 727		
$PBO_7 = \$ 28\,785 + \$ 1\,727 = \$ 30\,512$		
31.12.07. <i>Employee Benefits Expenses</i> (Витрати на пенсійне забезпечення)	1 727	
<i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)		1 727
...		
Таким чином, на кінець 2030-го року пенсійні зобов'язання дорівнюватимуть \$ 116 546.		

Але більш поширеною практикою є поступове визнання зароблених пенсійних зобов'язань на протязі всієї трудової діяльності робітника. Для цього в обліку відображають лише зароблену частину пенсійних зобов'язань, яка складається з:

- **prior service costs – PSC** (сума пенсії, що зароблена у минулих звітних періодах);
- **current service costs – CSC** (сума пенсії, що зароблена у поточному звітному періоді).

Приклад 10.20

31.12.05. Працівник проробив на фірмі 5 років. Очікується, що:

- (a) працівник проробить ще 25 роки поки не вийде на пенсію;
- (b) сума останньої заробітної плати працівника становитиме \$ 40 000 за рік;
- (c) на пенсії працівник проживе 15 років.

Довідка:

Згідно пенсійного плану фірми, працівники отримують право на пенсію в розмірі 1 % за кожний рік праці від останньої суми заробітної плати на фірмі без урахування індексації інфляції. Ставка дисконтування становить 6 %.

Зароблена сума пенсії за 5 років = \$ 40 000 · 5 % = \$ 2 000

Поточна вартість заробленої пенсії на дату виникнення пенсійних зобов'язань:

$$PV_{25} = \$ 2 000 \cdot 9,7122 \cdot 0,2330 = \$ 4 526$$

$$PBO_5 = \$ 4 526$$

31.12.05. <i>Employee Benefits Expenses</i> (Витрати на пенсійне забезпечення)	4 526	
<i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)		4 526

Зароблена сума пенсії за 6 рік = \$ 40 000 · 1 % = \$ 400

$$PV_{24} = \$ 400 \cdot 9,7122 \cdot 0,2470 = \$ 960$$

Відсотки за 6 рік = \$ 4 526 · 6 % = \$ 271

$$CSC_6 = \$ 960 + \$ 271 = \$ 1 231$$

$$PBO_6 = \$ 4 526 + \$ 1 231 = \$ 5 757$$

31.12.06. <i>Employee Benefits Expenses</i> (Витрати на пенсійне забезпечення)	1 231	
<i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)		1 231

Зароблена сума пенсії за 7 рік = \$ 40 000 · 1 % = \$ 400

$$PV_{23} = \$ 400 \cdot 9,7122 \cdot 0,2618 = \$ 1 017$$

Відсотки за 7 рік = \$ 5 757 · 6 % = \$ 345

$$CSC_7 = \$ 1 017 + \$ 345 = \$ 1 362$$

$$PBO_7 = \$ 5 757 + \$ 1 362 = \$ 7 119$$

31.12.07. <i>Employee Benefits Expenses</i> (Витрати на пенсійне забезпечення)	1 362	
<i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)		1 362

...

Таким чином, на кінець 2030-го року пенсійні зобов'язання дорівнюватимуть \$ 116 546.

Облік накопиченої пенсійної заборгованості. Якщо наведені вище розрахунки пенсійних зобов'язань зробити, замінюючи ймовірну суму заробітної плати за останній рік поточною заробітною платою працівників, можна визначити *accumulated benefit obligation – ABO* (накопичену пенсійну заборгованість).

Приклад 10.21

31.12.05. Працівник, який має фактичну заробітну плату \$ 30 000, проробив на фірмі 5 років. Очікується, що:

- (a) працівник проробить ще 25 роки поки не вийде на пенсію;
(b) на пенсії працівник проживе 15 років.

Довідка:

Згідно пенсійного плану фірми, працівники отримують право на пенсію в розмірі 1 % за кожний рік праці від останньої суми заробітної плати на фірмі без урахування індексації інфляції. Ставка дисконтування становить 6 %.

Зароблена сума пенсії за 5 років = \$ 30 000 · 5 % = \$ 1 500

Поточна вартість заробленої пенсії на дату виникнення пенсійних зобов'язань:

$$PV_{25} = \$ 1\,500 \cdot 9,7122 \cdot 0,2330 = \$ 3\,394$$

$$ABO_5 = \$ 3\,394$$

31.12.05. Employee Benefits Expenses (Витрати на пенсійне забезпечення)	3 394	
Pension Liabilities (Пенсійні зобов'язання)		3 394

Зароблена сума пенсії за 6 рік = \$ 30 000 · 1 % = \$ 300

$$PV_{24} = \$ 300 \cdot 9,7122 \cdot 0,2470 = \$ 720$$

Відсотки за 6 рік = \$ 3 394 · 6 % = \$ 204

$$CSC_6 = \$ 720 + \$ 204 = \$ 924$$

$$ABO_6 = \$ 3\,394 + \$ 924 = \$ 4\,318$$

31.12.06. Employee Benefits Expenses (Витрати на пенсійне забезпечення)	924	
Pension Liabilities (Пенсійні зобов'язання)		924

Зароблена сума пенсії за 7 рік = \$ 30 000 · 1 % = \$ 300

$$PV_{23} = \$ 300 \cdot 9,7122 \cdot 0,2618 = \$ 763$$

Відсотки за 7 рік = \$ 4 318 · 6 % = \$ 256

$$CSC_7 = \$ 763 + \$ 256 = \$ 1\,022$$

$$ABO_7 = \$ 4\,318 + \$ 1\,022 = \$ 5\,340$$

31.12.07. Employee Benefits Expenses (Витрати на пенсійне забезпечення)	1 022	
Pension Liabilities (Пенсійні зобов'язання)		1 022

...

Такий підхід обліку мінімальних пенсійних зобов'язань по мірі трудової діяльності працівників без урахування очікуваного приросту заробітної плати є найбільш обґрунтованим, оскільки відображає частину пенсійних виплат працівникам за виконану роботу.

В той же час, первісне визнання пенсійних зобов'язань працівника (у наведених прикладах, це відповідає 2005 року) все рівно є досить обтяжливим, що може призводити до коливання чистого прибутку. Тому дозволяється списувати первісну суму пенсійних витрат протягом середнього строку служби працівника до виходу на пенсію (у наведених прикладах, це може бути протягом 25 років) або у більш короткий термін (наприклад, протягом двох років).

Погашення пенсійних зобов'язань. Пенсійна заборгованість підприємства погашається шляхом перераховування коштів у пенсійний фонд, який потім виплачуватиме звільненим на пенсію працівникам пенсії. Тобто у балансі відображається лише сума чистих пенсійних зобов'язань, яка дорівнює різниці між величиною пенсійних витрат та сумою коштів, що перераховані до пенсійного фонду.

Існує декілька варіантів погашення пенсійних зобов'язань. Найбільш простим варіантом її погашення є одноразове внесення коштів у сумі поточної дисконтованої вартості сукупної пенсії так, щоб протягом наступних 25 років ці сума збільшилась до необхідної величини. Але більш поширеною практикою погашення пенсійних зобов'язань набула практика регулярних платежів до пенсійного фонду на протязі трудової діяльності працівника.

Pension Liabilities (Пенсійні зобов'язання)
Cash (Грошові кошти)

При цьому є два способи внесення платежів до пенсійного фонду: одночасного внеску суми, що дорівнює пенсійним зобов'язанням, або фіксованою сумою щорічних платежів до пенсійного фонду (шляхом використання формули 10.4). Другий підхід є більш поширеним.

Продовження прикладу 10.20

$x_i = PV_{a_{25}} \div 12,7834 = 27155 \div 12,7834 = \$ 2\,124$	
31.12.05. <i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)	2 124
<i>Cash</i> (Грошові кошти)	2 124
31.12.06. <i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)	2 124
<i>Cash</i> (Грошові кошти)	2 124
31.12.07. <i>Pension Liabilities</i> (Пенсійні зобов'язання)	2 124
<i>Cash</i> (Грошові кошти)	2 124
...	

Величина чистих пенсійних зобов'язань називається ***unfunded accrued liability*** (нарахованими незабезпеченими зобов'язаннями). Якщо чисті пенсійні зобов'язання дорівнюють нулю, то вважається, що пенсійні зобов'язання є забезпеченими.

10.6. Облік відстроченого прибуткового податку

Досить часто виникає різниця між сумою прибуткового податку для цілей бухгалтерського обліку та сумою прибуткового податку, що обчислено для цілей оподаткування. Коли виникнення податкових різниць пов'язано з різними датами визнання окремих доходів чи витрат у Звіті про сукупний дохід і податковій декларації, то їх класифікують як часові різниці і визнають відстроченим прибутковим податком.

Якщо ж відмінності між даними Звіту про сукупний дохід і податкової декларації виникають внаслідок того, що певні доходи або витрати в одному звіті визнають, а в другому не визнають, їх класифікують як постійні різниці і не визнають відстроченим прибутковим податком. Наприклад, дохід у вигляді процентів по муніципальних боргових зобов'язаннях у США включають у Звіт про сукупний дохід, але не включають до податкової декларації внаслідок звільнення їх від оподаткування.

У випадку, коли витрати на прибутковий податок (згідно Звіту про дохід) є більшими ніж прибутковий податок до сплати (згідно податкової декларації), виникнення відстроченого прибуткового податку відображають записом:

Income Tax Expense (Витрати на прибутковий податок)
Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)
Deferred Income Taxes (Відстрочений прибутковий податок)

Тоді у Звіт про сукупний дохід відображають витрати на сплату прибуткового податку, а у Звіті про фінансовий стан в частині зобов'язань окремо відображають:

- (a) прибутковий податок до сплати (згідно податкової декларації);
- (b) відстрочений прибутковий податок (як різницю між сумами прибуткового податку у Звіті про сукупний дохід і податковій декларації).

У випадку, коли витрати на прибутковий податок (згідно Звіту про сукупний дохід) виявляються навпаки меншими, ніж прибутковий податок до сплати (згідно податкової декларації), роблять запис, який списує відстрочений прибутковий податок:

Income Tax Expense (Витрати на прибутковий податок)
Deferred Income Taxes (Відстрочений прибутковий податок)
Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)

Класифікація відстроченого прибуткового податку на поточні і непоточні зобов'язання залежить від типу активу, який призвів до виникнення відстроченого прибуткового податку. Так, наприклад, часова різниця податкового податку, що виникла внаслідок амортизації устаткування різними методами, визнається у складі непоточних зобов'язань.

Сплата суми прибуткового податку відбувається у розмірі визначеному податковим законодавством:

Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 10.17

Компанія для нарахування зносу устаткування використовує у бухгалтерському обліку прямолінійний метод, у податковому обліку – прискорений метод.

Дані із звіту про прибутки та збитки за 2010-2012 роки

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Усього
Прибуток від звичайної діяльності без вирахування витрат на знос	34 000	34 000	34 000	102 000
Витрати на знос	4 000	4 000	4 000	12 000
Прибуток від звичайної діяльності	30 000	30 000	30 000	90 000
Витрати на прибутковий податок (30%)	9 000	9 000	9 000	27 000
Чистий прибуток	21 000	21 000	21 000	63 000

Дані податкової декларації за 2010-2012 роки

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Усього
Прибуток від звичайної діяльності без вирахування витрат на знос	34 000	34 000	34 000	102 000
Витрати на знос	6 000	4 000	2 000	12 000
Прибуток від звичайної діяльності	28 000	30 000	32 000	90 000
Витрати на прибутковий податок (30%)	8 400	9 000	9 600	27 000
Чистий прибуток	19 600	21 000	22 400	63 000

Дані балансу за 2010-2012 роки

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Усього
Зобов'язання:				
Прибутковий податок до сплати	8 400	9 000	9 600	
Відстрочений прибутковий податок	600	600	0	

31.12.10. <i>Income Tax Expense (Витрати на прибутковий податок)</i>	9 000	
<i>Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)</i>		8 400
<i>Deferred Income Taxes (Відстрочений прибутковий податок)</i>		600
15.01.11. <i>Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)</i>	8 400	
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		8 400
31.12.11. <i>Income Tax Expense (Витрати на прибутковий податок)</i>	9 000	
<i>Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)</i>		9 000
15.01.11. <i>Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)</i>	9 000	
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		9 000
31.12.12. <i>Income Tax Expense (Витрати на прибутковий податок)</i>	9 000	
<i>Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)</i>		9 600
<i>Deferred Income Taxes (Відстрочений прибутковий податок)</i>		600
15.01.11. <i>Income Taxes Payable (Прибутковий податок до сплати)</i>	9 600	
<i>Cash (Грошові кошти)</i>		9 600

Згідно з IAS 12 відстрочені податкові зобов'язання не слід дисконтувати.

Терміни і поняття

- legal obligation** (юридична заборгованість)
constructive obligation (конструктивна заборгованість)
provision (забезпечення)
contingent liabilities (умовні зобов'язання)
long-term notes payable (довгострокові векселі до оплати)
future value of \$1 at the end of n periods (майбутня вартість 1 дол. на кінець n-го періоду)
present value of \$1 at the end of n periods (теперішня вартість 1 дол. на кінець n-го періоду)
present value of an annuity of \$1 per period for n periods (теперішня вартість анuitету 1 дол. на кінець n-го періоду)
future value of an annuity of \$1 per period for n periods (майбутня вартість анuitету 1 дол. за n періодів)
bonds payable (облігації до оплати)
long-term leases (довгостроковий лізинг)
pension liabilities (пенсійні зобов'язання)
deferred tax liabilities (відстрочені податкові зобов'язання)
interest expense (витрати на відсотки)
interest payable (відсотки до сплати)
notes discount receivable (дисконт за вексялями до отримання)
bond discount (дисконт за облігаціями)
bond premium (премія за облігаціями)
loss on sale of bonds (збиток від викупу облігацій)
profit on sale of bonds (прибуток від викупу облігацій)
finance lease (фінансовий лізинг)
operating lease (операційний лізинг)
lessor (лізингодавець)
lessee (лізингоодержувач)
commencement of the lease term (початок строку лізингу)
leasehold (отримано у лізинг)
minimum lease payments (мінімальні лізингові платежі)
interest rate implicit in the lease (припустима ставка відсотка у лізингу)
lessee's incremental borrowing rate (відсоткова ставка додаткових запозичень лізингоодержувача)
pension plan (пенсійна угода)
projected benefit obligation (PBO) (планова пенсійна заборгованість)
employee benefits expenses (витрати на пенсійне забезпечення)
prior service costs (PSC) (сума пенсії, що зароблена у минулих звітних періодах)
current service costs (CSC) (сума пенсії, що зароблена у поточному звітному періоді)
accumulated benefit obligation (ABO) (накопичена пенсійна заборгованість)
unfunded accrued liability (нараховані незабезпечені зобов'язання)
income tax expense (витрати на прибутковий податок)
income taxes payable (прибутковий податок до сплати)
deferred income taxes (відстрочений прибутковий податок)

Контрольні питання

1. Міжнародне визначення поняття юридичних і конструктивних зобов'язань.
2. Визначення та розкриття інформації у фінансовій звітності про умовні зобов'язання.
3. Міжнародне визначення поняття та визнання забезпечень.
4. Розкриття та інтерпретація інформації про забезпечення у фінансовій звітності.
5. Формула визначення майбутньої вартості SI .
6. Формула визначення майбутньої вартості анuitету SI .
7. Формула визначення теперішньої вартості SI .
8. Формула визначення теперішньої вартості анuitету SI .
9. Зарубіжна практика обліку довгострокових випущених облігацій, реалізованих за номінальною вартістю.
10. Зарубіжна практика обліку конвертації довгострокових випущених облігацій в акції.
11. Зарубіжна практика обліку довгострокових випущених облігацій, реалізованих з дисконтом.
12. Зарубіжна практика обліку довгострокових випущених облігацій, реалізованих з премією.
13. Зарубіжна практика обліку довгострокових випущених облігацій, реалізованих протягом платіжного періоду.
14. Зарубіжна практика дострокового викупу випущених облігацій.
15. Зарубіжна практика обліку довгострокових виданих векселів.
16. Міжнародне визначення фінансового і операційного лізингу.
17. Міжнародне визначення строку лізингу та початку лізингу.
18. Міжнародне визначення строку економічної експлуатації та строку корисної експлуатації.
19. Поняття мінімальних лізингових платежів.
20. Визначення теперішньої вартості мінімальних лізингових платежів.
21. Первісна оцінка фінансового лізингу у лізингодержувача.
22. Первісна оцінка фінансового лізингу у лізингодавця.
23. Подальша оцінка фінансового лізингу у лізингодержувача.
24. Подальша оцінка фінансового лізингу у лізингодавця.
25. Облік планової пенсійної заборгованості.
26. Облік накопиченої пенсійної заборгованості.
27. Облік відстроченого прибуткового податку.

Тести для самоконтролю

- Згідно з *IFRS/IAS* заборгованість, яка виникає внаслідок контракту (його явних або неявних умов), законодавства або іншої дії закону, це:

(a) <i>legal obligation</i> ;	(b) <i>constructive obligation</i> ;
(c) <i>contingent liabilities</i> ;	(d) <i>provision</i>
- Згідно з *IFRS/IAS* заборгованість, яка є наслідком дій суб'єкта господарювання, коли суб'єкт господарювання вказав іншим сторонам, що він візьме на себе певну відповідальність згідно з порядком, установленим минулою практикою, опублікованими політиками чи достатньо конкретною поточною заявою; та як наслідок, суб'єкт господарювання створив в інших сторін обгрунтоване очікування, що він виконає ці зобов'язання, це :

(a) <i>legal obligation</i> ;	(b) <i>constructive obligation</i> ;
(c) <i>contingent liabilities</i> ;	(d) <i>provision</i>
- Згідно з *IFRS/IAS* зобов'язання з невизначеним строком або сумою, це:

(a) <i>legal obligation</i> ;	(b) <i>constructive obligation</i> ;
(c) <i>contingent liabilities</i> ;	(d) <i>provision</i>
- Згідно з *IFRS/IAS* зобов'язання, що не визнаються, тому що вони є можливою заборгованістю, яка виникає внаслідок минулих подій і існування якої підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання, це:

(a) <i>legal obligation</i> ;	(b) <i>constructive obligation</i> ;
(c) <i>contingent liabilities</i> ;	(d) <i>provision</i>
- За формулою дисконтування $x_0 \cdot (1 + r)^n$ визначають:

(a) <i>future value</i> ;	(b) <i>future value of an ordinary annuity</i> ;
(c) <i>present value</i> ;	(d) <i>present value of an annuity</i>
- За формулою дисконтування $\frac{x_n}{(1 + r)^n}$ визначають:

(a) <i>future value</i> ;	(b) <i>future value of an ordinary annuity</i> ;
(c) <i>present value</i> ;	(d) <i>present value of an annuity</i>
- За формулою дисконтування $x_i \frac{(1 + r)^n - 1}{r}$ визначають:

(a) <i>future value</i> ;	(b) <i>future value of an ordinary annuity</i> ;
(c) <i>present value</i> ;	(d) <i>present value of an annuity</i>
- За формулою дисконтування $x_i \frac{1 - (1 + r)^n}{r}$ визначають:

(a) <i>future value</i> ;	(b) <i>future value of an ordinary annuity</i> ;
(c) <i>present value</i> ;	(d) <i>present value of an annuity</i>
- При реалізації довгострокових облігацій з дисконтом компанія-емітент за кредитом рахунку "*Bonds Payable*" відображає:

(a) номінальну вартість;	(b) ринкову вартість;
(c) вартість реалізації;	(d) немає правильної відповіді

10. При реалізації довгострокових облігацій з премією компанія-емітент за кредитом рахунку “*Bonds Payable*” відображає:
 (a) номінальну вартість; (b) ринкову вартість;
 (c) вартість реалізації; (d) немає правильної відповіді
11. Амортизація дисконту довгострокових облігацій у компанії-емітента:
 (a) збільшує доходи від відсотків; (b) збільшує витрати на відсотки;
 (c) зменшує доходи від відсотків; (d) зменшує витрати на відсотки
12. Амортизація премії довгострокових облігацій у компанії-емітента:
 (a) збільшує доходи від відсотків; (b) збільшує витрати на відсотки;
 (c) зменшує доходи від відсотків; (d) зменшує витрати на відсотки
13. Розрахунковий період, що залишився з початку строку лізингу, необмежений строком лізингу, протягом якого очікується споживання суб’єктом господарювання економічних вигід, втілених в активі, це –
 (a) *economic life*; (b) *useful life*;
 (c) *lease term*; (d) *inception of the lease*
14. Дата, з якої лізингоодержувач набуває права використовувати отриманий в лізинг актив, це –
 (a) *lease term*; (b) *inception of the lease*;
 (c) *commencement of the lease term*; (d) немає правильної відповіді
15. На дату первісного визнання фінансового лізингу лізингоодержувач:
 (a) дебетує рахунок “*Leasehold*”; (b) кредитує рахунок “*Long-term leases*”;
 (c) дебетує рахунок “*Leasehold*” та (d) немає правильної відповіді
 кредитує рахунок “*Long-term leases*”;
16. На дату первісного визнання лізингоодержувач оцінює одержане у фінансовий лізинг майно за:
 (a) справедливою вартістю; (b) теперішньою вартістю мінімальних лізингових платежів;
 (c) за меншою з (a) і (b); (d) немає правильної відповіді
17. Передане (одержане) у фінансовий лізинг майно у складі активів визнає:
 (a) *lessor*; (b) *lessee*;
 (c) *lessor* і *lessee*; (d) немає правильної відповіді
18. Передане (одержане) в операційний лізинг майно у складі активів визнає:
 (a) *lessor*; (b) *lessee*;
 (c) *lessor* і *lessee*; (d) немає правильної відповіді
19. Витрати на амортизацію активів, одержаних у фінансовий лізинг, нараховує:
 (a) *lessor*; (b) *lessee*;
 (c) *lessor* і *lessee*; (d) немає правильної відповіді
20. Величина чистих пенсійних зобов’язань називається:
 (a) *projected benefit obligation*; (b) *accumulated benefit obligation*;
 (c) *unfunded accrued liability*; (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 a	2 b	3 d	4 c	5 a	6 c	7 b	8 d	9 a	10 a
11 b	12 d	13 b	14 c	15 c	16 c	17 b	18 a	19 b	20 c

Практичні завдання

Exercise 10.1. 1.01.01 компанія має придбати виробниче устаткування, ціна якого на умовах негайної оплати становить \$ 100 000. Устаткування має строк корисної експлуатації 5 років, по закінченні яких не буде мати залишкової вартості. Через нестаток готівки керівництво компанії вимушене розглянути три альтернативних варіанти придбання устаткування:

- придбання з оплатою векселем на повну суму;
- укладення угоди про оперативний лізинг;
- укладення угоди про капітальний лізинг.

Exercise 10.1.1. Придбання устаткування з оплатою векселем строком на 2 роки під 15 % річних. Основна сума векселя і нараховані відсотки підлягатимуть щомісячній виплаті в кінці кожного місяця (24 платежі). За цим варіантом право власності на устаткування перейде компанії вже 1.01.01, і тому компанія буде нараховувати амортизацію устаткування.

Потрібно: підготувати journal entry (журнальні проведення).

Exercise 10.1.2. За оперативним лізингом, місячна орендна плата, визначена орендодавцем, підлягає сплаті в кінці місяця і становить \$ 6 000. Компанія буде орендувати устаткування доти, поки в ньому буде потреба, але право власності на устаткування ніколи не перейде компанії.

Потрібно: підготувати journal entry (журнальні проведення).

Exercise 10.1.3. За угодою про капітальний лізинг компанія буде зобов'язана протягом трьох років здійснювати щомісячні рентні платежі (36 платежів), розраховані орендодавцем з 12 % річних на ціну устаткування готівкою (\$ 100 000) у сумі \$ 3 321.

1.01.01 орендар відобразить у своєму обліку устаткування як купівлю за поточною вартістю (\$ 100 000).

Exercise 10.2. Компанія прийняла рішення, щоб отримати кошти для будівництва нової фабрики, випустити 10 облигацій номіналом \$ 1000 кожна.

Дата випуску, що офіційно встановлена за облигаціями..... 1.01.01

Дата фактичного первинного продажу облигацій 1.01.01

Дата погашення облигацій 31.12.05

Відсотки, що сплачуються за облигаціями раз на рік за ставкою 8 % 31 грудня..... \$ 800

Кінець облікового періоду компанії 31 грудня

Ринкова ставка відсотків за облигаціями 12 %

Продажна ціна (зі знижкою) \$ 10 000 * 0,5674 + \$ 800 * 3,6048 = \$ 8 558

Потрібно:

скласти таблицю платежів за облигаціями з амортизацією дисконту за методом ефективної ставки відсотків;

Дата	Сума відсотків, яка фактично сплачується за облигаціями у встановлений термін виплати	Витрати на сплату відсотків, які базуються на початковому сальдо рахунка зобов'язання, помноженого на ринкову ставку 12%	Амортизація дисконту за методом ефективної ставки відсотків	Чиста сума зобов'язання

підготувати journal entry (журнальні проведення);

зробити у фінансових звітах за 2001–2005 роки необхідні записи.

РОЗДІЛ 11

ОБЛІК ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

11.1. Поняття поточних зобов'язань та їх класифікація

11.2. Облік фактичних поточних зобов'язань та поточних забезпечень

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародний підхід до подання та розкриття інформації у фінансовій звітності суб'єктів господарювання щодо поточних зобов'язань;
- зарубіжну термінологію та практику подання інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності іноземних компаній;
- зарубіжну практику обліку фактичних поточних зобов'язань та поточних забезпечень;

а також УМІТИ:

- застосовувати міжнародний підхід в обліку поточних зобов'язань;
- відображати інформацію про поточні зобов'язання у фінансовій звітності суб'єктів господарювання за міжнародними стандартами;
- розуміти та інтерпретувати інформацію про поточні зобов'язання у фінансовій звітності зарубіжних компаній.

11.1. Поняття поточних зобов'язань та їх класифікація

Згідно з *IAS 1 current liabilities* (поточні зобов'язання) поєднують групи зобов'язань, які відповідають відповідним критеріям:

- (a) очікується реалізувати в ході нормального операційного циклу;
- (b) утримується в основному з метою продажу;
- (c) підлягає погашенню протягом 12 місяців після звітного періоду;
- (d) зобов'язання, на яке немає безумовного права відстрочити його погашення принаймні протягом 12 місяців після звітного періоду. Умови зобов'язання, які можуть, за вибором контрагента, привести до його погашення випуском інструментів власного капіталу, не впливають на класифікацію (рис. 11.1, табл. 3.3).

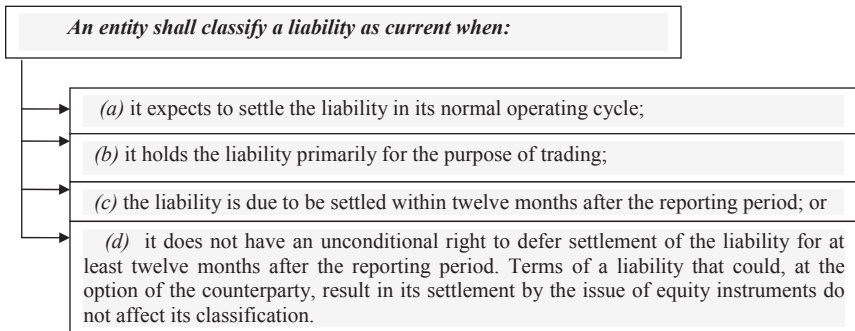

Рис. 11.1. Ознаки поточних зобов'язань згідно з *IAS 1*

Згідно з *IAS 1* до *Statement of financial position* мають бути включено, як мінімум, суми торговельної та іншої кредиторської заборгованості, забезпечення, фінансові зобов'язання, поточні податкові зобов'язання, відстрочені податкові зобов'язання, зобов'язання, які утримувані до продажу (рис. 11.2).

Згідно з *IAS 37 provisions* (забезпечення) можна відокремити від інших зобов'язань, таких, як *trade payables* (торговельна кредиторська заборгованість) і *accruals* (нарахування), оскільки існує невизначеність щодо строку або суми майбутніх витрат, необхідних для погашення. Тоді як:

(a) *trade payables* (торговельна кредиторська заборгованість) є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані чи надані, на які виставлені рахунки або які офіційно узгоджені з постачальником;

(b) *accruals* (нарахування) є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але не були сплачені, на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником, включаючи суми, які підлягають виплаті працівникам (наприклад, суми, пов'язані з на-

рахованою оплатою відпусток). Хоча іноді необхідно оцінювати суму або визначати час здійснення нарахувань, невизначеність, як правило, є значно меншою, ніж у випадку забезпечень.

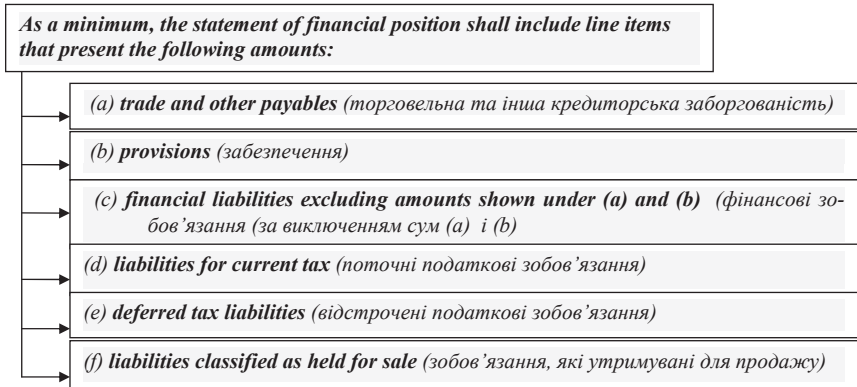

Рис.11.2. Мінімальний перелік статей зобов'язань у Звіті про фінансовий стан згідно з IAS 1

Accruals (нарахування) часто відображають у звітності як частину торговельної та іншої кредиторської заборгованості, тоді як забезпечення відображають у звітності окремо.

У звітах про фінансовий стан зарубіжні корпорації для відображення статей поточних зобов'язань використовують статті:

Current portion of long-term loans (Поточна частина довгострокових позик)

Short-term borrowings (Короткострокові позики),

Short-term debt (Короткострокові борги),

Accounts payable (Рахунки до оплати),

Trade and other payables (Торговельна та інша заборгованість),

Dividends payable (Дивіденди до оплати),

Income taxes payable (Податки на прибуток до оплати),

Tax liabilities (Податкові зобов'язання),

Accrued liabilities (Нараховані зобов'язання),

Provisions (Забезпечення) тощо (зразок 11.1).

В зарубіжній практиці обліку зобов'язання поділяють на:

definitely determinable liabilities (фактичні або дійсні зобов'язання) – це звичайні зобов'язання, що виникають внаслідок угоди або вимог законодавства; їх характерною рисою є знання фактичної суми заборгованості;

provision (забезпечення) або **estimated liabilities** (оціночні зобов'язання) – зобов'язання з невизначеним строком або сумою.

Зразок 11.1

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31 December</i>	2010	2009
<i>Short-term borrowings</i>	117,959	129,869
<i>Accounts payable, principally trade accounts</i>	14,657	19,527
<i>Progress collections and price adjustments accrued</i>	11,142	12,192
<i>Dividends payable</i>	1,563	1,141
<i>Other GE current liabilities</i>	11,396	13,386

BALANCE SHEETS of **MICROSOFT CORPORATION**

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Current liabilities:</i>		
<i>Accounts payable</i>	\$ 4,025	\$ 3,324
<i>Short-term debt</i>	1,000	2,000
<i>Accrued compensation</i>	3,283	3,156
<i>Income taxes</i>	1,074	725
<i>Short-term unearned revenue</i>	13,652	13,003
<i>Securities lending payable</i>	182	1,684
<i>Other</i>	2,931	3,142
<i>Total current liabilities</i>	26,147	27,034

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
<i>Short-term debt</i>	187	384
<i>Accounts payable</i>	19,259	16,437
<i>Accrued liabilities</i>	5,324	5,375
<i>Federal and other taxes on income</i>	2,776	2,624
<i>Other taxes payable</i>	1,466	1,391
<i>Total Current Liabilities</i>	29,012	26,211

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of **TT electronics plc**

<i>£million at 31 December</i>	2010	2009
<i>Borrowings</i>	5.4	11.2
<i>Derivative financial instruments</i>	0.4	0.5
<i>Trade and other payables</i>	112.9	88.7
<i>Income taxes payable</i>	4.5	1.7
<i>Provisions</i>	3.0	8.9
<i>Total current liabilities</i>	126.2	111.0

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of **NOKIA CORP**

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Current portion of long-term loans</i>	116	44
<i>Short-term borrowings</i>	921	727
<i>Other financial liabilities</i>	447	245
<i>Accounts payable</i>	6 101	4 950
<i>Accrued expenses and other liabilities</i>	7 365	6 504
<i>Provisions</i>	2 590	2 718
<i>Total current liabilities</i>	17 540	15 188

11.2. Облік фактичних поточних зобов'язань та поточних забезпечень

Definitely determinable liabilities (фактичні зобов'язання) іноді називають боргами або фінансовим обов'язками підприємства, оскільки виникають через існуючі обов'язки підприємства щодо передачі певних активів чи надання послуг іншому підприємству у майбутньому. Правильне відображення короткострокових зобов'язань дуже важливо для користувачів фінансової звітності для визначення робочого капіталу та коефіцієнта поточної ліквідності, який допомагає зацікавленим особам оцінити спроможність підприємства сплачувати поточні зобов'язання.

В більшості випадків зобов'язання оцінюють згідно з принципом собівартості – тобто на момент отримання величина зобов'язання відображається за поточною ринковою вартістю отриманих ресурсів. Але існують деякі винятки з цього правила. Так, якщо підприємство випустило процентний вексель, в якому окремо вказується номінальна вартість векселя (наприклад, \$ 1000) і окремо ставка відсотку (наприклад, 12 %), то в момент його видачі в обліку буде відображено зобов'язання на основну суму боргу (\$ 1000).

Якщо ж підприємство випустило безпроцентний вексель, в якому не вказується сума відсотку, оскільки сума відсотків вже врахована у момент випуску векселя в його номінальній вартості, то в момент його видачі відображується зобов'язання не за сумою грошей, що отримало підприємство (наприклад, \$ 1000), а за сумою грошей, що підлягає сплаті (\$ 1120). Різниця між цими сумами і становить враховану суму відсотків.

Для обліку заборгованості, що виникає через придбання товарів або отримання послуг протягом нормальної операційної діяльності, що підтверджується рахунками до оплати, використовують рахунки:

Accounts payable (Рахунки до оплати),

Rent payable (Рента до оплати),

Legal fees payable (Юридична винагорода до оплати).

Оцінка таких зобов'язань може здійснюватись валовим або чистим методом (приклад 11.1).

Для обліку зобов'язань з товарів або послуг, які компанія повинна поставити в рахунок авансу, отриманого від покупця, тобто *unearned revenues* (дохідів майбутніх періодів), використовують рахунки:

Unearned consulting fees (Незароблені консультаційні винагороди),

Unearned legal fees (Незароблені юридичні винагороди),

Unearned property management fees (Незароблені винагороди з управління власністю),

Deposits from Customers (Завдатки покупців),

Advances from Customers (Аванси від покупців).

Відкриття таких рахунків відбувається, коли гроші, які надходять протягом облікового періоду, буде зароблено не раніше наступного облікового періоду.

Приклад 11.1

01.03. Компанія придбала товари вартістю \$ 10 000 на умовах 5 / 10, n / 30		
10.03. Компанія сплатила за товари.		
Чистий метод (система постійного обліку)	1. 03. Merchandise Inventory (Товари)	9 500
	Accounts Payable (Рахунки до оплати)	9 500
	10.03. Accounts Payable (Рахунки до оплати)	9 500
	Cash (Грошові кошти)	9 500
Валовий метод (система періодичного обліку)	1. 03. Purchases (Закупки)	10 000
	Accounts Payable (Рахунки до оплати)	
	10 000	
	10.03. Accounts Payable (Рахунки до оплати)	10 000
	Purchase Discounts (Знижки при закупках)	500
Cash (Грошові кошти)	9 500	

Приклад 11.2

21.05. Одержано грошові кошти від покупців товару до відвантаження їм продукції.	
28.05. Відвантажено продукцію покупцям	
21.05.	Cash (Грошові кошти) Advances from Customers (Аванси від покупців)
28.05.	Advances from Customers (Аванси від покупців) Sales (Реалізація)

Для обліку заборгованості за податками використовують рахунки:

Sales and excise taxes payable (Заборгованість за податком з продаж та акцизного збору);

PST payable (Провінційний податок с продаж),

GST payable (Податок з продаж),

Sales Tax Payable (Податок з реалізації до оплати),

Income taxes payable (Заборгованість з податку на прибуток),

Other Taxes Payable (Інші податки).

Так, *sales and excise taxes payable* (заборгованість за податком з продаж та акцизного збору) виникає внаслідок того, що існує федеральний акцизний збір на деякі види товарів та податок с продаж у більшості штатів на роздрібну торгівлю.

Приклад 11.3

1.08. Реалізовано товари вартістю \$ 1 000, які оподатковуються 5 % податком з продаж та 10 % акцизним збором.		
1.08.	Cash (Грошові кошти)	1150
	Sales (Реалізація)	1000
	Sales Tax Payable (Податок з продаж)	50
	Excise Tax Payable (Акцизний збір)	100

З підприємств стягується також інші обов'язкові витрати, пов'язані з використанням найманої робочої сили – податки, нараховані на заробітну плату:

– *FICA Taxes – Federal Insurance Contributions Act Taxes* (відрахування на соціальне страхування) дорівнює сумі, яка утримується із заробітної плати окремого працівника;

– *FUTA Taxes – Federal Unemployment Tax Act* (федеральний податок із страхування безробіття) становить порядку 0,7 % з перших \$ 6 000, які зароблені кожним окремим працівником протягом року;

– *SUTA Taxes – State Unemployment Tax Act* (відрахування до фонду зайнятості штату) становить порядку 2,7 % з перших \$ 6 000, які зароблені кожним окремим працівником протягом року.

Для обліку податків, які сплачують американські компанії за використання найманої праці, використовують рахунки:

Federal Payroll Taxes Payable (Федеральний податок із заробітної плати на соціальне страхування);

FUTA Tax Payable (Федеральний податок із страхування безробіття);

SUTA Payable (Податок штату із страхування безробіття);

El payable (Страхування безробіття до оплати).

Приклад 11.4

10.07. Компанія за тиждень нарахувала податки на заробітну плату у сумі \$ 1 370, у тому числі:

відрахування на соціальне страхування *FICA* – \$ 750 ;
федеральний податок із страхування безробіття *FUTA* – \$ 80;
відрахування до фонду зайнятості штату *SUTA* – \$ 540.

10.07. *Payroll Tax Expenses* (Податкові витрати)

<i>Federal Payroll Taxes Payable</i> (Податок на соціальне страхування)	750
<i>FUTA Tax Payable</i> (Федеральний податок із страхування безробіття)	80
<i>SUTA Payable</i> (Податок штату із страхування безробіття)	540

Через федеральні закони і закони штату та контрактні обов'язки (такі, як, наприклад, пенсійні плани та відрахування профспілкам) в компанії виникають також *liabilities for employee payroll withholdings* (зобов'язання з утримань із заробітної плати).

В США основними податками, які утримують із заробітної плати є:

– *FICA Taxes – Federal Insurance Contributions Act Taxes* (федеральний внесок на соціальне страхування) становить порядку 7,15 % для перших \$ 42 000, отриманих кожним робітником протягом року; використовується урядом для фінансування державних пенсій особам, які досягли 62 років і відповідають певним вимогам, оплати медичної допомоги особам більше 65 років тощо;

– *federal income tax* (федеральний прибутковий податок) – найвагомий вид утримань, який залежить від розміру заробітної плати та наявності у робітника пільг;

– *state income tax (прибутковий податок штату)* встановлений у деяких штатах.

Other withholding (інші утримання) є добровільними відрахуваннями із заробітної плати за згодою працівників. До них належать відрахування на додаткове пенсійне забезпечення, страхові внески, внески до профспілки і різних благодійних фондів, погашення кредитів, придбання державних облігацій. У деяких штатах утримання профспілкових внесків є обов'язковими, і підприємства мають щомісяця їх перераховувати.

Для обліку зобов'язань, що виникають з утримань із заробітної плати, використовують рахунки:

Insurance payable (Страхування до оплати);

Health Insurance Payable (Заборгованість із страхування здоров'я);

Employees' medical insurance payable (Медичне страхування робітників до оплати);

State Payroll Taxes Payable (Податок штату із заробітної плати на соціальне страхування);

Local Payroll Taxes Payable (Місцевий податок із заробітної плати на соціальне страхування);

Employees' retirement program payable (Пенсійні програми до оплати);

Employees' union dues payable (Профсоюзні внески до оплати).

Для обліку заборгованості з заробітної плати, яка виникає щотижня або щомісячно і визначається чистою сумою, тобто як різниця між нарахованою заробітною платою та сумою обов'язкових та добровільних утримань з неї, використовують рахунки:

Wages payable (Заборгованість із заробітної плати),

Salaries payable (Заборгованість за окладами),

Employee Benefits Payable (Допомога робітникам).

Приклад 11.5

10.07. Компанія за тиждень нарахувала працівникам заробітну плату у сумі \$ 10 000, у тому числі:

- утримання із заробітної плати на соціальне страхування *FICA* – \$ 750;
- утримання федерального прибуткового податку – \$ 950;
- інші утримання – \$ 200;
- заробітна плата до виплати – \$ 8 100.

10.07. <i>Wages Expenses (Виплати на заробітну плату)</i>	10 000
<i>Federal Payroll Taxes Payable (Податок на соціальне страхування)</i>	750
<i>Federal income tax (Федеральний прибутковий податок)</i>	950
<i>Other withholding (інші утримання)</i>	200
<i>Wages payable (Заборгованість із заробітної плати)</i>	8 100

Для обліку заборгованості за дивідендами, що відображає частину прибутку, яку радою директорів оголошено для виплати акціонерам, використовують рахунки:

Dividends payable (Заборгованість за дивідендами);

Common dividends payable (Прості дивіденди до оплати);

Preferred dividends payable (Привілейовані дивіденди до оплати).

Така заборгованість виникає на дату оголошення дивідендів і погашається на дату виплати дивідендів.

Приклад 11.6

20.02. Рада директорів вирішила виплатити власникам звичайних акцій \$ 70 000.		
15.03. Компанія повністю виплатила акціонерам дивіденди		
31.12.	Retained Earnings (Реінвестований прибуток)	70 000
	Declared dividends (Оголошені дивіденди)	70 000
15.03.	Declared dividends (Оголошені дивіденди)	70 000
	Dividends payable (Заборгованість за дивідендами)	70 000

Current portions of long-term debt (частина довгострокових зобов'язань, яка має бути сплачена наступного року) визнається на дату Балансу і погашається на дату сплати цих зобов'язань.

Приклад 11.7

31.12. Компанія має борг у сумі \$ 800 000, який має бути погашено протягом наступних чотирьох років рівними частинами по \$ 200 000.		
31.12.	Long-term liabilities (Довгострокові зобов'язання)	200 000
	Short-term liabilities (Короткострокові зобов'язання)	200 000

Для обліку заборгованості за виданими векселями (зразок 11.2), яка пов'язана, як правило, з короткостроковим позичанням грошей або придбання товарів чи послуг в кредит, використовують рахунки:

Notes payable (Заборгованість за векселями виданими)

Short-term notes payable (Короткострокові векселі до оплати)

Interest payable (Відсотки до оплати)

Discount on short-term notes payable (Дисконт короткострокових векселів до оплати).

Приклад 11.8

30.07. Видано банку вексель для підтвердження погашення банківської позики вартістю \$ 5 000 через 60 днів з річною ставкою 12 %.		
30.07.	Cash (Грошові кошти)	5 000
	Notes payable (Векселі видані)	5 000

Зразок 11.2

Promissory note	
For value received, the undersigned promises to pay to the order of BancZone, Inc.	
the sum of:	*****Ten-Thousand and no/100 Dollars*****
Along with annual interest of 8% on the unpaid balance. This note shall mature and be payable, along with accrued interest, on June 30, 20X8.	
<u>January 1, 20X8</u> Issue Date	<u>Olivia Zavala</u> Maker signature

Accrued liabilities (нараховані зобов'язання) виникають на кінець звітного періоду у результаті трансформаційних записів тих видів зобов'язань, які раніше не були відображені на бухгалтерських рахунках (іноді їх також відносять до оціночних зобов'язань).

Приклад 11.9

30.07. Видано банку вексель для підтвердження погашення банківської позики вартістю \$ 5 000 через 60 днів з річною ставкою 12 %.		
29.09. Банку повернуто позику із відсотками.		
31.08. Interest Expense (Витрати на відсотки)	50	
Interest Payable (Відсотки до оплати)		50
29.09. Interest Expense (Витрати на відсотки)	50	
Interest Payable (Відсотки до оплати)		50
29.09. Notes payable (Векселі видані)	5 000	
Interest Payable (Відсотки до оплати)	100	
Cash (Грошові кошти)		5 100

Для обліку інших поточних зобов'язань використовують рахунок **Other Current Liabilities** (Інші поточні зобов'язання).

Облік поточних забезпечень. Згідно з IAS 37 невизначеності, пов'язані із сумою, яку слід визнати як *provision*, розглядаються різними способами залежно від обставин. У випадках, коли оцінюване забезпечення поширюється на велику кількість статей, зобов'язання оцінюється зважуванням усіх можливих результатів за пов'язаними з ними ймовірностями. Назва цього статистичного методу оцінки – “*expected value (очікувана вартість)*”. Отже, забезпечення відізнятиметься залежно від того, наприклад, чи сягає ймовірність втрати цієї суми 60 або 90 відсотків. У випадках, коли існує постійний діапазон можливих результатів і кожне значення в цьому діапазоні є так само ймовірним, як будь-яке інше, застосовують середнє значення діапазону.

Приклад 11.10

Суб'єкт господарювання продає товари с гарантією, за якою покупцям відшкодовується вартість ремонту будь-яких виробничих дефектів, виявлених протягом перших трьох місяців після придбання. Якщо б були виявлені:

незначні дефекти в усіх проданих виробках, витрати на ремонт дорівнювали б \$ 100 000.

значні дефекти в усіх проданих виробках, витрати на ремонт дорівнювали б \$ 400 000.

Минулий досвід суб'єкта господарювання показує, що:

75 % проданих товарів не матимуть дефектів;

20 % – матимуть незначні дефекти;

5 % – матимуть значні дефекти.

The expected value of the cost of repairs is (очікувані витрати на ремонт):

$$\$ 100\,000 \cdot 20\% + \$ 400\,000 \cdot 5\% = \$ 40\,000$$

Для обліку поточних забезпечень зарубіжні компанії використовують рахунки: *Product warranty liability (резерв на гарантійне обслуговування)*; *Vacation pay liability (резерв на оплату відпусток)*; *Income tax payable (заборгованість з податку на прибуток)*; *Property taxes payable (заборгованість з податків на майно)*.

Product warranty liability (резерв на гарантійне обслуговування) виникає у випадку, якщо компанія надає покупцям на продукцію гарантію. Витрати на майбутнє гарантійне обслуговування відображають у періоді реалізації продукції виходячи із середньої вартості обслуговування одиниці товару.

Приклад 11.11

У липні компанія, яка виробляє глушники для автомобілів, реалізувала 400 глушників за ціною \$ 50 загальною вартістю \$ 20 000.

Довідка. Для заміни повертають звичайно 5 % проданих глушників.

05.08. Покупцю замінили неякісний глушник на новий.

31.07. *Product warranty Expense (Витрати на гарантійне зобов'язання)* \$20000 · 5% 1000
Product warranty liability (Резерв на гарантійне обслуговування) 1000

05.08. *Product warranty liability (Резерв на гарантійне обслуговування)* 25
Inventory (Занасу) 25

Vacation pay liability (резерв на оплату відпусток) нараховується щотижня поряд з нарахуванням заробітної плати.

Приклад 11.12

10.07. Компанія за тиждень нарахувала робітникам заробітну плату у сумі \$ 10 000.
Довідка. Компанія надає робітникам відпустку тривалістю 2 тижні за кожні 50 тижнів роботи. В середньому лише 75 % робітників отримують відпустку.

10.07. Vacation pay Expense (Витрати на оплату відпусток)	$10000 \cdot 2 / 50 \cdot 75 \% = 300$
Vacation pay liability (Резерв на оплату відпусток)	300

Income tax payable (заборгованість з податку на прибуток) виникає внаслідок того, що податок на прибуток потрібно сплачувати протягом року, в той час як остаточну суму податку буде визначено на кінець року.

Приклад 11.13

31.07. Компанія нарахувала податок на прибуток у сумі \$ 10 000.

31.07. Income Taxes Expense (Витрати на податок на прибуток)	10 000
Income Tax Payable (Заборгованість з податку на прибуток)	10 000

Property taxes payable (заборгованість з податків на майно) нараховується на кінець кожного місяця. В той час, як рахунок від податкових органів на сплату податку на майно підприємство отримує, як правило, раз на рік. Протягом року корпорація наперед прогнозує суму податку

Приклад 11.14

31.01. Компанія прогнозує, що сума податку на майно становитиме \$ 36 000.

31.01. Property Taxes Expense (Витрати на податок на майно)	12 000
Property Taxes Payable (Заборгованість з податків на майно)	12 000

Provisions слід використовувати лише для тих видатків, для яких це забезпечення було створено з самого початку. Лише видатки, пов'язані з забезпеченням, під які воно було створено, згортаються з ним. Згортання видатків із забезпеченням, яке було спочатку визнано з іншою метою, приховуватиме вплив двох різних подій.

Provisions слід переглядати на кінець кожного звітної періоду та коригувати для відображення поточної найкращої оцінки. Якщо вже немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде потрібним для погашення зобов'язання, забезпечення слід сторнувати.

Терміни і поняття

- short-term borrowings* (короткострокові позики)
short-term debt (короткострокові борги)
accounts payable (рахунки до оплати)
trade and other payables (торговельна та інша заборгованість)
accrued liabilities (нараховані зобов'язання)
definitely determinable liabilities (фактичні або дійсні зобов'язання)
estimated liabilities (оціночні зобов'язання)
contingent liabilities (умовні зобов'язання)
rent payable (рента до оплати)
legal fees payable (юридична винагорода до оплати)
unearned consulting fees (незароблені консультаційні винагороди)
unearned legal fees (незароблені юридичні винагороди)
unearned property management fees (незароблені винагороди з управління власністю)
deposits from customers (завдатки покупців)
advances from customers (аванси від покупців)
PST payable (провінційний податок с продаж)
GST payable (податок з продаж)
sales tax payable (податок з реалізації до оплати)
income taxes payable (заборгованість з податку на прибуток)
federal payroll taxes payable (федеральний податок із заробітної плати на соціальне страхування)
FUTA Tax Payable (федеральний податок із страхування безробіття)
SUTA Payable (податок штату із страхування безробіття)
EL payable (страхування безробіття до оплати)
health insurance payable (заборгованість із страхування здоров'я)
employees' medical insurance payable (медичне страхування робітників до оплати)
state payroll taxes payable (податок штату із заробітної плати на соціальне страхування)
local payroll taxes payable (місцевий податок із заробітної плати на соціальне страхування)
employees' retirement program payable (пенсійні програми до оплати)
employees' union dues payable (профсоюзні внески до оплати)
wages payable (заборгованість із заробітної плати)
salaries payable (заборгованість за окладами)
employee benefits payable (допомога робітникам)
common dividends payable (прості дивіденди до оплати)
preferred dividends payable (привілейовані дивіденди до оплати)
current portions of long-term debt (поточна частина довгострокових зобов'язань)
short-term notes payable (короткострокові векселі до оплати)
interest payable (відсотки до оплати)
product warranty liability (резерв на гарантійне обслуговування)
vacation pay liability (резерв на оплату відпусток)
income tax payable (заборгованість з податку на прибуток)
property taxes payable (заборгованість з податків на майно)

Контрольні питання

1. Міжнародна класифікація поточних зобов'язань.
2. Мінімальний перелік статей зобов'язань у Звіті про фінансовий стан за міжнародними стандартами.
3. Міжнародне визначення поняття та визнання забезпечень.
4. Розкриття та інтерпретація інформації про забезпечення у фінансовій звітності.
5. Зарубіжна практика обліку поточних зобов'язань постачальникам за продукцію, роботи, послуги.
6. Зарубіжна практика обліку доходів майбутніх періодів.
7. Зарубіжна практика обліку поточних зобов'язань за податками.
8. Зарубіжна практика обліку поточних зобов'язань з оплати праці.
9. Зарубіжна практика обліку утримань із заробітної плати.
10. Зарубіжна практика обліку поточних зобов'язань за дивідендами.
11. Зарубіжна практика обліку поточних зобов'язань за виданими векселями.
12. Зарубіжна практика обліку нарахованих зобов'язань.
13. Зарубіжна практика обліку резерву на гарантійне обслуговування.
14. Зарубіжна практика обліку заборгованості з податку на прибуток.
15. Зарубіжна практика обліку резерву на оплату відпусток.
16. Зарубіжна практика обліку заборгованості з податків на майно.
17. Міжнародне визначення поняття юридичних і конструктивних зобов'язань.
18. Визначення та відображення умовного зобов'язання.

Тести для самоконтролю

1. Згідно з *IFRS/IAS* зобов'язання за якими існує невизначеність щодо строку погашення, це:
(a) *trade payables*; (b) *accruals*;
(c) *provision*; (d) немає правильної відповіді
2. Згідно з *IFRS/IAS* зобов'язання за якими яких існує невизначеність щодо суми майбутніх витрат, необхідних для погашення, це:
(a) *trade payables*; (b) *accruals*;
(c) *provision*; (d) немає правильної відповіді
3. Згідно з *IFRS/IAS* зобов'язання оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, на які виставлені рахунки є:
(a) *trade payables*; (b) *accruals*;
(c) *provision*; (d) немає правильної відповіді

4. Згідно з *IFRS/IAS* зобов'язання оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником є:
 (a) *trade payables*; (b) *accruals*;
 (c) *provision*; (d) немає правильної відповіді
5. Згідно з *IFRS/IAS* зобов'язання, пов'язані з нарахованою оплатою відпусток, це:
 (a) *trade payables*; (b) *accruals*;
 (c) *provision*; (d) немає правильної відповіді
6. Згідно з *IFRS/IAS* суми податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню, це:
 (a) *income taxes payable*; (b) *deferred tax liabilities*;
 (c) *liabilities for current tax*; (d) немає правильної відповіді
7. Облік зобов'язань постачальникам здійснюється на рахунку:
 (a) *Accounts payable*; (b) *Unearned property management fees*;
 (c) *Deposits from Customers*; (d) *Advances from Customers*
8. Облік зобов'язань покупцям щодо відвантаження продукції здійснюється на рахунку:
 (a) *Accounts payable*; (b) *Rent payable*;
 (c) *Legal fees payable*; (d) *Advances from Customers*
9. Облік резерву на гарантійне обслуговування здійснюється на рахунку:
 (a) *Product warranty liability*; (b) *Vacation pay liability*;
 (c) *Income tax payable*; (d) *Property taxes payable*
10. Облік заборгованості з податків на майно здійснюється на рахунку:
 (a) *Product warranty liability*; (b) *Vacation pay liability*;
 (c) *Income tax payable*; (d) *Property taxes payable*
11. Облік резерву на оплату відпусток здійснюється на рахунку:
 (a) *Product warranty liability*; (b) *Vacation pay liability*;
 (c) *Income tax payable*; (d) *Property taxes payable*
12. Облік податку з продаж здійснюється на рахунку:
 (a) *FUTA Tax Payable*; (b) *GST payable*;
 (c) *SUTA Payable*; (d) *El payable*
13. Облік страхування безробіття до оплати здійснюється на рахунку:
 (a) *FUTA Tax Payable*; (b) *GST payable*;
 (c) *SUTA Payable*; (d) *El payable*
14. Облік доходів майбутніх періодів здійснюється на рахунку:
 (a) *Accounts payable*; (b) *Rent payable*;
 (c) *Legal fees payable*; (d) *Deposits from Customers*

Правильні відповіді тестів

1 c	2 c	3 a	4 b	5 b	6 b	7 a	8 d	9 a	10 d	11 b	12 b	13 d	14 d
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------	------

Практичні завдання

Exercise 11.1. Для отримання корпорацією позики банк вимагає її фінансові звіти.

Balance sheet (баланс) at 31 December 2010

Статті	Сума
<i>Активи</i>	
<i>Current assets (поточні активи)</i>	
<i>Cash and Short-term Investments (грошові кошти та короткострокові інвестиції)</i>	89 188
<i>Receivable (рахунки до отримання)</i>	214 712
<i>Inventories (запаси)</i>	313 338
<i>Prepaid Expenses (витрати майбутніх періодів)</i>	9 012
<i>Total current assets (усього поточних активів)</i>	626 250
<i>Non-current assets (непоточні активи)</i>	
<i>Property, Plant & Equipment (основні засоби)</i>	142 638
<i>Goodwill (зудвіл)</i>	84 237
<i>Deferred Charges (інші витрати майбутніх періодів)</i>	242 938
<i>Total non-current assets (усього непоточних активів)</i>	469 813
<i>Total assets (всього активів)</i>	1 096 063
<i>Зобов'язання і власний капітал</i>	
<i>Current liabilities (поточні зобов'язання)</i>	
<i>Non-current liabilities (непоточні зобов'язання)</i>	351 475
<i>Total liabilities (всього зобов'язань)</i>	190 587
<i>Ordinary shares (звичайні акції, 100 000 акцій)</i>	542 062
<i>Additional paid in capital (додатковий капітал)</i>	100 000
<i>Retained Earnings (нерозподілений прибуток)</i>	82 500
<i>Reserves (резерви)</i>	346 501
<i>Total liabilities and owners' equity (усього зобов'язань і власного капіталу)</i>	25 000
	1 096 063

Income statement (звіт про прибутки та збитки) for the year ended 31 December 2011

Статті	Сума
<i>Реалізація</i>	1 381 775
<i>Собівартість реалізації</i>	839 075
<i>Валовий прибуток</i>	488 700
<i>Операційні витрати</i>	274 250
<i>Операційний прибуток</i>	214 450
<i>Неопераційні витрати</i>	7 800
<i>Прибуток до уплати податків</i>	206 650
<i>Витрати на податки на прибуток</i>	82 750
<i>Чистий прибуток</i>	123 900

В основі звітів було виявлено такі дані щодо короткострокових зобов'язань:

1. Група працівниць-жінок звернулася до суду з тим, що їх заробітна плата є невинуватою, ніж заробітна плата чоловіків, які виконують аналогічну роботу. Вони вимагали виплатити їм \$ 250 000. Оскільки подібні конфлікти нерідко виникали і в інших компаніях і не були задоволені, то відкриття судової справи у 2011 році є малоймовірним. Тому у звітності не було показано можливих збитків.

2. Компанія є учасником ще одної справи в суді від клієнта компанії, який отримав травму при використанні продукції компанії та вимагає відшкодування у сумі \$ 500 000. Адвокат компанії прийшов до висновку, що позов може бути задоволений у сумі \$ 25 000, але гарантій цього немає. З іншого боку, компанія може й виграти справу, оскільки не брала на себе зобов'язань зі страхування. Тому корпорація відобразила:

Нерозподілений прибуток	25 000	
Резерви		25 000

Потрібно: проаналізувати інформацію і визначити, як мають бути відображені ці дані у фінансових звітах.

Exercise 11.2. В основі звітів було виявлено такі дані щодо довгострокових зобов'язань:

1. У 2010 році витрати на утримання устаткування становили \$ 33 000. Оскільки у бюджеті їх сума становила \$ 50 000, то у звіт про прибутки та збитки було включено суму \$ 50 000 шляхом проводки:

Собівартість реалізації	50 000	
Витрати на утримання та експлуатацію устаткування		33 000
Резерви		17 000

2. У січні 2010 року корпорація випустила строком на 15 років 8-відсоткову облигацію (з щорічними виплатами відсотків 31 грудня) номінальною вартістю \$ 100 000 та реалізувала її за \$ 90 000. Компанія відобразила цю операцію як:

Грошові кошти	90 000	
Інші витрати майбутніх періодів	10 000	
Довгострокові зобов'язання		100 000

3. Протягом 2010 року дисконт у сумі \$ 10 000 шляхом амортизації було зменшено на \$ 370 таким записом:

Неопераційні витрати	370	
Інші витрати майбутніх періодів		370

4. Витрати на оформлення облигації у сумі \$ 500 було відображено записом:

Неопераційні витрати	500	
Грошові кошти		500

5. У січні 2010 року корпорація взяла для представницьких цілей в оренду лімузин вартістю \$ 25 000, який через три роки з щорічними виплатами у сумі \$ 10 409, має перейти у власність корпорації. У звіті про прибутки та збитки оренду плати відображено:

Операційні витрати	10 409	
Грошові кошти		10 409

Потрібно:

проаналізувати інформацію і визначити, як мають бути відображені ці дані у фінансових звітах;

визначити реальну ставку відсотка облигації та правильність визначення максимально можливої амортизації дисконту за перший рік у сумі \$ 370;

визначити ставку відсотка за капітальною орендою лімузина;

виправити, якщо це необхідно, інформацію у фінансових звітах.

РОЗДІЛ 12

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В КОРПОРАЦІЯХ

12.1. Класифікація власного капіталу

12.2. Облік корпоративного вкладеного капіталу

12.3. Облік накопиченого сукупного доходу (збитку) в корпораціях

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародний підхід до подання та розкриття інформації у фінансовій звітності корпоративних суб'єктів господарювання щодо власного капіталу;
- зарубіжну термінологію та практику подання інформації про власний капітал у фінансовій звітності іноземних корпорацій;
- зарубіжну практику обліку власного капіталу корпорацій;

а також УМІТИ:

- застосовувати міжнародний підхід в обліку власного капіталу;
- відображати інформацію про власний капітал у фінансовій звітності корпоративних суб'єктів господарювання за міжнародними стандартами;
- розуміти та інтерпретувати інформацію про власний капітал у фінансовій звітності зарубіжних корпорацій.

12.1. Визначення та класифікація власного капіталу

Міжнародні засади обліку власного капіталу. Згідно з *The Framework 2010 equity* (власний капітал) – це залишкова частка в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань (див. табл. 2.3). Загальна сума, за якою *equity* відображається у Звіті про фінансовий стан, залежить від оцінки активів та зобов'язань. *Revaluation* (переоцінка) або *restatement* (перерахунок) активів та зобов'язань веде до зменшення або збільшення *equity*.

Тому сукупна сума *equity* тільки за збігом відповідає:

(a) сукупній ринковій вартості акцій суб'єкта господарювання чи
(b) сумі, яку можна отримати шляхом продажу чистих активів частинами або суб'єкта господарювання в цілому на засадах принципу безперервності.

Згідно з *The Framework 2010 equity* у Звіті про фінансовий стан він може бути поділений на підкласи. Наприклад, в *corporate entity* (корпорації) можуть бути відображені окремо:

funds contributed by shareholders (кошти, внесені акціонерами),
retained earnings (нерозподілений прибуток),
reserves representing appropriations of retained earnings (резерви, які відображають асигнування нерозподіленого прибутку),
reserves representing capital maintenance adjustments (резерви, які відображають коригування збереження капіталу).

Відображення сум у складі власного капіталу залежить від прийнятої суб'єктом господарювання *capital maintenance concept* (концепції збереження капіталу). Принципова різниця між двома концепціями збереження капіталу полягає в трактуванні впливу змін у ціні активів та зобов'язань суб'єкта господарювання.

Згідно з *financial capital maintenance concept* (концепцією збереження фінансового капіталу), за якою *capital* визначається в номінальних грошових одиницях, *profit* відображає зростання номінального грошового капіталу за певний період. Отже, збільшення ціни активів, утриманих протягом періоду, яке, як правило, називають *holding gains* (доходами від утримання), концептуально є *profit*. Але цей *profit* може не визнаватися як такий, доки активи не будуть реалізовані в результаті операції обміну.

Згідно з *physical capital maintenance concept* (концепцією збереження фізичного капіталу), за якою *capital* визначається у фізичній виробничій потужності, *profit* відображає зростання *capital* за певний період. Усі зміни ціни, які впливають на активи та зобов'язання суб'єкта господарювання, розглядаються як зміни в оцінці фізичної виробничої потужності суб'єкта господарювання; отже, вони вважаються *capital maintenance adjustments* (коригуванням збереження капіталу), що є частиною *part of equity* (частиною власного капіталу), а не *profit*.

Класифікація власного капіталу має бути доречною для прийняття рішень користувачами фінансових звітів, якщо вона зазначає правові або інші обмеження здатності суб'єкта господарювання розподіляти чи використовувати іншим чином власний капітал. Така класифікація може також відображати той факт, що сторони з часткою власності в суб'єкті господарювання мають різні права на отримання дивідендів або на повернення капіталу.

Інколи статут або інший закон вимагає створення резервів у вигляді додаткового заходу захисту суб'єкта господарювання та його кредиторів від впливу збитків. Можуть створюватися й інші резерви, якщо національний закон з оподаткування передбачає звільнення від податкових зобов'язань або зменшення їх при переведенні коштів у такі резерви.

Зарубіжна практика відображення акціонерного капіталу у фінансовій звітності. *Shareholders' equity* або *stockholders' equity* (акціонерний капітал) складається з:

***corporate contributed capital* (корпоративного вкладеного капіталу)** – величини коштів, вкладених власниками;

***accumulated comprehensive income* (накопиченого сукупного доходу)** – величини коштів, зароблених власниками та реінвестованих в діяльність (рис. 12.1).

Corporate contributed capital включає:

***share capital* (акційний капітал)** – це сумарна величина номінальної вартості випущених акцій (або за відсутністю номінальної вартості акцій усі отримані кошти від продажу акцій);

***share issue premium* (акційна премія)** – це величина, яку отримано понад номінальну вартість випущених акцій.

Accumulated comprehensive income включає ***retained earnings* (нерозподілений прибуток)** та ***other accumulated comprehensive income* (інший накопичений сукупний дохід)**.

Contributed capital може змінюватися шляхом додаткових вкладень або вилучень власників, а *accumulated comprehensive income* може зменшуватися власниками шляхом вилучення у формі дивідендів.

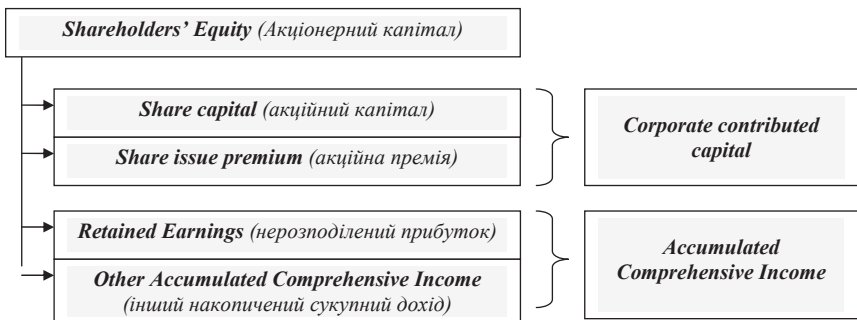

Рис.12.1. Структура акціонерного капіталу зарубіжних корпорацій

Зарубіжні корпорації у звітах про фінансовий стан у складі акціонерного капіталу спочатку відображають *preferred stock* (*привілейовані акції*), що пояснюється їх перевагами у виплаті дивідендів і розподілі майна під час ліквідації корпорації, а потім відображають *common stock* (*прості акції*). Якщо корпорація випускає лише прості акції, то їх позначають *share capital* (*акційний капітал*).

Оскільки згідно з *IAS 1* у консолідованих звітах про фінансовий стан слід відображати ***non-controlling interests, presented within equity*** (*неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі*) та ***issued capital and reserves attributable to owners of the parent*** (*випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства*), зарубіжні корпорації включають до консолідованих балансів статтю ***Non-controlling interests*** (*Неконтрольовані частки*).

Зразок 12.1

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
of **GENERAL ELECTRIC COMPANY** and consolidated affiliates

<i>in million of dollars at 31December</i>	2010	2009
<i>Preferred stock (30,000 shares outstanding at both year-end)</i>	—	—
<i>Common stock (10,615,376,000 and 10,663,075,000 shares)</i>	702	702
<i>Accumulated other comprehensive income — net</i>		
<i>Investment securities</i>	(636)	(435)
<i>Currency translation adjustments</i>	(86)	3,836
<i>Cash flow hedges</i>	(1,280)	(1,734)
<i>Benefit plans</i>	(15,853)	(16,932)
<i>Other capital</i>	36,890	37,729
<i>Retained earnings</i>	131,137	126,363
<i>Less common stock held in treasury</i>	(31,938)	(32,238)
<i>Total GE shareowners' equity</i>	118,936	117,291
<i>Noncontrolling interests</i>	5,262	7,845
<i>Total equity</i>	124,198	125,136

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of **CHEVRON CORPORATION**

<i>in million of dollars at December 31</i>	2010	2009
<i>Preferred stock (authorized 100,000,000 shares, \$1.00 par value; none issued)</i>	—	—
<i>Common stock (authorized 6,000,000,000 shares; \$0.75 par value; 2,442,676,580 shares issued at Dec 31, 2010 and 2009)</i>	1,832	1,832
<i>Capital in excess of par value</i>	14,796	14,631
<i>Retained earnings</i>	119,641	106,289
<i>Accumulated other comprehensive loss</i>	(4,466)	(4,321)
<i>Deferred compensation and benefit plan trust</i>	(311)	(349)
<i>Treasury stock, at cost (2010 – 435,195,799 shares; 2009 – 434,954,774 shares)</i>	(26,411)	(26,168)
<i>Total Chevron Corporation Stockholders' Equity</i>	105,081	91,914
<i>Noncontrolling interests</i>	730	647
<i>Total Equity</i>	105,811	92,561

Продовження зразку 12.1

BALANCE SHEETS of MICROSOFT CORPORATION

<i>in million of dollars at 30 June</i>	2010	2009
<i>Stockholders' equity:</i>		
<i>Common stock and paid-in capital – shares authorized 24,000; outstanding 8,668 and 8,908</i>	62,856	62,382
<i>Retained deficit, including accumulated other comprehensive income of \$1,055 and \$969</i>	(16,681)	(22,824)
<i>Total stockholders' equity</i>	46,175	39,558

GROUP BALANCE SHEET of TESKO PLC

<i>£ million year ended 26 February</i>	2011	2010
<i>Share capital</i>	402	399
<i>Share premium account</i>	4,896	4,801
<i>Other reserves</i>	40	40
<i>Retained earnings</i>	11,197	9,356
<i>Equity attributable to owners of the parent</i>	16,535	14,596
<i>Non-controlling interests</i>	88	85
<i>Total equity</i>	16,623	14,681

CONSOLIDATED BALANCE SHEET of DUNI AB

<i>million kronor at 31 December</i>	2010	2009
<i>Share capital</i>	59	59
<i>Other injected capital</i>	1 681	1 681
<i>Reserves</i>	62	49
<i>Loss carried forward incl. net income for the year</i>	189	0
<i>Total shareholders' equity attributable to the Parent Company</i>	1 991	1 789

CONSOLIDATED STATEMENTS OF FINANCIAL POSITION of NOKIA CORP

<i>EURm at 31 December</i>	2010	2009
<i>Share capital</i>	246	246
<i>Share issue premium</i>	312	279
<i>Treasury shares, at cost</i>	(663)	(681)
<i>Translation differences</i>	825	(127)
<i>Fair value and other reserves</i>	3	69
<i>Reserve for invested nonrestricted equity</i>	3 161	3 170
<i>Retained earnings</i>	10 500	10 132
<i>Capital and reserves attributable to equity holders of the parent</i>	14 384	13 088
<i>Noncontrolling interests</i>	1 847	1 661
<i>Total equity</i>	16 231	14 749

12.2. Облік корпоративного вкладеного капіталу

У зарубіжних корпораціях для обліку корпоративного вкладеного капіталу використовують рахунки:

- Stated Capital** (Оголошений капітал);
- Common shares** (Прості акції) або **Ordinary Shares** (Звичайні акції);
- Preferred shares** (Привілейовані акції);
- Share premium** (Акційна премія);
- Treasury shares** (Викуплені акції).

Якщо реалізовано прості та/або привілейовані акції, що мають номінальну чи оголошену вартість, за ціною вищою за номінальну чи оголошену вартість, виконують проведення:

- Cash** (Грошові кошти)
- Preferred shares** (Привілейовані акції)
- Common shares** (Прості акції)
- Share premium, Preferred** (Акційна премія, привілейована)
- Share premium, Common** (Акційна премія, проста)

У випадку реалізації акцій за майно або послуги (наприклад, юридичні) здійснюють запис:

- Legal fees expense** (Витрати на юридичну винагороду)
- Preferred shares** (Привілейовані акції)
- Share premium, Preferred** (Акційна премія, привілейована)

У випадку, якщо акції не мають ні номінальної, ні оголошеної вартості, усю виручку відображають на рахунках **Common shares** (Прості акції) та **Preferred shares** (Привілейовані акції).

Якщо акції реалізовано за ціною, нижчою від номінальної вартості, то різницю відображають за дебетом рахунку **Share premium** (Акційна премія), якщо цей рахунок має кредитовий залишок. Якщо ж такого залишку немає, то ця різниця списується за рахунок **Retained earnings** (Нерозподілений прибуток).

Приклад 12.1

Корпорацією оголошено:	
10 000 привілейованих акцій з номіналом \$ 10;	
100 000 простих акцій з номіналом \$ 1;	
Корпорацією реалізовано акції, у т.ч.:	
1 000 привілейованих акцій по \$ 12;	
30 000 простих акцій по \$ 5	
Cash (Грошові кошти)	162 000
Preferred shares (Привілейовані акції)	10 000
Common shares (Прості акції)	30 000
Share premium, Preferred (Акційна премія, привілейована)	2 000
Share premium, Common (Акційна премія, проста)	120 000

В умовах зростання дивідендів та ринкових цін на прості акції, власники *convertible preferred shares* (конвертованих привілейованих акцій), мають право за встановленим у договорі коефіцієнтом здійснити їх конвертацію у *common shares*, що відображається записом:

Preferred shares (Привілейовані акції)
Share premium, Preferred (Акційна премія, привілейована)
Common shares (Прості акції)
Share premium, Common (Акційна премія, проста)

Приклад 12.2

Корпорація випустила 1 000 <i>convertible preferred shares</i> номіналом \$ 100. Умова конвертації: 1 <i>convertible preferred share</i> конвертується в 10 <i>common shares</i> номіналом \$ 5.	
В зв'язку з тим, що ринкові ціни привілейованих акцій зросли до \$ 101 за акцію, а простих до \$ 15 за акцію, власники привілейованих акцій конвертували їх у прості.	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)	100 000
<i>Preferred shares</i> (Привілейовані акції)	100 000
<i>Preferred shares</i> (Привілейовані акції)	100 000
<i>Common shares</i> (Прості акції)	50 000
<i>Share premium, Common</i> (Акційна премія, проста)	50 000

Stock split (розщеплення акцій) – це збільшення кількості випущених акцій з пропорційним зниженням їх номінальної чи оголошеної вартості за одну акцію. Метою розщеплення акцій є активізація операцій з купівлі-продажу акцій на фондовому ринку в разі значного зростання ринкових цін на акції.

Оскільки загальна вартість корпоративного вкладеного капіталу не змінюється, то операцію розщеплення акцій кореспонденцією рахунків не відображають. Але у звіті про фінансовий стан за статтею *Common stock* (Прості акції) вносять зміни щодо кількості та номінальної вартості акцій.

Приклад 12.3

Корпорація, яка має дозвіл на випуск 100 000 <i>common shares</i> з яких випущено 30 000 номінальною вартістю \$ 20 кожна та ринковою вартістю \$ 80, вирішила розділити кожен акцію на дві, після чого кількість акцій в обігу збільшилась вдвічі (60 000 акцій), а номінальна вартість однієї акції зменшилась вдвічі (стала 10 \$ за одну).	
<i>Stockholders' equity до розщеплення акцій:</i>	
<i>Common stock</i> (authorized 30,000 shares; \$ 20 par value)	600 000
<i>Retained earnings</i>	150 000
<i>Total equity</i>	750 000
<i>Stockholders' equity після розщеплення акцій:</i>	
<i>Common stock</i> (authorized 60,000 shares; \$ 10 par value)	600 000
<i>Retained earnings</i>	150 000
<i>Total equity</i>	750 000

Корпорація може викуповувати власні акції як безпосередньо у акціонерів, так і на ринку цінних паперів з метою: зменшення кількості циркулюючих акцій і тим самим підвищення доходу на одну акцію; прагнення поліпшити кон'юнктуру на ринку цінних паперів щодо своїх акцій; запобігання захопленню контрольного пакета акцій іншими компаніями; отримання акцій для подальшої реалізації їх управлінням компанії в якості заохочення; отримання власних акцій для придбання інших компаній.

Викуп акцій означає зменшення активів компанії та її акціонерного капіталу. Облік викуплених акцій здійснюється на рахунку *Treasury shares* (Викуплені акції) за фактичною собівартістю їх викупу, що регулює рахунок акціонерного капіталу:

Treasury shares (Викуплені акції)
Cash (Грошові кошти)

Treasury shares можуть реалізовуватися повторно за собівартістю викупу, вище чи нижче собівартості їх придбання. Якщо ціна подальшої реалізації акцій вища за собівартість їх викупу, то на різницю кредитують рахунок *Share premium* (Акційна премія):

Cash (Грошові кошти)
Treasury shares (Викуплені акції)
Share premium (Акційна премія)

А якщо нижча, то дебетують рахунок *Share premium* (Акційна премія), або в разі нестачі необхідного сальдо на ньому, зменшують рахунок *Retained earnings* (Нерозподілений прибуток):

Cash (Грошові кошти)
Share premium (Акційна премія)
Retained earnings (Нерозподілений прибуток)
Treasury shares (Викуплені акції)

Таким чином операції викупу та перепродажу власних акцій не відображаються ні на рахунках *Common shares* (Прості акції) та *Preferred shares* (Привілейовані акції), ні у Звіті про сукупний дохід.

Лише у випадку, якщо корпорація прийме рішення більше не продавати раніше викуплені власні акції, а вилучити їх з обігу (знищити), то викуплені акції списують з рахунків *Common shares* (Прості акції) або *Preferred shares* (Привілейовані акції). При цьому, якщо собівартість викупу акцій менша (більша) за вартість їх первісного випуску, при списанні власних акцій цю різницю відображають за кредитом (дебетом) рахунку *Share premium* (Акційна премія):

Common shares (Прості акції)
Share premium (Акційна премія)
Treasury shares, Common (Викуплені акції, прості)

Приклад 12.4

31.12.10.

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION

<i>in dollars at 31December</i>		2010
<i>Stockholders' equity</i>		
<i>Common stock (authorized 100,000 shares; \$ 10 par value)</i>		1 000 000
<i>Retained earnings</i>		400 000
<i>Total equity</i>		1 400 000

1.04.11. Корпорація викупила свої 5 000 common shares за ціною \$ 15 кожна.

1.08.11. Корпорація реалізувала повторно 1 000 treasury common shares по \$ 20.

1.10.11. Корпорація реалізувала повторно 1 000 treasury common shares по \$ 12.

31.12.11 –

1.05.12. Корпорація вилучила з обігу 3 000 treasury common shares.

31.12.12. -

1.04.11. Treasury shares, Common (Викуплені акції, прості)	75 000	
Cash (Грошові кошти)		75 000
1.08.11. Cash (Грошові кошти)	20 000	
Treasury shares, Common (Викуплені акції, прості)		15 000
Share premium (Акційна премія)		5 000
1.10.11. Cash (Грошові кошти)	12 000	
Share premium (Акційна премія)	3 000	
Treasury shares, Common (Викуплені акції, прості)		15 000

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION

<i>in dollars at 31December</i>		2011
<i>Stockholders' equity</i>		
<i>Common stock (authorized 100,000 shares; \$ 10 par value)</i>		1 000 000
<i>Share premium</i>		2 000
<i>Retained earnings</i>		400 000
<i>Treasury shares, at cost</i>		(45 000)
<i>Total equity</i>		1 357 000

1.05.12. Common shares (Прості акції)	30 000	
Share premium (Акційна премія)	2 000	
Retained earnings (Нерозподілений прибуток)	13 000	
Treasury shares, Common (Викуплені акції, прості)		45 000

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION

<i>in dollars at 31December</i>		2012
<i>Stockholders' equity</i>		
<i>Common stock (authorized 100,000 shares; \$ 10 par value)</i>		970 000
<i>Retained earnings</i>		387 000
<i>Total equity</i>		1 357 000

12.3. Облік накопиченого сукупного доходу (збитку) в корпораціях

Для обліку *accumulated comprehensive income* (накопиченого сукупного доходу) у корпораціях використовують, як правило, рахунки **Retained earnings** (Нерозподілений прибуток) та **Reserves** (Резерви).

На кінець кожного звітного періоду здійснюють *closing entries* (див. рис. 7.9), за якими спочатку закривають усі *revenue accounts* та *expense accounts* шляхом списання їх сальдо на **Income summary account** (Рахунок зведення доходу) або **Profit or loss** (Прибутки або збитки), щоб потім нарахувати збільшення чи зменшення **retained earnings** (нерозподіленого прибутку).

Для списання доходів і витрат звітного періоду здійснюють записи:

31.12. **Sales** (Реалізація)

Profit or loss (Прибутки або збитки)

31.12. **Profit or loss** (Прибутки або збитки)

Cost of Goods Sold (Собівартість реалізованих товарів)

Depreciation Expenses (Витрати на амортизацію PP&P)

Amortization expense (Витрати на амортизацію нематеріальних активів)

Office Expense (Офісні витрати)

Rent expense (Рентні витрати)

Advertising Expenses (Витрати на рекламу)

Bad Debt Expenses (Витрати на безнадійні борги)

Interest Expense (Витрати на відсотки)

Income Tax Expense (Витрати на прибутковий податок)

Після чого збільшення *retained earnings* на величину чистого прибутку здійснюють записом:

31.12. **Profit or loss** (Прибутки або збитки)

Retained earnings (Нерозподілений прибуток)

А зменшення *retained earnings* на величину чистого збитку відображають:

31.12. **Retained earnings** (Нерозподілений прибуток)

Profit or loss (Прибутки або збитки)

Зменшення *retained earnings* в основному відбувається через нарахування чи сплату дивідендів (зразок 12.2). Визначення загальної суми дивідендів та її розподіл між простими і привілейованими акціями є одним із суттєвих питань Ради директорів корпорації. Передусім виплачуються *preferred dividends* (привілейовані дивіденди), а вже потім - *common dividends* (прості дивіденди). Але переважно величину дивідендів встановлюють у відсотках до номінальної вартості акцій або у вигляді ставки на одну привілейовану акцію.

Для обліку дивідендів використовують рахунки:

Cash dividends (Грошові дивіденди), **Share dividends** (Дивіденди акціями),

Common dividends payable (Прості дивіденди до оплати),

Preferred dividends payable (Привілейовані дивіденди до оплати)

Зразок. 12.2. An example of *Retained earnings T-Account*

<i>Retained earnings</i>			
<i>Dr.</i>		<i>Cr.</i>	
<i>Common dividends payable</i>	\$	<i>Beginning Balance</i>	\$
<i>Preferred dividends payable</i>	\$	<i>Profit or loss</i>	\$
		<i>Ending Balance</i>	\$

Dividends (дивіденди) найчастіше виплачують у формі *cash dividends* (грошових дивідендів). На дату оголошення *preferred dividends* і *common dividends* здійснюють запис, який зменшує власний капітал та збільшує поточні зобов'язання:

Retained earnings (Нерозподілений прибуток)
Common dividends payable (Прості дивіденди до оплати)
Preferred dividends payable (Привілейовані дивіденди до оплати)

На дату виплати грошових дивідендів зменшують грошові кошти (активи) та зобов'язання, роблячи запис:

Common dividends payable (Прості дивіденди до оплати)
Preferred dividends payable (Привілейовані дивіденди до оплати)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 12.5

20.11.11. Рада директорів корпорації оголосила для акціонерів, які зареєстровані станом на 10.12.12, зі сплатою 30.12.12, річні дивіденди у розмірі: для привілейованих акцій з номіналом \$ 20 - 6 %; для простих акцій з номіналом \$ 10 - \$ 2.			
15.12.11. Корпорація має в обігу: 2 000 привілейованих акцій з номіналом \$ 20; 5 000 простих акцій з номіналом \$ 10.			
15.01.12. Корпорація сплатила оголошені дивіденди повністю.			
20.11.11.	<i>Retained earnings</i> (Нерозподілений прибуток)		12 400
	<i>Preferred dividends payable</i> (Привілейовані дивіденди до оплати)		2 400
	<i>Common dividends payable</i> (Прості дивіденди до оплати)		10 000
15.12.11.	–		
15.01.12.	<i>Preferred dividends payable</i> (Привілейовані дивіденди до оплати)		2 400
	<i>Common dividends payable</i> (Прості дивіденди до оплати)		10 000
	<i>Cash</i> (Грошові кошти)		12 400

Іноді, коли *retained earnings* (нерозподілений прибуток) в корпораціях має велику величину, в той час, як грошових коштів є нестача, корпорації вирішують сплачувати дивіденди у формі *share dividends* (дивідендів акціями). Сплата дивідендів акціями відбувається, як правило, шляхом додаткової емісії простих акцій та їх пропорційного розподілу серед акціонерів корпорації.

В обліку операція сплати дивідендів акціями зменшує *acumulated comprehensive income* (накопичений сукупний дохід) та збільшує *corporate contributed capital* (корпоративний вкладений капітал) на величину ринкової вартості розподілених простих акцій. Утім загальна величина *stockholders' equity* (акціонерного капіталу) залишається незмінною.

На дату оголошення *share dividends* здійснюють запис з використанням рахунку ***Common share distributable*** (Прості акції розподілені):

Retained earnings (Нерозподілений прибуток)
Common shares distributable (Прості акції розподілені)
Share premium (Акційна премія)

На дату виплати дивідендів акціями здійснюють проведення:

Common shares distributable (Прості акції розподілені)
Common shares (Прості акції)

Приклад 12.6

20.11.11. Рада директорів корпорації оголосила для акціонерів, які зареєстровані станом на 10.12.12, дивіденди акціями у розмірі 10 %.	
Ринкова вартість 1 простої акції становить \$ 11.	
15.12.11. Корпорація має в обігу:	
100 000 простих акцій з номіналом \$ 5.	
15.01.12. Корпорація сплатила оголошені дивіденди акціями повністю.	
20.11.11. <i>Retained earnings</i> (Нерозподілений прибуток)	110 000
<i>Common shares distributable</i> (Прості акції розподілені)	50 000
<i>Share premium</i> (Акційна премія)	60 000
15.12.11. –	
15.01.12. <i>Common shares distributable</i> (Прості акції розподілені)	50 000
<i>Common shares</i> (Прості акції)	50 000

Внаслідок пропорційного розподілу акцій, в кожного акціонера корпорації залишиться та сама частка власності акцій, що була й до цього розподілу. Перевагою отримання *share dividends* (дивідендів акціями) для акціонерів є те, що останні не підлягають оподаткуванню.

Водночас наслідком виплати дивідендів акціями є, як правило, зменшення ринкової вартості однієї акції корпорації, оскільки загальна вартість акціонерного капіталу залишилась незмінною.

Розкриття та інтерпретація інформації про акціонерний капітал у фінансовій звітності. Згідно з *IAS 1* суб'єкти господарювання поділяють *equity* (власний капітал), *capital* (капітал) та *reserves* (резерви) на різні класи, такі як: *paid-in capital* (сплачений капітал), *share premium* (акційна премія) та *reserves* (резерви).

Для кожної статті слід розкривати у *statement of financial position* або у *statement of changes in equity*, або у примітках таку інформацію (табл. 12.1).

Таблиця 12.1

Розкриття загальної інформації про кожний клас власного капіталу згідно з *IAS 1*

№	Disclosure	Розкриття
(a)	<p><i>for each class of share capital:</i></p> <p>(i) <i>the number of shares authorised;</i></p> <p>(ii) <i>the number of shares issued and fully paid, and issued but not fully paid;</i></p> <p>(iii) <i>par value per share, or that the shares have no par value;</i></p> <p>(iv) <i>a reconciliation of the number of shares outstanding at the beginning and at the end of the period;</i></p> <p>(v) <i>the rights, preferences and restrictions attaching to that class including restrictions on the distribution of dividends and the repayment of capital;</i></p> <p>(vi) <i>shares in the entity held by the entity or by its subsidiaries or associates; and</i></p> <p>(vii) <i>shares reserved for issue under options and contracts for the sale of shares, including terms and amounts;</i></p>	<p>для кожного класу акціонерного капіталу:</p> <p>i) кількість акцій, дозволених до випуску;</p> <p>ii) кількість випущених і повністю сплачених акцій, а також випущених, але не повністю сплачених акцій;</p> <p>iii) номінальну вартість однієї акції або факт відсутності номінальної вартості акцій;</p> <p>iv) узгодження кількості акцій в обігу на початок та на кінець періоду;</p> <p>v) права, привілеї та обмеження, які супроводжують цей клас, включаючи обмеження з виплати дивідендів і повернення капіталу;</p> <p>vi) частки в суб'єкті господарювання, утримувані суб'єктом господарювання чи його дочірніми або асоційованими підприємствами;</p> <p>vii) акції, зарезервовані для випуску на умовах опціонів і контрактів з продажу, включаючи умови та суми;</p>
(b)	<p><i>a description of the nature and purpose of each reserve within equity.</i></p>	<p>опис характеру призначення кожного резерву у власному капіталі.</p>

Суб'єкт господарювання без акціонерного капіталу, як наприклад, *partnership* (партнерство) або *trust* (траст) розкриває інформацію, еквівалентну тій, що представлена у табл. 12.1, відображуючи зміни протягом періоду в кожній категорії частки участі у власному капіталі, а також права, привілеї та обмеження, що відносяться до кожної категорії частки участі у власному капіталі.

Терміни і поняття

funds contributed by shareholders (кошти, внесені акціонерами)
retained earnings (нерозподілений прибуток)
reserves representing appropriations of retained earnings (резерви, які відображають асигнування нерозподіленого прибутку)
reserves representing capital maintenance adjustments (резерви, які відображають коригування збереження капіталу)
shareholders' equity або *stockholders' equity* (акціонерний капітал)
corporate contributed capital (корпоративний вкладений капітал)
share capital (акційний капітал)
preferred stock або *preferred shares* (привілейовані акції)
common stock або *common shares* (прості акції)
issued capital and reserves attributable to owners of the parent (випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства)
stated capital (оголошений капітал)
share premium (акційна премія)
capital surplus (додатковий капітал)
treasury shares (викуплені акції)
stock split (розщеплення акцій)
reserves (резерви)
income summary account (рахунок зведення доходів)
cash dividends (грошові дивіденди)
share dividends (дивіденди акціями)
common dividends payable (прості дивіденди до оплати)
preferred dividends payable (привілейовані дивіденди до оплати)
common share distributable (прості акції розподілені)
paid-in capital (сплачений капітал)

Контрольні питання

1. Міжнародна класифікація власного капіталу.
2. Склад корпоративного вкладеного капіталу.
3. Склад накопиченого сукупного капіталу.
4. Вплив концепцій збереження капіталу на склад власного капіталу.
5. Зарубіжна практика обліку реалізації акцій корпорації за номінальною вартістю, вище та нижче номінальної вартості.
6. Зарубіжна практика обліку розщеплення акцій.
7. Зарубіжна практика обліку викупу акцій.
8. Зарубіжна практика обліку повторної реалізації акцій вище та нижче собівартості їх викупу.
9. Зарубіжна практика заключних проведень з обліку доходів і витрат.
10. Зарубіжна практика обліку нарахування та виплати грошових дивідендів.
11. Зарубіжна практика обліку нарахування та виплати дивідендів акціями.
12. Розкриття інформації про акціонерний капітал у фінансовій звітності.

Тести для самоконтролю

1. Згідно з *IFRS/IAS* залишкова частка активів суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань, це:
 - (a) *retained earnings*;
 - (b) *corporate contributed capital*;
 - (c) *accumulated comprehensive income* ;
 - (d) *equity*
2. Облік акційної премії за простими акціями відображається за:
 - (a) дебетом рахунку "*Share premium, Common*";
 - (b) дебетом "*Share premium, Preferred*";
 - (c) кредитом рахунку "*Share premium, Common*";
 - (d) кредитом "*Share premium, Preferred*"
3. Облік акційної премії за привілейованими акціями відображається за:
 - (a) дебетом рахунку "*Share premium, Common*";
 - (b) дебетом "*Share premium, Preferred*";
 - (c) кредитом рахунку "*Share premium, Common*";
 - (d) кредитом "*Share premium, Preferred*"
4. Облік викуплених простих акцій здійснюється за:
 - (a) дебетом рахунку "*Treasury shares, Common*";
 - (b) дебетом рахунку "*Common shares*";
 - (c) кредитом рахунку "*Treasury shares, Common*";
 - (d) кредитом рахунку "*Common shares*";
5. Облік акцій на рахунку "*Treasury shares*" здійснюється за:
 - (a) номінальною вартістю;
 - (b) фактичною собівартістю;
 - (c) оголошеною вартістю;
 - (d) немає правильної відповіді
6. Облік списання викуплених простих акцій при повторній реалізації відображається за:
 - (a) за дебетом рахунку "*Treasury shares, Common*";
 - (b) за дебетом рахунку "*Common shares*";
 - (c) за кредитом рахунку "*Treasury shares, Common*"
 - (d) за кредитом рахунку "*Common shares*";
7. На дату оголошення грошових дивідендів за простими акціями зменшується:
 - (a) *cash*;
 - (b) *common shares*;
 - (c) *retained earnings*;
 - (d) немає правильної відповіді
8. На дату оголошення дивідендів простими акціями зменшується:
 - (a) *cash*;
 - (b) *common shares*;
 - (c) *retained earnings*;
 - (d) немає правильної відповіді
9. Облік заборгованості за оголошеними грошовими дивідендами простих акцій здійснюється за:
 - (a) дебетом рахунку "*Common dividends payable*";
 - (b) дебетом рахунку "*Preferred dividends payable*";
 - (c) кредитом рахунку "*Common dividends payable*";
 - (d) кредитом рахунку "*Preferred dividends payable*"
10. На дату виплати дивідендів простими акціями зменшується рахунок:
 - (a) *cash*;
 - (b) *common shares*;
 - (c) *retained earnings*;
 - (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 d	2 c	3 d	4 a	5 b	6 c	7 c	8 c	9 c	10 b
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

Практичні завдання

Exercise 12.1. Уперші 2 роки корпорація здійснювала операції з випуску облігацій та оголошення дивідендів за простими акціями.

General Journal (Головний журнал)

Дата	Зміст господарської операції	Сума
5.01.06	Корпорація випустила та реалізувала 500 облігацій номінальною вартістю \$ 1000 кожна строком на 20 років і ставкою 10 %; витрати на випуск облігацій Погашено банківську позику.	500 000 25 000 ?
31.12.06	Отримано чистий прибуток корпорації за рік	85 000
10.04.07	John і Tom реалізували по 25 000 простих акцій по \$ 11 кожному.	550 000
31.12.07	Чистий прибуток корпорації за рік Корпорація оголосила дивіденди у розмірі \$ 0,15 на акцію, котрі виплатять 31 грудня 2008 року власникам акцій станом на 15 січня	111 000 ?

Потрібно:

підготувати journal entry (журнальні проведення);

скласти звіт про інвестований капітал станом на 31.12.07.

Exercise 12.2. У наступні 3 роки корпорація здійснювала операції з викупу простих акцій, випуску привілейованих акцій та виплати дивідендів.

General Journal (Головний журнал)

Дата	Зміст господарської операції	Сума
1.07.08	У зв'язку з низькими цінами на акції викуплено 20 000 власних простих акцій по \$ 10.	200 000
31.12.08	Чистий прибуток за рік. Оголошено дивіденди в розмірі \$ 0,20 на акцію, котрі виплатять у січні 2009 року	142 000 ?
10.01.09	Випущено 4 000 кумулятивних привілейованих акцій з річним дивідендом \$ 5 на акцію (на умовах конвертації одної привілейованої акції у дві прості акції).	200 000
31.12.09	Чистий прибуток до виплати дивідендів за привілейованими акціями за рік. Оголошено дивіденди за простими акціями у розмірі \$ 0,25 на акцію з виплатою у січні 2010 року	186 000 ?
31.12.10	Чистий прибуток до виплати дивідендів за привілейованими акціями за рік. Оголошено 5-відсотковий дивіденд у формі акцій власникам простих акцій замість виплати грошима. Ринкова ціна простих акцій становить \$ 17	237 000 ?

Потрібно:

підготувати journal entry (журнальні проведення);

розрахувати прибуток на 1 акцію за 2008, 2009 та 2010 роки;

скласти звіт про інвестований капітал станом на 31.12.10;

проаналізувати структуру капіталу станом на 31.12.10.

РОЗДІЛ 13

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ПАРТНЕРСТВАХ

13.1. Облік вкладеного капіталу та розподілу прибутків і збитків між партнерами

13.2. Облік капіталу партнерів при реорганізації та ліквідації партнерства

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- міжнародний підхід до подання та розкриття інформації у фінансовій звітності партнерств щодо власного капіталу;
- зарубіжну термінологію та практику подання інформації про капітал у фінансовій звітності іноземних партнерств;
- зарубіжну практику обліку капіталу партнерств;

а також УМІТИ:

- застосовувати міжнародний підхід в обліку капіталу партнерств;
- відображати інформацію про власний капітал у фінансовій звітності партнерств за міжнародними стандартами;
- розуміти та інтерпретувати інформацію про власний капітал у фінансовій звітності зарубіжних партнерств.

13.1. Облік вкладеного капіталу та розподілу прибутків і збитків між партнерами

В партнерстві власний капітал має назву *partners' equity* (власний капітал партнерів) або *partners' capital* (капітал партнерів). Тривалий час у Балансі *partners' capital* традиційно відображали у розрізі партнерів (зразок 13.1).

Зразок 13.1

HANSEN RETAIL FOOD STORE BALANCE SHEET

<i>in dollars at 31December</i>		2006
<i>John Soo, Capital</i>	40 000	
<i>Mary Doe, Capital</i>	48 000	
<i>Total partners' equity</i>		88 000

Утім на вимогу IAS 1 щодо окремого відображення кожного класу власного капіталу у Звіті про фінансовий стан не тільки корпорацій, але й партнерств, останні відображають складові власного капіталу також у розрізі класів. Так, наприклад, *MAIN CAPITAL FUNDING II LIMITED PARTNERSHIP*, що займається фінансовою діяльністю шляхом випуску цінних паперів, в якому *general partner* з 0,1 % капіталу є *MAIN CAPITAL FUNDING II LIMITED* з Нормандських островів, а *limited partner* з 99,9 % капіталу є *MAIN FUNDING II Gmbh* з Німеччини, представляють розділ власного капіталу статтями: *Capital account*, *Capital contribution*, *Retained earnings* (зразок 13.2).

Зразок 13.2

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION of MAIN CAPITAL FUNDING II LIMITED PARTNERSHIP

<i>in € at 31December</i>	2011	2010
<i>Capital account</i>	1 000	1 000
<i>Capital contribution</i>	42 931	38 912
<i>Retained earnings</i>	849 846	701 655
<i>Total partnership interests</i>	893 777	741 567

STATEMENT OF CHANGES IN NET ASSETS ATTRIBUTIBLE TO THE PARTNERS of MAIN CAPITAL FUNDING II LIMITED PARTNERSHIP

<i>in € at 31December</i>	<i>Capital account</i>	<i>Capital contribution</i>	<i>Retained earnings</i>	<i>Total</i>
<i>Balance at 1st January 2011</i>	1 000	38 912	701 655	741 567
<i>Profit for the year</i>	-	-	156 541	156 541
<i>Distributions paid to Limited Partner</i>	-	-	(8 350)	(8 350)
<i>Additional capital contribution received from Limited Partner</i>	-	4 019	-	4 019
<i>Balance at 31st December 2011</i>	1 000	42 931	849 846	893 777

Для обліку *partners' capital* використовують, як правило, два рахунки по кожному партнеру:

Capital of partner (капітал партнера) для обліку вкладеного капіталу кожного партнера;

Current account of partner (поточний рахунок партнера) у Великобританії або **additional capital contributed of partner** (додатковий капітал внесений партнером) в США.

Облік вкладеного партнерами капіталу здійснюється на рахунку капіталу окремо по кожному партнеру з метою реєстрації розміру вкладеного капіталу кожним партнером:

Cash (Грошові кошти)

Equipment (Устаткування)

Furniture and Fixtures (Меблі та пристосування)

Capital of Partner 1 (Капітал партнера 1)

Приклад 13.1

<i>Ann</i> і <i>Bill</i> вирішили створити <i>partnership</i> для продажу ювелірних виробів.		
1.07.08.	<i>Ann</i> вклала грошові кошти на суму \$ 28 000 та меблі на суму \$ 37 000.	
	<i>Bill</i> вклав грошові кошти на суму \$ 40 000 та обладнання на суму \$ 20 000.	
1.02.09.	<i>Ann</i> додатково вклала устаткування на суму \$ 45 000, за яким існують зобов'язання у формі векселів на суму \$ 37 000.	
1.07.08	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	28 000
	<i>Furniture and Fixtures</i> (Меблі та пристосування)	37 000
	<i>Capital, Ann</i> (Капітал <i>Ann</i>)	65 000
1.07.08	<i>Cash</i> (Грошові кошти)	40 000
	<i>Equipment</i> (Устаткування)	20 000
	<i>Capital, Bill</i> (Капітал <i>Bill</i>)	60 000
1.02.09	<i>Equipment</i> (Устаткування)	45 000
	<i>Notes Payable</i> (Векселі виданні)	37 000
	<i>Capital, Bill</i> (Капітал <i>Bill</i>)	8 000

Current account partner (поточний рахунок партнера) або **additional capital contributed partner** (додатковий капітал партнера) змінюється по мірі того, як партнерство заробляє і розподіляє прибуток між партнерами, та вилучається партнерами. Розподіл чистого прибутку партнерства між партнерами, у тому числі на виплату заробітної плати партнерам, здійснюється записом:

31.12. **Profit and loss** (Прибутки та збитки)

Current account of partner 1 (Поточний рахунок партнера 1)

Current account of partner 2 (Поточний рахунок партнера 2)

Вилучення кожного партнера відображається записом:

31.12. **Current account of partner 1** (Поточний рахунок партнера 1)

Draw of partner 1 (Вилучення партнера 1)

З метою найбільш справедливого розподілу прибутку між партнерами прибуток партнерства поділяють на три частини, що дозволяє враховувати вкладений капітал і реальну роботу кожного партнера, та передбачає три етапи розподілу прибутку партнерств (рис. 13.1).

1 етап.	Визначення частини чистого прибутку на виплату заробітної плати партнерам
2 етап	Визначення частини чистого прибутку на відрахування партнерам відсотків від середньорічної величини капіталу
3 етап	Розподіл залишкового прибутку між партнерами відповідно до встановлених пропорцій

Рис. 13.1. Етапи розподілу чистого прибутку партнерства між партнерами

Для цього в процесі створення партнерства партнери укладають **partnership agreement** (угоду), в якій зазначають фінансові домовленості щодо подальшого розподілу прибутків та збитків:

- (a) **capital** (суми вкладеного капіталу партнерів);
- (b) **partners' salaries** (розміри винагороду партнерів як компенсації послуг, наданих партнерами);
- (c) **interest on capital** (відсотки виплат партнерам з вкладеного капіталу);
- (d) **profit-sharing ratio** (ставки розподілу залишкового прибутку або збитку між партнерами як додатковий прибуток чи збиток від комерційного ризику);
- (e) **drawings** (порядок вилучення прибутку).

Приклад 13.2

Partnership за 2010 рік отримало \$ 140 000 прибутку.

В угоді зазначено, що Ann і Bill погодились:

- (a) первісно вкласти відповідно \$ 65 000 і \$ 60 000;
- (b) отримувати винагороду відповідно \$ 8 000 і \$ 7 000;
- (c) отримувати відсотки на первісно вкладений капітал – по 10 %;
- (d) залишок прибутку розподіляти порівну.

Розподіл прибутку партнерства за 2010 рік

Показник	Ann	Bill	Всього
Salaries	8 000	7 000	15 000
Interest on capital	$65\,000 \cdot 10\% = 6\,500$	$60\,000 \cdot 10\% = 6\,000$	12 500
Profit	56 250	56 250	112 500
Всього	70 750	69 250	140 000

31.12.10. Profit and loss (Прибутки та збитки) 140 000

Current account, Ann (Поточний рахунок, Ann) 70 750
 Current account, Bill (Поточний рахунок Bill) 69 250

У випадку, якщо сума винагороди та відсотків на капітал є більшою ніж прибуток, їх все рівно розподіляють між партнерами, а потім розподіляють збиток згідно встановленому в угоді порядку. Якщо такий випадок в угоді не передбачено, то збиток слід розподілити між партнерами порівну.

Приклад 13.3

Partnership за 2010 рік отримало \$ 140 000 прибутку.

В угоді зазначено, що *Ann* і *Bill* погодились;

- (a) первісно вкласти відповідно \$ 65 000 і \$ 60 000;
- (b) отримувати винагороду відповідно \$ 80 000 і \$ 70 000;
- (c) отримувати відсотки на первісно вкладений капітал – по 10 %;
- (d) залишок прибутку або збитку розподіляти порівну.

Розподіл прибутку та збитків партнерства за 2010 рік

Показник	<i>Ann</i>	<i>Bill</i>	Всього
Salaries	80 000	70 000	150 000
Interest on capital	$65\,000 \cdot 10\% = 6\,500$	$60\,000 \cdot 10\% = 6\,000$	12 500
Profit (loss)	(11 250)	(11 250)	(22 500)
Всього	75 250	64 750	140 000

31.12.10. Profit and loss (Прибутки та збитки)	140 000	
Current account, Ann (Поточний рахунок, Ann)		75 250
Current account, Bill (Поточний рахунок, Bill)		64 750

У випадку, якщо найбільша частина прибутку партнерства зумовлена вкладеним партнерами капіталом, прибуток партнерства розподіляють лише за часткою вкладеного капіталу пропорційно до:

- (a) сальдо капіталу кожного партнеру на початок року; або
- (b) середньорічного сальдо капіталу партнерів.

Приклад 13.4

Partnership за 2010 рік отримало \$ 140 000 прибутку.

Ann і *Bill* розподіляють прибутки за **часткою капіталу партнерів на початок року**.

Довідка:

Показники	<i>Ann</i>	<i>Bill</i>	Всього
1.01.10. Partners' capital	65 000	60 000	125 000
Частка капіталу	52 %	48 %	100 %
Розподіл прибутку	72 800	67 200	140 000

31.12.10. Profit and loss (Прибутки та збитки)	140 000	
Current account, Ann (Поточний рахунок, Ann)		72 800
Current account, Bill (Поточний рахунок, Bill)		67 200

Приклад 13.5

Partnership за 2010 рік отримало \$ 140 000 прибутку.

Ann і *Bill* розподіляють прибутки за *середньорічною часткою капіталу партнерів*.

Довідка:

Показники	<i>Ann</i>	<i>Bill</i>	Всього
1.01.10. <i>Partners' capital</i>	65 000	60 000	125 000
30.04.10. <i>Distributions</i>		(10 000)	(10 000)
30.06.10. <i>Distributions</i>	(10 000)		(10 000)
30.07.10. <i>Contributions</i>		8 000	8 000
Середньорічний капітал	$(65\,000 \cdot 6 \text{ міс} + 55\,000 \cdot 6 \text{ міс}) / 12 \text{ міс} = 60\,000$	$(60\,000 \cdot 4 + 50\,000 \cdot 3 + 58\,000 \cdot 5) / 12 \text{ міс} = 56\,667$	116 667
Середньорічна частка капіталу	51,4 %	48,6 %	100 %
Розподіл прибутку	71 960	68 040	140 000

31.12.10. <i>Profit and loss (Прибутки та збитки)</i>	140 000
<i>Current account, Ann (Поточний рахунок, Ann)</i>	71 960
<i>Current account, Bill (Поточний рахунок Bill)</i>	68 040

Розподіл прибутку партнерства за фіксованою пропорцією. Фіксована ставка розподілу чистого прибутку партнерства враховує й розмір вкладеного капіталу, й досвід, й комерційну активність партнерів.

Приклад 13.6

Partnership за 2010 рік отримало \$ 140 000 прибутку.

Довідка:

В угоді зазначено, що *Ann* і *Bill* розподіляють прибутки в пропорції 60 % і 40 %.

Показник	<i>Ann</i>	<i>Bill</i>	Всього
Розподіл прибутку	$140\,000 \cdot 60\%$	$140\,000 \cdot 40\%$	140 000

31.12.10. <i>Profit and loss (Прибутки та збитки)</i>	140 000
<i>Current account, Ann (Поточний рахунок, Ann)</i>	84 000
<i>Current account, Bill (Поточний рахунок, Bill)</i>	56 000

У випадку, якщо в угоді спеціально не оговорено вище перелічені умови, то це означає, що:

партнери не отримуватимуть заробітну плату та відсотки від вкладеного капіталу;

прибуток поділятиметься порівну;

партнери матимуть право на 5 % доходу від всіх позик, що надаватимуть партнерству.

13.2. Облік власного капіталу при реорганізації та ліквідації партнерства

Dissolution of a partnership (реорганізація партнерства) – означає зміну у первісному складі партнерів в зв'язку із введенням у склад партнерства нового або виходом із партнерства існуючого партнера. В будь-якому випадку *dissolution of a partnership* передбачає перегляд угоди партнерства, у тому числі положень про розподіл прибутків (відсоткові ставки, заробітну плату, коефіцієнти розподілу прибутку).

Визнання нового партнеру може здійснюватись шляхом вкладення додаткового капіталу у партнерство або купівлі частки капіталу одного чи декількох попередніх партнерів.

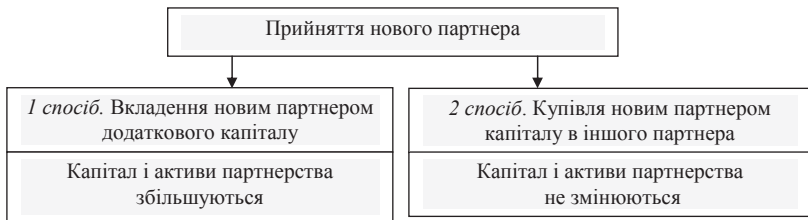

Рис. 13.2. Способи прийняття нового партнера в партнерство

При вкладанні новим партнером у партнерство додаткового капіталу записи робляться аналогічно записам із створення партнерства:

Assets accounts (Рахунки активів)

Capital of new partner (Капітал нового партнера)

Приклад 13.7

Partners' capital на 31 березня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Всього	
Капітал	60 000	40 000	100 000	
Частка капіталу	60 %	40 %	100 %	

1.04.11. Новий партнер *Cindy* за згодою інших партнерів вклала у партнерство додатковий капітал у сумі \$ 20 000.

1.04.11. Cash (Грошові кошти)	20 000			
<i>Capital, Cindy</i> (Капітал <i>Cindy</i>)				20 000

Partners' capital на 1 квітня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Cindy	Всього
Капітал	60 000	40 000	20 000	120 000
Частка капіталу	50 %	33,3 %	16,7 %	100 %

Якщо реальна цінність партнерства є більшою, ніж чисті активи у Балансі, то перед прийняттям або виходом партнера із партнерства, щоб правильно визначити розмір капіталу існуючих партнерів, переоцінюються вартість активів та визначається вартість гудвілу з одночасним збільшенням вкладеного капіталу партнерів (пропорційно до коефіцієнтів розподілу прибутку):

Assets accounts (Рахунки активів)

Goodwill (Гудвіл)

Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)

Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)

Після створення нового партнерства гудвіл списується між його новими партнерами пропорційно до нових коефіцієнтів розподілу прибутку. Так, у випадку прийняття нового партнера роблять запис:

Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)

Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)

Capital, new partner (Капітал нового партнера)

Goodwill (Гудвіл)

Приклад 13.8

<i>Partners' capital</i> на 31 березня 2011 року				
<i>Показник</i>	<i>Ann</i>	<i>Bill</i>	<i>Всього</i>	
<i>Капітал</i>	60 000	40 000	100 000	
<i>Частка капіталу</i>	60 %	40 %	100 %	
1.04.11. З метою прийняття нового партнера гудвіл оцінено у \$ 8 000 Новий партнер <i>Cindy</i> вклала у партнерство \$ 12 000. Після створення нового партнерства гудвіл ліквідовано.				
1.04.11. <i>Goodwill</i> (Гудвіл)			8 000	
<i>Capital, Ann</i> (Капітал <i>Ann</i>) $8\,000 \cdot 60\%$				4 800
<i>Capital, Bill</i> (Капітал <i>Bill</i>) $8\,000 \cdot 40\%$				3 200
1.04.11. <i>Cash</i> (Грошові кошти)			12 000	
<i>Capital, Cindy</i> (Капітал <i>Cindy</i>)				12 000
<i>Partners' capital</i> на 1 квітня 2011 року				
<i>Показник</i>	<i>Ann</i>	<i>Bill</i>	<i>Cindy</i>	<i>Всього</i>
<i>Капітал</i>	64 800	43 200	12 000	120 000
<i>Частка капіталу</i>	54 %	36 %	10 %	100 %
<i>Мінус гудвіл</i>	(4 320)	(2 880)	(800)	8 000
1.04.11. <i>Capital, Ann</i> (Капітал <i>Ann</i>)				4 320
<i>Capital, Bill</i> (Капітал <i>Bill</i>)				2 880
<i>Capital, Cindy</i> (Капітал <i>Cindy</i>)				800
<i>Goodwill</i> (Гудвіл)				8 000

Існує й альтернативний спосіб трансформації власного капіталу при прийнятті нового партнера – без використання гудвілу. Так, якщо партнерство є рентабельним, то іноді існуючі партнери при визначенні частки нового партнера можуть отримувати *bonus* (премію) у формі збільшення капіталу, яка розподіляється за коефіцієнтами розподілу прибутку. В такому випадку запис буде наступним:

Assets accounts (Рахунки активів)
Capital, new partner (Капітал нового партнера)
Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)
Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)

Приклад 13.9

Partners' capital на 31 березня 2011 року			
Показник	Ann	Bill	Всього
Капітал	60 000	40 000	100 000
Частка капіталу	60 %	40 %	100 %

1.04.11. Новий партнер *Cindy* вклала у партнерство \$ 20 000 на умовах отримання 10 % капіталу партнерства, а іншу частину передати в якості винагороди.

Капітал нового партнерства = 100 000 + 20 000 = \$ 120 000
Капітал Cindy у партнерстві = \$ 120 000 · 10 % = \$ 12 000
Загальна величина винагороди = 20 000 – 12 000 = \$ 8 000

1.04.11. *Cash* (Грошові кошти) 20 000
Capital, Cindy (Капітал *Cindy*) 12 000
Capital, Ann (Капітал *Ann*) 8 000 · 60 % 4 800
Capital, Bill (Капітал *Bill*) 8 000 · 40 % 3 200

Partners' capital на 1 квітня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Cindy	Всього
Капітал	64 800	43 200	12 000	120 000
Частка капіталу	54 %	36 %	10 %	100 %

Використання рахунку “**Goodwill** (Гудвіл)” поширене в обліковій практиці Великобританії, а безпосереднє збільшення рахунків капіталу старого партнерства через бонуси використовують в обліковій практиці США.

При цьому, в США, якщо партнерству для розширення діяльності терміново потрібен додатковий капітал або новий партнер з управлінськими здібностями, то існуючі партнери можуть навпаки запропонувати премію новому партнеру як частину свого капіталу в якості винагороди:

Assets accounts (Рахунки активів)
Capital partner 1 (Капітал партнера 1)
Capital partner 2 (Капітал партнера 2)
Capital new partner (Капітал нового партнера)

Приклад 13.10

Partners' capital на 31 березня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Всього	
Капітал	60 000	40 000	100 000	
Частка капіталу	60 %	40 %	100 %	

1.04.11. Новий партнер Cindy вклала у партнерство \$ 20 000 на умовах отримання 20 % капіталу партнерства.

Капітал нового партнерства = 100 000 + 20 000 = \$ 120 000
 Капітал Cindy у партнерстві = 120 000 \$ · 20 % = \$ 24 000
 Загальна величина винагороди = 24 000 – 20 000 = \$ 4 000

1.04.11. Cash (Грошові кошти) 20 000
 Capital, Ann (Капітал Ann) 4 000 · 60 % 2 400
 Capital, Bill (Капітал Bill) 4 000 · 40 % 1 600
 Capital, Cindy (Капітал Cindy) 24 000

Partners' capital на 1 квітня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Cindy	Всього
Капітал	57 600	38 400	24 000	120 000
Частка капіталу	48 %	32 %	20 %	100 %

При купівлі новим партнером частки капіталу одного чи декількох існуючих партнерів величина капіталу партнерства не змінюється, оскільки частка власності партнерства переводиться з рахунків капіталу існуючих партнерів на рахунок капіталу нового партнера. При цьому величина капіталу нового партнера в обліку відображається не за сумою фактично сплачених коштів, а за сумою облікової вартості капіталу попередніх партнерів:

Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)

Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)

Capital, new partner (Капітал нового партнера)

Приклад 13.11

Partners' capital на 31 березня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Всього	
Капітал	60 000	40 000	100 000	
Частка капіталу	60 %	40 %	100 %	

1.04.11. Ann за згодою Bill продав свою частку капіталу в розмірі \$ 20 000 за \$ 30 000 Cindy.

1.04.11. Capital, Ann (Капітал Ann) 20 000
 Capital, Cindy (Капітал Cindy) 20 000

Partners' capital на 1 квітня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Cindy	Всього
Капітал	40 000	40 000	20 000	100 000
Частка капіталу	40 %	40 %	20 %	100 %

В угоді мають бути оговорені всі умови виходу партнера з партнерства, якщо він цього забажає. Існує два способи виходу партнерів з партнерства (рис.13.3)

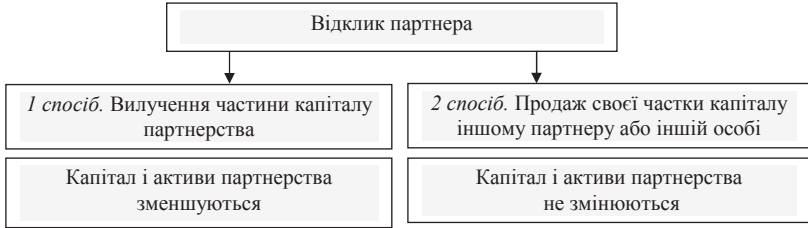

Рис. 13.3. Способи відклику партнера з партнерства

Вилучення частини капіталу партнерства повністю у вигляді грошових коштів та інших матеріальних активів або залишити частину суми у вигляді позики під визначений відсоток:

Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)
Assets accounts (Рахунки активів)
Loan account (Рахунок позики)

Приклад 13.12

Partners' capital на 1 квітня 2011 року				
Показник	Ann	Bill	Cindy	Всього
Капітал	143 500	126 500	90 000	360 000
Частка капіталу	39,86 %	35,14 %	25 %	100 %

1.10.11. Партнер *Cindy* за згодою інших партнерів вилучив свій капітал в розмірі \$ 90 000 шляхом вилучення грошових коштів на суму \$ 70 000 та отримання векселю на суму \$ 20 000.

1.10.11. Capital, Cindy (Капітал Cindy)	90 000			
Cash (Грошові кошти)				70 000
Notes Payable (Векселі до оплати)				20 000

Partners' capital на 31 березня 2011 року			
Показник	Ann	Bill	Всього
Капітал	143 500	126 500	270 000
Частка капіталу	53,15 %	46,85 %	100 %

Вихід партнера шляхом продажу своєї частки іншому партнеру або іншій особі, яка не є партнером, здійснюється записом:

Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)
Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)

Liquidation of a partnership (ліквідація партнерства) – це процес припинення господарської діяльності фірми, який передбачає складання ліквідаційного балансу, реалізацію активів, погашення зобов'язань та розподіл фінансових результатів між партнерами (рис.13.4).

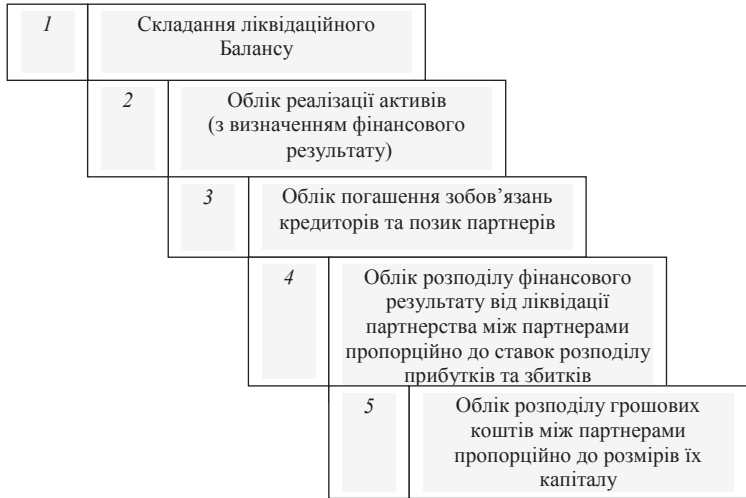

Рис. 13.4. Етапи обліку ліквідації партнерства

Реалізація активів партнерства в залежності від отриманих фінансових результатів відображається записами:

Cash (Грошові кошти)
Assets accounts (Рахунки активів)
Profit and loss (Прибутки та збитки)

або

Cash (Грошові кошти)
Profit and loss (Прибутки та збитки)
Assets accounts (Рахунки активів)

Потім відображається погашення зобов'язань:

Accounts Payable (Рахунки до оплати)
Notes Payable (Векселі видані)
Loans Payable (Позики)
Cash (Грошові кошти)

Реалізація активів та погашення зобов'язань при ліквідації партнерства може привести до отримання різних варіантів фінансових результатів та їх розподілу між партнерами (рис. 13.5)

Рис. 13.5. Порядок розподілу фінансових результатів від ліквідації партнерства

У випадку отримання прибутку від ліквідації партнерства, прибуток розподіляється між капіталами партнерів пропорційно до фіксованих ставок розподілу прибутків та збитків, що призведе до збільшення їх капіталів:

Profit and loss (Прибутки та збитки)
Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)
Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)
Capital, partner 3 (Капітал партнера 3)

У випадку отримання збитку від ліквідації партнерства, збиток теж розподіляється між капіталами партнерів пропорційно до фіксованих ставок розподілу прибутків та збитків, але зменшує їх капітали:

Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)
Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)
Capital, partner 3 (Капітал партнера 3)
Profit and loss (Прибутки та збитки)

Якщо від ліквідації партнерства отримано прибуток, то партнери отримають грошові кошти у сумі розміру їх капіталів. Після розподілу прибутків чи збитків від ліквідації партнерства між партнерами розподіляються грошові кошти у сумах розмірів їх капіталів:

Capital, partner 1 (Капітал партнера 1)
Capital, partner 2 (Капітал партнера 2)
Capital, partner 3 (Капітал партнера 3)
Cash (Грошові кошти)

Приклад 13.13

Баланс партнерства на дату ліквідації
1 липня 2011 року

Assets		Liabilities	
Cash (Грошові кошти)	60 000	Accounts Payable (Рахунки до оплати)	120 000
Net receivable (Дебітори)	140 000	Partners' capital	
Inventory (Зпасу)	50 000		
Equipment (Устаткування)	150 000		
		Capital Ann (Капітал Ann)	85 000
		Capital Bill (Капітал Bill)	95 000
		Capital Cindy (Капітал Cindy)	100 000
		Total capital	280 000
Total assets	400 000	Total liabilities & Capital	400 000

10.07.11. Активи реалізовано за \$ 345 000.

Довідка:

В партнерстві застосовують розподіл прибутку за фіксованими ставками:

Ann – 30 %,

Bill – 30 %,

Cindy – 40 %.

11.07.11. Погашено зобов'язання та розподілено залишок коштів між партнерами

10.07.11. Cash (Грошові кошти)	345 000
Net receivable (Дебітори)	140 000
Inventory (Зпасу)	50 000
Equipment (Устаткування)	150 000
Profit and loss (Прибутки та збитки)	5 000
11.07.11. Accounts Payable	120 000
Cash (Грошові кошти)	120 000

Розподіл прибутку від ліквідації партнерства між партнерами

Показник	Ann	Bill	Cindy	Всього
1.07.11. Капітал	85 000	95 000	100 000	280 000
11.07.11. Розподіл прибутку	$5000 \cdot 30\% = 1500$	$5000 \cdot 30\% = 1500$	$5000 \cdot 40\% = 2000$	5 000
11.07.11. Капітал	86 500	96 500	102 000	285 000

11.07.11. Profit and loss (Прибутки та збитки)	5 000
Capital, Ann (Капітал Ann)	1 500
Capital, Bill (Капітал Bill)	1 500
Capital, Cindy (Капітал Cindy)	2 000
11.07.11. Capital, Ann (Капітал Ann)	86 500
Capital, Bill (Капітал Bill)	96 500
Capital, Cindy (Капітал Cindy)	102 000
Cash (Грошові кошти)	285 000

Якщо від ліквідації партнерства отримано збиток, але капіталу кожного партнера достатньо для покриття його частини збитку, то кожний партнер теж отримує грошові кошти у сумі величини його капіталу.

Приклад 13.14

<i>Баланс партнерства на дату ліквідації 1 липня 2011 року</i>				
<i>Assets</i>		<i>Liabilities</i>		
<i>Cash (Грошові кошти)</i>	60 000	<i>Accounts Payable (Рахунки до оплати) 120 000</i>		
<i>Net receivable (Дебітори)</i>	140 000	<i>Partners' capital</i>		
<i>Inventory (Запаси)</i>	50 000			
<i>Equipment (Устаткування)</i>	150 000			
		<i>Capital Ann (Капітал Ann)</i>	85 000	
		<i>Capital Bill (Капітал Bill)</i>	95 000	
		<i>Capital Cindy (Капітал Cindy)</i>	100 000	
		<i>Total capital</i>	280 000	
<i>Total assets</i>	400 000	<i>Total liabilities & capital</i>	400 000	
<i>10.07.11. Активи реалізовано за \$ 140 000.</i>				
<i>В партнерстві застосовують розподіл прибутку за фіксованими ставками:</i>				
<i>Ann – 30 %, Bill – 30 %, Cindy – 40 %.</i>				
<i>11.07.11. Погашено зобов'язання та розподілено залишок коштів між партнерами</i>				
<i>10.07.11. Cash (Грошові кошти)</i>	140 000			
<i>Profit and loss (Прибутки та збитки)</i>	200 000			
<i>Net receivable (Дебітори)</i>	140 000			
<i>Inventory (Запаси)</i>	50 000			
<i>Equipment (Устаткування)</i>	150 000			
<i>11.07.11. Accounts Payable</i>	120 000			
<i>Cash (Грошові кошти)</i>	120 000			
<i>Розподіл збитку від ліквідації партнерства між партнерами</i>				
<i>Показник</i>	<i>Ann</i>	<i>Bill</i>	<i>Cindy</i>	<i>Всього</i>
<i>1.07.11. Капітал</i>	85 000	95 000	100 000	280 000
<i>11.07.11. Розподіл збитку</i>	$200\,000 \cdot 30\% = (60\,000)$	$200\,000 \cdot 30\% = (60\,000)$	$200\,000 \cdot 40\% = (80\,000)$	(200 000)
<i>11.07.11. Капітал</i>	25 000	35 000	20 000	80 000
<i>11.07.11. Capital, Ann (Капітал Ann)</i>	60 000			
<i>Capital, Bill (Капітал Bill)</i>	60 000			
<i>Capital, Cindy (Капітал Cindy)</i>	80 000			
<i>Profit and loss (Прибутки та збитки)</i>				200 000
<i>11.07.11. Capital, Ann (Капітал Ann)</i>	25 000			
<i>Capital, Bill (Капітал Bill)</i>	35 000			
<i>Capital, Cindy (Капітал Cindy)</i>	20 000			
<i>Cash (Грошові кошти)</i>				80 000

Але, якщо капіталу певного партнера буде недостатньо для погашення його частини збитку від ліквідації товариства (величина капіталу партнера дорівнюватиме від'ємному числу), то внаслідок дії концепції необмеженої відповідальності, такий партнер має компенсувати свою частину збитків шляхом внесення на рахунок партнерства власних коштів:

Cash (Грошові кошти)

Capital, partner 3 (Капітал партнера 3)

Приклад 13.15

11.07.11. <i>Partnership</i> після реалізації активів і сплати кредиторської заборгованості має сальдо рахунків:			
Assets		Capital	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)	30 000	<i>Capital Ann</i> (Капітал Ann)	25 000
		<i>Capital Bill</i> (Капітал Bill)	20 000
		<i>Capital Cindy</i> (Капітал Cindy)	(15 000)
12.07.11. <i>Cindy</i> вклала \$ 15 000 у партнерство, щоб погасити свою частину збитку.			
12.07.11. <i>Cash</i> (Грошові кошти)			15 000
		<i>Capital, Cindy</i> (Капітал Cindy)	15 000
12.07.11. <i>Capital, Ann</i> (Капітал Ann)			25 000
		<i>Capital, Bill</i> (Капітал Bill)	20 000
		<i>Capital, Cindy</i> (Капітал Cindy)	45 000

Якщо ж партнер не може внести додаткових коштів у товариство, то непогашену ним частину збитків мають перерозподілити між собою інші партнери за встановленим методом. В такому випадку партнер несе відповідальність перед іншими партнерами, і в майбутньому, коли отримає можливість, має повернути кошти.

Приклад 13.16

11.07.11. <i>Partnership</i> після реалізації активів і сплати кредиторської заборгованості має сальдо рахунків:			
Assets		Capital	
<i>Cash</i> (Грошові кошти)	30 000	<i>Capital Ann</i> (Капітал Ann)	25 000
		<i>Capital Bill</i> (Капітал Bill)	20 000
		<i>Capital Cindy</i> (Капітал Cindy)	(15 000)
12.07.11. <i>Cindy</i> не може вкласти \$ 15 000 у партнерство, щоб сплатити свою частину збитку. У партнерстві застосовують розподіл прибутку за фіксованими ставками: <i>Ann</i> – 30 %, <i>Bill</i> – 30 %, <i>Cindy</i> – 40 %.			
12.07.11. <i>Capital, Ann</i> (Капітал Ann)	$15\,000 \cdot 30\% / 60\%$		7 500
	<i>Capital, Bill</i> (Капітал Bill)	$15\,000 \cdot 30\% / 60\%$	7 500
	<i>Capital, Cindy</i> (Капітал Cindy)		15 000
12.07.11. <i>Capital, Ann</i> (Капітал Ann)	$25\,000 - 7\,500$		17 500
	<i>Capital, Bill</i> (Капітал Bill)	$20\,000 - 7\,500$	12 500
	<i>Cash</i> (Грошові кошти)		30 000

Терміни і поняття

partners' equity або *partners' capital* (капітал партнерів)
additional capital contributed partner (додатковий капітал партнера)
current account partner (поточний рахунок партнера)
partnership agreement (партнерська угода)
partners' salaries (партнерські винагороди)
interest on capital (відсотки виплат з капіталу)
profit-sharing ratio (ставки розподілу залишкового прибутку)
drawings (вилучення)
dissolution of a partnership (реорганізація партнерства)
goodwill (гудвіл)
liquidation of a partnership (ліквідація партнерства)

Контрольні питання

1. Відображення капіталу у Звіті про фінансовий стан зарубіжних партнерств.
2. Рахунки для обліку капіталу партнерів.
3. Зарубіжна практика обліку вкладення капіталу партнерами.
4. Етапи розподілу прибутків та збитків між партнерами партнерства.
5. Розподіл прибутків та збитків партнерства пропорційно до сальдо капіталу партнерів на початок року.
6. Розподіл прибутків та збитків партнерства пропорційно до середньорічного сальдо капіталів партнерів.
7. Розподіл прибутків та збитків партнерства за фіксованою пропорцією.
8. Зарубіжна практика обліку розподілу та вилучення прибутків партнерами.
9. Зарубіжна практика обліку розподілу збитків між партнерами.
10. Зарубіжна практика обліку вкладення додаткового капіталу новим партнером.
11. Зарубіжна практика обліку переоцінки активів партнерства з використанням гудвілу та бонусів.
12. Зарубіжна практика обліку купівлі новим партнером частки капіталу існуючого партнера.
13. Зарубіжна практика обліку вилучення партнером частки капіталу.
14. Етапи обліку ліквідації партнерства у зарубіжних країнах.
15. Зарубіжна практика обліку реалізації активів та погашення зобов'язань
16. Зарубіжна практика обліку розподілу фінансового результату від ліквідації партнерства.

Тести для самоконтролю

1. Для обліку первісно вкладеного партнерами капіталів використовують рахунок:
 (a) *Capital of partner*; (b) *Current account of partner*;
 (c) *Additional capital contributed of partner*; (d) немає правильної відповіді
2. Для обліку заробленого партнерами капіталу в США використовують рахунок:
 (a) *Capital of partner*; (b) *Current account of partner*;
 (c) *Additional capital contributed of partner*; (d) немає правильної відповіді
3. Для обліку заробленого партнерами капіталу у Великобританії використовують рахунок:
 (a) *Capital of partner*; (b) *Current account of partner*;
 (c) *Additional capital contributed of partner*; (d) немає правильної відповіді
4. Величина заробленої партнерами винагороди як компенсації наданих ними послуг враховується як:
 (a) *partners' salaries*; (b) *interest on capital*;
 (c) *profit-sharing ratio*; (d) *loss*
5. Величину заробленої партнерами частки прибутку в залежності від частки ними вкладеного капіталу враховує:
 (a) *partners' salaries*; (b) *interest on capital*;
 (c) *profit-sharing ratio*; (d) *loss*
6. Величину заробленої партнерами частки прибутку як компенсації комерційного ризику враховує:
 (a) *partners' salaries*; (b) *interest on capital*;
 (c) *profit-sharing ratio*; (d) *loss*
7. При купівлі новим партнером частки капіталу в одного або декількох партнерів величина активів і капіталу партнерства:
 (a) збільшується; (b) зменшується;
 (c) не змінюється; (d) немає правильної відповіді
8. При виході партнера шляхом вилучення ним частини активів величина капіталу партнерства:
 (a) збільшується; (b) зменшується;
 (c) не змінюється; (d) немає правильної відповіді
9. При виході партнера шляхом продажу своєї частки капіталу іншому партнеру величина активів партнерства:
 (a) збільшується; (b) зменшується;
 (c) не змінюється; (d) немає правильної відповіді
10. В процесі ліквідації партнерства від реалізації активів в обліку відображають:
 (a) прибуток; (b) збиток;
 (c) прибуток або збиток; (d) немає правильної відповіді

Правильні відповіді тестів

1 a	2 c	3 b	4 a	5 b	6 c	7 c	8 b	9 c	10 c
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

Практичні завдання

Exercise 13.1. Підприємство, яке займається інформаційними технологіями, за перші 2 роки здійснило такі фінансові операції:

General Journal (Головний журнал)

Дата	Зміст господарської операції	Сума
10.01.01	Утворено підприємство у формі <i>partnership</i> з трьома партнерами: Bob – \$ 100 000, John – \$ 100 000, Tom – \$ 100 000	300 000
1.04.01	Отримано 12-відсоткову банківську позику з цоквартальною виплатою відсотків і виплатою основної суми через 5 років	100 000
31.12.01	Після виплати заробітної плати партнерам отримано чисті збитки за рік	(54 000)
26.04.02	Tom надав партнерству позику на 1 рік	50 000
5.10.02	Bob продав свою частку капіталу в рівних частинах John і Tom	110 000
31.12.02	Чистий прибуток партнерства за рік	12 000

Потрібно:

підготувати *journal entry* (журнальні проведення);

скласти звіти про інвестований капітал на кінець 2001 та 2002 років.

Exercise 13.2. У наступні 3 роки партнерство було реорганізовано в корпорацію, котра здійснила такі фінансові операції з продажу простих акцій:

General Journal (Головний журнал)

Дата	Зміст господарської операції	Сума
1.01.03	Підприємство було інкорпоровано у корпорацію й отримало дозвіл на випуск 500 простих акцій номіналом \$ 100, але випустило тільки 100 акцій: на ім'я John – 50 акцій; на ім'я Tom – 50 акцій.	10 000
21.03.03	Банк збільшив позику з \$ 100 000 до \$ 150 000, яку було використано на погашення позики Tom.	50 000
31.12.03	Отримано чистий прибуток корпорації за рік	21 000
5.01.04	Корпорація перед реалізацією акцій на ринку здійснила подрібнення акцій у пропорції 1 000 к 1.	?
31.12.04	Чистий прибуток корпорації за рік	43 000
2.01.05	Реалізовано через інвестиційний банк 100 000 акцій корпорації по ціні \$ 8 за кожну. Оплата послуг банку та інші витрати випуску акцій	800 000 55 000
31.12.05	Чистий прибуток корпорації за рік	62 000

Потрібно:

підготувати *journal entry* (журнальні проведення);

розрахувати прибуток на 1 акцію за 2004 рік;

скласти звіт про інвестований капітал станом на 31.12.05.

ЧАСТИНА 3

ОСНОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Pay the piper and call the tune
Робити витрати і мати можливість контролювати їх
(англійське прислів'я)

РОЗДІЛ 14

ОСНОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

- 14.1. Оцінка інформації для прийняття інвестиційних рішень
- 14.2. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності й прибутку
- 14.3. Бюджетне планування за центрами відповідальності
- 14.4. Бюджетний контроль та аналіз відхилень

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- методи оцінки інвестиційних проектів;
- методи визначення функції витрат та аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності й прибутку компаній;
- методи складання бюджетів компаній;
- аналіз та облік відхилень доходів і витрат методом “стандарт-кост”;

а також УМІТИ:

- оцінювати інвестиційні проекти методами дисконтування грошових потоків;
- визначати функцію витрат та показники аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку;
- складати функціональні і фінансові бюджети суб'єктів господарювання;
- аналізувати виконання бюджетів суб'єктів господарювання.

14.1. Оцінка інформації для прийняття інвестиційних рішень

Management accounting (управлінський облік) постійно розвивається відповідно до потреб менеджменту. Як окрема підсистема обліку виник на базі **cost accounting** (обліку витрат) у 1950-ті роки. Саме тоді в США зріс інтерес до питань обліку витрат, метою якого стало не лише *cost accumulation for inventory valuation and profit measurement* (калькулювання собівартості для оцінки запасів і виміру прибутку) у фінансових звітах, але й забезпечення менеджерів фінансовою інформацією для прийняття управлінських рішень, планування і контролю (рис. 14.1).

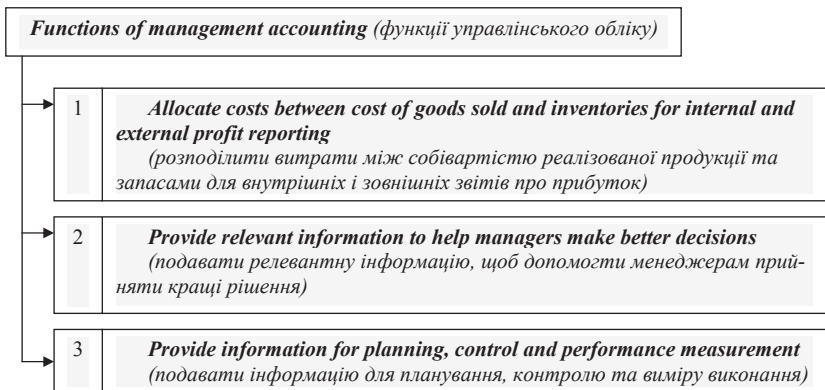

Рис. 14.1. Функції управлінського обліку

Основними типами управлінських рішень, прийняття яких інформаційно забезпечує управлінський облік, є:

- capital investment decisions** (рішення про капітальні інвестиції);
- short-term decisions about changes in activity** (короткострокові рішення щодо змін активності);
- special pricing decisions** (спеціальні рішення з ціноутворення), **outsourcing and make or buy decisions** (рішення про виробництво або придбання);
- decision-making under conditions of risk and uncertainty** (рішення в умовах ризику та невизначеності).

Для впровадження та перевірки виконання прийнятих рішень в управлінському обліку здійснюють:

- budgeting** (бюджетування);
- performance evaluation** (оцінку виконання);
- variances analysis** (аналіз відхилень).

Процес *corporate planning* (корпоративного планування) включає *long-range planning* (довгострокове планування) і *annual budgeting* (щорічне бюджетування). Першочерговим етапом довгострокового планування корпорацій є визначення її цілей (рис. 14.2). Основною метою компаній більш прийнято вважати не максимізацію прибутку, а максимізацію вартості майбутніх чистих грошових потоків, під якими розуміють різницю між всіма надходженнями і виплатами грошових коштів компанії за певний період.

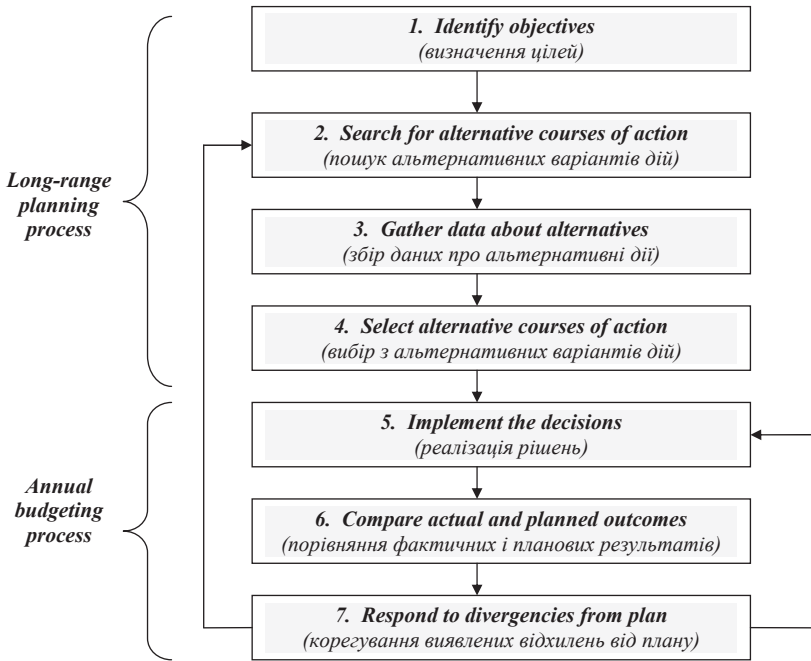

Рис. 14.2. Етапи корпоративного планування і контролю

В процесі довгострокового планування менеджери приймають *capital investment decisions* (рішення про капітальні інвестиції), які полягають в обранні найбільш вигідних інвестиційних проектів. Їх особливостями є здійснення значних витрат та отримання вигод протягом тривалого періоду. Прикладами прийняття інвестиційних рішень є рішення щодо:

- здійснення інвестицій в нерухомість, будівлі та устаткування;
- здійснення інвестицій в наукові дослідження та дослідницькі розробки;
- здійснення інвестицій в рекламу;
- здійснення впровадження нових видів продукції або послуг;
- вилучення інвестицій та ліквідація підприємства тощо.

Для фінансування інвестиційних проектів компанії використовують різноманітні *sources of capital* (джерела капіталу): випуск простих або привілейованих акцій, позики (такі як облигації та банківські кредити), нерозподілений прибуток тощо (рис.14.3).

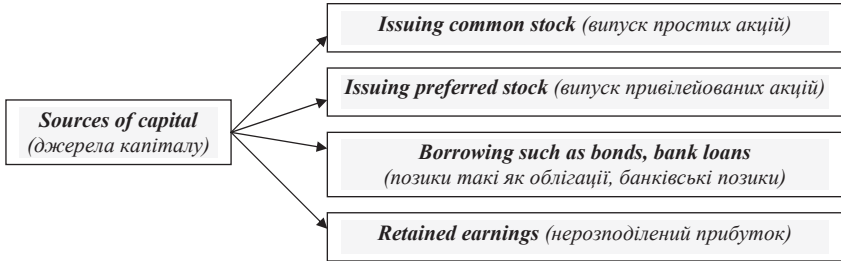

Рис. 14.3. Альтернативні джерела капіталу для фінансування інвестиційних проектів

Оскільки сплата відсотків за облигаціями та банківськими кредитами зменшує прибуток до оподаткування, то залучення позикового капіталу порівняно з використанням власних джерел фінансування залишає корпораціям більше прибутку.

Приклад 14.1

ABC plc, яка має власний капітал у розмірі £, million 75, обирає спосіб фінансування інвестиційного проекту вартістю у £, million 10, що надасть приріст прибутку у £, million 2. Очікується, що протягом усього життєвого циклу проекту прибуток буде обкладатись податком за ставкою 40 %.

Альтернативні джерела фінансування:

- емісія 10-% *preference shares* номінальною вартістю та вартістю розміщення в £, 1;
- емісія 10-% *bonds*.

Потрібно:

визначити найбільш вигідне джерело фінансування інвестиційного проекту

Statement of comprehensive income

	<i>Issuing preferred stock</i>	<i>Issuing bonds</i>
<i>Profit before interest and tax (PBIT)</i>	2 000 000	2 000 000
<i>Financial costs (фінансові витрати)</i>	-	(1 000 000)
<i>Profit before tax (PBT)</i>	2 000 000	1 000 000
<i>Tax expense (витрати на податок)</i>	(800 000)	(400 000)
<i>Profit after tax (PAT)</i>	1 200 000	600 000
<i>Preferred stock dividends declared</i>	1 000 000	-
<i>Profit or loss</i>	200 000	600 000

Найбільш вигідним є фінансування інвестиційного проекту за рахунок випуску облигацій, оскільки приріст чистого прибутку буде більшим.

Залучення компаніями для фінансування *investment projects* (інвестиційних проєктів) різних джерел капіталу має різну вартість. Для визначення вартості фінансування інвестиційних проєктів за рахунок випуску простих акцій корпорації застосовують два підходи: *Dividend Valuation Model – DVM* (модель дивідендної оцінки), що базується на потоках дивідендів корпорації; або *Capital Assets Pricing Model – CAPM* (модель ціноутворення капітальних активів), що базується на оцінці віддачі активів корпорації.

Згідно *Dividend Valuation Model – DVM* (моделі дивідендної оцінки) у випадку, якщо акціонери очікують від корпорації постійний потік дивідендів, *cost of common stock* (вартість простого капіталу) визначають як необхідну норму віддачі прибутку на акції:

$$r_{\text{common}} = \frac{d}{P_0} \quad (14.1)$$

де r_{common} – *cost of common stock* (вартість простого капіталу);

d – *dividend to be paid* (дивіденди, що мають бути сплачені за рік);

P_0 – *current market price per share ex-div* (поточна ринкова ціна акції без дивідендів)

Утім у випадку, якщо акціонери очікують від корпорації рівномірний ріст дивідендів, *cost of common stock* визначають як:

$$r_{\text{common}} = \frac{d(1+g)}{P_0} + g \quad (14.2)$$

де g – *projected rate of growth of the company* (планова ставка росту компанії);

При цьому планову ставку росту компанії розраховують за формулою:

$$g = \text{Retention rate} \cdot \text{ROCE} = \frac{\text{Retained profit}}{\text{Pr ofit after tax}} \cdot \frac{\text{Pr ofit after tax}}{\text{Opening net assets}} \quad (14.3)$$

де *Retention rate* – коефіцієнт утримання прибутку від розподілу між акціонерами;

ROCE – *return on capital employed* (віддача вкладеного капіталу)

Приклад 14.2

ABC plc має в обігу:

– 40 000 000 *common shares* з ринковою ціною 220 *pence*.

Дивіденди становлять 33 *pence per share*.

Потрібно визначити необхідну норму прибутку на прості акції, якщо:

(a) дивіденди будуть й надалі виплачуватися по 33 *pence*;

(b) дивіденди будуть щорічно збільшуватися на 5%.

$$(a) r_{\text{common}} = \frac{d}{P_0} = \frac{33 \text{ p}}{220 \text{ p}} = 0,15$$

$$(b) r_{\text{common}} = \frac{d(1+g)}{P_0} + g = \frac{33 \text{ p} (1+0.05)}{220 \text{ p}} + 0.05 = 0,2075 \text{ (або } 20,75\%)$$

Capital Assets Pricing Model – CAPM (модель ціноутворення капітальних активів) базується на залежності норми віддачі інвестицій від ризику, пов'язаному з інвестиціями (рис. 14.4).

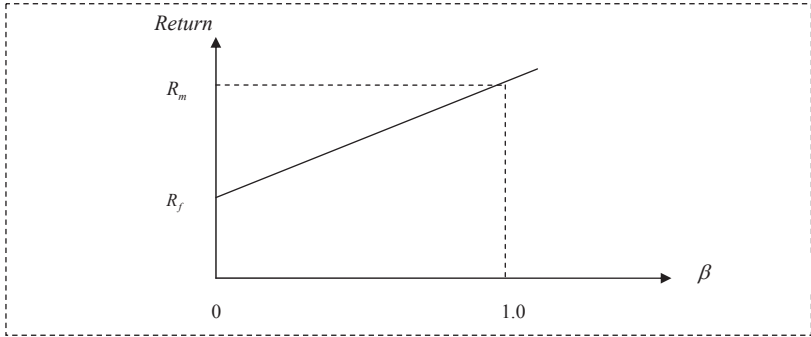

Рис. 14.4. Взаємозв'язок систематичного ризику та норми віддачі цінних паперів

Для визначення норми віддачі простих акцій окремої компанії враховують: **risk-free rate of return** (віддачу безризикових цінних паперів) R_f , **return of the market portfolio** (віддачу ринкового портфелю) R_m , тобто ринкову віддачу теоретично оптимального набору цінних паперів; **risk factor** (фактор ризику) простих акцій компанії β , який може становити більше або менше одиниці.

Значення показників R_m та β - коефіцієнтів для більшості великих компаній щоквартально публікуються спеціальними виданнями (наприклад, *Risk Management Service*). Собівартість простого капіталу розраховують за формулою:

$$R_e = R_f + \beta_e (R_m - R_f) \quad (14.4)$$

де R_e – *expected return on equity* (очікувана віддача капіталу);

R_f – *risk-free rate of return* (безризикова ставка віддачі);

R_m – *return of the market portfolio* (віддача ринкового портфелю);

β – *risk factor* (фактор ризику)

Продовження прикладу 14.2

ABC plc за останні шість місяців має β - коефіцієнт 1,36.

В наступному році очікується безризикова норма віддачі на рівні 5 %, а віддача ринкового портфелю на рівні 16 %.

Потрібно

визначити необхідну норму прибутку на прості акції за *CAPM*

$$R_e = R_f + \beta_e (R_m - R_f) = 5\% + 1.36 (16\% - 5\%) = 19.96\% \approx 20\%$$

Cost of preferred stock (вартість привілейованого капіталу) визначають завжди на основі використання **DVM** (моделі дивідендної оцінки) з постійним потоком дивідендів:

$$r_{\text{preferred}} = \frac{d}{P_0} \quad (14.5)$$

- $r_{\text{preferred}}$ – cost of preferred stock (вартість привілейованого капіталу);
 d – preferred stock dividend (дивіденди за привілейованими акціями);
 P_0 – current market price per share ex-div (поточна ринкова ціна акції без дивідендів)

У випадку фінансування інвестиційних проектів за рахунок банківських кредитів вартістю капіталу вважають відсоткову ставку кредиту.

Для визначення вартості фінансування інвестиційних проектів шляхом випуску безстрокових облігацій (тобто таких, які мають необмежений строк дії) використовують аналогічну формулу:

$$r_{\text{bond}} = \frac{i}{P_0} \quad (14.6)$$

- r_{bond} – cost of bonds (вартість облігацій);
 i – interest (відсотку);
 P_0 – current market price of bond (поточна ринкова ціна облігації)

Продовження прикладу 14.2

ABC plc випустила в обіг:

- 7 млн. 20-% preference shares номіналом £, 1 з ринковою ціною 125 pence;
- 230,000 12-% bonds номіналом £, 100 та з ринковою ціною £, 96, що не підлягають викупу.

Потрібно визначити необхідну норму прибутку:

- (a) привілейованих акцій;
- (b) дивіденди будуть щорічно збільшуватися на 5 %.

$$(a) r_{\text{preferred}} = \frac{d}{P_0} = \frac{20\% \cdot 100}{1,25} = 0,16 \text{ (або } 16\%)$$

$$(b) r_{\text{bond}} = \frac{i}{P_0} = \frac{12\% \cdot 100}{96} = 0,125 \text{ (або } 12,5\%)$$

Проте емісія безстрокових облігацій є рідким явищем. У випадку фінансування інвестиційного проекту шляхом випуску строкових облігацій для визначення вартості капіталу методом підбору знаходять таку ставку дисконтування, за якою майбутні відсотки та основний борг можна дисконтувати до поточної ринкової вартості (первісної вартості капіталовкладення).

Приклад 14.3

ABC plc випустила в обіг 12-% bonds номіналом £, 100 та з ринковою ціною £, 96, що підлягають викупу через 10 років.

Потрібно

(a) визначити вартість фінансування за рахунок строкових облигацій

Чиста приведена вартість строкової облигації за ставкою дисконтування $r=12\%$

Year	Cash flow	Amount	Коефіцієнт дисконтування	Discounted cash flow
0	Первісні витрати	(96)	1,000	(96)
1-10	Річний відсоток	12,00	5,650	67,80
10	Основний борг	100,00	0,322	32,20
	Net present value			4,00

Чиста приведена вартість строкової облигації за ставкою дисконтування $r=14\%$

Year	Cash flow	Amount	Коефіцієнт дисконтування	Discounted cash flow
0	Первісні витрати	(96)	1,000	(96)
1-10	Річний відсоток	12,00	5,650	67,80
10	Основний борг	100,00	0,322	32,20
	Net present value			(6,41)

Для визначення більш точної ставки дисконтування інтерполюємо отримані результати:

$$r = 12\% + \left(\frac{4}{4 + 6,41} (14\% - 12\%) \right) = 12,77\%$$

У випадку, якщо інвестиційний проект фінансується за рахунок джерел, які вже є в організації, визначають **Weighted Average Cost of Capital – WACC** (середньозважену вартість капіталу) з урахуванням ринкової вартості кожної складової капіталу та їх часток в авансованому капіталі. При цьому, нерозподілений прибуток до уваги не беруть:

$$WACC = (WT_{pr} \cdot r_{pr}) + (WT_c \cdot r_c) + (WT_{debt} \cdot r_{debt}) \quad (14.7)$$

WACC – weighted average cost of capital (середньозважена вартість капіталу);

WT – weight or percentage of each element of capital – % of preferred, common stock, debt to total equity (частка або відсоток кожного елементу капіталу – привілейованого, простого капіталу, боргів до авансованого капіталу);

r_{pr} , r_c , r_{debt} – cost of preferred stock, common stock (вартість привілейованого капіталу, простого капіталу);

Продовження прикладу 14.2

ABC plc має в обігу:

- 4,000,000 common shares номіналом £, 1 з ринковою ціною 220 pence;
- 7,000,000 20-% preference shares номіналом £, 1 з ринковою ціною 125 pence;
- 230,000 12-% bonds, що не підлягають викупу, номіналом £, 100 та з ринковою ціною £, 96.

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION

£, at 31 December		2011
<i>Stockholders' equity</i>		
Preferred stock (7 000,000 shares outstanding, £1.00 par value)		7 000 000
Common stock (authorized 40 000,000 shares; £1.00 par value)		40 000 000
Retained earnings		5 000 000
Total equity		52 000 000
<i>Non-current liabilities</i>		
Bonds (£,100 par value)		23 000 000

Потрібно: визначити WACC, якщо:
 cost of preferred stock дорівнює 16 %,
 cost of common stock дорівнює 20 %,
 cost of bonds дорівнює 12,5 %

Розрахунок WACC за ринковою вартістю

	Market value	%	r	WACC
Preferred stock	7 000 000 · 125 pence = £ 8750 000	0,0736	16	1,1776
Common stock	40 000 000 · 220 pence = £ 88 000 000	0,7406	20	14,8120
Bonds	230 000 · £ 96 = £ 22 080 000	0,1858	12,5	2,3225
Total	£ 118 830 000	1,00 %		18,31

У випадку, якщо оцінити ринкову вартість цінних паперів є можливим, для розрахунку WACC використовують балансові вартості складових капіталу, включаючи й вартість нерозподіленого прибутку.

Продовження прикладу 14.2

Розрахунок WACC за ринковою вартістю

	Book value	%	r	WACC
Preferred stock	£, 7 000 000	0,0933	16	1,4928
Common stock & Retained earnings	£, 45 000 000	0,6000	20	12,0000
Bonds	£, 23 000 000	0,3067	12,5	3,8338
Total	£ 75 000 000	1,00 %		17,33

Для забезпечення менеджерів фінансовою інформацією використовують чотири методи оцінки інвестиційних проєктів (рис.14.5). *Net Present Value – NPV – method* (метод чистої теперішньої вартості) і *Internal Rate of Return – IRR – method* (метод внутрішньої ставки віддачі) є **discounted cash flow – DCF – methods** (методами дисконтування грошових потоків).

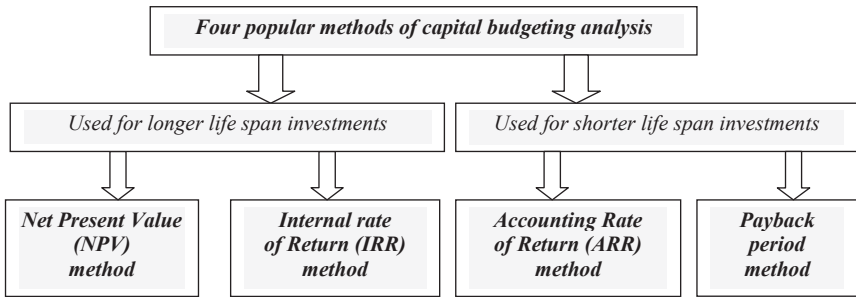

Рис. 14.5. Методи аналізу інвестиційних проєктів

Net Present Value – NPV – method (метод чистої теперішньої вартості) полягає в дисконтуванні грошових потоків інвестиційного проєкту за ставкою вартості капіталу до їх сьогоdnішнього еквіваленту, та визначенні *Net Present Value – NPV* (чистої теперішньої вартості), яка є сумою дисконтованих *cash payments* (грошових виплат) та *cash receipts* (грошових надходжень).

У випадку, якщо *NPV* є більшою за нуль, проєкт вважають прийнятним; а якщо *NPV* є від'ємною, проєкт слід відхилити. Отримання позитивної *NPV* означає покращення фінансового стану організації. В окремих випадках, коли є необхідність обов'язково затвердити один з проєктів, *NPV* яких є від'ємною, обирають такий проєкт, що є ближчим до нуля. Так, наприклад, коли відповідно до норм охорони праці необхідно встановити одну з протипожежних систем, грошових надходжень взагалі не буде, і тому слід обрати таку систему, *NPV* якої буде менш від'ємним.

Internal Rate of Return – IRR – method (метод внутрішньої ставки віддачі) полягає у визначенні ставки дисконтування, за якою *NPV* проєкту дорівнює нулю. Тоді, якщо *Internal Rate of Return – IRR* (внутрішня ставка віддачі) буде більшою за вартість капіталу компанії, проєкт вважають прийнятним, а якщо *IRR* є меншою ніж вартість капіталу, проєкт слід відхилити.

Для визначення *IRR* використовують метод проб та помилок, який є трудомістким та приблизним.

Приклад 14.4

ABC plc розглядає доцільність реалізації інвестиційного проекту з придбання нової комп'ютерної техніки та програмного забезпечення для розширення діяльності.

Первісна вартість проекту – £ 40 000

Річні чисті грошові надходження:

1 рік (чистий притік) – £ 11 000,

2 рік (чистий притік) – £ 15 000,

3 рік (чистий притік) – £ 15 000,

4 рік (чистий притік) – £ 21 000,

Вартість капіталу компанії – 15 %.

Потрібно

(a) визначити *NPV* проекту;

(b) визначити *IRR* проекту

(a)

Дисконтування грошових потоків проекту за $r = 15\%$

Year	Cash flow	Amount	Discount factor	Present value of cash flow
0	Cash outflow (payments)	£ 40 000	1,000	(40 000)
1	Cash inflow (receipts)	£ 11 000	0,870	9 570
2	Cash inflow (receipts)	£ 15 000	0,756	11 340
3	Cash inflow (receipts)	£ 15 000	0,658	9 870
4	Cash inflow (receipts)	£ 21 000	0,572	12 012
	NPV			2 792

(b)

Дисконтування грошових потоків проекту за $r = 25\%$

Year	Cash flow	Amount	Discount factor	Present value of cash flow
0	Cash outflow (payments)	£ 40 000	1,000	(40 000)
1	Cash inflow (receipts)	£ 11 000	0,800	8 870
2	Cash inflow (receipts)	£ 15 000	0,640	9 600
3	Cash inflow (receipts)	£ 15 000	0,512	7 680
4	Cash inflow (receipts)	£ 21 000	0,410	8 610
	NPV			(5 310)

Для визначення *IRR* інтерполюємо результати:

$$IRR = 15\% + \left(\frac{2792}{2792 + 5310} \cdot (25\% - 15\%) \right) \approx 18,45\%$$

або

$$IRR = 25\% - \left(\frac{5310}{2792 + 5310} \cdot (25\% - 15\%) \right) \approx 18,45\%$$

Оскільки *NPV* є позитивною, а *IRR* є більшою за вартість капіталу, проект є прийнятним.

Accounting Rate of Return (ARR) method (метод облікової ставки віддачі) полягає у визначенні планової віддачі інвестицій виходячи із співвідношення середньорічного прибутку і первісних інвестицій проекту:

$$ARR_1 = \frac{\text{Average annual profit}}{\text{Original investment}} \cdot 100\% \quad (14.8)$$

або як співвідношення середньорічного прибутку і середньорічних інвестицій проекту:

$$ARR_2 = \frac{\text{Average annual profits}}{\text{Average investment}} \cdot 100\% \quad (14.9)$$

де

$$\text{Average investment} = \frac{\text{Original investment} + \text{Residual value}}{2} \quad (14.10)$$

У випадку, якщо *ARR* перевищує **required rate of return** (потрібну ставку віддачі), інвестиції вважають фінансово виправданими.

Недоліками використання при прийнятті інвестиційних рішень критерію *ARR* є те, що він:

- 1) базується на середніх показниках прибутку, на величину якого впливає облікова політика (наприклад, метод амортизації);
- 2) не має однозначної методики визначення, що може привести до протилежних висновків;
- 3) не враховує *time value of money* (часової вартості грошей);
- 4) не дає уяви про загальні витрати та вигоди альтернативних інвестиційних проектів, і тому може привести до помилкових рішень.

Payback period method (метод строку окупності) базується на визначенні періоду часу (у роках), за який сума *net cash receipts* (чистих грошових надходжень) інвестиційного проекту досягне величини *cash payments* (грошових виплат), та його порівнянні з **required payback period** (потрібним строком окупності). При порівнянні двох та більше альтернативних проектів перевага надається проекту з найменшим періодом окупності.

Використання при прийнятті інвестиційних рішень критерію *Payback period* є більш об'єктивним ніж *ARR*, оскільки враховує грошові потоки, але також не враховує *time value of money* (часової вартості грошей) та не дає уяви про загальні витрати та вигоди інвестиційних проектів. Для позбавлення першого недоліку використовують **discounted payback period method** шляхом корегування *cash payments* та *cash receipts* на часову вартість грошей.

У практиці великих англійських організацій застосовують методи:

88 % – *IRR*; 80 % – *NPV*; 55 % – *Payback*; 53 % – *ARR*; 48 % – *discounted payback*.

У практиці маленьких організацій інші:

56 % – *Payback*; 35 % – *ARR*; 30 % – *IRR*, *discounted payback*; 23 % – *NPV*.

Продовження прикладу 14.4

ABC plc розглядає доцільність реалізації інвестиційного проекту з придбання нової комп'ютерної техніки та програмного забезпечення для розширення діяльності.

Первісна вартість проекту — £ 40 000

Ліквідаційна вартість (ціна перепродажу) на кінець 40-го року — £ 4 000

Прогнозне збільшення прибутку:

1 рік (чистий притік за мінусом амортизації £ 9 000) — £ 2 000,

2 рік (чистий притік за мінусом амортизації £ 9 000) — £ 6 000,

3 рік (чистий притік за мінусом амортизації £ 9 000) — £ 6 000,

4 рік (чистий притік за мінусом амортизації £ 9 000) — £ 8 000

Вартість капіталу компанії — 15 %.

Прийнятний строк окупності — 2 роки

Потрібно

(a) визначити *ARR* проекту;

(b) визначити *Payback period* проекту

(a)

$$\text{Average annual profits} = \frac{£2000 + £6000 + £6000 + £8000}{4} = £5500$$

$$\text{ARR}_1 = \frac{J5500}{J40000} \cdot 100\% = 13,75\%$$

$$\text{Average investment} = \frac{£40000 + £4000}{2} = £22000$$

$$\text{ARR}_2 = \frac{J5500}{J22000} \cdot 100\% = 25\%$$

(b)

Year	Cash flow	Amount	Accumulated
0	Cash outflow (payments)	(£ 40 000)	-
1	Cash inflow (receipts)	£ 11 000	£ 11 000
2	Cash inflow (receipts)	£ 15 000	£ 26 000
3	Cash inflow (receipts)	£ 15 000	£ 41 000
4	Cash inflow (receipts)	£ 21 000	£ 62 000

$$\text{Payback Period} = 2 + \frac{£14000}{£15000} = 2,93 \text{ years}$$

Для забезпечення більш відповідального підходу до прийняття інвестиційних рішень, виявлення проблем та можливостей протягом реалізації або після завершення інвестиційного проекту проводять **post-completion audit** (пост-аудит).

14.2. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності й прибутку

В основу планування доходів і витрат в короткостроковому періоді покладено встановлення короткострокової залежності доходів, витрат і фінансових результатів від обсягів діяльності. Така методика отримала назву **cost-volume-profit analysis** – **CVP-analysis** (аналізу взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток”).

Передумовою застосування **CVP-analysis** є поділ витрат компанії за рівнем активності на:

variable costs (змінні витрати) – витрати, які змінюються прямо пропорційно до зміни рівня діяльності;

fixed costs (постійні витрати) – це витрати протягом визначеного періоду, що залишаються незмінними в широкому діапазоні обсягів діяльності.

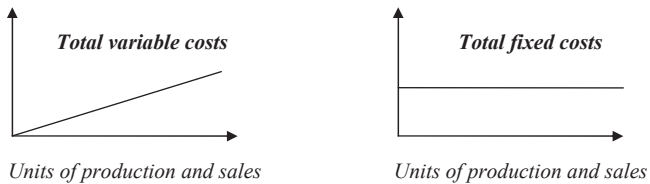

Рис. 14.6. Динаміка загальних змінних і постійних витрат за рівнем активності

На практиці деякі витрати поведуть себе як:

semi-variable costs (напівзмінні витрати) – це витрати, що містять, як змінну складову, так і постійну складову;

semi-fixed costs (напівпостійні витрати) – це витрати, що протягом певного діапазону рівня активності є постійними, але за межами цього діапазону зменшуються або збільшуються на певну величину.

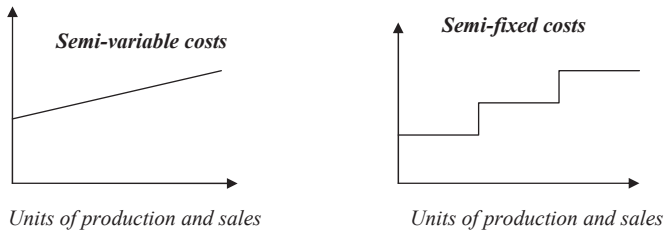

Рис. 14.7. Динаміка напівзмінних та напівпостійних витрат за рівнем активності

Для наочності динаміки витрат і виручки компанії їх відображають на одному графіку. При цьому використовують два варіанти графіків. Лінію **Sales** за обома варіантами креслять із точки $(0; 0)$, а лінії витрат проводять по-різному.

На **break-even chart** (графіку безбитковості) спочатку паралельно горизонтальній вісі координат креслять лінію **Fixed Costs**, а потім від точки її перетину із вертикальною віссю креслять лінію **Total Costs** (рис. 14.8). Обсяг реалізації, за яким витрати дорівнюють виручці від реалізації продукції, тобто коли прибуток дорівнює нулю, позначають **break-even point – BEP** (критична точка).

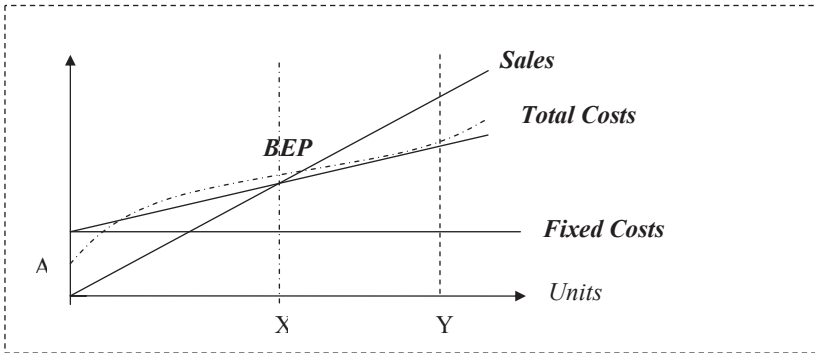

Рис. 14.8. Break-even chart

На **contribution graph** (графіку вкладення) спочатку із точки $(0; 0)$ креслять лінію **Variable Costs**, а потім паралельно їй на відстані постійних витрат креслять лінію **Total Costs** (рис.14.9).

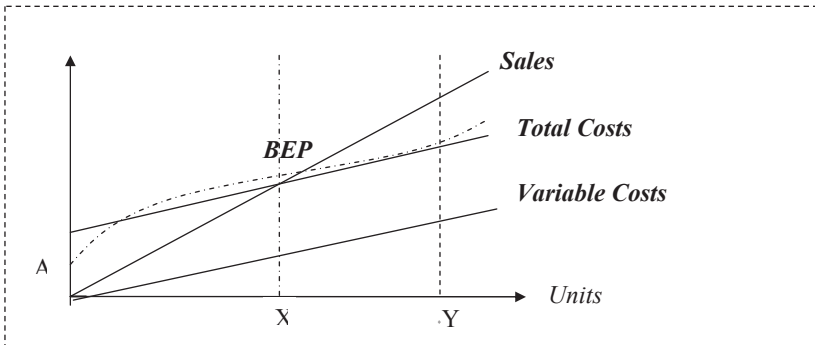

Рис. 14.9. Contribution graph

За економічною моделлю динаміки *CVP* крива **Total Revenue** залежно від обсягу виробництва є нелінійною (рис. 14.10), оскільки щоб компанія змогла реалізувати більшу кількість продукції, їй потрібно зменшити ціну реалізації одиниці продукції. Тому, крива **Total Revenue**, хоча й спочатку йде вгору, але непропорційно до випуску продукції. З моменту, коли від'ємний вплив зменшення ціни почне переважувати над ефектом збільшення обсягу продаж, крива **Total Revenue** починає йти вниз.

Крива **Total Costs** показує, що спочатку при низьких рівнях обсягу діяльності загальні витрати різко збільшуються (між точками *A* і *B*), що пояснюється складнощами ефективного управління виробництвом, яке розраховано на значно більшій рівень обсягу виробництва.

Потім крива **Total Costs** йде вгору не так круто, що свідчить про економічну ефективність масштабів виробництва внаслідок ефективного використання устаткування та спеціалізації праці (між точками *B* і *C*).

При наближенні до верхньої межі діапазону релевантності крива **Total Costs** знову починає йти вгору більш круто, оскільки підприємство починає експлуатувати потужності більш проектного рівня і витрати на одиницю продукції збільшуються (між точками *C* і *D*).

Крива **Total Revenue** перетинає криву **Total Costs** в двох точках (точках *B* і *C*), що відображає існування двох рівнів випуску продукції, при яких *total sales* дорівнюють *total costs*, тобто існування двох точок *BEP*.

Горизонтальна пунктирна лінія відображає витрати на забезпечення основних діючих виробничих потужностей і є інтерпретацією загальних постійних витрат фірми. Але, на думку економістів, саме змінні витрати найбільш впливають на поведінку загальних витрат і тому приділяють їм найбільшу увагу.

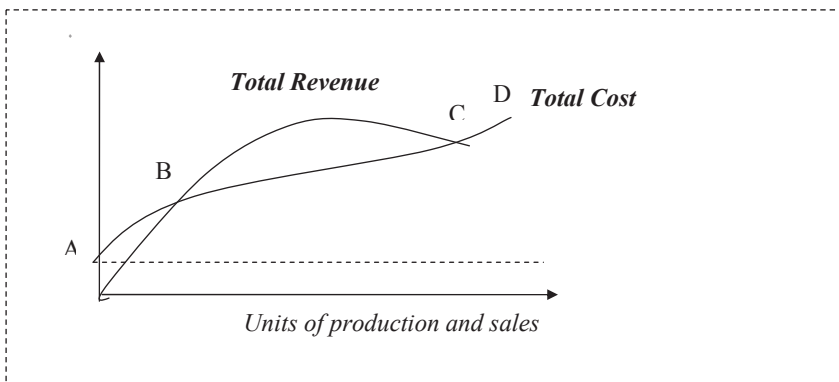

Рис. 14.10. *Economist's cost-volume graph*

При побудові бухгалтерського *break-even chart* (рис. 14.8-14.9) припускають, що *selling price* (ціна реалізації) залишається незмінною у певному діапазоні обсягів виробництва, і тому *лінія Sales* є прямою. Такий підхід є реалістичним з точки зору більшості фірм, які функціонують у галузях, в яких ціни за короткі періоди є нееластичними у певному діапазоні виробництва. На користь бухгалтерського припущення про незмінність ціни реалізації також свідчить той факт, що збільшити обсяг продаж в межах цього діапазону виробництва можна шляхом нецінової конкуренції (наприклад, шляхом реклами). Такий рівень виробництва має назву *relevant range* (релевантного діапазону) і відображений між точками *X* і *Y*. Тому за межами цього діапазону лінію *Sales* не можна використовувати.

При побудові лінії *Total Costs* бухгалтери також припускають, що змінні витрати на одиницю продукції є незмінними, внаслідок чого функція *Sales* та *Total Costs* витрат має лінійний характер. Як правило, це приблизно той рівень виробництва, який фірма звичайно мала у минулому, і тому є відповідна інформація про витрати.

Слід зазначити, що в інтервалі між точками *X* і *Y* лінія *Total Costs* бухгалтерської моделі дуже схожа на лінію *Total Costs* економічної моделі. Тому важливо розуміти, що *total costs* мають таку поведінку лише у межах *relevant range*, тобто для того рівня виробництва, який фірма очікує досягти у майбутньому. Тому на бухгалтерському графіку є лише одна *ВЕР*, а *profit area* (зона прибутку) із збільшенням обсягу виробництва неухильно збільшується. Отже, найбільш прибутковим за бухгалтерською моделлю вважається виробництво при максимальному використанні виробничих потужностей.

Функція *Fixed costs* за бухгалтерською моделлю перетинає вертикальну ось в іншій точці, ніж крива загальних витрат за економічною моделлю. Це пов'язано з тим, що *fixed costs* при різних діапазонах обсягів виробництва мають різний рівень, тобто мають ступінчатий характер. Так, при низьких рівнях обсягів виробництва рівень постійних витрат також є найнижчим. При певному збільшенні обсягів виробництва виникають додаткові постійні витрати. Оскільки бухгалтер припускає конкретний рівень обсягів виробництва, то й рівень постійних витрат буде відповідати цьому рівню обсягів виробництва.

В цілому, в процесі підготовки та інтерпретації інформації за *CVP-analysis* враховують низку базових припущень та їх відповідність реальності, оскільки в іншому випадку можна отримати неправильні результати та рішення (рис. 14.11).

По-перше, припускають, що лише обсяг діяльності є фактором, який впливає на зміну витрат і виручки, а усі інші фактори, такі як продуктивність праці, асортимент виробів, рівні цін та технології залишаються постійними, тобто не впливають на витрати та виручку. При цьому, обсяг реалізації дорівнює обсягу виробництва.

По-друге, *CVP-analysis* застосовується для постійного асортименту продукції, що полягає у побудові функцій витрат і виручки на основі середніх цін та середніх витрат продукції.

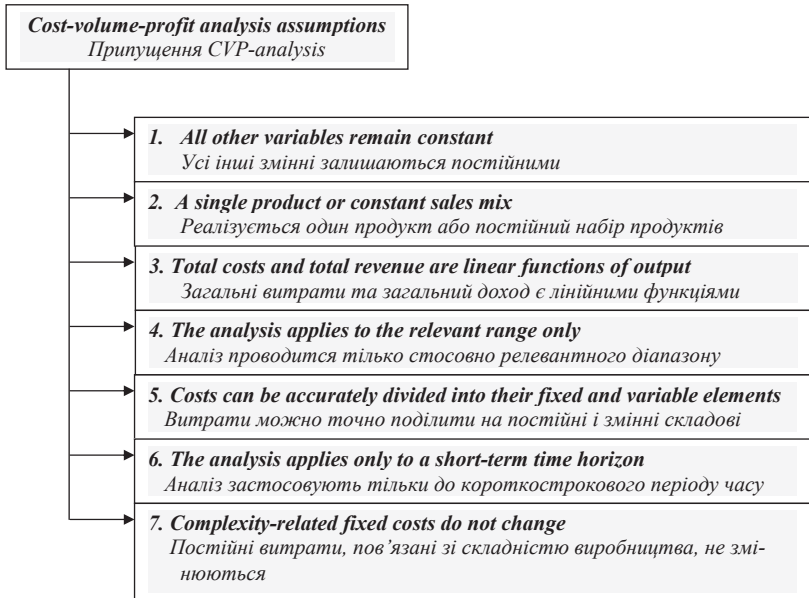

Рис. 14.11. Основні припущення CVP-analysis

Третє, змінні витрати на одиницю та ціна реалізації залишаються постійними, в наслідок чого функції витрат і виручки є лінійними.

Четверте, використання інформації CVP-analysis для прийняття рішень є коректним лише в межах релевантного діапазону.

П'яте, припускається, що поділ витрат, у тому числі напівзмінних, на змінні і постійні складові за допомогою спеціальних методів здійснено достатньо точно.

Шосте, CVP-analysis застосовують лише протягом короткострокового періоду (як правило, року), оскільки в більш довгостроковому періоді витрати, які було класифіковано як постійні, внаслідок прийняття довгострокових рішень можуть бути змінені. Іншими словами, у довгостроковому плані постійні витрати змінюються ступінчато як напівпостійні.

Сьоме, в умовах виробництва продукції на підприємствах зі складною організацією виробництва та наявністю великих допоміжних виробництв припускається, що постійні витрати протягом короткострокового періоду суттєво не змінюються.

Таким чином, будь-яка зміна факторів потребує відповідних корегувань функцій витрат та виручки. Але для прийняття рішень на практиці більш гнучким та зручним є математичний підхід отримання інформації.

Функцію витрат представляють як:

$$Y = a + bx, \quad (14.11)$$

де Y – total costs (загальні витрати);

a – total fixed costs (загальні постійні витрати);

b – variable costs per driver (змінні витрати фактора);

x – cost driver (фактор витрат).

Для побудови функції витрат та поділу *semi-variable costs* на змінну і постійну складові використовують низку методів, найпростішим з яких є **high-low method** (метод найвищої-найменшої).

$$b = \frac{Y_{\text{highest } x} - Y_{\text{lowest } x}}{x_{\text{highest}} - x_{\text{lowest}}} \quad (14.12)$$

$$a = Y_{\text{highest } x} - b \cdot x_{\text{highest}} \quad (14.13)$$

або $a = Y_{\text{lowest } x} - b \cdot x_{\text{lowest}} \quad (14.14)$

Приклад 14.5

Компанія, яка працює у виробничій сфері, має таку інформацію про витрати:

Month	Direct Labor Hours (x)	Costs (Y)
January	9 000	€ 15 000
February	19 000	€ 20 000
March	11 000	€ 14 000
April	14 000	€ 16 000
May	23 000	€ 25 000
June	12 000	€ 20 000
July	12 000	€ 20 000
August	22 000	€ 23 000
September	7 000	€ 14 000
October	13 000	€ 22 000
November	15 000	€ 18 000
December	17 000	€ 18 000

Потрібно: визначити функцію витрат $Y = a + bx$ методом *high-low*

$$b = \frac{\text{Difference in } y}{\text{Difference in } x} = \frac{25000 - 14000}{23000 - 7000} = € 0.6875 \text{ per hour}$$

$$a = € 25000 - 0.6875 \cdot € 23000 = € 9 187.5$$

$$Y = € 9 187.5 + € 0.6875x$$

Least-Squares Regression method (метод лінійної регресії) є статистичним методом, який дає змогу розрахувати елементи функції витрат a і b так, що сума квадратів відстані усіх точок сукупності, що вивчається, до лінії регресії є найменшою. Для визначення функції витрат цим методом розв'язують систему рівнянь:

$$\sum y = na + b\sum x \quad (14.15)$$

$$\sum xy = a\sum x + b\sum x^2$$

Для цього використовують формули:

$$b = \frac{n\sum xy - \sum x\sum y}{n\sum x^2 - (\sum x)^2} \quad (14.16)$$

$$a = \frac{\sum y - b\sum x}{n} \quad (14.17)$$

Продовження прикладу 14.5

Потрібно: визначити функцію витрат $Y = a + bx$ методом *Least-Squares Regression*

Month	Hours, 000 (x)	Costs, 000 (Y)	xy	x ²
January	9	€ 15	135	81
February	19	€ 20	380	361
March	11	€ 14	154	121
April	14	€ 16	224	196
May	23	€ 25	575	529
June	12	€ 20	240	144
July	12	€ 20	240	144
August	22	€ 23	506	484
September	7	€ 14	98	49
October	13	€ 22	286	169
November	15	€ 18	270	225
December	17	€ 18	306	289
	174	€ 225	3 414	2 792

$$b = \frac{12 \cdot 3414 - 174 \cdot 225}{12 \cdot 2792 - (174)^2} = 0.5632 \text{ per hour} \quad a = \frac{225 - 0.5632 \cdot 174}{12} = € 10 583.6$$

$$Y = € 10 583.6 + € 0.5632x$$

Для перевірки надійності функцій витрат визначають наскільки тісним є взаємозв'язок між витратами та фактором витрат за допомогою розрахунків:

coefficient of determination r^2 (коефіцієнта детермінації);

standard error of the estimate s_e (стандартної помилки обчислення);

standard error of the regression coefficient s_b (стандартної помилки коефіцієнта регресії).

Функцію витрат вважають достатньо надійною, якщо *coefficient of determination* r^2 (коефіцієнт детермінації), який характеризує питому вагу суми відхилень Y , становить більше 30 %:

$$r^2 = 1 - \frac{\sigma_r^2}{\sigma^2} \geq 0.30 \quad (14.18)$$

r^2 – коефіцієнт детермінації;

σ_r^2 – залишкова дисперсія;

σ^2 – загальна дисперсія.

Залишкова дисперсія обчислюється як середнє значення квадрата різниці між фактичною Y_a та розрахованою величиною Y_e і визначає ту частину відхилень фактичних спостережень від лінії регресії, що зумовлена впливом випадкових або неконтрольованих чинників:

$$\sigma_r^2 = \frac{\sum (Y_a - Y_e)^2}{n} \quad (14.19)$$

Загальну дисперсію обчислюють як середнє значення квадрата різниці між фактичною Y_a та середньофактичною величиною \bar{Y}_a :

$$\sigma^2 = \frac{\sum (Y_a - \bar{Y}_a)^2}{n} \quad (14.20)$$

Standard error of the estimate s_e (стандартна помилка обчислення), що показує абсолютний розмір імовірного відхилення від лінії регресії, розраховується за формулою:

$$s_e = \sqrt{\frac{\sum (Y_a - Y_e)^2}{n - 2}} \quad (14.21)$$

Standard error of the regression coefficient s_b (стандартна помилка коефіцієнта регресії) відображає вплив випадкових чинників на величину коефіцієнта b :

$$s_b = \frac{s_e}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2}} \quad (14.22)$$

Вважається, що ймовірність впливу випадкових факторів на коефіцієнт b є незначною, коли $\frac{b}{s_b} \geq 2$

Продовження прикладу 14.5

Потрібно: визначити coefficient of determination r^2

Розрахунок залишкової дисперсії

Month	Y_a (000)	x (000)	$Y_e = 10583.6 + 0.5632x$	$Y_a - Y_e$	$(Y_a - Y_e)^2$
January	€ 15	9	€ 15 652.4	-652.4	425 626
February	€ 20	19	€ 21 284.4	-1 284.4	1 649 683
March	€ 14	11	€ 16 778.8	-2 778.8	7 721 729
April	€ 16	14	€ 10 591.5	5 408.5	29 251 872
May	€ 25	23	€ 23 537.2	1 462.8	2 139 784
June	€ 20	12	€ 17 342.0	2 658.0	7 064 964
July	€ 20	12	€ 17 342.0	2 658.0	7 064 964
August	€ 23	22	€ 22 974.0	26.0	676
September	€ 14	7	€ 14 526.0	-526.0	276 676
October	€ 22	13	€ 17 905.2	4 094.8	16 767 387
November	€ 18	15	€ 19 031.6	-1 031.6	1 064 199
December	€ 18	17	€ 20 158.0	-2 158.0	4 656 964
					78 084 524

$$\sigma_r^2 = \frac{\sum(Y_a - Y_e)^2}{n} = \frac{78\,084\,524}{12} = 6\,507\,043.6$$

Розрахунок загальної дисперсії

Month	Y_a (000)	\bar{Y}_a	$Y_a - \bar{Y}_a$	$(Y_a - \bar{Y}_a)^2$
January	€ 15	€ 18 750	-3 750	14 062 500
February	€ 20	€ 18 750	1 250	1 562 500
March	€ 14	€ 18 750	-4 750	22 562 500
April	€ 16	€ 18 750	-2 750	7 562 500
May	€ 25	€ 18 750	6 250	39 062 500
June	€ 20	€ 18 750	1 250	1 562 500
July	€ 20	€ 18 750	1 250	1 562 500
August	€ 23	€ 18 750	4 250	18 062 500
September	€ 14	€ 18 750	-4 750	22 562 500
October	€ 22	€ 18 750	3 250	10 562 500
November	€ 18	€ 18 750	-750	562 500
December	€ 18	€ 18 750	-750	562 500
				140 250 000

$$\sigma^2 = \frac{\sum(Y_a - \bar{Y}_a)^2}{n} = 11\,687\,500$$

$$r^2 = 1 - \frac{\sigma_r^2}{\sigma^2} = 0.44 \geq 0.30$$

Згідно **mathematical approach to CVP-analysis** (математичному підходу до CVP-аналізу), якщо **unit variable cost** (змінна собівартість одиниці) та **total fixed costs** (загальні постійні витрати) є відомими, то прибуток при будь-якому рівні діяльності можна математично визначити за формулою:

$$NP = Px - (a + bx), \quad (14.23)$$

де *NP* – net profit (прибуток);

P – selling price (ціна реалізації);

x – units sold (реалізовані одиниці);

a – total fixed costs (загальні постійні витрати);

b – unit variable cost (змінна собівартість одиниці)

Приклад 14.6

Компанія, яка працює в індустрії відпочинку та розваг в різних містах Європи, оцінює доцільність проведення великого концерту в Стокгольмі з такими очікуваними показниками:

- постійні витрати (гонорари співакам, оренда приміщення, витрати на рекламу) дорівнюватимуть € 60 000;
- змінні витрати (витрати на їжу) – € 10 на кожний квиток;
- ціна квитка – € 20.

Потрібно:

визначити який прибуток отримає компанія, якщо реалізує 8 000 квитків

$$Profit = € 20 \cdot 8000 - (€ 60\,000 + € 10 \cdot 8000) = € 20\,000$$

Для обчислення **break-even point** використовують **equation method** (метод рівняння) або **contribution margin method** (метод вкладеної маржі).

Contribution margin (вкладена маржа) – це різниця між виручкою та всіма змінними витратами:

$$Gross\ margin = Sales - Variable\ costs \quad (14.24)$$

Продовження прикладу 14.6

Потрібно: визначити **break-even point** з використанням **equation method**

Якщо *x* – це кількість квитків, яку потрібно продати, щоб досягти BEP, то

$$20x - (60\,000 + 10x) = 0$$

$$10x = 60\,000$$

$$x = 6\,000\ tickets$$

Перевірка:

	8000 tickets	BEP = 6 000 tickets
Sales	€ 160 000	€ 120 000
Variable costs	€ 80 000	€ 60 000
Contribution margin	€ 80 000	€ 60 000
Fixed costs	€ 60 000	€ 60 000
Profit	€ 20 000	0

Unit contribution margin (вкладена маржа одиниці) – це різниця між ціною і змінною собівартістю одиниці продукції:

$$\text{Unit contribution margin} = \text{Price} - \text{Unit variable cost} \quad (14.25)$$

Тоді

$$\text{BEP (in units)} = \frac{\text{Fixed costs}}{\text{Unit contribution margin}} \quad (14.26)$$

Продовження прикладу 14.6

Потрібно: визначити *break-even point* з використанням *contribution margin method*

$$\text{Unit contribution margin} = \text{€ } 20 - \text{€ } 10 = \text{€ } 10$$

$$\text{BEP} = \text{€ } 60\,000 / \text{€ } 10 = 6\,000 \text{ tickets}$$

Для визначення кількості одиниць, яку необхідно реалізувати, щоб отримати **target profit** (заданий прибуток) до або після оподаткування, використовують формули:

$$\text{Units sold for target profit} = \frac{\text{Fixed costs} + \text{Target Profit}}{\text{Unit contribution margin}} \quad (14.27)$$

$$\text{Units sold for target profit after tax} = \frac{\text{Fixed costs} + \frac{\text{Target Profit}}{1 - \text{Tax Rate}}}{\text{Unit contribution margin}} \quad (14.28)$$

Продовження прикладу 14.6

Потрібно:

- визначити скільки квитків необхідно реалізувати, щоб отримати прибуток у сумі € 30 000;
- визначити якою має бути ціна квитка, щоб від реалізації 8 000 квитків отримати прибуток у сумі € 30 000;
- визначити, яку кількість квитків додатково необхідно реалізувати, щоб компенсувати витрати на телерекламу у сумі € 8 000

$$(a) \text{ Units sold for target profit} = (\text{€ } 60\,000 + \text{€ } 30\,000) / \text{€ } 10 = 9\,000 \text{ tickets}$$

$$(b) 8000 P - (\text{€ } 60\,000 + \text{€ } 10 \cdot 8000 \text{ units}) = \text{€ } 30\,000$$

$$P = \text{€ } 21,25$$

$$\text{© Units sold} = \text{€ } 8\,000 / \text{€ } 10 = 800 \text{ tickets}$$

В наведених прикладах *BEP* та *sales* з використанням формул 14.14-14.16 вимірювались в натуральних вимірниках, але на практиці поширеним є використання грошових вимірників. Для визначення *BEP* та *sales* у грошових вимірниках спочатку визначають **contribution margin ratio** (коефіцієнт вкладеної маржі), який показує частку вкладеної маржі у ціні реалізації:

$$\text{Contribution margin ratio} = \frac{\text{Unit contribution margin}}{\text{Selling Price}} \quad (14.29)$$

Іншими словами, *contribution margin ratio* показує, скільки кожний євро чи долар виручки приносить вкладеної маржі.

Тоді *BEP* та *sales* у грошових вимірниках розраховують за формулами:

$$\text{BEP (}\text{€}\text{)} = \frac{\text{Fixed costs}}{\text{Contribution margin ratio}} \quad (14.30)$$

$$\text{Sales for target profit (}\text{€}\text{)} = \frac{\text{Fixed costs} + \text{Target Profit}}{\text{Contribution margin ratio}} \quad (14.31)$$

$$\text{Sales for target profit after tax (}\text{€}\text{)} = \frac{\text{Fixed costs} + \frac{\text{Target Profit}}{1 - \text{Tax Rate}}}{\text{Contribution margin ratio}} \quad (14.32)$$

Продовження прикладу 14.6

Потрібно:

- (a) визначити *break-even point* (€);
- (b) визначити скільки квитків необхідно реалізувати, щоб отримати прибуток до оподаткування у сумі € 30 000;
- (c) визначити скільки квитків необхідно реалізувати, щоб отримати прибуток у сумі € 25 000 після оподаткування за ставкою 15 %

(a) $\text{Contribution margin ratio} = \text{€ } 10 / \text{€ } 20 = 0,5$

$\text{BEP} = \text{€ } 60\,000 / 0,5 = \text{€ } 120\,000$

(b) $\text{Sales for target profit} = (\text{€ } 60\,000 + \text{€ } 30\,000) / 0,5 = \text{€ } 180\,000$

(c) $\text{Sales for target profit after tax} = (\text{€ } 60\,000 + \text{€ } 25\,000 / (1 - 0,15)) / 0,5 = \text{€ } 178\,824$

Margin of safety (маржа безпеки) показує, наскільки компанія може зменшити обсяг реалізації, щоб не понести збитки. Цей показник можна розрахувати як різницю між плановим (фактичним) та беззбитковим обсягами реалізації у натуральних або грошових вимірниках:

$$\text{Margin of safety (units, } \mathcal{T}) = \text{Sales} - \text{Break - even point} \quad (14.33)$$

Але для забезпечення порівнянності *margin of safety* найчастіше розраховують у відсотках до планового (фактичного) обсягу реалізації:

$$\text{Margin of safety (\%)} = \frac{\text{Sales} - \text{Break - even point}}{\text{Sales}} \cdot 100\% \quad (14.34)$$

Продовження прикладу 14.6

Потрібно: визначити *margin of safety*

$$\text{Margin of safety} = (8\,000 \text{ units} - 6\,000 \text{ units}) / 8\,000 \text{ units} = 25\%$$

$$\text{Margin of safety} = (\text{€} 160\,000 - \text{€} 120\,000) / \text{€} 160\,000 \cdot 100\% = 25\%$$

Margin of safety є вимірником ризику нерентабельної роботи компанії: чим більше значення має цей коефіцієнт, тим менше ймовірність того, що компанія зазнає збитку в разі зменшення обсягу реалізації.

Особливістю **multi-product CVP-analysis** (багатопрофільного CVP-аналізу) є врахування структури асортименту продукції, оскільки кожний вид продукції має різний рівень рентабельності. Так, навіть якщо заданий показник виручки компанією буде досягнуто, величина прибутку може бути іншою.

Для розрахунку *BEP* у натуральних вимірниках багатопрофільні компанії використовують показник **average contribution margin** (середньозваженої вкладеної маржи):

$$\text{BEP (units)} = \frac{\text{Fixed costs}}{\text{Average contribution margin}} \quad (14.35)$$

Для розрахунку показників *BEP* та *sales* у грошових вимірниках багатопрофільної компанії використовують формули 14.6-14.7, в яких *contribution margin ratio* визначають як:

$$\text{Contribution margin ratio} = \frac{\text{Average contribution margin}}{\text{Average price}} \quad (14.36)$$

або

$$\text{Contribution margin ratio} = \frac{\text{Gross margin}}{\text{Sales}} \quad (14.37)$$

Приклад 14.7

Компанія, яка виробляє два види прасувальних машин, має такий бюджет на наступний рік:

	Budget				
	A (120 000 units)		B (40 000 units)		Total (160 000 units)
	Per unit	Total	Per unit	Total	
Sales	5	600 000	10	400 000	1 000 000
Variable costs	4	480 000	3	120 000	600 000
Contribution margin	1	120 000	7	280 000	400 000
Fixed costs					300 000
Profit					100 000

Потрібно:

- (a) визначити BEP у натуральному вимірі;
 (b) визначити BEP у грошовому вимірі

$$(b) \quad \text{Average contribution margin} = 75\% \cdot \text{€} 1 + 25\% \cdot \text{€} 7 = \text{€} 2,5$$

$$\text{BEP (units)} = \text{€} 300\,000 / \text{€} 2,5 = 120\,000 \text{ units}$$

$$(c) \quad \text{Average price} = 75\% \cdot \text{€} 5 + 25\% \cdot \text{€} 10 = \text{€} 6,25$$

$$\text{Contribution margin ratio} = \text{€} 2,5 / \text{€} 6,25 = 0,4$$

або

$$\text{Contribution margin ratio} = \text{€} 400\,000 / \text{€} 1\,000\,000 = 0,4$$

$$\text{BEP} = \text{€} 300\,000 / 0,4 = \text{€} 750\,000$$

При виконанні *CVP-analysis* досить часто виконують **sensitivity analysis** (аналіз чутливості) під яким розуміють визначення впливу на прибуток змін витрат, ціни або обсягу продажу за принципом «що буде, коли?».

Sensitivity analysis використовують для врахування непередбачених, але можливих подій; а також прийняття управлінських рішень в умовах існування альтернативних варіантів дій, як правило, зміни змінних або постійних витрат. Для цього перераховують не лише відповідні показники *sales*, *contribution margin*, *profit*, але й *BEP*, *margin of safety*.

Порівняння різних варіантів витрат, виручки та прибутку дає можливість обрати кращу стратегію. *Sensitivity analysis* надає суттєву допомогу в прийнятті управлінських рішень з придбання ресурсів та встановлення каналів збуту, укладанні угод, визначенню витрат на просування товарів на ринку та при ціноутворенні.

Застосування *CVP-analysis* можливо і в некомерційних установах (наприклад, навчальних закладах), де допомагає адміністрації зрозуміти можливі економічні наслідки прийнятих рішень. Так, деякі з них використовують *CVP-analysis* для планування доходів і витрат, розрахунку критичної точки. Більшість витрат протягом короткого періоду часу є постійними, наприклад, витрати на утримання педагогічного персоналу. Доход може бути двох видів – змінний і постійний. Наприклад, плата за навчання змінюється в залежності від кількості студентів, тоді як дотації та благодійні внески не залежать від прийому нових студентів. *Sensitivity analysis* показує як зменшиться критична точка, якщо збільшити плату за навчання.

Для надання отриманим результатам *CVP-analysis* наочності використовують графічне відображення. Обидва варіанти графіків (рис. 14.8-14.9) демонструють зони збитку і прибутку, але лише за другим варіантом можна побачити *gross margin* (валову маржу) за будь-яким обсягом діяльності. Тому саме другий варіант (*contribution graph*) є більш зручним.

Оскільки менеджери зацікавлені в дослідженні залежності прибутку від обсягу продаж, то використовують спрощену модифікацію графіку – *profit-volume graph* – *P/V graph* (графік прибутку-обсягу), на якому лінію *Profit* відображають шляхом проведення лінії з точки *A* (0; – постійні витрати) через точку *BEP* (обсяг беззбитковості; 0). Цей графік особливо зручний тим, що дозволяє швидко провести порівняння впливу на прибуток альтернативних варіантів цін, змінних і постійних витрат.

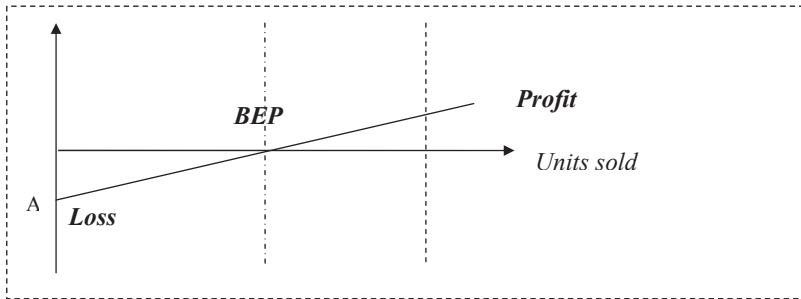

Рис 14.12. *Profit-volume graph* – *P/V graph*

Оскільки призначенням *CVP-analysis* є передбачення динаміки витрат, виручки та прибутку в заданому, релевантному, діапазоні обсягів діяльності компанії, він є передумовою корпоративного бюджетування та контролю.

14.3. Бюджетне планування за центрами відповідальності

Короткострокове планування компаній полягає в трансформації загального довгострокового плану у щорічні **Master budgets** (Головні бюджети), які складаються з *Functional budgets* (Функціональних бюджетів) та *Financial budgets* (Фінансових бюджетів). До складу **Functional budgets** (функціональних бюджетів) відносять (рис. 14.13):

Sales Budget (Бюджет реалізації) в узагальненому виді показує планову кількість та вартість видів реалізованої продукції за рік, а в деталізованому виді – щомісячні планові кількості та вартості реалізованої продукції за територіями збуту (складає відділ маркетингу).

Production Budget (Виробничий Бюджет) показує в розрізі цехів обсяги виробництва продукції в кількісному вимірі для забезпечення виконання *Sales Budget* та підтримання економічно доцільного рівня запасів готової продукції (відповідає менеджер з виробництва).

Direct materials usage budget (Бюджет споживання основних матеріалів) відображає планові витрати основних матеріалів за цехами у кількісному та вартісному виразі для забезпечення виконання *Production Budget*.

Direct Labor Budget (Бюджет основної праці) відображає витрати робочого часу та витрати на його оплату для виконання планового обсягу виробництва в розрізі цехів (відповідають начальники цехів).

Factory Overhead Budget (Бюджет загальновиробничих витрат) відображає загальновиробничі витрати цехів за статтями з групуванням на контрольовані і неконтрольовані; до перших відносять такі види витрат, які за припущенням залежать від певного фактору витрат (наприклад, робочого часу основних робітників).

Departmental operating budgets (Операційні бюджети підрозділів) є узагальненням *Direct materials usage budget*, *Direct Labor Budget* та *Factory Overhead Budget* по кожному цеху для подальшого щомісячного контролю витрат.

Direct materials purchase budget (Бюджет закупки основних матеріалів) показує планові кількості та вартості закупок основних матеріалів для забезпечення виконання *Direct materials usage budget* (складає менеджер з закупок).

Selling Expense Budget (Бюджет реалізаційних витрат) та **Administrative Expense Budget** (Бюджет адміністративних витрат) показують планові витрати відповідних відділів (відповідають їх начальники).

До складу **Financial budgets** (Фінансових бюджетів) включають:

Cash Budget (Грошовий бюджет) показує щомісячні або навіть щотижневі грошові надходження та виплати для управління грошовими потоками;

Budgeted Income Statement (Бюджетний звіт доходів) показує планові доходи, витрати та фінансові результати від операційної діяльності;

Budgeted Balance Sheet (Бюджетний баланс) відображає очікуваний фінансовий стан компанії на кінець планового року.

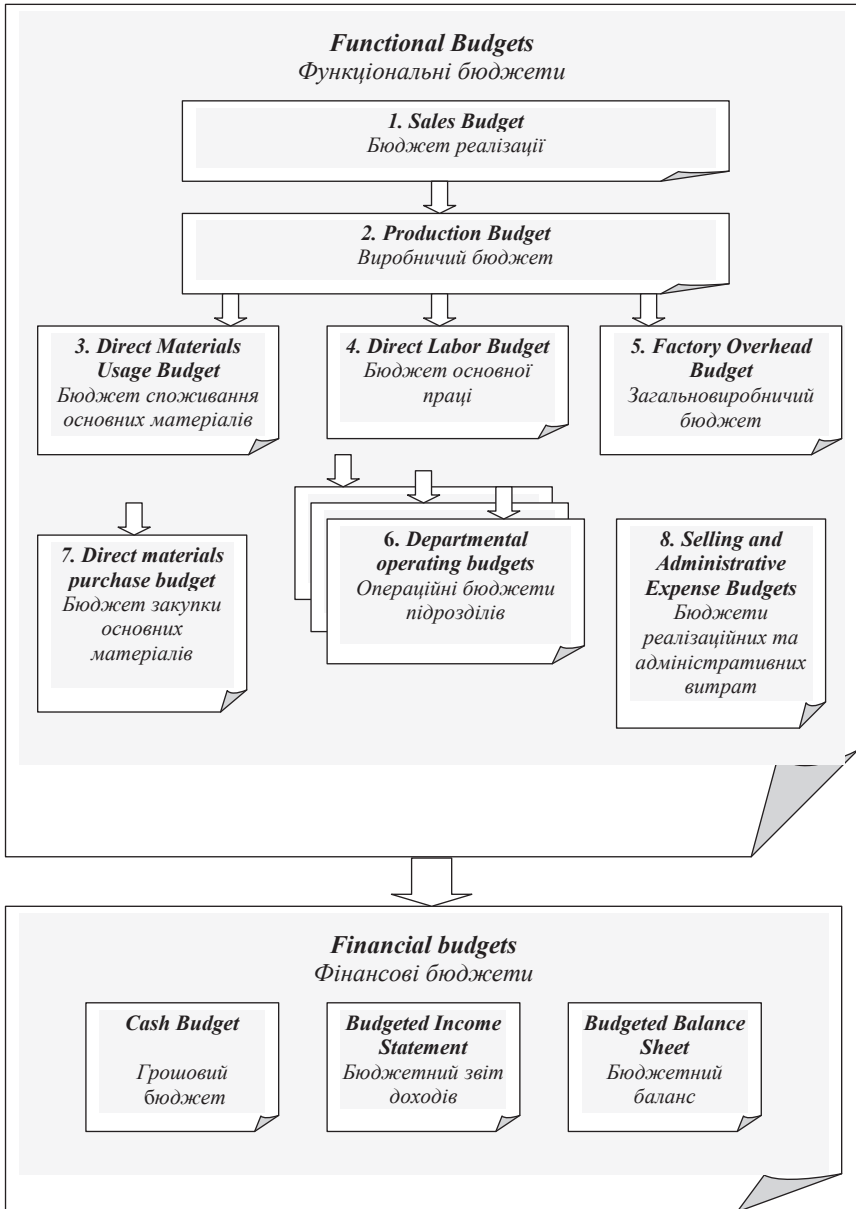

Рис. 14.13. Склад бюджетів зарубіжних компаній

Для забезпечення раціонального складання бюджетів створюють *budget committee* (бюджетний комітет), до складу якого входять директор з бюджетування (як правило, головний бухгалтер), начальник фінансового відділу, економіст, президент, та розробляють *budget manual* (бюджетний довідник), в якому описують цілі та порядок складання бюджетів. При складанні бюджетів виокремлюють такі основні етапи (рис.14.14):

1) інформування осіб, які відповідають за складання бюджетів, про подробиці бюджетної політики, прийняті в організації, та поточні зміни (такі, як зміни асортименту, розширення або скорочення виробництва певних видів продукції, підвищення цін та заробітної плати, очікувані зміни продуктивності праці та галузевого попиту);

2) визначення фактора, який обмежує випуск продукції (попиту на продукцію або виробничих потужностей);

3) підготовка бюджету реалізації продукції (найбільш складний етап, оскільки залежить від дій покупців, конкурентів, стану економіки);

4) первісна підготовка різноманітних варіантів бюджетів “знизу вверх” (у виробничій діяльності виходячи з нормативних витрат);

5) узагальнення функціональних бюджетів на кожному рівні управління та обговорення з вищим керівництвом;

6) координація та перегляд окремих функціональних бюджетів для усунення їх незбалансованості та отримання прийнятих значень планових фінансових коефіцієнтів віддачі інвестицій, ліквідності, фінансової стійкості – *return on equity* – *ROE*, *return on assets* – *ROA*, *current ratio*, *debt to equity ratio* тощо;

7) остаточне затвердження *master budget*;

8) подальший контроль виконання бюджетів шляхом щомісячного порівняння фактичних результатів з запланованими, складання звіту про виконання бюджетів, перегляду планів компанії на майбутнє.

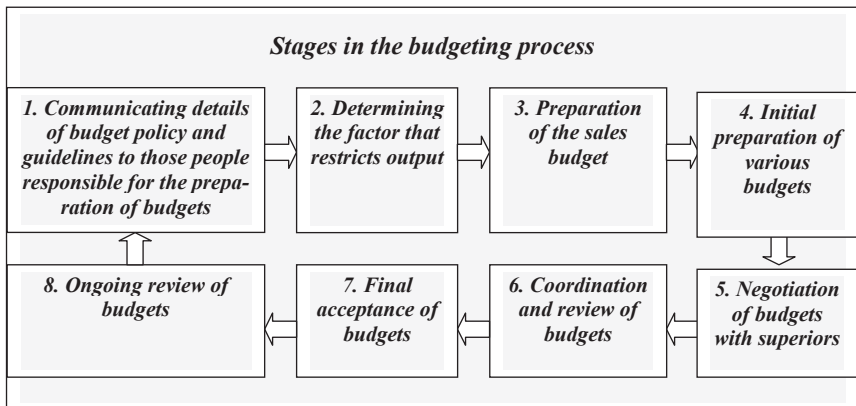

Рис. 14.14. Етапи складання бюджетів

Функції бюджетів (рис.14.13):

- 1) планування менеджерами майбутніх річних операцій та здійснення заходів, необхідних для попередження виникнення проблем;
- 2) координація діяльності окремих підрозділів організації для забезпечення гармонійності їх взаємодії з точки зору організації в цілому;
- 3) надання менеджерам повної і чіткої інформації про плани, політику, обмеження в діяльності організації, їх роль або задачі у виконанні річного бюджету, відповідальність;
- 4) мотивування менеджерів в досягненні цілей організації;
- 5) контроль виконання з боку менеджерів тих видів діяльності, за які вони відповідають, та зосередження уваги на показники, які найбільш відрізняються від планових;
- 6) оцінка ефективності роботи менеджерів на підставі досягнення показників бюджету.

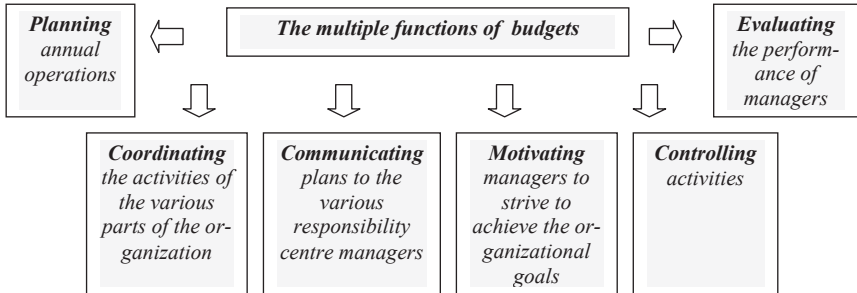

Рис.14.15. Функції бюджетів

За способом формування планових витрат бюджети поділяють на:

Incremental budget (*приростні бюджети*) формують на основі поточних бюджетів з урахуванням очікуваних подій (темпи інфляції, рівня економічної активності, зміни структури випуску тощо). Недоліками таких бюджетів є, як наслідок, перенесення неефективності минулих періодів на плановий період.

Zero-based budget (*бюджети з нуля*) складають за принципом абсолютної незалежності визначення планових рівнів витрат від значень минулих періодів. Підхід полягає у тому, що кожний вид діяльності (проект) отримує ресурси лише за умови обґрунтованості на основі “витрати-вигоди”, тобто принципом “цінність за гроші”. Це особливо актуально для планування дискреційних витрат компаній на рекламу, дослідження та розробки, підготовку персоналу; місцевих та державних органах влади. Перевагами бюджетів з нуля є те, що ресурси розподіляють більш ефективно (за потребою або отриманням вигод), оскільки застосовується критичний підхід з приділенням уваги кінцевим результатам. Недоліками цього підходу є значні витрати часу для застосування.

Приклад 14.8

Компанія виробляє виріб А (в цеху 1) і виріб В (в цеху 2).

Вихідні дані про виробу в плановому році

	Model A	Model B
Forecast sales in units (прогнозна реалізація, од.)	8 500	1 600
Selling price per unit (ціна реалізації одиниці продукції)	£ 400	£ 560
Beginning inventory in units (початкові запаси, од.)	170	85
Ending inventory required in units (необхідні кінцеві запаси, од.)	1 870	90
Standard material and labour costs (стандартні витрати матеріалів і праці):		
- material X (£ 7,2 per unit)	10	8
- material Y (£ 16,0 per unit)	5	9
- direct labour (£ 12,0 per unit)	10	15

	material X	material Y
Planned opening stocks in units (планові початкові запаси, од.)	8 500	8 000
Planned closing stock in units (планові кінцеві запаси, од.)	10 200	1 700

	Dept 1	Dept 2
Budgeted variable overhead rates per direct labour hour (Ставка накладних витрат на годину праці основних робітників):		
indirect materials (допоміжні матеріали)	1,20	0,80
indirect labour (допоміжня праця)	1,20	1,20
power, variable portion (енергія, змінна частина)	0,60	0,40
maintenance, variable portion (ремонт, змінна частина)	0,20	0,40
Budgeted fixed overhead (бюджетні постійні загальновиробничі витрати):		
depreciation (амортизація)	100 000	80 000
supervision (контроль якості)	100 000	40 000
power, fixed portion (енергія, постійна частина)	40 000	2 000
maintenance, fixed portion (ремонт, постійна частина)	45 600	3 196
Estimated non-manufacturing overhead (очікувані невиробничі витрати):		
stationery ets. (канцелярські витрати)		4 000
salaries, office (зарплата адміністрації)		28 000
salaries, sales (зарплата відділу реалізації)		74 000
commissions (комісійні)		60 000
car expenses (транспортні витрати)		22 000
advertising (реклама)		80 000
miscellaneous (інші офісні витрати)		8 000

Cash flows	Quarter 1	Quarter 2	Quarter 3	Quarter 4
Receipts from customers (надходження від покупуців)	1 000 000	1 200 000	1 120 000	985 000
Payments (виплати):				
materials (матеріали)	400 000	480 000	440 000	547 984
payments for wages (виплати на заробітну плату)	400 000	440 000	480 000	646 188
other costs and expenses (інші витрати)	120 000	100 000	72 016	13 642

1. Sales budget (Бюджет реалізації)

	<i>Units</i>	<i>Price (ціна)</i>	<i>Value (виручка)</i>
<i>Model A</i>	8 500	400	3 400 000
<i>Model C</i>	1 600	560	896 000
<i>Total (всього)</i>			4 296 000

2. Annual production budget (Виробничий бюджет)

	Department 1 (Model A)	Department 2 (Model C)
<i>Units to be sold (обсяг реалізації), units</i>	8 500	1 600
<i>Planned closing stock (плановий кінцевий залишок), од</i>	<u>1 870</u>	<u>90</u>
<i>Total units required for sales and stocks (усього одиниць для реалізації та запасів)</i>	10 370	1 690
<i>Less planned opening stocks (мінус плановий початковий залишок)</i>	<u>(170)</u>	<u>(85)</u>
<i>Units to be produced (одиниці до виробництва)</i>	10 200	1 605

3. Direct materials usage budget (Бюджет споживання основних матеріалів)

	Department 1		Department 2		Total	
	<i>Units</i>	£	<i>Units</i>	£	<i>Units</i>	£
X	10200·10= 102 000	734 400	12 840	92 448	114 840	826 848
Y	10200·5= 51 000	816 000	14 445	231 120	65 445	1 047 120
		1 550 400		323 568		1 873 968

4. Direct labour budget (Бюджет основної праці)

	Dep 1	Dept 2	Total
<i>Budgeted production, units (бюджетний випуск)</i>	10 200	1 605	
<i>Hours per unit (час на одиницю)</i>	10	15	
<i>Total budgeted hours (загальний бюджетний час)</i>	102 000	24 075	126 075
<i>Budgeted wage rate per hour (бюджетна ставка заробітної плати)</i>	£ 12	£ 12	
<i>Total wages (загальна заробітна плата)</i>	£ 1 224 000	£ 288 900	£ 1 512 900

5. *Factory overhead budget* (Загальновиробничий бюджет)

	Department 1 (102 000 direct labour hours)		Department 2 (24 075 direct labour hours)	
	Rate per hour	overheads	Rate per hour	overheads
Controllable overheads (контрольовані загальновиробничі витрати):				
<i>Indirect material</i> (допоміжні матеріали)	1,2	122 400	0,8	19 260
<i>Indirect labour</i> (допоміжня праця)	1,2	122 400	1,2	28 890
<i>Power, variable portion</i> (енергія, змінна частина)	0,6	61 200	0,4	9 630
<i>Maintenace, variable portion</i> (ремонт, змінні частина)	<u>0,2</u>	<u>20 400</u>	<u>0,4</u>	<u>9 630</u>
	3,2	326 400	2,8	67 410
Non-controllable overheads (неконтрольовані загальновиробничі витрати):				
<i>Depreciation</i> (амортизація)		100 000		80 000
<i>Supervision</i> (контроль якості)		100 000		40 000
<i>Power, fixed portion</i> (енергія, постійна частина)		40 000		2 000
<i>Maintenace, fixed portion</i> (ремонт, постійна частина)		45 600		3 196
	<u>2,8</u>	<u>285 600</u>	<u>5,2</u>	<u>125 196</u>
Total overheads (загальновиробничі витрати)	6,0	612 000	8,0	192 606

6. *Departmental operating budget* (Операційний бюджет підрозділів)

	Dept 1	Dept 2	Total
Direct materials (основні матеріали):			
<i>material X</i>	734 400	92 448	826 848
<i>material Y</i>	816 000	231 120	1 047 120
Direct labour (основна праця)	1 224 000	288 900	1 512 900
Controllable overheads (контрольовані загальновиробничі витрати):			
<i>Indirect materials</i> (допоміжні матеріали)	122 400	19 260	141 660
<i>Indirect labour</i> (допоміжня праця)	122 400	28 890	151 290
<i>Power, variable portion</i> (енергія, змінна частина)	61 200	9 630	70 830
<i>Maintenace, variable portion</i> (ремонт, змінна частина)	20 400	9 630	30 030
Non-controllable overheads (неконтрольовані загальновиробничі витрати):			
<i>Depreciation</i> (амортизація)	100 000	80 000	180 000
<i>Supervision</i> (контроль якості)	100 000	40 000	140 000
<i>Power, fixed portion</i> (енергія, постійна)	40 000	2 000	42 000
<i>Maintenace, fixed portion</i> (ремонт)	<u>45 600</u>	<u>3 196</u>	<u>48 796</u>
	3 386 400	805 074	4 191 474

7. Standard cost card for products (Стандартні витрати)

	Model A		Model C	
	Units	£	Units	£
Direct materials (основні матеріали):				
material X	10	72	8	57,6
material Y	5	80	9	144
Direct labour (основна праця)	10	120	15	180
Factory overheads :				
Department 1	10	60	-	-
Department 2	-	-	15	120
		332		501,6

8. Direct materials purchase budget (Бюджет закупок основних матеріалів)

	Material X		Material Y		Total £
	Units	£	Units	£	
Quantity necessary to meet production requirements as per material usage budget (кількість необхідна для випуску)	114 840		65 445		
Planned closing stock (плановий кінцевий запас)	<u>10 200</u>		<u>1 700</u>		
Less planned opening stock (мінус плановий початковий запас)	(8 500)		(8 000)		
Total purchases	116 540	839 088	59 145	946 320	1 785 408

9. Selling and administration budget (Бюджет реалізаційних та адміністративних витрат)

	£	£
Selling (реалізація):		
Salaries (заробітна плата)	74 000	
Commission (комісійні)	60 000	
Car expenses (транспортні витрати)	22 000	
Advertising (реклама)	80 000	236 000
Administration (адміністративні):		
Stationary (канцтовари)	4 000	
Salaries (заробітна плата)	28 000	
Miscellaneous (інші витрати)	8 000	40 000

10. Cash budget (Грошовий бюджет)

	1	2	3	4	рік
Opening balance (початкове сальдо)	34 000	114 000	294 000	421 984	34 000
Cash Receipts from Sales (грошові надходження)	1 000 000	1 200 000	1 120 000	985 000	4 305 000
Cash Payments for:					
- purchases (закупки)	400 000	480 000	440 000	547 984	1 867 984
- labour (праця)	400 000	440 000	480 000	646 188	1 966 188
- other (інші)	120 000	100 000	72 016	13 642	305 658
Closing balance (кінцеве сальдо)	114 000	294 000	421 984	199 170	199 170

11. Budgeted profit and loss account for the year (Бюджетний звіт про прибутки і збитки)

		£
Sales (реалізація)	Sales budget	4 296 000
Cost of raw materials consumed (витрати використаних матеріалів)	Direct materials usage budget	1 873 968
Direct labour (основна праця)	Direct labor budget	1 512 900
Factory overhead (загальновиробничі витрати)	Factory overhead budget	804 606
Total manufacturing cost (загальні виробничі витрати)		4 191 474
Add opening stock of finished goods (плюс початковий запас готової продукції)	Opening balance sheet	99 076
Less closing stock of finished goods (мінус кінцевий запас готової продукції)	Standard product costs	(665 984)
Cost of sales (собівартість реалізації)		3 624 566
Gross profit (валовий прибуток)		671 434
Selling and administration expenses (реалізаційні та адміністративні витрати)	Selling and administration budgets	276 000
Budgeted operating profit for the year (бюджетний операційний прибуток за рік)		395 434

12. Budgeted balance sheet at end of year (Бюджетний баланс на кінець звітного року)

	at beginning of year	at end of year
Fixed costs (Необоротні активи):		
Land (земля)	170 000	170 000
Buildings and equipment (будівлі і устаткування)	1 292 000	1 292 000
Less depreciation (мінус амортизація)	<u>(255 000)</u>	<u>(435 000)</u>
	1 207 000	1 027 000
Current assets (Оборотні активи):		
Materials (матеріали)	189 200	100 640
Finished goods (готова продукція)	99 076	665 984
Debtors (дебітори)	289 000	280 000 ^
Cash (грошові кошти)	<u>34 000</u>	199 170 ^^
	611 276	1 245 794
Total assets (всього активи)	1 818 276	2 272 794
Less current liabilities (мінус поточні зобов'язання)	(248 800)	(307 884)^^^
Net assets (Нетто-активи)	1 569 476	1 964 910
Represented by shareholder's interest (Акціонерний капітал):		
1 200 000 ordinary shares of £1 each	1 200 000	1 200 000
Reserves (резерви)	369 476	369 476
Profit and loss account (прибутки та збитки)	=	395 434
	1 569 476	1 964 910

^ 289 000 (початкове сальдо) + 4 296 000 (виручка) – 4 305 000 (надходження грошей)

^^ кінцеве сальдо *Cash budget*

^^^ 248 800 (початкове сальдо) + 1 785 408 (закупки основних матеріалів) + 141 660 (допоміжні матеріали) – 1 867 984 (оплата закупок)

В сучасних умовах, коли процес складання бюджетів комп'ютеризовано шляхом побудови математичних моделей, керівництво може проаналізувати декілька окремих варіантів бюджетів до того, як обрати певний варіант в якості остаточного. Тому в процесі планування можуть розробляти декілька варіантів бюджету для різних обсягів діяльності компанії – **flexible budget** (*гнучкий бюджет*), але в якості остаточного затверджують єдиний варіант бюджету, який називають **static budget** (*статичний бюджет*). Також з використанням комп'ютеризованих моделей протягом року, коли умови змінюються, здійснюють **ex-post budget adjustment** (*подальше бюджетне корегування*).

Приклад 14.9

Компанія, яка виробляє один вид продукції з максимальною потужністю 12 000 units / уеаг, з такими показниками:

selling price (ціна реалізації) – £ 300,

unit direct materials (основні матеріали) – £ 100,

unit indirect materials (допоміжні матеріали) – £ 40,

unit selling expenses (реалізаційні витрати) – £ 20.

Планові постійні витрати на рік складають:

total direct labour (основна праця) – £ 280 000,

total factory overhead (загальновиробничі витрати) – £ 300 000,

total administration expenses (адміністративні витрати) – £ 200 000,

total fixed selling expenses (постійні реалізаційні витрати) – £ 150 000

Потрібно:

(а) скласти **flexible budget** на рівні 60, 65 та 70 % від максимальної потужності

Flexible Budgeted Income Statement

	Level		
	60 % (7200 units)	65 % (7800 units)	70 % (8400 units)
Sales (виручка)	2 160 000	2 340 000	2 520 000
Variable costs (змінні витрати):			
Direct materials (основні матеріали)	720 000	780 000	840 000
Indirect materials (допоміжні матеріали)	288 000	312 000	336 000
Selling expenses, variable portion (реалізаційні витрати, змінна частина)	144 000	156 000	168 000
Contribution margin (вкладена маржа)	1 008 000	1 092 000	1 176 000
Fixed costs (постійні витрати):			
Direct labour (основна праця)	280 000	280 000	280 000
Factory overhead, fixed portion (загальновиробничі витрати, постійна частина)	300 000	300 000	300 000
Administration expenses (адміністративні витрати)	200 000	200 000	200 000
Selling expenses, fixed portion (реалізаційні витрати, постійна частина)	150 000	150 000	150 000
Budgeted operating profit (бюджетний операційний прибуток)	78 000	162 000	246 000

14.4. Бюджетний контроль та аналіз відхилень

Budget control (бюджетний контроль) полягає у порівнянні фактичних і бюджетних сум прибутку. В залежності від напряму впливу на операційний прибуток компанії відхилення класифікують на:

favourable variance (сприятливі відхилення) – це відхилення, які збільшили суму бюджетного операційного прибутку;

unfavourable variance (несприятливі відхилення) – це відхилення, які зменшили суму бюджетного операційного прибутку.

Для бюджетного контролю на нульовому рівні визначають **static-budget variance** (відхилення від статичного бюджету) як різницю між фактичними показниками та статичними показниками операційного прибутку:

$$\begin{array}{ccc}
 \boxed{\text{Static-budget variance}} & = & \boxed{\text{Actual results operating profit}} - \boxed{\text{Static-budget operating profit}} \\
 \text{Відхилення від статичного бюджету} & = & \text{Фактичний операційний прибуток} - \text{Статичний бюджетний операційний прибуток}
 \end{array}$$

Утім, щоб бюджетний контроль був коректним, на першому рівні статичний бюджет корегують до фактичного рівня діяльності, і **static-budget variance** поділяють на два види відхилень:

sales-volume variance (відхилення обсягу реалізації) відображають вплив зміни рівня діяльності на операційний прибуток і розраховують як різницю показників гнучкого та статичного бюджетів:

$$\begin{array}{ccc}
 \boxed{\text{Sales-volume variance}} & = & \boxed{\text{Flexible-budget operating profit}} - \boxed{\text{Static-budget operating profit}} \\
 \text{Відхилення обсягу реалізації} & = & \text{Гнучкий бюджетний операційний прибуток} - \text{Статичний бюджетний операційний прибуток}
 \end{array}$$

flexible-budget variance (відхилення від гнучкого бюджету) відображають вплив інших факторів, ніж зміна обсягу діяльності, і розраховують як різницю показників фактичного і гнучкого бюджетів:

$$\begin{array}{ccc}
 \boxed{\text{Flexible-budget variance}} & = & \boxed{\text{Actual results operating profit}} - \boxed{\text{Flexible-budget operating profit}} \\
 \text{Відхилення від гнучкого бюджету} & = & \text{Фактичний операційний прибуток} - \text{Гнучкий бюджетний операційний прибуток}
 \end{array}$$

В процесі бюджетного контролю другого рівня розраховують **price variances** (цінові відхилення) і **efficiency variances** (відхилення ефективності).

Продовження прикладу 14.9

В якості статичного бюджету було прийнято бюджет на рівні 65%, але фактичний рівень діяльності склав 72% з такими фактичними показниками діяльності:

selling price (ціна реалізації) – £ 300

unit direct materials (основні матеріали) – £ 100 ,

unit indirect materials (допоміжні матеріали) – £ 40,

unit selling expenses (реалізаційні витрати) – £ 20.

Фактичні постійні витрати на рік складають:

total direct labour (основна праця) – £ 302 000

total factory overhead (загальновиробничі витрати) – £ 291 000

total administration expenses (адміністративні витрати) – £ 216 000

total fixed selling expenses (постійні реалізаційні витрати) – £ 177 000

Потрібно:

(a) виконати бюджетний контроль 1 рівня

Flexible Budgeted Income Statement

	Actual budget (72%)	Flexible-budget variance	Flexible budget (72%)	Sales volume variance	Static budget (65%)
Sales (виручка)	2 548 000	(43 200) U	2 592 000	252 000 F	2 340 000
Direct materials (основні матеріали)	812 160	51 840 F	864 000	84 000	780 000
Indirect materials (допоміжні матеріали)	371 520	25 920 U	345 600	33 600	312 000
Variable selling expenses (змінні реалізаційні витрати)	181 440	8 640 U	172 800	16 800	156 000
Contribution margin (вкладена маржа)	1 183 680	25 920 U	1 209 600	117 600 F	1 092 000
Direct labour (основна праця)	302 000	22 000 U	280 000	-	280 000
Fixed factory overhead (постійні загальновиробничі витрати)	291 000	9 000 F	300 000	-	300 000
Administration expenses (адміністративні витрати)	216 000	16 000 U	200 000	-	200 000
Fixed selling expenses (постійні реалізаційні витрати)	177 000	27 000 U	150 000	-	150 000
Budgeted operating profit (бюджетний операційний прибуток)	197 680	81 920 U	279 600	117 600 F	162 000
			35 920 F		

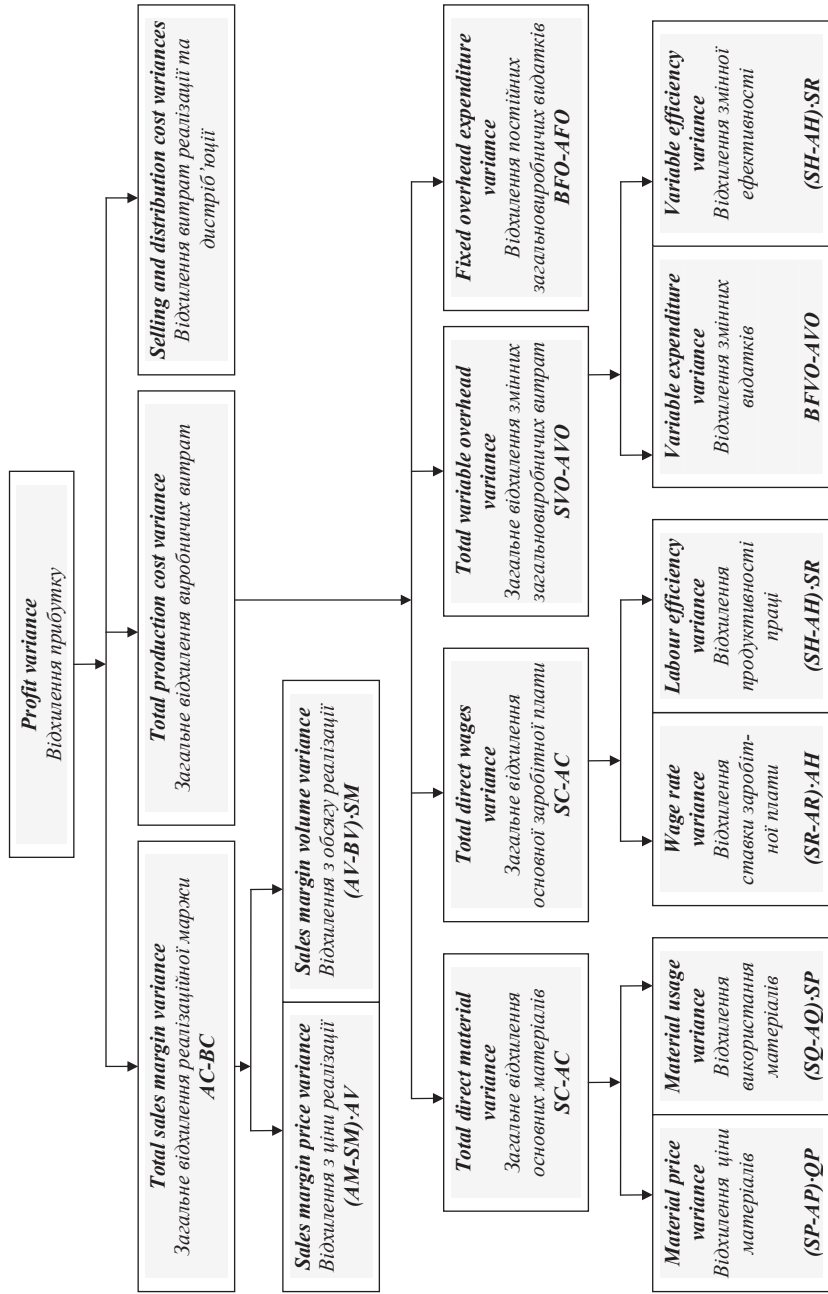

Рис. 14.16. Аналіз відхилень за методом "standard costing"

Total sales margin variance (загальне відхилення реалізаційної маржі) розраховують як різницю між фактичним і стандартним маржинальним доходом (обидва на основі стандартних витрат одиниці продукції):

$$\Delta_{margin} = AC - BC \quad , \quad (14.38)$$

де Δ_{margin} – **total sales margin variance** (загальне відхилення реалізаційної маржі);

AC – **actual contribution margin based on standard unit costs** (фактична вкладена маржа на основі стандартних витрат одиниці);

BC – **budgeted contribution margin based on standard unit costs** (бюджетна вкладена маржа на основі стандартних витрат одиниці)

Sales margin price variance (відхилення з ціни реалізації) є добутком відхилення фактичної від стандартної вкладеної маржі та фактичного обсягу реалізації:

$$\Delta_{margin\ price} = (AM_{unit} - SM_{unit}) \cdot AV \quad , \quad (14.39)$$

$\Delta_{margin\ price}$ – **sales margin price variance** (відхилення з ціни реалізації);

AM_{unit} – **actual unit contribution margin based on standard unit costs** (фактична вкладена маржа одиниці на основі стандартних витрат);

SM_{unit} – **standard unit margin based on standard unit costs** (стандартна вкладена маржа одиниці на основі стандартних витрат);

AV – **actual sales volume** (фактичний обсяг реалізації)

Sales margin volume variance (відхилення з обсягу реалізації) є добутком відхилення фактичного від стандартного обсягу реалізації та стандартної вкладеної маржі одиниці:

$$\Delta_{margin\ volume} = (AV - BV) \cdot SM_{unit} \quad , \quad (14.40)$$

$\Delta_{margin\ volume}$ – **sales margin volume variance** (відхилення з обсягу реалізації)

AV – **actual sales volume** (фактичний обсяг реалізації);

BV – **budgeted sales volume** (бюджетний обсяг реалізації);

SM_{unit} – **standard unit contribution margin** (стандартна вкладена маржа одиниці)

Сума відхилень ціни реалізації та обсягу реалізації дорівнює загальному відхиленню реалізаційної маржі:

$$\Delta_{margin\ price} + \Delta_{margin\ volume} = \Delta_{margin} \quad (14.41)$$

Total direct material variance (загальне відхилення основних матеріалів) - це різниця між стандартними витратами основних матеріалів для фактичного обсягу виробництва і фактичними витратами:

$$\Delta_{material} = SC - AC \quad , \quad (14.42)$$

- де $\Delta_{material}$ – **total material variance** (загальне відхилення основних матеріалів);
 SC – **standard material cost for the actual production** (стандартні матеріальні витрати для фактичного обсягу виробництва);
 AC – **actual material cost** (фактичні матеріальні витрати)

Material price variance (відхилення з ціни матеріалів) визначають як добуток відхилення фактичної ціни матеріалів від стандартної ціни та кількості закуплених матеріалів:

$$\Delta_{material\ price} = (SP_{material} - AP_{material}) \cdot QP \quad , \quad (14.43)$$

- $\Delta_{material\ price}$ – **material price variance** (відхилення з ціни матеріалів);
 $SP_{material}$ – **standard price per unit of materials** (стандартна ціна одиниці матеріалів);
 $AP_{material}$ – **actual price per unit of materials** (фактична ціна одиниці матеріалів);
 QP – **quantity of materials purchased** (кількість матеріалів закуплених)

Material usage variance (відхилення з використання матеріалів) розраховують як добуток відхилення кількості використаних матеріалів та стандартної ціни матеріалів:

$$\Delta_{material\ usage} = (SQ - AQ) \cdot SP_{material} \quad , \quad (14.44)$$

- $\Delta_{material\ usage}$ – **material usage variance** (відхилення з використання матеріалів);
 SQ – **standard quantity required for actual production** (стандартна кількість для фактичного випуску);
 AQ – **actual quantity used** (фактична кількість використаних матеріалів);
 $SP_{material}$ – **standard price per unit of materials** (стандартна ціна одиниці матеріалів)

Сума відхилень ціни матеріалів та використання матеріалів дорівнює загальному відхиленню основних матеріалів:

$$\Delta_{material\ price} + \Delta_{material\ usage} = \Delta_{material} \quad (14.45)$$

Total labour variance (загальне відхилення праці) розраховують як різницю між стандартними витратами праці для фактичного обсягу виробництва та фактичними витратами праці:

$$\Delta_{labour} = SC - AC, \quad (14.46)$$

де Δ_{labour} – **total labour variance** (загальне відхилення праці);

SC – **standard labour cost for the actual production** (стандартні витрати праці для фактичного обсягу виробництва);

AC – **actual labour cost** (фактичні витрати праці)

Wage rate variance (відхилення ставки заробітної плати) розраховують як добуток відхилення фактичної ставки заробітної плати від стандартної ставки та фактичної кількості годин праці:

$$\Delta_{wage\ rate} = (SR_{wage} - AR_{wage}) \cdot AH, \quad (14.47)$$

$\Delta_{wage\ rate}$ – **wage rate variance** (відхилення ставки заробітної плати);

SR_{wage} – **standard wage rate per hour** (стандартна ставка заробітної плати за годину);

AR_{wage} – **actual wage rate** (фактична ставка заробітної плати);

AH – **actual number of hours worked** (фактична кількість відпрацьованих годин)

Labour efficiency variance (відхилення з продуктивності праці) визначають як добуток відхилення фактичних годин праці від стандартних годин для фактичного обсягу виробництва та стандартної ставки заробітної плати:

$$\Delta_{labour\ efficiency} = (SH - AH) \cdot SR_{wage}, \quad (14.48)$$

$\Delta_{labour\ efficiency}$ – **labour efficiency variance** (відхилення з продуктивності праці);

SH – **standard labour hours for actual production** (стандартні години праці для фактичного обсягу виробництва);

AH – **actual number of labour hours worked** (фактична кількість відпрацьованих годин);

SR_{wage} – **standard wage rate per hour** (стандартна ставка заробітної плати за годину)

Сума відхилень ставки заробітної плати та продуктивності праці дорівнює загальному відхиленню праці:

$$\Delta_{wage\ rate} + \Delta_{labour\ efficiency} = \Delta_{labour} \quad (14.49)$$

Total variable overhead variance (загальне відхилення змінних загальновиробничих витрат) визначають як різницю між стандартними та фактичними змінними загальновиробничими витратами:

$$\Delta_{variable} = SVO - AVO, \quad (14.50)$$

де $\Delta_{variable}$ – **total variable overhead variance** (загальне відхилення змінних загальновиробничих витрат);

SVO – **standard variable overhead charged to production** (стандартні змінні загальновиробничі витрати);

AVO – **actual variable overhead incurred** (фактичні змінні загальновиробничі витрати понесені)

Variable overhead expenditure variance (відхилення змінних загальновиробничих видатків) розраховують як різницю між бюджетними гнучкими змінними загальновиробничими видатками та фактичними змінними загальновиробничими витратами:

$$\Delta_{variable\ expenditure} = BFVO - AVO \quad (14.51)$$

$\Delta_{variable\ expenditure}$ – **variable overhead expenditure variance** (відхилення змінних загальновиробничих видатків);

$BFVO$ – **budgeted flexed variable overhead** (бюджетні гнучкі змінні загальновиробничі видатки);

AVO – **actual variable overhead incurred** (фактичні змінні загальновиробничі витрати понесені)

Variable overhead efficiency variance (відхилення змінної продуктивності) розраховують як добуток відхилення фактичних годин від стандартних годин та стандартної ставки загальновиробничих витрат:

$$\Delta_{variable\ efficiency} = (SH - AH) \cdot SR_{overhead}, \quad (14.52)$$

$\Delta_{variable\ efficiency}$ – **variable overhead efficiency variance** (відхилення змінної продуктивності);

SH – **standard hours of output** (стандартні години випуску);

AH – **actual hours of input** (фактичні години);

$SR_{overhead}$ – **standard variable overhead rate** (стандартна ставка змінних загальновиробничих витрат)

Сума відхилень змінних загальновиробничих видатків та змінної продуктивності дорівнює загальному відхиленню змінних загальновиробничих витрат:

$$\Delta_{variable\ expenditure} + \Delta_{variable\ efficiency} = \Delta_{variable} \quad (14.53)$$

Fixed overhead expenditure variance (відхилення постійних загальновиробничих витратків) визначають

$$\Delta_{fixed} = BFO - AFO, \quad (14.54)$$

Δ_{fixed} – **fixed overhead expenditure variance** (відхилення постійних загальновиробничих витратків);

BFO – **budgeted fixed overheads** (бюджетні постійні загальновиробничі витрати);

AFO – **actual fixed overheads spending** (фактичні постійні загальновиробничі витрати)

Результати щомісячного або щотижневого аналізу відхилень оформлюють у формі **Departmental performance report** (звіту виконання підрозділу). Оскільки час менеджерів є цінним ресурсом, то вони реагують, аналізують та усувають лише суттєві відхилення, тобто відхилення, які більші встановленого значення або в абсолютному (наприклад, € 5000), або відносному розмірі (наприклад, 5 %). Крім цього, розраховують три **control ratios** (контрольні коефіцієнти):

$$Volume\ ratio = \frac{SH}{BH} \cdot 100\%, \quad (14.55)$$

$Volume\ ratio$ – **production volume ratio** (коефіцієнт обсягу виробництва);

SH – **standard hours of actual output** (стандартні години фактичного випуску);

BH – **budgeted hours of output** (бюджетні години випуску)

$$Efficiency\ ratio = \frac{SH}{AH} \cdot 100\%, \quad (14.56)$$

$Efficiency\ ratio$ – **production efficiency ratio** (коефіцієнт ефективності виробництва);

SH – **standard hours of actual output** (стандартні години фактичного випуску);

AH – **actual hours worked** (фактичні години відпрацьовані)

$$Capacity\ ratio = \frac{AH}{BH} \cdot 100\%, \quad (14.57)$$

$Capacity\ ratio$ – **capacity usage ratio** (коефіцієнт ефективності виробництва);

AH – **actual hours worked** (фактичні години відпрацьовані);

BH – **budgeted hours of output** (бюджетні години випуску)

Приклад 14.10

Компанія, яка виробляє один вид продукції, планувала виробити та реалізувати в травні 12 000 units, але фактично виробила і реалізувала 11 000 units.

Standard cost card for product (Калькуляція стандартних витрат продукту)

Direct materials (основні матеріали):	
4 kg of X at €2 per kg (4 кг X по €2 за кг)	8
2 kg of Y at €4 per kg (2 кг Y по €4 за кг)	8
Direct labour, 5 hours at €8 per hour (основна заробітна плата, 5 год. по €8 / год)	40
Variable overhead, 5 hours at €2 per hour (змінні загальновиробничі витрати. 5 год. по €2/ год)	10
Total standard variable cost (загальні стандартні змінні витрати)	66
Standard contribution margin (стандартна вкладена маржа)	44
Standard selling price (стандартна ціна реалізації)	110

Actual Budgeted Income Statement (Фактичний бюджетний звіт доходів)

Sales (11 000 units at €112)	1 232 000
Direct materials;	
45000 kg of X at €2.1 per kg	94 500
24000 kg of Y at €3.8 per kg	91 200
Direct labour (58000 hours at €8 per hour)	475 600
Variable overheads (58000 hours at €2 per hour)	114 000
Total variable cost	775 300
Contribution	456 700
Fixed overheads	238 000
Profit	218 700

Потрібно: виконати бюджетний контроль 1 та 2 рівня

Flexible Budgeted Income Statement

	Actual budget (11000 units)	Flexible-budget variance	Flexible budget (11000 units)	Sales volume variance	Static budget (12000 units)
Sales	1 232 000	22 000 F	1 210 000	110 000 U	1 320 000
Direct materials:					
X	94 500	6 500 U	88 000	8 000 F	96 000
Y	91 200	3200 U	88 000	8 000 F	96 000
Direct labour	475 600	35 600 U	440 000	40 000 F	480 000
Variable overheads	114 000	4 000 U	110 000	10 000 F	120 000
Total variable cost	775 300	49 300 U	726 000	66 000 F	792 000
Contribution margin	456 700	27 300 U	484 000	44 000 U	528 000
Fixed overheads	238 000	2 000 F	240 000	0	240 000
Profit	218 700	25 300 U	244 000	44 000 U	288 000

Продовження прикладу 14.10

Reconciliation of budgeted and actual profits for variable standard costing Узгодження бюджетного і фактичного прибутків за змінним стандартом-костом		
Budgeted net profit (бюджетний чистий прибуток)		288 000
1	Sales variances (відхилення за реалізацією): $(1232000 - 11000 \cdot 66) - 528000 = - 22\ 000$ - sales margin price (за ціною реалізації): $((112 - 66) - 44) \cdot 10 = + 22\ 000$ - sales margin volume (за обсягом реалізації): $(11000 - 12000) \cdot 44 = - 44\ 000$	- 22000 U + 22000 F - 44000 U
2	Direct cost variances (відхилення основних витрат) Direct material variance (відхилення основних матеріалів) X: $8 \cdot 11000 - 94500 = - 6500\ U$ Y: $8 \cdot 11000 - 91200 = - 3200\ U$ - material price (за ціною матеріалів): X: $(2 - 2,1) \cdot 45000\ kg = - 4500$ Y: $(4 - 3,8) \cdot 24000\ kg = + 4800$ - material usage (за використанням матеріалів): X: $(44000\ kg - 45000\ kg) \cdot 2 = - 2000$ Y: $(22000\ kg - 24000\ kg) \cdot 4 = - 8000$ Labour variance (відхилення праці) $40 \cdot 11000 - 475600 = - 35600$ - labour rate (за ставкою заробітної плати): $(8 - 8,2) \cdot 58000 = - 11600$ - labour efficiency (за продуктивністю праці): $(55000 - 58000) \cdot 8 = - 24000$	- 9700 U + 300 F - 10 000 U - 35600 U - 11600 U - 24000 U
3	Manufacturing overhead variances (відхилення загально-виробничих витрат) - variable overhead expenditure (змінних загально-виробничих видатків): $58000\ hours \cdot 2 - 114000 = 2000$ - variable overhead efficiency (продуктивності змінних загально-виробничих витрат) $(55000 - 58000) \cdot 2 = - 6000$ - fixed overhead expenditure (постійних загально-виробничих видатків): $240000 - 238000 = 2000$	+ 2000 F - 6000 U + 2000 F
Actual profit (фактичний прибуток)		218 700

Облік відхилень витрат за системою “*standard costing*” ведуть на ***standard cost variance accounts*** (рахунках відхилень стандартних витрат):

Material price variance (Відхилення ціни матеріалів);

Material usage variance (Відхилення використання матеріалів);

Wage rate variance (Відхилення ставки заробітної плати);

Labour efficiency variance (Відхилення продуктивності праці);

Variable overhead expenditure variance (Відхилення змінних загальновиробничих видатків);

Variable overhead efficiency variance (Відхилення змінної продуктивності);

Fixed overhead expenditure variance (Відхилення постійних загальновиробничих видатків).

При цьому *unfavourable variance* відображають за дебетом (оскільки вони є додатковими витратами), *favourable variance* – за кредитом. Так, в залежності від несприятливого або сприятливого *material price variance* оприбуткування матеріалів здійснюють записом:

Raw Materials Inventory (Запаси сировини)

Material price variance (Відхилення ціни матеріалів)

Accounts Payable (Рахунки до оплати)

або

Raw Materials Inventory (Запаси сировини)

Material price variance (Відхилення ціни матеріалів)

Accounts Payable (Рахунки до оплати)

Використання основних матеріалів у виробництві з несприятливим *material usage variance* здійснюють записом:

Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва)

Material usage variance (Відхилення використання матеріалів)

Raw Materials Inventory (Запаси сировини)

Нарахування фактичної заробітної плати відображають записом:

Direct Labour Costs (Витрати основної праці)

Indirect Labour Costs (Витрати неосновної праці)

Wages accrued (Нарахована заробітна плата)

Включення заробітної плати у сумі стандартних витрат до собівартості запасів незавершеного виробництва виконують записом:

Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва)

Direct Labour Costs (Витрати основної праці)

В залежності від несприятливості чи сприятливості *wage rate variance* та *labour efficiency variance* їх відображають:

Wage rate variance (Відхилення ставки заробітної плати)

Labour efficiency variance (Відхилення продуктивності праці)

Direct Labour Costs (Витрати основної праці)

або

Direct Labour Costs (Витрати основної праці)
Wage rate variance (Відхилення ставки заробітної плати)
Labour efficiency variance (Відхилення продуктивності праці)

Нарахування фактичних змінних та постійних загальновиробничих витрат здійснюють записами:

Factory Variable Overhead Costs (Змінні загальновиробничі витрати)
Supplies Inventory (Запаси допоміжних матеріалів)
Indirect Labour Costs (Витрати неосновної праці)
Employee Benefits Expenses, Health Insurance (Витрати на соціальне страхування)

Factory Fixed Overhead Costs (Постійні загальновиробничі витрати)
Depreciation Expenses (Витрати амортизації)

Включення стандартних загальновиробничих витрат до собівартості незавершеного виробництва відображають:

Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва)
Factory Variable Overhead Costs (Змінні загальновиробничі витрати)
Factory Fixed Overhead Costs (Постійні загальновиробничі витрати)

В залежності від несприятливості чи сприятливості *variable overhead expenditure variance* та *variable overhead efficiency variance* їх відображають:

Variable overhead expenditure variance (Відхилення змінних загальновиробничих видатків)
Variable overhead efficiency variance (Відхилення змінної продуктивності)
Factory Variable Overhead Costs (Змінні загальновиробничі витрати)

або

Factory Variable Overhead Costs (Змінні загальновиробничі витрати)
Variable overhead expenditure variance (Відхилення змінних загальновиробничих видатків)
Variable overhead efficiency variance (Відхилення змінної продуктивності)

Аналогічно відображають несприятливе та сприятливе *fixed overhead expenditure variance*:

Fixed overhead expenditure variance (Відхилення постійних загальновиробничих видатків)
Factory Fixed Overhead Costs (Постійні загальновиробничі витрати)

або

Factory Fixed Overhead Costs (Постійні загальновиробничі витрати)
Fixed overhead expenditure variance (Відхилення постійних загальновиробничих видатків)

Продовження прикладу 14.10

GENERAL JOURNAL				
				<i>Page 1</i>
№	Description	GL Ref	Debit	Credit
1	Raw Materials Inventory (Запаси сировини) Material price variance (Відхилення ціни матеріалів) Accounts Payable (Рахунки до оплати)	132 581 201	90,000 4,500	94,500
<i>Purchase of material X</i>				
2	Raw Materials Inventory (Запаси сировини) Material price variance (Відхилення ціни матеріалів) Accounts Payable (Рахунки до оплати)	132 581 201	96,000	4,800 91,200
<i>Purchase of material Y</i>				
3	Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва) Material usage variance (Відхилення використання матеріалів) Raw Materials Inventory (Запаси сировини)	133 580 132	88,000 2,000	90,000
<i>Usage of material X</i>				
4	Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва) Material usage variance (Відхилення використання матеріалів) Raw Materials Inventory (Запаси сировини)	133 580 132	88,000 8,000	96,000
<i>Usage of material Y</i>				
5	Direct Labour Costs (Витрати основної праці) Wages accrued (Нарахована заробітна плата)	531 210	475,600	475,600
<i>Actual wages paid</i>				
6	Work in Progress Inventory (Запаси незавершеного виробництва) Direct Labour Costs (Витрати основної праці)	133 531	440,000	440,000
<i>Standard labour cost for the actual production</i>				
7	Wage rate variance (Відхилення ставки заробітної плати) Labour efficiency variance (Відхилення продуктивності праці) Direct Labour Costs (Витрати основної праці)	583 582 531	11,600 24,000	35,600
<i>Labour variances</i>				

Продовження прикладу 14.10

GENERAL JOURNAL				
				Page 2
№	Description	GL Ref	Debit	Credit
8	Factory Variable Overhead Costs (Змінні загально- виробничі витрати)	540	114,000	
	Supplies Inventory (Запаси допоміжних ма- теріалів)	126		114,000
	<i>Actual Factory Variable Overhead uncurred</i>			
9	Factory Fixed Overhead Costs (Постійні загаль- новиробничі витрати)	541	238,000	
	Depreciation Expenses (Витрати амортизації)	606		238,000
	<i>Actual Factory Fixed Overhead uncurred</i>			
10	Work in Progress Inventory (Запаси незаверше- ного виробництва)	133	110,000	
	Variable overhead expenditure variance (Від- хилення змінних загальновиробничих видат- ків)	585		2,000
	Factory Variable Overhead Costs (Змінні за- гальновиробничі витрати)	540		108,000
	Variable overhead efficiency variance (Відхилення змінної продуктивності)	584	6,000	
	Factory Variable Overhead Costs (Змінні за- гальновиробничі витрати)	540		6,000
	<i>Absorption of Variable Overhead</i>			
11	Work in Progress Inventory (Запаси незаверше- ного виробництва)	133	240,000	
	Factory Fixed Overhead Costs (Постійні за- гальновиробничі витрати)	541		238,000
	Fixed overhead expenditure variance (Відхи- лення постійних загальновиробничих видат- ків)	586		2,000
	<i>Absorption of Fixed Overhead</i>			
12	Finished Goods Inventory (Запаси готової про- дукції)	135	946,000	
	Work in Progress Inventory (Запаси незавер- шеного виробництва)	133		946,000
	<i>Completion of production</i>			
13	Accounts Receivable (Рахунки до отримання)	106	1,232,000	
	Sales (Реалізація)	413		1,232,000
	Cost of sales (Собівартість реалізації)	502	946,000	
	Finished Goods Inventory (Запаси готової продукції)	135		946,000

Терміни і поняття

- management accounting* (управлінський облік)
capital investment decisions (рішення про капітальні інвестиції)
sources of capital (джерела капіталу)
dividend valuation model – DVM (модель дивідендної оцінки)
cost of common stock (вартість простого капіталу)
capital assets pricing model – CAPM (модель ціноутворення капітальних активів)
risk-free rate of return (віддача безризикових цінних паперів)
return of the market portfolio (віддача ринкового портфелю)
risk factor (фактор ризику)
cost of preferred stock (вартість привілейованого капіталу)
weighted average cost of capital – WACC (середньозважена вартість капіталу)
discounted cash flow – DCF - methods (методи дисконтування грошових потоків)
net present value – NPV - method (метод чистої приведеної вартості)
internal rate of return – IRR - method (метод внутрішньої норми віддачі)
accounting rate of return (ARR) method (метод облікової ставки віддачі)
required rate of return (потрібна ставка віддачі)
payback period method (метод строку окупності)
cost-volume-profit analysis – CVP-analysis (аналіз взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток”)
variable costs (змінні витрати)
fixed costs (постійні витрати)
semi-variable costs (напівзмінні витрати)
semi-fixed costs (напівпостійні витрати)
break-even chart (графік беззбитковості)
break-even point – BEP (критична точка)
contribution graph (графік вкладення)
relevant range (релевантний діапазон)
profit area (зона прибутку)
cost-volume-profit analysis assumptions (припущення CVP-analysis)
high-low method (метод найвищої-найменшої)
least-squares regression method (метод лінійної регресії)
coefficient of determination r^2 (коефіцієнт детермінації)
standard error of the estimate s_e (стандартна помилка обчислення)
standard error of the regression coefficient s_b (стандартна помилка коефіцієнта регресії)
 cii) *mathematical approach to CVP-analysis* (математичний підхід до CVP-аналізу)
unit variable cost (змінна собівартість одиниці)
total fixed costs (загальні постійні витрати)
equation method (метод рівняння)
contribution margin method (метод вкладеної маржі)
contribution margin (вкладена маржа)
unit contribution margin (вкладена маржа одиниці)
target profit (заданий прибуток)
contribution margin ratio (коефіцієнт вкладеної маржі)
margin of safety (маржа безпеки)
multi-product CVP-analysis (багатoproфільний CVP-аналіз)
average contribution margin (середньозважена вкладена маржа)

- sensitivity analysis* (аналіз чутливості)
gross margin (валова маржа)
profit-volume graph – P/V graph (графік прибутку-обсягу)
master budgets (головні бюджети)
functional budgets (функціональні бюджети)
financial budgets (фінансові бюджети)
sales budget (бюджет реалізації)
production budget (виробничий бюджет)
direct materials usage budget (бюджет споживання основних матеріалів)
direct labor budget (бюджет основної праці)
factory overhead budget (бюджет загальновиробничих витрат)
departmental operating budgets (операційні бюджети підрозділів)
direct materials purchase budget (бюджет закупки основних матеріалів)
selling expense budget (бюджет реалізаційних витрат)
administrative expense budget (бюджет адміністративних витрат)
cash budget (грошовий бюджет)
budgeted income statement (бюджетний звіт доходів)
budgeted balance sheet (бюджетний баланс)
budget committee (бюджетний комітет)
budget manual (бюджетний довідник)
stages in the budgeting process (етапи бюджетного процесу)
incremental budget (приростний бюджет)
zero-based budget (бюджет з нуля)
flexible budget (гнучкий бюджет)
static budget (статичний бюджет)
ex-post budget adjustment (подальше бюджетне корегування).
budget control (бюджетний контроль)
favourable variance (сприятливе відхилення)
unfavourable variance (несприятливе відхилення)
static-budget variance (відхилення статичного бюджету)
sales-volume variance (відхилення обсягу реалізації)
flexible-budget variance (відхилення від гнучкого бюджету)
total sales margin variance (загальне відхилення реалізаційної маржі)
sales margin price variance (відхилення з ціни реалізації)
sales margin volume variance (відхилення з обсягу реалізації)
total direct material variance (загальне відхилення основних матеріалів)
material price variance (відхилення з ціни матеріалів)
material usage variance (відхилення з використання матеріалів)
total labour variance (загальне відхилення праці)
wage rate variance (відхилення ставки заробітної плати)
labour efficiency variance (відхилення з продуктивності праці)
total variable overhead variance (загальне відхилення змінних загальновиробничих витрат)
variable overhead expenditure variance (відхилення змінних загальновиробничих витратків)
variable overhead efficiency variance (відхилення змінної продуктивності)
fixed overhead expenditure variance (відхилення постійних загальновиробничих витратків)
departmental performance report (звіту виконання підрозділу)
production volume ratio (коефіцієнт обсягу виробництва)
production efficiency ratio (коефіцієнт ефективності виробництва)
capacity usage ratio (коефіцієнт ефективності виробництва)

Контрольні питання

1. Види інвестиційних рішень і джерела їх фінансування.
2. Визначення вартості фінансування інвестиційних проєктів за рахунок простого капіталу.
3. Визначення вартості фінансування інвестиційних проєктів за рахунок привілейованого капіталу.
4. Визначення вартості фінансування інвестиційних проєктів як середньозваженої вартості капіталу.
5. Оцінка інвестиційних проєктів методом чистої приведеної вартості.
6. Оцінка інвестиційних проєктів методом внутрішньої ставки віддачі.
7. Оцінка інвестиційних проєктів методом облікової ставки віддачі.
8. Оцінка інвестиційних проєктів методом строку окупності.
9. Класифікація витрат компанії за рівнем активності.
10. Економічний і бухгалтерські графіки динаміки доходів і витрат.
11. Припущення аналізу взаємозв'язку "Витрати-Обсяг-Прибуток".
12. Визначення функції витрат методом найвищої-найменшої точки.
13. Визначення функції витрат методом лінійної регресії.
14. Розрахунки для перевірки надійності функції витрат.
15. Визначення критичної точки методом вкладеної маржі у грошових і натуральних вимірниках.
16. Формули визначення кількості одиниць та виручки для отримання завданого прибутку.
17. Особливості розрахунків багатопрофільного аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу і прибутку.
18. Склад функціональних і фінансових бюджетів.
19. Функції та етапи складання бюджетів.
20. Аналіз відхилення реалізаційної маржі.
21. Аналіз відхилення витрат основних матеріалів.
22. Аналіз відхилення основної заробітної плати.
23. Аналіз відхилення змінних загальновиробничих витрат.
24. Аналіз відхилення постійних загальновиробничих витрат.
25. Визначення контрольних коефіцієнтів виконання бюджетів.
26. Облік відхилень витрат основних матеріалів за ціною.
27. Облік відхилень з використання матеріалів.
28. Облік відхилень заробітної плати.
29. Облік відхилень змінних загальновиробничих витрат.
30. Облік відхилень постійних загальновиробничих витрат.

Тести для самоконтролю

- Для оцінки вартості фінансування інвестиційних проектів за рахунок випуску простих акцій корпорації використовують:
(a) *Dividend Valuation Model – DVM*; (b) *Capital Assets Pricing Model – CAPM*;
(c) *DVM і CAPM*; (d) *WACC*
- Для оцінки вартості фінансування інвестиційних проектів за рахунок випуску привілейованих акцій корпорації використовують:
(a) *Dividend Valuation Model – DVM*; (b) *Capital Assets Pricing Model – CAPM*;
(c) *DVM і CAPM*; (d) *WACC*
- Для оцінки вартості фінансування інвестиційних проектів за рахунок різних джерел капіталу корпорації використовують:
(a) *Dividend Valuation Model – DVM*; (b) *Capital Assets Pricing Model – CAPM*;
(c) *DVM і CAPM*; (d) *WACC*
- Метод оцінки інвестиційних проектів шляхом дисконтування майбутніх грошових потоків за ставкою вартості капіталу до їх теперішнього еквіваленту та визначення їх чистої теперішньої вартості називається:
(a) *NPV method*; (b) *IRR method*;
(c) *ARR method*; (d) *Payback period method*
- Метод оцінки інвестиційних проектів, котрий полягає у визначенні ставки дисконтування, за якою чиста теперішня вартість проекту дорівнює нулю, називається:
(a) *NPV method*; (b) *IRR method*;
(c) *ARR method*; (d) *Payback period method*
- Метод оцінки інвестиційних проектів, котрий полягає у визначенні планової віддачі інвестицій, називається:
(a) *NPV method*; (b) *IRR method*;
(c) *ARR method*; (d) *Payback period method*
- Метод оцінки інвестиційних проектів, котрий базується на визначенні періоду часу, за який сума чистих грошових надходжень інвестиційного проекту досягне величини грошових виплат, називається:
(a) *NPV method*; (b) *IRR method*;
(c) *ARR method*; (d) *Payback period method*
- Вартість грошей у часі при оцінці інвестиційних проектів враховують:
(a) *NPV method*; (b) *IRR method*;
(c) *Discounted payback period method*; (d) усі перелічені методи
- Згідно з *IRR* методом оцінки інвестиційних проектів, проект вважають прийнятним, коли внутрішня ставка віддачі ϵ :
(a) більшою нуля; (b) дорівнює нулю;
(c) більшою за вартість капіталу; (d) немає правильної відповіді
- Згідно з *ARR* методом оцінки інвестиційних проектів, проект вважають прийнятним, коли облікова ставка віддачі ϵ :
(a) більшою нуля; (b) дорівнює нулю;
(c) більшою за потрібну ставку віддачі; (d) немає правильної відповіді

11. Витрати, що містять, як змінну складову, так і постійну складову витрат, називають:
(a) *variable costs*; (b) *fixed costs*;
(c) *semi-variable costs*; (d) *semi-fixed costs*
12. Витрати, що протягом певного рівня активності є постійними, але за межами цього діапазону зменшуються або збільшуються на певну величину, називають:
(a) *variable costs*; (b) *fixed costs*;
(c) *semi-variable costs*; (d) *semi-fixed costs*
13. Графік витрат і виручки компанії, на якому лінію постійних витрат креслять паралельно горизонтальній осі координат, називають:
(a) *break-even chart*; (b) *contribution graph*;
(c) *economist's cost-volume graph*; (d) *profit-volume graph*
14. Графік витрат і виручки компанії, на якому лінію постійних витрат креслять паралельно лінії змінних витрат, називають:
(a) *break-even chart*; (b) *contribution graph*;
(c) *economist's cost-volume graph*; (d) *profit-volume graph*
15. Метод побудови функції витрат, що базується на максимальному та мінімальному показниках рівнів діяльності компанії, називається:
(a) *high-low method*; (b) *least-squares regression method*;
(c) *equation method*; (d) *contribution margin method*
16. Статистичний метод побудови функції витрат, який дає змогу розрахувати функцію витрат так, що сума квадратів відстані усіх точок сукупності, що вивчається, до лінії витрат є найменшою, називається:
(a) *high-low method*; (b) *least-squares regression method*;
(c) *equation method*; (d) *contribution margin method*
17. Різниця між ціною одиниці продукції та її змінною собівартістю називається:
(a) *contribution margin*; (b) *unit contribution margin*;
(c) *contribution margin ratio*; (d) *margin of safety*
18. Різниця між виручкою та змінними витратами називається:
(a) *contribution margin*; (b) *unit contribution margin*;
(c) *contribution margin ratio*; (d) *margin of safety*
19. Різниця між плановою виручкою і беззбитковою виручкою від реалізації називається:
(a) *contribution margin*; (b) *unit contribution margin*;
(c) *contribution margin ratio*; (d) *margin of safety*
20. При виконанні аналізу чутливості *CVP* збільшення постійних витрат призводить до:
(a) збільшення *BEP*; (b) зменшення *BEP*;
(c) збільшення *margin of safety*; (d) немає правильної відповіді
21. При виконанні аналізу чутливості *CVP* збільшення змінних витрат одиниці продукції призводить до:
(a) збільшення *BEP*; (b) зменшення *BEP*;
(c) збільшення *margin of safety*; (d) немає правильної відповіді

22. При виконанні аналізу чутливості *CVP* збільшення ціни одиниці продукції призводить до:
(a) збільшення *BEP*; (b) зменшення *BEP*;
(c) зменшення *margin of safety*; (d) немає правильної відповіді
23. Бюджет реалізації, виробничий бюджет, операційні бюджети підрозділів відносять до:
(a) *functional budgets*; (b) *financial budgets*;
(c) *budget manual*; (d) немає правильної відповіді
24. Грошовий бюджет, бюджетний звіт доходів, бюджетний баланс відносять до:
(a) *functional budgets*; (b) *financial budgets*;
(c) *budget manual*; (d) немає правильної відповіді
25. Бюджет споживання основних матеріалів, бюджет основної праці, бюджет загально-виробничих витрат відносять до:
(a) *functional budgets*; (b) *financial budgets*;
(c) *budget manual*; (d) немає правильної відповіді
26. Бюджет закупки основних матеріалів, бюджет реалізаційних витрат, бюджет адміністративних витрат відносять до:
(a) *functional budgets*; (b) *financial budgets*;
(c) *budget manual*; (d) немає правильної відповіді
27. За способом формування планових витрат бюджети поділяють на:
(a) *functional / financial budgets*; (b) *incremental / zero-based budgets*;
(c) *flexible / static budgets*; (d) немає правильної відповіді
28. За кількістю варіантів обсягів діяльності компанії бюджети поділяють на:
(a) *functional / financial budgets*; (b) *incremental / zero-based budgets*;
(c) *flexible / static budgets*; (d) немає правильної відповіді
29. Відхилення між фактичним і статичним бюджетами операційного прибутку визначають у процесі бюджетного контролю:
(a) нульового рівня; (b) першого рівня;
(c) другого рівня; (d) немає правильної відповіді
30. Відхилення між гнучким і статичним бюджетами операційного прибутку визначають у процесі бюджетного контролю:
(a) нульового рівня; (b) першого рівня;
(c) другого рівня; (d) немає правильної відповіді
31. Відхилення між фактичним і гнучким бюджетами операційного прибутку визначають у процесі бюджетного контролю:
(a) нульового рівня; (b) першого рівня;
(c) другого рівня; (d) немає правильної відповіді
32. Аналіз відхилень фактичного бюджету від гнучкого з класифікацією на цінові відхилення і відхилення ефективності визначають у процесі бюджетного контролю:
(a) нульового рівня; (b) першого рівня;
(c) другого рівня; (d) немає правильної відповіді

33. Відхилення, які збільшили суму бюджетного операційного прибутку, називаються:
 (a) *favourable variance*; (b) *price variance*;
 (c) *unfavourable variance*; (d) *efficiency variance*
34. Відхилення, які зменшили суму бюджетного операційного прибутку, називаються:
 (a) *favourable variance*; (b) *price variance*;
 (c) *unfavourable variance*; (d) *efficiency variance*
35. Відхилення, які визначають як добуток різниці між фактичною і стандартною ціною ресурсу та фактичної кількості ресурсу, називаються:
 (a) *favourable variance*; (b) *price variance*;
 (c) *unfavourable variance*; (d) *efficiency variance*
36. Відхилення, які визначають як добуток різниці між фактичною і стандартною кількістю ресурсу та бюджетної ціни ресурсу, називаються:
 (a) *favourable variance*; (b) *price variance*;
 (c) *unfavourable variance*; (d) *efficiency variance*
37. Співвідношення стандартних годин фактичного випуску і бюджетних годин випуску, називаються:
 (a) *volume ratio*; (b) *capacity ratio*;
 (c) *efficiency ratio*; (d) немає правильної відповіді
38. Співвідношення стандартних годин фактичного випуску і фактичних відпрацьованих годин, називаються:
 (a) *volume ratio*; (b) *capacity ratio*;
 (c) *efficiency ratio*; (d) немає правильної відповіді
39. Співвідношення фактичних відпрацьованих годин і бюджетних годин випуску, називаються:
 (a) *volume ratio*; (b) *capacity ratio*;
 (c) *efficiency ratio*; (d) немає правильної відповіді
40. За системою “*standard costing*” в обліку:
 (a) *favourable variance* відображають за дебетом рахунків відхилень; (b) *unfavourable variance* відображають за кредитом рахунків відхилень;
 (c) *favourable variance* відображають за дебетом рахунків відхилень; а *price variance* відображають за дебетом рахунків відхилень; а *efficiency variance* відображають за кредитом рахунків відхилень;
 (d) *price variance* відображають за дебетом рахунків відхилень; а *efficiency variance* відображають за кредитом рахунків відхилень;

Правильні відповіді тестів

1 c	2 a	3 d	4 a	5 b	6 c	7 d	8 d	9 c	10 c
11 c	12 d	13 a	14 b	15 a	16 b	17 b	18 a	19 d	20 a
21 a	22 b	23 a	24 b	25 a	26 a	27 b	28 c	29 a	30 b
31 b	32 c	33 a	34 c	35 b	36 d	37 a	38 c	39 b	40 c

Практичні завдання

Exercise 30. Два відділення компанії, які випускають один вид продукції – пакувальні матеріали, але використовують різне устаткування: західний підрозділ працює зі старим устаткуванням, а східний – на новому. За останній рік підрозділи мають такі результати:

Performance report (звіт про виконання бюджету) for the year

Статті	Західний підрозділ	Східний підрозділ
Виручка:	<u>2 060 000</u>	<u>1 950 000</u>
– зовнішнім покупцям;	2 000 000	150 000
– іншим підрозділам	60 000	1 800 000
Змінні витрати:	<u>530 800</u>	<u>312 000</u>
– виробничі;	370 800	234 000
– комерційні	160 000	78 000
Маржинальний дохід	1 529 200	1 638 000
Постійні витрати:	<u>890 000</u>	<u>1 270 000</u>
– виробничі;	300 000	720 000
– комерційні;	20 000	110 000
– управлінські;	240 000	160 000
– на утримання головного офісу	150 000	280 000
Операційний прибуток	639 200	368 000
Вкладений капітал	3 196 000	4 600 000
ROCE (рентабельність вкладеного капіталу)	20 %	8 %

Потрібно:

визначити, як було розраховано показники ROCE та скорегувати їх розрахунки;
 розрахувати показники Residual income (залишкового прибутку);
 розрахувати додаткові фінансові показники підрозділів;
 проаналізувати діяльність підрозділів з урахуванням того, що цільова рентабельність капіталу компанії становить 10 %.

Exercise 31. Компанія, яка займається друком, розглядає доцільність придбання нового пресу з такими показниками

№	Показники	Сума
1	Ціна придбання пресу	110 000
2	Очікуваний строк експлуатації пресу	12 років
3	Очікувана ціна реалізації пресу на кінець 12-го року	6 000
4	Додатковий щорічний прибуток:	
	– з 1 по 4 роки;	12 000
	– з 5 по 8 роки;	16 000
	– з 9 по 12 роки	20 000
5	Вартість капіталу компанії	20 %

Потрібно:

розрахувати норму прибутку проекту на основі первісних капітальних витрат;
 розрахувати норму прибутку проекту на основі середніх капітальних витрат;
 визначити економічну доцільність проекту

Exercise 32. Компанія, яка займається прокатом автомобілів, розширює автопарк

№	Показники	Сума
1	Первісні витрати	60 000
2	Очікуваний строк експлуатації автомобіля	5 років
3	Плановий строк окупності автомобіля	3 роки
4	Чисті грошові притоки:	
	1-го року	15 000
	2-го року	20 000
	3-го року	20 000
	4-го року	24 000
	5-го року	26 000

Потрібно: визначити строк окупності проекту та визначити його доцільність.

Exercise 33. Компанія, яка спеціалізується на установці охоронної сигналізації, планує придбати нове устаткування з такими фінансовими показниками:

№	Показники	Сума
1	Первісні витрати	80 000
2	Очікуваний строк експлуатації устаткування	5 років
3	Очікувана ціна реалізації устаткування на кінець 5-го року	3 000
4	Очікуваний щорічний чистий грошовий притік (протягом 5 років)	20 000
5	Вартість капіталу компанії	10 %

Потрібно:

визначити NPV (чисту приведену вартість) проекту;

проконсультувати компанію з приводу фінансової доцільності проекту.

Exercise 34. Корпорація, в якій вартість капіталу за простими акціями становить 24 %, а за облигаціями – 12 %, має таку структуру балансу на кінець року:*Balance sheet (баланс) at 31 December 2010*

Статті	Сума
прості акції (номіналом \$ 1)	50 000 000
нерозподілений прибуток	4 000 000
10-відсоткові облигації	21 000 000
Усього	75 000 000

Потрібно: визначити середньозважену вартість капіталу корпорації.

Exercise 35. Корпорація має таку структуру балансу на кінець року:*Balance sheet (баланс) at 31 December 2010*

Статті	Сума
Прості акції (номіналом \$ 0,5)	22 000 000
Нерозподілений прибуток	6 000 000
15-відсоткові привілейовані акції (номіналом \$ 1)	5 000 000
10-відсоткові облигації	7 000 000
Всього	40 000 000

Потрібно: визначити величину левериджу корпорації.

Список рекомендованої літератури

1. Bernstein Leopold A. Analysis of Financial Statements: Theory, Application and Interpretation. / Leopold A. Bernstein. – [6nd edition]. – Boston, 2004. – 818 с.
2. Drury Colin. Management Accounting for Business Decisions / Colin Drury. – [3nd edition]. – London: Thomson Learning, 2005 – 549 pages.
3. Hendriksen Eldon S. Accounting Theory / Eldon S. Hendriksen, Michael F. van Breda. – [5th edition]. – McGraw-Hill Education, 2000. – 905 pages.
4. Horngren Charles T. Cost Accounting: A Managerial Emphasis / Charles T. Horngren. – [11th edition]. – Prentice-Hall, 2002. – 880 pages.
5. Introduction to Accounting: Study Text / [4th edition]. – London: BPP Publishing Limited Aldine House, 1992. – 231 pages.
6. Needles Belverd E. Principles of Accounting / Belverd E. Needles, Marian Powers, Susan V. Crosson. – [12th edition]. – Cengage Learning, 2013. – 1216 pages.
7. Shank John K. Strategic Cost Management: The New Tool for Competitive Advantage / John K. Shank, Vijay Govindarajan. – Free Press, 2008. – 272 pages.
8. Shim Jae K. Modern Cost Management & Analysis / Jae K. Shim, Joel G. Siegel. – [3nd edition]. – Barron's Educational Series, Inc, 2009. – 384 pages.
9. Upchurch Alan. Management Accounting: & Practice / Alan Upchurch. – Financial Times Professional Limited, 1998 – 720 pages.
10. Walsh Ciaran. Key Management Ratios: the 100+ ratios every manager needs to know / Ciaran Walsh. – [4th edition]. – Prentice-Hall, 2008. – 395 pages.

Предметний покажчик

- abnormal amounts of production costs of inventories** (понаднормові суми виробничих витрат) 340-341
- acceleration methods** (методи прискореної амортизації) 262-263
- account form** (форму рахунку) 73
- accounting cycle** (обліковий цикл) 222, 234
- accounting equation** (рівність бухгалтерського обліку) 51
- accounting policies** (облікова політика) 48
- accounting rate of return (ARR) method** (метод облікової ставки віддачі) 492
- Accounting Standards Board (ASB)** (Рада облікових стандартів) 28
- accounts payable** (рахунки до оплати) 430, 432-433
- accrual basis** (основа нарахувань) 55, 154
- accruals of unrecorded expenses** (нарахування незареєстрованих витрат) 230
- accruals of unrecorded revenues** (нарахування незареєстрованих доходів) 230
- accrued liabilities** (нараховані зобов'язання) 429, 437
- accumulated benefit obligation (ABO)** (накопичена пенсійна заборгованість) 419
- accumulated depletion** (накопичене виснаження) 301
- accumulated comprehensive income** (накопичений сукупний дохід) 124, 447
- acquisitions** (поглинання) 15
- additional capital contributed partner** (додатковий вкладений капітал партнера) 463
- adjunct accounts** (додані рахунки) 205
- adjusted trial balance** (регулюючий перевірочний баланс) 232
- adjusting entries** (регулюючі проведення) 230-231
- adjustments from non-cash operating expenses & income** (корегування на негрошові операційні витрати і доходи) 158
- adjustments from non-operating losses & gains** (коригування на неопераційні збитки і прибутки) 158
- administrative expense budget** (бюджет адміністративних витрат) 509-510, 516
- advances from customers** (аванси від покупців) 432-433
- advances to employees** (аванси, видані працівникам підприємства) 359
- age of accounts payable – AAP** (тривалість кредиторської заборгованості) 191
- allowance for doubtful accounts** (поправка на сумнівні рахунки) 369
- allowance for investments** (поправка для інвестицій) 322, 379
- American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)** (Американський інститут дипломованих суспільних бухгалтерів) 25
- amortisation** (амортизація) 290-292
- amortised cost of a financial asset** (амортизована собівартість фінансового активу) 310
- amortizing of the bond discount** (амортизація дисконту облігації) 311-312
- amortizing of the bond premium** (амортизація премії облігації) 313-314
- amount of cash flows arising from operating activities** (сума грошових потоків від операційної діяльності) 146
- amount of the adjustment** (сума коригування) 269
- analysis of financial statements** (аналіз фінансових звітів) 181
- annual cash receipts** (щорічні грошові надходження) 304, 308
- asset turn** (обіговість активів) 188
- assets** (активи) 49-54
- assets classified as held for sale** (активи, які призначено для продажу) 63-64
- assets for current tax** (поточні податкові активи) 63-64

- associated company* (асоційована компанія) 16
- available for sale securities* (цінні папери, які можна продати) 76
- average contribution margin* (середньозважена вкладена маржа) 506
- average days' sales uncollected – ASP* (середній період отримання дебіторської заборгованості) 191
- average days-in-inventory – AIP* (середній період утримання запасів) 191
- bad debt expense* (витрати на безнадійні борги) 369-370
- balance brought down, balance b/d, balance brought forward, balance b/f* (початкове сальдо – англ.) 218
- balance carried down, balance c/d, balance carried forward, balance c/f* (кінцеве сальдо – англ.) 218
- balanced format* (балансовий формат) 73
- bank reconciliation* (банківська звірка) 376
- beginning balance - bb* (початкове сальдо – амер.) 218
- biological assets* (біологічні активи) 63
- bond discount* (дисконт облігації) 311-312, 403
- bond premium* (премія облігації) 313-314, 404
- bonds payable* (облігації до оплати) 400-406
- book value per share* (облікова вартість акції) 193
- bookkeepers* (рахівники) 18
- brand names* (назви брендів) 277
- break-even chart* (графік беззбитковості) 495
- break-even point – BEP* (критична точка) 495, 504-505, 508
- budget committee* (бюджетний комітет) 511
- budget control* (бюджетний контроль) 519
- budget manual* (бюджетний довідник) 511
- budgeted balance sheet* (бюджетний баланс) 509-510, 517
- budgeted income statement* (бюджетний звіт доходів) 509-510, 517
- business* (бізнес) 72
- business combination* (об'єднання бізнесу) 72
- business equation* (рівність бізнесу) 53
- capacity usage ratio* (коефіцієнт ефективності виробництва) 526
- capital assets pricing model – CAPM* (модель ціноутворення капітальних активів) 486
- capital employed* (інвестований капітал) 62, 187
- capital expenditures* (капітальні видатки) 266
- capital investment decisions* (рішення про капітальні інвестиції) 482
- carrying amount* (залишкова сума) 251, 268
- carrying amount of the asset given up* (залишкова сума відданого активу) 251, 256
- cash* (грошові кошти) 63, 144, 373
- cash account* (рахунок грошових коштів) 218
- cash basis* (касова основа) 154
- cash book* (грошова книга) 235
- cash budget* (грошовий бюджет) 509-510, 516
- cash cycle* (грошовий цикл) 191
- cash discounts* (грошові знижки) 360
- cash dividends* (грошові дивіденди) 454
- cash equivalents* (грошові еквіваленти) 63, 144, 373
- cash flows* (грошові потоки) 144

- cash flows arising from financing activities* (грошові потоки, що виникають від фінансової діяльності) 148, 166
- cash flows arising from investing activities* (грошові потоки, що виникають від інвестиційної діяльності) 147, 163
- cash flows arising from operating activities* (грошові потоки, що виникають від операційної діяльності) 147
- cash in hand* (готівкові гроші) 144
- cash payments for income taxes* (грошові виплати на податок з доходу) 154
- cash payments for interest* (грошові виплати на відсотки) 154
- cash payments for operating expenses* (грошові виплати на операційні витрати) 154
- cash payments for purchases* (грошові виплати на закупки) 154
- cash payments journal – CPJ* (журнал грошових виплат) 223, 227
- cash ratio* (коефіцієнт грошової ліквідності) 189
- cash receipts from interest and dividends* (грошові надходження від відсотків та дивідендів) 155
- cash receipts journal – CRJ* (журнал грошових надходжень) 223, 226
- cash receipts from sales* (грошові надходження від продажів) 146, 155
- certified internal auditor (CIA)* (дипломований внутрішній аудитор) 18
- certified management accountant (CMA)* (дипломований управлінський бухгалтер) 18
- certified public accountant (CPA)* (дипломований суспільний бухгалтер) 18, 25
- changes in operating assets and liabilities* (зміни в операційних активах і зобов'язаннях) 158-159
- chart of accounts* (план рахунків) 204-217
- classes of gross cash receipts and gross cash payments* (класи валових грошових надходжень та валових грошових виплат) 149
- classification based on the function of expenses* (класифікація за функціями витрат) 103
- classification based on the nature of expenses* (класифікація за характером витрат) 103
- close corporation* (закрита корпорація) 14-15
- closing entries* (заключні проведення) 230
- coefficient of determination r^2* (коефіцієнт детермінації) 500-501
- commencement of the lease term* (початок строку лізингу) 412
- commercial bills* (комерційні векселі) 363
- common dividends payable* (прості дивіденди до оплати) 455
- common share distributable* (прості акції розподілені) 456
- common stock* або *common shares* (прості акції) 14, 122, 450
- comparability* (зіставність) 46
- components of equity* (компоненти власного капіталу) 119
- compound entry* (складне проведення) 228
- computer software* (комп'ютерне програмне забезпечення) 277
- concept of financial capital maintenance* (концепція збереження фінансового капіталу) 53
- concept of physical capital maintenance* (концепція збереження фізичного капіталу) 53
- Conceptual Framework for Financial Reporting* (Концептуальна основа фінансової звітності) 36
- consideration receivable on disposal* (компенсація, що підлягає отриманню від вибуття) 271
- consolidated financial statements* (консолідовані фінансові звіти) 45
- constructive obligation* (конструктивна заборгованість) 390
- contingent liabilities* (умовні зобов'язання) 54, 392
- contra accounts* (контррахунки) 205
- contributed capital* (вкладений капітал) 74
- contribution graph* (графік вкладення) 495
- contribution margin* (вкладена маржа) 503

- contribution margin method* (метод вкладеної маржі) 503
contribution margin ratio (коефіцієнт вкладеної маржі) 505
contributions by owners (внески власників) 49-53
control (контроль) 15, 70
control accounts (контрольні рахунки) 223
control of an investee (контроль над інвестицією) 319
control ratios (контрольні коефіцієнти) 526
convertible preferred shares (конвертовані привілейовані акції) 14-15
copyrights, patents and other industrial property rights, service and operating rights (авторські права, патенти та інші права на промислову власність, права на обслуговування та експлуатацію) 277
corporate contributed capital (корпоративний вкладений капітал) 447
corporate value (вартість корпорації) 193-196
corporation (корпорація) 13
cost (собівартість) 249
cost method (метод собівартості) 320, 322-323
cost model (модель собівартості) 268
cost of common stock (вартість простого капіталу) 485
cost of factory management and administration (витрати на управління та адміністративні витрати заводу) 339
cost of goods available for sale (собівартість товарів для реалізації) 344
cost of goods manufactured (собівартість виготовленої продукції) 350
cost of goods sold (собівартість реалізованих товарів) 214, 343, 350
cost of inventory sold (собівартість реалізованих запасів) 344
cost of materials expired (собівартість витрачених матеріалів) 350
cost of preferred stock (вартість привілейованого капіталу) 487
cost of sales (собівартість реалізації) 103, 341
cost of services sold (собівартість реалізованих послуг) 343
cost of conversion (витрати на переробку) 338
costs of purchase (витрати на придбання) 338
cost-volume-profit analysis – CVP-analysis (аналіз взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток”) 494-498
cost-volume-profit analysis assumptions (припущення CVP-analysis) 498
credit normal balance (кредитове нормальне сальдо) 230
creditors' ledger / purchase ledger (книга кредиторів / книга покупок) 237
cumulative effect of an accounting changes (кумулятивний ефект облікових змін) 106
current account partner (поточний рахунок партнера) 463
current assets (поточні активи) 68, 207, 212, 215
current cost (поточна собівартість) 55
current liabilities (поточні зобов'язання) 69, 208, 213, 215, 429
current portions of long-term debt (поточна частина довгострокових зобов'язань) 436
current ratio (коефіцієнт поточної ліквідності) 189
current service costs (CSC) (сума пенсії, що зароблена у поточному звітному періоді) 418
- debit normal balance* (дебетове нормальне сальдо) 230
debt instruments (боргові інструменти) 303
debt to assets ratio (відношення позикового капіталу до активів) 192
debt to equity ratio – D/E (відношення позикового капіталу до власного) 192
debtors' ledger / sales ledger (книга дебіторів / книга продаж) 234
deferrals of prepaid expenses (відстрочення передплачених витрат) 231
deferrals of unearned revenues (відстрочення незароблених доходів) 231

- deferred charges* (відстрочені платежі) 77
- deferred income taxes* (відстрочений прибутковий податок) 394, 421
- deferred tax assets* (відстрочені податкові активи) 65
- deferred tax liabilities* (відстрочені податкові зобов'язання) 65, 394
- definitely determinable liabilities* (фактичні або дійсні зобов'язання) 430
- departmental operating budgets* (операційні бюджети підрозділів) 509-510, 515
- departmental performance report* (звіт виконання підрозділу) 526
- depletion expenses* (витрати на виснаження) 301
- deposits from customers* (завдатки покупців) 432
- depreciable amount* (сума, що амортизується) 259, 289
- depreciation* (амортизація) 258-264
- depreciation and amortization expense* (витрати на амортизацію) 262-264
- development* (розробка) 284-285
- diminishing balance method* (метод зменшення залишку) 259
- direct labour budget* (бюджет основної праці) 509-510, 514
- direct labour costs* (витрати основної праці) 351, 529-531
- direct materials costs* (витрати основних матеріалів) 351, 529-531
- direct materials purchase budget* (бюджет закупки основних матеріалів) 509-510, 516
- direct materials usage budget* (бюджет споживання основних матеріалів) 509-510, 514
- discount* (дисконт) 311, 366
- discounted cash flow – DCF – methods* (методи дисконтування грошових потоків) 490
- discounting rate* (ставка дисконтування) 366
- dishonored notes* (прострочені векселі) 367-368
- dissolution of a partnership* (реорганізація партнерства) 467
- distributions to owners* (вигучення власників) 50-51
- dividend cover* (дивідендне покриття) 194-195
- dividend per share – DPS* (дивіденди на одну акцію) 194
- dividend valuation model – DVM* (модель дивідендної оцінки) 485
- dividends* (дивіденди) 102
- dividends paid* (сплачені дивіденди) 148
- dividends receivable* (дивіденди до отримання) 321, 359
- dividends yield* (поточна прибутковість акцій) 194-195
- double-declining-balance method* (метод подвійного зменшення залишку) 263
- drawings* (вигучення) 464
- duration of note* (строк векселя) 364
- earning per share – EPS* (прибуток на одну акцію) 106, 194
- earnings yield* (повна прибутковість акцій) 194-195
- economic life* (строк економічної експлуатації) 410
- effective interest method* (метод ефективного відсотка) 310, 403
- effective interest rate* (ефективна відсоткова ставка) 310
- efficiency variance* (відхилення ефективності) 519
- El payable* (страхування безробіття до оплати) 434
- employee benefits expense* (витрати на виплати працівникам) 103, 417
- employee benefits payable* (допомога робітникам) 435
- employees' medical insurance payable* (медичне страхування робітників до оплати) 435
- employees' retirement program payable* (пенсійні програми до оплати) 435
- employees' union dues payable* (профсоюзні внески до оплати) 435
- ending balance – eb* (кінцеве сальдо – амер.) 218
- enhancing qualitative characteristics* (підвищені якісні характеристики) 46
- entity-specific value* (вартість, визначена суб'єктом господарювання) 251

- equation method* (метод рівняння) 503
equity (власний капітал) 49-54, 209, 213, 446
equity format (капітальний формат) 73
equity instrument (інструмент капіталу) 67, 317
equity method (метод участі в капіталі) 321
estimated liabilities (оціночні зобов'язання) 430
examples of non-cash transactions (приклади негрошових операцій) 152
exchange for a non-monetary asset or assets (обмін на немонетарний актив чи активи) 283
exchange gain or loss (курсовий дохід або збиток) 375
exchange rate (обмінний курс) 375
expenditures related to the development of mineral resources (видатки, пов'язані з розробкою мінеральних ресурсів) 299
expenses (витрати) 49-54, 210, 214, 216-217
exploration and evaluation assets (активи розвідки та оцінки) 297
exploration and evaluation expenditures (видатки розвідки та оцінки) 297
exploration for and evaluation of mineral resources (розвідка та оцінка мінеральних ресурсів) 297
ex-post budget adjustment (подальше бюджетне корегування) 518
- face interest rate* (номінальна відсоткова ставка) 308, 402
factory overhead budget (бюджет загальнопромислових витрат) 509-510, 515
fair value (справедлива вартість) 251, 267, 353
faithful representation (правдиве подання) 46
favourable variance (сприятливе відхилення) 519
federal payroll taxes payable (федеральний податок із заробітної плати на соціальне страхування) 434
finance bills (фінансові векселі) 363
finance charge income (фінансовий дохід) 321, 377
finance lease (фінансовий лізинг) 375-409
financial accounting (фінансовий облік) 22
Financial Accounting Standards Board (FASB) (Рада із стандартів фінансового обліку) 25-26
financial assets (фінансові активи) 63, 66
financial budgets (фінансові бюджети) 509-510
financial costs (фінансові витрати) 101
financial instrument (фінансовий інструмент) 66
financial liabilities (фінансові зобов'язання) 63, 67
Financial Reporting Standards (FRS) (Стандарти фінансової звітності) 28
financial strength (фінансова стійкість) 192
financing activities (фінансова діяльність) 145
finished goods (готова продукція) 350-351
finite useful life (визначений строк корисної експлуатації) 288
first-in, first-out (FIFO) formula (формула ФІФО) 341
fixed applied overhead (постійні розподілені загальнопромислові витрати) 339
fixed assets (постійні активи) 207, 212, 215
fixed costs (постійні витрати) 494
fixed overhead expenditure variance (відхилення постійних загальнопромислових видатків) 526
fixed underapplied overhead (постійні нерозподілені загальнопромислові витрати) 339
flexible budget (гнучкий бюджет) 518
flexible-budget variance (відхилення від гнучкого бюджету) 519
foreign currency (іноземна валюта) 375

- foreign currency cash flows* (грошові потоки в іноземній валюті) 152
- freight-in* (фрахт-в), *freight-out* (фрахт-з) 348
- full-cost approach* (підхід повних витрат) 302
- functional budgets* (функціональні бюджети) 509-510
- functional currency* (функціональна валюта) 375
- fundamental qualitative characteristics* (фундаментальні якісні характеристики) 46
- FUTA Tax Payable* (федеральний податок із страхування безробіття) 334
- Future economic benefits* (майбутні економічні вигоди) 281
- future value of \$1 at the end of n periods* (майбутня вартість 1 дол. на кінець n-го періоду) 396
- future value of an annuity of \$1 per period for n periods* (майбутня вартість анuitету 1 дол. за n періодів) 397
- gain on sale of investments* (прибуток від продажу інвестицій) 320
- gains & losses* (інші прибутки і збитки) 106, 212, 271
- gains* (інші доходи) 50-51
- general partnership* (загальне партнерство) 12
- general corporation* (відкрита корпорація) 14
- general journal – GJ* (головний журнал) 223, 228, 239
- general ledger* (головна книга) 206, 229
- general purpose financial reporting* (фінансова звітність загального призначення) 44
- Generally Accepted Accounting Practice (GAAP)* (Загальноприйнята практика обліку) 28
- Generally Accepted Accounting Principles (GAAP)* (Загальноприйняті принципи обліку) 25-26
- going concern* (припущення безперервності) 55
- goodwill* (судвіл) 72, 279, 469
- government and not-for-profit accounting* (урядовий і некомерційний облік) 19
- Governmental Accounting Standards Board (GASB)* (Рада із стандартів обліку для державних органів) 27
- gross carrying amount* (валова залишкова сума) 269
- gross margin* (амер. назва валового прибутку) 345
- gross margin* (англ. назва валової маржі) 508
- gross method* (валовий метод) 360
- gross profit* (англ. назва валового прибутку) 345
- groups* (групи) 16
- GST payable* (податок з продаж) 433
- health insurance payable* (заборгованість із страхування здоров'я) 435
- held to maturity securities* (цінні папери, які утримують до дати погашення) 76
- high-low method* (метод найвищої-найменшої) 499
- historical cost* (історична собівартість) 55
- holding* (холдинг) 16
- horizontal analysis* (горизонтальний аналіз) 181-183
- identifiability* (ідентифікація) 279
- impairment loss* (збиток від зменшення корисності) 267, 288
- income* (дохід) 49-54
- income from dividends* (доходи від дивідендів) 377
- income from interests* (доходи від відсотків) 377

- income or a depreciated replacement cost approach** (підхід за доходом або за амортизованою відновлюваною собівартістю) 268
- income summary account** (рахунок зведення доходів) 232, 454
- income tax expense** (витрати на прибутковий податок) 421
- income taxes payable** (прибутковий податок до сплати) 421, 433, 439
- incremental budget** (приростний бюджет) 512
- indefinite useful life** (невизначений строк корисної експлуатації) 288
- indirect labour** (непряма праця) 339
- indirect materials** (витрати на допоміжні матеріали) 339
- initial amount** (первісна сума) 310
- installment accounts receivable** (рахунки до отримання в розстрочку) 362
- intangible asset** (нематеріальний актив) 72, 277
- intangible assets under development** (нематеріальні активи на етапі розробки) 277
- interest** (відсотки) 102, 305
- interest cover** (покриття відсотків) 192
- interest expense** (витрати на відсотки) 396-406
- interest income** (відсотковий дохід) 311
- interest on capital** (відсотки виплат з капіталу) 464
- interest payable** (відсотки до оплати) 400-407
- interest rate** (відсоткова ставка) 308
- interest rate implicit in the lease** (припустима ставка відсотка у лізингу) 411
- interest receivable** (відсотки до отримання) 306
- internal rate of return – IRR – method** (метод внутрішньої ставки віддачі) 490
- internally generated intangible asset** (внутрішньо генерований нематеріальний актив) 284
- International Accounting Education Standards** (Міжнародні стандарти бухгалтерської освіти) 37
- International Accounting Ethics Standards** (Міжнародні стандарти бухгалтерської етики) 37
- International Accounting Standards (IAS)** (Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку) 36
- International Accounting Standards Board (IASB)** (Рада з міжнародних стандартів обліку) 36
- International Federation of Accountants (IFAC)** (Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ)) 37
- International Financial Reporting Standards (IFRS)** (Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)) 36
- International Public Sector Accounting Standards** (Стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора) 37
- International Standards on Auditing** (Міжнародні стандарти аудиту) 37
- inventories** (запаси) 63, 336
- inventory turnover** (обіговість запасів) 190
- investing activities** (інвестиційна діяльність) 145
- investment in bonds** (інвестиції в облигації) 305-309
- investment property** (інвестиційна нерухомість) 64
- investments accounted for using the equity method** (інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі) 63, 318
- investments in shares** (інвестиції в акції) 320
- issued capital and reserves attributable to owners of the parent** (випущений капітал і резерви, що відносяться до материнської компанії) 63, 448
- joint control** (спільний контроль) 319

journal entry (журнальний запис) 222, 228

labour efficiency variance (англ.), *labor efficiency variance* (амер.), (відхилення з продуктивності праці) 524

land and buildings (земля та будівлі) 247

last-in, first-on (LIFO) formula (формула ЛІФО) 342

lease (лізинг) 409

lease term (строк лізингу) 410

least-squares regression method (метод лінійної регресії) 500

ledger account form (журнальна форма рахунку) 223

legal fees payable (юридична винагорода до оплати) 432

legal obligation (юридична заборгованість) 390

lessee's incremental borrowing rate (відсоткова ставка додаткових запозичень лізингоодержувача) 411

liabilities (зобов'язання) 49-54, 389

liabilities classified as held for sale (зобов'язання, які утримувані для продажу) 63

liabilities for current tax (поточні податкові зобов'язання) 64-65

licences and franchises (ліцензії та привілеї) 277

limited company, Company Ltd (обмежена компанія) 11

limited partnership (обмежене партнерство) 12-13

limited useful life (обмежений строк корисної експлуатації) 261

liquidation of a partnership (ліквідація партнерства) 472

local payroll taxes payable (місцевий податок із заробітної плати на соціальне страхування) 435

long-term leases (довгостроковий лізинг) 394

long-term notes payable (довгострокові векселі до оплати) 407-408

loss of bonds (збиток від облігацій) 406

loss on sale of investments (збиток від продажу інвестицій) 320

losses from investments (збитки від інвестицій) 306, 378-379

lower of cost or market - LCM rule (правило меншої з двох оцінок) 353

maintenance of factory buildings and equipment (утримання будівель і обладнання заводу) 339

management accounting (управлінський облік) 22, 482

margin of safety (маржа безпеки) 506

market capitalization (ринкова капіталізація) 193

market interest rate (ринкова відсоткова ставка) 308, 402

market risk (ринковий ризик) 196

market to book ratio (коефіцієнт ринкової вартості акцій до балансової) 194, 196

market value per share (ринкова вартість акції) 193

master budgets (головні бюджети) 509-510

mastheads and publishing titles (заголовки та назви видань) 277

material price variance (відхилення з ціни матеріалів) 523

material usage variance (відхилення з використання матеріалів) 523

mathematical approach to CVP-analysis (математичний підхід до CVP-аналізу) 503

maturity amount (сума погашення) 308

maturity date (дата погашення) 363

maturity value (вартість погашення) 364

measurement (оцінка) 54

merchandise inventories (товарні запаси) 346

mergers (злиття) 15

- minimum lease payments* (мінімальні лізингові платежі) 411
- monetary assets* (монетарні активи) 277
- multinational company – MNC* (багатонаціональна компанія) 16-17
- multi-product CVP-analysis* (багатопрофільний CVP-аналіз) 506
- net cash flow from operating activities* (чистий грошовий потік від операційної діяльності) 149
- net current assets/liabilities* (чисті поточні активи / зобов'язання) 82
- net method* (нетто-метод) 360
- net present value – NPV – method* (метод чистої теперішньої вартості) 490
- net purchases* (нетто-закупки) 344
- net realizable value – NPV* (чиста реалізаційна вартість) 353
- net sales* (виручка від продаж) 105-106, 359
- net worth* (нетто-капітал) 62
- net-acquisition cost* (нетто-купівельна собівартість) 253
- nominal ledger* (номінальна книга) 206
- nominal or par value per share* (номінальна вартість акції) 193
- non-controlling interests, presented within equity* (неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі) 63, 70-71, 119, 448
- non-current assets* (непоточні активи) 68
- non-current liabilities* (непоточні зобов'язання) 69
- normal capacity of the production facilities* (нормальна потужність виробничого устаткування) 339
- note discounting* (дисконтування векселя) 366
- notes discount receivable* (дисконт за векселями до отримання) 315
- notes receivable – current* (векселі до отримання – поточні) 365
- notes receivable – trade* (векселі до отримання – торговельні) 365
- notes receivables, non-current* (векселі до отримання, непоточні) 315
- operating activities* (операційна діяльність) 145
- operating cycle of an entity* (операційний цикл суб'єкта господарювання) 68
- operating lease* (операційний лізинг) 409
- operating or trading profit* (операційний або торговельний прибуток) 98
- operating working capital* (операційний робочий капітал) 159
- ordinary shares* (звичайні акції) 14-15, 450
- original cost* (первісна собівартість) 253
- other accumulated comprehensive income* (інший накопичений сукупний дохід) 74
- other comprehensive income* (інший сукупний дохід) 52, 99-100
- other revenues & expenses* (інші доходи і витрати) 106
- paid-in capital* (сплачений капітал) 457
- parent company* (материнська компанія) 16
- partners' equity* або *partners' capital* (капітал партнерів) 462
- partners' salaries* (партнерські винагороди) 464
- partnership agreement* (партнерська угода) 464
- payable turnover* (обіговість кредиторської заборгованості) 190
- payback period method* (метод строку окупності) 492
- payout ratio* (коефіцієнт виплати дивідендів) 194-195
- pension liabilities* (пенсійні зобов'язання) 415-420

- pension plan** (пенсійна угода) 415
- percentage gross margin** (відсоток валового прибутку) 342
- percentage of receivables method** (метод відсотку від дебіторської заборгованості) 370
- percentage of sales method** (метод відсотку від реалізації) 370
- periodic inventory system** (система періодичного обліку запасів) 348-350
- permanent, real accounts** (постійні, реальні рахунки) 205
- perpetual inventory system** (система безперервного обліку запасів) 344-347
- post-closing trial balance** (перевірочний баланс після заключних проведень) 232
- posting** (рознесення) 222
- power** (повноваження) 319
- preferred dividends payable** (привілейовані дивіденди до оплати) 455
- preferred stock** або **preferred shares** (привілейовані акції) 14-15, 124, 450
- prepaid expenses** (передплачені витрати) 76, 231
- present value** (теперішня вартість) 55, 398
- present value of \$1 at the end of n periods** (теперішня вартість 1 дол. на кінець n-го періоду) 398
- present value of an annuity of \$1 per period for n periods** (теперішня вартість анuitету 1 дол. на кінець n-го періоду) 399
- pretty cash book** (грошова книга готівки) 234-235
- price / earnings ratio - P/E** (коефіцієнт ціна / прибуток) 194, 196
- price variance** (цінове відхилення) 519
- prior service costs (PSC)** (сума пенсії, що зароблена у минулих звітних періодах) 418
- proceeds from borrowings** (виручка від позик) 166
- proceeds from discounting** (виручка від дисконтування) 366
- proceeds from issue of ordinary share capital** (виручка від випуску звичайного акціонерного капіталу) 166
- proceeds from sale of intangible assets** (виручка від продажу нематеріальних активів) 163
- proceeds from sale of investments** (виручка від продажу інвестицій) 163
- proceeds from sale of property, plant and equipment** (виручка від продажу нерухомості, споруд та устаткування) 163
- product warranty liability** (резерв на гарантійне обслуговування) 438
- production budget** (виробничий бюджет) 509-510, 514
- production efficiency ratio** (коефіцієнт ефективності виробництва) 526
- production method** (виробничий метод) 262-264
- production supplies** (виробничі запаси) 355
- production volume ratio** (коефіцієнт обсягу виробництва) 526
- professional accountants** (професійні бухгалтери) 18
- profit after tax (PAT)** (прибуток після вирахування податків) 98
- profit and loss account** (звіт про прибуток та збиток) 111
- profit area** (зона прибутку) 497
- profit before interest and tax (PBIT)** (прибуток до вирахування відсотків і податків) 98
- profit before tax (PBT)** (прибуток до вирахування податків) 98, 103
- profit from investments** (прибуток від інвестицій) 379
- profit margin** (рентабельність реалізації) 187
- profit of bonds** (прибуток від облигацій) 406
- profit or loss** (прибуток або збиток) 52, 99, 101, 347
- profit-sharing ratio** (ставки розподілу залишкового прибутку) 464
- profit-volume graph – P/V graph** (графік прибутку-обсягу) 508
- projected benefit obligation (PBO)** (планова пенсійна заборгованість) 417
- promissory note** (простий вексель) 363, 437
- property taxes payable** (заборгованість з податків на майно) 439

- property, plant and equipment – PP&E** – (нерухомість, споруди та устаткування) 63, 207, 247
- prospective application** (перспективне застосування) 48
- provision** (забезпечення) 63, 391
- PST payable** (провінційний податок с продаж) 433
- public accounting** (незалежна бухгалтерська діяльність) 20-23
- purchase of intangible assets** (придбання нематеріальних активів) 163
- purchase of property, plant and equipment** (придбання нерухомості, споруд та устаткування) 163
- purchase of treasury shares** (викуп власних акцій) 166
- purchases discounts** (купівельні знижки) 344-346
- purchases discounts forfeited** (втрачені купівельні знижки) 346
- purchases journal – PG** (журнал закупок) 223, 225
- qualitative characteristics of useful financial information** (якісні характеристики корисної фінансової інформації) 46
- quick ratio** (коефіцієнт швидкої ліквідності) 189
- ratio analysis** (коефіцієнтний аналіз) 186-196
- raw materials inventory** (запаси сировини) 350
- raw materials purchases** (закупки сировини) 350
- realizable (settlement) value** (реалізаційна вартість) 55
- receivable turnover** (обіговість дебіторської заборгованості) 190
- reclassification adjustments** (коригування рекласифікації) 99
- recognition of the elements of financial statements** (визнання елементів фінансових звітів) 54
- recoverable amount** (сума очікуваного відшкодування) 267
- relevance** (значущість) 46
- relevant range** (релевантний діапазон) 497
- rent payable** (рента до оплати) 432
- repairs and maintenance** (ремонти та технічне обслуговування) 265
- repayment of borrowings** (виплата позик) 166
- repayment of obligations** (виплата облігацій) 166
- replacement cost** (відновлювана собівартість) 353
- report form** (форму звіту) 73
- required rate of return** (потрібна ставка віддачі) 492
- research** (дослідження) 284
- reserves** (резерви) 125
- residual value** (ліквідаційна вартість) 259, 289
- results from discontinued operations** (результати від припиненої діяльності) 106
- results from extraordinary items** (результати від екстраординарних подій) 106
- retail method** (метод роздрібних цін) 342
- retained earning (RE)** (нерозподілений прибуток) 98, 454-455
- retained earnings account** (рахунок нерозподіленого прибутку) 232
- retrospective adjustment** (ретроспективне корегування) 120
- retrospective application** (ретроспективне застосування) 48
- retrospective restatement** (ретроспективне перерахування) 48, 120
- return of the market portfolio** (відача ринкового портфелю) 486
- return on assets – ROA** (відача активів) 187-188
- return on capital employed – ROCE** (відача вкладеного капіталу) 187, 485
- return on equity – ROE** (відача власного капіталу) 98, 187

- return on invested capital – ROIC* (віддача інвестованого капіталу) 187
return on investment (віддача інвестиції) 186-188
return on investment, ROI (віддачі інвестиції) 187
return on net assets – RONA (віддача чистих активів) 187
return on total assets – ROTA (віддача сукупних активів) 98, 187
reevaluation model (модель переоцінки) 268
reevaluation surplus (дооцінка) 270
revenue (виручка) 50, 209, 214
revenue expenditures (поточні видатки) 266
revenue from the rendering of services (виручка від надання послуг) 102
revenue from the sale of goods (виручка від продажу товарів) 102
revenue from the use by other of entity assets (виручка від використання активів суб'єкта господарювання іншими сторонами) 102
reversing entry (зворотнє проведення) 232
risk factor (фактор ризику) 486
risk-free rate of return (віддача безризикових цінних паперів) 486
royalties (роялті) 102
- salaries payable* (заборгованість за окладами) 435
sales budget (бюджет реалізації) 509-510, 514
sales discounts (реалізаційні знижки) 360
sales discounts forfeited (втрачені реалізаційні знижки) 361
sales journal – SJ (журнал реалізації) 223-224
sales margin price variance (відхилення з ціни реалізації) 522
sales margin volume variance (відхилення з обсягу реалізації) 522
sales returns and allowances (повернення та поправки реалізації) 359
sales tax payable (податок з реалізації до оплати) 433
sales-volume variance (відхилення обсягу реалізації) 519
selling expense budget (бюджет реалізаційних витрат) 509-510, 516
semi-fixed costs (напівпостійні витрати) 494
semi-variable costs (напівзмінні витрати) 494
sensitivity analysis (аналіз чутливості) 507
share capital (акціонерний капітал) 69, 125, 447
share dividends (дивіденди акціями) 454
share issue premium (акційна премія) 125, 447
share of profits and losses of associates and joint ventures accounted for using equity method (частина прибутку та збитку асоційованих компаній і спільних підприємств) 101
share premium (акційна премія) 125, 450
shareholders' equity або *stockholders' equity* (акціонерний капітал) 447
short-term borrowings (короткострокові позики) 430
short-term debt (короткострокові борги) 430
short-term investments (короткострокові інвестиції) 378-379
short-term liquidity (короткострокова ліквідність) 189-191
short-term notes payable (короткострокові векселі до оплати) 436
significant influence (суттєвий вплив) 15, 319
sole proprietorship (одноосібне володіння) 11
source document (первинний документ) 222
sources of capital (джерела капіталу) 484
special-purpose journals (спеціальні журнали) 222-229
specific identification of costs (конкретна ідентифікація собівартості) 341
stages in the budgeting process (етапи бюджетного процесу) 511

- standard cost method* (метод стандарт-косту) 342, 529
- standard error of the estimate* s_e (стандартна помилка обчислення) 500-501
- standard error of the regression coefficient* s_b (стандартна помилка коефіцієнта регресії) 500-501
- state payroll taxes payable* (податок штату із заробітної плати на соціальне страхування) 435
- stated capital* (оголошений капітал) 450
- statement of cash flow* (звіт про грошові потоки) 144-174
- statement of changes in equity* (звіт про зміни у власному капіталі) 119-136
- statement of comprehensive income* (звіт про сукупний дохід) 98-118
- statement of financial position* (звіт про фінансовий стан) 62-87
- statement of income* (звіт про дохід) 105
- Statements of Standard Accounting Practice (SSAP)* (Положення про стандартну практику обліку) 28
- static budget* (статичний бюджет) 518
- static-budget variance* (відхилення статичного бюджету) 519
- stock split* (розщеплення акцій) 461
- straight-line method* (прямолінійний метод) 259, 403
- subsidiary company* (дочірня компанія) 16
- subsidiary ledger "Account Payable"* (допоміжна книга "Рахунки до оплати") 223, 225, 227
- subsidiary ledger "Account Receivable"* (допоміжна книга "Рахунки до отримання") 223-224, 226
- successful efforts approach* (підхід успішних зусиль) 302
- sum-of-the-years-digits method* (метод суми років) 263
- supplies inventory* (запаси допоміжних матеріалів) 350
- SUTA Payable* (податок штату із страхування безробіття) 434
- target profit* (заданий прибуток) 504
- tax expense* (витрати на податок) 101
- tax on income* (податки на дохід) 148
- temporary, nominal accounts* (тимчасові, номінальні рахунки) 205
- temporary difference* (тимчасові різниці) 65
- timeliness* (своєчасність) 46
- total assets* (сукупні активи) 62
- total comprehensive income* (загальний сукупний дохід) 52-53, 99, 119
- total direct material variance* (загальне відхилення основних матеріалів) 523
- total fixed costs* (загальні постійні витрати) 499
- total labour variance* (загальне відхилення праці) 524
- total sales margin variance* (загальне відхилення реалізаційної маржі) 522
- total variable overhead variance* (загальне відхилення змінних загальновиробничих витрат) 525
- trade and other payables* (торговельна та інша кредиторська заборгованість) 63, 429
- trade and other receivables* (торговельна та інша дебіторська заборгованість) 63, 357
- trade discounts* (торговельні знижки) 360
- trading securities* (торгівельні цінні папери або цінні папери, які призначено для перепродажу) 76
- transactions* (господарські операції) 222
- transactions with owners* (операції з власниками) 119
- transfer note* (переказний вексель) 363
- translation reserve* (резерв курсових різниць) 125

- treasury shares* (викуплені акції) 125, 452
trend analysis (трендовий аналіз) 181-183
trial balance (перевірочний баланс) 230
- understandability* (зрозумілість) 46
unearned consulting fees (незароблені консультаційні винагороди) 432
unearned legal fees (незароблені юридичні винагороди) 432
unearned property management fees (незароблені винагороди з управління власністю) 432
unfavourable variance (несприятливе відхилення) 519
unfunded accrued liability (нараховані незабезпечені зобов'язання) 420
unit contribution margin (вкладена маржа одиниці) 504
unit variable cost (змінна собівартість одиниці) 503
units of production method (метод суми одиниць продукції) 259
unlimited useful life (необмежений строк корисної експлуатації) 261
unrealised gains and losses arising from changes in foreign currency exchange rates (нереалізовані прибутки та збитки, які виникають від змін валютних курсів) 152
unrealizable loss from investments (нереалізовані збитки від інвестицій) 322
useful life of an asset (строк корисної експлуатації активу) 258, 287
users (користувачі) 44
- vacation pay liability* (резерв на оплату відпусток) 439
valuation accounts (оціночні рахунки) 205
value in use (вартість при використанні) 267
variable costs (змінні витрати) 494
variable overhead efficiency variance (відхилення змінної продуктивності) 525
variable overhead expenditure variance (відхилення змінних загальновиробничих видатків) 525
variable production overheads (змінні виробничі накладні витрати) 339
verifiability (підтвердженість) 46
vertical analysis (вертикальний аналіз) 184-185
- wage rate variance* (відхилення ставки заробітної плати) 524
wages payable (заборгованість із заробітної плати) 435
weighted average cost formula (формула середньозваженої собівартості) 341
weighted average cost of capital – WACC (середньозважена вартість капіталу) 488-489
work in progress або *work in process inventory* (запаси незавершеного виробництва) 355
work sheet (робоча таблиця) 232-233
working capital (робочий капітал) 62, 190
working capital days (період робочого капіталу) 191
working capital to sales ratio (коефіцієнт забезпечення виручки робочим капіталом) 189
- zero-based budget* (бюджет з нуля) 512

ДОДАТКИ

Додаток А

International Financial Reporting Standards Міжнародні стандарти фінансової звітності

(дійсні станом на 1 травня 2014 року)

International Financial Reporting Standards		Міжнародні стандарти фінансової звітності	
	Framework		Концептуальна основа
IFRS 1	First-time Adoption of International Financial Reporting Standards	МСФЗ 1	Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності
IFRS 2	Share-based Payment	МСФЗ 2	Платіж на основі акцій
IFRS 3	Business Combinations	МСФЗ 3	Об'єднання бізнесу
IFRS 4	Insurance Contracts	МСФЗ 4	Страхові контракти
IFRS 5	Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations	МСФЗ 5	Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність
IFRS 6	Exploration for and Evaluation of Mineral Assets	МСФЗ 6	Розвідка та оцінка запасів корисних копалин
IFRS 7	Financial Instruments: Disclosures	МСФЗ 7	Фінансові інструменти: розкриття
IFRS 8	Operating Segments	МСФЗ 8	Операційні сегменти
IFRS 9	Financial Instruments	МСФЗ 9	Фінансові інструменти
IFRS 10	Consolidated Financial Statements	МСФЗ 10	Консолідована фінансова звітність
IFRS 11	Joint Arrangements	МСФЗ 11	Спільна діяльність
IFRS 12	Disclosure of Interests in Other Entities	МСФЗ 12	Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання
IFRS 13	Fair Value Measurement	МСФЗ 13	Оцінка справедливої вартості
	IFRS of small and medium-sized entities (SMEs)		Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств

International Accounting Standards
 Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
 (дійсні станом на 1 травня 2014 року)

International Accounting Standards		Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку	
IAS 1	Presentation of Financial Statements	МСБО 1	Подання фінансових звітів
IAS 2	Inventories	МСБО 2	Запаси
IAS 7	Statement of Cash Flows	МСБО 7	Звіти про грошові потоки
IAS 8	Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors	МСБО 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
IAS 10	Events After the Reporting Period	МСБО 10	Події після звітного періоду
IAS 11	Construction Contracts	МСБО 11	Будівельні контракти
IAS 12	Income Taxes	МСБО 12	Податки на прибуток
IAS 16	Property, Plant and Equipment	МСБО 16	Нерухомість, споруди та устаткування
IAS 17	Leases	МСБО 17	Лізинг
IAS 18	Revenue	МСБО 18	Дохід
IAS 19	Employee Benefits	МСБО 19	Виплати працівникам
IAS 20	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance	МСБО 20	Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу
IAS 21	The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates	МСБО 21	Вплив змін валютних курсів
IAS 23	Borrowing Costs	МСБО 23	Витрати на позики
IAS 24	Related Party Disclosures	МСБО 24	Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін
IAS 26	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	МСБО 26	Облік та звітність за програмами пенсійного забезпечення
IAS 27	Consolidated and Separate Financial Statements	МСБО 27	Консолідовані та окремі фінансові звіти
IAS 28	Investments in Associates	МСБО 28	Інвестиції в асоційовані підприємства
IAS 29	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	МСБО 29	Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
IAS 32	Financial Instruments: Presentation	МСБО 32	Фінансові інструменти: розкриття та подання
IAS 33	Earnings Per Share	МСБО 33	Прибуток на акцію
IAS 34	Interim Financial Reporting	МСБО 34	Проміжна фінансова звітність
IAS 36	Impairment of Assets	МСБО 36	Зменшення корисності активів
IAS 37	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets	МСБО 37	Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи
IAS 38	Intangible Assets	МСБО 38	Нематеріальні активи
IAS 39	Financial Instruments: Recognition and Measurement	МСБО 39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка
IAS 40	Investment Property	МСБО 40	Інвестиційна нерухомість
IAS 41	Agriculture	МСБО 41	Сільське господарство

Final Interpretations Issued by the IFRS Interpretations Committee
Тлумачення міжнародних стандартів фінансової звітності

(дійсні станом на 1 травня 2014 року)

Final Interpretations Issued by the IFRS Interpretations Committee		Тлумачення, видані Комітетом з інтерпретації МСФЗ	
IFRIC 1	Changes in Existing Decommissioning, Restoration and Similar Liabilities	КТМФЗ 1	Зміни в зобов'язаннях щодо виведення з експлуатації, відновленню та інших аналогічних зобов'язаннях
IFRIC 2	Members' Shares in Co-operative Entities and Similar Instruments	КТМФЗ 2	Акції в кооперативних підприємствах та аналогічні інструменти
IFRIC 4	Determining Whether an Arrangement Contains a Lease	КТМФЗ 4	Визначення наявності умов оренди в договорі
IFRIC 5	Rights to Interests Arising from Decommissioning, Restoration and Environmental Rehabilitation Funds	КТМФЗ 5	Права на частки, що виникають у зв'язку з фондами виведення з експлуатації, відновлення та екологічної реабілітації
IFRIC 6	Liabilities Arising from Participating in a Specific Market – Waste Electrical and Electronic Equipment	КТМФЗ 6	Зобов'язання, що випливають з участі в певному ринку – утилізація електричного та електронного устаткування
IFRIC 7	Applying the Restatement Approach under IAS 29 Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	КТМФЗ 7	Застосування підходу до перерахунку згідно МСФЗ 29 Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
IFRIC 9	Reassessment of Embedded Derivatives	КТМФЗ 9	Переоцінка вбудованих похідних інструментів
IFRIC 10	Interim Financial Reporting and Impairment	КТМФЗ 10	Проміжна фінансова звітність та знецінення
IFRIC 12	Service Concession Arrangements	КТМФЗ 12	Послуги з договором концесії
IFRIC 13	Customer Loyalty Programmes	КТМФЗ 13	Програми лояльності клієнтів
IFRIC 14	IAS 19 – The Limit on a Defined Benefit Asset, Minimum Funding Requirements and their Interaction	КТМФЗ 14	МСБО 19 – Обмеження на встановлені виплати активів, мінімальні вимоги до фінансування та їх взаємодія
IFRIC 15	Agreements for the Construction of Real Estate	КТМФЗ 15	Угоди на будівництво об'єктів нерухомості
IFRIC 16	Hedges of a Net Investment in a Foreign Operation	КТМФЗ 16	Хеджування чистих інвестицій в закордонну діяльність
IFRIC 17	Distributions of Non-cash Assets to Owners	КТМФЗ 17	Розподіл грошових активів на користь власників
IFRIC 18	Transfers of Assets from Customers	КТМФЗ 18	Передача активів від клієнтів
IFRIC 19	Extinguishing Financial Liabilities with Equity Instruments	КТМФЗ 19	Погашення фінансових зобов'язань пайовими інструментами

Final Interpretations Issued by the Standing Interpretations Committee

Тлумачення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

(дійсні станом на 1 травня 2014 року)

Final Interpretations Issued by the Standing Interpretations Committee		Тлумачення, видані Комітетом з інтерпретації стандартів	
SIC 7	Introduction of the Euro	ПКТ-7	Введення євро
SIC 10	Government Assistance – No Specific Relation to Operating Activities	ПКТ-10	Державна допомога: відсутність конкретного зв'язку з операційною діяльністю
SIC 15	Operating Leases – Incentives	ПКТ-15	Операційний лізинг: заохочення
SIC 25	Income Taxes – Changes in the Tax Status of an Enterprise or its Shareholders	ПКТ-25	Податки на прибуток: зміни у податковому статусі суб'єкта господарювання або його акціонерів
SIC 27	Evaluating the Substance of Transactions in the Legal Form of a Lease	ПКТ-27	Оцінка сутності операцій, які мають юридичну форму угоди про лізинг
SIC 29	Disclosure – Service Concession Arrangements	ПКТ-29	Розкриття інформації: угоди про концесію послуг
SIC 31	Revenue – Barter Transactions Involving Advertising Services	ПКТ-31	Дохід: бартерні операції, які передбачають рекламні послуги
SIC 32	Intangible Assets – Web Site Costs	ПКТ-32	Нематеріальні активи: витрати на сторінку в Інтернеті

International Standards on Auditing
Міжнародні стандарти аудиту

(дійсні станом на 1 вересня 2013 року)

International Standards on Auditing		Міжнародні стандарти аудиту	
200 – 299 Respective responsibilities		200 – 299 Загальні відповідальності	
ISA 200	Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with International Standards on Auditing	MCA 200	Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту
ISA 210	Agreeing the Terms of Audit Engagements	MCA 210	Узгодження умов виконання завдань з аудиту
ISA 220	Quality Control for an Audit of Financial Statements	MCA 220	Контроль якості аудиту фінансової звітності
ISA 230	Audit Documentation	MCA 230	Аудиторська документація
ISA 240	The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements	MCA 240	Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності
ISA 250	Consideration of Laws and Regulations in an Audit of Financial Statements	MCA 250	Розгляд законодавчих та нормативних актів при аудиті фінансової звітності
ISA 260	Communication with Those Charged with Governance	MCA 260	Повідомлення інформації з питань аудиту тим, кого наділено найвищими повноваженнями
ISA 265	Communicating Deficiencies in Internal Control to Those Charged with Governance and Management	MCA 265	Повідомлення інформації про недоліки внутрішнього контролю тим, кого наділено найвищими повноваженнями, та управлінському персоналу
300 – 399 Audit planning		300 – 399 Аудиторське планування	
ISA 300	Planning an Audit of Financial Statements	MCA 300	Планування аудиту фінансової звітності
ISA 315	Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment	MCA 315	Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища
ISA 320	Materiality in Planning and Performing an Audit	MCA 320	Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту
ISA 330	The Auditor's Responses to Assessed Risks	MCA 330	Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики
400 – 499 Internal Control		400 – 499 Внутрішній контроль	
ISA 402	Audit Considerations Relating to an Entity Using a Service Organization	MCA 402	Аудиторські міркування стосовно суб'єктів господарювання, які звертаються до організацій, що надають послуги
ISA 450	Evaluation of Misstatements Identified during the Audit	MCA 450	Оцінка викривлень, ідентифікованих під час аудиту

Продовження додатку Е

500 – 599 Audit evidence		500 – 599 Аудиторські докази	
ISA 500	Audit Evidence	MCA 500	Аудиторські докази
ISA 501	Audit Evidence – Specific Considerations for Selected Items	MCA 501	Аудиторські докази – додаткові міркування щодо відібраних елементів
ISA 505	External Confirmations	MCA 505	Зовнішні підтвердження
ISA 510	Initial Audit Engagements – Opening Balances	MCA 510	Перші завдання з аудиту – залишки на початок періоду
ISA 520	Analytical Procedures	MCA 520	Аналітичні процедури
ISA 530	Audit Sampling	MCA 530	Аудиторська вибірка
ISA 540	Auditing Accounting Estimates, Including Fair Value Accounting Estimates, and Related Disclosures	MCA 540	Аудит облікових оцінок, у тому числі облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації
ISA 550	Related Parties	MCA 550	Пов'язані сторони
ISA 560	Subsequent Events	MCA 560	Подальші події
ISA 570	Going Concern	MCA 570	Безперервність
ISA 580	Written Representations	MCA 580	Письмові заповнення
600 – 699 Using work of other experts		600 – 699 Використання роботи інших фахівців	
ISA 600	Special Considerations – Audits of Group Financial Statements (Including the Work of Component Auditors)	MCA 600	Особливі міркування – аудити фінансової звітності групи (включаючи роботу аудиторів компонентів)
ISA 610	Using the Work of Internal Auditors	MCA 610	Використання роботи внутрішніх аудиторів
ISA 620	Using the Work of an Auditor's Expert	MCA 620	Використання роботи експерта аудитора
700 – 799 Audit conclusions and Audit report		700 – 799 Аудиторські висновки та аудиторська звітність	
ISA 700	Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements	MCA 700	Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності
ISA 705	Modifications to the Opinion in the Independent Auditor's Report	MCA 705	Модифікації думки у звіті незалежного аудитора
ISA 706	Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report	MCA 706	Пояснювальні параграфи та параграфи з інших питань у звіті незалежного аудитора
ISA 710	Comparative Information – Corresponding Figures and Comparative Financial Statements	MCA 710	Порівняльна інформація – відповідні показники і порівняльна фінансова звітність
ISA 720	The Auditor's Responsibilities Relating to Other Information in Documents Containing Audited Financial Statements	MCA 720	Відповідальність аудитора щодо іншої інформації в документах, що містять перевірену аудитором фінансову звітність
800 – 899 Specialized areas		800 – 899 Спеціалізовані сфери	
ISA 800	Special Considerations – Audits of Financial Statements Prepared in Accordance with Special Purpose Frameworks	MCA 800	Особливі міркування – аудити фінансової звітності, складеної відповідно до концептуальних основ спеціального призначення
ISA 805	Special Considerations – Audits of Single Financial Statements and Specific Elements, Accounts or Items of a Financial Statement	MCA 805	Особливі міркування – аудити окремих фінансових звітів та певних елементів, рахунків або статей фінансового звіту
ISA 810	Engagements to Report on Summary Financial Statements	MCA 810	Завдання з надання звіту щодо узагальненої фінансової звітності

International Public Sector Accounting Standards*Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора**(дійсні станом на 1 вересня 2013 року)*

<i>International Public Sector Accounting Standards</i>		<i>Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора</i>	
IPSAS 1	Presentation of Financial Statements	МСБОДС 1	Подання фінансових звітів
IPSAS 2	Cash Flow Statements	МСБОДС 2	Звіти про грошові потоки
IPSAS 3	Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors	МСБОДС 3	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
IPSAS 4	The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates	МСБОДС 4	Вплив змін валютних курсів
IPSAS 5	Borrowing Costs	МСБОДС 5	Витрати на позики
IPSAS 6	Consolidated and Separate Financial Statements	МСБОДС 6	Консолідовані та окремі фінансові звіти
IPSAS 7	Investments in Associates	МСБОДС 7	Інвестиції в асоційовані підприємства
IPSAS 8	Interests in Joint Ventures	МСБОДС 8	Частки в спільних підприємствах
IPSAS 9	Revenue from Exchange Transactions	МСБОДС 9	Дохід від валютних операцій
IPSAS 10	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	МСБОДС 10	Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
IPSAS 11	Construction Contracts	МСБОДС 11	Будівельні контракти
IPSAS 12	Inventories	МСБОДС 12	Запаси
IPSAS 13	Leases	МСБОДС 13	Лізинг
IPSAS 14	Events After the Reporting Date	МСБОДС 14	Події після звітної дати
IPSAS 15	Financial Instruments: Disclosure and Presentation	МСБОДС 15	Фінансові інструменти: розкриття та подання інформації
IPSAS 16	Investment Property	МСБОДС 16	Інвестиційна нерухомість
IPSAS 17	Property, Plant, and Equipment	МСБОДС 17	Нерухомість, споруди та устаткування
IPSAS 18	Segment Reporting	МСБОДС 18	Звітність сегментів
IPSAS 19	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets	МСБОДС 19	Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи
IPSAS 20	Related Party Disclosures	МСБОДС 20	Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін
IPSAS 21	Impairment of Non-Cash-Generating Assets	МСБОДС 21	Зменшення корисності активів, які не генерують грошові кошти
IPSAS 22	Disclosure of Financial Information About the General Government Sector	МСБОДС 22	Розкриття фінансової інформації про загальний державний сектор
IPSAS 23	Revenue from Non-Exchange Transactions (Taxes and Transfers)	МСБОДС 23	Дохід від необмінних операцій (податки та трансфери)
IPSAS 24	Presentation of Budget Information in Financial Statements	МСБОДС 24	Подання бюджетної інформації у фінансових звітах

Продовження додатку F

IPSAS 25	Employee Benefits	МСБОДС 25	Виплати працівникам
IPSAS 26	Impairment of Cash-Generating Assets	МСБОДС 26	Зменшення корисності активів, які генерують грошові кошти
IPSAS 27	Agriculture	МСБОДС 27	Сільське господарство
IPSAS 28	Financial Instruments: Presentation	МСБОДС 28	Фінансові інструменти: подання
IPSAS 29	Financial Instruments: Recognition and Measurement	МСБОДС 29	Фінансові інструменти: визнання та оцінка
IPSAS 30	Financial Instruments: Disclosures	МСБОДС 30	Фінансові інструменти: розкриття інформації
IPSAS 31	Intangible Assets	МСБОДС 31	Нематеріальні активи
IPSAS 32	Service Concession Arrangements: Grantor	МСБОДС 32	Угоди про концесію послуг: дарувальник

Додаток G

International Education Standards
Міжнародні стандарти освіти

(дійсні станом на 1 вересня 2013 року)

International Education Standards		Міжнародні стандарти освіти	
IES 1	Entry Requirements to a Program of Professional Accounting Education	МСО 1	Вступні вимоги до програми професійної освіти бухгалтерів
IES 2	Content of Professional Accounting Education Programs	МСО 2	Зміст програм професійної освіти бухгалтерів
IES 3	Professional Skills and General Education	МСО 3	Професійні кваліфікації та загальна освіта
IES 4	Professional Values, Ethics and Attitudes	МСО 4	Професійні цінності, етика та ставлення
IES 5	Practical Experience Requirements	МСО 5	Вимоги щодо практичного досвіду
IES 6	Assessment of Professional Capabilities and Competence	МСО 6	Оцінка професійних здібностей та компетентності
IES 7	Continuing Professional Development: A Program of Lifelong Learning and Continuing Development of Professional Competence	МСО 7	Безперервний професійний розвиток: програма безперервного навчання та безперервного розвитку професійної компетентності
IES 8	Competence Requirements for Audit Professionals	МСО 8	Вимоги до компетентності фахівців з аудиту

Future Value of \$1 at the End of n Periods (майбутня вартість 1 дол. на кінець n-періоду) (1 + r)ⁿ

Періоди	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %	6 %	7 %	8 %	9 %	10 %	12 %	14 %	15 %	16 %	18 %	20 %	24 %	28 %	32 %	36 %
1	1.0100	1.0200	1.0300	1.0400	1.0500	1.0600	1.0700	1.0800	1.0900	1.1000	1.1200	1.1400	1.1500	1.1600	1.1800	1.2000	1.2400	1.2800	1.3200	1.3600
2	1.0201	1.0404	1.0609	1.0816	1.1025	1.1236	1.1449	1.1664	1.1881	1.2100	1.2544	1.2996	1.3225	1.3456	1.3692	1.4000	1.5376	1.6384	1.7424	1.8496
3	1.0303	1.0612	1.0927	1.1249	1.1576	1.1910	1.2250	1.2597	1.2950	1.3310	1.4049	1.4815	1.5209	1.5609	1.6430	1.7280	1.9066	2.0972	2.3000	2.5155
4	1.0406	1.0824	1.1255	1.1699	1.2155	1.2625	1.3108	1.3605	1.4116	1.4641	1.5735	1.6890	1.7490	1.8106	1.9388	2.0736	2.3642	2.6844	3.0360	3.4210
5	1.0510	1.1041	1.1593	1.2167	1.2763	1.3382	1.4026	1.4693	1.5386	1.6105	1.7623	1.9254	2.0114	2.1003	2.2878	2.4883	2.9316	3.4360	4.0075	4.6526
6	1.0615	1.1262	1.1941	1.2653	1.3401	1.4185	1.5007	1.5869	1.6771	1.7716	1.9738	2.1950	2.3131	2.4364	2.6996	2.9860	3.6352	4.3980	5.2899	6.3275
7	1.0721	1.1487	1.2299	1.3159	1.4071	1.5036	1.6058	1.7138	1.8280	1.9487	2.2107	2.5023	2.6600	2.8262	3.1855	3.5832	4.5077	5.6295	6.9826	8.6054
8	1.0837	1.1717	1.2668	1.3686	1.4775	1.5938	1.7182	1.8509	1.9926	2.1436	2.4770	2.8526	3.0590	3.2784	3.7208	4.2998	5.5895	7.2058	9.2170	11.703
9	1.0957	1.1951	1.3048	1.4233	1.5513	1.6895	1.8385	1.9990	2.1719	2.3579	2.7731	3.2519	3.5179	3.8030	4.4355	5.1998	6.9310	9.2234	12.166	15.917
10	1.1046	1.2190	1.3439	1.4802	1.6289	1.7908	1.9672	2.1589	2.3674	2.5937	3.1058	3.7072	4.0456	4.4114	5.2338	6.1917	8.5944	11.806	16.060	21.647
11	1.1157	1.2434	1.3842	1.5395	1.7103	1.8983	2.1049	2.3316	2.5804	2.8531	3.4785	4.2262	4.6524	5.1173	6.1759	7.4301	10.657	15.112	21.199	29.439
12	1.1268	1.2682	1.4258	1.6010	1.7959	2.0122	2.2522	2.5182	2.8127	3.1384	3.8960	4.8179	5.3503	5.9360	7.2876	8.9161	13.215	19.343	27.983	40.037
13	1.1381	1.2936	1.4685	1.6651	1.8856	2.1329	2.4098	2.7196	3.0658	3.4523	4.3635	5.4924	6.1528	6.8858	8.5994	10.699	16.386	24.759	36.937	54.451
14	1.1495	1.3195	1.5126	1.7317	1.9799	2.2609	2.5785	2.9372	3.3417	3.7975	4.8871	6.2613	7.0757	7.9875	10.147	12.839	20.319	31.691	48.757	74.053
15	1.1610	1.3459	1.5580	1.8009	2.0789	2.3966	2.7590	3.1722	3.6425	4.1772	5.4776	7.1379	8.1371	9.2655	11.974	15.407	25.196	40.565	64.359	100.71
16	1.1726	1.3728	1.6047	1.8730	2.1829	2.5404	2.9522	3.4259	3.9703	4.5950	6.1304	8.1372	9.3576	10.748	14.129	18.488	31.243	51.923	84.954	136.97
17	1.1843	1.4002	1.6528	1.9479	2.2920	2.6928	3.1588	3.7000	4.3276	5.0545	6.8660	9.2765	10.761	12.468	16.672	22.186	38.741	66.461	112.14	186.28
18	1.1961	1.4282	1.7024	2.0258	2.4066	2.8543	3.3799	3.9960	4.7171	5.5599	7.6900	10.575	12.375	14.463	19.673	26.623	48.039	85.071	148.02	253.34
19	1.2081	1.4568	1.7535	2.1068	2.5270	3.0256	3.6165	4.3157	5.1417	6.1159	8.6128	12.056	14.232	16.777	23.214	31.948	59.568	108.89	195.39	344.54
20	1.2202	1.4859	1.8061	2.1911	2.6533	3.2071	3.8697	4.6330	5.6044	6.7275	9.6463	13.743	16.367	19.461	27.393	38.338	73.864	139.38	257.92	468.57
21	1.2324	1.5157	1.8603	2.2788	2.7860	3.3996	4.1406	5.0338	6.1088	7.4002	10.804	15.668	18.822	22.574	32.324	46.005	91.592	178.41	340.45	637.26
22	1.2447	1.5460	1.9161	2.3699	2.9253	3.6035	4.4304	5.4365	6.6586	8.1403	12.100	17.861	21.645	26.186	38.142	55.206	113.57	228.36	449.39	866.67
23	1.2572	1.5769	1.9736	2.4647	3.0715	3.8197	4.7405	5.8715	7.2579	8.9543	13.552	20.362	24.891	30.376	45.008	66.247	140.83	292.30	593.20	1178.7
24	1.2697	1.6084	2.0328	2.5633	3.2251	4.0489	5.0724	6.3412	7.9111	9.8497	15.179	23.212	28.625	35.236	53.109	79.497	174.63	374.14	783.02	1603.0
25	1.2824	1.6406	2.0968	2.6658	3.3864	4.2919	5.4274	6.8485	8.6231	10.835	17.000	26.462	32.919	40.874	62.669	95.396	216.54	478.90	1033.6	2180.1
26	1.2953	1.6734	2.1566	2.7725	3.5557	4.5494	5.8074	7.3964	9.3992	11.940	20.367	30.167	37.857	47.414	73.949	114.48	268.51	613.00	1364.3	2964.9
27	1.3082	1.7069	2.2213	2.8834	3.7355	4.8223	6.2139	7.9881	10.245	13.110	23.325	34.390	43.535	55.000	87.260	137.37	332.95	784.64	1800.9	4032.3
28	1.3213	1.7410	2.2879	2.9987	3.9211	5.1117	6.6488	8.6271	11.167	14.431	26.884	39.204	50.066	64.884	104.88	164.84	242.86	1004.3	2377.2	5483.9
29	1.3345	1.7758	2.3566	3.1187	4.1161	5.4184	7.1143	9.3173	12.172	15.863	26.750	44.693	57.575	74.009	121.50	197.81	511.95	1285.6	3137.9	7458.1
30	1.3478	1.8114	2.4273	3.2434	4.3219	5.7435	7.6123	10.063	13.268	17.449	29.960	50.950	66.212	85.850	143.37	237.38	634.82	1645.5	4142.1	10143.
40	1.4889	2.2080	3.2620	4.8810	7.0400	10.286	14.974	21.725	31.409	45.259	93.051	188.388	378.72	750.38	1469.8	2678.6	5455.9	19427.	66521.	*
50	1.6446	2.6916	4.3839	7.1067	11.467	18.420	29.457	46.902	74.358	117.39	289.00	700.23	1083.7	1670.7	3927.4	9100.4	46890.	*	*	*
60	1.8167	3.2810	5.8916	10.520	18.679	32.988	57.946	101.26	176.03	304.48	897.60	2595.9	4384.0	7370.2	20555.	56348.	*	*	*	*

Present Value of \$1 at the End of n Periods (теперішня вартість 1 дол. на кінець n періоду) $1/(1+r)^n$

Періоди	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %	6 %	7 %	8 %	9 %	10 %	12 %	14 %	15 %	16 %	18 %	20 %	24 %	28 %	32 %	36 %
1	0.9901	0.9804	0.9709	0.9615	0.9524	0.9434	0.9346	0.9259	0.9174	0.9091	0.8929	0.8772	0.8696	0.8621	0.8475	0.8333	0.8065	0.7813	0.7576	0.7353
2	9803	9612	9426	9246	9070	8900	8734	8573	8417	8264	7972	7695	7561	7432	7182	6944	6504	6104	5739	5407
3	9706	9423	9151	8890	8638	8396	8163	7938	7722	7513	7118	6750	6575	6407	6086	5787	5245	4768	4348	3975
4	9610	9238	8885	8548	8227	7921	7629	7350	7084	6830	6355	5921	5718	5523	5158	4823	4230	3725	3294	2923
5	9515	9057	8626	8219	7835	7473	7130	6806	6499	6209	5674	5194	4972	4761	4371	4019	3411	2910	2495	2149
6	9420	8880	8375	7903	7462	7050	6663	6302	5963	5645	5066	4556	4323	4104	3704	3349	2741	2274	1890	1580
7	9327	8706	8131	7599	7107	6651	6227	5835	5470	5132	4523	3996	3759	3538	3139	2791	2218	1776	1432	1162
8	9235	8535	7894	7307	6768	6274	5820	5403	5019	4665	4039	3506	3269	3050	2660	2326	1789	1388	1085	0854
9	9143	8368	7664	7026	6446	5919	5439	5002	4604	4241	3606	3075	2843	2630	2255	1938	1443	1084	0822	0628
10	9053	8203	7441	6756	6139	5584	5083	4632	4224	3855	3220	2697	2472	2267	1911	1615	1164	0847	0623	0462
11	8963	8043	7224	6496	5847	5268	4751	4289	3875	3505	2875	2356	2149	1954	1619	1346	0938	0662	0472	0340
12	8874	7885	7014	6246	5568	4970	4440	3971	3555	3186	2567	2076	1869	1685	1372	1122	0757	0517	0357	0250
13	8787	7730	6810	6006	5303	4688	4150	3677	3262	2897	2292	1821	1625	1452	1163	0935	0610	0404	0271	0184
14	8700	7579	6611	5775	5051	4423	3878	3405	2992	2633	2046	1597	1413	1252	0985	0779	0492	0316	0205	0135
15	8613	7430	6419	5553	4810	4173	3624	3152	2745	2394	1827	1401	1229	1079	0835	0649	0397	0247	0155	0099
16	8528	7284	6232	5339	4581	3936	3387	2919	2519	2176	1631	1229	1069	0930	0708	0541	0329	0193	0118	0073
17	8444	7142	6050	5134	4363	3714	3166	2703	2311	1978	1456	1078	0929	0802	0600	0451	0258	0150	0089	0054
18	8360	7002	5874	4936	4155	3503	2959	2502	2120	1799	1300	0946	0808	0691	0508	0376	0208	0118	0068	0039
19	8277	6864	5703	4746	3957	3305	2765	2317	1945	1635	1161	0829	0703	0596	0431	0313	0168	0092	0051	0029
20	8195	6730	5537	4564	3769	3118	2584	2145	1784	1486	1037	0728	0611	0514	0365	0261	0135	0072	0039	0021
21	8114	6598	5375	4388	3589	2942	2415	1987	1637	1351	0926	0638	0531	0443	0309	0217	0109	0056	0029	0016
22	8034	6468	5219	4220	3418	2775	2257	1839	1502	1228	0826	0560	0462	0382	0262	0181	0088	0044	0022	0012
23	7954	6342	5067	4057	3256	2618	2109	1703	1378	1117	0738	0491	0402	0329	0222	0151	0071	0034	0017	0008
24	7876	6217	4919	3901	3101	2470	1971	1577	1264	1015	0659	0431	0349	0284	0188	0126	0057	0027	0013	0006
25	7798	6095	4776	3751	2953	2330	1842	1460	1160	0923	0588	0378	0304	0241	0160	0105	0046	0021	0010	0005
26	7720	5976	4637	3607	2812	2198	1722	1352	1064	0839	0525	0331	0264	0211	0135	0087	0037	0016	0007	0003
27	7644	5859	4502	3468	2678	2074	1609	1252	0976	0763	0469	0291	0230	0182	0115	0073	0030	0013	0006	0002
28	7568	5744	4371	3335	2551	1956	1504	1159	0895	0693	0419	0255	0200	0157	0097	0061	0024	0010	0004	0002
29	7493	5631	4243	3207	2429	1846	1406	1073	0822	0630	0374	0224	0174	0135	0082	0051	0020	0008	0003	0001
30	7419	5521	4120	3083	2314	1741	1314	0994	0754	0573	0334	0196	0151	0116	0070	0042	0016	0006	0002	0001
35	7059	5000	3554	2534	1813	1301	0937	0676	0490	0356	0189	0102	0075	0055	0030	0017	0005	0002	0001	*
40	6717	4529	3066	2083	1420	0972	0668	0460	0318	0221	0107	0053	0037	0026	0013	0007	0002	0001	*	*
45	6391	4102	2644	1712	1113	0727	0476	0313	0207	0137	0061	0027	0019	0013	0006	0003	0001	*	*	*
50	6080	3715	2281	1457	0872	0543	0339	0213	0134	0085	0035	0014	0009	0006	0003	0001	*	*	*	*
55	5785	3365	1968	1157	0683	0406	0242	0145	0087	0053	0020	0007	0005	0003	0001	*	*	*	*	*

Present Value of an Annuity of \$1 per period for n Periods
(теперішня вартість анюїтету 1 дол. на кінець n-го періоду)

Періоди	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
1	0.990	0.980	0.971	0.962	0.962	0.943	0.935	0.926	0.917	0.909	0.901	0.893	0.885	0.877	0.870	0.862	0.855	0.847	0.840	0.833
2	1.970	1.942	1.913	1.885	1.859	1.833	1.808	1.783	1.759	1.736	1.713	1.690	1.668	1.647	1.626	1.605	1.585	1.566	1.547	1.528
3	2.941	2.884	2.829	2.775	2.723	2.673	2.624	2.577	2.531	2.487	2.444	2.402	2.361	2.322	2.283	2.246	2.210	2.174	2.140	2.106
4	3.902	3.808	3.717	3.630	3.546	3.465	3.387	3.312	3.240	3.170	3.102	3.037	2.974	2.914	2.855	2.798	2.743	2.690	2.639	2.589
5	4.853	4.713	4.580	4.452	4.329	4.212	4.100	3.993	3.890	3.791	3.696	3.605	3.517	3.433	3.352	3.274	3.199	3.127	3.058	2.991
6	5.795	5.601	5.417	5.242	5.076	4.917	4.767	4.623	4.486	4.355	4.231	4.111	3.998	3.889	3.784	3.685	3.589	3.498	3.410	3.326
7	6.728	6.472	6.230	6.002	5.796	5.582	5.389	5.206	5.033	4.968	4.712	4.564	4.423	4.288	4.160	4.039	3.922	3.812	3.706	3.605
8	7.652	7.325	7.020	6.733	6.463	6.210	5.971	5.747	5.535	5.335	5.146	4.968	4.799	4.639	4.487	4.344	4.207	4.078	3.954	3.837
9	8.566	8.162	7.786	7.435	7.108	6.802	6.515	6.247	5.995	5.759	5.537	5.328	5.132	4.946	4.772	4.607	4.451	4.303	4.163	4.031
10	9.471	8.963	8.530	8.111	7.722	7.360	7.024	6.710	6.418	6.145	5.889	5.650	5.426	5.216	5.019	4.833	4.669	4.494	4.339	4.192
11	10.368	9.787	9.253	8.760	8.306	7.887	7.499	7.139	6.805	6.496	6.207	5.938	5.687	5.453	5.234	5.029	4.836	4.656	4.486	4.327
12	11.255	10.575	9.954	9.385	8.863	8.384	7.943	7.536	7.161	6.914	6.492	6.194	5.918	5.660	5.421	5.197	4.988	4.793	4.611	4.439
13	12.134	11.348	10.635	9.986	9.384	8.853	8.358	7.904	7.487	7.103	6.750	6.424	6.122	5.842	5.583	5.342	5.118	4.910	4.715	4.533
14	13.004	12.106	11.296	10.563	9.800	9.295	8.745	8.244	7.786	7.387	6.982	6.628	6.302	6.002	5.724	5.468	5.229	5.008	4.802	4.611
15	13.865	12.849	11.938	11.118	10.380	9.712	9.108	8.559	8.061	7.606	7.191	6.811	6.462	6.142	5.947	5.575	5.324	5.092	4.876	4.675
16	14.718	13.578	12.561	11.652	10.838	10.106	9.447	8.851	8.313	7.824	7.379	6.974	6.604	6.265	5.964	5.668	5.405	5.162	4.938	4.730
17	15.582	14.292	13.166	12.166	11.274	10.477	9.763	9.122	8.544	8.022	7.549	7.120	6.729	6.373	6.047	5.749	5.475	5.222	4.990	4.775
18	16.396	14.992	13.754	12.659	11.690	10.828	10.059	9.372	8.756	8.201	7.702	7.250	6.840	6.467	6.128	5.818	5.534	5.273	5.033	4.812
19	17.226	15.678	14.324	13.134	12.085	11.158	10.336	9.604	8.950	8.366	7.839	7.366	6.938	6.550	6.196	5.877	5.584	5.316	5.070	4.843
20	18.046	16.351	14.877	13.590	12.462	11.470	10.594	9.818	9.129	8.514	7.963	7.489	7.025	6.623	6.259	5.929	5.628	5.363	5.101	4.870

Present Value of an Annuity of \$1 per period for n Periods

(теперішня вартість анuitету 1 дол. на кінець n-го періоду)

Періоди	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
21	18.857	17.011	15.415	14.029	12.821	11.764	10.836	10.017	9.292	8.649	8.075	7.562	7.102	6.687	6.312	5.973	5.665	5.384	5.127	4.891
22	19.660	17.658	15.937	14.451	13.163	12.042	11.061	10.201	9.442	8.772	8.176	7.645	7.170	6.743	6.359	6.011	5.696	5.410	5.149	4.909
23	20.456	18.292	16.444	14.857	13.499	12.303	11.272	10.371	9.580	8.883	8.266	7.718	7.230	6.792	6.399	6.044	5.723	5.432	5.167	4.925
24	21.243	18.914	16.936	15.247	13.799	12.550	11.469	10.529	9.707	8.965	8.348	7.784	7.283	6.835	6.434	6.073	5.746	5.451	5.182	4.937
25	22.023	19.523	17.413	15.622	14.094	12.783	11.654	10.675	9.823	9.077	8.422	7.843	7.330	6.873	6.464	6.097	5.766	5.467	5.195	4.948
26	22.795	20.121	17.877	15.963	14.375	13.003	11.826	10.810	9.929	9.161	8.488	7.896	7.372	6.906	6.491	6.118	5.783	5.480	5.206	4.956
27	23.560	20.707	18.327	16.330	14.643	13.211	11.987	10.935	10.027	9.237	8.546	7.943	7.409	6.935	6.541	6.136	5.796	5.492	5.215	4.964
28	24.316	21.281	18.764	16.663	14.996	13.406	12.137	11.051	10.116	9.307	8.602	7.984	7.441	6.961	6.534	6.152	5.810	5.502	5.223	4.970
29	25.066	21.844	19.188	16.984	15.141	13.591	12.278	11.158	10.198	9.370	8.650	8.022	7.470	6.983	6.551	6.166	5.820	5.510	5.229	4.975
30	25.806	22.396	19.800	17.292	15.372	13.765	12.409	11.258	10.274	9.427	8.694	8.055	7.496	7.003	6.566	6.177	5.829	5.517	5.236	4.979
31	26.542	22.938	20.000	17.588	15.593	13.929	12.532	11.350	10.343	9.479	8.733	8.085	7.518	7.020	6.579	6.187	5.837	5.523	5.239	4.982
32	27.270	23.468	20.389	17.874	15.803	14.084	12.647	11.435	10.406	9.526	8.769	8.112	7.538	7.035	6.591	6.196	5.844	5.528	5.243	4.965
33	27.990	23.989	20.766	18.148	16.003	14.230	12.754	11.514	10.464	9.569	8.801	8.135	7.556	7.048	6.600	6.203	5.846	5.532	5.246	4.985
34	28.703	24.499	21.132	18.411	16.193	14.368	12.854	11.587	10.518	9.609	8.829	8.157	7.572	7.060	6.609	6.210	5.854	5.536	5.249	4.990
35	29.409	24.999	21.487	18.665	16.374	14.498	12.948	11.655	10.587	9.644	8.855	8.176	7.588	7.070	6.617	6.215	5.858	5.539	5.251	4.992
36	30.108	25.489	21.832	18.908	16.547	14.621	13.035	11.717	10.612	9.677	8.879	8.192	7.598	7.079	6.623	6.220	5.882	5.541	5.253	4.993
37	30.800	25.969	22.167	19.143	16.711	14.737	13.117	11.775	10.653	9.706	8.900	8.208	7.609	7.087	6.629	6.224	5.865	5.543	5.255	4.994
38	31.485	26.441	22.492	19.368	16.968	14.846	13.193	11.829	10.691	9.733	8.919	8.221	7.618	7.094	6.634	6.228	5.867	5.545	5.256	4.995
39	32.163	26.903	22.808	19.584	17.017	14.949	13.265	11.879	10.726	9.757	8.936	8.233	7.627	7.100	6.638	6.231	5.869	5.547	5.257	4.996
40	32.835	27.355	23.115	19.793	17.169	15.046	13.332	11.925	10.757	9.779	8.961	8.244	7.634	7.106	6.642	6.233	5.871	5.548	5.258	4.997

Future Value of an Annuity of \$1 per period for n Periods

(майбутня вартість анuitету 1 дол. за n періодів)

Період	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
1	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
2	2.010	2.020	2.030	2.040	2.050	2.060	2.070	2.080	2.090	2.100	2.110	2.120	2.130	2.140	2.150	2.160	2.170	2.180	2.190	2.200
3	3.030	3.060	3.091	3.122	3.153	3.184	3.215	3.246	3.278	3.310	3.342	3.374	3.407	3.440	3.473	3.506	3.539	3.572	3.606	3.640
4	4.060	4.122	4.184	4.246	4.310	4.375	4.440	4.506	4.573	4.641	4.710	4.779	4.850	4.921	4.993	5.066	5.141	5.215	5.291	5.368
5	5.101	5.204	5.309	5.416	5.526	5.637	5.751	5.867	5.985	6.105	6.228	6.353	6.480	6.610	6.742	6.877	7.014	7.154	7.297	7.442
6	6.152	6.308	6.468	6.633	6.802	6.975	7.153	7.336	7.523	7.716	7.913	8.115	8.323	8.536	8.754	8.977	9.207	9.442	9.683	9.930
7	7.214	7.434	7.662	7.898	8.142	8.394	8.654	8.923	9.200	9.487	9.783	10.089	10.405	10.730	11.067	11.414	11.772	12.142	12.523	12.916
8	8.286	8.583	8.892	9.241	9.549	9.897	10.260	10.637	11.028	11.436	11.859	12.300	12.757	13.233	13.727	14.240	14.773	15.327	15.902	16.499
9	9.369	9.755	10.159	10.583	11.207	11.491	11.978	12.488	13.021	13.579	14.164	14.776	15.416	16.085	16.786	17.519	18.285	19.086	19.923	20.799
10	10.462	10.950	11.464	12.006	12.578	13.181	13.816	14.487	15.193	15.937	16.722	17.549	18.420	19.337	20.304	21.321	22.393	23.521	24.709	25.959
11	11.567	12.169	12.808	13.486	14.207	14.972	15.784	16.645	17.560	18.531	19.561	20.655	21.814	23.045	24.349	25.733	27.200	28.755	30.404	32.150
12	12.683	13.412	14.192	15.026	15.917	16.870	17.888	18.977	20.141	21.384	22.713	24.133	25.650	27.271	29.002	30.850	32.824	34.931	37.180	39.581
13	13.809	14.680	15.618	16.627	17.713	18.882	20.141	21.495	22.953	24.523	26.212	28.029	29.985	32.089	34.352	36.786	39.404	42.219	45.244	48.497
14	14.947	15.974	17.086	18.292	19.599	21.015	22.550	24.215	26.019	27.975	30.095	32.393	34.883	37.581	40.505	43.672	47.103	50.818	54.841	59.196
15	16.097	17.293	18.599	20.024	21.579	23.276	25.129	27.152	29.361	31.772	34.405	37.280	40.417	43.842	47.580	51.660	56.110	60.965	66.261	72.035
16	17.258	18.659	20.157	21.825	23.657	25.673	27.888	30.324	33.003	35.950	39.190	42.753	46.672	50.980	55.717	60.925	66.649	72.939	79.850	87.442
17	18.430	20.012	21.762	23.698	25.840	28.213	30.840	33.750	36.974	40.545	44.501	48.884	53.739	59.118	65.075	71.673	78.979	87.068	96.022	105.931
18	19.615	21.412	23.414	25.645	28.132	30.906	33.999	37.450	41.301	45.599	50.396	55.757	61.725	68.394	75.836	84.141	93.406	103.740	115.266	128.117
19	20.811	22.841	25.117	27.671	30.539	33.760	37.379	41.446	46.018	51.159	56.939	63.440	70.749	78.969	88.212	98.603	110.285	123.414	138.166	154.740
20	22.019	24.297	26.870	29.778	33.066	36.786	40.995	45.762	51.160	57.275	64.203	72.052	80.947	91.025	102.444	115.380	130.033	146.628	165.418	186.688

Future Value of an Annuity of \$1 per period for n Periods

(майбутня вартість анuitету 1 дол. за n періодів)

Період	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
21	23.239	25.783	28.676	31.969	35.719	39.993	44.865	50.423	56.765	64.002	72.265	81.699	92.470	104.768	118.810	134.841	153.139	174.021	197.847	225.026
22	24.472	27.299	30.537	34.248	38.505	43.392	49.006	55.457	62.873	71.403	81.214	92.503	105.491	120.436	137.632	157.415	180.172	206.345	236.438	271.031
23	25.716	28.845	32.453	36.618	41.430	46.996	53.436	60.893	69.532	79.543	91.148	104.603	120.205	138.297	159.276	183.601	211.801	244.487	282.362	326.237
24	26.973	30.422	34.426	39.083	44.502	50.816	58.177	66.765	76.790	88.497	102.174	118.155	136.831	158.659	184.168	213.978	248.808	289.494	337.010	392.484
25	28.243	32.030	36.459	41.646	47.727	54.865	63.249	73.106	84.701	98.347	114.413	133.334	155.620	181.871	212.793	249.214	292.105	342.063	402.042	471.981
26	29.526	33.671	38.533	44.312	51.113	59.156	68.676	79.954	93.324	109.182	127.999	150.334	176.850	208.333	245.712	290.088	342.763	405.272	479.431	567.377
27	30.821	35.344	40.710	47.084	54.669	63.706	74.484	87.351	102.723	121.100	143.079	169.374	200.841	238.499	283.569	337.502	402.032	479.221	571.522	681.853
28	32.129	37.051	42.931	49.968	58.403	68.528	80.698	95.339	112.968	134.210	159.817	190.699	227.950	272.889	327.104	392.503	471.378	566.481	681.112	819.223
29	33.450	38.792	45.219	52.966	62.323	73.640	87.347	103.966	124.135	148.631	178.397	214.583	258.583	312.094	377.170	456.303	552.512	669.447	811.523	984.068
30	34.785	40.568	47.575	56.085	66.439	79.058	94.461	113.283	136.308	164.494	199.021	241.333	293.199	356.787	434.745	530.312	647.439	790.948	966.712	1181.882
31	36.133	42.379	50.003	59.328	70.761	84.802	102.073	123.346	149.575	181.943	221.913	271.293	332.315	407.737	500.957	616.162	758.504	934.319	1151.387	1419.258
32	37.494	44.227	52.503	62.701	75.299	90.890	110.218	134.214	164.037	201.138	247.324	304.848	376.516	465.820	577.100	715.747	888.449	1103.496	1371.115	1704.109
33	38.869	46.112	55.078	66.210	80.064	97.343	118.933	145.951	179.800	222.252	275.529	342.429	426.463	532.035	664.666	831.267	1040.486	1303.125	1632.670	2045.931
34	40.258	48.034	57.730	69.858	85.067	104.184	128.259	158.627	196.982	245.477	306.837	384.521	482.903	607.520	765.365	965.270	1218.368	1538.688	1943.877	2456.118
35	41.660	49.994	60.462	73.652	90.320	111.435	138.237	172.317	215.171	271.024	341.590	431.663	546.681	693.573	881.170	1120.713	1426.491	1816.652	2314.214	2948.341
36	43.077	51.994	63.276	77.598	95.836	119.121	148.913	187.102	236.125	299.127	380.164	484.463	618.749	791.673	1014.346	1301.027	1669.994	2144.649	2754.914	3539.009
37	44.508	54.034	66.174	81.702	101.628	127.268	160.337	203.070	258.376	330.039	422.982	543.599	700.187	903.507	1167.498	1510.191	1954.894	2531.686	3279.348	4247.811
38	45.953	56.115	69.159	85.970	107.710	135.904	172.561	220.316	282.630	364.043	470.511	609.831	792.211	1030.998	1343.622	1752.822	2288.225	2988.389	3903.424	5098.373
39	47.412	58.237	72.234	90.409	114.095	145.058	185.640	238.941	309.066	401.448	523.267	684.010	896.198	1176.338	1546.165	2034.273	2678.224	3527.299	4646.075	6119.048
40	48.886	60.402	75.401	95.026	120.800	154.762	199.635	259.057	337.882	442.593	581.826	767.091	1013.704	1342.025	1779.090	2360.757	3134.522	4163.213	5529.829	7343.858

Для заметок

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Володимир Олександрович ОНИЩЕНКО,
Микола Іванович БОНДАР,
Валентина Володимирівна ДУБОВАЯ

ОБЛІК У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

ПІДРУЧНИК

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 26.11.2014 р. Формат 60x84 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 32. Тираж 300 прим.

ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4162 від 21.09.2011 р.